BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO S. ROSENSE
32
6 A
17

non ui ha già vi tiva

Marsili

Cesare Ponzi

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

perss. [illegible]

[illegible] Capponi [illegible]

[illegible] del Padrone [illegible]

Cesare Ponzi [illegible]

[illegible]

[illegible]

La [illegible] quarta [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Die decimo sexto kalendas januarii

Marij P.

M. TULLII CICERONIS

EPISTOLARUM

Ad Seminarium Aracelitanum

AD

pertinet ad donum fr. Ludovici [illegible]

FAMILIARES

Fraspinati

LIBRI XVI.

ad usum fr. Ludovici Fraspinati

CUM VARIANTIBUS LECTIONIBUS

anno 1859

ET NOTIS SELECTIS,

EDITIO SECUNDA ROMANA AUCTA

ROMÆ 1782.

EX TYPOGRAPHIA S. MICHAELIS AD RIPAM

APUD PAULUM JUNCHIUM.

Superiorum Permiſſu, ac Privilegio.

IN ROMA

Digitized by Google

M. TULLII CICERONIS VITA

Edita a Paulo Manutio.

QUIA ad Epiſtolarum Primi Libri cognitionem non parum conduxerit vitæ, & caſuum auctoris cognitio, eam complectar pauciſſimis. *M. T. C.* Arpini natus, Romæ, quo puer perductus fuerat, tantum in diſcendo profecit, ut in cauſis dicendis primum locum conſequutus ſit; tantumque veritatis, & Reipub ſtudio potuit, ut omnes honores ſuo ordine obtinuerit. In conſulatu autem ſic ſeſe geſſit, ut non minus veræ gloriæ in toga meruerit, quam alius quiſpiam in armis: liberavit enim urbem ab incendio, & civitatem a cæde conjuratorum, Catilina duce: in quos cum animadvertiſſet, & Catilina jam in prælio cecidiſſet, primus in Toga triumphavit, primuſque parens patriæ appellatus eſt, erectis ejus gloriæ perpetuis monumentis. Quæ res illi invidiæ non parum peperit: præſertim apud Cæſarem, & paulo poſt apud Clodium virum apprime nobilem: qui captus amore Pompejæ uxoris Cæſaris, in domo ejus, in veſte muliebri, deprehenſus eſt temeraſſe ſeſta Bonæ (maribus non adeunda) Deæ; ob quam rem in jus vocatus negavit, ſe tunc in urbe fuiſſe. Citatus autem Cicero in eum teſtis, aſſeruit, Clodium eo die ſecum Romæ fuiſſe, quod idem & alii præclari viri teſtati ſunt. Clodius tamen, Judicibus corruptis pecunia, abſolutus eſt. Cæſar autem uxorem repudiavit, quod diceret, domum Cæſaris non ſolum crimine, ſed etiam ſuſpicione

criminis vacare debere . In Clodium, ut Ciceroni incommodaret , nihil gravius egit . At Clodius ultionis aviditate a patribus ad plebem per adoptionem tranſivit : factuſque Tribunus plebis , Ciceroni diem dixit , quod nobiliſſimos cives necaſſet , indicta cauſa . Erant autem tunc Conſules L. Piſo Cæſaris ſocer , & P. Gabinius , qui provinciarum ſpe Clodii conatibus favebant . Quod intelligens Cicero , cum neque a Pompejo , neque ab aliis amicis ſatis tutaretur , aufugit : abſenſque damnatus eſt a Clodio , ut , bonis ejus publicatis , quadringentis millibus paſſuum ab Italia igni , & aqua illi interdiceretur : qui vero hoſpitio eum ſuſcepiſſet , exul eſſet , & ſua amitteret omnia : additumque rogationi eſt , ne quis de eo reducendo referret , diſputaretve , aut pedibus in ſententiam iret . Quæ omnia populus ſcivit , atque approbavit , maxima (ut ſemper fuit) animorum mutabilitate . Clodius itaque exulis villas diripuit, incendit , domum in Palatio a fundamentis demolitus eſt , & in area templum Libertatis conſtituit : fortunas omnes haſtæ ſubjecit ; nec tamen in tota illa auctione ſector quiſpiam repertus eſt . Cicero in Macedoniam aufugit , ubi a Planco benigne exceptus eſt . Clodius autem ob victoriam inſolentior factus , etiam Pompejum in publica concione contumeliis proſcidit , quærens , ut populus Pompejum eum eſſe reſponderet : Quis uno digito caput ſcaberet ? quis vir virum quæreret ? *& ſimilia . Quæ contumelia irritatus Pompejus , fretuſque Lentuli auctoritate , ad quem proximæ ſunt epiſtolæ , & qui Ciceroni amiciſſimus fuit , auctor fuit T. Annio Tribuno plebis , ut rogationem ad populum ferret de Cicerone revocando . Quæ res ingentes turbas concitavit . Clodius enim cum factione ſua tribunitia obſtitit rogationi , eoque obnitente , aliquandiu nihil agi potuit , certatumque eſt interim in publico armis , tribuniciaque poteſtas violata eſt ; multi quoque interfecti ; adeo ut Q. Cicero , Marci frater ,*

ter, inter cadavera latitans, ſit ſervatus. Poſtremo Pompejus ingenti bonorum manu, ad hoc ipſum ex tota Italia collecta, Clodium foro expulit, auxilioque fuit, ut populus ſine aliquo majore motu rogaretur. Numquam major populi Romani de aliqua re conſenſus fuiſſe dicitur; neque tam magnum alias totius Italiæ ſtudium, quæ ad hoc ipſum Romam confluxerat; ut non magis eleganter, quam vere Cicero poſtea gloriatus ſit, Italiæ ſe humeris ab exilio reportatum. Senatus caritate, & benevolentia cum populo certavit, decrevitque, ut publice laudarentur civitates, quæ Ciceronem humaniter accepiſſent; ut domus, & villæ ejus publico inſtaurarentur ſumptu. Rediit xvi menſe, poſtquam urbe ejectus fuerat, in Senatuque aliquantulum floruit, quo tempore ad Lentulum Primi Libri Epiſtolas ſcripſit: deinde Ciliciam poſt Lentulum, & Appium Claudium Pulchrum, provinciam obtinuit, unde reverſus, bella civilia inter Cæſarem, & Pompejum offendit orta: quæ res effecit, ut triumphare non potuerit; diu autem ad concordiam utrumque fruſtra hortatus, Pompejum tandem ſequutus eſt: quo victo, & occiſo, per Dolabellam generum ſuum Cæſari reconciliatus, cum in foro locus non eſſet, ad philoſophiam ſe contulit. Tandem, Cæſare occiſo, cum libertatis publicæ gratia ejus percuſſores tutaretur, & in M. Antonium Cæſaris vindicem Philippicas habuiſſet, poſtquam Antonius, Lepidus, & Auguſtus Triumviratum iniiſſent, ab Antonio, aliis conniventibus, proſcriptus eſt, & in fuga deprehenſus, capite, & manu, qua Philippicas ſcripſerat, truncatus eſt.

EJUSDEM HISTORIA

De Ptolemæo Rege ad intelligentiam Primi Libri.

REx Ægypti Ptolemæus, cognomento Auletes, quia tibiis canere præter dignitatem regiam ſolitus eſſet, pater Ptolemæi, qui Magnum Pompejum occidit, & Cleopatræ, notiſſimæ fœminæ, ejectus ab Ægyptiis propter flagitia, maximeque ob acerbiſſimam intolerabilium tributorum exactionem, Romam venit; conſulatum gerentibus P. Lentulo, & Q. Metello. Queritur injuriam pro ſua, pro majorum ſocietate, vetertiſſimoque, ac perpetuo erga populum Romanum ſtudio: ſuppliciter orat, ut reſtituatur: nec impetrat magno negotio, vel Pompeji gratia regis cauſam adjuvantis, eique non ſolum amicitia, Mithridatico bello contracta, ſed etiam hoſpitio conjuncti; vel quod ejus regis, quem ſenatus, ac populus Romanus biennio ante ſocium amicumque appellaſſet, injurias ulciſci, non modo juſtum, ſed exemplo etiam utile, ſpecioſumque videbatur. Accedebant merita: nam (ut a Varrone ſcriptum Plinius memorat) Pompejo circa Judæam bellum gerenti, octo equitum millia Ptolemæus, nullo reipublicæ ſumptu, præſidio miſerat. His de cauſis fit S. C. referente conſule P. Lentulo, ut ſortiantur conſules, uter eum in regnum reducat. Prior exiit ſors Lentuli ſimul cum adminiſtratione Ciliciæ; nam Hiſpania, quæ Metello Nepoti ejus collegæ obtigit, longe ab Ægypto remota, cum reductione regis Alexandrini conjungenda non fuit. Hujus & S. C. & ſortis in oratione in Piſonem mentio fit his verbis: *Auderet Gabinius, ſi non acerrime fureret, quam provinciam P. Lentulus, cum & auctoritate ſenatus, & ſorte habe-*

haberet, interpoſita religione depoſuiſſet, eam ſibi tum adſciſcere, cum, etiamſi religio non impediret, mos majorum tamen, & exempla, & graviſſimæ legum pœnæ vetarent? Poſtea per C. Catonem tribunum pleb: objecta ſenatui religio eſt, prolato e Sibyllinis verſibus oraculo, ne rex cum multitudine reducatur: ſi fiat, malo publico futurum. Tum fit alterum S. C. referente Marcellino conſule: regem cum multitudine reduci periculoſum reipublicæ videri: deinde, quis ſine exercitu reducat, deliberatur: alii eum honorem Lentulo, quem jam antea & S. C. & ſortis beneficio acceperat, conſervabant: alii Pompejo mandandum: alii aliter cenſebant: varietas opinionum rem extraxit; Catonis vero tribuni pleb audacia diſturbavit penitus, atque pervertit. Nam & ab initio tribunatus, ut Feneſtella docet apud Nonium, concionibus aſſiduis invidiam regi, ac Lentulo concitavit; & mox, lege etiam de abrogando Lentulo Ciliciæ imperio promulgata, animos eorum, qui Lentulo favebant, a minore cura ad ſummum timorem traduxit. Pompejum vero in ſenatu aſpere, & acerbe accuſatum eo redegit, ut conſilium reducendi regis abjiceret. Itaque rex, deſperato ſenatus auxilio, confugit ad Gabinium Syriæ proconſulem, a quo, promiſſis decem talentorum millibus, Pompejo etiam, qui eo anno cum Craſſo Conſul fuit, admodum pro eo contendente, facile impetravit, ut reſtitueretur. Ex quo poſtea Gabinius majeſtatis accuſatus, quod provinciæ ſuæ finibus contra legem Corneliam de majeſtate exceſſiſſet, corruptis judicibus abſolutus eſt. Mox tamen de repetundis in judicium vocatus, defendente, Pompeji rogatu, Cicerone, qui priore judicio accuſaverat, odio maxime prioris judicii damnatus, publicatis bonis, in exilium abiit: quem poſtea dictator Cæſar reſtituit. Hinc illa in eum oblique conjecta in oratione, quam habuit in ſenatu, contra collegam ejus L. Piſonem, *Se ipſum, faſces*

 ſuos,

ſuos, exercitum populi R., numen, interdictumque deorum immortalium, reſponſa ſacerdotum, auctoritatem ſenatus, juſſa populi, nomen, ac dignitatem imperii regi Ægyptio vendidit: in Ægyptum venit: ſigna contulit cum Alexandrinis: cepit Alexandriam. Atque hoc in loco fœdam Appiani negligentiam diſſimulare non poſſum, qui Gabinium, Pompejo tertium conſule, de majeſtate damnatum putat. In quo dupliciter peccat: primum temporis, deinde criminis inſcientia. Nam Gabinius biennio ante Pompeji tertium conſulatum, Domitio & Appio COSS. damnatus eſt, non de majeſtate (quo crimine, corruptis judicibus, evaſit) ſed de repetundis, odio maxime judicii de majeſtate quod corruptum eſſe conſtabat. Utrumque docet Dionis hiſtoria lib. XXXIX. cui ſi fides abrogatur, ipſe certe non refelletur Cicero, quo ego, præſertim in rebus illius ætate geſtis, locupletiorem teſtem non quæro. Is in epiſtola XVI. ad Atticum lib. IV. & lib. III. ad Q. fratrem epiſt. IV prorſus patefacit ἀνιςορησία Appiani. Pulſus eſt Ptolemæus e regno poſt quatuor fere annos, quam regnare cœperat; Romamque venit, P. Lentulo Q. Metello COSS. quod quidem e Ciceronis Agraria in Rullum licet conjicere: in qua non hunc Auletem Ptolemæum, ſed alium regnare, Alexandro Rege mortuo, indicat his verbis. *Eum, qui regnum illud hoc tempore teneat, genere regio non eſſe, video inter omnes convenire*. De Aulete nunquam ita loqueretur, de quo in oratione pro Domo ſua: *Cujus* inquit, *cum patre, avo, majoribus ſocietas populo Romano juncta eſt*. Præterea ſocius, & amicus populi Romani Cæſare conſule appellatus eſt, quod ipſe Cæſar ſcriptum reliquit lib. 3. de bello civil. & Cicero epiſt. XVI. libri II. ad Atticum idem ſignificat, ut videatur paulo ante regnum accepiſſe, quod ſocietate ſtatim, atque amicitia populi Romani confirmandum curavit. Quod ſi rex fuit ante Cæſarem conſulem, nec fuit conſule Cicerone, ut ex ejus Agra-

ria

ria oratione oſtendimus, ſequitur, ut quarto fere, aut tertio regni anno ejectus Romam venerit: quo anno (ut dixi jam) conſulatum gerebant Spinther Lentulus, & Metellus Nepos; id quod non modo Livius, ut ex epitome dignoſcitur, & Dio, ſed Strabo etiam, gravis auctor, ſignificat, cum ejectum ait eſſe Ptolemæum, Gabinio Syriam obtinente: eique ſucceſſiſſe Archelaum, Gabinii familiarem, uxore ducta trium Ptolemæi filiarum maxima Berenice; quam poſtea cum Archelao, reſtitutus a Gabinio Ptolemæus interemit. Honor autem ille ſocietatis, & amicitiæ pop. Rom. a Ptolemæo, ſicuti a reliquis quoque regibus non mediocriter expetitus, cauſam attulit, ut anno proximo ab Ægyptiis ejiceretur: emit enim ſocietatem a Cæſare conſule, ejuſque genero Pompejo, ut Suetonius prodidit, ſex prope talentorum millibus: quæ ſunt nummo noſtro, ſcutatorum tricies, & ſexcenta millia: communi lingua, tres milliones, & ſexcenta millia; quam pecuniam mutuatus a fœneratoribus, & amicis, quorum e numero fuit C. Rabirius Poſthumus, quem poſtea Cicero defendit, intolerabilia tributa, ut creditoribus ſatisfaceret, Ægyptiis impoſuit: ex quo, multitudine concitata, pulſus eſt. Neque vero tantam pecuniam Cæſari primum a Ptolemæo datam, ut ei regnum ſocietate, & amicitia populi Rom confirmaretur, deinde Gabinio, ut exactus reſtitueretur, quiſquam mirabitur, qui ex annuis Ægypti vectigalibus quantum caperet, animadverterit: capiebat enim talentorum duodena millia quingena, ideſt ſcutatorum ſeptuagies quingena millia: quantum hodie univerſi Galliarum regni, quod omnium regnorum fructuoſiſſimum habetur, annua tributa non conficiunt. Mirum etiam, quod a Varrone traditum ſcripſit Plinius, hunc Ptolemæum, Pompejo circa Judæam res gerente, octona millia equitum ſua pecunia toleraviſſe; mille convivas totidem aureis potoriis, mutantem vaſa cum ferculis, ſaginaſſe.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

M. T. Ciceronis Epiſtolarum ad Familiares Editionem ſecundam Romanam exhibiturus, operæ pretium exiſtimavi ſi eam ad Cl. Oliveti ortographiam, omnium præſtantiſſimam, exigerem. Deinde ſingulis Epiſtolarum argumentis chronologiam temporis, quo a Cicerone conſcriptæ fuerunt adpoſui. Tum Græcis quibuslibet a Cicerone allatis teſtimoniis latinam interpretationem, quæ in alia editione ad calcem operis rejecta fuerat, ſtatim in ipſa pugella ſubjungendam curavi, ne legentium attentis fatigaretur. Demum non abs re duxi ſi nonnullas ſelectas Notas ex Manutio, Lambino, Cellario, ipſo Oliveto &c. excerptas adjicerem, ad ea loca uberius explicanda, in quibus Tyrones plerumque hærere ſolent. Tu laborem noſtrum æqui bonique conſule, Lector benevole &, vale.

EPISTOLARUM

Singularum generа.

LIRRI PRIMI.

1. & 2. Nunciatoriæ. 3. Commendatitia. 4. 5. 6. & 7. Nunciatoriæ. 8. 9. Hortatoriæ, & excuſatoriæ. 10. Jocoſa.

LIBRI SECUNDI.

1. Excuſatoria, & hortatoria. 2. Conſolatoria. 3. 4. Hortatoriæ. 5. Gratulatoria. 6. Commendatitia, & petitoria. 7. Gratulatoria, hortatoria, petitoria. 8. Expoſtulatoria, & hortatoria. 9. Gratulatoria. 10. Accuſatoria, & nunciatoria. 11. Nunciatoria. 12. Hortatoria. 13. Mixta, ad varia reſpondens. 14. Commendatitia. 15. Mixta, ad diverſa reſpondens. 16. Purgatoria, & nunciatoria. 17. Mixta, ad diverſa reſpondens. 18. Hortatoria. 19. Gratulatoria, hortatoria.

LIBRI TERTII.

1. Nunciatoria, & commendatitia. 2. 3. Petitoriæ. 4. Nunciatoria. 5. Gratiarum actionis. 6. 7. Expoſtulatoriæ, & purgatoriæ. 8. Excuſatoria, & recriminatoria. 9. Gratulatoria, & petitoria. 10. Judicialis, & excuſatoria. 11. Gratulatoria, & petitoria. 12. Gratulatoria, & excuſatoria. 13. Gratiarum actionis.

LIBRI QUARTI.

1. & 2. Deliberativæ. 3. Conſolatoria, & hortatoria. 4. Mixta, ad varia reſpondens. 5. Conſolatoria. 6. Mixta, ad conſolationem reſpondens. 7. 8. 9. 10. Hortatoriæ. 11. Nunciatoria. 12. Mœſta, & Nunciatoria. 13. Conſolatoria. & Hortatoria. 14. Mixta. 14. Hortatoria.

1. Criminatoria, ſive Accuſatoria, 2. Recriminatoria, ad ſingula reſpondens. 3. Excuſatoria. 4. Petitoria. 5. Accuſatoria, & Commendatitia. 6. Nunciatoria. 7. Expoſtulatoria. 8. Purgatoria, & Officioſa. 9. Petitoria cum commendatione. 10. Nunciatoria, & Poſtulatoria. 11. Reſponſoria. 12. Poſtulatoria. 13 Reſponſoria ad conſolationem. 14. Hortatoria, & Conſolatoria. 15. Mœſta. 16. Conſolatoria. 17. Excuſatoria, & Hortatoria. 18. Conſolatoria. 19. Hortatoria. 20. Excuſatoria, & Purgatoria. 21. Hortatoria.

LIBRI SEXTI.

1. Conſolatoria, & Hortatoria. 2. Excuſatoria, nunciatoria, conſolatoria. 3. Conſolatoria, & hortatoria. 4. Conſolatoria, admixta deſperatione. 5. 6. Conſolatoriæ, & hortatoriæ. 7. Excuſatoria, & poſtulatoria. 8. Nunciatoria, & ſuaſoria. 9. Commendatitia. 10. 11. Officioſæ, & conſolatoriæ. 12. 13. Gratulatoriæ, & hortatoriæ. 14. Conſolatoria, & hortatoria. 15. Nunciatoria, & conſolatoria. 16. Gratulatoria. 17. Petitoria. 18. Familiaris. 19. Nunciatoria, & Reſponſoria. 20. Diſſuaſoria. 21. Monitoria, 22. Conſolatoria, & officioſa. 23. Excuſatoria, & hortatoria.

LIBRI SEPTIMI.

1. Nunciatoria, & reſponſoria. 2. Reſponſoria ad gratulationem. 3. Narratotia, & conſolaria. 4. Nunciatoria, & jocoſa. 5. Commendatitia. 6. Hortatoria, 7. Familiaris, & jocoſa. 8. Objurgatoria. 9. Hortatoria. 10. Jocoſa, cum reprehenſione. 11. Jocoſa, & hortatoria. 12. 13. 14. Jocoſæ. 15. Familiaris, & gratulatoria. 16. Jocoſa. 17. Hortatoria. 18. Hortatoria, & jocoſa. 19. Nunciatoria. 20. Suaſoria, 21. Commendatitia. 22. Narratoria. 23. Nun-

Nunciatoria . 24. Conqueſtoria . 25. Reſponſoria . 26. Nunciatoria . 27. Reſponſoria , & objurgatoria . 28 Laudatoria . 29. Petitoria . 30. Conqueſtoria , & narratoria . 31. Reſponſoria , & hortatoria . 32. Jocoſa , & petitoria . 33. Reſponſoria , & nunciatoria .

LIBRI OCTAVI.

1. Nunciatoria . 2. 3. Nunciatoriæ , & petitoriæ . 4. Nunciatoria , 5. Dehortatoria . 6. 7. 8. Nunciatoriæ . 9. Nunciatoria , petitoria , commendatitia . 10. 11. Nunciatoriæ . 12. Conqueſtoria . 13. Gratulatoria , & nunciatoria . 14. 15. Nunciatoriæ . 16. Suaſoria , 17. Conqueſtoria .

LIBRI NONI.

1. Nunciatoria . 2. Excuſatoria , & hortatoria . 3. Nunciatoria . 4. Jocoſa . 5. Excuſatoria . 6. Nunciatoria , & laudatoria . 7. Jocoſa , & nunciatoria . 8. Petitoria , & hortatoria . 9. Hortatoria . 10. Jocoſa , & narratoria . 11. Mœſta . 12. Familiaris . 13. Commendatitia , 14 Laudatoria , & hortatoria . 15 Reſponſoria , & mixta . 16. Nunciatoria , purgatoria , jocoſa . 17. Reſponſoria , & nunciatoria , 18. Nunciatoria , & jocoſa . 19. 20. Jocoſæ . 21. Confutatoria , ſeu contentioſa . 22. Diſputatoria , & jocoſa . 23. & 24. Familiares , & jocoſæ . 25. Jocoſa , & commendatitia , . 26. Excuſatoria , & familiaris .

LIBRI DECIMI.

1. Criminatoria & hortatoria . 2. Excuſatoria , 3 Laudatoria , & hortatoria . 4. Excuſatoria , & promiſſoria . 5. Hortatoria . 6 Diſſuaſoria , 7. Excuſatoria , & promiſſoria . 8. Excuſatoria , & nunciatoria , 9. Promiſſoria . 10. Laudatoria , & hortatoria . 11. Gratiarum actionis ,

nis, nunciatoria, promiſſoria. 12. 13. Nunciatoriæ & hortatoriæ. 14. Gratulatoria, & hortatoria. 15. 16. 17. 18. Nunciatoriæ. 19. Hortatoria. 20. Petitoria, & hortatoria. 21. Nunciatoria & poſtulatoria. 22. Nunciatoria. 23. Excuſatoria, nunciatoria, petitoria. 24. Gratiarum actionis, petitoria, accuſatoria. 25. 26. Diſſuaſoriæ. 27. Accuſatoria. 28. Expoſtulatoria, &. nunciatoria. 29. Officioſa. 30. Nunciatoria. 31. Excuſatoria, ſeu purgatoria. 32. Accuſatoria, & nunciatoria. 33. Querula, & nunciatoria. 34. Nunciatoria, & gratiarum actionis. 35. Purgatoria.

LIBRI UNDECIMI.

1. Nunciatoria, 2. Petitoria, & excuſatoria. 3. Expoſtulatoria. 4. Petitoria. 5. Nunciatoria, & hortatoria. 6. Officioſa, & narratoria. 7. Hortatoria. 8. Nunciatoria. 9. Petitoria, & monitoria, 10. 11. Nunciatoriæ. 12. Conqueſtoria. 13. Excuſatoria, & nunciatoria. 14. Reſponſoria ad multa. 15. Laudatoria. 16. 17. Commendatitiæ. 18. Accuſatoria. 19. Petitoria. 20. Monitoria. 21. Reſponſoria ad varia. 22. Commendatitia. 23. Nunciatoria, & ſuaſoria. 44. Reſponſoria. 25. Poſtulatoria. 26. Monitoria. 27. 28. Excuſatoriæ, ſeu purgatoriæ. 29. Laudatoria & narratoria.

LIBRI DUODECIMI.

1. Querela, & hortatoria. 2. 3. 4. Criminatoriæ, & nunciatoriæ. 5. 6. 7. Nunciatoriæ. 8. Querula, & hortatoria. 9. 10. 11. Nunciatoriæ, & hortatoriæ. 12. Nunciatoria, & commendatoria. 13. Gratulatoria, laudatoria, nunciatoria. 14. 15. Nunciatoriæ, & petitoriæ. 16. Gratulatoria. 17. 18. Mixtæ, ac variæ. 19. Gratulatoria, & monitoria. 20. Jocoſa. 21. Commendatoria, 22. 23. Nunciatoriæ. 24. Hortatoria, &

com-

commendatoria. 25. Mixta, & varia. 26. 27. Commendatoriæ. 28. Familiaris. 29. Commendatoria. 30. Purgatoria, & reſponſoria.

LIBRI DECIMI TERTII.

Hujus libri Epiſtolæ, vel commendatitiæ tantum ſunt, in quibus vel perſonam tantum, vel univerſa negotia alicujus commendat, ut 3. 4. 6. 10. 12. 13. 15. 16. 17. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 31. 32. 33. 34. 35. 38. 39. 40. 43. 44. 45. 46. 47. 49. 48. 50. 51. 52. 53. 59. 60. 63. 66. 67. 70. 71. 74. 78. 79. Vel præter commendationem, petitoriæ quoque ſunt, quibus peculiare aliquid pro quopiam petit: ut 1. 2. 5. 7. 8 9. 11. 14. 26. 28. 29. 30. 36. 37. 43. 44. 55. 56. 57. 61. 64. 65. 69. 72. 75. 76. Vel interdum commendationi gratiarum aliquam actionem adjungunt: ut 18. 24. 27. 28. 41. 42. 54. 62. 64. 73. Purgatoriæ etiam, ſive excuſatoriæ ſunt 24. 29. Reſponſoria, ac nunciatoria epiſt. 68. Nunciatoria ſimul, ac promiſſoria. 77.

LIBRI DECIMI QUARTI.

1. Flebilis, nunciatoria, diſſuaſoria. 2. Excuſatoria, & flebilis. 3. Flebilis, & reſponſoria. 4. Flebilis, & nunciatoria. 5. Nunciatoria, & varia. 6. Excuſatoria, & reſponſoria. 7. Nunciatoria. 8. Petitoria. 9. Mœſta. 10. Mandatoria. 11. Nunciatoria. 12. Diſſuaſoria. 13. Mandatoria. 14. Deliberativa. 15. Nunciatoria. 16. Mixta. 17. Mœſta. 18. Deliberativa, & hortatoria. 19. Mœſta. 20. 21. Mandatoriæ. 22. 23. 24. Nunciatoriæ.

LIBRI DECIMI QUINTI.

1. 4. Nunciatoriæ, ac petitoriæ. 2. 3. Nunciatoriæ. 5. Excuſatoria, & gratulatoria. 6. Reſponſoria. 7. Gratulatoria, & Petitoria. 8. 9. Gratulatoriæ. 10. Petitoria, 11. Gratiarum actionis.

nis. 12. 13. Gratulatoriæ, ac petitoriæ; 14. Reſponſoria, gratulatoria, hortatoria. 15. Nunciatoria, ac deliberativa. 16. Jocoſa. 17. 18. Excuſatoriæ, & nunciatoriæ. 19. Reſponſoria, laudatoria, jocoſa. 20. Laudatoria, petitoria. 21. Gratiarum actionis, & reſponſoria.

LIBRI DECIMISEXTI.

2. 3. 4. 5. Nunciatoriæ, & hortatoriæ. 6. 7. 8. Hortatoriæ, officioſæ, familiares. 9. 10. 11. Nunciatoriæ, & hortatoriæ. 12. 13. 14. 15. Officioſæ, familiares, hortatoriæ 16. Gratulatoria. 17. Objurgatoria, familiaris. 18. Reſponſoria, hortatoria. 19. 20. Mandatoriæ, & hortatoriæ. 21. Reſponſoria, nunciatoria, gratulatoria. 22. 23. Hortatoriæ, mandatoriæ, nunciatoriæ. 25. Mandatoria. 25. 26. Petitoriæ. 27. Nunciatoria.

REIMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro.

F. A. Marcucci Epiſ. Montis Alti Viceſg.

REIMPRIMATUR,

Fr. Thomas Maria Mamacchi Ord. Præd. Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

M. TUL-

M. TULLII CICERONIS EPISTOLARUM (1) AD FAMILIARES

LIBER PRIMUS.

1. M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D.

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciæ, Ciliciam proconſulari imperio adminiſtranti ſcribit Cicero de officio ſuo erga ipſum in curanda Regis Ptolemæi reductione: deinde, quia rem non perficiat, excuſationem affert. Eſt autem excuſatio multiplex; & quia Rex ipſe a Pompejo reſtitui cupiat, & quia Pompejus idem cupere videatur, & quia Conſulares totam rem odio habeant: poſtremo, quia ipſe, cum Lentulo debeat, auctoritatis in cauſa Regia non ſatis habeat. A. U. C. 697.

EGo (2) omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris ſatisfacio omnibus; mihi ipſe numquam ſatiſfacio. Tanta enim magnitudo eſt tuorum erga me meritorum, ut, (3) quoniam tu, niſi perfecta re, de me non conquieſti, ego, quia non idem in tua cauſa efficio, vitam mihi eſſe acerbam putem. In cauſa hæc ſunt. Ammonius Regis legatus aperte pecunia nos oppugnat. Res agitur per eoſ-

dem

(1) Has Epiſtolas Familiares, ſive ad Familiares dici, aut inſcribi debere, negat Petrus Victorius: cui adſtipulatur Jo. Georgius Græv.us. (2) Epiſtolarum principium, ſi temporis rationem habeas, debet peti a VII. Lib. V. (3) Græv. *quia*.

dem (1) creditores, per quos, quum tu aderas, agebatur. Regis cauſa ſi qui ſunt, qui velint (qui pauci ſunt) omnes rem ad Pompejum deferri volunt. Senatus religionis (2) calumniam, non religione, ſed malevolentia, & illius regiæ largitionis invidia comprobat. Pompejum, & hortari, & orare, & jam liberius accuſare, & monere, ut magnam infamiam fugiat, non deſiſtimus. Sed plane nec precibus noſtris, nec admonitionibus relinquit locum. Nam cum in ſermone quotidiano, tum in ſenatu palam ſic egit cauſam tuam, ut neque eloquentia majore quiſquam, neque gravitate, nec ſtudio, nec contentione agere potuerit, cum ſumma teſtificatione tuorum in ſe officiorum, & amoris erga (3) te ſui. Marcellinum tibi eſſe iratum, ſcis. Is, hac regia cauſa excepta, cæteris in rebus ſe acerrimum tui defenſorem fore oſtendit. Quod dat, accipimus; quod inſtituit referre (4) de religione, & ſæpe jam retulit, ab eo deduci non poteſt. Res ante Idus acta ſic eſt: nam hæc Idibus mane ſcripſi. Hortenſii, & mea, & Luculli ſententia cedit religioni de exercitu (teneri enim res aliter non poteſt) ſed ex illo S. C. quod te referente factum eſt, tibi decernit, ut regem reducas, quod commodo rem facere poſſis: ut exercitum religio tollat, te auctorem ſenatus retineat. Craſſus tres legatos decernit, nec excludit Pompejum: cenſet enim etiam ex iis, qui cum imperio ſunt. M. Bibulus tres legatos ex iis, qui privati ſunt. Huic aſſentiuntur reliqui conſulares, præter Servilium, qui omnino reduci negat oportere: & Volcatium, qui, Lupo referente, Pompejum decernit, & Afranium, qui aſſentitur Volcatio: quæ res auget ſuſpicionem Pompeji voluntatis. Nam advertebantur Pompeji familiares aſſentire Volcatio. La-

bora

(1) Lambin. *Competitores*. (2) Calumniam religionis. *ideſt malitioſam & fictam de Sybillinis verſibus orationem*. Manutius. (3) Grut. *ſe tui*. (4) De Religione. *De Sybillinis verſibus reduci Regem cum multitudine vetantibus*. Manutius.

boratur vehementer : inclinata res eſt. Libonis, & Hypſæi non obſcura concurſatio, & contentio, omniumque Pompeji familiarium ſtudium in eam opinionem rem adduxerunt, ut Pompejus cupere videatur : cui qui nolunt, iidem tibi, quod eum ornaſti, non ſunt amici. Nos in cauſa auctoritatem eo minorem habemus, quod tibi debemus : gratiam autem noſtram exſtinguit hominum ſuſpicio, quod Pompejo ſe gratificari putant. Ut in rebus multo ante, quam profectus es, ab ipſo rege, & ab intimis ac domeſticis Pompeji clam exulceratis, deinde palam a conſularibus exagitatis, & in ſummam invidiam adductis, ita verſamur. Noſtram fidem omnes ; amorem tui abſentis (1) præſentes tui cognoſcent. Si eſſet in iis fides, in quibus ſumma eſſe debebat, non laboraremus. Vale.

2. M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D.

Scribit, quid actum ſit in Senatu de cauſa regia : oſtendit de Pompejo ſe bene ſperare, ab ejus familiaribus timere : Trib. pleb. ne quid moliri contra poſſint, proviſum eſſe. A. U. C. 697.

IDibus Januariis in ſenatu nihil eſt confectum : propterea quod dies magna ex parte conſumptus eſt altercatione Lentuli conſulis, & Caninii tribuni pleb. Eo die nos quoque multa verba fecimus, maximeque viſi ſumus ſenatum commemoratione tuæ voluntatis erga illum ordinem commovere. Itaque poſtridie placuit, ut breviter ſententias diceremus. Videbatur enim reconciliata nobis voluntas ſenatus eſſe : quod tum (2) dicendo, tum ſingulis appellandis rogandiſque perſpexeram. Itaque quum ſententia prima Bibuli pronuntiata eſſet, ut tres legati regem reducerent, ſecunda Hortenſii, ut tu ſine exercitu reduceres : tertia Volcatii, ut Pompejus reduceret : poſtulatum eſt, ut Bibuli ſententia divideretur. Quatenus de religio-

(1) Gebhardus *præſentiſque.* (2) Al. *dicendis ſententiis.*

ligione dicebat, cuique rei jam obſiſti non poterat, Bibulo aſſenſum eſt: de tribus legatis, frequentes (1) ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortenſii ſententia; quum Lupus tribunus plebis quod ipſe de Pompejo retuliſſet, contendere cœpit, ante ſe oportere diſceſſionem facere, quam conſules. Ejus orationi vehementer ab omnibus reclamatum eſt. Erat enim iniqua, & nova. Conſules neque concedebant, neque valde repugnabant: diem conſumi volebant: id quod eſt factum. Perſpiciebant enim, in Hortenſii ſententiam multis partibus plures ituros: quamquam aperte Volcatio aſſentirentur. Multi rogabantur, atque idipſum conſulibus invitis. Nam ii Bibuli ſententiam valere cupierunt. Hac controverſia uſque ad noctem ducta, ſenatus eſt dimiſſus, & ego eo die caſu apud Pompejum cœnavi: nactuſque tempus hoc magis idoneum quam unquam antea, quod poſt tuum diſceſſum is dies, (2) primus honeſtiſſimus nobis fuerat in ſenatu, ita ſum cum illo locutus, ut mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere. Quem ego ipſum cum audio, prorſus eum libero omni ſuſpicione cupiditatis: quum autem ejus familiares omnium ordinum video, perſpicio id, quod jam omnibus eſt apertum, totam rem iſtam jam pridem a certis hominibus, non invito rege ipſo conſiliariiſque ejus, eſſe corruptam. Hæc ſcripſi ad XVI. Kal. Febr. ante lucem. Eo die ſenatus erat futurus. Nos in ſenatu (quemadmodum ſpero) dignitatem noſtram, ut poteſt in tanta hominum perfidia & iniquitate, retinebimus. Quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur eſſe conſecuti, ut ne quid agi cum populo, aut ſalvis auſpiciis, aut ſalvis legibus, aut denique ſine vi poſſit. De his rebus, pridie quam hæc ſcripſi, ſenatus auctoritas graviſſima in-

(1) Ierunt in alia omnia. *Ire in alia omnia, diſcedere, & tranſire pro diſſentire veteres dicebant*. Manutius.

(2) Gebhard. delet *primus*.

interceſſit: cui quum Cato, & Caninius interceſſiſſent, tamen eſt perſcripta. Eam ad te miſſam eſſe arbitror. De cæteris rebus quidquid erit actum, ſcribam ad te; &, ut quam rectiſſime (1) agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gratia providebo. Vale.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

3. M. T. C. P. LENTULO S. D.

Commendat A. Trebonium amicum ſuum ſplendidum Equitem Romanum. Hujus autem generis Epiſtolarum quatuor partes ſolent eſſe: ut amicum noſtrum oſtendamus eum, quem commendamus: ut bonum virum, & dignum, qui commendetur: ut æquitatem rei, de qua ſcribimus: denique ut eum beneficii memorem futurum, ſimulque nos ipſos ſignificemus, quæ in hac epiſtola non plane omnia ſunt expreſſa. A. U. C. 697.

AUlo Trebonio, qui in tua provincia magna negotia, & ampla, & (2) expedita habet, multos annos utor valde familiariter. Is cum antea ſemper & ſuo ſplendore, & noſtra, cæterorumque amicorum commendatione (3) gratiſſimus in provincia fuit: tum hoc tempore propter tuum in me amorem, noſtramque neceſſitudinem, vehementer confidit, his meis literis, ſe apud te gratioſum fore. Quæ ne ſpes eum fallat, vehementer rogo te: commendoque tibi ejus omnia negotia, libertos, procuratores, familiam: in primiſque, ut quæ T. Ampius de ejus re decreverit, ea comprobes; omnibuſque rebus eum ita tractes, ut intelligat, meam commendationem non vulgarem fuiſſe. Vale.

M. T.

(1) Victorius *agantur omnia*.

(2) Expedita. *Impedita enim, ne tibi moleſtiam afferrem, haud libenter tibi commendarem.* Manutius.

(3) Urſinus *gratioſiſſimus*.

4. M. T. C. P. LENTULO PROCOS S. D.

Laudat officium ſuum: tum ſubjungit de calumniis adverſariorum, per quos ſteterit, quominus res conficeretur. A Senatu oſtendit ſe bene ſperare: ſed eum habitum iri nonniſi poſt multos dies: vim timet: poſtremo loco, Senatum, & populum bene ſentire de Lentulo ſignificat. A. U. C. 697.

AD xvi. Kal. Febr. cum in ſenatu pulcherrime ſtaremus, quod jam illam ſententiam Bibuli de tribus legatis pridie ejus diei fregeramus; unumque certamen eſſet relictum, ſententia Volcatii, res ab adverſariis noſtris extracta eſt (1) variis calumniis. Cauſam enim frequenti ſenatu, (2) in magna (3) varietate, magnaque invidia eorum, qui a te cauſam regiam alio transferebant, obtinebamus. Eo die acerbum habuimus Curionem. Bibulum multo juſtiorem, pene etiam amicum. Caninius, & Cato negarunt, ſe legem ullam ante comitia eſſe laturos. Senatus haberi ante Kalend. Febr. per legem Pupiam (id quod ſcis) non poteſt: neque menſe Feb. toto, niſi perfectis, aut rejectis legationibus. Hæc tamen opinio eſt populi R. a tuis invidis, atque obtrectatoribus nomen inductum fictæ religionis, non tam ut te impedirent, quam ut ne quis propter exercitus cupiditatem Alexandriam vellet ire. Dignitatis autem tuæ, nemo eſt, quin exiſtimet habitam eſſe rationem ab ſenatu. Nemo eſt enim, qui neſciat, quominus diſceſſio fieret, per adverſarios tuos eſſe factum. Qui nunc Populi Romani nomine, re autem vera ſceleratiſſimo latrocinio, ſi quæ conabuntur agere, ſatis proviſum eſt, ut ne quid ſalvis auſpiciis, aut legibus, aut etiam ſine vi agere poſſint. Ego neque de meo ſtudio, neque de nonnullorum injuria ſcri-

(1) Variis calumniis. *Varias calumnias vocat Cicero varias cauſas ficte inductas, varia figmenta; cum nihil verum, nihil ex animo loquerentur.* Manutius.

(2) Camerarius *non*. (3) MS. *vanitate*.

ſcribendum mihi eſſe arbitror. Quid enim aut me flentem, qui ſi vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum aſſecutus: aut de aliorum injuriis querar? quod ſine ſummo dolore facere non poſſum. Ego tibi a vi, hac præſertim imbecillitate magiſtratuum, præſtare nihil poſſum: vi excepta, poſſum confirmare, te & ſenatus, & populi Romani ſummo ſtudio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

5. M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D.

Exorditur a commemoratione officii ſui. Subjungit de Catonis Trib. pleb. lege promulgata, ut Lentulus de Cilicia revocaretur; cauſam regiam a Pompejo depoſitam ſignificat, quo majorem ſpem habere Lentulus debeat. A. U. C. 967.

Tametſi mihi nihil fuit optatius, quam ut primum abs te ipſo, deinde a cæteris omnibus, quam gratiſſimus erga te eſſe cognoſceret: tamen afficior ſummo dolore, ejuſmodi tempora poſt tuam profectionem conſecuta eſſe, ut & meam, & cæterorum erga te fidem, & benevolentiam abſens experirere. Te videre, & ſentire eandem fidem eſſe hominum in tua dignitate, quam ego in mea ſalute ſum expertus, ex tuis literis intellexi. Nos quum maxime conſilio, ſtudio, labore, gratia, de cauſa regia niteremur, ſubito exorta eſt nefaria Catonis promulgatio, quæ noſtra ſtudia impediret, & animos a minore cura ad ſummum timorem traduceret. Sed tamen in hujuſmodi perturbatione rerum, quamquam omnia ſunt metuenda, nihil magis, quam perfidiam timemus: & Catoni quidem, quoquo modo (1) ſe res habet, profecto reſiſtimus. De Alexandrina re, cauſaque regia, tantum habeo polliceri, me tibi abſenti, tuiſque præſentibus cumulate ſatisfacturum. Sed ve-

(1) Camer. *ſeſe res habeat, prof. reſiſtemus.*

vereor, ne aut eripiatur (1) cauſa regia nobis, aut deſeratur: quorum utrum minus velim, non facile poſſum, exiſtimare Sed, ſi res coget, eſt quiddam tertium quod neque Selicio, neque mihi diſplicebat: ut neque jacere regem pateremur, nec, nobis repugnantibus, ad eum deferri, ad quem prope jam delatum eſſe exiſtimatur. A nobis agentur omnia diligenter: ut nec, ſi quid obtineri poterit, non contendamus: nec, ſi quid non obtinuerimus, repulſi eſſe videamur. Tuæ ſapientiæ, magnitudiniſque animi eſt, omnem amplitudinem, & dignitatem tuam in virtute, atque in rebus geſtis tuis, atque in tua gravitate poſitam exiſtimare. Si quid ex iis rebus, quas tibi fortuna elargita eſt, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id majori illis fraudi, quam tibi, futurum. A me nullum tempus prætermittitur de tuis rebus & agendi, & cogitandi, utorque ad omnia Q. Selicio. Neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neque fide majore eſſe judico, neque amantiorem tui. Hic quæ agantur, quæque acta ſint, ea te (2) & literis multorum, & nunciis cognoſcere arbitror: quæ autem poſita ſunt in conjectura, quæque mihi videntur fore, ea puto tibi a me ſcribi oportere. (3) Poſteaquam Pompejus apud populum ad VIII. Idus Febr. quum pro Milone diceret, clamore, convicioque jactatus eſt, in ſenatuque a Catone aſpere, & acerbe (4) omnium magno ſilentio, eſt accuſatus, viſus eſt mihi vehementer eſſe perturbatus. Itaque Alexandrina cauſa, quæ nobis adhuc integra eſt (nihil enim tibi detraxit ſenatus, niſi id, quod per eandem religionem dari alteri non poteſt) videtur ab illo plane eſſe depoſita. Nunc id ſperamus, idque molimur, ut rex, quum intelligat, ſeſe, id quod cogitabat, ut a Pompejo reducatur, aſſequi

(1) *Cauſa regia*. Lambinus & Manutius putant hæc verba eſſe gloſſema. Grævius autem ea retinet nixus antiquis codicibus.

(2) MS. *ex*. (3) Gut. ex MSS. novam hinc Epiſtolam orditur. (4) Al. *nimium*.

qui non poſſe, & niſi per te ſit reſtitutus, deſertum ſe, atque abjectum fore, proficiſcatur ad te, quod ſine ulla dubitatione, ſi Pompejus paulum modo oſtenderit ſibi placere, faciet. Sed noſti hominis tarditatem, & taciturnitatem. Nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, prætermittimus. Cæteris injuriis, quæ propoſitæ ſunt a Catone, facile, ut ſpero, reſiſtemus. Amicum ex conſularibus neminem tibi eſſe video, præter Hortenſium, & Lucullum: cæteri ſunt partim obſcurius iniqui, partim non diſſimulanter irati. Tu fac animo forti magnoque ſis: ſpereſque, fore, ut fracto impetu leviſſimi hominis, tuam priſtinam dignitatem & gloriam conſequare.

6 M. T. C. P. LENTULO PROCOS S. D.

Tota videtur eſſe conſolatoria epiſtola; conſolatur enim Lentulum ex comparatione temporum ſuorum; cum in exilium pulſus. brevi tamen & patriam & dignitatem recuperavit Brevis eſt epiſtola quia Pollio ad Lentulum ibat, omnia narraturus. A U.C. 697.

QUæ gerantur, accipies ex Pollione, qui omnibus negotiis non interfuit ſolum, (1) ſed præfuit. Me in ſummo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime (2) ſcilicet conſolatur ſpes, quod valde ſuſpicor fore, ut infringatur hominum improbitas & conſiliis tuorum amicorum, & ipſa die, qua debilitantur cogitationes & inimicorum, & (3) proditorum. Facile ſecundo loco me conſolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis. Nam, etſi minore in re violatur tua dignitas, quam mea ſalus afflicta ſit; tamen eſt tanta ſimilitudo, ut ſperem, te mihi ignoſcere, ſi ea non timuerim, quæ ne tu quidem unquam timenda duxiſti. Sed præſta te eum, qui mihi a teneris (ut Græci dicunt) ungui-

B cu-

(1) Lamb. *ſed et*. (2) Urſin. putat, tollenda verba *ſcilicet ſpes*, (3) Al. *perditorum*.

culis es cognitus. Illuſtrabit (mihi crede) tuam amplitudinem hominum injuria. A me omnia ſumma in te ſtudia officiaque exſpecta. Non fallam opinionem tuam. Vale.

7 M. T. C. P. LENTULO PROCOS S D.

Lentuli literis reſpondet. De Alexandrina re ſcribit, quid Pompejo, ipſique videatur; ut tamen totum illud conſilium Lentuli ſapientiæ permittat. Adjungit de Milone, & Clodio, de ſtatu Reip. de filiæ nuptiis. A. U. C. 698.

Legi tuas literas, quibus ad me ſcribis, gratum tibi eſſe, quod crebro certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te benevolentiam facile perſpicias. Quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere neceſſe eſt, ſi volo is eſſe, quem tu me eſſe voluiſti: alterum facio libenter, ut, quoniam intervallo locorum & temporum disjuncti ſumus, per literas tecum quam ſæpiſſime colloquar. Quod ſi rarius fiet, quam tu expectabis, id erit cauſæ, quod non ejus generis meæ literæ ſunt, ut eas audeam temere committere. Quoties mihi certorum hominum poteſtas erit, quibus recte dem, non prætermittam. Quod ſcire vis, qua quiſque in te fide ſit, & voluntate; difficile dictu eſt de ſingulis. Unum illud audeo, quod antea tibi ſæpe ſignificavi, nunc quoque, re perſpecta & cognita, ſcribere: vehementer quoſdam homines, & eos maxime, qui te & (1) maxime debuerunt, & plurimum juvare potuerunt, invidiſſe dignitati tuæ: ſimillimamque in re diſſimili, tui temporis nunc, & noſtri quondam, fuiſſe rationem: ut, quos tu reipub. cauſa læſeras, palam te oppugnarent: quorum auctoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, non tam memores eſſent virtutis tuæ, quam laudis inimici. Quo quidem tempore, ut perſcripſi ad te antea,

(1) Al. *amare maxime*.

tea, cognovi Hortenſium percupidum tui, ſtudioſum Lucullum: ex magiſtratibus autem L. Racilium & fide & animo in te ſingulari. Nam noſtra propugnatio, ac defenſio dignitatis tuæ propter magnitudinem beneficii tui, fortaſſe pleriſque officii majorem auctoritatem habere videatur, quam ſententiæ. Præterea quidem de conſularibus nemini poſſum aut ſtudii erga te, aut officii, aut amici animi eſſe teſtis. Etenim Pompejum, qui mecum ſæpiſſime, non ſolum a me provocatus, ſed etiam ſua ſponte, de te communicare ſolet, ſcis, temporibus illis non ſæpe in ſenatu fuiſſe. Cui quidem literæ tuæ, quas proxime miſeras, quod facile intellexerim, perjucundæ fuerunt. Mihi quidem humanitas tua, vel ſumma potius ſapientia non jucunda ſolum, ſed etiam admirabilis viſa eſt. Virum enim excellentem, & tibi tua præſtanti in eum liberalitate devinctum, nonnihil ſuſpicantem, propter aliquorum opinionem (1) ſuæ cupiditatis, te ab ſe abalienatum, illa epiſtola retinuiſti. Qui mihi cum ſemper tuæ laudi favere viſus eſt etiam ipſo ſuſpicioſiſſimo tempore (2) Caniniano; tum vero, lectis tuis literis, perſpectus eſt a me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis & commodis cogitare. Quare ea, quæ ſcribam, ſic habeto, me, cum illo re ſæpe communicata, de illius ad te ſententia, atque auctoritate ſcribere: quoniam S. C. nullum exſtat quo reductio regis Alexandrini tibi adempta ſit: eaque, quæ de ea ſcripta eſt, auctoritas, cui ſcis interceſſum eſſe, ut ne quis omnino regem reduceret, tantam vim habet, ut magis iratorum hominum ſtudium, quam conſtantis Senatus conſilium eſſe videatur; (3) te poſſe perſpicere, qui Ciliciam Cyprumque teneas, quid efficere, & quid conſequi poſſis: &, ſi res facultatem habitura videatur, ut Alexandriam, atque Ægyptum te-

B 2 ne-

(1) Opinionem *ortam ex eo quod ejus familiares omnes de re Alexandrina ei mandanda vehementer contenderant Ep.* 1. *&* 2. Manutius.

(2) Al. *Catoniano*. (3) Rutilius addit *arbitror*.

uere poſſis, eſſe & tuæ, & noſtri imperii dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cum claſſe atque exercitu proficiſci Alexandriam; ut cum eam pace, præſidiiſque firmaris, Ptolemæus redeat in regnum. Ita fore, ut per te reſtituatur, quemadmodum Senatus initio cenſuit; & ſine multitudine reducatur, quemadmodum homines religioſi Sibyllæ placere dixerunt. Sed hæc ſententia ſic & illi, & nobis probabatur, ut ex eventu homines de tuo conſilio exiſtimaturos videremus: ſi cecidiſſet, ut volumus & optamus, omnes te & ſapienter & fortiter: ſin aliquid eſſet offenſum (1), eoſdem illos & cupide & temere feciſſe dicturos. Quare, quid aſſequi poſſis, non tam facile eſt nobis, quam tibi, cujus prope in conſpectu Ægyptus eſt, judicare. Nos quidem hoc ſentimus: ſi exploratum tibi ſit, poſſe te illius regni potiri, non eſſe cunctandum: ſin dubium, non eſſe conandum. Illud tibi affirmo, ſi rem iſtam ex ſententia geſſeris, fore, ut abſens a multis, cum redieris, ab omnibus collaudere. Offenſionem eſſe periculoſam propter interpoſitam auctoritatem religionemque video. Sed ego te ut ad certam laudem adhortor, ſic a dimicatione deterreo: redeoque ad illud, quod initio ſcripſi, totius facti tui judicium non tam ex conſilio tuo, quam ex eventu homines eſſe facturos. Quod ſi hæc ratio rei gerendæ periculoſa tibi videbitur, placebat illud, ut, ſi rex amicis tuis, qui (2) per provinciam imperii tui pecunias ei credidiſſent, fidem ſuam præſtitiſſet, & auxiliis eum tuis & copiis adjuvares: eam eſſe naturam, & (3) regionem provinciæ tuæ, ut illius reditum vel adjuvando confirmares, vel negligendo impedires. In hac ratione quid res, quid cauſa, quid tempus ferat, tu facillime optimeque per-

(1) Offenſum. *Si difficultatem res habuiſſet, & Alexandrinis Regem recuſantibus, ventum eſſet ad arma* Manutius.

(2) Gron *Per Phœnicen, atque imp. tui provincias ei credidiſſent.* (3) Al. *rationem*.

perſpicies: quid nobis placuiſſet, ex me potiſſimum putavi te ſcire oportere. Quod mihi de noſtro ſtatu, de Milonis familiaritate, de levitate & imbecilitate Clodii gratularis, minime miramur, te tuis, ut egregium artificem, præclaris operibus lætari. Quanquam eſt incredibilis hominum perverſitas, (graviori enim verbo uti non libet). qui nos, quos (1) favendo in communi cauſa retinere potuerunt, invidendo abalienarunt: quorum malevolentiſſimis obtrectationibus nos ſcito de vetere illa noſtra diuturnaque ſententia prope jam eſſe depulſos, non nos quidem, ut noſtræ dignitatis ſimus obliti, ſed ut habeamus rationem aliquando etiam ſalutis. Poterat utrumque præclare, ſi eſſet fides, ſi gravitas in hominibus conſularibus: ſed tanta eſt in pleriſque levitas, ut eos non tam conſtantia in repub. noſtra delectet, quam ſplendor offendat. Quod eo libentius ad te ſcribo, quod tu non ſolum temporibus iis, quæ per te ſum adeptus, ſed etiam olim naſcenti prope noſtræ laudi, dignitati, virtutique (2) præfuiſti: ſimulque quod video, non ut antehac putabam, novitati eſſe inviſum meæ; in te enim, homine omnium nobiliſſimo, ſimilia invidorum vitia perſpexi, quem tamen illi eſſe in principibus facile ſunt paſſi, evolare altius certe noluerunt. Gaudeo tuam diſſimilem fuiſſe fortunam. Multum enim intereſt, utrum laus imminuatur, an ſalus deſeratur. Me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectum eſt. Curaſti enim, ut plus additum ad memoriam nominis noſtri, quam ademptum de fortuna videretur. Te vero moneo cum beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam a pueritia inflammatus fuiſti, omni cura atque induſtria conſequare; magnitudinemque animi tui, quam ego ſemper ſum admiratus, ſemperque amavi, ne unquam inflectas cujuſquam injuria. Magna eſt hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, ma-

 gna

(1) Camer. *fovendo*. (2) Al. *faviſti*.

gna memoria conſulatus tui. Hæc profecto vides, quanto expreſſiora, quantoque illuſtriora futura ſint, cum aliquantum ex provincia, atque ex imperio laudis acceſſerit. (1) Quanquam te ita gerere volo, quæ per exercitum, atque imperium gerenda ſunt, ut hæc multo ante meditere: huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas, ſentiaſque id, quod, quia ſemper ſperaſti, non dubito quin (2) adeptus intelligas, te facillime poſſe obtinere ſummum, atque altiſſimum gradum civitatis. Quæ quidem mea cohortatio ne tibi inanis, aut ſine cauſa ſuſcepta videatur, illa me ratio movit, ut te ex noſtris eventis communibus admonendum putarem. ut conſiderares in omni reliqua tua vita, quibus crederes, quos caveres. (3) Quod ſcribis te velle ſcire qui ſit reipub. ſtatus; ſumma diſſenſio eſt, ſed contentio diſpar. Nam qui plus opibus, armis, potentia valent, profeciſſe (4) tantum mihi videntur ſtultitia & inconſtantia adverſariorum, ut etiam auctoritate jam plus valerent. Itaque perpaucis adverſantibus, omnia, quæ ne per populum quidem ſine ſeditione ſe aſſequi poſſe arbitrabantur, per ſenatum conſecuti ſunt: nam & ſtipendium Cæſari decretum eſt, & decem legati: &, ne lege Sempronia ſuccederetur, facile perfectum eſt. Quod ad te brevius ſcribo, quia me ſtatus hic reipubl. non delectat. Scribo tamen, ut te admoneam, quod ipſe literis omnibus a pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam diſcendo, cognovi; id ut tu, rebus tuis integris, diſcas, neque ſalutis noſtræ rationem nobis habendam eſſe ſine dignitate, neque dignitatis ſine ſalute. Quod mihi de filia, & de (5) Craſſipede gratularis, agnoſco humanitatem tuam: ſperoque, & opto, nobis hanc conjunctionem voluptati fo-

(1) J. F. Gron *Quare te ita*. (2) Al. *apertius*.
(3) Quod. *Hic ellipſis eſt. Integrum foret: ut reſpondeam ad id quod ſcribis* Olivetus.
(4) Gul. *tandem*. (5) Craſſipede, *cui Filiam Tulliam poſt reditum ab exilio deſpondit*. Corradus.

fore. Lentulum noſtrum, eximia ſpe, ſummæ virtutis adoleſcentem, cum cæteris artibus, quibus ſtuduiſti ſemper ipſe, tum in primis imitatione tui fac erudias. Nulla enim erit hac præſtantior diſciplina. Quem nos, & quia tuus, & quia te dignus eſt filius, & quia nos diligit, ſemperque dilexit, in primis amamus carumque habemus. Vale.

8. M. T. C. P. LENTULO PRO COS. S. D.

Tota eſt epiſtola contra mores immutatos, & hoc non ſine artificio, ut intelligat Lentulus, jam ſibi nihil ſperandum de Rege reducendo. A. U. C. 698.

De omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid conſtitutum ſit, quid Pompejus ſuſceperit, optime ex (1) Emplatorio cognoſces: qui non ſolum interfuit his rebus, ſed etiam præfuit: neque ullum officium erga te hominis amantiſſimi, prudentiſſimi diligentiſſimi prætermiſit. Ex eodem de toto ſtatu rerum communium cognoſces: quæ quales ſint, non facile eſt ſcribere. Sunt quidem certe in amicorum noſtrorum poteſtate, atque ita, ut nullam mutationem unquam hac hominum ætate habitura res eſſe videatur. Ego quidem, ut debeo, & ut tute mihi præcepiſti, & ut me (2) dignitas utilitaſque cogit, me (3) ad ejus rationes adjungo, quem tu in meis rationibus tibi eſſe adjungendum putaſti. Sed te non præterit, quam ſit difficile ſenſum in repub. præſertim rectum & confirmatum deponere. Verum tamen ipſe me conformo ad ejus voluntatem, a quo honeſte diſſentire non poſſum: neque id facio, ut forſitan quibuſdam videor, ſimulatione. Tantum enim animi inductio, & mehercule amor erga Pompejum apud me valet, ut quæ illi utilia

 ſunt,

(1) Urſin. conjic. *M. Plætorio* (2) Victor. *pietas*.

(3) Ad ejus rationes. *Ad ea, quæ illi utilia ſunt, quæque ille vult. Pompejum ſignificari ſatis conſtat.* Manut.

ſunt, & quæ ille vult, ea mihi omnia jam & recta & vera videantur. Neque, ut ego arbitror, errarent, ne adverſarii quidem ejus, ſi, cum pares eſſe non poſſent, pugnare deſiſterent. Me quidem etiam illa res conſolatur, quod ego is ſum, cui vel maxime concedant omnes, ut vel ea defendam, quæ Pompejus velit; vel taceam; vel etiam (id quod mihi maxime lubet) ad noſtra me ſtudia referam literarum: quod profecto faciam, ſi mihi per ejuſdem amicitiam licebit. Quæ enim propoſita fuerant nobis, quum & honoribus ampliſſimis, & laboribus maximis perfuncti eſſemus, dignitas in ſententiis dicendis, libertas in rep. capeſſenda; ea ſublata tota: ſed nec mihi magis quam omnibus. Nam aut aſſentiendum eſt nulla cum gravitate paucis, aut fruſtra diſſentiendum. Hæc ego ad te ob eam cauſam maxime ſcribo, ut jam (1) de tua quoque ratione meditere. Commutata tota ratio eſt Senatus, judiciorum, rei totius publicæ. Otium nobis exoptandum eſt: quod ii, qui potiuntur rerum, præſtaturi videntur, ſi (2) quidam homines patientius eorum potentiam ferre potuerint. Dignitatem quidem illam conſularem fortis & conſtantis Senatoris, nihil eſt, quod cogitemus: amiſſa eſt culpa eorum, qui a Senatu & ordinem conjunctiſſimum, & hominem clariſſimum abalienarunt. Sed, ut ad ea, quæ conjunctiora rebus tuis ſunt, revertar: Pompejum tibi valde amicum eſſe cognovi; eo tu conſule quantum ego perſpicio, omnia, quæ voles, obtinebis; quibus in rebus me ille ſibi affixum habebit: neque a me ulla res, quæ ad te pertineat, negligetur. Neque enim verebor, ne ſim ei moleſtus; cui jucundum erit etiam (3) propter idipſum, quod me eſſe gratum videbit. Tu velim tibi ita perſuadeas, nullam rem eſſe minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior ſit, quam meæ res omnes. Idque quum ſentiam, ſeduli-

(1) Græv. *tu quoque de tua*. (2) Lamb. *quidem*.
(3) Urſin. expungit *propter*.

dulitate mihimet ipſe ſatisfacere poſſum; re quidem ipſa ideo mihi non ſatisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, ſed ne cogitanda quidem gratia conſequi poſſum. Rem te valde bene geſſiſſe rumor erat. Expectabantur literæ tuæ: de quibus eramus jam cum Pompejo locuti: quæ ſi erunt allatæ, noſtrum ſtudium (1) exſtabit in conveniendis magiſtratibus, & ſenatoribus. Cætera, quæ ad te pertinebunt, quum etiam plus contenderimus, quam poſſumus, minus tamen faciemus, quam debemus. Vale.

9. M. T. C. P. LENTULO IMP. S. D.

Quærenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiam redierit, cauſas exponit conſilii ſui: & oſtendit, velle ſe rationem tam ſalutis habere, quam dignitatis, & eorum obſequi voluntati, a quibus de ſe optime meritis honeſte diſſentire non poteſt. Pompejum autem maxime ſignificat. A. V. C. 699.

PErjucundæ mihi fuerunt literæ tuæ, quibus intellexi te perſpicere meam in te pietatem: quid enim dicam benevolentiam? cum illud ipſum graviſſimum & ſanctiſſimum nomen pietatis levius mihi meritis erga me tuis eſſe videatur. Quod autem grata tibi mea erga te ſtudia ſcribis eſſe, facis tu quidem abundantia quadam amoris, ut etiam grata ſint ea, quæ prætermitti ſine nefario ſcelere non poſſunt. Tibi autem multo notior atque illuſtrior meus in te animus eſſet, ſi hoc tempore omni, quo ſejuncti fuimus, & una, & Romæ fuiſſemus. Nam in eo ipſo, quod te oſtendis eſſe facturum, quodque & in primis potes, & ego a te vehementer expecto, in ſententiis ſenatoriis, & in omni actione, atque adminiſtratione reip. floruiſſemus. De qua oſtendam equidem paulo poſt, qui ſit meus ſenſus, & ſtatus: & reſcribam tibi ad ea, quæ quæris. Sed certe & ego

(1) Lamb. *excitabunt*

te auctore amiciſſimo ac ſapientiſſimo, & tu me conſiliario fortaſſe non imperitiſſimo, fideli quidem & benevolo certe uſus eſſes: quamquam tua quidem cauſa, te eſſe imperatorem, provinciamque bene geſtis rebus cum exercitu victore obtinere, ut debeo, lætor: ſed certe qui tibi ex me fructus debentur, eos uberiores, & (1) præſtantiores præſens capere potuiſſes. In eis vero ulciſcendis, quos tibi partim inimicos eſſe intelligis propter tuam propugnationem ſalutis meæ, partim invidere propter illius actionis amplitudinem, & gloriam; mirificum me tibi comitem præbuiſſem: quamquam ille perennis inimicus amicorum ſuorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus, in te potiſſimum fractam illam, & debilitatam vim ſuam contulit, (2) noſtram vicem ultus eſt ipſe ſeſe. Ea eſt enim conatus, quibus patefactis, nullam ſibi in poſterum, non modo dignitatis, ſed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem, etſi mallem in meis rebus expertum, quam etiam in tuis, tamen in moleſtia gaudeo, eam fidem cognoſſe hominum, non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognoram. De qua ratione tota jam videtur mihi exponendi tempus dari, ut tibi reſcribam ad ea, quæ quæris (3). Certiorem te per literas ſcribis eſſe factum, me cum Cæſare, & cum Appio eſſe in gratia: teque id non reprehendere adſcribis. Vatinium autem ſcire te velle oſtendis, quibus rebus adductus defenderim, & laudarim. Quod tibi ut planius exponam, altius paulo rationem conſiliorum meorum repetam neceſſe eſt. Ego me, Lentule, initio rerum, atque actionum tuarum, non ſolum meis, ſed etiam reipub. reſtitutum putabam. Et quoniam tibi incredibilem quen-

(1) Victor. *præſentiores*. (2) Noſtram vicem. *Quod ad nos pertinuit, quod ipſi facere debuimus*. Ultus eſt ipſe ſeſe. *Seipſe* C. Cato *punivit, pœnas ipſe ſibi eas intulit, quas inferre nos debuimus*. Manut.

(3) Hic eſt initium alterius Epiſtolæ in quibusdam MSS.

quendam amorem, & omnia in te ipſum ſumma, ac ſingularia ſtudia deberem, reipub. quæ te in me reſtituendo multum adjuviſſet, eum certe me animum merito ipſius debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio civium, non aliquo erga me ſingulari beneficio, debitum præſtitiſſem. Hac me mente fuiſſe, & ſenatus ex me, te conſule, audivit, & tu in noſtris ſermonibus, collocutionibuſque ipſe vidiſti. Etſi jam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus: quum te agente de reliqua noſtra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obſcura in me ſtudia cernebam. Nam neque de monumentis meis ab iis adjutus es, a quibus debuiſti: neque de vi nefaria, qua cum fratre eram domo expulſus: neque hercule in iis ipſis rebus, quæ quanquam erant mihi propter rei familiaris naufragia neceſſariæ, tamen a me minimi putabantur in meis damnis ex auctoritate ſenatus reſarciendis, eam voluntatem, quam exſpectaram, præſtiterunt. Quæ quum viderem, (neque enim erant obſcura) non tamen tam acerba mihi hæc accidebant, quam erant illa grata, quæ fecerant. Itaque, quamquam & Pompejo plurimum, te quidem ipſo prædicatore ac teſte, debebam: & eum non ſolum beneficio, ſed (1) amore etiam, & perpetuo quodam judicio meo diligebam: tamen non reputans quid ille vellet, in omnibus meis ſententiis de repub. priſtinis permanebam. Ego, ſedente Cn. Pompejo, quum, ut laudaret P. Sextium, introiſſet in urbem, dixiſſetque teſtis Vatinius, me fortuna & felicitate C. Cæſaris commotum, illi amicum eſſe cœpiſſe; dixi, me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis victoriiſque anteferre; dixique eodem teſte alio loco, eoſdem eſſe, qui Bibulum exire domo prohibuiſſent, & qui me coegiſſent. Tota vero interrogatio mea nihil habuit aliud, niſi reprehen-

(1) Al. more.

ſionem illius tribunatus: (1) in quo omnia dicta ſunt libertate animoque maximo de vi, de auſpiciis, de donatione regnorum. Neque vero hac in cauſa modo, ſed conſtanter ſæpe in ſenatu; quin etiam Marcellino & Philippo coſſ. nonis April. mihi eſt ſenatus aſſenſus, ut de agro Campano, frequenti ſenatu, idibus Maii referretur. Num potui magis in arcem illius cauſæ invadere, aut magis oblivisci temporum meorum, meminiſſe actionum? Hac a me ſententia dicta, magnus animorum factus eſt motus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum nunquam putaram. Nam, hoc S. C. in meam ſententiam facto, Pompejus, cum nihil mihi oſtendiſſet ſe eſſe offenſum, in Sardiniam, & in Africam profectus eſt; eoque itinere Lucam ad Cæſarem venit. Ibi multa de mea ſententia queſtus eſt Cæſar: quippe qui etiam Ravennæ Craſſum ante vidiſſet, ab eoque in me eſſet incenſus. Sane moleſte Pompejum id ferre conſtabat: quod ego cum audiſſem ex aliis, maxime ex meo fratre cognovi, quem cum in Sardinia Pompejus paucis poſt diebus, quam Luca diſceſſerat, conveniſſet: Te, inquit, ipſum cupio: nihil opportunius potuit accidere; niſi cum Marco fratre diligenter egeris (2), dependendum tibi eſt, quod mihi pro illo ſpopondiſti. Quid multa? queſtus eſt graviter: ſua merita commemoravit; quid egiſſet ſæpiſſime de actis Cæſaris cum ipſo meo fratre, quidque ſibi is de me recepiſſet, in memoriam redegit: ſeque, quæ de mea ſalute egiſſet, voluntate Cæſaris egiſſe, ipſum meum fratrem teſtatus eſt: cujus cauſam dignitatemque mihi ut commendaret, rogavit, ut eam ne oppugnarem, ſi nollem, aut non poſſem tueri. Hæc cum ad me frater pertuliſſet, & cum ante tamen Pompejus ad me cum mandatis Vibullium miſiſſet, ut integrum mihi de cauſa Campana ad ſuum reditum reſer-

va-

(1) In quo. *Alii* in qua, *& ad Ciceronis interrogationem referunt*. Olivetus.

(2) Grut. *defendendum*.

varem, collegi ipſe me, & cum ipſa quaſi repub. collocutus ſum: ut mihi tam multa pro ſe perpeſſo, atque perfuncto concederet, ut officium meum, memoremque in bene meritos animum, fidemque fratris mei præſtarem; eumque, quem bonum civem ſemper habuiſſet, bonum virum eſſe pateretur. In illis autem meis actionibus, ſententiiſque omnibus, quæ Pompejum videbantur offendere, (1) certorum hominum, quos jam debes ſuſpicari, ſermones referebantur ad me: qui quum illa ſentirent in rep. quæ ego agebam, ſemperque ſenſiſſent, me tamen non ſatisfacere Pompejo, Cæſaremque inimiciſſimum mihi futurum, gaudere ſe ajebant. Erat hoc mihi dolendum; ſed multo illud magis, quod inimicum meum (meum autem? immo vero legum, judiciorum, otii (2), patriæ, bonorum omnium) ſic amplexabantur, ſic in manibus habebant, ſic fovebant, ſic me præſente oſculabantur, non illi quidem ut mihi ſtomachum facerent, quem ego funditus perdidi, ſed certe ut facere ſe arbitrarentur. Hic ego, quantum humano conſilio efficere potui, circumſpectis rebus meis omnibus, rationibuſque ſubductis, ſummam feci cogitationum mearum omnium, quam tibi, ſi potero, breviter exponam. Ego ſi ab improbis & perditis civibus rempub. teneri viderem, ſicut & meis temporibus ſcimus, & nonnullis aliis accidiſſe accepimus, non modo præmiis, quæ apud me minimum valent, ſed ne periculis quidem compulſus ullis (quibus tamen moventur etiam fortiſſimi viri) ad eorum cauſam me adjungerem, ne ſi ſumma quidem eorum in me merita conſtarent. Quum autem in repub. Cn. Pompejus princeps eſſet, vir is, qui hanc potentiam & gloriam maximis in rempub. meritis, præſtantiſſimiſque rebus geſtis eſſet conſecutus, cujuſque ego dignitatis ab adoleſcentia fautor, in prætura autem & in conſulatu adjutor etiam exſtitiſ

(1) Certorum hominum. *Catonis in primis, Bibuli, L. Domitii.* Manut. (2) MS. *pudicitiæ.*

tiſſem: quumque idem auctoritate, & ſententia pene, conſiliis & ſtudiis tecum me adjuviſſet, meumque inimicum unum in civitate haberet inimicum: non putavi famam inconſtantiæ mihi pertimeſcendam, ſi quibuſdam in ſententiis paulum me immutaſſem, meamque voluntatem ad ſummi viri, de meque optime meriti dignitatem aggregaſſem. In hac ſententia complectendus erat mihi Cæſar, ut vides, in conjuncta & cauſa & dignitate. Hic multum valuit cum vetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & Quinto fratri cum Cæſare fuiſſe, tum humanitas ejus, ac liberalitas, brevi tempore & literis & officiis perſpecta nobis & cognita. Vehementer etiam res ipſa publica me movit: quæ mihi videbatur contentionem (præſertim maximis rebus a Cæſare geſtis) cum illis viris nolle fieri: &, ne fieret, vehementer recuſare. Graviſſime autem me in (1) hanc mentem impulit & Pompeii fides, quam de me Cæſari dederat: & fratris mei, quam Pompejo. Erant præterea hæc animadvertenda in civitate, quæ ſunt apud Platonem noſtrum ſcripta divinitus. QUALES in repub: principes eſſent, tales reliquos ſolere eſſe cives. Tenebam memoria, nobis conſulibus, ea fundamenta jacta ex (2) Cal. Jan. confirmandi ſenatus, ut neminem mirari oporteret, nonis Decembr. tantum vel animi fuiſſe in illo ordine, vel auctoritatis. Idemque memineram, nobis privatis uſque ad Cæſarem & Bibulum coſſ. cum ſententiæ noſtræ magnum in ſenatu pondus haberent, unum fere ſenſum fuiſſe bonorum omnium. Poſtea, quum tu Hiſpaniam citeriorem cum imperio obtineres; neque reſp. conſules haberet, ſed mercatores provinciarum, & ſeditionum ſervos ac miniſtros: jecit quidam ca-

(1) Camer. *Hac mente*, hoc eſt in hoc propoſito; cum ita ſentirem. *Olivetus*.

(2) Kal. Jan. *dicta in Senatu oratione contra Rullum*. Nonis Decemb. *quo die ſenatus ſumendum de conjuratis ſupplicium cenſuit*. Corradus.

caſus caput meum, quaſi certaminis cauſa, in mediam contentionem diſſenſionemque civilem. Quo in diſcrimine, quum mirificus ſenatus, incredibilis Italiæ totius, ſingularis omnium bonorum conſenſio in me tuendo extitiſſet; non dicam, quid acciderit; multorum eſt enim, & varia culpa: tantum dicam brevi, non mihi exercitum, ſed duces defuiſſe. In quo, ut jam ſit in iis culpa, qui me non defenderunt, non minor eſt in iis, qui reliquerunt: & ſi accuſandi ſunt ſi qui pertimuerunt; magis etiam reprehendendi, ſi qui ſe timere ſimularunt. Illud quidem certe noſtrum conſilium jure laudandum eſt, quod meos cives, & a me ſervatos, & me ſervare cupientes, ſpoliatos ducibus, ſervis armatis objici noluerim, declararique maluerim, quanta vis eſſe potuiſſet in conſenſu bonorum, ſi iis pro me ſtante pugnare (1) licuiſſet, quum afflictum excitare potuiſſent. Quorum quidem animum tu non perſpexiſti ſolum, quum de me ageres, ſed etiam confirmaſti, atque tenuiſti. Qua in cauſa (non modo non negabo, ſed etiam ſemper & meminero, & prædicabo libenter) uſus es quibuſdam nobiliſſimis hominibus fortioribus in me reſtituendo, quam fuerant iidem in tenendo. Qua in ſententia ſi conſtare voluiſſent, ſuam auctoritatem ſimul cum ſalute mea recuperaſſent. Recreatis enim bonis viris conſulatu tuo, & conſtantiſſimis atque optimis actionibus tuis excitatis, Cn. Pompejo præſertim ad cauſam adjuncto, quum etiam Cæſar, rebus maximis geſtis, ſingularibus ornatus & novis honoribus ac judiciis Senatus, ad auctoritatem ejus ordinis adjungeretur: nulli improbo civi locus ad remp. violandam eſſe potuiſſet. Sed attende, quæſo, quæ ſint conſecuta. Primum illa (2) furta muliebrium religionum, qui non pluris fecerat Bonam deam, quam tres ſorores; impuni-ta-

(1) Urſin. *libuiſſet*. Al. *pugna reſtitiſſent*, Al. *pugna non reſtitiſſent*, (2) Victor. *furia*.

tatem eſt illorum ſententiis aſſecutus, qui (cum (1) tribunus pleb. pœnas a ſeditioſo cive per bonos viros judicio perſequi vellet) exemplum præclariſſimum in poſterum vindicandæ ſeditionis de repub. ſuſtulerunt: iidemque poſtea non meum monumentum (non enim illæ manubiæ meæ, ſed operis locatio mea fuerat, monumentum vero Senatus) hoſtili nomine, & cruentis inuſtum literis eſſe paſſi ſunt. Qui me homines quod ſalvum eſſe voluerunt, eſt mihi gratiſſimum; ſed vellem, non ſolum ſalutis meæ, quemadmodum medici, ſed etiam, ut aliptæ, virium, & coloris rationem habere voluiſſent. Nunc, ut Apelles Veneris caput, & ſumma pectoris politiſſima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit; ſic quidam homines in capite meo ſolum elaborarunt, reliquum corpus imperfectum, ac rude reliquerunt. In quo ego ſpem feſelli non modo invidorum, ſed etiam inimicorum meorum: qui de uno acerrimo, & fortiſſimo viro, meoque judicio, omnium magnitudine animi, & conſtantia præſtantiſſimo, Q. Metello L. F. (2) quondam falſam opinionem acceperunt: quem poſt reditum dictitant fracto animo, & demiſſo fuiſſe. Eſt vero probandum, qui & ſumma voluntate ceſſerit, & egregia animi alacritate abfuerit, neque ſane redire curarit; eum ob id ipſum fractum fuiſſe: in quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum, ſingularem virum, conſtantia & gravitate ſuperaſſet. Sed, quod de illo acceperant, aut etiam ſuſpicabantur, de me idem cogitabant, abjectiore animo me futurum: cum reſp. majorem etiam mihi animum, quam unquam habuiſſem, daret: quæ declaraſſet, ſe ſe non potuiſſe me uno cive carere: cumque Metellum unius tribuni pl. rogatio, me univerſa reſp. duce Senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente conſule, comitiis centuriatis, cunctis ordinibus, hominibus in-

cum-

(1) Græv. addit. *T. Annius Trib. Pl.*

(2) Al. *quandam*.

cumbentibus, omnibus denique ſuis viribus recuperaſſet. Neque vero ego mihi poſtea quidquam aſſumpſi, neque hodie aſſumo, quod quemquam malevolentiſſimum jure poſſit offendere. Tantum enitor, ut neque amicis, neque etiam alienioribus opera, conſilio, labore deſim. Hic meæ vitæ curſus offendit eos fortaſſe, qui ſplendorem & ſpeciem hujus vitæ intuentur: ſollicitudinem autem, & laborem perſpicere non poſſunt. Illud vero non obſcure queruntur in meis ſententiis, quibus ornem Cæſarem, quaſi deſciverim a priſtina cauſa. Ego autem cum illa ſequor, quæ paulo ante propoſui, tum hoc non in poſtremis, de quo cœperam exponere. Non offendes eundem bonorum ſenſum, Lentule, quem reliquiſti: qui confirmatus conſulatu noſtro, nonnunquam poſtea interruptus, & afflictus ante te conſulem, recreatus abs te totus eſt; nunc ab iis, a quibus tuendus fuerat, derelictus: idemque non ſolum fronte, atque vultu (quibus ſimulatio facillime ſuſtinetur) ii declarant, qui tum noſtro illo ſtatu optimates nominabantur: ſed etiam (1) ſenſu ſæpe jam, tabellaque docuerunt. Itaque tota jam ſapientium civium (qualem me & eſſe, & numerari volo) & ſententia, & voluntas mutata eſſe debet. Id enim jubet idem ille Plato, quem ego auctorem vehementer ſequor: *TANTUM contendere in republ. quantum probare tuis civibus poſſis: vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere*. Atque hanc quidem ille cauſam ſibi ait non attingendæ reip. fuiſſe, quod, cum offendiſſet populum Athenienſem prope jam deſipientem ſenectute; quumque eum (2) nec perſuadendo, nec cogendo regi poſſe vidiſſet; quum perſuaderi poſſe diffideret, cogi fas eſſe non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quod neque deſpiciente populo, neque integra re mihi ad conſulendum, capeſſerem ne remp. implicatus tenebar. Sed lætatus tamen ſum, quod mihi liceret in eadem cauſa & mihi utilia, & cuivis bono re-

(1) Al. *ſenſus*. (2) Al. *non perſuadendo, ſed cogendo*.

recta defendere. Huc acceſſit commemoranda quædam, & divina Cæſaris in me, fratremque meum liberalitas: qui mihi, quaſcumque res gereret, tuendus eſſet. Nunc in tanta felicitate, tantiſque victoriis, etiam ſi in nos non is eſſet, qui eſt, tamen ornandus videretur. Sic enim te exiſtimare velim, quum a vobis meæ ſalutis auctoribus diſceſſerim, neminem eſſe, cujus officiis me tam eſſe devinctum non ſolum confitear, ſed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi expoſui, facilia ſunt ea, quæ a me de Vatinio, & de Craſſo requiris. Nam de Appio quod ſcribis, ſicut de Cæſare, te non reprehendere, gaudeo conſilium tibi probari meum. De Vatinio autem, primum reditus intercefferat in gratiam per Pompejum, ſtatim ut ille prætor eſt factus; quum quidem ego ejus petitionem graviſſimis in Senatu ſententiis oppugnaſſem, neque tam illius lædendi cauſa, quam defendendi, atque ornandi Catonis: poſt autem, Cæſaris, ut illum defenderem, mira contentio eſt conſecuta. Cur autem laudarim, peto a te, ut id a me neve in hoc reo, neve in aliis requiras, ne tibi ego idem reponam, cum veneris; tametſi poſſum vel abſenti. Recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miſeris: nec hoc pertimueris: nam a me ipſo laudantur, & laudabuntur iidem. Sed tamen defendendi Vatinii fuit etiam ille ſtimulus, de quo in judicio, quum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunucho paraſitus ſuaderet militi.

Ubi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. Si quando illa dicet, Phædriam
Intromittamus comiſſatum: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. Si laudabit hæc
Illius formam: tu hujus contra. Denique
Par pari referto, quod eam mordeat.

Sic petivi a judicibus, ut, quoniam quidam nobiles homines & de me optime meriti nimis amarent inimicum meum; meque inſpectante ſæpe eum in ſenatu modo ſevere ſeducerent, modo

fa-

familiariter, atque hilare amplexarentur: quoniamque illi haberent ſuum Publium: darent mihi ipſi alium Publium, in quo poſſem illorum animos, mediocriter laceſſitus, leviter repungere. Neque ſolum dixi, ſed etiam ſæpe facio, diis hominibuſque approbantibus. Habes de Vatinio; cognoſce de Craſſo. Ego, cum mihi cum illo magna jam gratia eſſet, quod ejus omnes graviſſimas injurias, communis concordiæ cauſa, voluntaria quadam oblivione contriveram, repentinam ejus defenſionem Gabinii, quem proximis ſuperioribus diebus acerrime oppugnaſſet, tamen, ſi ſine ulla mea contumelia ſuſcepiſſet, tuliſſem: ſed cum me diſputantem, non laceſſentem læſiſſet, exarſi, non ſolum præſenti, credo, iracundia; (nam ea tam vehemens fortaſſe non fuiſſet) ſed quum incluſum illud odium multarum ejus in me injuriarum, quod ego effudiſſe me omne arbitrabar, reſiduum tamen (1) inſciente me fuiſſet, omne repente apparuit. Quo quidem tempore ipſo quidam homines, & iidem illi, quos ſæpe nutu ſignificationeque appello, quum ſe maximum fructum cepiſſe dicerent ex libertate mea, meque tum denique ſibi eſſe viſum reipub. qualis fuiſſem, reſtitutum; quumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tuliſſet: gaudere ſe dicebant, mihi & illum inimicum, & eos, qui in eadem cauſa eſſent, nunquam amicos futuros. Quorum iniqui ſermones quum ad me per homines honeſtiſſimos perferrentur: quumque Pompejus ita contendiſſet, ut nihil unquam magis, ut cum Craſſo redirem in gratiam; Cæſarque per literas maxima ſe moleſtia ex illa contentione affectum oſtenderet: habui non temporum ſolum rationem meorum, ſed etiam naturæ; Craſſuſque, ut quaſi teſtata populo R. eſſet noſtra (2) gratia, pene a meis laribus in provinciam eſt profectus. Nam quum mihi condixiſſet, cœnavit apud me in mei generi Craſſipedis hor-

(1) Gebhard *inſcientem me fugiſſet*.
(2) *Gratia. hic eſt reconciliatio*. Gronovius.

hortis. Quamobrem ejus cauſam (quod te ſcribis audiſſe) magna illius commendatione ſuſceptam, defendi in Senatu, ſicut mea fides poſtulabat. Accepiſti, quibus rebus adductus, quamque rem, cauſamque defenderim, quique meus in repub. ſit pro mea parte capeſſenda ſtatus. De quo ſic velim ſtatuas, me hæc eadem ſenſurum fuiſſe, ſi mihi integra omnia, ac libera fuiſſent. Nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes: neque delendum, etiam ſi id fieri poſſet, ſummorum civium principatum; neque permanendum in una ſententia, converſis rebus, ac bonorum voluntatibus immutatis: ſed temporibus aſſentiendum. NUNQUAM enim præſtantibus in repub. gubernanda viris laudata eſt in una ſententia perpetua permanſio. Sed, ut in navigando tempeſtati obſequi artis eſt, etiam ſi portum tenere non queas: quum vero id poſſis, mutata velificatione aſſequi, ſtultum eſt eum tenere cum periculo curſum, quem ceperis, potius quam, eo commutato, quo velis, tandem pervenire: ſic, quum omnibus nobis in adminiſtranda rep. propoſitum eſſe debeat (id quod a me ſæpiſſime dictum eſt) *cum dignitate otium*: NON idem ſemper dicere, ſed idem ſemper (1) ſpectare debemus. Quamobrem, ut paulo ante poſui, ſi eſſent omnia mihi ſolutiſſima, tamen in repub. non alius eſſem, atque nunc ſum. Quum vero in hunc ſenſum & alliciar beneficiis hominum, & compellar injuriis; facile patior ea me de repub. ſentire ac dicere, quæ maxime cum mihi, tum etiam reipub rationibus putem conducere. Apertius autem hæc ego ac ſæpius, quod & Quintus frater meus legatus eſt Cæſaris, & nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Cæſare interceſſit, quod ille non ita illuſtri gratia exceperit, ut ego eum mihi devinctum putarem. Itaque ejus omni & gratia, quæ ſumma eſt, & opibus, quas intelligis eſſe maximas, ſic fruor, ut meis. Nec mihi aliter potuiſſe videor homi-

(1) Al. *præſtare*.

hominum perditorum de me conſilia frangere, niſi cum præſidiis iis, quæ ſemper habui, nunc etiam potentium benevolentiam conjunxiſſem. His ego conſiliis ſi te præſentem habuiſſem (ut opinio mea fert) eſſem uſus eiſdem. Novi enim temperantiam & moderationem naturæ tuæ: novi animum tum mihi amiciſſimum, tum nulla in cæteros malevolentia ſuffuſum: contraque cum magnum & excelſum, tum etiam apertum & ſimplicem. Vidi ego quoſdam in te tales, quales tu eoſdem in me videre potuiſti. Quæ me moverunt, moviſſent eadem te profecto. Sed, quocumque tempore mihi poteſtas præſentis tui fuerit, tu eris omnium moderator conſiliorum meorum. Tibi erit eidem, cui ſalus mea fuit, etiam dignitas curæ. Me quidem certe tuarum actionum, ſententiarum, voluntatum, rerum denique omnium ſocium comitemque habebis: neque mihi in omni vita res tam erit ulla propoſita, quam ut quotidie vehementius te de me optime meritum eſſe, lætere. Quod rogas, ut mea tibi ſcripta mittam, quæ poſt diſceſſum tuum ſcripſerim, ſunt orationes quædam, quas (1) Menocrito dabo, neque ita (2) multæ, ut pertimeſcas. Scripſi etiam (nam ab orationibus disjungo me fere, referoque ad manſuetiores Muſas, quæ me maxime, ſicut jam a prima adoleſcentia, (3) delectant) ſcripſi igitur Ariſtoteleo more, quemadmodum quidem volui, tres libros (4) in diſputatione ac dialogo, de Oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles. Abhorrent enim a communibus præceptis, ac omnem antiquorum, & Ariſtoteleam, & Iſocrateam rationem oratoriam complectuntur. Scripſi etiam verſibus tres libros de temporibus meis: quos jam pridem ad te miſiſſem, ſi eſſe edendos putaſſem. Sunt enim teſtes, & erunt ſempiterni meri-

(1) Menocrito, *Lentuli liberto* Manut.

(2) Al. *multæ*; *ne pertim*. (3) Al. *delectarunt*.

(4) In diſputatione ac Dialogo. *Hoc totum alienum videtur, ac ſubdititium*. Lambinus.

meritorum erga me tuorum, mexque in te pietatis. Sed, (1) quia verebar, non eos, qui ſe læſos arbitrarentur (etenim id feci parce, & molliter) ſed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare. Quos tamen ipſos libros, ſi quem, cui recte committam, invenero, curabo ad te perferendos. Atque iſtam quidem partem vitæ, conſuetudiniſque noſtræ totam ad te defero. Quantum literis, quantum ſtudiis, veteribus noſtris (2) delectationibus, conſequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui hæc ſemper amaſti, libentiſſime conferemus. Quæ ad me de tuis rebus domeſticis ſcribis, quæque mihi commendas, ea tantæ mihi curæ ſunt, ut me nolim admoneri: rogari vero ſine magno dolore vix poſſim. Quod de Quinti fratris negotio ſcribis, te priore æſtate, quod morbo impeditus in Ciliciam non tranſieris, conficere non potuiſſe; nunc autem omnia facturum, ut conficias; id ſcito eſſe ejuſmodi, ut frater meus vere exiſtimet, adjuncto iſto fundo, patrimonium fore ſuum per te conſtitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, noſtrique ſtudiis & exercitationibus, velim quam familiariſſime certiorem, & quam ſæpiſſime facias; exiſtimeſque neminem cuiquam neque cariorem, neque jucundiorem unquam fuiſſe, quam te mihi: idque me, non modo ut tu ſentias, ſed ut omnes gentes, etiam ut poſteritas omnis intelligat, eſſe facturum. Appius in ſermonibus antea dictitabat, poſtea dixit etiam in ſenatu palam, ſe, ſi licitum eſſet legem curiatam ferre, ſortiturum eſſe cum collega provinciam: ſi curiata lex non eſſet, (3) ſeparaturum cum collega, tibique ſucceſſurum: legemque curiatam conſuli ferre opus eſſe, (4) neceſſe non eſſe; ſe, quoniam ex S. C. provinciam haberet, lege Cornelia imperium habitu-

(1) J. F. Gron. delet *quia*. (2) Urſin. *delectationis conſequi*. (3) Al. *ſe paraturum*. Al. *comparaturum*. Al *pacturum*. Al. *partiturum*.
(4) Al. *ſibi neceſſe*.

biturum, quoad in urbe introiſſet. Ego quid ad te tuorum quiſque neceſſariorum ſcribat, neſcio: varias eſſe opiniones intelligo. Sunt qui putent, poſſe te non decedere, quod ſine lege curiata tibi ſuccedatur: ſunt etiam qui, ſi decedas, a te relinqui poſſe qui provinciæ præſit. Mihi non tam de jure certum eſt, (quamquam ne id quidem valde dubium eſt) quam illud, ad tuam ſummam amplit[illegible]em, dignitatem, liberalitatem, qua te ſcio li[illegible]tiſſime frui ſolere, pertinere, te ſine ulla mora provinciam ſucceſſori concedere, præſertim quum ſine ſuſpicione tuæ cupiditatis non poſſis illius cupiditatem refutare. Ego utrumque meum puto eſſe, &, quid ſentiam, oſtendere, &, quod feceris, defendere.

Scripta jam epiſtola ſuperiore, (1) accepi tuas literas de publicanis: quibus æquitatem tuam non potui (2) non probare. (3) Facilitate autem, quod vellem, conſequi potuiſſes, ne ejus ordinis, quem ſemper ornaſti, rem, aut voluntatem offenderes. Equidem non deſinam tua decreta defendere, ſed noſti conſuetudinem hominum. Scis quam graviter inimici illi ipſi Q. Scævolæ fuerint. Tibi tamen ſum auctor, ut ſi quibus rebus poſſis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. Id etſi difficile eſt, tamen mihi videtur eſſe prudentiæ tuæ. Vale.

10. M. T. C. LUCIO VALERIO JURIS CONSULTO S. D.

Jocoſa eſt epiſtola, & ſalibus referta. Extra jocum ait, ſe egiſſe gratias Lentulo Ciliciam adminiſtr[illegible]i. Hortatur etiam, ut Romam redeat. A U C 699.

(4) Cur enim tibi hoc non gratificer, neſcio; præſertim quum his temporibus audacia pro ſapientia liceat uti. Lentulo noſtro egi per li-

(1) Gul. *offendi*. (2) J. F. Gron. ſuſpicatur tollendum alterum *non*. (3) Id *Felicitate quadam vellem*. (4) *Cum Cicero inſcripſiſſet*, Valerio Juriſconſulto, *ſubjunxit jocans: nam Juriſconſultum cur te non appellem? Etiamſi J. C. valde non ſis*. Manut.

literas tuo nomine gratias diligenter. Sed tu velim deſinas jam noſtris(1)literis uti, & nos aliquando reviſas: & ibi malis eſſe, ubi aliquo numero ſis, quam iſtic, ubi ſolus ſapere videare. Quanquam qui iſtinc nunc veniunt, partim te ſuperbum eſſe dicunt, quod nihil reſpondeas; partim contumelioſum, quod male reſpondeas. Sed jam cupio tecum coram jocari. Quare fac, ut quamprimum venias: neque in Apuliam t[illegible](2) accedas, ut poſſimus, ſalvum veniſſe [illegible]gaudere. Nam illo ſi veneris, tanquam Ulyſſes, cognoſces tuorum neminem. Vale.

(1) Literis, *commendatitiis. I. F. Gron.* (2) Al. *concedas.*

LIBER II.

I. M. T. C. CURIONI S. D.

Quatuor partes habet hæc epiſtola. Primum, accuſatus a Curione, quod minus ſæpe ſcriberet, excuſationem affert cum officii ſui commemoratione. Deinde dolorem ſuum ex illius abſentia, & ex ejuſdem dignitate lætitiam narrat. Tertio loco ad laudem, & virtutem hortatur. Poſtremo commendat illi ſuam ſenectutem. Miſit autem Cicero in Aſiam has omnes epiſtolas ad Curionem Quæſtorem, præter ultimam, quæ incipit, Sera gratulatio, *quam ſcripſit in provincia Romam ad Curionem Tribunum pleb.* A. U. C. 700.

Quamquam me nomine negligentiæ ſuſpectum tibi eſſe doleo, tamen non tam mihi moleſtum fuit, accuſari abs te officium meum, quam jucundum requiri; præſertim quum, in quo accuſabar, culpa vacarem: in quo autem deſiderare te ſignificabas meas literas, præ te (1) ferres perſpectum mihi quidem, ſed tamen dulcem & opta-

(1) Græv. *fers.*

optatum amorem tuum. Equidem neminem prætermiſi, quem quidem ad te perventurum putarem, cui literas non dederim. Etenim quis eſt tam in ſcribendo impiger, quam ego? a te vero bis, terve (1) ad ſummum, & eas perbreves accepi. Quare ſi iniquus es in me judex, condemnabo eodem ego te crimine: ſin me id facere noles, te mihi æquum præbere debebis. Sed de literis (2) hactenus: non enim vereor, ne non ſcribendo te expleam: præſertim ſi in eo genere ſtudium meum non aſpernabere. Ego, te abſuiſſe tamdiu a nobis, & doleo, quod carui fructu jucundiſſimæ conſuetudinis tuæ: & lætor, quod abſens omnia cum maxima dignitate es conſecutus: quodque in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna (3) reſpondit. Breve eſt, quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit: tanta eſt expectatio vel animi, vel ingenii tui, ut ego te obſecrare obteſtarique non dubitem, ſic ad nos (4) conformatus revertare, ut, quam expectationem tui concitaſti, hanc ſuſtinere, ac tueri poſſis. Et quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla unquam delebit oblivio, te rogo, ut memineris, quantæcumque tibi acceſſiones fient & fortunæ & dignitatis, eas te non potuiſſe conſequi, niſi meis puer olim fideliſſimis atque amantiſſimis conſiliis paruiſſes. Quare hoc animo in nos eſſe debebis, ut ætas noſtra jam ingraveſcens in amore, atque in adoleſcentia tua conquieſcat. Vale.

C M. T.

(1) Vict. delet *ad*. (2) Hactenus. *Differt ab* adhuc, *quod hactenus de re ſemper uſurpatur, adhuc de tempore. Non enim recte dixeris*, hactenus ita ſenſi, *ſed* adhuc ita ſenſi; *contraque proprie non dicitur*, de literis adhuc, *ſed* de literis hactenus. *Manutius*.

(3) Al. *reſpondet*. (4) Al. *confirmatus*.

2. M. T. C. C. CURIONI S. D.

Conſolatur Curionem in obitu patris, ſeque illi parentis futurum loco pollicetur. A. U. C. 700.

GRavi teſte privatus ſum amoris ſummi erga te mei, patre tuo, clariſſimo viro: qui, cum ſuis laudibus, tum vero te filio, ſuperaſſet omnium fortunam, ſi contigiſſet, ut te ante videret, quam e vita diſcederet. Sed ſpero, noſtram amicitiam non egere teſtibus. Tibi patrimonium dii fortunent. Me certe habebis, cui & carus æque ſis, & jucundus, ac fuiſti patri. Vale.

3. M. T. C. CURIONI S. D.

Diſſuadet a muneribus dandis in funere patris; dari autem populo ſolebat gladiatorium munus. A.U.C. 700.

RUpæ ſtudium non defuit declarandorum(1) munerum tuo nomine: ſed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quidquam te abſente fieri, quod tibi, cum veniſſes, non eſſet integrum. Equidem quid ſentiam aut ſcribam ad te poſtea pluribus, aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam, coramque contra iſtam rationem, meam dicam: ut aut te in meam ſententiam adducam, aut certe teſtatum apud animum tuum relinquam, quid ſenſerim; ut, ſi quando (quod nolim) diſplicere tibi conſilium tuum cœperit, poſſis meum recordari. Brevi tamen ſic habeto, in eum ſtatum temporum tuum reditum incidere, ut iis bonis, quæ tibi natura, ſtudio, fortuna data ſunt, facilius omnia, quæ ſunt ampliſſima, in repub. conſequi poſſis, quam muneribus; quorum neque facultatem quiſquam admiratur (eſt enim copiarum, non virtutis) neque quiſquam eſt, quin ſatietate jam defeſſus ſit. Sed aliter, atque oſtenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem ſententiæ meæ.

(1) Munerum. *Munera populo dabant, gratiam ejus aucupantes vel cum gladiatorum certamina præberent, vel nummos dividerent, vel epulum darent.* Manu

meæ. Quare omnem hanc diſputationem in adventum tuum differo. Summa ſcito in expectatione te eſſe, eaque a te expectari, quæ a ſumma virtute, ſummoque ingenio expectanda ſunt: ad quæ ſi es, ut debes, paratus (quod ita eſſe confido) plurimis maximiſque muneribus & nos amicos, & cives tuos univerſos, & rempub. afficies. Illud cognoſces profecto, mihi te neque cariorem, neque jucundiorem eſſe quemquam. Vale.

4. M. T. C. C. CURIONI S. D.

Hortatur Curionem ad ſtudium ſummæ laudis, quod, exoriente jam bello civili, timeat, ne ſe ad improbos cives deſerta Rep. conferat; quod evenit: grandi enim ære alieno a Cæſare liberatus, a Senatu ad populum tranſiit. A. U. C. 700.

Epiſtolarum genera multa eſſe non ignoras: ſed unum illud certiſſimum, cujus cauſa inventa res ipſa eſt, ut certiores faceremus abſentes, ſi quid eſſet, quod eos ſcire aut noſtra aut ipſorum intereſſet. Hujus generis literas a me profecto non (1) expectas. Tuarum enim rerum (2) domeſticarum habes & ſcriptores & nuncios. In meis autem rebus nihil eſt ſane novi. Reliqua ſunt epiſtolarum genera duo, quæ me magnopere delectant: unum familiare & jocoſum: alterum ſeverum & grave. Utro me minus deceat uti, non intelligo. Jocerne tecum per literas? civem mehercule non puto eſſe, qui temporibus his ridere poſſit. An gravius aliquid ſcribam? Quid eſt, quod poſſit graviter a Cicerone ſcribi ad Curionem, niſi de republica (3)? Atque in hoc genere hæc mea cauſa eſt, ut neque ea, quæ nunc ſentio, velim ſcribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum ſcribendi argumentum relictum eſt, utar ea clauſula, qua ſoleo; teque ad ſtudium ſummæ laudis cohortabor. Eſt enim tibi gravis adverſaria conſtituta & parata,

 incre-

(1) Al. *expetis*. (2) Urſin. *domeſticos*.
(3) Al. *Atqui*.

incredibilis quædam expectatio: quam tu una re facillime vinces, ſi hoc ſtatueris: quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis eſſe elaborandum. In hanc ſententiam ſcriberem plura, niſi te tua ſponte ſatis incitatum eſſe conſiderem: & hoc, quidquid attigi, non feci inflammandi tui cauſa, ſed teſtificandi amoris mei. Vale.

5. M. T. C. C. CURIONI S. P. D.

Gratulatur Curioni, quod & Romæ non ſit, ubi multa contra Rempubl. committuntur; & ibi ſit, ubi ex recte factis magnam laudem conſequatur: poſtremo eum ad ſuſcipiendam Remp. hortatur. A.U.C. 700.

HÆc negotia quomodo ſe habeant, ne epiſtola quidem narrare audeo. Tibi, etſi, ubicunque es (ut ſcripſi ad te antea) in eadem es navi, tamen, quod abes, gratulor: vel quia non vides ea, quæ nos; vel quod excelſo, & illuſtri loco ſita ſit laus tua, in plurimorum & ſociorum & civium conſpectu: quæ ad nos nec obſcuro, nec vario ſermone, ſed & clariſſima (1), & una omnium voce perfertur. Unum illud neſcio, gratulerne tibi, an timeam, quod mirabilis eſt expectatio reditus tui: non quo verear, ne tua virtus opinioni hominum non reſpondeat: ſed mehercule, ne, cum veneris, non habeas jam, quod cures: ita ſunt omnia debilitata jam prope & extincta. Sed hæc ipſa, neſcio, rectene ſint literis commiſſa: quare cætera cognoſces ex aliis. Tu tamen, ſive habes aliquam ſpem de repub. ſive deſperas, ea para, meditare, cogita, quæ eſſe in eo cive ac viro debent, qui ſit rempub. afflictam & oppreſſam miſeris temporibus ac perditis moribus, in veterem dignitatem, ac libertatem vindicaturus. Vale.

M.T.C.

(1) MS. *& una omnium, & viva voce.*

6. M. T. C. C. CURIONI S. P. D.

Commendat ſummo ſtudio T. Annium Milonem ad petitionem conſulatus: & ut impetret, quod vult, nihil omittit, quod in genere commendatitio requiri poſſit. A. U. C. 700.

NOndum erat auditum, te ad Italiam adventare, quum Sext.(1) Julium, Milonis mei familiarem, cum his ad te literis miſi. Sed tamen, cum appropinquare tuus adventus putaretur, & te jam ex Aſia Romam verſus profectum eſſe conſtaret, magnitudo rei fecit, ut non vereremur, ne nimis cito mitteremus, quum has quamprimum ad te perferri literas magnopere vellemus. Ego, ſi mea in te eſſent officia ſolum, Curio, tanta, quanta magis a te ipſo prædicari, quam a me ponderari ſolent; verecundius a te, ſi qua magna res mihi petenda eſſet, contenderem. GRAVE eſt enim homini pudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo ſe bene meritum putet: ne id, quod petat, exigere magis, quam rogare, & in mercedis potius, quam beneficii loco numerare videatur. Sed quia tua in me vel nora omnibus, vel ipſa novitate meorum temporum clariſſima & maxima (2) extiterunt: ESTQUE animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere: non dubitavi id a te per literas petere, quod mihi omnium eſſet maximum, maximeque neceſſarium. Neque enim ſum veritus, ne ſuſtinere tua in me vel innumerabilia beneficia non poſſem; cum præſertim conſiderem, nullam eſſe gratiam tantam, quam non vel capere animus meus in accipiendo, vel in remunerando cumulandoque illuſtrare poſſet. Ego omnia mea ſtudia, omnem operam, curam, induſtriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis conſulatu fixi, & locavi: ſtatuique in eo me non officii ſolum fructum, ſed etiam pietatis

(1) Al. *Villium*. Al. *Servilium*.
(2) Al. adjungunt *beneficia*.

tis laudem debere quærere. Neque vero cuiquam ſalutem, ac fortunas ſuas tantæ curæ fuiſſe unquam puto, quantæ mihi ſit honos ejus, in quo omnia mea poſita eſſe decrevi. Huic te unum tanto adjumento eſſe, ſi volueris, poſſe intelligo, ut nihil ſit præterea nobis requirendum. Habemus hæc omnia; bonorum ſtudium, conciliatum ex tribunatu, propter noſtram (ut ſpero te intelligere) cauſam; vulgi ac multitudinis, propter magnificentiam munerum liberalitatemque naturæ; juventutis, & gratioſorum in ſuffragiis ſtudia, propter ipſius excellentem in eo genere vel gratiam, vel diligentiam: noſtram ſuffragationem ſi minus potentem, at probatam tamen, & juſtam, & debitam, & propterea fortaſſe etiam gratioſam. Dux nobis, & auctor opus eſt, & eorum ventorum, quos propoſui, moderator quidam, & quaſi gubernator: qui ſi ex omnibus unus optandus eſſet, quem tecum conferre poſſemus, non haberemus. Quamobrem, ſi me memorem, ſi gratum, ſi bonum virum vel ex hoc ipſo, quod tam vehementer de Milone laborem, exiſtimare potes; ſi dignum denique tuis beneficiis judicas: hoc a te peto, ut ſubvenias huic meæ ſollicitudini, ut huic meæ laudi, vel (ut verius dicam) (1) prope ſaluti tuum ſtudium dices. De ipſo T. Annio tantum tibi polliceor, te majoris animi, gravitatis, conſtantiæ, benevolentiæque erga te, ſi complecti hominem volueris, habiturum eſſe neminem. Mihi vero tantum decoris, tantum dignitatis adjunxeris, ut eundem te facile agnoſcam fuiſſe in laude mea, qui fueris in ſalute. Ego, ni te videre ſcirem, quum ad te hæc ſcriberem, quantum officii ſuſtinerem, quantopere mihi eſſet in hac petitione Milonis omni non modo contentione, ſed etiam dimicatione elaborandum, plura ſcriberem. Nunc tibi omnem rem, atque cauſam, meque totum commendo, atque trado. Unum hoc ſic habeto; ſi a te hanc rem impetraro, me pene plus tibi, quam ipſi Miloni debi-

(1) Al. *propriæ*.

biturum. Non enim mihi tam mea ſalus cara fuit, in qua præcipue ſum ab illo adjutus: quam pietas erit in referenda gratia jucunda. Eam autem (1) unius tui ſtudio aſſequi poſſe confido. Vale.

7. M. T. C. PROCOS. C. CURIONI TRIB. PLEB. S. D.

Hanc epiſtolam ſcripſit in Cilicia Proconſul Gratulatur Curioni de Tribunatu plebis. Hortatur ad boni civis officium. De ſacerdotio Curionis quiddam interſerit. Poſtremo rogat, ne quid ſibi temporis prorogari ad provinciæ adminiſtrationem patiatur. A. U. C. 702.

SEra gratulatio reprehendi non ſolet, præſertim ſi nulla negligentia prætermiſſa eſt. Longe enim abſum: audio ſero. Sed tibi & gratulor, &, ut ſempiternæ laudi tibi ſit iſte tribunatus, exopto; teque hortor, ut omnia gubernes, & moderere prudentia tua, ne te auferant aliorum conſilia. Nemo eſt, qui tibi ſapientius ſuadere poſſit te ipſo: nunquam labere, ſi te audies. Non ſcribo hoc temere: cui ſcribam, video: novi animum, novi conſilium tuum. Non vereor, ne quid timide, ne quid ſtulte facias, ſi ea defendes, quæ ipſe recta eſſe ſenties. Quod in id reipub. tempus non incideris, ſed veneris (judicio enim tuo, non caſu, in ipſum diſcrimen rerum contuliſti tribunatum tuum) profecto vides, quanta vis in repub. temporum ſit, quanta varietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum voluntates: quid inſidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito, quin cogites. Sed, amabo te, cura & cogita nihil novi, ſed illud idem, quod initio ſcripſi: tecum loquere, te adhibe in conſilium, te audi, tibi obtempera. Alteri, qui melius dare conſilium poſſit, quam tu, non facile inveniri poteſt; tibi vero ipſi certe nemo melius dabit. Dii immortales, cur ego non adſum

(1) Laur. Valla *tuo unius*.

vel ſpectator laudum tuarum, vel particeps, vel ſocius, vel miniſter conſiliorum? Tametſi hoc minime tibi deeſt, ſed tamen efficeret magnitudo, & vis amoris mei, conſilio te ut poſſem juvare. Scribam ad te plura alias. Paucis enim diebus eram miſſurus domeſticos tabellarios: ut, quoniam ſane feliciter, & ex mea ſententia (1) remp. geſſimus, unis litteris totius æſtatis res geſtas ad ſenatum perſcriberem. De ſacerdotio tuo quantam curam abhibuerim, quamquam difficili in re atque cauſa, cognoſces ex iis literis, quas Thraſoni liberto tuo dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia, meaque item in te ſingulari, rogo atque oro, ne patiare, quidquam mihi ad hanc provincialem moleſtiam temporis prorogari. Præſens tecum egi, quum te tribunum plebis iſto anno fore non putarem: itemque petivi ſæpius per literas: ſed tum quaſi a Senatore nobiliſſimo, & adoleſcente gratioſiſſimo; nunc a tribuno pl. & a Curione tribuno: non ut decernatur aliquid novi (quod ſolet eſſe difficilius) ſed ut ne quid novi decernatur, & ut S. C. & leges defendas; eaque mihi conditio maneat, qua profectus ſum. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

9. M. T. C. PROCOS. M. CŒLIO RUFO S. D.

Leviter Cælium objurgat, qui commentarium miſiſſet refertum leviſſimis rebus. Tum hortatur ad amicitiam Pompeii, emergente belli civilis initio. Addit de ſuo in Provinciam itinere. In extremo, ne ſibi Provinciæ tempus prorogetur. A. U. C. 702.

QUid? tu me hoc tibi mandaſſe exiſtimas, ut mihi gladiatorum compoſitiones, ut vadimonia dilata, & Chreſti compilationem mitteres, & ea, quæ nobis, quum Romæ ſumus, narrare nemo audeat? Vide quantum tibi meo ju-

(1) Urſin. *rem geſſimus Geſſit Rempublicam ſeu rem in Amano monte, ut Ep* 10. *capto etiam Pindeniſſo ut Attic,* 20, *lib.* v. Manutius.

judicio tribuam: nec mehercule injuria (1) πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognovi. Ne illa quidem curo mihi ſcribas, quæ maximis in rebus reip. geruntur quotidie, niſi quid ad me ipſum pertinebit. Scribent alii: multi nuntiabunt: perferet multa etiam ipſe rumor. Quare ego nec præterita, nec præſentia abs te, ſed, ut ab homine longe in poſterum proſpiciente, futura expecto: ut ex tuis literis quum formam reip. viderim, quale ædificium futurum ſit, ſcire poſſim. Neque tamen adhuc habeo, quod te accuſem: neque enim fuit, quod tu plus providere poſſes, quam quivis noſtrum; in primiſque ego, qui cum Pompejo complures dies nullis in aliis, niſi de rep ſermonibus, verſatus ſum: quæ nec poſſunt ſcribi, nec ſcribenda ſunt. Tantum habeto, civem egregium eſſe Pompejum, & ad omnia, quæ providenda ſunt in repub & animo & conſilio paratum. Quare da te homini: complectetur, mihi crede. Jam eidem illi & boni & mali cives videntur, qui nobis videri ſolent. Ego, quum Athenis decem ipſos dies fuiſſem, multumque mecum Gallus noſter Caninius, proficiſcebar inde pridie Non. Quinct. quum hoc ad te literarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatiſſima eſſe cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis provinciæ prorogetur. In eo mihi ſunt omnia. Quod, quando, & quomodo, & per quos agendum ſit, tu optime conſtitues. Vale.

9. M. T. C. CŒLIO RUFO ÆDILI CUR DES. S. D.

Gratulatur Cœlio, quod ſuperatis competitoribus, Ædilis Curulis deſignatus ſit. A. U. C. 470.

PRimum tibi, ut debeo, gratulor, lætorque cum præſenti, tum etiam ſperata tua dignitate, ſerius, non negligentia mea, ſed (2) ignorantia rerum omnium. In his enim ſum locis, quo

(1) *Peritiorem adminiſtrandæ Reip.* (2) Al. *ignorationes.*

quo & propter longinquitatem, &, propter latrocinia tardiſſime omnia perferuntur. Et cum gratulor, tum vero quibus verbis tibi gratias agam, non reperio; quod ita factus ſis, ut dederis nobis, quemadmodum ſcripſeras ad me, quem ſemper ridere poſſemus. Itaque quum primum audivi, ego ille ipſe factus ſum: ſcis quem dicam: egique omnes illos adoleſcentes, quos ille (1) jactitabat. difficile eſt loqui. Te autem contemplans abſentem, & quaſi tecum coram loquerer. *Non ædepol quantam egeris rem, neque quantum facinus feceris.* Quod quia præter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud: *incredibile hoc factu objicitur*. Repente vero inceſſi omnibus lætitiis. In quo quum objurgarer, quod nimio gaudio pene deſiperem, ita me defendebam: *Ego voluptatem* (2) *animi nimiam*. Quid quæris? dum illum rideo, pene ſum factus ille. Sed hæc pluribus: multaque alia & de te, & ad te, quum primum ero aliquid otii nactus. Te vero, mi Rufe, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meæ, ultorem non modo inimicorum, ſed etiam invidorum meorum: ut eos partim ſcelerum ſuorum, partim etiam ineptiarum pœniteret. Vale.

10. M. T. C. IMP. M. CŒLIO RUFO, ÆDILI CUR. DES. S. D.

Queri videtur de tabellariis epiſtolas non reddentibus; revera Cælium negligentiæ accuſat: tum ſua geſta magnifice narrat. A. U. C. 702.

Tu vide quam ad me literæ non perferantur. Non enim poſſum adduci, ut abs te, poſteaquam ædilis es factus, nullas putem datas; præſertim quum eſſet tanta res, tantæ gratulationis: de te, quia, quod ſperabam; de Hillo (balbus enim ſum) quod non putaram. Atqui ſic habeto, nul-

(1) M. S. *jactitet*. Vict. conjic.
(2) Al. *homini*.

nullam me epiſtolam accepiſſe tuam poſt comitia iſta præclara, quæ me lætitia extulerunt: ex quo vereor, ne idem eveniat in meas literas. Equidem nunquam domum miſi unam epiſtolam, quin eſſet ad te altera: nec mihi eſt te jucundius quidquam, nec carius. Sed balbi non ſumus: ad rem redeamus. Ut optaſti, ita eſt. Velles enim, ais, tantummodo ut haberem negotii, quod eſſet ad laureolam ſatis. Parthos times, quia diffidis copiis noſtris. Ergo ita accidit. Nam, Parthico bello nuntiato, locorum quibuſdam anguſtiis, & natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, ſatis probe ornatum auxiliis, & quadam auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis noſtri. Multum eſt enim in his locis: *Hiccine eſt ille, qui urbem? quem ſenatus?* Noſti cætera. Cum veniſſem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis eſt, diviſus aquarum divortiis, Caſſius noſter, quod mihi magnæ voluptati fuit, feliciter ab Antiochia hoſtem rejecerat. Bibulus provinciam acceperat. Interea cum meis copiis omnibus vexavi Amanienſes, hoſtes ſempiternos. Multi occiſi, capti; reliqui diſſipati: caſtella (1) munita improviſo adventu capta, & incenſa. Ita victoria juſta Imperator appellatus apud Iſſum (quo in (2) loco ſæpe, ut ex te audivi, (3) Clitarchus tibi narravit, Darium ab Alexandro eſſe ſuperatum) adduxi exercitum ad infeſtiſſimam Ciliciæ partem. Ibi quintum, & viceſimum jam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitiſſimum Pindeniſſum, tantis (4) opibus, tantoque negotio, ut mihi ad ſummam gloriam nihil deſit, niſi nomen oppidi: quod ſi, ut ſpero, cepero, tum vero literas publice mittam. Hæc ad te in præſenti ſcripſi, ut ſperes te aſſequi id, quod optaſſes. Sed, ut redeam ad Par-

C 6 thos,

(1) Al. *minuta* (2) Gron. *loco, ſæpe ut*.

(3) Clitarchus *hiſtoricus, Alexandri comes in Perſica expeditione, ut ait Plinius lib. 6. c. 31.* Olivetus. (4) Camer. *operibus*.

thos, hæc æſtas habuit hunc exitum ſatis felicem: ea, quæ ſequitur, magno eſt in timore. Quare, mi Rufe, vigila, primum ut mihi ſuccedatur: ſin id erit, ut ſcribis, &, ut ego arbitror, (1) ſpiſſius: illud, quod facile eſt, ne quid mihi temporis prorogetur. De repub. ex tuis literis, ut antea tibi ſcripſi, cum præſentia, tum etiam futura magis expecto. Quare ut ad me omnia quam diligentiſſime perſcribas, te vehementer rogo. Vale.

11. M. T. C. IMP. M. CŒLIO, ÆDILI CUR. S. D.

Suum declarat Urbis deſiderium, & pantheras ait non poſſe capi, quas Cœlius Ædilis petierat, ut in ſuis ludis populo oſtenderet. A. U. C. 702.

PUtareſne unquam accidere poſſe, ut mihi verba deeſſent, neque ſolum iſta veſtra oratoria, ſed hæc etiam levia noſtratia? Deſunt autem propter hanc cauſam, quod mirifice ſum ſollicitus, quidnam de provinciis decernatur. Mirum me deſiderium tenet urbis, incredibile meorum, atque in primis tui: ſatietas autem provinciæ: vel quia videmur eam famam conſequuti, ut non tam acceſſio quærenda, quam fortuna metuenda ſit: vel quia totum negotium non eſt dignum viribus noſtris, qui majora onera in republica ſuſtinere & poſſimus & ſoleamus: vel quia belli magni timor impendet, quod videmur effugere, ſi ad conſtitutam diem decedemus. De pantheris per eos, qui venari ſolent, agitur mandato meo diligenter: ſed mira paucitas eſt: & eas, quæ ſunt, valde ajunt queri, quod nihil cuiquam inſidiarum in mea provincia, niſi ſibi, fiat. Itaque conſtituiſſe dicuntur in Cariam ex noſtra provincia decedere. Sed tamen ſedulo fit, & in primis a Patiſco. Quidquid erit, tibi erit: ſed quid eſſet plane neſciebamus. Mihi mehercule magnæ curæ eſt

(1) Al. *ſerius*.

eſt ædilitas tua: ipſa dies me admonebat: ſcripſi enim hæc ipſis Magalenſibus. Tu velim ad me de omni reipublicæ ſtatu quam diligentiſſime perſcribas. Ea enim certiſſima putabo, quæ ex te cognovero. Vale.

12. M. T. C. IMP. M. CŒLIO, ÆDILI CUR. S. D.

Literas a Cælio requirit de rebus urbanis, & hortatur eum, ut urbanos potius magiſtratus ſequatur, quam provinciales. A. U. C. 703.

SOllicitus equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuoſæ conciones. Ita moleſtæ (1) Quinquatrus afferebantur. Nam citeriora nondum audiebamus. Sed tamen nihil me magis ſollicitabat, quam in his moleſtiis non me, ſi quæ ridenda eſſent, ridere tecum. Sunt enim multa, ſed ea non audeo ſcribere. Illud moleſte fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum literarum. Quare, etſi, quum tu hæc leges, ego jam annuum munus confecero, tamen obviæ mihi velim ſint literæ tuæ, quæ me erudiant de omni rep. ne hoſpes plane veniam. Hoc melius, quam tu, facere nemo poteſt. Diogenes tuus, homo modeſtus, a me cum Philone (2) Peſſinunte diſceſſit. Iter habebant ad Dejotarum regem: quanquam omnia nec benigna, nec copioſa cognorant. Urbem, urbem mi Ruſe, cole, & in iſta luce vive. Omnis peregrinatio (quod ego ab adoleſcentia judicavi) obſcura, & ſordida iis, quorum induſtria Romæ poteſt illuſtris eſſe. Quod quum probe ſcirem, utinam in ſententia permanſiſſem. Cum una mehercule ambulatiuncula, atque uno ſermone noſtro omnes fructus provinciæ non confero. Spero me integritatis laudem conſequutum. Non erat minor ex (3) contemnenda, quam ex conſervata provincia. Spem triumphi? inquis. Satis glo-

(1) Alii *quinquatriis*. (2) Gron. mavult *Peſſinunta*. (3) Urſin. *contempta*.

glorioſe (1) triumpharem, ſi non eſſem tamdiu quidem in deſiderio rerum mihi cariſſimarum. Sed, ut ſpero, propediem te videbo. Tu mihi obviam mitte epiſtolas te dignas. Vale.

13. M. T. C. IMP. M. CŒLIO, ÆDILI CUR. S. D.

Reſpondet Epiſtolæ Cœlii, quæ nona eſt lib. 8. *Eam lege, ſi hujus argumentum, atque etiam interpretationem quæris.* A.U.C. 703.

RAras tuas quidem (fortaſſe enim non perferuntur) ſed ſuaves accipio literas. Vel quas proxime acceperam, quam prudentes, quam multi & officii & conſilii? Etſi omnia ſic conſtitueram mihi agenda, ut tu admonebas: tamen confirmantur noſtra conſilia, quum ſentimus prudentibus, fideliterque ſuadentibus idem videri. Ego Appium (ut ſæpe tecum loquutus ſum) valde diligo: meque ab eo diligi ſtatim cœptum eſſe, ut ſimultatem depoſuimus, ſenſi. Nam & honorificus in me conſul fuit, & ſuavis amicus, & ſtudioſus ſtudiorum etiam meorum. Mea vero officia ei non defuiſſe, tu es teſtis: quoniam (2) κωμικὸς μάρτυς, ut opinor, (3) occidit Phania: & mehercule etiam pluris eum feci, quod te amari ab eo ſenſi. Jam me Pompeji totum eſſe ſcis. Brutum a me amari intelligis. Quid eſt cauſæ, cur mihi non ſit in optatis, complecti hominem florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis, collegam meum, præſertim, & in ipſa collegii laude, & ſcientia ſtudioſum mei? Hæc eo pluribus ſcripſi, quod mihi ſignificabant tuæ literæ ſubdubitare, qua eſſem erga illum voluntate. Credo te audiſſe aliquid. Falſum eſt (mihi crede) ſi quid audiſti. Genus inſtitutorum, & rationum mearum diſſimilitudinem nonnullam habet.

(1) Triumpharem. *Pro omni triumpho duco non tamdiu abeſſe a meis I. F. Gronovius.* (2) *Comicus teſtis, ideſt non verus, ut aurum comicum.* (3) Camer. *occidit*.

habet cum illius adminiſtratione provinciæ: ex eo quidam ſuſpicati fortaſſe ſunt, animorum contentione, non opinionum diſſenſione, me ab eo diſcrepare. Nihil autem feci unquam, neque dixi, quod contra illius exiſtimationem eſſe vellem. Poſt hoc negotium autem, & temeritatem noſtri Dolabellæ, deprecatorem me pro illius periculo præbeo. Erat in eadem epiſtola (1) veternus civitatis. Gaudebam ſane, & congelaſſe noſtrum amicum lætabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. Quid ais? Cæſarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret præter me? nam, ita vivam, putavi. Dii immortales, quam ego riſum noſtrum deſidero! Mihi erat in animo, quoniam juriſdictionem confeceram, civitates locupletaram, publicanis etiam ſuperioris luſtri reliqua ſine ſociorum ulla querela conſervaram, privatis, ſummis, infimis fueram jucundus, proficiſci in Ciliciam nonis Maji: & quum prima æſtiva attigiſſem, (2) militaremque rem collocaſſem, decedere ex S. C. Cupio te ædilem videre, miroque deſiderio me urbs afficit, & omnes mei, tuque in primis. Vale.

14. M. T. C. IMP. M. CŒLIO, ÆDILI CUR. S. D.

Commendat Fabium a quinque rebus; bonitate, doctrina, ingenio, modeſtia, amicitia ſua. A. U. C. 703.

MArco Fabio, viro optimo, & homine doctiſſimo, familiariſſime utor, mirificeque eum diligo, cum propter ſummum ingenium, ejus ſummamque doctrinam, tum propter ſingularem modeſtiam. Ejus negotium ſic velim ſuſcipias, ut ſi eſſet res mea. Novi ego vos magnos patronos: hominem occidat oportet, qui veſtra opera uti velit.

(1) Veternus. *Nimium quoddam otium, & negotiorum intermiſſio. Epiſt.* 5 *lib.* VIII. Corradus.
(2) Urſin. *Militemque in ea colloc.*

velit. Sed in hoc homine nullam accipio excuſationem. Omnia relinques, ſi me amabis, quum tua opera Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer expecto, & deſidero; in primiſque, quid agas, ſcire cupio. Nam jamdiu propter hyemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur. Vale.

15. M. T. C. IMP. M. CŒLIO, ÆDILI CUR. S. P. D.

Scribit de ſupplicationibus ſuis, de nuptiis filiæ, & P. Cornelii Dolabellæ, de civilibus diſcordiis, de rationibus, quibus adductus C. Cœlium Quæſtorem ſuum provinciæ præpoſuerit. Reſpondet Cœlii tribus epiſtolis, quæ ſunt in libro octavo. A.U.C. 703.

NON potuit accuratius agi, nec prudentius, quam actum eſt a te cum Curione de ſupplicatione: & mehercule confecta res eſt ex mea ſententia, cum celeritate, tum quod is, qui (1) erat iratus, competitor tuus, & idem meus, aſſenſus eſt ei, qui ornavit res noſtras divinis laudibus. Quare ſcito me ſperare ea, quæ ſequuntur: ad quæ tu te para. Dolabellam a te gaudeo primum laudari, deinde etiam amari. Nam ea, quæ ſperas Tulliæ meæ prudentia temperari poſſe ſcio, cui tuæ epiſtolæ reſpondeant. Quid ſi meam legas, quam ego tum ex tuis literis miſi ad Appium? Sed quid agas? Sic vivitur. Quod actum eſt, Dii approbent. Spero fore jucundum generum nobis: multumque in eo tua nos humanitas adjuvabit. Reſpublica me valde ſollicitat: faveo Curioni: Cæſarem honeſtum eſſe cupio: pro Pompejo emori poſſum. Sed tamen ipſa rep. nihil mihi eſt carius; in qua tu non valde te jactas. Diſtrictus enim mihi videris eſſe, quod & bonus civis, & bonus amicus es. Ego, de provincia decedens, quæſtorem Cœlium præpoſui provinciæ Puerum? inquies. At quæſtorem, at nobilem adoleſcen-

(1) Lamb. *qui mihi*.

ſcentem, at omnium fere exemplo: neque erat (1) ſuperiore honore uſus, quem præficerem. Pontinius multo ante diſceſſerat. A Q. fratre impetrari non poterat: quem tamen ſi reliquiſſem, dicerent iniqui, non me plane poſt annum, ut Senatus voluiſſet, ex provincia deceſſiſſe: quoniam alterum me reliquiſſem. Fortaſſe etiam illud adderent, Senatum eos voluiſſe provinciis præeſſe, qui antea non præfuiſſent: fratrem meum triennium Aſiæ præfuiſſe. Denique nunc ſollicitus non ſum: ſi fratrem reliquiſſem, omnia timerem. Poſtremo non tam mea ſponte, quam potentiſſimorum duorum exemplo, qui omnes Caſſios, Antonioſque complexi ſunt, hominem adoleſcentem non tam allicere volui, quam alienare nolui. Hoc tu meum conſilium laudes neceſſe eſt: mutari enim non poteſt. De Ocella parum ad me plane ſcripſeras, & in actis non erat. Tuæ res geſtæ ita notæ ſunt, ut trans montem Taurum etiam de (2) Matrinio ſit auditum. Ego, niſi quid me Eteſiæ morabuntur, celeriter (ut ſpero) vos videbo. Vale.

16. M. T. C. IMP. M. CŒLIO, ÆDILI CUR. P. S. D.

Hujus epiſtolæ apertum erit argumentum, ſi legas epiſtolam Cœlii, quæ ante ultimam eſt lib. 8. cui hæc reſpondet. A. U. C. 704.

MAgno dolore me affeciſſent tuæ literæ, niſi jam & ratio ipſa depuliſſet omnes moleſtias, & diuturna deſperatione rerum obduruiſſet animus ad dolorem novum. Sed tamen, quare acciderit, ut ex meis ſuperioribus literis id ſuſpicarere, quod ſcribis, neſcio. Quid enim fuit in illis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis ſollicitum haberet, quam tuum? Nam non eam cognovi aciem ingenii tui, quod ipſe videam, te id ut non putem videre. Illud miror, adduci potuiſſe te, qui me penitus noſſe deberes, ut me exi-

(1) Lamb. *ſuperior honore ullus*.
(2) Rutgerſ. *M. Atratinio*.

exiſtimares aut tam improvidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam, & prope jacentem deſciſcerem: aut tam inconſtantem, ut collectam gratiam florentiſſimi hominis effunderem, a meque ipſe deficerem, &, quod initio ſemperque fugi, civili bello intereſſem. Quod eſt igitur meum triſte conſilium? ut diſcederem fortaſſe in aliquas ſolitudines? Noſti enim non modo ſtomachi mei, cujus tu ſimilem quondam habebas, ſed etiam oculorum in hominum inſolentium (1) indignitate faſtidium. Accedit etiam moleſta hæc pompa lictorum meorum, nomenque imperii, quo appellor. Eo ſi onere carerem, quamvis parvis Italiæ latebris contentus eſſem. Sed incurrit hæc noſtra laurus non ſolum in oculos, ſed jam etiam in voculas malevolorum. Quod quum ita eſſet, nihil tamen unquam de profectione, niſi vobis approbantibus, cogitavi. Sed mea prædiola tibi nota ſunt: in his mihi neceſſe eſt eſſe, ne amicis moleſtus ſim. Quod autem (2) in maritimis facillime ſum; moveo nonnullis ſuſpicionem, velle me navigare: quod tamen fortaſſe non nollem, ſi poſſem ad otium. Nam ab bellum quidem, qui convenit? præſertim contra eum, cui ſpero me ſatisfeciſſe; ab eo, cui tamen ſatisfieri nullo modo poteſt? Deinde ſententiam meam tu facillime perſpicere potuiſti jam ab illo tempore, quum in Cumanum mihi obviam veniſti. Non enim (3) te celavi ſermonem T. Ampii: vidiſti, quam abhorrerem ab urbe (4) relinquenda quum audiſſem. Nonne tibi affirmavi, quidvis me potius perpeſſurum, quam ex Italia ad bellum civile exiturum? Quid ergo accidit, cur conſilium mutarem? nonne omnia potius, ut in ſententia permanerem? Credas hoc mihi velim, quod puto te exiſtimare me ex his miſeriis nihil aliud quærere, niſi ut homines aliquando intelli-

li-

(1) Al. *dignitate*. (2) Al. *in maritimis ſum, facile moveo*. (3) Vict. *Te celavi ſermonem T. Ampii; vidiſti quam*. (4) Gron. *relinquenda, cum audiſſem. Nonne tibi &c.*

ligant, me nihil maluiſſe, quam pacem: ea deſperata, nihil tam fugiſſe, quam arma civilia. Hujus me conſtantiæ puto fore, ut nunquam pœniteat. Etenim memini, in hoc genere gloriari ſolitum eſſe familiarem noſtrum Q. Hortenſium, quod nunquam bello civili interfuiſſet. Hoc noſtra laus erit illuſtrior, quod illi tribuebatur ignaviæ: de nobis id exiſtimari poſſe non arbitror. Nec me iſta terrent, quæ mihi a te ad timorem fidiſſime, atque amantiſſime proponuntur. Nulla eſt enim acerbitas, quæ non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione, impendere videatur: quam quidem ego a republica meis privatis, & domeſticis incommodis libentiſſime, vel ipſis iſtis, quæ tu mones, ut caveam, redemiſſem. Filio meo, quem tibi carum eſſe gaudeo, ſi erit ulla reſpublica, ſatis amplum patrimonium relinquam, in memoria nominis mei. Sin autem nulla erit: nihil accidet ei ſeparatim a reliquis civibus. Nam quod rogas, ut reſpiciam generum meum, adoleſcentem optimum, mihique cariſſimum: an dubitas, quum ſcias quanti cum illum, tum vero Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementiſſime ſollicitet? & eo magis, quod in communibus miſeriis hac tantum oblectabar ſpecula, Dolabellam meum, vel potius noſtrum fore ab iis moleſtiis, quas (1) libertate ſua contraxerat, liberum. Velim quæras quos ille dies ſuſtinuerit, in urbe dum fuit, quam acerbos ſibi, quam mihi ipſi ſocero non honeſtos. Itaque neque ego nunc Hiſpanienſem (2) caſum expecto, de quo mihi exploratum eſt, ita eſſe, ut tu ſcribis: nec quidquam aſtute cogito. Si quando erit civitas, erit profecto nobis locus. Sin autem non erit, in eaſdem ſolitudines tu ipſe (ut arbitror) venies, in quibus nos conſediſſe audies. Sed ego fortaſſe vaticinor, & hæc omnia meliores habebunt exitus.

Re-

(1) Al. *liberalitate*.

(2) Hiſpanenſem caſum. *Eventum belli Cæſaris contra Afranium & Petreium, Legatos in Hiſpania*. Cellarius.

Recordor enim deſperationes eorum, qui ſenes erant adoleſcente me. Eos ego fortaſſe nunc imitor, & utor ætatis vitio. Velim ita ſit. Sed tamen togam prætextam texi Oppio, puto te audiſſe. Nam Curtius noſter dibaphum cogitat: ſed eum infector moratur. Hoc adſperſi, ut ſcires, me tamen in ſtomacho ſolere ridere. Dolabellæ quod ſcripſi, ſuadeo videas, tanquam ſi tua res agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus. Te tamen oramus, quibuſcumque erimus in terris, ut nos liberoſque noſtros ita tueare, ut amicitia noſtra, & tua fides poſtulabit. Vale.

17. M. T. C, IMP. (1) CANINIO SALLUSTIO (2) PROQUÆSTORI S. D.

Reſpondet ad omnes partes epiſtolæ Caninii. Deinde altera epiſtola roganti, ut ſe Bibulo commendet, cauſas affert, quare id facere non debeat; ſe tamen illi morem geſſiſſe confirmat. A U. C. 703.

Literas a te mihi ſtator tuus reddidit Tarſi, ante diem XVI. Kal. Sex. His ergo ordine, ut videris velle, reſpondebo. De ſucceſſore meo nihil audivi, nec quemquã fore arbitror. Quin ad diem decedam, nulla cauſa eſt, præſertim ſublato metu Parthico. Commoraturum me nuſquam ſane arbitror. Rhodum, Ciceronum cauſa puerorum, acceſſurum puto: neque id tamen certum. Ad urbem volo quamprimum venire: ſed tamen iter meum reipublicæ, & rerum urbanarum ratio gubernabit. Succeſſor tuus non poteſt ita maturare ullo modo, ut tu me in Aſia poſſis convenire. De (3) rationibus referendis, non erat incommodum te (4) nullam referre, quam ti-

(1) Urſin. *Cajo Salluſtio*. (2) Al. *Proprætori*.

(3) De rationibus referendis. *Lex Julia, quam Julius Cæſar Conſul tulerat, provinciarum rationes referri jubebat. Eam legem, quia contra auſpicia lata eſſet, Bibulus Cæſaris inimicus ſervare nolebat, quem Salluſtius decreverat imitari.* Manutius.

(4) Urſin. *nullas*.

tibi ſcribis a Bibulo fieri poteſtatem. Sed id vix mihi videris per legem Juliam facere poſſe: quam Bibulus certa quadam ratione non ſervat: tibi magnopere ſervandam cenſeo. Quod ſcribis Apamea præſidium deduci non oportuiſſe, videbam idem cæteros exiſtimare: moleſteque ferebam de ea re minus commodos ſermones malevolorum fuiſſe. Parthi tranſierint, necne, præter te, video dubitare neminem. Itaque omnia præſidia, quæ magna, & firma paraveram, commotus hominum non dubio ſermone, dimiſi. Rationes mei quæſtoris nec verum fuit me tibi mittere, nec tamen erant confectæ. Eas nos Apameæ deponere cogitabamus. De præda mea, præter quæſtores urbanos, id eſt populum Romanum, teruncium nec attigit, nec tacturus eſt quiſquam. Laodiceæ me prædes accepturum arbitror omnis pecuniæ publicæ, ut & mihi, & populo cautum ſit ſine vecturæ periculo. Quod ſcribis ad me de drachmis cccIↃↃↃ, nihil eſt, quod in iſto genere cuiquam poſſim commodare. Omnis enim pecunia ita tractatur, ut præda a præfectis; quæ autem mihi attributa eſt, a quæſtore curetur. Quod quæris, quid exiſtimem de legionibus, quæ decretæ ſunt in Syriam: antea dubitabam, venturæne eſſent; nunc mihi non eſt dubium, quin, ſi antea auditum erit otium eſſe in Syria, venturæ non ſint. Marium quidem ſucceſſorem (1) tarde video eſſe venturum: propterea quod ſenatus ita decrevit, ut cum legionibus iret. Uni epiſtolæ reſpondi: venio ad alteram. Petis, ut Bibulo te quam diligentiſſime commendem: in quo mihi voluntas non deeſt: ſed locus videtur eſſe tecum expoſtulandi. Solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo ſunt, certiorem me nunquam feciſti, quam valde Bibuli voluntas a me ſine cauſa abhorreret. Permulti enim ad me detulerunt, quum magnus Antiochiæ (2) metus eſſet, & magna ſpes in me, atque in exercitu meo, ſolitum dicere, quidvis ſe perpeti malle, quam videri eguiſſe auxilio meo. Quod ego offi-

(1) Al. *tandem*. (2) Al. *tumultus*.

officio quæſtorio te adductum, reticere de prætore tuo, non moleſte ferebam: quanquam quemadmodum tractarere, audiebam. Ille autem, quum ad Thermum de Parthico bello ſcriberet, ad me literam nunquam miſit; ad quem intelligebat ejus belli periculum pertinere. Tantum de auguratu filii ſui ſcripſit ad me: in quo ego miſericordia commotus, & quod ſemper amiciſſimus Bibulo fui, dedi operam, ut ei quam humaniſſime ſcriberem. Ille ſi omnibus eſt malevolus (quod nunquam exiſtimavi) minus offendor in me: ſin autem a me eſt alienior, nihil tibi meæ literæ proderunt. Nam, ad ſenatum quas Bibulus literas miſit, in iis, quod mihi cum illo erat commune, ſibi ſoli attribuit: ſe ait curaſſe, ut cum quæſtu populi pecunia permutaretur. Quod autem meum erat proprium, ut alariis tranſpadanis uti negarem, id etiam populo ſe remiſiſſe ſcribit. Quod vero illius erat ſolius, id mecum communicat: *Equitibus auxiliariis*, inquit, *quum amplius* (1) *frumenti poſtularemus*. Illud vero puſilli animi, & ipſa malevolentia jejuni, atque inanis, quod Ariobarzanem, quia ſenatus per me regem appellavit, mihique commendavit, iſte in literis non regem, ſed regis Ariobarzanis filium appellat. Hoc animo qui ſunt, deteriores fiunt rogati. Sed tibi morem geſſi: literas ad eum ſcripſi, quas quum acceperis, facies quod voles. Vale.

18. M. T. C. IMP. Q. THERMO PROPRÆT. S. D.

Suadet, ut decedens præponat Provinciæ Quæſtorem potius, quam Legatos: quod ipſe quoque poſtea fecit. Vide epiſt. 15. hujus libri. A. U. C. 703.

OFficium meum erga Rhodonem, cæteraque mea ſtudia, quæ tibi, ac tuis præſtiti, tibi homini gratiſſimo grata eſſe, vehementer gaudeo: mihique ſcito in dies majori curæ eſſe dignitatem tuam: quæ quidem a te ipſo integritate, & clementia tua ſic amplificata eſt, ut nihil ad-

(1) Urſin. *ſupplementi*,

addi poſſe videatur. Sed mihi magis magiſque quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum conſilium, quod initio Ariſtoni noſtro, ut ad me venit, oſtendi: graves te ſuſcepturum inimicitias, ſi adoleſcens potens, & nobilis a te ignominia affectus eſſet. Et hercle ſine dubio erit ignominia: habes enim neminem honoris gradu ſuperiorem. Ille autem, ut omittam nobilitatem, hoc ipſo vincit viros optimos, hominesque innocentiſſimos, legatos tuos, quod & quæſtor eſt, & quæſtor tuus. Nocere tibi iratum neminem poſſe perſpicio: ſed tamen tres fratres, ſummo loco natos, promptos, non indiſertos, te nolo habere iratos, præſertim jure, quos (1) video deinceps tribunos pleb. per triennium fore. Tempora autem reipubl. qualia futura ſint, quis ſcit? Mihi quidem turbulenta videntur fore. Cur ego te velim incidere in terrores tribunitios, præſertim quum ſine cujuſquam reprehenſione (2) quæſtoriis legatis quæſtorem poſſis anteferre? Qui ſi dignum ſe majoribus ſuis præbuerit (ut ſpero, & opto) tua laus ex aliqua parte fuerit: ſin quid offenderit, ſibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar, quod in Ciliciam proficiſcebar, exiſtimavi me ad te oportere ſcribere. Tu quod egeris, id velim Dii approbent. Sed, ſi me audies, vitabis inimicitias, & poſteritatis otio conſules. Vale.

19. M. T. C. IMP. C. CŒLIO L. F. C. N. CALDO QUÆST. DES. S. D.

Oſtendit, optatiorem ſibi Quæſtorem obtingere neminem potuiſſe: & hortatur, ut maturet in Provinciam venire, antequam ipſe decedat. A. U. C. 703.

Quum optatiſſimum nuntium accepiſſem, te mihi quæſtorem obtigiſſe; eo jucundiorem mihi eam ſortem ſperabam fore, quo diutius in provincia mecum fuiſſes. Magni enim videbatur

(1) Urſin. *videre videor*.
(2) Camer. *Legatis quæſtorem poſſis*.

tur intereſſe, ad eam neceſſitudinem, quam nobis ſors tribuiſſet, conſuetudinem quoque accedere. Poſtea quam mihi nihil neque a te ipſo, neque ab ullo alio de adventu tuo ſcriberetur, verebar, ne id ita caderet (quod etiam nunc vereor) ne antequam tu in provinciam veniſſes, ego de provincia decederem. Accepi autem a te miſſas literas in Cilicia, quum eſſem in caſtris, ante diem x. Kal. Quinctil. ſcriptas humaniſſime, quibus facile & officium, & ingenium tuum perſpici poſſet. Sed neque unde, neque quo die datæ eſſent, atque quo tempore te exſpectarem, ſignificabant: nec is, qui attulerat, a te acceperat, ut ex eo ſcirem, quo ex loco, & quo tempore eſſent datæ. Quæ quum eſſent incerta, exiſtimavi tamen eſſe faciendum, ut ad te ſtatores meos, & lictores cum literis mitterem: quas ſi ſatis opportuno tempore accepiſti, gratiſſimum mihi feceris, ſi ad me in Ciliciam quamprimum veneris. Nam, quod ad me Curius, conſobrinus tuus, mihi (ut ſcis) maxime neceſſarius, quod item C. Virgilius, propinquus tuus, familiariſſimus noſter, de te accuratiſſime ſcripſit, valet id quidem apud me multum, ſicuti debet hominum amiciſſimorum diligens commendatio: ſed tuæ literæ, de tua præſertim dignitate, & de noſtra conjunctione, maximi ſunt apud me ponderis. Mihi quæſtor optatior obtingere nemo potuit. Quamobrem (1) quæcumque a me ornamenta in te proficiſcentur, ut omnes intelligant, a me habitam eſſe rationem tuæ, majorumque tuorum dignitatis. Sed id facilius conſequar, ſi ad me in Ciliciam veneris: quod ego & mea, & reipub. (2) & maxime tua intereſſe arbitror. Vale.

LI-

(1) Lambin. conjic. *quæque*. Al. poſt *proficiſcentur* addunt *laborabo, ut*. (2) Maxime tua, *quia cogitat eum decedens Provinciæ præponere, cum de quæſtore Meſcinio non bene exiſtimaret, ut oſtendit Ep.* 15. *& ad Attic.* 4. *L.* VI. Manutius.

LIBER III.

I. M. T. C. APPIO PULCHRO IMP. S. D.

Totus eſt hic liber ad Appium P. Clodii fratrem, cum quo poſt inimicitias in gratiam redierat. In hac autem epiſtola ſcribit de duobus Appii libertis Phania, & Cilice: interdum interſerit quædam de ſua benevolentia. In extremo commendat Valerium juriſconſultum, cum joco familiari. A. U. C. 702.

SI ipſa reſpublica tibi narrare poſſet quomodo ſe ſe haberet, non facilius ex ea cognoſcere poſſes, quam ex liberto tuo Phania, ita eſt homo non modo prudens, verum etiam (1) quod vidi, curioſus. Quapropter ille tibi omnia explanabit. Id enim mihi & ad brevitatem eſt aptius, & ad reliquas res providentius. De mea autem benevolentia erga te, etſi potes ex eodem Phania cognoſcere, tamen videntur etiam aliquæ meæ partes (2). Sic eſt, tibi perſuade, cariſſimum te mihi eſſe, cum propter multas ſuavitates ingenii, officii, humanitatis tuæ, tum quod ex tuis literis, & ex multorum ſermonibus intelligo, omnia, quæ a me profecta ſunt in te, tibi accidiſſe gratiſſima. Quod quum ita ſit, perficiam profecto, ut longi temporis uſuram, qua caruimus, intermiſſa noſtra conſuetudine & gratia & celebritate & magnitudine officiorum meorum ſarciam: idque me (quoniam tu ita vis) puto non invita Minerva eſſe facturum: quam quidem ego ſi forte de tuis ſumpſero, non ſolum Pallada, ſed etiam (3) Appiada nominabo.

D Ci-

(1) Victor. *quod juvet.*

(2) Gebhard. *Sic, eſt tibi perſ.*

(3) Appiada. *Erat monumentum Clodiorum in foro, in quo erant ſtatuæ Dearum, & , ut videtur, inter illas Minervæ, quæ* Appiades *dicebantur. Ovid. III. de Arte v.* 452. *Appiadeſque Deæ.* J. F. Gronovius.

Cilix, libertus tuus; antea mihi minus fuit notus: ſed, ut mihi reddidit a te literas plenas & amoris & officii, mirifice ipſe ſuo ſermone ſubſequutus eſt humanitatem literarum tuarum. Jucunda mihi ejus oratio fuit, cum de animo tuo, cum de ſermonibus, quos de me haberes quotidie, mihi narraret. Quid quæris? Biduo factus eſt mihi familiaris: ita tamen ut Phaniam valde ſim deſideraturus; quem quum Romam remittes, quod (ut putabamus) celeriter eras facturus, omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari a me voles, mandata des velim. L. Valerium juriſconſultum valde tibi commendo: ſed ita etiam ſi non eſt juriſconſultus. Melius enim ei cavere volo, quam ipſe aliis ſolet. Valde hominem diligo. Eſt ex meis domeſticis, atque intimis familiaribus. Omnino tibi agit gratias: ſed idem ſcribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. Id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

2. M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D.

Cum eſſet Appio ſucceſſor in Ciliciæ adminiſtratione creatus, rogat eum, ut Provinciam ſibi quam maxime aptam explicatamque tradat, quo ſit ei facilior adminiſtrandi ratio. A. U. C. 702.

Quum & contra voluntatem meam, & præter opinionem accidiſſet, ut mihi cum imperio in Provinciam proficiſci neceſſe eſſet, in multis & variis moleſtiis cogitationibuſque meis hæc una conſolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam ego ſum, quiſquam poſſet ſuccedere, neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi quam maxime (1) aptam explicatamque tradere. Quod ſi tu quoque eandem de mea voluntate erga te ſpem habes, ea te profecto nunquam fallet. A te maximopere pro noſtra ſumma conjunctione, tuaque ſingulari humanitate, etiam atque etiam quæ-

(1) Al. *apertam*.

quæſo & peto, ut, quibuſcunque rebus poteris (poteris autem plurimis) proſpicias, & conſulas rationibus meis. Vides ex S. C. provinciam eſſe habendam. Si eam (quoad ejus facere potueris) quam expeditiſſimam mihi tradideris, facilior erit mihi quaſi decurſus mei temporis. Quid in eo genere efficere poſſis, tui conſilii eſt. Ego te, quod tibi veniet in mentem mea intereſſe, valde rogo. Pluribus verbis ad te ſcriberem; ſi aut tua humanitas longiorem orationem expectaret, aut id fieri noſtra amicitia pateretur, aut res verba deſideraret, ac non (1) pro te ipſa loqueretur. Hoc velim tibi perſuadeas, ſi rationibus meis proviſum eſſe intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam voluptatem eſſe capturum. Vale.

3. M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

Petit, quod in proxima ſuperiori epiſtola, ut in tradenda Provincia commodet ſibi quam maxime poteſt: præcipue ne numerum militum imminuat. A. U. C. 702.

Ante diem XI. Kalendas Junias Brunduſium quum veniſſem, Q. Fabius, legatus tuus, mihi præſto fuit, eaque me ex tuis mandatis monuit, quæ non modo mihi, ad quem pertinebant, ſed univerſo Senatui venerant in mentem, præſidio firmiori opus eſſe ad iſtam provinciam: cenſebant enim omnes fere, ut in Italia ſupplementum meis, & (2) Bibuli legionibus ſcriberetur. Id quum Sulpicius conſul paſſurum ſe negaret, multa nos quidem queſti ſumus; ſed tantus conſenſus Senatus fuit, ut mature proficiſceremur, parendum ut fuerit: itaque fecimus. Nunc, quod a te petii literis iis, quas Romæ tabellariis tuis dedi, velim tibi curæ ſit, ut quæ ſucceſſori conjunctiſſimo & amiciſſimo commodare poteſt is, qui provinciam tradit, ea pro noſtra conſociatiſſima voluntate, cura ac dili-

(1) Al. *per ſe*. (2) Bibuli, *cui Syria obtigerat poſt Craſſum a Parthis interfectum*. Manut.

gentia tua complectare; ut omnes intelligant, nec me benevolentiori cuiquam ſuccedere, nec te amiciori potuiſſe provinciam tradere (1). Ex iis literis, quarum ad me exemplum miſiſti, quas in Senatu recitari voluiſti, ſic intellexeram, permultos a te milites eſſe dimiſſos: ſed mihi Fabius idem demonſtravit, id te cogitaſſe facere; ſed, quum ipſe a te diſcederet, integrum militum numerum fuiſſe. Id ſi ita eſt, pergratum mihi feceris, ſi iſtas exiguas copias, quas habuiſti, quam minime imminueris: qua de re S. C. quæ facta ſunt, ad te miſſa eſſe arbitror. Equidem pro eo, quanti te facio, quidquid feceris, approbabo. Sed te quoque confido ea facturum, quæ mihi intelliges maxime eſſe accommodata. Ego C. Pontinium, legatum meum, Brundiſii exſpectabam: eumque ante Kal. Jun. Brundiſium venturum arbitror. Qui quum venerit, quæ primum navigandi nobis facultas data erit, ea utemur. Vale.

4. M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

Expectari a ſe ſcribit L. Clodium cum Appii mandatis; mutuam benevolentiam, ejuſque cauſas commemorat. A. U. C. 702.

PRidie Nonas Junias quum eſſem Brundiſii, literas tuas accepi, quibus erat ſcriptum, te L. Clodio mandaſſe, quæ illum mecum loqui velles. Eum ſane expectabam, ut ea, quæ a te afferret, quamprimum cognoſcerem. Meum ſtudium erga te, & officium, tametſi multis jam rebus ſpero tibi eſſe cognitum, tamen in iis maxime declarabo, quibus plurimum ſignificare potuero, tuam mihi exiſtimationem & dignitatem cariſſimam eſſe. Mihi & Q. Fabius Virgilianus, & C. Flaccus L. filius, & diligentiſſime M. Octavius Cn. filius demonſtravit, me a te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis jam antea judicaram, maximeque illo libro augurali, quem ad me amantiſſime ſcrip-

(1) In Grævii MS. hinc eſt nova epiſtola.

ſcriptum, ſuaviſſimum miſiſti. Mea in te omnia (1) ſumma neceſſitudinis officia conſtabunt. Nam cum te (2) ipſum, ex quo tempore tu me diligere cœpiſti, quotidie pluris feci, tum acceſſerunt etiam conjunctiones neceſſariorum tuorum. Duos enim duarum ætatum plurimi facio, Gn. Pompejum, filiæ tuæ ſocerum, & (3) M. Brutum generum tuum. Collegii quoque conjunctio, præſertim tam honorifice a te approbata, non mediocre vinculum mihi quidem attuliſſe videtur ad voluntates noſtras copulandas. Sed &, ſi Clodium convenero, ex illius ſermone ad te ſcribam plura: & ipſe operam dabo, te ut quamprimum videam. Quod ſcribis, tibi manendi cauſam eam fuiſſe, ut me convenires, id mihi (4), ne mentiar, gratum eſt. Vale.

5. M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

Agit Appio gratias, quod operam dederit, ut expeditiſſimam provinciam traderet: deinde rationem exponit itineris ſui, quo certius de congreſſu ſtatuere Appius poſſit. A. U. C. 702.

Tralles (5) veni ante diem VI. Kalendas Sextiles. Ibi mihi præſto fuit L. Lucilius cum literis, mandatiſque tuis; quo quidem homine neminem potuiſti nec mihi amiciorem, nec (ut arbitror) ad ea cognoſcenda, quæ ſcire volebam, aptiorem prudentioremve mittere. Ego autem & tuas literas legi libenter, & audivi Lucilium diligenter. Nunc quoniam & tu ita ſentis, (ſcribis enim quæ de noſtris officiis ego ad te ſcripſerim, etſi tibi jucunda fuerint, tamen, quoniam ex alto repetita ſint, non neceſſaria te putaſſe) & re vera, confirmata amicitia & perſpecta fide, commemoratio officiorum ſupervacanea eſt; eam partem orationis prætermittam: tibi tamen agam, ut debeo, gratias. Animadverti enim, & didici ex tuis literis,

D 3 te

(1) Al *ſummæ*. (2) Græv. *ipſe*.
(3) Grut. *meum*. (4) Urſin. *vehementer*.
(5) Tralles *Urbem Lydiæ*.

te omnibus in rebus habuiſſe rationem, ut mihi conſuleres, reſtitueresque, & præparares quodammodo omnia, quo mea ratio facilior & ſolutior eſſe poſſet. Hoc tuum officium quum mihi gratiſſimum eſſe (1) dicam, ſequitur illud, ut te exiſtimare velim, mihi magnæ curæ fore, atque eſſe jam, primum, ut ipſe tu, tuique omnes, deinde ut etiam reliqui ſcire poſſint, me tibi eſſe amiciſſimum. Quod quibus adhuc non ſatis eſt perſpectum, ii mihi nolle magis nos hoc animo eſſe, quam non intelligere videntur. Sed profecto intelligent: neque enim obſcuris perſonis, nec parvis in cauſis res agetur. Sed hæc fieri melius, quam dici, aut ſcribi volo. Quod itinerum meorum ratio te nonnullam in dubitationem videtur adducere, viſurusne me ſis in provincia: ea res ſic ſe habet. Brundiſii quum loquerer cum Phania, liberto tuo, veni in eum ſermonem, ut dicerem, me libenter ad eam partem provinciæ primum eſſe venturum, quo te maxime velle arbitrarer. Tunc mihi ille dixit, quod claſſe tu velles decedere, per fore accommodatum tibi, ſi ad (2) Sidam (3) maritimam partem provinciæ, navibus acceſſiſſem. Dixi me eſſe facturum: itaque feciſſem, niſi mihi L. Clodius noſter Corcyræ dixiſſet, minime id eſſe faciendum; te Laodiceæ fore ad meum adventum. Erat id mihi multo brevius multoque commodius, quum præſertim te ita malle arbitrarer. (4) Tua ratio poſtea eſt commutata. Nunc, quid fieri poſſit, tu facillime ſtatues: ego tibi meum conſilium exponam (5). Prope Kalendas Sextiles puto me Laodiceæ fore: perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quæ mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. Deinde iter faciam ad exercitum, ut circiter Idus

(1) Al. *ducam*. (2) MSS. *illam*. (3) Gul. gloſſa m ducit tria verba *maritimam partem provinciæ*.

(4) Tua ratio. *Hic* tua ratio eſt commutata *valet*: *mutaſti quod te facturum oſtenderas*: *non eadem fuit ſententia tua*. Manutius.

(5) Gebhard. *prope*. J. F. Gron, *propter*

Idus Sextiles putem me ad Iconium fore. Sed ſi quid nunc me fallit in ſcribendo (procul enim aberam ab re ipſa, & a locis,) ſimul ac progredi cœpero, quam (1) celerrimis potero, & quam creberrimis literis faciam, ut tibi nota ſit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo. Sed (quod tuo commodo fieri poſſit) utriuſque noſtrum magni intereſt, prius ut te conveniam, quam decedas. Quam facultatem ſi quis caſus eripuerit, mea tamen in te omnia officia conſtabunt non ſecus, ac ſi te vidiſſem. Tibi de noſtris rebus nihil ſum ante mandaturus per literas, quam deſperaro, coram me tecum agere poſſe. Quod a te Scævola petiiſſe dicis, ut, dum tu abeſſes ante adventum meum provinciæ præeſſet; eum ego Epheſi vidi, fuitque mecum familiariter triduum illud, quod ego Epheſi commoratus ſum, nec ex eo quidquam audivi, quod ſibi a te mandatum diceret (2). Sane vellem potuiſſe obſequi voluntati tuæ: non enim arbitror noluiſſe. Vale.

61. M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

Oſtendit non per ſe, ſed per Appium ſtetiſſe, quominus congrederentur: nihil tamen de ſua erga illum benevolentia detractum. A. U. C. 702.

QUum meum factum cum tuo comparo, etſi non magis mihi faveo in noſtra amicitia tuenda, quam tibi, tamen multo magis meo facto delector, quam tuo. Ego enim Brunduſii quæſivi ex Phania (cujus mihi videbar & fidelitatem erga te perſpexiſſe, & noſſe locum, quem apud te is teneret) quam in partem provinciæ maxime putaret te velle ut in ſuccedendo primum venirem. Quum ille mihi reſpondiſſet, nihil me tibi gratius facere poſſe, quam ſi ad Sidam navigaſſem: etſi minus dignitatis habebat ille adventus, & ad multas res mihi minus erat aptus,

(1) Gebhard. *celerrime*. (2) Græv. *ſane eum vellem potuiſſe*. Gebhard. *potuiſſet*.

tamen ita me dixi factrum. Idem ego quum L. Clodium Corcyræ conveniſſem, hominem ita tibi conjunctum, ut mihi, cum illo quum loquerer, tecum loqui viderer, dixi ei me ita facturum eſſe, ut in eam partem, quam Phania rogaſſet, primum venirem. Tunc ille mihi quum gratias egiſſet, magnopere a me petivit, ut Laodiceam protinus irem: te in prima provincia velle eſſe, ut quamprimum decederes: quin, niſi ego ſucceſſor eſſem, quem tu cuperes videre, te antea, quam tibi ſucceſſum eſſet, deceſſurum fuiſſe: quod quidem erat conſentaneum cum iis literis, quas ego Romæ acceperam, ex quibus perſpexiſſe mihi videbar, quam feſtinares decedere. Reſpondi Clodio, me ita eſſe facturum, ac multo quidem libentius, quam ſi illud eſſet faciendum, quod promiſeram Phaniæ. Itaque & conſilium mutavi, & ad te ſtatim mea manu ſcriptas literas miſi: quas quidem ex tuis literis intellexi, ſatis mature ad te eſſe perlatas. Hoc ego meo facto valde delector: nihil enim potuit fieri amantius. Conſidera nunc viciſſim tuum. Non modo ibi non fuiſti, ubi me quamprimum videre poſſes; ſed eo diſceſſiſti, quo ego te ne perſequi quidem poſſem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege (ut opinior) (1) Cornelia, conſtituti eſſent: ut tuum factum illis, qui, quo animo inter nos ſimus, ignorant, alieni hominis (ut leviſſime dicam) & fugientis congreſſum; meum vero conjunctiſſimi & amiciſſimi eſſe videatur. Ac mihi tamen, antequam in provinciam venirem, redditæ ſunt a te literæ, quibus etſi et Tarſum proficiſci demonſtrabas, tamen mihi non dubiam ſpem mei conveniendi afferebas: quum interea, credo equidem, malevoli homines (late enim patet hoc vitium, & eſt in multis) ſed tamen probabilem materiam nacti ſermonis,

(1) Cornelia. *Lex Cornelia L. Sillæ dictatoris concedebat Rectoribus Provinciarum, ut per triginta dies poſt ſucceſſoris adventum in Provincia morari poſſent.* Manutius.

nis, ignari meæ conſtantiæ, conabantur alienare a te voluntatem meam: qui te (1) forum Tarſi agere, ſtatuere multa, decernere, judicare dicerent, quum poſſes jam ſuſpicari, tibi eſſe ſucceſſum; quæ ne ab iis quidem fieri ſolerent, qui brevi tempore ſibi (2) ſuccedi putarent. Horum ego ſermone non movebar. Quin etiam (credas mihi velim) ſi quid tu ageres, levari me putabam moleſtia; & ex annua provincia, quæ mihi longa videtur, prope jam undecim menſium provinciam factam eſſe gaudebam, ſi abſenti mihi unius menſis labor detractus eſſet. Illud (vere dicam) me movet, in tanta militum paucitate abeſſe tres cohortes, quæ ſint pleniſſimæ, nec me ſcire ubi ſint. Moleſtiſſime autem fero, quod, te ubi viſurus ſim, neſcio: eoque ad te tardius ſcripſi, quod quotidie teipſum expectabam: quum interea ne literas quidem (3) ullas accepi, quæ me docerent, quid ageres, aut ubi te viſurus eſſem. Itaque virum fortem, mihique in primis probatum, Antonium, præfectum evocatorum, miſi ad te, cui, ſi tibi videretur, cohortes traderes; ut, dum tempus anni eſſet idoneum, aliquid negotii gerere poſſem. In quo, tuo conſilio ut me ſperarem eſſe uſurum, & amicitia noſtra, & literæ tuæ fecerant: quod ne nunc quidem deſpero. Sed plane quando, aut ubi te viſurus ſim, niſi ad me ſcripſeris, ne ſuſpicari quidem poſſum. Ego, ut me tibi amiciſſimum eſſe & æqui & iniqui intelligant, curabo. De tuo in me animo iniquis ſecus exiſtimandi videris nonnihil loci dediſſe. Id ſi correxeris, mihi valde gratum erit. Et, ut habere rationem poſſis, quo loco me, ſalva lege Cornelia, convenias, ego in provinciam veni pridie Kal. Sex. Iter in Ciliciam facio per Cappadociam. Caſtra movi ab Iconio pridie Kalendas Septembris. Nunc tu & ex diebus, &

 ex

(1) Forum Tarſi agere. *Forum agere eſt conventum in provincia juris dicundi gratia habere. Fora enim fuerunt loca, in quibus jus dicebatur teſte Nonio.* Græv.

(2) Al. *ſucceſſum iri*. (3) Al. unas.

ex ratione itineris, ſi putabis me eſſe conveniendum, conſtitues, quo loco id commodiſſime fieri poſſit, & quo die. Vale.

7. M. T. C. (1) IMP. APPIO PULCHRO S. D.
Querelam Appii refellit, contraque ipſe queritur, & oſtendit, ſe juſte queri, virtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis. A.U.C. 703.

PLuribus verbis ad te ſcribam, quum plus otii nactus ero. Hæc ſcripſi ſubito, quum Bruti pueri Laodiceæ me conveniſſent, & ſe Romam properare dixiſſent: itaque nullas iis, præterquam ad te, & ad Brutum dedi literas. Legati (2) Appiani mihi volumen a te plenum querelæ iniquiſſimæ reddiderunt, quod eorum ædificationem literis meis impediſſem. Eadem autem epiſtola petebas, ut eos quamprimum, ne in hiemem inciderent, ad facultatem ædificandi liberarem, & ſimul (3) peracute querebare, quod eos tributa exigere vetarem, priuſquam ego re cognita permiſiſſem. Genus enim quoddam fuiſſe impediendi, quum ego cognoſcere non poſſem, niſi quum ad hiemem me ex Cilicia recepiſſem. Ad omnia accipe, & cognoſce æquitatem expoſtulationis tuæ. Primum, quum ad me aditum eſſet ab iis, qui dicerent a ſe intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me ſcribere, ne facerent, antequam ego rem, cauſamque cognoſſem? Non poteram (credo) ante hiemem: ſic enim ſcribis. Quaſi vero ad cognoſcendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint. Tam longe? inquis. Quid? quum dabas iis literas, per quas mecum agebas, ne eos impedirem, quominus ante hiemem ædificarent, non eos ad me venturos arbitrabare? Tametſi id quidem fecerunt ridicule. Quas enim literas afferebant, ut opus æſtate facere poſſent, eas mihi poſt

(1) Imp. *Sic inſcribendam eſſe, non* Procos. *ex Ep. 2. lib. 6. ad Atticum oſtendit* Manutius.

(2) Lamb. *Apameani*. (3) Grut. *peraccurate*. Græv. *percaute*.

poſt brumam reddiderunt. Sed ſcito, & multo plures eſſe, qui de tributis recuſent, quam qui exigi velint; & me tamen, quod te velle exiſtimem, eſſe facturum. De Appianis hactenus. A Pauſania, Lentuli liberto, (1) accenſo meo, audivi, quum diceret, te ſecum eſſe queſtum, quod tibi obviam non prodiſſem. Scilicet contempſi te, nec poteſt fieri me quidquam ſuperbius. Quum puer tuus ad me ſecunda fere vigilia veniſſet, iſque te ante lucem Iconium mihi venturum nuntiaſſet, incertumque, utra via, quum eſſent duæ: altera Varronem, tuum familiariſſimum, altera Q. Leptam, præfectum fabrum meum, tibi obviam miſi. Mandavi utrique eorum, ut ante ad me excurrerent, ut tibi obviam prodire poſſem. Curreus Lepta venit, mihique nuntiavit, te jam caſtra prætergreſſum eſſe. Confeſtim Iconium veni. Cætera jam tibi nota ſunt. An ego tibi obviam non prodirem? primum Appio Claudio? deinde imperatori? deinde more majorum? deinde, quod caput eſt, amico? præſertim quum in iſto genere, (2) multo etiam ambitioſius facere ſoleam, quam honos meus,& dignitas poſtulet. Sed hæc hactenu. Illud idem Pauſania dicebat te dixiſſe: quidni? Appius Lentulo, Lentulus Appio proceſſit obviam: Cicero Appio noluit? Quæſo, etiamne tu has ineptias, homo (mea ſententia) ſumma prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum uſu, ado (3) urbanitate, quæ eſt virtus,ut Stoici rectiſſime putant, ullam (4) Appietatem,aut Lentulitatem valere apud me plus,quam ornamenta virtutis exiſtimas? Quum ea conſequutus nondum eram,quæ ſunt hominum opinionibus ampliſſima, tamen iſta veſtra nomina nunquam ſum admiratus: viros eſſe,

D 6 qui

(1) Al. *in acceſſu meo*. (2) Gul. *multa*.

(3) Corrad. *humanitatem*. (4) Appietatem. *Appius novum Ciceronis nomen præ ſuo Lentulique contempſerat. Cicero autem irridet hanc ſuperbiam, inſitam, ut verbis utar Taciti lib. 1. Claudiæ familiæ* Manutius.

qui ea vobis reliquiſſent, magnos arbitrabar. Poſtea vero quam ita & cœpi & geſſi maxima imperia, ut mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam, (1) acquirendum putarem; ſuperiorem quidem nunquam, ſed parem vobis me ſperavi eſſe factum. Nec mehercule aliter vidi exiſtimare vel Cn. Pompejum, quem omnibus, qui unquam fuerunt, vel P. Lentulum, quem mihi ipſe antepono. Tu ſi aliter exiſtimas, nihil errabis ſi paulo diligentius (ut quid ſit (2) ἐξοχὴ, quid ſit (3) εὐγένεια nobilitas intelligas) Athenodorus, Sandonis filius, quid de his rebus dicat, attenderis. Sed, ut ad rem redeam, me tibi non amicum modo, verum etiam amiciſſimum exiſtimes velim. Profecto omnibus meis officiis efficiam, ut ita vere poſſis judicare. Tu autem ſi id agis, ut minus mea cauſa, dum ego abſim, debere videaris, quam ego tua laborarim: libero te iſta cura,

(4) —— παρ' ἔμοιγε καὶ ἄλλοι,
Οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς.

Si autem natura es (5) φιλαίτιος, illud non perficies, quominus tua cauſa velim: hoc aſſequere, ut quam in partem tu accipias, minus laborem. Hæc ad te ſcripſi liberius, fretus conſcentia officii mei benevolentiæque; quam a me certo judicio ſuſceptam, quoad tu voles, conſervabo. Vale.

8. M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO S. D.

Querulis Appii literis reſpondet cum excuſatione ſui facti: ipſumque Appium aut imprudentem ſignificat, qui ſermonibus iniquorum crediderit; aut nimis aſtutum, qui ea, quæ ipſi in mentem veniant, aliis attribuat. A. U. C. 702.

ETſi, quantum ex tuis literis intelligere potui, videbam te hanc epiſtolam, quum ad ur-

(1) Al. *acquirendam deeſſe put.*

(2) *Excellentia*. (3) *Generis præſtantia, ſeu bonitas*. (4) *Apud me ſane & alii ſunt, qui me honorabunt; maxime autem Jupiter conſiliarius, ſeu conſilio valens*. *Homer Iliad.* Α. 174. (5) *Accuſandi, ſeu criminandi cupidus*.

urbem eſſes, eſſe lecturum, refrigerato jam leviſſimo ſermone hominum provincialium: tamen, quum tu tam multis verbis ad me de improborum (1) oratione ſcripſiſſes, faciendum mihi putavi, ut tuis literis brevi reſponderem. Sed prima duo capita epiſtolæ tuæ tacita mihi quodammodo relinquenda ſunt. Nihil enim habent, quod aut definitum ſit, aut certum, niſi me vultu & taciturnitate ſignificaſſe, tibi non eſſe amicum; idque pro tribunali, quum aliquid ageretur, & nonnullis in conviviis intelligi potuiſſe. Hoc totum nihil eſſe, poſſum intelligere: ſed quum ſit nihil, ne quid dicatur quidem intelligo. Illud quidem ſcio, meos multos & illuſtres, & ex ſuperiore, & ex æquo loco ſermones habitos cum tua ſumma laude, & cum magna ſignificatione noſtræ familiaritatis, ad te vere potuiſſe deferri. Nam, quod ad legatos attinet, quid a me fieri potuit aut elegantius, aut juſtius, quam ut ſumptus egentiſſimarum civitatum minuerem ſine ulla imminutione dignitatis tuæ, præſertim ipſis civitatibus poſtulantibus? Nam mihi (2) totum genus legationum tuo nomine proficiſcentium notum non erat. Apameæ quum eſſem, multarum civitatum principes ad me detulerunt, ſumptus decerni legatis nimis magnos, quum ſolvendo civitates non eſſent. Hic ego multa ſimul cogitavi. Primum, te hominem non ſolum ſapientem, verum etiam (ut nunc loquimur) urbanum, non arbitrabar genere iſto legationum delectari; idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis diſputaviſſe; primum, Appium Claudium ſenatui, populoque Romano non Myndenſium teſtimonio (3) (in ea enim civitate mentio facta eſt) ſed ſua ſponte eſſe laudatum: deinde, me iſta

(1) Lamb. *moratione*. Græv. *ratione*.

(2) Totum genus legationem. *Hanc unam ob cauſam Legatos Romam ire, ut te laudarent, neſciebam. Nam queſtus erat Appius, quod Cicero Legatos Civitatum Romam ire, ut ſe laudarent, prohibuiſſet*. Manutius. (3) Al. *de ea*.

iſta vidiſſe multis accidere, ut eorum cauſa legationes Romam venirent, ſed his legationibus non meminiſſe ullum tempus laudandi, aut locum dari: ſtudia mihi eorum placere, quod in te benemerito grati eſſent; conſilium totum videri minime neceſſarium. Si autem vellent declarare in eo officium ſuum, laudaturum me, ſi qui ſuo ſumptu functus eſſet officio; conceſſurum, ſi legitimo; non permiſſurum, ſi infinito. Quid enim reprehendi poteſt, niſi quod addis, viſum eſſe quibuſdam edictum meum quaſi conſulto ad iſtas legationes impediendas eſſe accommodatum? Jam non tam mihi videntur injuriam facere hi, qui hæc diſputant, quam ſi cujus aures ad hanc diſputationem patent. Romæ compoſui edictum; nihil addidi, niſi quod publicani me rogarunt, quum Samum ad me veniſſent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Diligentiſſime ſcriptum caput eſt, quod pertinet ad minuendos ſumptus civitatum: quo in capite ſunt quædam nova, ſalutaria civitatibus, quibus ego magnopere delector. Hoc vero, ex quo ſuſpicio nata eſt, me exquiſiſſe aliquid, in quo te offenderem, translatitium eſt. Neque enim eram tam deſipiens, ut privatæ rei cauſa legari putarem, qui & tibi non privato, & pro re non privata ſua, ſed publica, non in privato, ſed in publico orbis terræ conſilio, ideſt in ſenatu, ut gratias agerent, mittebantur: neque, quum edixi, ne quis injuſſu meo proficiſceretur, excluſi eos, qui me in caſtra, & qui trans Taurum perſequi non poſſent. Nam id eſt maxime in tuis literis irridendum. Quid enim erat, quod me perſequerentur in caſtra, Taurumve tranſirent, quum ego Laodicea uſque ad Iconium iter ita fecerim, ut me omnium illarum diœceſium, quæ cis Taurum ſunt, omniumque earum civitatum magiſtratus, legationeſque convenirent? Niſi forte poſtea cœperunt legare, quam ego Taurum tranſgreſſus ſum; quod certe non ita eſt. Quum enim Laodiceæ, quum Apameæ, quum Synnadis, quum

Phi-

Philomeli, quum Iconii eſſem, quibus in oppidis omnibus commoratus ſum, omnes jam iſtius generis legationes erant conſtitutæ. Atque hoc tamen te ſcire volo, me de iſto ſumptu legationum aut minuendo, aut remittendo decreviſſe nihil, niſi quod principes civitatum a me poſtulaſſent: ne in (1) venditionem tributorum, & illam acerbiſſimam exactionem (quam tu non ignoras) capitum, atque oſtiorum, inducerentur ſumptus minime neceſſarii. Ego autem, quum hoc ſuſcepiſſem, non ſolum juſtitia, ſed etiam miſericordia adductus, ut levarem miſeriis perditas civitates, & perditas maxime per magiſtratus ſuos, non potui in illo ſumptu non neceſſario (2) negligens eſſe. Tu, quum iſtiuſmodi ſermones ad te delati de me ſunt, non debuiſti credere. Si autem hoc genere delectaris, ut, quæ tibi in mentem veniant, aliis attribuas, genus ſermonis inducis in amicitiam minime liberale. Ego, ſi in provincia detrahere de tua fama unquam cogitaſſem, non ad generum tuum (3) Lentulum, neque ad libertum tuum Brunduſii, neque ad præfectum fabrum Corcyræ, quem in locum me venire velles, retuliſſem. Quare potes, doctiſſimis hominibus auctoribus, quorum ſunt de amicitia gerenda præclariſſimi ſcripti libri, genus hoc totum orationis tollere; *Diſputabant*, *ego contra diſſerebam*: *Dicebant*, *ego negabam*. An mihi de te nihil eſſe dictum unquam putas? ne hoc quidem, quod, quum me Laodiceam venire voluiſſes, Taurum ipſe tranſiſti? Quod iiſdem diebus meus conventus erat Apameæ, Synnadis, Philomeli, tuus Tarſi? Non dicam plura, ne, in quo te objurgem, id ipſum videar imitari. Illud dicam, ut ſentio: ſi iſta, quæ alios lo-

(1) Lamb. *indictionem*. (2) Negligens *Negligens hic rara & exquiſita ſignificatione accipitur pro prodigus, effuſus in ſumptus; cui opponitur* diligens, *hoc eſt frugalis, parcus. Sic idem Cic. in Verrem IV. Diodorus homo frugi, ac diligens, qui ſua ſervare vellet.* Grævius. (3) Manut. & Urſin. delent *Lentulum*.

loqui dicis, ipſe ſentis, tua ſumma culpa eſt; ſin autem alii tecum hæc loquuntur, tua tamen, quod audis, culpa nonnulla eſt. Mea ratio in tota amicitia noſtra conſtans & gravis reperietur. Quod ſi quis me aſtutiorem fingit, quid poteſt eſſe callidius, quàm, quum te abſentem ſemper defenderim; quum præſertim mihi uſu venturum non arbitrarer, ut ego quoque abſens a te defendendus eſſem; nunc committere, ut tu jure optimo me abſentem deſerere poſſes? Unum genus excipio ſermonis, in quo perſæpe aliquid dicitur, quód te putem (1) nolle dici, ſi aut legatorum tuorum cuipiam, aut præfectorum, aut tribunorum militum male dicitur: quod tamen ipſum non mehercule adhuc accidit, me audiente, ut aut gravius diceretur, aut in plures, quam mecum Corcyræ Clodius eſt loquutus: quum in eo genere maxime quereretur, te aliorum improbitate minus felicem fuiſſe. Hos ego ſermones, quod & multi ſunt, & tuam exiſtimationem, ut ego ſentio, non offendunt, laceſſivi nuuquam, ſed non valde repreſſi. Si quis eſt, qui neminem bona fide in gratiam putet redire poſſe, non noſtram is perfidiam coarguit, ſed indicat ſuam; ſimulque non de me is pejus, quam de te exiſtimat. Sin autem quem mea inſtituta in provincia non delectant, & quadam diſſimilitudine inſtitutorum meorum, ac tuorum lædi (2) ſe putat; quum uterque noſtrum recte fecerit, ſed non idem uterque ſequutus ſit; hunc ego amicum habere non curo. Liberalitas tua, ut hominis nobiliſſimi, latius in provincia patuit: noſtra ſi anguſtior, & ſi de tua prolixa beneficaque natura limavit aliquid poſterior annus, propter quandam triſtitiam tempòrum; non debent mirari homines, quum & natura ſemper ad largiendum ex alieno fuerim reſtrictior, & temporibus, quibus alii moventur, iiſdem ego (3) move-

(1) Lemb. *non nolle*. (2) Victor. *te putat*.
(3) Gul. *monear*.

vear : (1) *me eſſe acerbum ſibi, ut ſim dulcis mihi.* De rebus urbanis quod me certiorem feciſti , cum per ſe mihi gratum fuit , tum quod ſignificaſti tibi omnia mea mandata curæ fore . In quibus unum illud te præcipue rogo, ut cures , ne quid mihi ad hoc negotii aut oneris accedat , aut temporis : Hortenſiumque noſtrum collegam & familiarem roges , ut , ſi unquam mea cauſa quicquam aut ſenſit , aut fecit , de hac quoque ſententia bima decedat: qua mihi nihil poteſt eſſe inimicius . De noſtris rebus quod ſcire vis , Tarſo Nonis Octobris Amanum verſus profecti ſumus . Hæc ſcripſi poſtridie ejus diei , quum caſtra haberem in agro Mopſuheſtiæ . Si quid egero , ſcribam ad te : neque domum unquam ad me literas mittam , quin adjungam eas , quas tibi reddi velim . De Parthis quod quæris , fuiſſe nullos puto . Arabes qui fuerunt , admixto Parthico ornatu , dicuntur omnes revertiſſe . Hoſtem eſſe in Syria negant ullum . Tu velim ad me quam ſæpiſſime , & de tuis rebus ſcribas , & de meis , & de omni reipub. ſtatu : de quo ſum ſollicitus eo magis , quod ex tuis literis cognovi , Pompejum noſtrum in Hiſpaniam iturum . Vale .

9. M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

Appii literis , humaniſſime ſcriptis , humaniſſime reſpondet . Gratulatur de triumphi ſpe . Hortatur ad abſolutionem librorum auguralium . Supplicationes petit . A. U. C. 703.

VIx tandem legi literas dignas Appio Clodio , plenas humanitatis , officii , diligentiæ . Adſpectus videlicet urbis tibi tuam priſtinam urbanitatem reddidit . Nam , quas ex itinere , antequam ex Aſia egreſſus es , ad me literas miſiſti , unas de legatis a me prohibitis proficiſci , alteras de Appianorum ædificatione impedita , legi perinvitus . Itaque conſcientia meæ conſtantis erga te voluntatis ,

tis ,

(1) Me eſſe &c. *Hæc Gronovius charactere diſtinxit, tamquam ex veteri auctore deſumpta verba.* Cellarius .

tis, reſcripſi tibi ſubiratus. Iis vero literis lectis quas Philotimo, liberto meo, dediſti; cognovi intellexique in provincia multos fuiſſe, qui nos, quo animo inter nos ſumus, eſſe nollent: ad urbem vero ut acceſſeris, vel potius ut primum tuos videris, cognoſſe te ex iis, qua in te abſentem fide, qua in omnibus officiis tuendis erga te obſervantia & conſtantia fuiſſem. Itaque quanti illud me æſtimare putas, quod eſt in tuis literis ſcriptum, ſi quid inciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etſi vix fieri poſſit, tamen te parem mihi gratiam relaturum? Tu vero facile facies. NIHIL eſt enim, quod ſtudio & benevolentia, vel amore potius effici non poſſit. Ego, etſi & ipſe ita judicabam, & fiebam crebro a meis per literas certior; tamen maximam lætitiam cœpi ex tuis literis de ſpe minime dubia, & plane explorata triumphi tui: neque vero ob eam cauſam, quo ipſe facilius conſequerer (nam id quidem (1) Επικήρειον eſt) ſed mehercule, quod tua dignitas, atque amplitudo mihi eſt ipſa cara per ſe. Quare, quoniam plures tu habes, quam cæteri, quos ſcias in hanc provinciam proficiſci, quod te adeunt fere omnes, ſi quid velis; gratiſſimum mihi feceris, ſi ad me, ſimul atque adeptus eris, quod & tu confidis, & ego opto, literas miſeris. Longi ſubſellii (ut noſter Pompejus appellat) judicatio, & mora, ſi quem tibi item unum, alterumve diem abſtulerit, (quid enim poteſt amplius?) tua tamen dignitas ſuum locum obtinebit. Sed, ſi me diligis, ſi a me diligi vis, ad me literas, ut quamprimum lætitia afficiar, mittito. Et velim reliquum quod eſt promiſſi ac muneris tui, mihi perſolvas. Cum ipſam cognitionem juris augurii conſequi cupio, tum mehercule tuis incredibiliter ſtudiis erga me, muneribuſque delector. Quod autem a me tale quiddam deſideras, ſane mihi conſiderandum eſt, quonam te remunerer potiſſimum genere: nam profecto non eſt meum, qui in ſcribendo (ut ſoles admirari) tantum induſtriæ po-

(1) *Epicureum*.

ponam, committere, ut negligens ſcribendo fuiſſe videar: præſertim quum id non modo negligentis, ſed etiam ingrati animi crimen futurum ſit. Verum hæc videbimus. Illud, quod polliceris, velim pro tua fide, diligentiaque, & pro noſtra, non inſtituta, ſed jam inveterata amicitia cures, enitare, ut ſupplicatio nobis quam honorificentiſſime, quamprimumque decernatur. Omnino ſerius miſi literas, quam vellem: in quo cum navigandi difficultas fuit odioſa, tum ipſum in diſceſſum ſenatus incidiſſe credo literas meas: Sed id feci adductus auctoritate, & conſilio tuo: idque a me recte factum puto, quod non ſtatim, ut appellatus imperator ſum, ſed aliis rebus additis, æſtivisque confectis, literas miſerim. Hæc igitur tibi erunt curæ, quemadmodum oſtendis: meque totum, & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

10. M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

Dolabella Appium accuſaverat, eoque ipſo tempore Ciceronis filiam duxerat uxorem: id factum a ſuis ſe inſciente, conatur Cicero probare, & in hanc ſententiam multa colligit. A. U. C. 703.

QUum eſt ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium faceſſerent, etſi graviter primo nuntio commotus ſum, quod nihil tam præter opinionem meam accidere potuit: tamen, ut me collegi, cætera mihi facillima videbantur, quod & in te ipſo maximam ſpem, & in tuis magnam habebam: multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem iſtum laborem tibi etiam honori putarem fore. Illud plane moleſte tuli, quod certiſſimum, & juſtiſſimum triumphum hoc invidorum conſilio eſſe tibi (1) ereptum videbam. Quod tu ſi tanti facies, quanti ego ſemper judicavi faciendum eſſe, facies ſapienter, & ages victor ex ini-

(1) Ereptum. *Dolabellæ accuſatione factum eſt, ut triumphi ſpem abjiceres, urbem ingreſſus ad defenſionem.* Cellarius.

inimicorum dolore triumphum juſtiſſimum. Ego enim plane video fore, nervis, opibus, ſapientia tua, vehementer ut inimicos tuos pœniteat intemperantiæ ſuæ. De me tibi ſic, conteſtans omnes deos, promitto atque confirmo, me pro tua dignitate (malo enim dicere, quam pro ſalute) in hac provincia, cui tu præfuiſti, rogando deprecatoris, laborando propinqui, auctoritate (1) cari hominis (ut ſpero) apud civitates, gravitate imperatoris ſuſcepturum officia, atque partes. Omnia volo a me & poſtules, & expectes: vincam meis officiis cogitationes tuas. Q. Servilius perbreves a te mihi literas reddidit, quæ mihi tamen nimis longæ viſæ ſunt. Injuriam enim mihi fieri putabam, quum rogabar. Nollem accidiſſet tempus, in quo perſpicere poſſes, quanti ego te, quanti Pompejum (quem unum ex omnibus facio, ut debeo, plurimi) quanti Brutum facerem: quamquam in conſuetudine quotidiana perſpexiſſes, ſicut perſpicies: ſed quoniam accidit, ſi quid a me prætermiſſum erit, commiſſum facinus, & admiſſum dedecus confitebor. Pontinius, qui a te tractatus eſt præſtanti ac ſingulari fide, cujus tui beneficii ſum ego teſtis, præſtat tibi memoriam benevolentiamque, quam debet: qui quum maximis rebus ſuis coactus, a me invitiſſimo deceſſiſſet, tamen, ut vidit intereſſe tua, conſcendens jam navem Epheſo Laodiceam revertit. Talia te quum ſtudia videam habiturum eſſe innumerabilia, plane dubitare non poſſum, quin tibi (2) amplitudo iſta ſollicitudo futura ſit. Si vero effic is, ut (3) cenſores creentur, & ſi ita geſſeris cenſuram, ut & debes & potes; non tibi ſolum, ſed tuis omnibus video in perpetuum ſummo te præſidio futurum. Illud pugna & enitere, ne quid nobis temporis prorogetur; ut quum hic tibi ſatisfecerimus, iſtic quoque noſtram in te benevolentiam navare poſſimus. Quæ de hominum, atque ordinum omnium erga te ſtudiis ſcribis ad me,

(1) Gul. *clari*. (2) Al. *amplitudine*.
(3) Lamb. *cenſor creeris*.

me, minime mihi miranda, & maxime jucunda acciderunt; eademque ad me perſcripta ſunt a familiaribus meis. Itaque capio magnam voluptatem, cum tibi, cujus mihi amicitia non ſolum ampla, ſed etiam jucunda eſt, ea (1) tribui, quæ debeantur, tum vero remanere etiam nunc in civitate noſtra ſtudia prope omnium conſenſu erga fortes, & induſtrios viros; quæ mihi ipſi una ſemper tributa merces eſt laborum, & vigiliarum mearum. Illud vero mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuiſſe in eo adoleſcente, cujus ego ſalutem duobus capitis judiciis ſumma contentione defendi, ut, tuis inimicitiis ſuſcipiendis, obliviſceretur patroni omnium fortunarum ac rationum ſuarum: præſertim quum tu omnibus vel ornamentis, vel præſidiis redundares, illi (ut leviſſime dicam) multa deeſſent. Cujus ſermo ſtultus, & puerilis erat jam antea ad me a M. Cælio familiari noſtro perſcriptus: de quo item ſermone multa ſcripta ſunt abs te. Ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias ſuſcepiſſet, veterem conjunctionem diremiſſem, quam novam conciliaſſem. Neque enim de meo erga te ſtudio dubitare debes, neque id eſt obſcurum cuiquam in provincia, nec Romæ fuit. Sed tamen ſignificatur in tuis literis ſuſpicio quædam, & dubitatio tua; de qua alienum tempus eſt mihi tecum expoſtulandi; purgandi autem mei neceſſarium. Ubi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quominus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, ſi te palam odiſſem, minus quod tibi obeſſet, facere? ſi clam, magis aperte inimicus eſſe? Quod ſi eſſem ea perfidia, qua ſunt ii, qui in nos hæc conferunt; tamen ea ſtultitia certe non fuiſſem, ut aut in obſcuro odio apertas inimicitias, aut in quo tibi nihil nocerem, ſummam oſtenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quoſdam memini (2), qui

(1) Corrad. *tribus video*. (2) Victor. ex antiquis Libris interſerit *nimirum ex Epicteto, qui* &c.

qui dicerent, nimis magnos ſumptus legatis decerni: quibus ego non tam (1) imperavi, quam cenſui, ſumptus legatis quam maxime ad legem Corneliam decernendos. Atque in eo ipſe me non perſeveraſſe, teſtes ſunt rationes civitatum, in quibus, quantum quæque voluit, legatis tuis datum induxit. Te autem quibus mendaciis homines leviſſimi onerarunt? non modo ſublatos ſumptus, ſed etiam a procuratoribus eorum, qui jam profecti eſſent, repetitos, & ablatos, eamque cauſam multis omnino non eundi fuiſſe. Quererer tecum, atque expoſtularem, ni (ut ſupra ſcripſi) purgare me tibi hoc tuo tempore, quam accuſare te mallem; idque putarem eſſe rectius. Itaque nihil de te, quod credideris de me; quamobrem non debueris credere, pauca dicam. Nam ſi me virum bonum, ſi dignum iis ſtudiis, eaque doctrina, cui me a pueritia dedi, ſi ſatis magni animi, non minimi conſilii in maximis rebus perſpectum habes; nihil in me non modo perfidioſum, & inſidioſum, & fallax in amicitia, ſed ne humile quidem, aut jejunum debes agnoſcere. Sin autem me aſtutum, & occultum juvat fingere; quid eſt, quod minus cadere in ejuſmodi naturam poſſit, quam aut florentiſſimi hominis aſpernari benevolentiam, aut ejus exiſtimationem oppugnare in provincia, cujus laudem domi defenderis? aut in ea re animum oſtendere inimicum, in qua nihil obſis? aut id eligere ad perfidiam, quod ad (2) indicandum odium apertiſſimum ſit, ad nocendum leviſſimum? Quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis eſſem, quum te ex fratre meo, ne tunc quidem, quum tibi prope neceſſe eſſet eas agere partes, inimicum mihi fuiſſe cognoſſem? Quum vero reditum noſtrum in gratiam uterque expetiſſet, quid in conſulatu tuo fruſtra mecum egiſti, quod me aut tacere, aut ſentire

(1) Imperari. *Non tam hoc imperii, quam judicii fuit: non hoc pro imperio feci, ſed quod ita faciendum cenſui.* Manut. (2) MSS. *indurandum*.

re voluiſſes? Quid mihi mandaſti, quum te Puteolis proſequerer, in quo non expectationem tuam diligentia mea vicerim? Quod ſi id eſt maxime aſtuti, omnia ad ſuam utilitatem referre, quid mihi tandem erat utilius, quid commodis meis aptius, quam hominis nobiliſſimi atque honoratiſſimi conjunctio, cujus opes, ingenium, liberi, affines, propinqui mihi magno vel ornamento, vel præſidio eſſe poſſent? Quæ tamen ego omnia, in expetenda amicitia tua, non aſtutia quadam, ſed aliqua potius ſapientia ſequutus ſum. Quid? illa vincula, quibus quidem libentiſſime adſtringor, quanta ſunt, ſtudiorum ſimilitudo, ſuavitas conſuetudinis, delectatio vitæ, atque victus, ſermonis ſocietas, literæ interiores? Atque hæc domeſtica. Quid illa tandem popularia? reditus illuſtris in gratiam? in quo ne per imprudentiam quidem errari poteſt, ſine ſuſpicione perfidiæ: ampliſſimi ſacerdotii collegium? in quo non modo amicitiam violari apud majores noſtros fas non erat, ſed ne cooptari quidem ſacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio eſſet inimicus. Quæ ut omittam tam multa atque tanta, quis unquam tanti quemquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompejum ſocerum tuæ filiæ? Etenim, ſi merita valent: patriam, liberos, ſalutem, dignitatem, memetipſum mihi per illum reſtitutum puto. Si conſuetudinis jucunditas: quæ fuit unquam amicitia conſularium in noſtra civitate conjunctior? ſi illa amoris, atque officii ſigna: quid mihi ille non commiſit? quid non mecum communicavit? quid de ſe in Senatu, quum ipſe abeſſet, per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatiſſimum voluit ampliſſime? qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone, (1) adverſante interdum actionibus ſuis? quo ſtudio providit,

(1) Lamb. *adverſante*.

dit, ne quæ me illius temporis (1) invidia attingeret, quum me conſilio, quum auctoritate, quum armis denique texit ſuis? quibus quidem temporibus hæc in eo gravitas, hæc animi altitudo fuit, non modo ut Phrygi alicui, aut Lycaoni, quod tu in legatis feciſti, ſed ne ſummorum quidem hominum malevolis de me ſermonibus crederet. Hujus igitur filius quum ſit gener tuus, quumque præter hanc conjunctionem affinitatis, quam ſis Cn. Pompejo carus, quamque jucundus, intelligam, quo tandem animo in te eſſe debeo? quum præſertim eas ad me is literas miſerit, quibus, etiamſi tibi, cui ſum amiciſſimus, hoſtis eſſem (2), placarer tamen; totumque me ad ejus viri, ita de me meriti, voluntatem nutumque converterem. Sed hæc hactenus: pluribus enim etiam fortaſſe verbis, quam neceſſe fuit, ſcripta ſunt. Nunc ea, quæ a me (3) perfecta, quæque inſtituta ſunt, cognoſce (4). Atque hæc agimus, & agemus magis pro dignitate, quam pro periculo tuo. Te enim (ut ſpero) propediem cenſorem audiemus: cujus magiſtratus officia, quæ ſunt maximi animi, ſummique conſilii, tibi diligentius & accuratius, quam hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda eſſe cenſeo. Vale.

11. M. T. C. APPIO PULCHRO (*ut ſpero*) CENSORI S. D.

Acceptis ab Appio literis de abſolutione Majeſtatis, gratulatur majorem in modum, & de ambitus judicio bene illi ſperandum ſignificat. A.U.C. 703.

QUum eſſem in caſtris ad fluvium Pyramum, redditæ mihi ſunt uno tempore a te epiſtolæ duæ, quas ad me Q. Servilius Tarſo miſerat. Earum in altera dies erat adſcripta Nonarum Aprilium;

(1) Invidia. *Quia ſuſpicio fuit conſilio Ciceronis Clodium a Milone interfectum; idque Plancus, & Q. Pompejus Tribuni Pl. perſuadere populo conati ſunt*. Manutius.

(2) Grut. *placare*. (3) Vict. *profecta*. (4) Id. admonet, ante verba hæc, deſiderari non pauca.

lium; in altera, quæ mihi recentior videbatur, dies non erat. Reſpondebo igitur ſuperiori prius, in qua ſcribis ad me de abſolutione majeſtatis. De qua etſi permulto ante certior factus eram literis, nuntiis, fama denique ipſa (nihil enim fuit clarius; non quo quiſquam aliter putaſſet; ſed nihil de inſignibus ad laudem viris obſcure nunciari ſolet) tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ literæ: non ſolum quia planius loquebantur, & uberius, quam vulgi ſermo, ſed etiam quia magis videbar tibi gratulari, quum de te ex te ipſo audiebam. Complexus igitur ſum cogitatione te abſentem; epiſtolam vero oſculatus, etiam ipſe mihi gratulatus ſum. Quæ enim a cuncto populo, a Senatu, a judicibus ingenio, induſtriæ, virtuti tribuuntur; quia mihi ipſe aſſentor fortaſſe, quum ea eſſe in me fingo; mihi quoque ipſi tribui puto. Nec tam glorioſum exitum tui judicii extitiſſe, ſed tam pravam inimicorum tuorum mentem fuiſſe mirabar. De ambitu vero, quid intereſt, inquies, an de majeſtate (1)? Ad rem nihil. Alterum enim non attigiſti, alteram auxiſti. Veruntamen (2) eſt majeſtas (& ſic Sylla voluit) ne in quemvis impune declamari liceret. Ambitus vero ita apertam vim habet: ut aut accuſetur improbe, aut defendatur. Quî enim, facta, aut non facta largitio ignorari poteſt? Tuorum autem honorum curſus cui ſuſpectus unquam fuit? Me miſerum, qui non affuerim! quos ego riſus excitaſſem? Sed de majeſtatis judicio duo mihi illa ex tuis literis jucundiſſima fuerunt: unum, quod te ab ipſa rep. defenſum ſcribis, quæ quidem etiam in ſumma bonorum, & fortium civium copia tueri tales viros deberet; nunc vero eo magis, quod tanta penuria eſt in omni vel honoris, vel ætatis gradu, ut tam orba civitas tales tutores complecti debeat: alterum, quod Pompeii, & Bruti fidem, benevolentiamque mirifice laudas. Lætor virtute & officio cum tuorum neceſſariorum, meorum amiciſ-

E ſimo-

(1) Lamb. *Ad te nihil.*

(2) Lamb. *ea eſt majeſtas* &c. *ut in quemvis.*

ſimorum, tum alterius omnium ſæculorum, & gentium principis, alterius jampridem juventutis, celeriter (ut ſpero) civitatis. De mercenariis teſtibus a ſuis civitatibus (1) notandis, niſi jam factum aliquid eſt per Flaccum, fiet a me, quum per Aſiam decedam. Nunc ad alteram epiſtolam venio. Quod ad me quaſi formam communium temporum, & totius reip. miſiſti expreſſam, prudentia literarum tuarum valde eſt mihi grata. Video enim & pericula leviora, quam timebam, & (2) majora præſidia; ſiquidem, ut ſcribis, omnes vires civitatis ſe ad Pompeji ductum applicavarunt; tuumque ſimul promptum animum, & alacrem perſpexi ad defendendam rempub. mirificamque cepi voluptatem ex hac tua diligentia; quod in ſummis tuis occupationibus mihi tamen reip. ſtatum per te notum eſſe voluiſti. Nam augurales libros ad commune utriuſque noſtrum otium ſerva. Ego enim a te quum tua promiſſa per literas flagitabam, ad urbem te otioſiſſimum eſſe arbitrabar. Nunc tamen, ut ipſe polliceris, pro auguralibus libris, orationes tuas confectas omnes expectabo. Tullius, cui mandata ad me dediſti, non convenerat me: nec erat jam quiſquam mecum tuorum, præter omnes meos, qui ſunt omnes tui. Stomachoſiores meas literas, quas dicas eſſe, non intelligo. Bis ad te ſcripſi, me purgans diligenter, te leviter accuſans in eo, quod de me cito credidiſſes: quod genus querelæ mihi quidem videbatur eſſe amici: Sin tibi diſplicet, non utar eo poſthac. Sed ſi, ut ſcribis, eæ literæ non fuerunt diſertæ, ſcito meas non fuiſſe. Ut enim Ariſtarchus Homeri verſum negat, quem non probat; ſic tu (libet enim mihi jocari) quod diſertum non erit, ne putaris meum. Vale, & in cenſura, ſi jam es cenſor (ut ſpero) de proavo multum cogitato tuo. M. T. C.

(1) Notandis: *Pſephiſmate, vel Senatus C. aut decreto Civitatum*. J. F. Gronov.

(2) Id deeſſe aliquid ratus, ſupplet ex ingenio: *maio. præſ. quam ſperabam*.

12. M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

Gratulatur de abſolutione Ambitus; & , querente Appio , quod accuſatori ſuo Dolabellæ filiam collocarit , oſtendit , id , ſe inſciente , per ſuos factum. A. U. C. 704.

GRatulabor tibi prius (ita enim rerum ordo poſtulat) deinde ad me convertar. Ego vero vehementer gratulor de judicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, abſolutum eſſe te: ſed illud, quod quo melior civis, quo vir clarior, quo fortior amicus es, quoque plura virtutis & induſtriæ ornamenta in te ſunt, eo mirandum eſt magis, nullam ne in tabellæ quidem latebra fuiſſe abſconditam malevolentiam, quæ te impugnare auderet. Non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium. Nihil jam tum pridem admiratus magis. (1) De me autem ſuſcipe paulisper meas partes, & eum te eſſe finge, qui ſum ego: ſi facile inveneris, quod dicas, noli ignoſcere hæſitationi meæ. Ego vero velim mihi, Tulliæque meæ (ſicut tu amiciſſime & ſuaviſſime optas) proſpere evenire ea, quæ me inſciente facta ſunt a meis: ſed (2) ita cecidiſſe, ut agerentur eo tempore, ſpero omnino cum aliqua felicitate, & opto. Veruntamen plus me in hac ſpe, tua (3) ſapientia, & humanitas conſolatur, quam opportunitas temporis. Itaque quemadmodum expediam exitum hujus inſtitutæ orationis, non reperio. Neque enim triſtius dicere quidquam debeo ea de re, quam tu ipſe omnibus optimis proſequeris, Neque non me tamen mordet aliquid: in quo unum (4) non vereor, ne tu parum perſpicias ea, quæ geſta ſint, ab aliis eſſe geſta, quibus ego ita mandaram, ut quum tam longe abfuturus eſſem, ad me

E 2

(1) De me autem. *Quod autem ad Filiam meam, accuſatori tuo collocatam pertinet*. Manut.

(2) J. F. Gron. *& ita*. (3) Grut. *patientia*.

(4) Urſin. *modo vereor*.

me ne referrent; agerent, quod probaſſent. In hoc autem mihi illud occurrit: quid tu igitur, ſi adfuiſſes? Rem probaſſem: de tempore, nihil te invito, nihil ſine conſilio egiſſem tuo. Vides ſudare me, jamdudum laborantem, quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda ſunt, & te non offendam. Leva me igitur hoc onere: nunquam enim mihi videor tractaſſe cauſam difficiliorem. Sic habeto tamen: niſi jam tunc omnia negotia cum ſumma tua dignitate diligentiſſime confeciſſem: tametſi nihil videbatur ad meum erga te priſtinum ſtudium addi poſſe: tamen, hac mihi affinitate nuntiata, non majore equidem ſtudio, ſed acrius, apertius, ſignificantius dignitatem tuam defendiſſem. Decedenti mihi, & jam imperio annuo terminato, ante diem III Non. Sext. quum ad Sidam navi accederem, & mecum Q. Servilius eſſet, literæ a meis ſunt redditæ. Dixi ſtatim Servilio (etenim videbatur eſſe commotus) ut omnia a me majora expectaret. Quid multa? benevolentior tibi, quam fui, nihilo ſum factus; diligentior ad declarandam benevolentiam multo. Nam ut vetus noſtra ſimultas antea ſtimulabat me, ut caverem, ne cui ſuſpicionem ficte reconciliatæ gratiæ darem: ſic affinitas novam curam mihi affert cavendi, ne quid de ſummo meo erga te amore detractum eſſe videatur. Vale.

13. M. T. C. APPIO PULCHRO S. P. D.

Agit gratias Appio, quod amicos ſuos in ſupplicationibus ſibi decernendis ſtudioſe juviſſet; pariaque illi officia pollicetur: quamquam ſocer Dolabellæ ſit, qui de majeſtate, & ambitu illum accuſaverat. A. U. C. 703.

QUaſi divinarem, tali in officio fore mihi aliquando experendum ſtudium tuum, ſic, quum de tuis rebus geſtis agebatur, inſerviebam honori tuo. Dicam tamen vere: plus, quam acceperas, reddidiſti. Quis enim ad me non perſcri-

ſcripſit, te non ſolum auctoritate orationis, ſententia tua, quibus ego a tali viro contentus eram, ſed etiam opera, conſilio, domum veniendo, conveniendis meis, nullum (1) onus officii cuiquam reliquum feciſſe? Hæc mihi ampliora multo ſunt, quam illa ipſa, propter quæ hæc elaborantur. INSIGNIA enim virtutis multi etiam ſine virtute aſſequuti ſunt; talium virorum tanta ſtudia aſſequi ſola virtus poteſt. Itaque mihi propono fructum amicitiæ noſtræ ipſam amicitiam, qua nihil eſt uberius, præſertim in iis ſtudiis, quibus uterque noſtrum devinctus eſt. Nam tibi me profiteor & in repub. ſocium, de qua idem ſentimus, & in quotidiana vita conjunctum cum iis artibus, ſtudiiſque, quæ colimus. Velim ita fortuna tuliſſet, quanti ego omnes tuos facio, uti tu meos facere poſſes: quod tamen ipſum, neſcio qua permotus animi divinatione, non deſpero. Sed hoc nihil ad te: (2) noſtrum eſt onus. Illud velim ſic habeas (quod intelliges) hac re novata, additum potius aliquid ad meum erga te ſtudium, cui nihil videbatur addi poſſe, quam quicquam eſſe detractum. Quum hæc ſcribebam, cenſorem te jam eſſe ſperabam: eo brevior eſt hæc epiſtola, & ut adverſus magiſtrum morum, modeſtior. Vale.

(1) Grav. *munus*. (2) Noſtrum eſt onus. *Ego efficiam, ut reconciliationis initia a Dolabella genero meo proficiſcantur*. Manut.

LIBER IV.

1. M. T. C. SER. SULPICIO S. D.

Satis patebit hujus Epiſtolæ argumentum, ſi lector ſciat, ſcriptam eſſe, cum Cæſar, pulſo ex Italia Pompejo, bellum contra Pompeji Legatos in Hiſpaniam pararet. Reſpondet Sulpicio congreſſum petenti. A. U. C. 704.

CAjus Trebatius familiaris meus ad me ſcripſit, te ex ſe quæſiſſe, quibus in locis eſſem: moleſteque te ferre, quod me propter valetudinem tuam quum ad urbem acceſſiſſem, non vidiſſes: & hoc tempore velle te mecum, ſi propius acceſſiſſem, de officio utriuſque noſtrum communicare. Utinam, Servi, ſalvis rebus (ſic enim eſt dicendum) colloqui potuiſſemus inter nos: profecto aliquid opis (1) occidenti reipublicæ tuliſſemus. Cognoram enim jam abſens, te hæc mala multo ante (2) providentem, defenſorem pacis & in conſulatu tuo, & poſt conſulatum fuiſſe. Ego autem quum conſilium tuum probarem: & idem ipſe ſentirem, nihil proficiebam. Sero enim veneram; ſolus eram; rudis (3) eſſe videbar in cauſa; inciderам in hominum pugnandi cupidorum inſanias. Nunc quoniam nihil jam videmur opitulari poſſe reipublicæ; ſi quid eſt, in quo nobiſmetipſis conſulere poſſimus, non ut aliquid ex priſtino ſtatu noſtro retineamus, ſed ut quam honeſtiſſime lugeamus; nemo eſt omnium, quicum potius mihi, quam tecum, communicandum putem. Nec enim clariſſimorum virorum, quorum ſimiles eſſe debemus, exempla: neque doctiſſimorum, quos ſemper coluiſti, præcepta te fugiunt. Atque ipſe antea ad te ſcripſiſſem, te fruſtra in ſena-

(1) MS. *ruenti*. (2) Al. *prævidentem*.
(3) Gebhard. *etſi*.

natum, ſive potius in conventum ſenatorum eſſe venturum, ni veritus eſſem, ne ejus animum offenderem; qui a me, ut te (1) imitarer, petebat. Cui quidem ego, me quum rogaret, ut adeſſem in ſenatu, eadem omnia, quæ a te de pace, & de Hiſpaniis dicta ſunt, oſtendi me eſſe dicturum. (2) Rem videas quo modo ſe habeat: orbem terrarum, imperiis diſtributis, ardere bello: urbem ſine legibus, ſine judicio, ſine jure, ſine fide, relictam direptioni & incendiis. Itaque mihi venire in mentem nihil poteſt, non modo quid ſperem, ſed vix jam, quid audeam optare. Sin autem tibi homini prudentiſſimo videtur utile eſſe, nos colloqui, quanquam longius etiam cogitabam ab urbe diſcedere, cujus jam etiam nomen invitus audio; tamen propius accedam: Trebatioque mandavi, ut, ſi quid tu eum velles ad me mittere, ne recuſaret; idque ut facias, velim; aut, ſi quem tuorum (3) fidelium voles, ad me mittas; ne aut tibi exire ex urbe neceſſe ſit, aut mihi accedere. Ego tibi tantum tribuo, tantum mihi fortaſſe (4) arrogo, ut exploratum habeam, quicquid nos communi ſententia ſtatuerimus, id omnes homines probaturos. *Vale.*

2. M. T. C. SER. SULPICIO S. D.

Diſputat, utrum manendum ſit in Italia, an ad Pompejum in Græciam navigandum: quorum alterum utilius, alterum honeſtius ait eſſe. Concludit, difficilem eſſe deliberationem; ſe tamen diſceſſionem magis probare. A. U. C. 704.

Ante diem III. Kal. Majas, quum eſſem in Cumano, accepi tuas literas: quibus lectis, cognovi non ſatis prudenter feciſſe Philotimum: qui quum abs te mandata haberet (ut ſcribis) de omnibus rebus, ipſe ad me non veniſſet, literas tuas miſiſſet: quas intellexi breviores fuiſſe, quod

E 4 eum

(1) Al. *invitarem*. (2) Al. *res*. (3) Gul. delet *fidelium*. (4) Arrogo. *Arrogare dicimur nobis ea, quæ noſtra non ſunt.* Manutius.

uem perlaturum putaſſes. Sed tamen, poſtquam literas tuas legi, Poſtumia tua me convenit, & Servius noſter. His placuit, ut tu in Cumanum venires: (1) quod etiam mecum, ut ad te ſcriberem, egerunt. Quod meum conſilium exquiris, id eſt tale, ut capere facilius ipſe poſſim, quam alteri dare. Quid enim eſt, quod audeam ſuadere tibi, homini ſumma auctoritate, ſummaque prudentia? Si, quid rectiſſimum ſit, quærimus; perſpicuum eſt. Si, quid maxime expediat; obſcurum. Sin ii ſumus, qui profecto eſſe debemus, ut nihil arbitremur expedire, niſi quod rectum honeſtumque ſit; non poteſt eſſe dubium, quid faciendum nobis ſit. Quod exiſtimas meam cauſam conjunctam eſſe cum tua, certe ſimilis in utroque noſtrum, quum (2) optime ſentiremus, error fuit. Nam omnia utriuſque conſilia ad concordiam ſpectaverunt: qua quum ipſi Cæſari nihil eſſet utilius, gratiam quoque nos inire ab eo defendenda pace arbitrabamur. Quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta ſit, vides. Neque ſolum ea perſpicis, quæ geruntur, quæque jam geſta ſunt, ſed etiam qui curſus rerum, qui exitus futurus ſit. Ergo aut probare oportet ea, quæ fiunt: aut intereſſe, etiamſi non probes: (3) quarum altera mihi turpis, altera etiam perículoſa ratio videtur. Reſtat, ut diſcedendum putem. In quo reliqua videtur eſſe deliberatio, quod conſilium in diſceſſu, quæ loca ſequamur. Omnino cum miſerior res nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior. Nihil enim conſtitui poteſt, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, ſi videbitur, ita cenſeo facias: ut, ſi habes jam ſtatutum, quid tibi agendum putes, in quo non ſit conjunctum conſilium tuum cum meo, ſuperſedeas hoc labore itineris Sin autem eſt, quod mecum communicare velis, ego te exſpectabo. Tu, quod tuo commo-

(1) Quod. *Ordo eſt, quod etiam ut ad te ſcriberem mecum egerunt*. Græv. (2) Al. *idem*.

(3) Al. *quorum*.

modo ſiat, quamprimum velim venias, ſicut intellexi & Servio & Poſtumiæ placere. Vale.

3. M. T. C. SER. SULPICIO S. D.

Sulpicium Achajæ a Cæſare præfectum conſolatur in dolore, quem ex Reip. calamitate capiebat. Scripta eſt epiſtola poſt victum Pompejum. A. U. C. 707.

VEhementer te eſſe ſollicitum, & in communibus miſeriis præcipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. Quod quamquam minime miror, & meum quodammodo agnoſco: doleo tamen, te, ſapientia præditum prope ſingulari, non tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem, etſi nemini concedo, qui majorem ex pernicie & peſte reipublicæ moleſtiam traxerit, tamen multa jam conſolantur, maximeque conſcientia conſiliorum meorum. Multo enim ante, tanquam ex aliqua ſpecula, proſpexi tempeſtatem futuram: neque id ſolum mea ſponte, ſed multo etiam magis monente & denuntiante te. Etſi enim abſui magnam partem conſulatus tui, tamen & abſens cognoſcebam, quæ eſſet tua in hoc peſtifero bello cavendo, & (1) prædicendo ſententia; & ipſe affui primis temporibus tui conſulatus, quum accuratiſſime monuiſti ſenatum, collectis omnibus bellis civilibus, ut & illa timerent, quæ meminiſſent: & ſcirent, quum ſuperiores, nullo tali exemplo antea in republica cognito, tam crudeles fuiſſent, quicumque poſtea rempublicam oppreſſiſſet armis, multo intolerabiliorem futurum. NAM quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant; ſed aliquid, atque adeo multa addunt, & afferunt de ſuo. Quare meminiſſe debes, eos, qui auctoritatem, & conſilium tuum non ſunt ſequuti, ſua ſtultitia occidiſſe, quum tua prudentia ſalvi eſſe potuiſſent. Di-

(1) Prædicendo. Heumannus *reſcribit* Præcidendo; *nam eleganter dicit Cicero* præcidere amicitias 1. *de off. c.* 33.

ces, quid me iſta res conſolatur in tantis tenebris, & quaſi (1) parietinis reipublicæ? Eſt omnino vix conſolabilis dolor: tanta eſt omnium rerum amiſſio, & deſperatio recuperandi. Sed tamen & Cæſar ipſe ita de te judicat, & omnes cives ſic exiſtimant, quaſi lumen aliquod, exſtinctis cæteris, elucere ſanctitatem & prudentiam & dignitatem tuam. Hæc tibi ad levandas moleſtias magna eſſe debent. Quod autem a tuis abes, ideo levius ferendum eſt, quod eodem tempore a multis, & magnis moleſtiis abes: quas ad te omnes perſcriberem, niſi vererer, ne ea cognoſceres abſens, quæ quia non vides, mihi videris meliore eſſe conditione, quam nos qui videmus. Hactenus exiſtimo noſtram conſolationem recte adhibitam eſſe, quoad certior ab homine amiciſſimo fieres iis de rebus, quibus levari poſſent moleſtiæ tuæ. Reliqua ſunt in te ipſo, neque mihi ignota, nec minima ſolatia, & ut quidem ego ſentio, multo maxima: quæ ego ipſe experiens quotidie ſic probo, ut ea mihi ſalutem afferre videantur. Te autem ab initio ætatis, memoria teneo, ſumme omnium doctrinarum ſtudioſum fuiſſe, omniaque, quæ a ſapientiſſimis ad bene vivendum tradita eſſent, ſummo ſtudio curaque didiciſſe; quæ quidem vel optimis rebus, & uſui, & delectationi eſſe poſſent; his vero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquieſcamus. Nihil faciam inſolenter, nec te tali vel ſcientia, vel natura præditum hortabor, ut ad eas te referas artes, quibus a primis temporibus ætatis ſtudium tuum dediſti: tantum dicam (quod te ſpero approbaturum) me, poſtea quam illi arti, cui ſtudueram, nihil eſſe loci neque in curia, neque in foro viderem, omnem meam curam, atque operam ad philoſophiam contuliſſe. Tuæ ſcientiæ excellenti ac ſingulari non multo plus, quam noſtræ,

(1) Al. *perpetuis* Al. *parricidiis*. *Sed melius parietinis. Nam Cicero parietum ruinas ad temp. tranſtulit, & veritus ne paulo durior videretur translatio, quaſi præpoſuit*. Manutius.

ſtræ, relictum eſt loci. Quare non equidem te moneo ſed mihi ita perſuaſi, te quoque in iiſdem verſari rebus, quæ etiamſi minus prodeſſent, animum tamen a ſollicitudine abducerent. Servius quidem tuus, in omnibus ingenuis artibus, in primiſque in hac, in qua ego me ſcripſi acquieſcere, ita verſatur, ut excellat. A me vero ſic diligitur, ut tibi uni concedam, præterea nemini; mihique ab eo gratia refertur: in quo ille exiſtimat, quod facile appareat, quum me colat & obſervet, tibi quoque in eo ſe facere gratiſſimum. Vale.

4. M. T. C. SER. SULPICIO S. D.

Laudat Sulpicii ſcripta. Probat, quod Achajæ adminiſtrandæ curam non recuſarit: ſcribit de Marcelli reſtitutione, de ſuis ſtudiis, de Sulpicio filio, de rebus urbanis, de Cæſare. A. U. C. 707.

Accipio excuſationem tuam, qua uſus es, cur ſæpius ad me literas uno exemplo dediſſes: ſed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epiſtolas accipiant, fieri ſcribis, ne ad nos perferantur. Illam partem excuſationis, qua te ſcribis, orationis paupertate (ſic enim appellas) iiſdem verbis epiſtolas ſæpius mittere, nec agnoſco, nec probo. Et ego ipſe, quem tu per jocum (ſic enim accipio) divitias orationis habere dicis: me non eſſe verborum admodum inopem agnoſco: (1) εἰρωνεύεσθαι enim non neceſſe eſt: ſed tamen idem nec hoc (2) εἰρωνευόμενος) facile cedo tuorum ſcriptorum ſubtilitati, & elegantiæ. Conſilium tuum, quo te uſum ſcribis, hoc Achaicum negotium non recuſaviſſe, cum ſemper probaviſſem, tum multo magis probavi, lectis tuis proximis literis. Omnes enim cauſæ, quas commemoras, juſtiſſimæ ſunt, tuaque & auctoritate & prudentia digniſſimæ. Quod aliter cecidiſſe rem exiſtimas, atque opinatus ſis, id tibi nullo modo aſſentior. Sed quia tanta perturbatio,

(1) *Diſſimulare*. (2) *Simulans*.

& confuſio eſt rerum : ita perculſa & proſtrata fœdiſſimo bello jacent omnia , ut is cuique locus , ubi ipſe ſit , (1) miſerrimus eſſe videatur : propterea & tui te conſilii pœnitet : & nos, qui domi ſumus , tibi beati videmur : at contra nobis non tu quidem vacuus moleſtiis, ſed præ nobis beatus . Atque hoc ipſo melior eſt tua , quam noſtra conditio , quod tu , quid (2) doleas , ſcribere audeas ; nos ne id quidem tuto poſſumus ; nec id victoris vitio , quo nihil moderatius , ſed ipſius victoriæ , quæ civilibus bellis ſemper eſt inſolens . Uno te vicimus , quod de Marcelli , collegæ tui , ſalute paulo ante , quam tu , cognovimus : etiam mehercule, quod , quemadmodum ea res ageretur , vidimus . Nam ſic fac exiſtimes: poſt has miſerias , id eſt , poſtquam armis diſceptari cœptum eſt de jure publico , nihil eſſe actum aliud cum dignitate . Nam & ipſe Cæſar , accuſata acerbitate Marcelli (ſic enim appellabat) laudataque honorificentiſſime & æquitate tua & prudentia , repente præter ſpem dixit , ſe ſenatui roganti de Marcello , ne (2) hominis quidem cauſa, negaturum . Fecerat autem hoc ſenatus , ut quum a L. Piſone mentio eſſet facta de Marcello, & quum C. Marcellus ſe ad Cæſaris pedes abjeciſſet , cunctus conſurgeret , & ad Cæſarem ſupplex accederet. Noli quærere : ita mihi pulcher hic dies viſus eſt , ut ſpeciem aliquam viderer videre quaſi reviviſcentis reipublicæ . Itaque , quum omnes ante me rogati Cæſari gratias egiſſent, præter Volcatium (is enim, ſi eo loco eſſet , negavit ſe facturum fuiſſe) ego rogatus mutavi meum conſilium . Nam ſtatueram , non mehercule inertia , ſed deſiderio priſtinæ dignitatis , in perpetuum tacere . Fregit hoc meum conſilium & Cæſaris magnitudo animi , & ſenatus officium . Itaque pluribus verbis egi Cæſari gratias:

me-

(1) J.F. Gron. amplius addit *& ſibi quiſque miſerrimus* . (2) Vict. *doleat* . (3) Hominis . *Ne ipſius quidem Marcelli cauſa , a quo graviter eſſet offenſus* . Manut.

meque metuo, ne etiam in cæteris rebus honeſto otio privarim: quod erat unum ſolatium in malis. Sed tamen, quoniam effugi ejus offenſionem, qui fortaſſe arbitraretur, me hanc rempublicam non putare, ſi perpetuo tacerem, modice hoc faciam, aut etiam intra modum; ut & illius voluntati, & meis ſtudiis ſerviam. Nam, etſi a prima ætate me omnis ars, & doctrina liberalis, & maxime philoſophia delectavit: tamen (1) hoc ſtudium quotidie (2) ingraveſcit, credo, & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitiis, ut nulla res alia levare animum moleſtiis poſſit. A quo ſtudio te abduci negotiis intelligo ex tuis literis: ſed tamen aliquid jam noctes te adjuvabunt. Servius tuus, vel potius noſter, ſumma me obſervantia colit: cujus ego cum omni probitate, ſummaque virtute, tum ſtudiis, doctrinaque delector. Is mecum ſæpe de tua manſione, aut deceſſione communicat. Adhuc in hac ſum ſententia, nihil ut faciamus, niſi quod maxime Cæſar velle videatur. Res ſunt ejuſmodi, ut, ſi Romæ ſis, nihil te præter tuos delectare poſſit. De reliquis, nihil melius ipſo eſt. Cæteri, & cætera ejuſmodi, ut, ſi alterutrum neceſſe ſit, audire ea malis, quam videre. Hoc noſtrum conſilium nobis minime jucundum eſt, qui te videre cupimus: ſed conſulimus tibi. Vale.

5. SER. SULPICIUS M. T. CICERONI S. D.

Cum Cæſar bellum gereret in Hiſpania contra Pompeji liberos, periit Tullia ex partu, Ciceronis filia, jam a Dolabella dimiſſa. Conſolatur Ciceronem Sulpicius, argumentis ad tollendum dolorem undecumque collectis. De Sulpicio ſic Quinctil. lib IX. Ser. Sulpicius inſignem non immerito famam tribus orationibus meruit.

POſteaquam mihi renuntiatum eſt de obitu Tulliæ filiæ tuæ; ſane quam, pro eo ac debui, gra-

(1) Lamb. *Ita hoc.* (2) Ingraveſcit. *Hoc eſt creſcit, & augetur: non, ut putant nonnulli, ſit moleſtius.* Facciol.

graviter moleſteque tuli, communemque eam calamitatem exiſtimavi: qui ſi iſtic affuiſſem, neque tibi defuiſſem, coramque meum dolorem tibi declaraſſem. Etſi genus hoc conſolationis (1) miſerum, atque acerbum eſt; propterea quia, per quos (2) id fieri debet, propinquos ac familiares, ipſi pari moleſtia afficiuntur, neque ſine lacrymis multis id conari queunt; uti magis ipſi videantur aliorum conſolatione indigere, quam aliis poſſe ſuum officium præſtare: tamen, quæ in præſentia in mentem mihi venerunt, decrevi brevi ad te perſcribere: non quod ea te fugere exiſtimem; ſed quod forſitan dolore impeditus, minus ea perſpicias. Quid eſt, quod tantopere te commoveat tuus dolor inteſtinus? cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiſcum egerit: ea nobis erepta eſſe, quæ hominibus non minus, quam liberi, cara eſſe debent, patriam, honeſtatem, dignitatem, honores omnes. Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut quid non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia minoris æſtimare (3)? An illius vicem, credo, doles? Quoties in eam cogitationem neceſſe eſt & tu veneris, & nos ſæpe incidimus, hiſce temporibus non peſſime cum iis eſſe actum, quibus ſine dolore licitum eſt mortem cum vita commutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare poſſet? quæ res? quæ ſpes? quod animi ſolatium? ut cum aliquo adoleſcente primario conjuncta ætatem (4) ageret? Licitum eſt tibi, credo, pro tua dignitate ex hac juventute generum deligere, cujus fidei liberos tuos te tuto committere putares. An ut ea liberos ex ſeſe pareret, quos quum florentes videret, lætaretur? qui rem a parente traditam per ſe tenere poſſent? honores ordinatim petituri eſſent in republica? in amicorum negotiis (5) liberalitate ſua uti? Quid horum fuit,

(1) MS. *minimum*. (2) J. F. Gron. *ea conferri*.
(3) Manut. *at illius* ſine interrogatione.
(4) Græv. *gereret*. (5) Al. *libertate ſue uti*.

fuit, quod non prius, quam datum eſt, ademptum ſit? At vero malum eſt liberos amittere. Malum, niſi hoc pejus ſit, hæc ſufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem conſolationem (1) attulit, volo tibi commemorare; ſi forte eadem res tibi minuere dolorem poſſit. Ex Aſia rediens, quum ab Ægina Megaram verſus navigarem, cœpi regiones circum circa proſpicere. Poſt me erat Ægina, ante Megara, dextra (2) Piræeus, ſiniſtra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata, & diruta ante oculos jacent. Cœpi egomet mecum ſic cogitare Hem, nos homunculi indignamur, ſi quis noſtrum interiit, aut occiſus eſt, quorum vita brevior eſſe debet; quum uno loco tot oppidum cadavera projecta jaceant. Viſne tu te, Servi, cohibere, & meminiſſe hominem te eſſe natum? Crede mihi: cogitatione ea non mediocriter ſum confirmatus. Hoc idem, ſi tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modo uno tempore tot viri clariſſimi interierunt: de imperio præterea tanta diminutio facta eſt: omnes provinciæ conquaſſatæ ſunt: in unius mulierculæ animula ſi jactura facta eſt, tantopere commoveris? quæ ſi hoc tempore non ſuum diem obiiſſet, paucis poſt annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hiſce rebus animum (3) ac cogitationem tuam avoca: atque ea potius reminiſcere, quæ digna tua perſona ſunt: illam, quamdiu fuerit opus ei, vixiſſe: una cum republica fuiſſe: te patrem ſuum prætorem, conſulem, augurem vidiſſe: adoleſcentibus primariis nuptam fuiſſe: omnibus bonis prope perfunctam eſſe; quum reſpublica occideret, vita exceſſiſſe. Quid eſt, quod tu, aut illa, cum fortuna hoc nomine queri poſſitis? Denique noli te oblivisci Ciceronem eſſe, & eum, qui aliis conſueveris præcipere, & dare conſilium: neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur tenere ſe

(1) J. F. Gron. *attulerit*. (2) Gul. *Pylus*.
(3) Al. *ad cogitationem*, Al. *ad cognitionem*.

ſe medicinæ ſcientiam, ipſi ſe curare non poſſunt: ſed potius quæ aliis tute præcipere ſoles, ea tute tibi ſubjice, atque apud animum propone. NULLUS dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat. Hoc te exſpectare tempus, tibi turpe eſt, ac non ei rei ſapientia tua te occurrere. Quod ſi quis etiam inferis ſenſus eſt, qui illius in te amor fuit, pietaſque in omnes ſuos, hoc certe illa te facere non vult. Da hoc illi mortuæ: da cæteris amicis & familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ; ut, ſi qua in re opus ſit, opera & conſilio tuo uti poſſit. Denique quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis ſerviendum ſit: noli committere, ut quiſquam te putet non tam filiam, quam reipublicæ tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re ſcribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare, ſi hoc unum propoſuero, finem faciam ſcribendi. Vidimus aliquoties ſecundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem (1) apiſci: fac aliquando intelligamus, adverſam quoque te æque ferre poſſe; neque id majus, quam debeat, tibi onus videri, ne ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deeſſe. Quod ad me attinet, quum te tranquilliorem animo eſſe cognovero, de his rebus, quæ hic geruntur, quemadmodumque ſe provincia habeat, certiorem faciam. Vale.

6. M. T. C. SER. SULPICIO S. D.

Ad Servii conſolationem reſpondet, ſuum dolorem, lectis illius literis, aliqua ex parte lenitum; ſed dolendi cauſas apud ſe & plures, & graviores eſſe, quam apud quemvis alium in ſimili calamitate. A. U. C. 708.

EGo vero, Servi, vellem, ut ſcribis, in meo graviſſimo caſu affuiſſes. Quantum enim præſens me adjuvare potueris & conſolando, & prope æque dolendo, facile ex eo intelligo, quod, literis tuis lectis, aliquantum acquievi. Nam & ea ſcri-

(1) *Pro* adipiſci. *Vox antiq.*

ſcripſiſti, quæ levare luctum poſſent, & in me conſolando non mediocrem ipſe animi dolorem adhibuiſti. Servius tamen tuus, omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipſe me facerer, & quam ſuum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cujus officia jucundiora ſcilicet ſæpe mihi (1) fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non ratio tua ſolum, & ſocietas pene ægritudinis, ſed etiam auctoritas conſolatur. Turpe enim eſſe exiſtimo, me non ita ferre caſum meum, ut tu, tali ſapientia præditus, ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix reſiſto dolori: quod ea me ſolatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, ſimili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus, qui filium conſularem, clarum virum, & magnis rebus geſtis, amiſit: & L. Paulus, qui duos ſeptem diebus; & veſter Gallus, & M. Cato, qui ſummo ingenio, ſumma virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eorum luctum ipſorum dignitas conſolaretur ea, quam ex republica conſequebantur. Mihi autem, amiſſis ornamentis iis, quæ ipſe commemoras, quæque eram maximis laboribus adeptus unum manebat illud ſolatium, quod ereptum eſt. Non amicorum negotiis, non reipublicæ procuratione impediebantur cogitationes meæ: nihil in foro agere libebat: aſpicere curiam non poteram: exiſtimabam, id quod erat, omnes me & induſtriæ meæ fructus, & fortunæ perdidiſſe. Sed quum cogitarem hæc mihi tecum, & cum quibuſdam eſſe communia, & quum frangerem jam ipſe me, cogeremque illa ferre toleranter, habebam quo confugerem, ubi conquieſcerem, cujus in ſermone & ſuavitate omnes curas doloreſque deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vulnere etiam illa, quæ (2) conſenuiſſe videbantur, recrudeſcunt. Non enim, ut tum me a repub. mœſtum domus excipiebat, quæ levaret: ſic nunc, domo mœrens, ad rempubl. confugere poſſum, ut in ejus bonis,

(1) Al. *fuerint*. (2) Victor. *conſanuiſſe*.

nis acquieſcam. Itaque & domo abſum, & foro: quod nec eum dolorem, quem a repub. capio, domus jam conſolari poteſt, nec domeſticum reſpub. Quo magis te expecto, teque videre quamprimum cupio. Major mihi levatio afferri nulla poteſt, quam conjunctio conſuetudinis, ſermonumque noſtrorum: quamquam ſperabam tuum adventum (ſic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de cauſis te exopto quamprimum videre: tum etiam, ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum ſit hoc tempus: quod eſt totum ad (1) unius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, & (ut perſpexiſſe videor) nec a me alieni, & tibi amiciſſimi. Quod quum ita ſit, magnæ tamen eſt deliberationis, quæ ratio ſit ineunda nobis, non agendi aliquid, ſed illius (2) conceſſu & beneficio quieſcendi. Vale.

7. M. T. C. M. MARCELLO S. D.

Suadet, ut exulandi conſilium abjiciat, & in patriam ſuam redeat: id Cæſarem facile conceſſurum: id optare ipſius fratrem, id ipſam Remp. id ad rationem etiam rei familiaris pertinere. A.U.C.707.

ETſi eo te adhuc conſilio uſum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipſe diſſentiam, ſed quod ea te ſapientia eſſe judicem, ut meum conſilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ noſtræ vetuſtas, & tua ſumma erga me benevolentia, quæ mihi jam a pueritia tua cognita eſt, me hortata eſt, ut ea ſcriberem ad te, quæ & ſaluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena eſſe ducerem a dignitate. Ego eum te eſſe, qui horum malorum initia multo ante videris, conſulatum magnificentiſſime atque optime geſſeris, præclare memini: ſed idem etiam illa vidi, neque te conſilium civilis belli ita gerendi, ne-

(1) Unius. *Cæſaris*. Corradus. (2) Al. *conſenſu*.

neque copias Cn. Pompeji, nec (1) genus exercitus probare, ſemperque (2) ſumme diffidere. Qua in ſententia me quoque fuiſſe, memoria tenere te arbitror. Itaque neque tu multum interfuiſti rebus gerendis; & ego id ſemper egi, ne intereſſem. Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, conſilio, auctoritate, cauſa, quæ erant in nobis ſuperiora: ſed lacertis, & viribus, quibus pares non eramus. Victi ſumus igitur; aut, ſi vinci dignitas non poteſt, fracti certe, & abjecti. In quo tuum conſilium nemo poteſt non maxime laudare, quod cum ſpe vincendi ſimul abjeciſti certandi etiam cupiditatem: oſtendiſtique ſapientem & bonum civem initia belli civilis invitum ſuſcipere, extrema libenter non perſequi. Qui non idem coſilium, quod tu, ſequuti ſunt, eos video in duo genera eſſe diſtractos. Aut enim renovare bellum conati ſunt, hique ſe in Africam contulerunt, aut quemadmodum nos, (3) victori ſeſe crediderunt Medium quoddam tuum conſilium fuit, qui hoc fortaſſe humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor a pleriſque, vel dicam ab omnibus, ſapiens tuum conſilium; a multis, etiam magni, ac fortis animi judicatum. Sed habet iſta ratio (ut mihi quidem videtur) quemdam modum; præſertim quum tibi nihil deeſſe arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud eſſe, quod dubitationem afferret ei, penes quem eſt poteſtas, niſi quod vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. De quo quid ſentiam, nihil attinet dicere, quum appareat, ipſe quid fecerim. Sed tamen, ſi jam ita conſtituiſſes, ut abeſſe perpetuo malles, quam ea, quæ nolles, videre; tamen id cogitare deberes, ubicumque eſſes, te fore in ejus ipſius, quem fugeres, poteſtate; qui ſi facile paſſurus eſſet, carentem patria & fortunis

(1) Genus exercitus, *ex tironibus magna parte collectum*. Manut. (2) Gul. *ſummæ*.

(3) Lamb. *ſe victos eſſe*.

nis tuis, quiete & libere vivere: cogitandum tibi tamen eſſet, Romæne, & domi tuæ, (1) cujuſmodi res eſſet, an Mytilenis, aut Rhodi malles vivere. Sed, quum ita late pateat ejus poteſtas, quam veremur, ut terrarum orbem complexa ſit: nonne mavis ſine periculo domi tuæ eſſe, quam cum periculo alienæ? Equidem, etiam ſi oppetenda mors eſſet, domi, atque in patria mallem, quem in externis, atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, ſentiunt; quorum eſt magna pro tuis maximis clariſſimiſque virtutibus multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam diſſipari nolumus. Nam, etſi nullam poteſt accipere injuriam, quæ futura perpetua ſit; propterea quod neque is, qui tenet rempubl. patietur, neque ipſa reſpublica; tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Ii autem qui eſſent, auderem ſcribere, niſi te intelligere conſiderem. Hic te unius ſollicitudines, unius etiam multæ & aſſiduæ lacrymæ C. Marcelli, fratris optimi, deprecantur: nos cura, & dolore proximi ſumus: precibus tardiores, quod jus adeundi, quum ipſi deprecatione eguerimus, non habemus. Gratia tantum poſſumus, quantum victi. Sed tamen conſilio, ſtudio Marcello non deſumus. A tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati ſumus. Vale.

8. M. T. C. M. MARCELLO S. D.

Et hæc epiſtola eo ſpectat, ut Marcello reditus in patriam perſuadeatur. A. U. C. 707.

NEque monere te audeo, præſtanti prudentia virum; nec confirmare, maximi animi hominem (2) virumque fortiſſimum: conſolari vero nullo modo. Nam ſi ea, quæ acciderunt, ita fers, ut audio: gratulari magis virtuti debeo, quam conſolari dolorem tuum: ſin te tanta mala rei-

(1) Lamb. *cujuſcujuſmodi.*
(2) J. F. Gron. *unumque.*

reipublicæ frangunt, non ita abundo ingenio, ut te conſoler, quum ipſe me non poſſim. Reliquum eſt igitur, ut tibi me in omni re eum præbeam præſtemque, ut ad omnia, quæ (1) tui velint, ita adſim præſto, ut me non ſolum omnia debere tua cauſa, quæ poſſum, ſed ea quoque, quæ non poſſim, (2) putent. Illud tamen vel tu me monuiſſe, vel cenſuiſſe puta, vel propter benevolentiam tacere non potuiſſe; ut quod ego facio, tu quoque animum inducas, ſi ſit aliqua reſpublica, in ea te eſſe oportere judicio hominum, reque principem, neceſſitate cedentem tempori: ſin autem nulla ſit, hunc tamen aptiſſimum eſſe etiam ad exulandum locum. Si enim libertatem ſequimur; qui locus hoc dominatu vacat? ſin qualemcumque locum; quæ eſt domeſtica ſede jucundior? Sed (mihi crede) etiam is, qui omnia tenet, favet ingeniis: nobilitatem vero, & dignitates hominum, quantum ei res, & ipſius cauſa concedit, amplectitur. Sed plura, quam ſtatueram. Redeo ergo ad unum illud, me tuum eſſe fore cum tuis, ſi modo erunt tui: ſin minus, me certe in omnibus rebus ſatis noſtræ conjunctioni amorique facturum. Vale.

9. M. T. C. M. MARCELLO S. D.

Reditum in patriam ſuadet, ut ſupra. Argumenta ex intima arte depromit ad perſuadendum firmiſſima. A. U. C. 707.

ETſi perpaucis ante diebus dederam Q. Mutio literas ad te pluribus verbis ſcriptas, quibus declaraveram, quo te animo cenſerem eſſe oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen, quum Theophilus, libertus tuus, proficiſceretur, cujus ego fidem erga te benevolentiamque perſpexeram, ſine meis literis eum ad te venire nolui. Iiſdem igitur te (3) de rebus etiam atque etiam hortor, quibus ſuperioribus literis horta-

(1) Al. *quæ tu velis*. (2) Gebhard. *putem*.
(3) J. F. Gron. abjicit *te*.

hortatus ſum, ut in ea republica, quæcumque eſt, quamprimum velis eſſe: multa videbis fortaſſe, quæ nolis; non plura tamen, quam audis quotidie. Non eſt porro tuum, uno ſenſu ſolum oculorum moveri: quum idem illud auribus percipias, quod etiam majus videri ſolet, minus laborare. At tibi ipſi dicendum erit aliquid, quod non ſentias; aut faciendum, quod non probes. Primum, TEMPORI cedere, id eſt neceſſitati parere, ſemper ſapientis eſt habitum. Deinde, non habet, ut nunc quidem eſt, id vitii res. Dicere fortaſſe quæ ſentias, non licet: tacere plane licet. Omnia enim delata ad unum ſunt. Is utitur conſilio ne ſuorum quidem, ſed ſuo. Quod non multo ſecus fieret, ſi is rempubl. teneret, quem ſequuti ſumus. An, qui in bello, quum omnium noſtrum conjunctum eſſet periculum ſuo certorum hominum minime prudentium conſilio uteretur, eum magis (1) communem cenſemus in victoria futurum fuiſſe, quam incertis rebus fuiſſet? & qui nec, te conſule, tuum ſapientiſſimum conſilium ſequutus eſſet, nec, fratre tuo conſulatum ex auctoritate tua gerente, vobis auctoribus uti voluerit; nunc omnia tenentem, noſtras ſententias deſideraturum cenſes fuiſſe? OMNIA ſunt miſera in bellis civilibus, quæ majores noſtri ne ſemel quidem, noſtra ætas ſæpe jam ſenſit: ſed MISERIUS nihil, quam ipſa victoria: quæ etiam ſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioreſque reddit: ut, etiam ſi natura tales non ſint, neceſſitate eſſe cogantur. MULTA enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito facienda ſunt. An tu non videbas mecum ſimul, quam illa crudelis eſſet futura victoria? igitur tunc quoque patria careres, ne, quæ nolles, videres? Non, inquies; ego enim ipſe tenerem opes, & dignitatem meam. At erat tuæ virtutis in minimis tuas res ponere, de republica vehementius laborare. Deinde, qui finis

(1) Urſ. *comem.*

finis iſtius conſilii eſt? nam adhuc & factum tuum probatur, &, ut in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quod & initium belli neceſſario ſequutus ſis, & extrema ſapienter perſequi nolueris: fortuna, quod honeſto otio tenueris & ſtatum & famam dignitatis tuæ. Nunc vero nec locus tibi ullus dulcior eſſe debet patria: nec eam diligere minus debes, quo deformior eſt, ſed miſereri potius: nec eam multis claris viris orbatam privare etiam aſpectu tuo. Denique, ſi fuit magni animi, non (1) eſſe ſupplicem victori: vide, ne ſuperbi ſit, aſpernari ejuſdem liberalitatem: &, ſi ſapientis eſt carere patria, duri non deſiderare: & ſi republica non poſſis frui, (2) ſtultum eſt nolle privata. Caput eſt illud, ut, ſi iſta vita tibi commodior eſſe videatur, cogitandum tamen ſit, ne tutior non ſit. Magna gladiorum eſt licentia: ſed in externis locis minor etiam ad facinus verecundia. Mihi ſalus tua tantæ curæ eſt, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certe proximus ſim. Tuum eſt conſulere temporibus, & incolumitati & vitæ & fortunis tuis. Vale.

10. M. T. C. M. MARCELLO S. D.

Hortatur, ut reditum maturet: jam enim de reditu perſuaſerat. A. U. C. 708.

Etſi nihil erat novi, quod ad te ſcriberem, magiſque literas tuas jam expectare incipiebam, vel te potius ipſum: tamen, quum Theophilus proficiſceretur, non potui nihil ei literarum dare. Cura igitur, ut quam primum venias: venies enim (mihi crede) expectatus, neque ſolum nobis, ideſt tuis, ſed prorſus omnibus. Venit enim mihi in mentem, ſubvereri interdum, ne te delectet tarda (3) deceſſio. Quod ſi nullum haberes ſenſum, niſi oculorum; prorſus tibi ignoſcerem, ſi quoſdam nolles videre. Sed, quum levio-

(1) P. Manut *eſſe*. (2) Urſin. *ſtul ſit*.
(3) Al. *diſceſſio*.

viora non multo eſſent, quæ audirentur, quam quæ viderentur: ſuſpicarer autem multum intereſſe rei familiaris tuæ, te quamprimum venire, idque in omnes partes valeret: putavi ea de re te eſſe admonendum. Sed quoniam, quod mihi placeret, oſtendi; reliqua tu pro tua prudentia conſiderabis. Me tamen velim, quod ad tempus te expectemus, certiorem facias. Vale.

11. M. MARCELLUS M. CICERONI S. D.

Significat, ſe in patriam rediturum, commotum conſilio, & auctoritate Ciceronis. A. U. C. 707.

Plurimum valuiſſe apud me tuam ſemper auctoritatem, cum in omni re, tum in hoc maxime negotio, potes exiſtimare. Quum mihi C. Marcellus frater amantiſſimus mei, non ſolum conſilium daret, ſed precibus quoque me (1) obſecraret; non prius mihi perſuadere potuit, quam tuis eſt effectum literis, ut uterer veſtro potiſſimum conſilio. Res quemadmodum ſit acta, veſtræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua, etſi eſt mihi probatiſſima, quod ab optimo ſit animo: tamen hoc mihi multo jucundius & gratius, quod in ſumma paucitate amicorum, propinquorum, ac neceſſariorum, qui vere meæ ſaluti faverent, te cupidiſſimum mei, ſingularemque mihi benevolentiam præſtitiſſe cognovi. Reliqua ſunt ejuſmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facile, & æquo animo carebam: hoc vero ejuſmodi eſſe ſtatuo, ut ſine talium virorum & amicorum benevolentia neque in adverſa, neque in ſecunda fortuna quiſquam vivere poſſit. Itaque in hoc ego mihi gratulor. Tu vero ut intelligas, homini amiciſſimo te tribuiſſe officium, re tibi præſtabo. Vale.

SER.

(1) Græv. *oneraret*.

12. SER. SULPICIUS M. CICERONI S. D.

Marcellum a Magio interfectum, ſuaque erga mortuum officia ſignificat. A. U. C. 708.

Etſi ſcio non jucundiſſimum me nuntium vobis allaturum; tamen, quoniam CASUS & (1) natura in bonis dominatur, viſum eſt faciendum, quoquo modo res ſe haberet, vos certiores (2) facere. Ad x. Kal. Jun. quum ab Epidauro Piræeum navi advectus eſſem, ibi Marcellum collegam noſtrum conveni, eumque diem ibi conſumpſi, ut cum eo eſſem. Poſtero die, quum ab eo digreſſus eſſem, eo conſilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque juriſdictionem abſolverem: ille, ut ajebat, ſupra Maleas Italiam verſus navigaturus erat. Poſtridie ejus diei, quum ab Athenis proficiſci in animo haberem, circiter hora decima noctis P. Poſtumius familiaris ejus ad me venit, & mihi nuntiavit, Marcellum, collegam noſtrum, poſt cœnæ tempus, a P. Magio Chilone, familiari ejus, pugione percuſſum eſſe, & duo vulnera accepiſſe; unum in ſtomacho, alterum in capite ſecundum aurem: ſperare tamen eum vivere poſſe. Magium ſeipſum interfeciſſe: poſtea ſe a Marcello ad me miſſum eſſe, qui hæc nuntiaret, & rogaret, uti cogerem medicos. Coegi: & e veſtigio eo ſum profectus prima luce. Quum non longe a Piræeo abeſſem, (3) puer Acidini mihi obviam venit cum codicillis; in quibus erat ſcriptum, paulo ante lucem Marcellum diem ſuum obiiſſe. Ita vir clariſſimus ab homine teterrimo acerbiſſima morte eſt affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus eſt amicus, qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi: inveni duos libertos, & pau-

(1) Anton. Auguſt. *in naturæ bonis*. Græv. *natura in nobis*. (2) Lamb. *ut facerem*.

(3) Puer. *Servus*. Acidini. *Manliorum cognomen erat Acidinus*. Manut.

culos ſervos : reliquos ajebant profugiſſe metu perterritos , quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus eſſet . Coactus ſum in eadem illa lectica , qua ipſe delatus eram , meiſque lecticariis in urbem eum referre : ibique pro ea copia, quæ Athenis erat , funus ei ſatis amplum faciendum curavi . Ab Athenienſibus locum ſepulturæ intra urbem ut darent , impetrare non potui , quod religione ſe impediri dicerent : neque tamen id antea cuiquam conceſſerant . Quod proximum fuit , uti in quo vellemus gymnaſio eum ſepeliremus , nobis permiſerunt . Nos in nobiliſſimo orbis terrarum gymnaſio Academiæ locum delegimus , ibique eum combuſſimus ; poſteaque curavimus , ut iidem Athenienſes in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent . Ita quæ noſtra officia fuerunt , pro collegio , & propinquitate , & vivo , & mortuo omnia ei præſtitimus . Vale . D. pridie Kal. Jun. Athenis .

13. M. T. C. P. NIGIDIO FIGULO S. D.

Exulantem Nigidium ſpe reditus conſolans , ſuam illi operam , ſuumque officium pollicetur , præterea rem familiarem : in extremo hortatur , ut bono animo fortique ſit in utramque partem. A.U.C. 707.

QUærenti mihi jamdiu, quid ad te potiſſimum ſcriberem : non modo certa res ulla , ſed ne genus quidem literarum uſitatum veniebat in mentem . Unam enim partem , & conſuetudinem earum epiſtolarum , quibus ſecundis rebus uti ſolebamus , tempus eripuerat : perfeceratque fortuna , ne quid tale ſcribere poſſem , aut omnino cogitare . Relinquebatur triſte quoddam , & miſerum , & his temporibus conſentaneum genus literarum . Id quoque deficiebat me : in quo (1) debebat eſſe aut promiſſio auxilii alicujus , aut conſolatio doloris tui . Quod pollicerer , non erat : Ipſe

(1) J. F. Gron. *debeat* .

Ipſe enim pari fortuna (1) abjectus, aliorum opibus caſus meos ſuſtentabam: ſæpiuſque mihi veniebat in mentem queri, quod ita viverem, quam gaudere, quod viverem. Quamquam enim nulla meipſum privatim (2) perculit inſignis injuria: nec mihi quicquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Cæſar detulerit: tamen nihilominus eis conficior curis, ut hoc ipſum, quod maneam in vita, peccare me exiſtimem. Careo enim cum familiariſſimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut diſtraxit fuga; tum omnibus amicis, quorum benevolentiam nobis conciliarat, per me quondam, te ſocio, defenſa reſpub. verſorque in eorum naufragiis, & bonorum direptionibus: nec audio ſolum, quod ipſum eſſet miſerum, ſed etiam video, quo nihil eſt acerbius, eorum fortunas diſſipari, quibus nos olim adjutoribus illud (3) incendium extinximus:& in qua urbe modo gratia, auctoritate, & gloria floruimus, in ea nunc iis quidem omnibus caremus. Obtinemus ipſius Cæſaris ſummam erga nos humanitatem: ſed ea plus non poteſt, quam vis, & mutatio omnium rerum, atque temporum. Itaque orbus iis rebus omnibus, quibus & natura me, & voluntas, & conſuetudo aſſuefecerat; cum cæteris, ut quidem videor, tum mihi ipſe diſpliceo. Natus enim ad agendum ſemper aliquid dignum viro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, ſed ne cogitandi quidem: & qui antea aut obſcuris hominibus, aut etiam ſontibus opitulari poteram, nunc P. Nigidio, uni omnium doctiſſimo & ſanctiſſimo, & maxima quondam gratia, & mihi certe amiciſſimo, ne benigne quidem polliceri poſſum. Ergo hoc ereptum eſt literarum genus. Reliquum eſt, ut te conſoler, & afferam rationes, quibus te a moleſtiis coner abdu-

F 2

(1) Id. *affectus*. Gebhard. *afflictus*.

(2) J. F. Gron. *pepulit*. (3) Incendium. *Catilinæ conjurationem, qua, tamquam incendio, niſi nos opem tuliſſemus, Reſpub. deflagraſſet*. Manut.

ducere. At ea quidem facultas vel tui, vel alterius conſolandi in te ſumma eſt, ſi unquam in ullo fuit. Itaque eam partem, quæ ab exquiſita quadam ratione & doctrina proficiſcitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid ſit forti, & ſapienti homine dignum: quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid ſtudia, quid artes, quibus a pueritia floruiſti, a te flagitent, tu videbis. Ego, quod intelligere & ſentire poſſum, quia ſum Romæ, & quia curo attendoque, id tibi affirmo, te in iſtis moleſtiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in iis autem, in quibus etiam nos ſumus, fortaſſe ſemper (1) fore. Video mihi perſpicere, primum ipſius animum, qui plurimum poteſt, propenſum ad ſalutem tuam. Non ſcribo hoc temere. Quo minus familiaris ſum, hoc ſum ad inveſtigandum curioſior. Quo facilius, quibus eſt iratior, reſpondere triſtius poſſit, hoc eſt adhuc tardior ad te moleſtia liberandum. Familiares vero ejus, & ii quidem, qui illi jucundiſſimi ſunt, mirabiliter de te & loquuntur & ſentiunt. Accedit eodem vulgi voluntas, vel potius conſenſus omnium, etiam illa, quæ minimum nunc quidem poteſt, ſed poſſit neceſſe eſt reſp. quaſcumque vires habebit, ab iis ipſis, quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, ut jam tibi etiam pollicear aliquid, quod primo omiſeram. Nam & complectar ejus familiariſſimos, qui me admodum diligunt, multumque mecum ſunt: & in ipſius conſuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clauſit, inſinuabo: & certe omnes vias perſequar, quibus putabo ad id, quod volumus, pervenire poſſe. In hoc toto genere plura faciam, quam ſcribere audeo. Cætera, quæ tibi a multis prompta eſſe certo ſcio, a me ſunt paratiſſima. Nihil in re familiari mea eſt, quod ego meum malim eſſe, quam tuum. Hac de re, & de hoc genere toto hoc ſcribo parcius, quod te (id quod ipſe

(1) MSS. *non fore*.

ipſe confido) ſperare malo, eſſe uſurum tuis. Extremum illud eſt, ut te (1) horter, & obſecrem, animo ut maximo ſis: nec ea ſolum memineris, quæ ab aliis magnis viris accepiſti: ſed illa etiam, quæ ipſe ingenio ſtudioque (2) peperiſti. Quæ ſi colliges, & ſperabis omnia optime, & quæ accident, qualiacumque erunt, ſapienter feres. Sed hæc tu melius, vel optime omnium. Ego, quæ pertinere ad te intelligam, ſtudioſiſſime omnia, diligentiſſimeque curabo; tuorumque (3) triſtiſſimo meo tempore meritorum erga me memoriam conſervabo. Vale.

16. M. T. C. CN. PLANCIO S. D.

Reſpondet ad duplicem Plancii gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, & de novis ejuſdem nuptiis cum Publia, divortio jam facto cum Terentia. A. U. C. 708.

Binas a te accepi literas, Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audiſſes me meam priſtinam dignitatem obtinere: alteris dicebas, te velle, quæ egiſſem, bene ac feliciter evenire. Ego autem, ſi dignitas eſt bene de republ. ſentire, & bonis viris probare, quod ſentias; obtineo dignitatem meam: ſin autem in eo dignitas eſt, ſi, quod ſentias, aut re efficere, (4) ſi poſſis, aut denique libera oratione defendere: ne veſtigium quidem ullum eſt reliquum nobis dignitatis: agiturque præclare, ſi noſmetipſos regere poſſumus; ut ea, quæ partim jam adſunt, partim impendent, moderate feramus: quod eſt difficile in ejuſmodi bello, cujus exitus ex altera parte cædem oſtentat: ex altera ſervitutem. Quo in periculo nonnihil me conſolatur, quum recordor, hæc me tum vidiſſe, quum ſecundas etiam res noſtras, non modo adverſas pertimeſcebam: videbamque, quan-

(1) Victor. *orem*. (2) Al. *reperiſti*.
(3) Triſtiſſimo meo tempore, *cum ejectus a Clodio exularem*. Manut. (4) Græv. *poſſe*.

quanto periculo de jure publico diſceptaretur armis. Quibus ſi viciſſent ii, ad quos ego, pacis ſpe, non belli cupiditate adductus, acceſſeram; tamen intelligebam, & iratorum hominum, & cupidorum, & inſolentium quam crudelis eſſet futura victoria: ſin autem victi eſſent, quantus interitus eſſet futurus civium partim ampliſſimorum, partim etiam optimorum: qui me hæc prædicentem, atque optime conſulentem ſaluti ſuæ, malebant nimium timidum, quam ſatis prudentem exiſtimari. Quod autem mihi de eo, quod egerim gratularis; te ita velle certo ſcio: ſed ego tam miſero tempore nihil novi conſilii cepiſſem, niſi in reditu meo nihilo meliores res domeſticas, quam rempubl. offendiſſem. Quibus enim pro meis immortalibus beneficiis cariſſima mea ſalus, & meæ fortunæ eſſe debebant; quum propter eorum ſcelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil inſidiis vacuum viderem, novarum me neceſſitudinum fidelitate contra veterum perfidiam muniendum putavi. Sed de noſtris rebus ſatis, etiam nimium multa. De tuis, velim, ut eo ſis animo, quo debes eſſe: ideſt, ut ne quid tibi præcipue timendum putes. Si enim ſtatus erit aliquis civitatis, quicumque erit, te omnium periculorum video expertem fore. Nam (1) alteros tibi jam placatos eſſe intelligo, alteros nunquam iratos fuiſſe. De mea autem in te voluntate ſic velim judices, me, quibuſcunque rebus opus eſſe intelligam: quamquam videam, qui ſim hoc tempore, & quid poſſim; opera tamen (2) & conſilio, ſtudio quidem certe, rei, famæ, ſaluti tuæ præſto futurum. Tu, velim; & quid agas, & quid acturum te putes, facias me, quam diligentiſſime certiorem. Vale.

M. T. C.

(1) Alteros. *Cæſarianos*.
(2) Gul. *rei familiari, ac ſaluti*.

15. M. T. C. CN. PLANCIO S. D.

Hortatur, ut communem fortunam fortiter ferat. A. U. C. 707.

ACcepi perbreves tuas literas, quibus id, quod ſcire cupiebam, cognoſcere non potui: cognovi autem id quod mihi dubium non fuit. Nam, quam fortiter ferres communes miſerias, non intellexi: quam me amares, facile perſpexi. Sed hoc (1) ſcieram: illud ſi ſciſſem, ad id meas literas accommodaviſſem. Sed tamen etſi antea ſcripſi, quæ exiſtimavi ſcribi oportere; tamen hoc tempore breviter commonendum putavi, ne quo periculo te proprio exiſtimares eſſe. In magno omnes, ſed tamen in communi ſumus. Quare non debes aut propriam fortunam, & præcipuam poſtulare, aut communem recuſare. Quapropter eo animo ſimus inter nos, quo ſemper fuimus. Quod de te ſperare, de (2) me præſtare poſſum. Vale.

(1) Al. *ſciebam*. (2) Lamb. *me autem*.

LIBER V.

1. Q. METELLUS, Q. F. CELER PROCOS. M. T. C. S. D.

Queritur Metellus Celer, qui Galliam Proconſul regebat, Metellum Nepotem, fratrem ſuum, a Cicerone oppugnatum. Videtur eſſe paulo arrogantior epiſtola. A. U. C. 691.

SI vales, bene eſt. Exiſtimaram, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, neque me abſentem ludibrio læſum iri, nec Metellum fratrem, ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri. Quem ſi parum pudor ipſius defendebat: debebat vel familiæ no-

ſtræ dignitas, vel meum ſtudium erga vos, remque publ. ſatis ſublevare. Nunc video illum circumventum; me deſertum, a quibus minime conveniebat. Itaque in luctu & ſqualore ſum, qui provinciæ, qui exercitui præſum, qui bellum gero. Quæ quoniam nec ratione, nec majorum noſtrorum clementia adminiſtraſtis, non erit mirandum, ſi vos pœnitebit. Te (1) tam mobili in me meoſque eſſe animo, non ſperabam. Me interea nec domeſticus dolor, nec cujuſquam injuria a republ. (2) abducet. Vale.

2. M. T. M. F. C. Q. METELLO, Q. F. CELERI PROCOS. S. D.

Excuſat ſe de Metello Nepote: ſuaque in ipſum Celerem merita commemorat. A. U. C. 691.

SI tu, exercituſque valetis, bene eſt. Scribis ad me, te exiſtimaſſe, *pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia nunquam te a me ludibrio læſum iri*. Quod cujuſmodi ſit, ſatis intelligere non poſſum: ſed tamen ſuſpicor ad te eſſe allatum, me, in ſenatu, quum diſputarem, permultos eſſe, qui remp. a me conſervatam dolerent, dixiſſe, a te propinquos tuos, quibus negare non potuiſſes, impetraſſe, ut ea, quæ ſtatuiſſes tibi in ſenatu de mea laude eſſe dicenda, reticeres. Quod quum dicerem, illud adjunxi: mihi tecum ita diſpertitum officium fuiſſe in reip. ſalute retinenda, ut ego urbem a domeſticis inſidiis, & ab inteſtino ſcelere; tu (3) Italiam & ab armatis hoſtibus, & ab occulta conjuratione defenderes: atque hanc noſtram tanti, & tam præclari muneris ſocietatem a tuis propinquis labefactatam: qui, quum tu a me rebus ampliſſimis atque honorificentiſſimis ornatus eſſes, timuiſſent, ne qua mihi pars abs te volun-

(1) Corrad. *etiam*. (2) MS. *abducet, nec ſeparabit*. (3) Italiam. *Cicero Conſul Q. Metellum miſerat in agrum Picenum, & Gallicanum, ut Catilinæ conatus impediret*. Cellarius.

voluntatis mutuæ tribueretur. Hoc in ſermone, quum a me exponeretur quæ mea expectatio fuiſſet orationis tuæ, quantoque (1) in errore verſatus eſſem, viſa eſt oratio (2) non injucunda, & mediocris quidam eſt riſus conſequutus, non in te, ſed magis in errorem meum, & quod, me abs te cupiſſe laudari, aperte atque ingenue confitebar. Jam hoc non poteſt in te non honorifice eſſe dictum, me in clariſſimis meis atque ampliſſimis rebus, tamen aliquod teſtimonium tuæ vocis habere voluiſſe. Quod autem ita ſcribis *pro mutuo inter nos animo*: quid tu exiſtimes eſſe in amicitia mutuum, neſcio: equidem hoc arbitror, quum par voluntas accipitur, & redditur. Ego ſi hoc dicam, me tua cauſa prætermiſiſſe provinciam, tibi ipſe levior videar eſſe: meæ enim rationes ita tulerunt: atque ejus mei conſilii majorem in dies ſingulos fructum voluptatemque capio. Illud dico, me, ut primum in concione provinciam depoſuerim, ſtatim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cœpiſſe. Nihil dico de ſortitione veſtra: tantum te ſuſpicari volo, nihil in ea re per collegam meum, me inſciente, eſſe factum. Recordare cætera, quam cito ſenatum illo die, facta ſortitione, coegerim, quam multa de te verba fecerim; quum tu ipſe mihi dixiſti, orationem meam non ſolum in te honorificam, ſed etiam in collegas tuos contumelioſam fuiſſe. Jam illud S C. quod eo die factum eſt, ea (3) præſcriptione eſt, ut, dum id exſtabit, officium meum in te obſcurum eſſe non poſſit. Poſtea vero quam profectus es, velim recordere, quæ ego de te in ſenatu egerim, quæ in concionibus dixerim, quas ad te literas miſerim. Quæ quum omnia collegeris; tu ipſe velim judices, ſatiſne videatur his omnibus rebus tuus adventus, quum proxime Romam veniſti, mutuo reſpondiſſe. Quod ſcribis *de reconciliata noſtra*

F 5 *gra-*

(1) Corrad. *mærore*; ut & infra *mærorem*.

(2) Id. *non jucunda, ſed mediocris*.

(3) Al. *perſcriptione*.

gratia: non intelligo, cur reconciliatam eſſe dicas, quæ nunquam (1) immutata eſt. Quod ſcribis, non oportuiſſe Metellum, fratrem tuum, *ob dictum* a me oppugnari: primum hoc velim exiſtimes, animum mihi iſtum tuum vehementer probari, & fraternam plenam humanitatis ac pietatis voluntatem: deinde, ſi qua ego in re fratri tuo reip. cauſa reſtiterim (2), peto, ut mihi ignoſcas: tam enim ſum amicus reip. quam qui maxime. Si vero meam ſalutem contra illius impetum in me crudeliſſimum defenderim; ſatis habeas, nihil me (3) etiam tecum de tui fratris injuria conqueri. Quem ego quum comperiſſem, omnem ſui tribunatus conatum in meam perniciem parare atque meditari; egi cum Claudia uxore tua, & cum veſtra ſorore Mutia (cujus erga me ſtudium, pro Cn. Pompeji neceſſitudine, multis in rebus perſpexeram) ut eum ab illa injuria deterrerent. Atque ille (quod te audiſſe certo ſcio) pridie Kal. Janu. qua injuria nemo unquam in (4) aliquo magiſtratu improbiſſimus civis affectus eſt, ea me conſulem affecit, quum rempub. conſervaſſem; atque abeuntem magiſtratu concionis habendæ poteſtate privavit. Cujus injuria mihi tamen honori ſummo fuit. Nam quum ille nihil mihi, niſi ut jurarem, permitteret: magna voce juravi veriſſimum, pulcherrimumque jusjurandum, quod populus item magna voce me vere juraſſe juravit. Hac accepta tam inſigni injuria, tamen illo ipſo die miſi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, ut de illa mente deſiſteret. Quibus ille reſpondit, ſibi non eſſe integrum. Etenim paulo ante in concione dixerat, ei, qui in alios animadvertiſſet indicta cauſa, dicendi ipſi poteſtatem fieri non oportere. Hominem gravem, & civem egregium! qui, qua pœna ſenatus, conſenſu bonorum omnium, eos affecerat, qui urbem incendere, magiſtratus ac ſenatum trucidare, bellum maximum conflare voluiſſent, eadem di-

(1) Victor. *imminuta*. (2) Camer. delet. *peto*.
(3) Al. *etiamnum*. (4) Urſin. *minimo*.

dignum judicaret eum, qui curiam cæde, urbem incendiis, Italiam bello liberaſſet. Itaque ego Metello fratri tuo præſenti reſtiti. Nam in ſenatu Kal. Jan. ſic cum eo de repub. diſputavi, ut ſentiret ſibi cum viro forti & conſtanti eſſe pugnandum. Ad III. Non. Jan. quum agere cœpiſſet, tertio quoque verbo orationis ſuæ me appellabat, mihi minabatur: neque illi quidquam deliberatius fuit, quam me, quacumque ratione poſſet, non judicio, neque diſceptatione, ſed vi, atque impreſſione evertere. Hujus ego temeritati ſi virtute, atque animo non reſtitiſſem, quis eſſet, qui me in conſulatu non caſu potius exiſtimaret, quam conſilio fortem fuiſſe? Hæc ſi tu Metellum cogitare de me neſciſti, debes exiſtimare, te maximis de rebus a fratre eſſe celatum: ſin autem aliquid impertivit tibi ſui conſilii, lenis a te, & facilis exiſtimari debeo, qui nihil tecum de his ipſis rebus expoſtulem. Et, ſi intelligis, non me dicto Metelli: (ut ſcribis) ſed conſilio ejus, animoque in me inimiciſſimo eſſe commotum: cognoſce nunc humanitatem meam, ſi humanitas appellanda eſt in acerbiſſima injuria remiſſio animi, ac diſſolutio. Nulla eſt a me unquam ſententia dicta in fratrem tuum. Quotieſcumque aliquid eſt actum, ſedens iis aſſenſi, qui mihi leniſſime ſentire viſi ſunt. Addam illud etiam, quod jam ego curare non debui, ſed tamen fieri non moleſte tuli: atque etiam, ut ita fieret, pro mea parte adjuvi; ut S. C. meus inimicus, quia tuus frater erat, ſublevaretur. Quare non ego *oppugnavi* fratrem tuum, ſed fratri tuo repugnavi: nec in te (ut ſcribis) *animo fui mobili*: ſed ita ſtabili, ut in mea erga te voluntate, etiam deſertus ab officiis tuis, permanerem. Atque hoc ipſo tempore tibi, pene minitanti nobis per literas, hoc reſcribo, atque reſpondeo: Ego dolori tuo non ſolum ignoſco, ſed ſummam etiam laudem tribuo. Meus enim me ſenſus, quanta vis fraterni ſit amoris, admonet. A te peto, ut tu quoque æquum te judicem dolori meo

præbeas : ſi acerbe, ſi crudeliter, ſi ſine cauſa ſum a tuis oppugnatus, ut ſtatuas mihi non modo non cedendum, ſed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio in ejuſmodi cauſa utendum fuiſſe. Ego te mihi ſemper amicum eſſe volui: me ut tibi amiciſſimum eſſe intelligeres laboravi. Maneo in voluntate, &, quoad voles tu, permanebo: citiuſque amore tui fratrem tuum odiſſe deſinam, quam illius odio quidquam de noſtra benevolentia detraham. Vale.

3. Q. METELLUS NEPOS M. T. C. S. D.

Quæ ſequitur epiſtola, non dubito, quin Metelli Celeris potius ſit, quam Nepotis, & in epiſtola Nepotem ſignificari. A. U. C. 697.

HOminis importuniſſimi contumeliæ, quibus me crebris concionibus onerat, tuis erga me officiis leniuntur; &, ut ſunt leves (1) hujuſmodi homines, a me deſpiciuntur: libenterque commutata perſona, te mihi fratris loco eſſe duco. De illo ne meminiſſe quidem volo, tametſi bis eum invitum ſervavi. De meis rebus, ne vobis multitudine literarum moleſtior eſſem, ad Lollium perſcripſi: de rationibus etiam provinciæ quid vellem fieri, ut is vos doceret, & commonefaceret. Si poteris, velim priſtinam tuam erga me voluntatem conſerves. Vale.

4. M. C. Q. METELLO NEP. COS. S. D.

Studium, & auxilium Metelli Nepotis Conſulatum gerentis exul implorat. A. U. C. 696.

LIteræ Quinti fratris, & T. Pomponii neceſſarii mei tantum mihi ſpei dederant, ut in te non minus auxilii, quam in tuo collega mihi conſtitutum fuerit. Itaque ad te literas ſtatim miſi, per quas, ut fortuna poſtulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petii. Poſtea mihi

(1) Victor. *ab hujuſm. homine*.

mihi non tam meorum literæ, quam ſermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum ſignificabant; quæ res fecit, ut tibi literis obſtrepere non auderem. Nunc mihi Quintus frater meus mitiſſimam tuam orationem, quam in ſenatu habuiſſes, perſcripſit: qua inductus, ad te ſcribere ſum (1) coactus; & abs te, quantum tua fert voluntas, peto quæſoque, ut tuos mecum ſerves potius, quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu, tuas inimicitias ut reipub. donares, te viciſti; alienas ut contra rempub. confirmes, adduceris? Quod ſi mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me ſore in tua poteſtate tibi confirmo. Sin mihi neque magiſtratum, neque ſenatum, neque populum auxiliari propter eam (2) vim, quæ me cum rep. vicit, licuerit: vide, ne, quum velis revocare tempus omnium conſervandorum, quum, qui ſervetur, non erit, non poſſis. Vale.

5. M. C. C. ANTONIO M. F. IMP. S. D.

Exprobrat Antonio, qui Macedoniam Proconſul regebat, ingrati animi vitium: deinde Atticum illi commendat. A. U. C. 691.

Etſi ſtatueram nullas ad te literas mittere, niſi commendatitias (non quod eas intelligerem ſatis apud te valere; ſed ne iis, qui me rogarent, aliquid de noſtra conjunctione imminutum eſſe oſtenderem) tamen, quum T. Pomponius, homo omnium meorum in te ſtudiorum & officiorum maxime conſcius, tui cupidus, noſtri amantiſſimus, ad te proficiſceretur, aliquid mihi ſcribendum putavi; præſertim quum aliter ipſi Pomponio ſatisfacere non poſſem. Ego ſi abs te ſumma officia deſiderem, mirum nemini videri debeat. Omnia enim a me in te profecta ſunt, quæ ad tuum com

(1) Camer. *conatus*. (2) Vim *Tribunitiam Clodii, & Conſularem Piſonis, & Gabinii*. Corradus.

commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent. Pro his rebus nullam mihi abs te relatam eſſe gratiam, tu es optimus teſtis. Contra etiam eſſe aliquid abs te (1) proiectum ex multis audivi (nam comperiſſe me non audeo dicere: ne forte id ipſum verbum ponam, quod abs te, ajunt, falſo in me ſolere conferri) ſed ea, quæ ad me delata ſunt, malo te ex Pomponio, cui non minus moleſta fuerunt, quam ex meis literis cognoſcere. Meus in te animus quam ſingulari officio fuerit, & ſenatus, & populus R. teſtis eſt. Tu, quam gratus erga me fueris, ipſe exiſtimare potes: quantum mihi debeas, cæteri exiſtiment. Ego, quæ tua cauſa antea feci, voluntate ſum adductus ut facerem, poſteaque conſtantia. Sed reliqua (mihi crede) multo majus meum ſtudium, majoremque gravitatem & laborem deſiderant. Quæ ego ſi non profundere ac perdere videbor, omnibus meis viribus ſuſtinebo: ſin ingrata eſſe ſentiam, non committam, ut tibi ipſe inſanire videar. Ea, quæ ſint, & cujuſmodi, poteris ex Pomponio cognoſcere. Atque ipſum tibi Pomponium ita commendo, ut, quamquam ipſius cauſa confido te omnia eſſe facturum; tamen abs te hoc petam; ut, ſi quid reſidet in te amoris erga me, id omne in Pomponii negotio oſtendas. Hoc mihi facere gratius nihil potes. Vale.

6. M. C. P. SEXTIO L. F. PROQUÆS. S. D.

Narrat, ſe diligentiam adhibuiſſe, ne Sextio ſuccederetur. Adſcribit de domo a ſe empta. A.U.C 692.

QUum ad me Decius (2) librarius veniſſet, egiſſetque mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore ſuccederetur: quamquam illum hominem frugi, & tibi amicum exiſtimabam:

(1) Al. *confectum*. (2) Librarius, *qui libros tranſcribit: liquet notio ex Ciceronis Filii epi.* 21. *lib.* 16. Cellarius.

bam; tamen, quod memoria tenebam, cujuſmodi ad me literas antea miſiſſes, non ſatis credidi homini (1) prudenti, tam valde eſſe mutatam voluntatem tuam. Sed poſteaquam & Cornelia tua Terentiam convenit, & ego cum Q. Cornelio loquutus ſum; adhibui diligentiam, quotieſcumque ſenatus fuit, ut adeſſem, plurimumque in eo negotii habui, ut Q. Fuſium tribunum pleb. & cæteros, ad quos tu ſcripſeras, cogerem mihi potius credere, quam tuis literis. Omnino res tota in menſem Januarium rejecta erat, ſed facile obtinebatur. Ego, tua gratulatione commotus, quod ad me pridem ſcripſeras, velle te bene evenire, quod de Craſſo domum emiſſem: emi eam ipſam domum (2) xxxv. aliquanto poſt tuam gratulationem. Itaque nunc me ſcito tantum habere æris alieni, ut cupiam (3) conjurare, ſi quiſquam recipiat: ſed partim odio inducti me excludunt, & aperte vindicem conjurationis oderunt: partim non credunt; & a me inſidias metuunt; nec putant ei nummos deeſſe poſſe, qui ex obſidione fœneratores exemerit. (4) Omnino ſemiſſibus magna copia eſt: ego autem meis rebus geſtis hoc ſum aſſequutus, ut bonum nomen exiſtimer. Domum tuam, atque ædificationem omnem perſpexi, & vehementer probavi. Antonium, etſi ejus in me officia omnes deſiderant, tamen in ſenatu graviſſime ac diligentiſſime defendi; ſenatumque vehementer oratione mea, atque auctoritate commovi. Tu ad me velim literas crebrius mittas. Vale.

M. T.

(1) Henric. Steph. *Pudenti*.

(2) Lamb. *tricies quinquies centenis millibus nummûm*. (3) Conjurare. *Jocatur: quia Catilina, ejuſque ſocii ob æs alienum conjurarunt in Patriam.* Manut. (4) J. F. Gron. *bonis*.

7. M. T. M. F. C. CN. POMPEJO, CN. F. MAGNO IMP. S. D.

Leviter expoſtulat, quod Pompejus ſibi de oppreſſa Catilinæ conjuratione non eſſet pro rei magnitudine literis gratulatus. A. U.C. 691.

SI tu exercituſque valetis, bene eſt: ego valeo. Ex literis tuis, quas (1) publice miſiſti, cepi una cum omnibus incredibilem voluptatē. Tantā enim ſpem otii oſtendiſti, quantam ego ſemper omnibus, te uno fretus, pollicebar. Sed hoc ſcito, tuos veteres hoſtes, novos amicos, vehementer literis perculſos, atque ex magna ſpe deturbatos jacere. Ad me autem literas, quas miſiſti, quamquam exiguam ſignificationem tuæ erga me voluntatis habebant, tamen mihi ſcito jucundas fuiſſe. Nulla enim re tam lætari ſoleo, quam meorum officiorum conſcientia: quibus ſi quando non mutuo reſpondetur, apud me plus officii reſidere, facillime patior. Illud non dubito, quin, ſi te mea ſumma erga te ſtudia parum mihi adjunxerint, reſpub. nos inter nos conciliatura conjunctura que ſit. Ac, ne ignores, quid ego in tuis literis deſiderarim, ſcribam aperte, ſicut & mea natura, & noſtra amicitia poſtulat. Res eas geſſi, quarum aliquam in tuis literis & noſtræ neceſſitudinis, & reipub. cauſa gratulationem expectavi: quam ego abs te prætermiſſam eſſe arbitror, quod vererere, ne cujus animum offenderes. Sed ſcito, ea, quæ nos pro ſalute patriæ geſſimus, orbis terræ judicio ac teſtimonio comprobari. Quæ, quum veneris, tanto conſilio, tantaque animi magnitudine a me geſta eſſe cognoſces, ut tibi, multo majori, quam Africanus fuit, me, non multo minorem, quam Lælium, facile & in republ. & in amicitia adjunctum eſſe patiare. *Vale.*

M. T. C.

(1) Publice miſiſti, *ex Aſia Mithridatico bello confecto.* Corradus.

8. M. T. C. M. LICINIO P. F. CRASSO S. D.

Officium ſuum in Craſſum prædicat ; omniaque pollicetur, quæ ad illius commodum, aut amplitudinem pertinebunt. A. U. C. 699.

QUantum meum ſtudium exſtiterit dignitatis tuæ vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito, quin ad te omnes tui ſcripſerint. Non enim fuit aut mediocre, aut obſcurum, aut ejuſmodi, quod ſilentio poſſet præteriri. Nam & cum conſulibus, & cum multis conſularibus tanta contentione decertavi, quanta nunquam antea ulla in cauſa: ſuſcepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis; veterique noſtræ neceſſitudini jamdiu debitum, ſed multa varietate temporum interruptum officium cumulate reddidi. Neque mehercule unquam mihi tui aut colendi, aut ornandi voluntas defuit: ſed quædam peſtes hominum, laude aliena dolentium, & te nonnunquam a me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi. Sed exſtitit tempus optatum mihi magis, quam ſperatum, ut, florentiſſimis tuis rebus, mea perſpici poſſet & memoria noſtræ voluntatis, & amicitiæ fides. Sum enim conſequutus, non modo ut domus tua tota, ſed ut cuncta civitas me tibi amiciſſimum eſſe cognoſceret. Itaque & præſtantiſſima omnium fœminarum uxor tua, eximia pietate, virtute, gratia tui Craſſi, meis conſiliis, monitis, ſtudiis, actionibuſque nituntur: & Senatus populuſque Rom. intelligit, tibi abſenti nihil eſſe tam promptum, aut tam paratum, quam in omnibus rebus, quæ ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quæ ſint acta, quæque agantur, domeſticorum tibi literis declarari puto. De me ſic exiſtimes, ac tibi perſuadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuito, ad tuam amplitudinem meis officiis ample-

plectendam incidiſſe; ſed, ut primum forum attigerim, ſpectaſſe ſemper, ut tibi poſſem quam maxime eſſe conjunctus. Quo quidem ex tempore, memoria teneo, neque meam tibi obſervantiam, neque mihi tuam ſummam benevolentiam ac liberalitatem defuiſſe. Si quæ interciderunt non tam re, quam ſuſpicione (1) violata, ea quum fuerint & falſa & inania, ſint evulſa ex omni memoria, vitaque noſtra. Is enim tu vir es, & eum me eſſe cupio, ut, quoniam in eadem reip. tempora incidimus, conjunctionem amicitiamque noſtram utrique noſtrum laudi ſperem fore. Quamobrem tu, quantum tuo judicio tribuendum eſſe nobis putes, ſtatues ipſe, & ut ſpero, ſtatues ex noſtra dignitate. Ego vero tibi profiteor, atque polliceor eximium & ſingulare meum ſtudium in omni genere officii, quod ad honeſtatem & gloriam tuam ſpectet. In quo, etiamſi multi mecum contendent, tamen cum reliquis omnibus, tum Craſſis tuis judicibus, omnes facile ſuperabo: quos quidem ego ambos unice diligo, ſed (2) in Marco benevolentia impari. Hoc magis ſum Publio deditus, quod me, quamquam a pueritia ſua ſemper, tamen hoc tempore maxime, ſicut alterum parentem, & obſervat, & diligit. Has literas velim exiſtimes, fœderis habituras eſſe vim, non epiſtolæ; meque ea, quæ tibi promitto, ac recipio, ſanctiſſime eſſe obſervaturum, diligentiſſimeque facturum. Quæ a me ſuſcepta defenſio eſt, te abſente, dignitatis tuæ, in ea ego non ſolum amicitiæ noſtræ, ſed etiam conſtantiæ meæ cauſa permanebo. Quamobrem ſatis eſſe hoc tempore arbitratus ſum, hoc ad te ſcribere; me, ſi quid ipſe intelligerem aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudieum tuam pertinere, mea ſponte id eſſe facturum: ſin autem quippiam aut a te eſſem admonitus, aut a tuis, effecturum, ut intelligeres, nihil neque te ſcripſiſſe, neque quen-

(1) Al. *violenta*. (2) J. F. Gron. *ut Marco benevolentiam impertio, ſic*.

quenquam tuorum fruſtra ad me detuliſſe. Quamobrem velim ita & ipſe ad me ſcribas de omnibus minimis, maximis, mediocribuſque rebus, ut ad hominem amiciſſimum: & tuis præcipias, ut opera, conſilio, auctoritate, gratia mea ſic utantur in omnibus publicis, privatis, forenſibus, domeſticis, tuis, amicorum, hoſpitum, clientum tuorum negotiis; ut, quoad ejus fieri poſſit, præſentiæ tuæ deſiderium meo labore minuatur. Vale.

9. VATINIUS IMP. CICERONI SUO. S. D.

Vatinius ex Conſulatu a Cæſare Dictatore in Illyricum miſſus, commendat ſuam dignitatem Ciceroni contra malevolorum obtrectationes. A. U. C. 708.

SI vales, bene eſt: ego valeo. Si tuam conſuetudinem in patrociniis tuendis ſervas, P. Vatinius cliens ad te venit, qui pro ſe cauſam(1) dicier vult. Non, puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepiſti. Ego autem quem potius adoptem, aut invocem, quam illum, quo defendente, vincere didici? An verear, ne, qui potentiſſimorum hominum conſpirationem neglexerit pro mea ſalute, is pro honore meo, puſillorum ac malevolorum obtrectationes, & (2) invidias non proſternat atque obterat? Quare, ſi me, ſicut ſoles, amas, ſuſcipe me totum: atque hoc, quidquid eſt oneris ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum, ac ſuſtinendum puta. Scis, meam fortunam, neſcio quomodo, facile obtrectatores invenire, non meo quidem mehercules merito: ſed quanti id refert, ſi tamen fato neſcio quo accidit? Si quis forte fuerit, qui noſtræ dignitati obeſſe velit, peto a te, ut tuam conſuetudinem & liberalitatem in me abſente defendendo mihi præſtes. Literas ad ſenatum de rebus noſtris geſtis, quo exemplo miſeram, infra tibi perſcripſi.

(1) Lamb. *dicere*. (2) Al. *injurias*.

pſi, Dicitur mihi tuus ſervus (1) anagnoſtes fugitivus cum (2) Vardæis eſſe: de quo tu mihi nihil mandaſti: ego tamen, terra marique, ut conquireretur, præmandavi: & profecto tibi illum reperiam, niſi ſi in Dalmatiam aufugerit: & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. Ad v. Id. Quin ex caſtris. Narona.

10. P. VATINIUS CICERONI SUO S. D.

Scribit hæc, de Dionyſio Ciceronis ſervo, de Catilio pirata, de rebus a ſe in Dalmatia geſtis, pro quibus ſupplicationes ſibi decerni poſtulat. A. U. C. 708.

Si vales, bene eſt: ego quidem valeo. De Dionyſio tuo adhuc nihil extrico: & eo minus, quod me frigus Dalmaticum, quod illinc ejecit, etiam hic refrigeravit. Sed tamen non deſiſtam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi dura imperas. De Catilio neſcio quid ad me ſcripſiſti deprecationis diligentiſſimæ. Apage te cum noſtro Sex. Servilio: nam mehercule ego illum quoque amo. Sed hujuſmodi vos clientes, hujuſmodi cauſas recipitis? hominem unum omnium crudeliſſimum, qui tot ingenuos, matres familias, cives Rom. occidit, arripuit, diſperdidit, regiones vaſtavit? (3) Simius, non (4) ſemiſſis homo, contra me arma tulit, & eum bello cepi. Sed tamen, mi Cicero, quid facere poſſum? Omnia mehercule cupio, quæ tu mihi imperas. Meam animadverſionem & ſupplicium, quo uſurus eram in eum, quem cepiſſem, remitto tibi, & condono. Quid illis reſpondere poſſum, qui ſua bona direpta, naves expugnatas, fratres, liberos, paren-

(1) Anagnoſtes. *Eruditi atque opulenti homines habebant qui ipſis cœnantibus, aut aliud agentibus, legerent, eoſque* Anagnoſtas *græce, ut lib. 1. ad Attic. Ep. 19., latine* Lectores *vocabant.*

(2) Vardæis. *Dalmatiæ populis.*

(3) Al. *ſimul vero ſemiſſis.* (4) Non ſemiſſis homo, *id eſt viliſſimi ac nullius pretii*, Cellarius.

rentes occiſos, (1) actione expoſtulant? ſi mehercule Appii os haberem, in cujus locum ſuffectus ſum, tamen hoc ſuſtinere non poſſem. Quid ergo eſt? Faciam omnia ſedulo, quæ te ſciam velle. Defenditur a Q. Voluſio tuo diſcipulo: ſi forte ea res poterit adverſarios fugare, in eo maxima ſpes eſt. Nos, ſi quid erit iſtic opus, defendes. Cæſar adhuc mihi injuriam facit: de meis ſupplicationibus, & rebus geſtis Dalmaticis adhuc non refert: quaſi vero non juſtiſſimi triumphi in Dalmatia res geſſerim. Nam, ſi hoc expectandum eſt, dum totum bellum conficiam: viginti oppida ſunt Dalmatiæ antiqua; quæ ipſi ſibi adſciverunt, amplius ſexaginta. Hæc niſi omnia expugno, ſi mihi ſupplicationes non decernuntur, longe alia conditione ego ſum, ac cæteri imperatores. EGO, poſt ſupplicationes mihi decretas in Dalmatiam profectus ſum; ſex oppida vi oppugnando cepi: unum hoc, quod erat maximum, quater a me jam captum: quatuor enim turres, & quatuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me nives, frigora, imbres detruſerunt: indigneque, mi Cicero, oppidum captum, & bellum jam confectum relinquere ſum coactus. Quare te rogo, ſi opus erit, ad Cæſarem meam cauſam agas, meque tibi in omnes partes defendendum putes; hoc exiſtimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. Nonis Dec. Narona.

11. M. T. C. P. VATINIO IMP. S. D.

Suum ſtudium erga uxorem Vatinii, ipſumque Vatinium ſignificat. Rogat deinde, ut omnino ſibi remittat ſervum ſuum fugitivum Dionyſium. A. U. C. 708.

GRata tibi mea eſſe officia, non miror; cognovi enim te gratiſſimum omnium; idque nunquam deſtiti prædicare. Nec enim tu mihi habuiſti modo gratiam, verum etiam cumulatiſſime retuliſti.

(1) Victor. actiones.

ſti. Quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me ſtudio erga te, & eadem voluntate cognoſces. Quod mihi fœminam primariam Pompejam, uxorem tuam, commendas; cum Sura noſtro ſtatim, tuis literis lectis, loquutus ſum, ut ei meis verbis diceret, ut, quicquid opus eſſet, mihi denuntiaret; me omnia, quæ ea vellet, ſummo ſtudio curâque facturum: itaque faciam, eamque, ſi opus eſſe videbitur, ipſe conveniam. Tu tamen ei velim ſcribas, ut nullam rem neque tam magnam, neque tam parvam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur. Omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laborioſa mihi, & honeſta videbuntur. De Dionyſio, ſi me amas, confice: quamcunque ei fidem dederis, præſtabo. Si vero improbus fuerit, ut eſt, duces eum captivum in triumpho. Dalmatis dii male faciant, qui tibi moleſti ſunt. Sed, ut ſcribis, brevi capientur, & illuſtrabunt res tuas geſtas: ſemper enim habiti ſunt bellicoſi. Vale.

12. M. T. C. L. (1) LUCCEJO Q. F. S. D.

Luccejum hiſtoriarum ſcriptorem rogat, ut de rebus a ſe in Conſulatu geſtis ſeparatum volumen conficiat: quod illuſtrius videbatur. A. U. C. 697.

Coram me tecum eadem hæc agere ſæpe conantem deterruit pudor quidam pene ſubruſticus, quæ nunc expromam abſens audacius. Epiſtola enim non erubeſcit. Ardeo cupiditate incredibili, neque (ut ego arbitror) reprehendenda, nomen ut noſtrum ſcriptis illuſtretur, & celebretur tuis. Quod etſi mihi ſæpe oſtendis te eſſe facturum, tamen ignoſcas velim huic feſtinationi meæ. Genus enim ſcriptorum tuorum etſi erat ſemper a me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam; meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quam celerrime res noſtras monumentis commendari tuis. Neque enim me ſolum commemo-

mo-

(1) Al. *Lucejo*.

moratio poſteritatis ad ſpem quamdam immortalitatis rapit: ſed etiam illa cupiditas, vel ut auctoritate teſtimonii tui, vel indicio benevolentiæ, vel ſuavitate ingenii (1) vivi perfruamur. Neque tamen, hæc quum ſcribebam, eram neſcius, quantis oneribus premerere ſuſceptarum rerum, & jam inſtitutarum: ſed, quia videbam Italici belli, & civilis hiſtoriam jam pene a te eſſe perfectam; dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri: deeſſe mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctene malles cum reliquis rebus noſtra contexere, an, ut multi Græci fecerunt (Calliſthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes a perpetuis ſuis hiſtoriis ea, quæ dixi, bella ſeparaverunt:) tu quoque item civilem conjurationem ab hoſtilibus externiſque bellis ſejungeres. Equidem ad noſtram laudem non multum video intereſſe: ſed ad properationem meam quiddam intereſt, non te expectare, dum ad locum venias, at ſtatim cauſam illam totam, & tempus arripere. Et ſimul, ſi uno in argumento, unaque in perſona mens tua tota verſabitur, cerno jam animo, quanto omnia uberiora, atque ornatoria futura ſint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam (poteſt enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me poſtulem. Quid, ſi illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui ſemel verecundiæ fines tranſierit, eum bene, & naviter oportet eſſe impudentem. Itaque te plane etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementius etiam, quam fortaſſe ſentis, & in eo leges hiſtoriæ negligas; gratiamque illam, de qua ſuaviſſime quodam in proœmio ſcripſiſti, a qua te (2) affici non magis potuiſſe demonſtras, quam Herculem Xenophontium illum a voluptate: ea ſi me tibi vehementius commendabit, ne aſpernere; amorique noſtro pluſculum etiam, quam concedit ve-

(1) MS. *divini*.
(2) P. Manut. *allici*. Victor. *flecti*.

veritas, largiare. Quod ſi te adducemus, ut hoc ſuſcipias; erit (ut mihi perſuadeo) materies digna facultate, & copia tua. A principio enim conjurationis uſque ad reditum noſtrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici poſſe In quo & illa poteris uti civilium commutationum ſcientia, vel in explicandis cauſis rerum novarum, vel in remediis incommodorum; quum & reprehendes ea, quæ vituperanda duces; & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis: &, ſi liberius, ut conſueſti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, inſidias, proditionem notabis. Multam etiam caſus noſtri tibi varietatem in ſcribendo ſuppeditabunt, plenam cujuſdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo (1) ſcripto retinere poſſit. NIHIL eſt enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortunæque viciſſitudines: quæ etſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. HABET enim præteriti doloris ſecura recordatio delectationem. Cæteris vero nulla perfunctis propria moleſtia, caſus autem alienos ſine ullo dolore intuentibus, etiam ipſa miſericordia eſt jucunda. Quem enim noſtrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miſeratione delectat? qui tum denique ſibi avelli jubet ſpiculum, poſteaquam ei percontanti dictum eſt, clypeum eſſe ſalvum; ut etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. Cujus ſtudium in legendo non erectum Themiſtoclis fuga (2), redituque retinetur? Etenim ordo ipſe annalium mediocriter nos retinet quaſi enumeratione faſtorum. At viri ſæpe excellentis ancipites, variique caſus habent admirationem, exſpectationem, lætitiam, moleſtiam, ſpem, timorem. Si vero exitu notabili concluduntur, expletur animus jucundiſſimæ lectionis voluptate. Quo mihi acciderit optatius, ſi in hac ſententia fueris, ut a continentibus

(1) Græv *te ſcriptore*.

(2) Hieron. Ferrar. *interitu*.

bus tuis ſcriptis, in quibus perpetuam rerum geſtarum hiſtoriam complecteris, ſecernas hanc quaſi fabulam rerum, eventorumque noſtrorum. Habet enim varios actus, multaſque actiones & conſiliorum & temporum. Ac non vereor, ne aſſentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, quum hoc demonſtrem, me a te potiſſimum ornari celebrarique velle. Neque enim tu is es, qui, quid ſis, neſcias: & qui non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quam eos, qui laudent, aſſentatores arbitrere. Neque autem ego ſum ita demens, ut me ſempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipſe quoque in me commendando propriam ingenii gloriam conſequatur. Neque enim Alexander ille gratiæ cauſa ab Apelle potiſſimum pingi, & a Lyſippo fingi volebat; ſed quod illorum artem cum ipſis, tum etiam ſibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices corporis ſimulacra ignotis nota faciebant: quæ vel ſi nulla ſint, nihilo ſunt tamen obſcuriores clari viri. Nec minus eſt Spartiates Ageſilaus ille(1) perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem ſuam paſſus eſt eſſe, quam qui in eo genere laborarunt. Unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium, ſtatuaſque ſuperavit. Atque hoc præſtantius mihi fuerit & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, ſi in tua ſcripta pervenero, quam ſi in cæterorum; quod non ingenium mihi ſolum ſuppeditatum fuerit tuum, ſicut Timoleonti a Timæo, aut ab Herodoto Themiſtocli; ſed etiam auctoritas clariſſimi & ſpectatiſſimi viri, & in reip. maximis graviſſimiſque cauſis cogniti, atque in primis probati: ut mihi non ſolum præconium, quod quum in Sigæum veniſſet, Alexander ab Homero Achilli tributum eſſe dixit, ſed etiam grave teſtimonium impertitum clari hominis, magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantum laudari ſe lætatur, ſed addit etiam, a lau-

(1) Al. *probandus*. Al. *perennis*.

dato viro. Quod ſi a te non impetro; hoc eſt, ſi quæ te res impedierit (neque enim fas eſſe arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortaſſe facere, quod nonnulli ſæpe reprehendunt: ſcribam ipſe de me: multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, hæc ſunt in hoc genere vitia, & verecundius ipſi de ſeſe ſcribant neceſſe eſt, ſi quid eſt laudandum: & prætereant, ſi quid reprehendendum eſt. Accedit etiam, ut minor ſit fides, minor auctoritas, multi denique reprehendant, & dicant verecundiores eſſe (1) præcones ludorum gymnicorum, qui quum ceteris coronas impoſuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiarint, quum ipſi ante ludorum miſſionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne ſua voce ipſi ſe victores eſſe prædicent. Hæc nos vitare cupimus: &, ſi recipis cauſam noſtram, vitabimus: idque ut facias, rogamus. Ac ne forte mirere, cur, quum mihi ſæpe oſtenderis, te accuratiſſime noſtrorum temporum conſilia, atque eventus literis mandaturum, a te id nunc tantopere, & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio ſcripſi, feſtinationis, quod alacres animo ſumus, ut & cæteri, viventibus nobis, ex libris tuis nos cognoſcant, & noſmetipſi vivi gloriola noſtra perfruamur. His de rebus, quid acturus ſis, ſi tibi non eſt moleſtum, reſcribas mihi velim. Si enim ſuſcipis cauſam, conficiam commentarios rerum omnium. Sin autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar. Tu interea non ceſſabis, & ea, quæ habes inſtituta, perpolies, noſque diliges. Vale.

M. C.

(1) Præcones. *In ludis gymnicis præcones erant Poetæ melici, qualis fuit Pindarus, & alii, qui lyra & cantu Olimpionicorum laudes celebrabant.* Manut.

13. M. C. L. LUCCEJO Q. F. S. D.

Significat, Lucceji literæ conſolatoriæ quantum profecerint ad eam ſollicitudinem minuendam, quam afflicta Republica capiebat. A. U. C. 708.

QUanquam ipſa conſolatio literarum tuarum mihi gratiſſima eſt; (declarat enim ſummam benevolentiam conjunctam pari prudentia) tamen illum fructum ex iis literis vel maximum cepi, quod te præclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum armatumque cognovi. Quam quidem laudem ſapientiæ (1) ſtatuo eſſe maximam, NON aliunde pendere, nec extrinſecus aut bene, aut male vivendi ſuſpenſas habere rationes. Quæ cogitatio quum mihi non omnino excidiſſet, (etenim penitus inſederat) vi tamen tempeſtatum, & concurſu calamitatum erat aliquantum labefactata atque convulſa: cui te opitulari & video, & id feciſſe etiam proximis literis, multumque profeciſſe ſentio. Itaque hoc ſæpius dicendum, tibique non ſignificandum ſolum, ſed etiam declarandum arbitror; nihil mihi eſſe potuiſſe tuis literis gratius. Ad conſolandum autem cum illa valent, quæ eleganter copioſeque collegiſti; tum nihil plus, quam quod firmitudinem gravitatemque animi tui perſpexi: quam non imitari, turpiſſimum exiſtimo. (2) Itaque hoc etiam fortiorem me puto, quam te ipſum præceptorem fortitudinis, quod tu mihi videre ſpem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora. (3) Caſus enim gladiatorii, ſimilitudineſque ex, tum rationes in ea diſputatione a te collectæ, vetabant me reipub. penitus diffidere.

 Ita-

(1) MS. Græv *autumo*.

(2) Urſin. *Atque hoc fortiorem*.

(3) Caſus gladiatorii. *Gladiatorum ſimilitudine Lucceius probare ſtuduerat non eſſe penitus de Repub. deſperandum, cum victus gladiator victorem ſæpe proſternat.* Manutius.

Itaque alterum minus mirum, fortiorem te eſſe, quum aliquid ſperes; alterum mirum, ſpe ulla teneri. Quid eſt enim non ita affectum, ut id non deletum extinctumque eſſe fateare? Circumſpice omnia membra reipub. quæ notiſſima ſunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum, debilitatumve ſit. Quæ perſequerer, ſi aut melius ea viderem, quam tu vides; aut commemorare poſſem ſine dolore. Quamquam tuis monitis, præceptiſque omnis eſt abjiciendus dolor. Ergo & domeſtica feremus, ut cenſes: & publica paulo etiam fortius fortaſſe, quam tu ipſe, qui præcipis. Te enim ſpes aliqua conſolatur, ut ſcribis; nos autem erimus etiam in omnibus deſperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris & præcipis. Das enim mihi jucundas recordationes conſcientiæ noſtræ, rerumque earum, quas, te in primis auctore, geſſimus. Præſtitimus enim patriæ non minus certe, quam debuimus: plus profecto, quam eſt ab animo cujuſquam, aut conſilio hominis poſtulatum. Ignoſces mihi de me ipſo aliquid prædicanti. Quarum enim tu rerum cogitatione nos levare ægritudine voluiſti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus moleſtiis & angoribus abducam; transferamque animum ad ea, quibus ſecundæ res ornantur, adverſæ adjuvantur: tecumque & ero tantum, quantum patietur utriuſque ætas & valetudo; & ſi eſſe una minus poterimus, quam volumus; animorum tamen conjunctione, iiſdem ſtudiis ita fruemur, ut nunquam non una eſſe videamur. Vale.

14. L. LUCCEJUS Q. F. M. T. CICERONI M. F. S. D.

Cauſam quærit, cur Cicero ab Urbe tamdiu abſit; hortaturque, ut animum a mœrore abducat. A. U. C. 708.

SI vales, bene eſt: valeo, ſicut ſoleo: paululo tamen etiam deterius, quam ſoleo. Te requi-

ſivi

ſivi ſæpius, ut viderem: Romæ quia poſtea non fuiſti, (1) quam a me diſceſſeras, miratus ſum: quod item nunc miror. Non habeo certum, quæ te res hinc maxime retrahat. Si ſolitudine delectare, quum ſcribas, & aliquid agas eorum, quorum conſueſti, gaudeo, neque reprehendo tuum conſilium: nam nihil iſto poteſt eſſe jucundius, non modo miſeris his temporibus & luctuoſis, ſed etiam tranquillis & optatis: præſertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requietem quærat ex magnis occupationibus: vel erudito, qui ſemper aliquid ex ſe promat, quod alios delectet, ipſum laudibus illuſtret. Sin autem, ſicut hic dum eras, lacrymis triſtitiæ te tradidiſti: doleo, quia doles, & angere: nec poſſum te (ſi concedis, quod ſentimus, ut liberius dicamus) non accuſare. Quid enim? tu ſolus aperta non videbis, qui propter acumen occultiſſima perſpicis? tu non intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari ſollicitudines, quas (2) elevare tua te prudentia poſtulat? Quod ſi non poſſumus aliquid proficere ſuadendo, gratia contendimus, & rogando; ſi quid noſtra cauſa vis, ut iſtis te moleſtiis laxes, & ad convictum noſtrum redeas, & ad conſuetudinem vel noſtram communem, vel tuam ſolius ac propriam. Cupio non obtundere te, ſi non delectare noſtro ſtudio: cupio deterrere, ne permaneas in incepto, quum duæ res iſtæ contrariæ me conturbent; ex quibus aut in altera mihi velim, ſi potes, obtemperes; aut in altera non offendas. Vale.

15. M. CICERO L. LUCCEJO Q. F. S.

Quærenti Lucceio, cur ab Urbe abeſſet, ejuſque mærorem minuere conanti, reſpondet, & quare doleat, & quare in Urbe non vivat. A. U. C. 705.

OMnis amor tuus ex omnibus partibus ſe oſtendit in iis literis, quas a te proxime accepi:

(1) Victor. *quam diſceſſerat*, Cæſar. ſc.
(2) Gul. *allevare*.

non ille quidem mihi ignotus, ſed tamen gratus & optatus: dicerem jucundus, niſi id verbum in omne tempus perdidiſſem. Neque ob eam unam cauſam, quam tu ſuſpicaris, & in qua me, leniſſimis & amantiſſimis verbis utens, re graviter accuſas: ſed quod illius tanti (1) vulneris quæ remedia eſſe debebant, ea nulla ſunt. Quid enim? ad amicoſne confugiam? quam multi ſunt? habuimus enim fere communes, quorum alii occiderunt, alii neſcio quo pacto obduruerunt. Tecum vivere (2) poſſem equidem, & maxime vellem. (3) Vetuſtas, amor, conſuetudo, ſtudia paria. Quod vinculum, (4) quæ res deeſt noſtræ conjunctioni? Poſſumuſne igitur eſſe una? nec mehercule intelligo, quid impediat: ſed certe adhuc non fuimus, quum eſſemus vicini in Tuſculano, in Puteolano. Nam quid dicam in urbe? In qua, quum forum commune ſit, vicinitas non requiritur. Sed, caſu neſcio quo, in ea tempora noſtra ætas incidit, ut, quum maxime florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet. Quod enim mihi poterat eſſe perfugium ſpoliato & domeſticis & forenſibus ornamentis, atque ſolatiis? literæ, credo, quibus utor aſſidue. Quid enim aliud facere poſſum? ſed neſcio quo modo ipſæ illæ excludere me a portu & perfugio videntur, & quaſi exprobrare, quod in ea vita maneam, in qua nihil inſit, niſi propagatio miſerrimi temporis. Hic tu ea me abeſſe urbe miraris, in qua domus nihil delectare poſſit? ſummum ſit odium temporum, hominum, fori, curiæ? Itaque ſic literis utor, in quibus conſumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, ſed ut exiguam doloris oblivionem petam. Quod ſi id egiſſemus ego, atque tu (quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos (5) metus) omne tempus una fuiſſemus: neque me valetudo tua offenderet, ne-

que

(1) Vulneris, *Ex obitu Filiæ*.
(2) Lamb. *poſſe*. (3) Al. *vetuſtus eſt amor*.
(4) Camer. *quaſi deeſt*. (5) Græv. *motus*.

que te mœror meus: quod, quantum fieri poterit, conſequamur. Quid enim eſt utrique noſtrum aptius? Propediem te igitur videbo. Vale.

16. M. T. CICERO TITIO S. D.

Conſolatur diligenter in primis amicum, filii obitum immoderatius ferentem. A. U. C. 709.

Etſi unus ex omnibus minime ſum ad te conſolandum accommodatus, quod tantum ex tuis moleſtiis cœpi doloris, ut conſolatione ipſe egerem; tamen, quum longius a ſummi luctus acerbitate meus abeſſet dolor, quam tuus, ſtatui noſtræ neceſſitudinis eſſe, meæque in te benevolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tamdiu: ſed adhibere aliquam modicam conſolationem, quæ levare dolorem tuum poſſet, ſi minus ſanare potuiſſet. Eſt autem conſolatio pervulgata quidem illa maxime, quam ſemper in ore, atque in animo habere debemus: HOMINES nos ut eſſe meminerimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ propoſita ſit vita noſtra. Neque eſſe recuſandum, quominus ea, qua nati ſumus, conditione vivamus: neve tam graviter eos caſus feramus, quos nullo conſilio vitare poſſimus:eventiſque aliorum memoria repetendis, nihil accidiſſe nobis novi cogitemus. Neque hæ, neque cæteræ conſolationes, quæ ſunt a ſapientiſſimis viris uſurpatæ, memoriæque (1) & literis proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum ſtatus ipſe noſtræ civitatis, & hæc (2) perturbatio temporum perditorum: quum beatiſſimi ſint, qui liberos non ſuſceperunt, minus autem miſeri, qui his temporibus amiſerunt, quam ſi eoſdem bona, aut denique aliqua repub. perdidiſſent. Quod ſi tuum te deſiderium movet, aut ſi tuarum rerum cogitatione mœres; non facile exhauriri tibi iſtum dolorem poſſe univerſum puto. Sin illa te res cruciat (quæ magis amoris eſt) ut eorum, qui occiderunt, mi-

(1) Gebhard. delet &. (2) Græv. *prolatio*.

ſerias lugeas : ut ea non dicam, quæ ſæpiſſime & legi & audivi, nihil mali eſſe in morte, in qua ſi reſideat ſenſus, immortalitas illa potius, quam mors dicenda ſit: ſin ſit amiſſus, nulla videri miſeria debeat, quæ non ſentiatur : hoc tamen non dubitans confirmare poſſum, ea miſceri, parari, impendere reipub. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus eſſe videatur. Quid eſt enim jam non modo pudori, probitati, virtuti, rectis ſtudiis, bonis artibus, ſed omnino libertati ac ſaluti loci? non mehercule quemquam audivi hoc graviſſimo & peſtilentiſſimo anno adoleſcentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non a Diis immortalibus (1) ereptus ex his miſeriis, atque ex iniquiſſima conditione vitæ videretur. Quare ſi tibi unum hoc detrahi poteſt, ne quid iis, quos (2) amaſti, mali putes contigiſſe, permultum erit ex mœrere tuo diminutum. Relinquetur enim ſimplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, ſed ad te ipſum proprie referetur : in qua non eſt jam gravitatis ac ſapientiæ tuæ, quam tu a puero præſtitiſti, ferre immoderatius caſum incommodorum tuorum, qui ſit ab eorum, quos dilexeris, miſeria maloque ſejunctus. Etenim eum ſemper te & privatis in rebus & publicis præſtitiſti, tuenda tibi ut ſit gravitas, & conſtantiæ ſerviendum. Nam, quod allatura eſt ipſa diuturnitas, quæ maximos luctus vetuſtate tollit; id nos (3) præripere conſilio, prudentiaque debemus. Etenim ſi nulla unquam fuit, liberis amiſſis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit; certe nos, quod eſt dies allatura, id conſilio (4) anteferre debemus : neque expectare temporis medicinam, quam repreſentare ratione poſſumus. His ego literis ſi quid profeciſſem, exiſtimabam optandum quiddam me eſſe aſſequutum : ſin minus forte va-

va-

(1) Victor. *exceptus*. (2) Urſin. *amiſiſti*.
(3) Victor. *præcipere*. (4) Al. *antecapere*.

fuiſſent, officio tamen eſſe (1) fructum benevolentiſſimi atque amiciſſimi: quem me tibi & fuiſſe ſemper exiſtimes velim, & futurum eſſe confidas. Vale.

17. M. CICERO P. SEXTIO P. F. S. D.

Excuſat tarditatem literarum, hortatur Sextium, ut exilii caſum ſapienter fortiterque ferat. A.U.C. 700.

Non oblivione amicitiæ noſtræ, neque intermiſſione conſuetudinis meæ, ſuperioribus temporibus ad te nullas literas miſi; ſed quod priora tempora in ruinis reipub. noſtriſque jacuerunt: poſteriora autem me a ſcribendo tuis injuſtiſſimis, atque acerbiſſimis incommodis retardarunt. Quum vero & intervallum jam ſatis longum fuiſſet, & tuam virtutem animique magnitudinem diligentius eſſem mecum recordatus: non putavi eſſe alienum inſtitutis meis, hæc ad te ſcribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in invidiam abſens, & in crimen vocabare, defendi: & quum in tui familiariſſimi judicio, ac periculo tuum (2) nomen conjungeretur, ut potui accuratiſſime te, tuamque cauſam tutatus ſum; & proxime recenti adventu meo, quum rem aliter inſtitutam offendiſſem, ac mihi placuiſſet, ſi adfuiſſem; tamen nulla re ſaluti tuæ defui: quumque eo tempore invidia annonæ inimici non ſolum tui, verum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius judicii, multaque alia reipub. vitia plus, quam cauſa ipſa veritaſque valuiſſent; Publio tuo neque opera, neque conſilio, neque labore, neque gratia, neque teſtimonio defui. Quamobrem, omnibus officiis amicitiæ diligenter a me ſanckeque ſervatis, ne hoc quidem prætermittendum eſſe duxi, te ut hortarer, rogaremque, ut & hominem te, & virum eſſe meminiſſes: id eſt, ut & communem incertumque caſum, quem neque vitare quiſquam noſtrum,

(1) Gebh. *fundum*. (2) Victor. *crimen*.

neque præſtare ullo pacto poteſt, ſapienter ferres; & dolori fortiter ac fortunæ reſiſteres; cogitareſque & in noſtra civitate, & in cæteris, quæ rerum potitæ ſunt, multis fortiſſimis atque optimis viris, injuſtis judiciis, tales caſus incidiſſe. Illud utinam ne vere ſcriberem, ea te republica carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autem filio; vereor, ne ſi nihil ad te ſcripſerim, debitum ejus virtuti videar teſtimonium non (1) cepiſſe: ſin autem omnia, quæ ſentio, perſcripſerim, ne refricem meis literis deſiderium, ac dolorem tuum. Sed tamen prudentiſſime facies, ſi illius pietatem, virtutem, induſtriam, ubicumque eris, tuam eſſe, tecum eſſe duces. Nec enim minus noſtra ſunt, quæ animo complectimur, quam quæ oculis intuemur. Quamobrem & illius eximia virtus, ſummuſque in te amor magnæ tibi conſolationi debet eſſe; & nos, cæterique, qui te non ex fortuna, ſed ex virtute tua pendimus, ſemperque pendemus: & maxime animi tui conſcientia, quum tibi nihil merito accidiſſe reputabis: ſi & illud adjunges, HOMINES ſapientes turpitudine, non caſu; & delicto ſuo, non aliorum injuria commoveri. Ego & memoria noſtræ veteris amicitiæ, & virtute atque obſervantia filii tui monitus, nullo loco deero neque ad conſolandum, neque ad levandum fortunam tuam. Tu ſi quid ad me forte ſcripſeris, perficiam, ne te fruſtra ſcripſiſſe arbitrere. Vale.

18. M. CICERO T. (2) FADIO S. D.

Argumentis utitur ſeptem, ut Fadium exulem conſoletur. A. U. C. 701.

ETſi egomet, qui te conſolari cupio, conſolandus ipſe ſum: propterea quod nullam rem gra-

(1) P. Manut. & Lamb. *dediſſe*. (2) *Vulgo T. Fabio, qui fuerat cum P. Sextio Tribunus Plebis. Male. Fabii enim nobiliſſimi: hic autem fuit homo novus, ut innuit ipſe Cicero.* Gerhard.

gravius jamdiu tuli, quam incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor ſolum, ſed etiam pro amore noſtro rogo atque oro, te colligas, virumque præbeas, & qua conditione omnes homines, & quibus temporibus nati ſimus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quam fortuna abſtulit: propterea quod adeptus es quod non multi homines novi: amiſiſti, quæ plurimi homines nobiliſſimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum eo videatur eſſe, qui quam leviſſima pœna ab hac repub. diſceſſerit. Tu vero, qui & fortunas, & liberos habeas, & nos cæteroſque neceſſitudine & benevolentia tecum conjunctiſſimos; quique magnam facultatem ſis habiturus nobiſcum, & cum omnibus tuis vivendi; & quum unum ſit judicium ex tam multis, quod reprehendatur, (1) ut quod una ſententia, eaque dubia, potentiæ alicujus condonatum exiſtimetur; omnibus his de cauſis debes iſtam moleſtiam quam (2) leviſſime ferre. Meus animus erit in te liberoſque tuos ſemper, quem tu eſſe vis, & qui eſſe debet.

19. CICERO (3) RUFO.

Rufo paulo ante Quæſtori ſuo in Provincia, ſuadet ut in bello civili Pompejum ſequatur. A. U. C. 704.

ETſi mihi nunquam dubium fuit, quin tibi eſſem cariſſimus: tamen quotidie magis id perſpicio: extatque id, quod mihi oſtenderas qui-

G 5 bus-

(1) Al. *idque*. (2) Al. *leniſſime*.

(3) Rufo. *Hos titulos Epiſtolarum quemadmodum in antiquis exemplaribus invenimus, ita ſcripſimus: id alii poſtea facere neglexerunt. Quod ſi res magni ponderis non eſt, non eſt fortaſſe tam levis, quam quiſpiam exiſtimaret. Nam ita frequenter ſcribere ſolitos eſſe veteres pluribus in locis Cicero teſtatur, in quibus etiam non parum referre docet, prænomina ponantur & tituli honorumque gradus, an nominibus tan-*

buſdam literis, hoc te ſtudioſiorem in me colendo fore, quam in provincia fuiſſes (etſi, meo judicio, nihil ad tuum provinciale officium addi poteſt) quo liberius judicium eſſe poſſet tuum. Itaque me & ſuperiores literæ tuæ admodum delectaverunt, quibus & expectatum meum adventum abs te amanter videbam; &, quum aliter res cecidiſſet, ac putaſſes, te meo conſilio magnopere eſſe lætatum: & his proximis literis magnum cepi fructum & judicii & officii tui: judicii, quod intelligo, te (id quod omnes fortes ac boni viri facere debent) nihil putare utile eſſe, niſi quod rectum honeſtumque ſit: officii, quod te mecum, quodcumque cepiſſem conſilii, polliceris fore; quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honeſtius eſſe quidquam poteſt. Mihi conſilium captum jamdiu eſt: de quo ad te, non quo celandus eſſes, nihil ſcripſi antea, ſed quia communicatio conſilii tali tempore, quaſi quædam admonitio videtur eſſe officii, vel potius efflagitatio ad coeundam ſocietatem vel periculi, vel laboris. Quum vero ea tua ſit voluntas, humanitas, benevolentia erga me, libenter amplector talem animum: ſed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) ſi feceris id, quod oſtendis, magnam habebo gratiam: ſi non feceris, ignoſcam: & alterum timori, alterum mihi te negare non potuiſſe arbitrabor. Eſt enim res profecto maxima. Quid rectum ſit, apparet: quid expediat, obſcurum eſt: ita tamen, ut

tantum qui ſcribit utatur. In Ep. ad Volumnium 5. ait. Quod ſine prænomine, familiariter, ut debes, ad me epiſtolam miſiſti *&c. in Orat. pro Domo ſua*: Literas in concione recitaſti, quas tibi a C. Cæſare miſſas diceres. *Cæſar Pulchro.* Cum etiam es argumentatus amoris eſſe hoc ſignum, cum nominibus tantum uteretur, neque adſcriberet *Procos. &c. Legi etiam poteſt titulus Epiſtolæ M. Antonii, quæ in 13. Philippica incluſa eſt. Hujus autem, & ſequentis Epiſtolæ nomina nuda ſunt in priſcis, & bonis libris.* Victorius.

ut ſi nos ii ſumus, qui eſſe debemus (id eſt ſtudio digni, & literis noſtris) dubitare non poſſimus, quin ea maxime conducant, quæ ſunt rectiſſima. Quare tu, ſi ſimul placebit, ſtatim ad me venies: ſin idem placebit, atque (1) eodem, nec continuo poteris; omnia tibi ut nota ſint, faciam. Quidquid ſtatueris, te mihi amicum; ſin id, quod opto, etiam amiciſſimum judicabo. Vale.

20. CICERO RUFO.

Purgatio Ciceronis ad Rufum, Quæſtorem antea ſuum in Cilicia, de rationibus provincialibus. A.U.C. 704.

(2) QUo modo potuiſſem, te conveniſſem, ſi eo, quo conſtitueras, venire voluiſſes. Quare etſi mei commodi cauſa (3) commovere me noluiſti: tamen ita exiſtimes velim, me antelaturum fuiſſe, ſi ad me miſiſſes, voluntatem tuam commodo meo. Ad ea, quæ ſcripſiſti, commodius equidem poſſem de ſingulis ad te rebus ſcribere, ſi M. Tullius ſcriba meus adeſſet: a quo mihi exploratum eſt in rationibus duntaxat referendis (de cæteris rebus affirmare non poſſum) nihil eum feciſſe ſcientem, quod eſſet contra aut rem, aut exiſtimationem tuam; deinde, ſi rationum referendarum jus vetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, niſi tecum pro conjunctione noſtræ neceſſitudinis contuliſſem confeciſſemque, non fuiſſe. Quod igitur feciſſem ad urbem, ſi conſuetudo priſtina maneret, id (quum lege Julia relinquere rationes in provincia neceſſe erat, eaſdemque totidem verbis referre ad ærarium) feci in provincia, neque ita feci, ut te ad meum arbitrium adducerem; ſed tribui tibi tantum, quantum me tribuiſſe nunquam me pœnitebit. Totum enim ſcribam meum, quem tibi video nunc eſſe ſuſpectum, tibi tradidi. Tu ei M. Mindium fratrem tuum adjunxiſti. Rationes confectæ me abſente ſunt te-
cum

(1) Al. *eodem modo*. (2) Al. *quoquo modo*.
(3) Al. *convenire*.

eum : ad quas ego nihil adhibui præter lectionem ; . Ita accepi librum a meo ſervo ſcriba, ut eundem acceperim a fratre tuo. Si honos is fuit, majorem tibi habere non potui : ſi fides, majorem tibi habui, quam pene ipſi mihi. Si providendum fuit, ne quid aliter, ac tibi & honeſtum & utile eſſet, referretur ; non habui, cui potius id negotii darem (1). Illud quidem certe factum eſt, quod lex jubebat, ut apud duas civitates, Laodicenſem, & Apameenſem, quæ nobis maximæ videbantur, quoniam ita neceſſe erat, rationes confectas & (2) conſolutas deponeremus. Itaque huic loco primum reſpondeo, me, quamquam juſtis de cauſis rationes (3) deferre properarim, tamen te expectaturum fuiſſe, niſi in provincia relictas rationes pro (4) relatis haberem. Quamobrem, de Voluſio quod ſcribis, non eſt id rationum. Docuerunt enim me periti homines, in his cum omnium peritiſſimus, tum mihi amiciſſimus C. Camillus, ad Voluſium transferri nomen a Valerio non potuiſſe, ſed prædes Valerianos teneri. Neque id erat HS. xxx. ut ſcribis, ſed xix. Erat enim nobis curata pecunia Valerii mancipis nomine, ex qua reliquum quod erat, in rationibus retuli. Sed ſic me & liberalitatis fructu privas, & diligentiæ, & (quod minime tamen laboro) mediocris etiam prudentiæ : liberalitatis, quod mavis ſcribæ mei beneficio, quam meo, legatum meum præfectumque maxima calamitate levatos ; quum præſertim non deberent eſſe obligati : diligentiæ, quod exiſtimas, de tanto officio meo, tanto etiam periculo, nec ſciſſe me quidquam, ne cogitaviſſe ; ſcribam, quidquid voluiſſet, quum id mihi ne recitaviſſet quidem, retuliſſe : prudentiæ, quum rem (5) a me ne inſipienter quidem cogitatam putes. Nam & Voluſii liberandi meum fuit conſilium : &, ut multa tam gravis

(1) Græv. addit inſuper *quam cui dedi*.
(2) Gebhard. *conſolidatas*. (3) J. F. Gron. *referre*.
(4) Idem *collatis*. (5) Vict. *a me non inſipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes*.

vis Valerianis prædibus, ipſique T. Mario depelleretur, a me inita ratio eſt: quam quidem omnes non ſolum probant, ſed etiam laudant. Et, ſi verum ſcire vis, hoc uni ſcribæ meo intellexi non nimium placere. Sed ego putavi eſſe viri boni, quum populus ſuum ſervaret, conſulere fortunis tot vel amicorum, vel civium. Nam de Luccejo eſt ita actum, ut auctore Cn. Pompejo iſta pecunia in fano poneretur. Id ego agnovi meo juſſu eſſe factum. Qua pecunia Pompejus eſt uſus, ut tua, (1) quam tu depoſueras, Sextius. Sed hoc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animadvertiſſe moleſte ferrem, ut adſcriberem, te in fano pecuniam juſſu meo depoſuiſſe, niſi iſta pecunia graviſſimis eſſet certiſſimiſque monumentis teſtata, cui data, quo S. C. quibus tuis, quibus meis literis P. Sextio tradita eſſet. Quæ quum viderem tot veſtigiis impreſſa, ut in his errari non poſſet, non adſcripſi id, quod tua nihil referebat: ego tamen adſcripſiſſe mallem, quum id te video deſiderare. Sicut ſcribis tibi id eſſe referendum, idem ipſe ſentio: neque in eo quidquam a meis rationibus diſcrepabunt tuæ. Addes enim tu, meo juſſu: quod ego (2) nunquam addidi; nec cauſa eſt, cur negem: nec, ſi eſſet, & tu nolles, negarem. Nam de HS. nongentis millibus certe ita relatum eſt, ut tu, ſive frater tuus referri voluit. Sed, ſi quid eſt, quando (3) de Luccejo parum proviſum eſt, quod ego in rationibus referendis etiamnunc corrigere poſſim, de eo mihi quum S. C. non ſim uſus, quid per leges liceat, conſiderandum eſt. Te certe (4) in pecunia exacta ita efferre ex meis rationibus relatis non oportuit, niſi quid me fallit: ſunt enim alii peritiores. Illud cave dubites, quin ego omnia faciam, quæ intereſſe tua, aut etiam velle te exiſtimem,

ſi

(1) Gebhard. *quam tum depoſuerat Sextius*.

(2) Ant. Auguſt. *tunc non*. Al. *quidem non*.

(3) Joſ. Scal. *de lucello*, uti & ſupra. Pantagath. *de logeo parum gratum eſt*. Al. aliter.

(4) Gronov. *in pecunia exacta iſta referre*.

ſi ullo facere modo poſſim. Quod ſcribis de beneficiis, ſcito a me & tribunos militares & præfectos, & contubernales dumtaxat meos delatos eſſe. In quo quidem ratio me feſellit. Liberum enim mihi tempus ad eos deferendos exiſtimabam dari. Poſtea certior ſum factus, triginta diebus deferri neceſſe eſſe, quibus rationes retuliſſem Sane moleſte tuli, non illa beneficia tuæ potius ambitioni reſervata eſſe, quam meæ, qui ambitione nihil uterer. De centurionibus tamen, & de tribunorum militarium contubernalibus, res eſt in integro: genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum eſt de HS. centum millibus, de quibus memini mihi a te Myrina literas eſſe allatas, non mei errati, ſed tui: in quo peccatum videbatur eſſe, ſi modo erat, fratris tui, & Tullii. Sed quum id corrigi non poſſet, quod, jam depoſitis rationibus, ex provincia (1) deceſſimus; credo, me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea ſpe facultatum, quam tum habebamus, quam humaniſſime potuerim, reſcripſiſſe. Sed neque tum me humanitate literarum mearum obligatum puto, neque tuam hodie epiſtolam de HS. centum ſic accepiſſe, ut ii accipiunt, quibus epiſtolæ per hæc tempora moleſtæ ſunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quæ ad me ſalvis legibus perveniſſet, Epheſi apud publicanos depoſuiſſe: id fuiſſe (2) HS. xxii: eam omnem pecuniam Pompejum abſtuliſſe: quod ego ſive æquo animo, ſive iniquo fero, tu de HS. centum æquo animo ferre debes, & exiſtimare, eo minus ad te vel de tuis cibariis, vel de mea liberalitate perveniſſe. Quod ſi mihi expenſa iſta HS. centum tuliſſes, tamen, quæ tua eſt ſuavitas, quique in me amor, nolles a me hoc tempore æſtimationem accipere. Nam, numeratum ſi cuperem, non

(1) J. F. Gron. *deceſſemus*. (2) *H S. xxii. Parva ſumma. Itaque legendum opinor* bis & vicies, *ut eſt in Ep.* 1. *lib.* xi. *ad Attic.* In Ciſtophoro in Aſia *habeo ad H-S.* bis & vicies. Manutius.

non erat. Sed hæc jocatum me putato, ut ego te exiſtimo. Ego tamen, quum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, ſi quid ad rem putabis pertinere. Hanc epiſtolam cur non ſcindi velim, cauſa nulla eſt. Vale.

21. M. T. C. L. MESCINIO S. D.

Cupidum ſe eſſe ſignificat Meſcinii videndi: eumque hortatur, ut acerbitatem temporum literarum ſtudio, optimæque conſcientiæ recordatione mitiget. A. U. C. 707.

GRatæ mihi tuæ literæ fuerunt, ex quibus intellexi, quod etiam ſine literis arbitrabar, te ſumma cupiditate affectum eſſe videndi mei: quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam. Nam (1) tecum eſſe, (2) ita mihi omnia, quæ opto, contingant, ut vehementer velim. Etenim, quum eſſet major & virorum & civium bonorum, & jucundorum hominum & amantium mei copia, tamen erat nemo, quicum eſſem libentius, quam tecum, & pauci, quibuſcum eſſem æque libenter: hoc vero tempore, quum alii interierint, alii abſint, alii mutati voluntate ſint, unum medius fidius tecum diem libentius poſuerim, quam hoc omne tempus cum pleriſque eorum, quibuſcum vivo neceſſario. Noli enim exiſtimare, mihi ſolitudinem non jucundiorem eſſe (qua tamen ipſa uti non licet) quam ſermones eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut ad ſummum altero. Itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum cenſeo, literulis noſtris; præterea etiam conſcientia conſiliorum meorum. Ego enim is ſum (quemadmodum tu faciliime potes exiſtimare) qui nihil unquam mea potius, quam meorum civium cauſa fecerim: cui niſi invidiſſet is, quem tu

(1) Græv. *tecum eſſe mihi communia omnia, ita quæ opto &c.* (2) Ita. *Elegans adſeverandi formula, et quaſi jurandi per* ita, ut. *Divinat. cap.* 13. *Ita Deos mihi velim propitios, ut &c.* Cellarius.

tu nunquam amaſti (me enim amabas) & ipſe beatus eſſet, & omnes boni. Ego ſum, qui nullius vim plus valere volui, quam honeſtum otium: idemque quum illa ipſa arma, quæ ſemper timueram, plus poſſe ſenſi, quam illum conſenſum bonorum, quem ego idem effeceram, quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc, & multa alia coram brevi tempore licebit. Neque me tamen ulla res alia Romæ tenet, niſi expectatio (1) rerum Africanarum Videtur enim mihi res in propinquum adducta diſcrimen. Puto autem mea nonnihil intereſſe; quamquam idipſum, quid interſit, non ſane intelligo; veruntamen, quidquid illinc nuntiatum ſit, non longe abeſſe (2) a conſiliis amicorum. Eſt enim res jam in eum locum adducta, ut, quamquam multum interſit inter eorum cauſas, qui dimicant, tamen inter victorias non multum interfuturum putem. Sed plane animus, qui dubiis rebus forſitan fuerit infirmior, deſperatis confirmatus eſt multum: quem etiam tuæ ſuperiores literæ confirmarunt, quibus intellexi, quam fortiter injuriam ferres: juvitque me, tibi cum ſummam humanitatem, tum etiam tuas literas profuiſſe. Verum enim ſcribam: teneriore mihi animo videbare, ſicut omnes fere, qui vita ingenua in beata civitate & libera viximus. Sed, ut illa ſecunda moderate tulimus; ſic hanc non ſolum adverſam, ſed funditus everſam fortunam fortiter ferre debemus: ut hoc ſaltem in maximis malis boni conſequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quod nullum ſenſum eſſet habitura, nunc ſic affecti non modo contemnere debeamus, ſed etiam optare. Tu, ſi me diligis, fruere iſto otio, tibique perſuade, PRÆTER culpam ac peccatum, quo ſemper caruiſti & carebis, homini accidere nihil poſſe, quod

(1) Rerum Africanarum. *Loquitur de bello Africano quod inter Cæſarem, & Scipionem, ac regem Jubam geſtum eſt*. Manut. (2) Al. addunt *velim a.*

quod ſit horribile, aut pertimeſcendum. Ego, ſi videbitur recte fieri poſſe, ad te veniam brevi: ſi quid acciderit, ut mutandum conſilium ſit, te certiorem faciam ſtatim. Tu ita fac cupidus mei videndi ſis, ut iſtinc ne te moveas tam infirma valetudine, niſi ex me prius quæſieris per literas, quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas, valetudinique tuæ & tranquillitati animi ſervias.

LIBER VI.

1. M. CICERO A. TORQUATO S. D.

A. Manlium Torquatum, qui Pompejanas partes ſecutus erat, conſolatur in eo, quod Romæ non ſit, & aliquam ſimul ſpem reditus oſtendit. A. U. C. 707.

ETſi (1) ea perturbatio eſt omnium rerum, ut ſuæ quemque fortunæ maxime pœniteat; nemoque ſit, quin ubivis, quam ibi, ubi eſt, eſſe malit: tamen mihi dubium non eſt, quin hoc tempore bono viro Romæ eſſe, miſerrimum ſit. Nam, etſi quocumque in loco quiſque eſt, idem eſt ei ſenſus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum & ſuarum; tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ cæteri audiunt, intueri coguntur, nec avertere a miſeriis cogitationem ſinunt. Quare etſi multarum rerum deſiderio te angi neceſſe eſt: tamen illo dolore, quo maxime te confici audio, quod Romæ non ſis, animum tuum libera. Etſi enim cum magna moleſtia tuos, tuaque deſideras: tamen illa quidem, quæ requiris, ſuum ſtatum tenent, nec melius, ſi tu adeſſes, tenerent: nec ſunt ullo in proprio periculo: nec debes tu, quum de tuis cogitas, aut præcipuam ali

(1) Etſi. *Adverte in principio hujus epiſtolæ quater eſſe repetitum* Etſi, tamen, *quod in nobis vitio duceretur*. Grævius.

aliquam fortunam poſtulare, aut communem recuſare. De te autem ipſo, Torquate, eſt tuum ſic agitare animo, ut non adhibeas in conſilium cogitationum tuarum deſperationem, aut timorem. Nec enim (1) is, qui in te adhuc injuſtior, quam tua dignitas poſtulabat, fuit, non magna ſigna dedit animi erga te mitigati. Nec tamen is ipſe, a quo ſalus petitur, habet explicatam, aut exploratam rationem ſalutis ſuæ. Quumque omnium bellorum exitus incerti ſint, ab altera victoria tibi periculum nullum eſſe perſpicio, quod quidem ſejunctum ſit ab omnium interitu: ab altera te ipſum nunquam timuiſſe certo ſcio. Reliquum eſt, ut te idipſum, quod ego quaſi conſolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reipub. cujus tanti mali, quamvis docti viri multa dicant, tamen vereor, ne conſolatio (2) ulla poſſit vera reperiri, præter illam, quæ tanta eſt, quantum in cujuſque animo roboris eſt atque nervorum. Si enim BENE ſentire, recteque facere ſatis eſt ad bene beateque vivendum, vereor, ne eum, qui ſe optimorum conſiliorum conſcientia ſuſtentare poſſit, miſerum eſſe (3) nefas ſit dicere. Nec enim nos arbitror victoriæ præmiis ductos, patriam olim, & liberos, & fortunas reliquiſſe: ſed quoddam nobis officium juſtum & pium, & debitum reip. noſtræque dignitati (4) videbatur: qui neque, quum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis eſſet victoria. Quare, ſi id evenit, quod ingredientibus nobis in cauſam propoſitum fuit accidere poſſe, non debemus ita cadere animis, quaſi aliquid evenerit, quod fieri poſſe nunquam putarimus. Simus igitur ea mente, (5) quam ratio, & veritas præſcribit: ut nihil in vita nobis præſtandum præter culpam putemus: eaque quum careamus, omnia humana pla-

(1) Is. *C. Julius Cæſar*. Corradus.

(2) Camerar. *nulla*. (3) Urſin. *nefas non ſit*.

(4) Id. *Videbamur ſequi, neque*. (5) Al. *qua ratio & virtus*.

placate & moderate feramus. Atque hæc eo pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen ipſa virtus ſe ſuſtentare poſſe videatur. Sed, ſi eſt ſpes aliqua rebus communibus, ea tu, quicumque ſtatus eſt futurus, carere non debes. Atque hæc mihi ſcribenti veniebant in mentem, me eum eſſe, cujus tu deſperationem accuſare ſolitus eſſes, quemque auctoritate tua cunctantem & diffidentem excitare. Quo quidem tempore non ego cauſam noſtram, ſed conſilium improbabam. Sero enim nos iis armis adverſari videbam, quæ multo ante confirmata per noſmetipſos erant: dolebamque pilis & gladiis, non conſiliis, neque auctoritatibus noſtris, de jure publico diſceptari. Neque ego ea, quæ facta ſunt, fore quum dicebam, divinabam futura: ſed quod & fieri poſſe, & exitioſum fore, ſi eveniſſet, videbam, id ne accideret, timebam: præſertim quum, ſi mihi alterutrum de eventu atque exitu rerum promittendum eſſet, id fututum, quod evenit, exploratius poſſem promittere. Iis enim rebus præſtabamus, quæ non prodeunt in aciem: uſum autem armorum, & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe, quæſo, quo me tum eſſe oportere cenſebas. Hæc eo ſcripſi, quod mihi Philargyrus tuus, omnia de te requirenti, fideliſſimo animo (ut mihi quidem viſus eſt) narravit, te interdum ſollicitum ſolere eſſe vehementius: quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua repub. ſis futurus, qui eſſe debes: aut perdita, non afflictiore conditione, quam cæteri. Hoc vero tempus, quo exanimati omnes & ſuſpenſi ſumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod & in urbe ea es, ubi nata & alta eſt ratio ac moderatio vitæ: & habes Ser. Sulpicium, quem ſemper unice dilexiſti, qui te profecto & benevolentia & ſapientia conſolatur. Cujus ſi eſſemus & auctoritatem & conſilium ſequuti, togati potius potentiam, quam armati victoriam ſubjiſſemus. Sed hæc longiora fortaſſe fuerunt, quam neceſſe fuit: illa,

quæ majora ſunt, brevius exponam. Ego habeo, cui plus, quam tibi debeam, neminem. Quibus tantum debebam, quantum tu intelligis, eos mihi hujus belli caſus eripuit. Qui ſint autem hoc tempore, intelligo. Sed quia NEMO eſt tam afflictus, qui, ſi nihil aliud ſtudeat, niſi id, quod agit, non poſſit navare aliquid & efficere: omne meum conſilium, operam, ſtudium certe velim exiſtimes tibi tuiſque liberis eſſe debitum.

2. M. T. C. A. TORQUATO S. D.

Primum ſe excuſat, quod minus ſæpe ſcribat: deinde de reditu Torquati eſſe impetratum ſignificat: & conſolationis loco ſubjungit, nihil ei præcipue timendum. A U. C. 707.

PEto a te, ne me putes oblivione tui rarius ad te ſcribere, quam ſolebam: ſed aut gravitate valetudinis (qua tamen jam paulum videor levari) aut quod abſim ab urbe, ut, qui ad te proficiſcantur, ſcire non poſſim. Quod velim ita ſtatutum habeas, me tui memoriam cum ſumma benevolentia tenere, tuaſque omnes res non minori mihi curæ, quam meas eſſe. Quod majore in varietate verſata eſt adhuc tua cauſa, quam homines aut volebant, aut opinabantur, mihi crede, non eſt pro malis temporum quod moleſte feras. Neceſſe eſt enim aut armis urgeri rempub. ſempiternis, aut, his poſitis, recreari aliquando, aut funditus interire. Si arma valebunt, nec eos, a quibus reciperis, vereri debes, nec eos, quos adjuviſti. Si, armis aut conditione poſitis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas reſpiraverit, & dignitate frui tibi, & fortunis licebit. Sin omnino interierint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentiſſimus (1) M. Antonius jam tum timebat, quum tantum inſtare

re

(1) M. Antonius Orator. Jam tum, *ante Marii & Syllæ bellum, quo in bello ipſe eſt interfectus.* Manutius.

re malorum ſuſpicabatur; miſera eſt illa quidem conſolatio, tali præſertim civi & viro, ſed tamen neceſſaria, NIHIL eſſe præcipue cuiquam dolendum in eo, quod accidit univerſis. Quæ vis inſit in his paucis verbis (plura enim committenda epiſtolæ non erant) ſi attendes, quod facis, profecto etiam ſine meis literis intelliges, te aliquid habere, quod ſperes; nihil, quod aut hoc, aut aliquo reipub. ſtatu timeas. Omnia ſi interierint, quum ſuperſtitem te eſſe reipub. ne, ſi liceat quidem, velis, ferendam eſſe fortunam præſertim quæ abſit a culpa. Sed hæc hactenus. Tu velim ſcribas ad me quid agas, & ubi futurus ſis: ut aut quo ſcribam, aut quo veniam, ſcire poſſim. Vale.

3. — M. T. C. A. TORQUATO S. D.

Conſolari vult: ſed quia nihil aliud ad conſolandum ſuppetit, conſolationem ait debere eſſe optimorum conſiliorum conſcientiam. A. U. C. 707.

SUperioribus literis, benevolentia magis adductus, quam quod res ita poſtularet, fui longior. Neque enim confirmatione noſtra egebat virtus tua: neque erat ea mea cauſa, atque fortuna, ut, cui ipſi omnia deeſſent, alterum confirmarem. Hoc item tempore brevior eſſe debeo. Sive enim nihil tum opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus eſt: ſive tum opus fuit, illud ſatis eſt, præſertim quum acceſſerit nihil novi. Nam etſi quotidie aliquid audimus earum(1)rerum, quas ad te perferri exiſtimo: ſumma tamen eadem eſt, & idem exitus, quem ego tam video animo, quam ea, quæ oculis cernimus. Nec vero quidquam video, quod non (2) idem te videre certo ſciam. Nam etſi, quem exitum acies habitura ſit, divinare nemo poteſt: tamen & belli exitum video: & ſi id minus, hoc quidem certe, quum ſit neceſſe

(1) Rerum. *Hiſpanienſium rerum.* Cellar.
(2) Al. *item*.

eſſe alterutrum vincere, qualis futura ſit vel hæc, vel illa victoria. Idque quum optime perſpexi, tale video, nihil ut mali videatur futurum, ſi id vel ante acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. ITA enim vivere, ut (1) non ſit vivendum, miſerrimum eſt; mori autem nemo ſapiens miſerum dixit, ne beato quidem. Sed in ea es urbe, in qua hæc, vel plura, & ornatiora parietes ipſi loqui poſſe videantur. Ego tibi hoc confirmo, ETSI levis eſt conſolatio ex miſeriis aliorum, nihilo te nunc majore in diſcrimine eſſe, quam quemvis aut eorum, qui diſceſſerint, (2) aut eorum, qui remanſerint. Alteri dimicant, alteri victorem timent. Sed hæc conſolatio levis eſt, illa gravior, qua te uti ſpero, ego certe utor. Nec enim, dum ero, (3) angar ulla re, quum omni vacem culpa: &, ſi non ero, ſenſu omnino carebo. Sed rurſus (4) γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia maximæ curæ ſunt, &, dum vivam, erunt. Vale.

4. M. T. C. A. TORQATO S. D.

Conſolatoria epiſtola, rationibus undecumque collectis; ſed, ſi conſideras, deſperationem potius continet. A. U. C. 707.

NOvi quod ad te ſcriberem, nihil erat: & tamen, ſi quid eſſet, ſciebam te a tuis certiorem fieri ſolere. De futuris autem rebus etſi ſemper difficile eſt dicere; tamen interdum conjectura poſſis propius accedere, quum eſt res ejuſmodi, cujus exitus provideri poſſit. Nunc tantum videmur intelligere, non diuturnum bellum: etſi id ipſum nonnullis videatur ſecus. Equidem, quum hæc ſcribebam, aliquid jam actum putabam:

(1) non

(1) Græv. *tum pro* non.

(2) Victor. admonet, verba hæc *aut eorum, qui remanſerint*, deſiderari in MSS. & ſuppoſititia eſſe.

(3) Grut. *tangar*. (4) *Noctuam Athenas*, ſcilicet portans.

(1) non quod ego certo ſcirem, ſed quod non difficilis erat conjectura. Nam cum omnis belli Mars communis, & cum ſemper incerti exitus præliorum ſunt: tum hoc tempore ita magnæ utrinque copiæ, ita paratæ ad depugnandum eſſe dicuntur, ut utercumque vicerit, non ſit mirum futurum. Illa in dies ſingulos magis magiſque opinio hominum confirmatur, etiamſi inter cauſas armorum aliquantum interſit, tamen inter victorias non multum interfuturum. (2) Alteros propemodum jam ſumus experti: de (3) altero, nemo eſt, quin cogitet, quum ſit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco ſi videor augere dolorem tuum, quem conſolando levare debebam, fateor, me communium malorum conſolationem nullam invenire, præter illam, quæ tamen, ſi poſſis eam ſuſcipere, maxima eſt, quaque ego quotidie magis utor; CONSCIENTIAM rectæ voluntatis maximam conſolationem eſſe rerum incommodarum: nec eſſe ullum magnum malum, præter culpam. A qua quum tantum abſumus, ut etiam optime ſenſerimus, eventuſque magis noſtri conſilii, quam conſilium reprehendatur; & quum præſtitimus, quod debuimus, moderate, quod evenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non ſumo, ut te conſoler de communibus miſeriis, quæ & ad conſolandum majoris ingenii, & ad ferendum ſingularis virtutis indigent. Illud cuivis facile eſt docere, cur præcipue tu dolere nihil debeas. Ejus enim, qui tardior in te levando fuit, quam fore putaremus, non eſt mihi dubia de tua ſalute ſententia: de aliis autem non arbitror te expectare, quid ſentiam. Reliquum eſt, ut te angat, quod abſis a tuis tamdiu. Res moleſta, præſertim ab iis pueris, quibus nihil poteſt eſſe feſtivius. Sed, ut ad te ſcripſi antea, tempus eſt hujuſmodi, ut ſuam quiſ-

(1) Pantaghatus *non quorſum, quod difficilis*.

(2) Alteros *Cæſarianos*.

(3) Altero. *Pompejo Filio præſagiunt omnes, ſi fuerit ſuperior, victoria crudeliſſime uſurum*, Gronov.

quiſque conditionem miſerrimam putet, ut ubi quiſque ſit, ibi eſſe minime velit. Equidem, nos quod Romæ ſumus, miſerrimum eſſe duco; non ſolum quod in malis omnibus acerbius eſt videre, quam audire; ſed etiam quod ad omnes caſus ſubitorum periculorum magis objecti ſumus, quam ſi abeſſemus. Etſi meipſum conſolatorem tuum non tantum literæ, quibus ſemper ſtudui, quantum longinquitas temporis mitigavit. Quanto fuerim dolore, meminiſti. In quo prima illa conſolatio eſt, vidiſſe me (1) plus, quam cæteros, quum cupiebam (2) quavis iniqua conditione pacem. Quod etſi caſu, non divinatione mea factum eſt, tamen in hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod mihi ad conſolationem commune tecum eſt, ſi jam vocer ad exitum vitæ, non ab ea repub. avellar, qua carendum eſſe doleam, præſertim quum id ſine ullo ſenſu futurum ſit. Adjuvat etiam ætas, & acta jam vita, quæ cum curſu ſuo bene confecto delectatur; tum vetat in eo vim timere, quo nos jam natura ipſa pene perduxerit. Poſtremo (3) is vir, vel etiam ii viri, hoc bello occiderunt, ut impudentia videatur, eamdem fortunam, ſi res cogat, recuſare. Equidem mihi omnia propono, nec ullum eſt tantum malum, quod non putem impendere: ſed quum plus in metuendo mali ſit, quam in ipſo illo, quod timetur, deſino; præſertim quum impendeat, in quo non modo dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus ſit. Sed hæc ſatis multa, vel plura potius, quam neceſſe fuit. Facit autem non loquacitas mea, ſed benevolentia longiores epiſtolas. Servium diſceſſiſſe Athenis, moleſte tuli. Non enim dubito, quin magnæ tibi levationi ſolitus ſit eſſe quotidianus congreſſus, & ſermo cum familiariſſimi hominis, tum optimi & prudentiſſimi viri. Tu velim te, ut debes, & ſoles, tua virtute ſuſtentes. Ego, quæ te velle, quæque ad te

(1) Al. *prius*. (2) Gebhard. *quamvis*.
(3) Is vir, *Pompejus*. Corradus.

te, & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe diligenterque curabo: quæ quum faciam, benevolentiam tuam erga me imitabor, merita non aſſequar. Vale.

5. M. T. C. A. CÆCINÆ S. D.

Cæcinam, qui pro Pompejo contra Cæſarem pugnaverat, patria carentem bene ſperare jubet, ſeque ei nulla in re defuturum pollicetur. Ei autem Cæſarem ignoviſſe, Hirtius tradit de bello Africano. A. U. C. 707.

QUotieſcumque filium tuum video (video autem fere quotidie) polliceor ei ſtudium quidem meum & operam ſine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem, atque auctoritatem, cum hac exceptione, quantum valeam, quantumque poſſim. (1) Liber tuus & lectus eſt, & legitur a me diligenter, & cuſtoditur diligentiſſime. Res, & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ ſunt: quæ quidem quotidie faciliores mihi, & meliores videntur, multiſque video magnæ eſſe curæ: quorum de ſtudio, & de ſua ſpe filium ad perſcripſiſſe certo ſcio. His autem de rebus, quas conjectura conſequi poſſumus, non mihi ſumo, ut plus ipſe proſpiciam, quam te videre, atque intelligere mihi perſuaſerim: ſed tamen, quia fieri poteſt, ut tu ea perturbatiore animo cogites; puto eſſe meum, quid ſentiam exponere. Ea natura rerum eſt, & is temporum curſus, ut non poſſit iſta aut tibi, aut cæteris fortuna eſſe diuturna, neque hærere in tam bona cauſa, & in tam bonis civibus tam acerba injuria. Quare (2) ad eam ſpem quam extra ordinem de te ipſo habemus non ſolum (3) propter dignitatem,

 & vir

(1) Liber, *quo Cæſarem laudabat, ut Ep. 7. nam ille, quo maledixit, antea ſcriptus fuerat. Non dubito quin hæc epiſt. poſt illam ſcripta ſit*. Manutius.

(2) H. Steph. *adi eam ſpem*: & infra *ipſi*.

(3) MS. *per*.

& virtutem tuam (hæc enim ornamenta ſunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium ſummamque virtutem: cui mehercule hic, cujus in poteſtate ſumus, multum tribuit. Itaque ne punctum quidem temporis in iſta fortuna fuiſſes, niſi eo ipſo bono tuo, quo delectatur, ſe violatum putaſſet, quod ipſum lenitur quotidie: ſignificaturque nobis ab iis, qui ſimul cum eo vivunt, tibi hanc ipſam opinionem ingenii apud ipſum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti, atque magno ſis. Ita enim natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendum ſit: deinde ſpem quoque habeas firmiſſimam propter eas cauſas, quas ſcripſi. A me vero tibi omnia, liberiſque tuis paratiſſima eſſe confidas velim. Id enim & vetuſtas noſtri amoris, & mea conſuetudo in meos, & tua multa erga me officia poſtulant. Vale.

6. M. T. C. A. CÆCINÆ S. D.

Ad confirmandum Cæcinæ exulis animum divinationem quamdam inducit, ſumptam ex Cæſaris natura, & ex civilium temporum ratione. A. U. C. 707.

(1) VEreor, ne deſideres officium meum: quod tibi pro noſtra & meritorum multorum, & (2) ſtudiorum parium conjunctione deeſſe non debet: ſed tamen vereor, ne literarum a me officium requiras: quas tibi & jampridem & ſæpe miſiſſem, niſi quotidie melius expectans, gratulationem, quam confirmationem animi tui complecti literis maluiſſem. Nunc, ut ſpero, brevi gratulabimur. Itaque in aliud tempus id argumentum epiſtolæ differo. His autem literis animum tuum, quem minime imbecillem eſſe & audio & ſpero, etſi non ſapientiſſimi, at amiciſſimi hominis auctoritate, confirmandum etiam atque

(1) Al. *non vereor*.
(2) Victor. *ſtudiorum, & partium*.

que etiam puto; nec iis quidem verbis, quibus te conſoler ut afflictum, & jam omni ſpe ſalutis orbatum; ſed ut eum, de cujus incolumitate non plus dubitem, quam te memini dubitare de mea. Nam quum me ex republica (1) expuliſſent ii, qui illam cadere poſſe, ſtante me, non putarunt: memini, me ex multis hoſpitibus, qui ad me ex Aſia, in qua tu eras, venerant, audire, te de glorioſo, & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quædam Etruſcæ diſciplinæ, quam a patre, nobiliſſimo atque optimo viro acceperas, non fefellit; ne nos quidem noſtra divinatio fallet, quam tum ſapientiſſimorum virorum monumentis atque præceptis, plurimoque, ut tu ſcis, doctrinæ ſtudio, tum magno etiam uſu tractandæ reipublicæ, magnaque noſtrorum temporum varietate conſequuti ſumus. Cui quidem divinationi hoc plus confidimus, quod ea nos nihil in his tam obſcuris rebus, tamque perturbatis unquam omnino fefellit. Dicerem, quæ antea futura dixiſſem, ni vererer, ne ex eventis fingere viderer. Sed tamen plurimi ſunt teſtes, me & initio, ne conjungeret ſe cum Cæſare, monuiſſe Pompejum: & poſtea, ne ſejungeret. Conjunctione frangi Senatus opes; disjunctione civile bellum excitari videbam. Atque utebar familiariſſime Cæſare, Pompejum faciebam plurimi: ſed erat meum conſilium cum fidele Pompejo, tum ſalutare utrique. Quæ præterea providerim, prætereo. Nolo enim hunc de me optime meritum exiſtimare, ea me ſuaſiſſe Pompejo, quibus ille ſi paruiſſet, eſſet hic quidem clarus in toga, & princeps; ſed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundum in Hiſpaniam cenſui: quod ſi feciſſet, civile bellum nullum omnino fuiſſet. Rationem haberi abſentis, non tam pugnavi, ut liceret, quam ut, quum, ipſo conſule pugnante, populus juſſerat, haberetur. Cauſa orta belli eſt: quid ego prætermiſi

(1) Expuliſſent. *Clodiana tempora ſignificat: nec magis Clodium, quam Cæſarem, Pompejum, Craſſum tacite carpit.* Manutius.

aut monitorum, aut querelarum, quum vel iniquiſſimam pacem juſtiſſimo bello anteferrem? Victa eſt auctoritas mea non tam a Pompejo (nam is movebatur) quam ab iis, qui duce Pompejo freti, peropportunam & rebus domeſticis & cupiditatibus ſuis illius belli victoriam fore putabant. Suſceptum bellum eſt, quieſcente me: depulſum ex Italia, manente me, quoad potui: ſed valuit apud me plus pudor meus, quam timor. Veritus ſum deeſſe Pompeji ſaluti, quum ille aliquando (1) non defuiſſet meæ. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiaraus, ſic ego prudens & ſciens ad peſtem ante oculos poſitam ſum profectus. Quo in bello nihil adverſi accidit non prædicente me. Quare, quum, ut augures, & aſtrologi ſolent, ego quoque augur publicus ex meis ſuperioribus prædictis conſtitui apud te auctoritatem augurii & divinationis meæ, debebit habere fidem noſtra prædictio. Non igitur ex alitis(2) involatu, nec a cantu ſiniſtro oſcinis (ut in noſtra diſciplina eſt) nec ex tripudiis ſoliſtimis, aut (3) ſomniis tibi auguror: ſed habeo alia ſigna, quæ obſervem: quæ etſi non ſunt certiora illis, minus tamen habent vel obſcuritatis, vel erroris. Notantur autem mihi ad divinandum ſigna duplici quadam via: quarum alteram duco a Cæſare ipſo; alteram e temporum civilium natura atque ratione. In Cæſare hæc ſunt, mitis clemenſque natura, qualis exprimitur præclaro illo libro querelarum tuarum. Accedit, quod mirifice ingeniis excellentibus, quale eſt tuum, delectatur. Præterea cedit multorum (4) juſtis & officio incenſis, non inanibus, aut ambitioſis voluntatibus. In quo vehemen-

(1) Urſin. tollit *non*.
(2) MSS. *volatu*. (3) Victor. *ſoniviis*.
(4) Cedit juſtis precibus *hoc eſt, facile patitur Cæſar ſe exorari ab iis quos juſta cauſæ & officii ratio pro parentibus, cognatis & amicis ſupplicare compellit; non vero ab iis, qui nulla inducti ratione, aut ſaltem favoris aucupandi gratia, pro aliis ſupplicant*. Grævius.

menter eum (1) conſentiens Etruria movebit. Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? Quia non putat ſe ſuſtinere cauſas poſſe multorum, ſi tibi, cui juſtius videtur iraſci poſſe, concesserit. Quæ eſt igitur (inquies) ſpes ab irato? Ex eodem fonte ſe hauſturum intelligit laudes ſuas, e quo ſit leviter adſperſus. Poſtremo homo eſt valde acutus, & multum providens: intelligit, te, hominem in parte Italiæ minime contemnenda facile omnium nobiliſſimum, & in communi republica cuivis ſummorum tuæ ætatis, vel ingenio, vel gratia, vel fama populi Rom. parem, non poſſe (3) prohibere republ. diutius Nollet hoc temporis potius eſſe aliquando beneficium, quam jam ſuum. Dixi de Cæſare: nunc dicam de temporum, rerumque natura. Nemo eſt tam inimicus ei cauſæ, quam Pompejus animatus melius, quam paratus ſuſceperat, qui nos malos cives dicere, aut homines improbos audeat. In quo admirari ſoleo gravitatem, & juſtitiam, & ſapientiam Cæſaris. Nunquam niſi honorificentiſſime Pompejum appellat. At in ejus perſonam multa fecit aſperius. Armorum iſta, & victoriæ ſunt facta, non Cæſaris. At nos quemadmodum eſt complexus? Caſſium ſibi legavit: Brutum Galliæ præfecit, Sulpicium Græciæ: Marcellum, cui maxime ſuccenſebat, cum ſumma illius dignitate reſtituit. Quo igitur hæc ſpectant? (3) Rerum hoc natura, & civilium temporum non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret, primum ut non in cauſa pari eadem ſit & conditio & fortuna omnium: deinde ut in eam civitatem boni viri, & boni cives nulla ignominia notati non revertantur, in quam tot nefariorum ſcelerum condemnati reverterunt. Habes augurium meum. Quo, ſi quid addubitarem, non potius uterer, quam illa conſolatione, qua facile fortem virum ſuſtenta-

H 4

(1) Conſentiens *Etruria, pro te, qui Volaterranus es, rogans*. Corradus. (2) Al. *prohiberi*.

(3) Lamb. *Rerum hoc nat. non patietur: civ. temp. nec man. nec mut. ratio feret*.

tarem: te, ſi explorata victoria arma ſumpſiſſes pro republica (ita enim tum putabas) non nimis eſſe laudandum: ſin, propter incertos exitus eventuſque bellorum, poſſe accidere, ut vinceremur, putaſſes, non debere te ad ſecundam fortunam bene paratum fuiſſe, adverſam ferre nullo modo poſſe. Diſputarem etiam, quanto ſolatio tibi conſcientia tui facti, quantæ delectationi in rebus adverſis literæ eſſe deberent. Commemorarem non ſolum veterum, ſed horum etiam recentium vel ducum, vel comitum tuorum graviſſimos caſus: etiam externos multos claros viros nominarem. LEVAT enim dolorem communis quaſi legis, & humanæ conditionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmodum hic, & quanta in turba, quantaque in confuſione rerum omnium viveremus. Neceſſe eſt enim minore deſiderio perdita repub. carere, quam bona. Sed hoc genere nihil opus eſt. Incolumen te cito, ut ſpero, vel potius, ut perſpicio, videbimus. Interea tibi abſenti, & huic, qui adeſt, imagini animi & corporis tui, conſtantiſſimo atque optimo filio tuo ſtudium, officium, operam, laborem meum jampridem, & pollicitus ſum, & detuli; nunc hoc amplius, quod me amiciſſime quotidie magis Cæſar amplectitur; (1)familiares quidem ejus, ſicuti neminem. Apud quem quidquid valebo vel auctoritate, vel gratia; valebo tibi. Tu cura, ut cum firmitudine te animi, tum etiam ſpe optima ſuſtentes. Vale.

A C.

(1) Familiares. *Subaudi* amplectuntur. *Nam familiares Cæſaris iidem amici erant Ciceronis, ut Panſa, Hirtius, Balbus, Oppius* &c. Cellarius.

7. A. CÆCINA M. CICERONI S. D.

Primum agit de libro, quem in Cæſarem ſcripſerat: deinde ſtudioſe rogat, ut veniam ſibi a Cæſare, poteſtatemque impetret redeundi. A. U. C. 707.

Quod tibi non tam celeriter (1) liber eſt redditus, ignoſce timori noſtro, & miſerere temporis. Filius, ut audio, pertimuit (neque injuria) ſi liber exiſſet, quum non tam intereſt, quo animo ſcribatur, quam quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret: quum præſertim adhuc ſtili pœnas dem. Qua quidem in re, ſingulari ſum fato: nam quum mendum ſcripturæ litura tollatur, ſtultitia fama multetur; meus error exilio corrigitur: cujus ſumma criminis eſt, quod armatus adverſario maledixi. Nemo noſtrum eſt, ut opinor, quin vota victoriæ ſuæ fecerit: nemo, quin, etiam quum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipſo tempore, ut quamprimum Cæſar ſuperaretur, optarit. Hoc ſi non cogitat omnibus rebus felix eſt: ſi ſcit, & perſuaſus eſt, quid iraſcitur ei, qui aliquid ſcripſit contra ſuam voluntatem, quum (2) ignorit omnibus, qui multa deos venerati ſint contra ejus ſalutem? Sed, ut eodem revertar, cauſa hæc fuit timoris: ſcripſi de te parce medius fidius, & timide, non revocans me ipſe, ſed pene refugiens. Genus autem hoc ſcripturæ non modo liberum, ſed incitatum atque (3) elatum eſſe debere, quis ignorat? Solutum exiſtimatur eſſe alteri maledicere: tamen cavendum eſt, ne in petulantiam incidas. Impeditum, ſeipſum laudare, ne vitium arrogantiæ ſubſequatur: ſolum vero liberum, alterum laudare; de quo quidquid detrahas neceſſe eſt aut infirmitati,

 aut

(1) Liber. *Hic liber cum laude Cæſaris, Ciceroniſque ſcriptus erat; illum alterum, quo Cæſari maledixerat, ante pugnam Pharſalicam Cæcina compoſuit.* Manutius.

(2) Al. *ignoſcat*. (3) Al. *latum*.

aut invidiæ aſſignetur. Ac neſcio, an tibi gratius, opportuniuſque acciderit. Nam, quod (1) præſtare non poteram, primum erat non attingere: ſecundum beneficium quam parciſſime facere. Sed tamen ego quidem me ſuſtinui: multa minui, multa ſuſtuli, complura ne poſui quidem. QUEMADMODUM igitur ſcalarum gradus, ſi alios tollas, alios incidas, nonnullos male hærentes relinquas, ruinæ periculum ſtruas, non aſcenſum pares: ſic tot malis cum (2) victum, tum fractum ſtudium ſcribendi, quid dignum auribus, aut probabile poteſt afferre? Quum vero ad ipſius Cæſaris nomen veni, toto corpore contremiſco, non pœnæ metu, ſed illius judicii: totum enim Cæſarem non novi. Quem putas animum eſſe, ubi ſecum loquitur? hoc probabit: hoc verbum ſuſpicioſum eſt. Quid, ſi hoc (3) mutoſat vereor, ne pejus ſit. Age vero, laudo aliquem: num offendo? quum porro (4) non offendam, quid, ſi non vult? armati ſtilum perſequitur: victi, & nondum reſtituti quid faciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caves tibi per Brutum, & ad excuſationem ſocium quæris. Ubi hoc omnium patronus (5) facit; quid me, veterem tuum, nunc omnium clientem, ſentire oportet? In hac igitur calumnia timoris, & cæcæ ſuſpicionis tormento, quum plurima ad alieni ſenſus conjecturam, non ad ſuum judicium ſcribantur, quam difficile ſit evadere, ſi minus expertus es, (quod te ad omnia ſummum, atque excellens ingenium armavit) nos ſentimus. Sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret: aut ea conditione daret, ſi reciperes te correcturum, hoc eſt, ſi totum alium faceres. De Aſiatico itinere, quamquam ſumma neceſſitas premebat, ut impetaſti, feci. Te pro me quid horter? vides tempus veniſſe, quo neceſſe ſit de nobis conſtitui. Nihil eſt

(1) Al. *præclare facere*. (2) Al. *vinctum*.
(3) Al. *mitto*. (4) Gebhard. ejicit *non*.
(5) Al. *facis*.

eſt, mi Cicero, quod filium meum expectes. Adoleſcens eſt: omnia excogitare vel ſtudio, vel ætate, vel metu non poteſt. Totum negotium tu ſuſtineas oportet: in te mihi omnis ſpes eſt. Tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæſar, tenes: a te omnia proficiſcantur, & per te ad exitum perducantur neceſſe eſt. Apud ipſum multum, apud ejus omnes plurimum potes. Unum tibi ſi perſuaſeris, non hoc eſſe tui muneris, ſi quid rogatus fueris, ut facias, (quamquam id magnum, & amplum eſt) ſed totum (1) tuum eſſe onus, perficies: niſi forte aut in miſeria nimis ſtulte, aut in amicitia nimis impudentur tibi onus impono. Sed utrique rei excuſationem tuæ vitæ conſuetudo dat. Nam quod ita conſueris pro amicis laborare, non jam ſic ſperant abs te, ſed etiam ſic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit; peto a te, ne exeat, aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

8. M. CICERO CÆCINÆ S. D.

Datum ſibi a Balbo, & Oppio ſcribit, ut Cæcinæ liceret eſſe in Sicilia, ibique ut commoretur ſuadet. A. U. C. 707.

QUum eſſet mecum Largus, homo tui ſtudioſus, loquutus, Kalendas Januarias tibi præfinitas eſſe: quod omnibus in rebus perſpexeram, quæ Balbus & Oppius, abſente Cæſare, egiſſent, ea ſolere illi rata eſſe; egi vehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, eſſe uti liceret. Qui mihi conſueſſent aut libenter polliceri, ſi quid eſſet ejuſmodi, quod eorum animos non offenderet; aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent: huic meæ rogationi (2) potius non continuo reſponderunt:

 eo-

(1) Urſin *tuum eſſe omnia unus perficies* (2) Græv. *protinus reſponderunt*. *Obſcurus, & ineptus ex vulgari lectione ſenſus, ex emendatione perſpicaciſſimi Grævii planus.* Cellarius.

eodem die tamen ad me reverterunt; mihi hoc dederunt, ut eſſes in Sicilia, quoad velles: ſe præſtaturos, nihil ex eo te offenſionis habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognoviſti; quid mihi placeat, puto te ſcire oportere. Actis his rebus, literæ a te mihi redditæ ſunt, quibus a me conſilium petis, quid ſim tibi auctor: in Siciliane ſubſidas, an ad reliquias Aſiaticæ negotiationis proficiſcare. Hæc tua deliberatio non mihi convenire viſa eſt cum oratione Largi. Ille enim mecum, quaſi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita loquutus erat: tu autem, quaſi conceſſum ſit, ita deliberas. Sed ego, ſive hoc, ſive illud eſt, in Sicilia cenſeo commorandum. Propinquitas locorum vel ad impetrandum adjuvat crebris literis & nuntiis, vel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, quod ſpero, aut aliqua ratione confecta. Quamobrem cenſeo magnopere commorandum. T. (1) Furſano Poſtumo familiari meo, legatiſque ejus, item meis familiaribus, diligentiſſime te commendabo, quum venerint: erant enim omnes Mutinæ. Viri ſunt optimi, & tui ſimilium ſtudioſi, & mei neceſſarii. Quæ mihi venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea mea ſponte faciam. Si quid ignorabo, de eo admonitus omnium ſtudia vincam. Ego, etſi coram de te cum Furſano ita loquar, ut tibi literis meis ad eum nihil opus ſit: tamen, quoniam tuis placuit, te habere meas literas; quas ei redderes, morem his geſſi. Earum literarum exemplum infra ſcriptum eſt. Vale.

9. M. T. C. T. FURFANIO PROCOS. S. D.

Brevis eſt epiſtola, ſed perfectæ commendationis exemplum. A. U. C. 707.

CUm A. Cæcina tanta mihi familiaritas conſuetudoque ſemper fuit, ut nulla major eſſe poſſit. Nam & patre ejus, claro homine, & for-

(1) Urſin. *Furfanio*.

ti viro plurimum uſi ſumus, & hunc a puero, quod & ſpem magnam mihi afferebat ſummæ probitatis ſummæque eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctiſſime, non ſolum officiis amicitiæ, ſed etiam ſtudiis communibus, ſic ſemper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctius viverem. Nihil attinet me plura ſcribere. (1) Quam mihi neceſſe ſit ejus ſalutem, & fortunas, quibuſcumque rebus poſſim, tueri, vides. Reliquum eſt, ut, quum cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reip. calamitatibus ſentires, nihil a te petam, niſi ut ad eam voluntatem, quam tua ſponte erga Cæcinam habiturus eſſes, tantus cumulus accedat commendatione mea, quanti me a te fieri intelligo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

10. M. T. C. (2) TREBIANO S. D.

Pollicetur quidquid poteſt ad ejus incolumitatem, neque ullam ſpem fortunæ melioris oſtendit. A. U. C. 707.

Ego, quanti te faciam, ſemperque fecerim, quanti me a te fieri intellixerim, ſum mihi ipſe teſtis. Nam & conſilium tuum, vel caſus potius diutius in armis civilibus commorandi, ſemper mihi magno dolori fuit; & hic eventus, quod tardius, quam eſt æquum, & quam ego vellem, recuperas fortunam & dignitatem tuam, mihi non minori curæ eſt, quam tibi ſemper fuerunt caſus mei. Itaque & Poſtumuleno, & Sextio, & ſæpiſſime Attico noſtro, proximeque Theudæ, liberto tuo, totum me pateſeci: & hæc his ſingulis ſæpe dixi, quacumque re poſſem, me tibi, & liberis tuis ſatisfacere cupere: idque tu ad tuos velim ſcribas, hæc quidem certe, quæ in poteſtate mea ſunt, ut operam, conſilium, rem, fidem meam ſibi ad omnes res paratam putent. Si auctoritate, & gra-

(1) Græv. *quam quod ut vides.*
(2) Urſin. *TREBANIO.*

& gratia tantum poſſem, quantum iu ea republica, de qua ita meritus ſum, poſſe deberem: tu quoque is eſſes, qui fuiſti cum omni gradu ampliſſimo (1) digniſſimus, tum certe ordinis tui facile princeps. Sed quum eodem tempore, eademque de cauſa noſtrum uterque cecidit: tibi & illa polliceor, quæ ſupra ſcripſi, quæ ſunt adhuc mea; & ea, quæ præterea videor mihi ex aliqua parte retinere, tanquam ex reliquiis priſtinæ dignitatis. Neque enim ipſe Cæſar, ut multis rebus intelligere potui, eſt alienus a nobis: & omnes fere familiariſſimi ejus, (2) caſu devincti magnis meis veteribus officiis, me diligenter obſervant & colunt. Itaque, ſi quis mihi erit aditus de tuis fortunis (id eſt, de tua incolumitate, in qua ſunt omnia) agendi, (quod quidem quotidie magis ex eorum ſermonibus adducor, ut ſperem) agam per me ipſe, & moliar. Singula perſequi non eſt neceſſe: univerſum ſtudium meum & benevolentiam ad te defero. Sed magni mea intereſt, hoc tuos omnes ſcire, quod tuis literis fieri poteſt, ut intelligant, omnia Ciceronis patere Trebiano. Hoc eo pertinet, ut nihil exiſtiment eſſe tam difficile, quod non, pro te mihi ſuſceptum, jucundum ſit futurum.

M.T.C.

(1) Urſin. *dignitatis*. (2) Caſu. *Alii, & non pauci, habent* quaſi *Mihi dubium nullum eſt, quin aliquis vocem* ejus *ex proxime antecedentibus explicaturus, in margine appoſuerit* Cæs. *compendioſa ſcribendi ratione pro* Cæſaris: *ex illo ſcripturæ compendio deinceps* caſu *factum eſſe ab imperito Librario, plane mihi perſuadeo*. Heumannus.

11. M. T. C. TREBIANO S. D.

Excuſatio, cur non ſcripſerit, conſolatio, promiſſio meliorum rerum, & officii ſui. A U. C. 707.

(1) ANtea miſiſſem ad te literas, ſi genus ſcribendi invenirem. Tali enim tempore aut conſolari amicorum eſt, aut polliceri. Conſolatione non utebar, quod ex multis audiebam, quam fortiter ſapienterque ferres injuriam temporum, quamque te vehementer conſolaretur conſcientia factorum & conſiliorum tuorum. Quod quidem ſi facis magnum fructum ſtudiorum optimorum capis, in quibus te ſemper ſcio eſſe verſatum: idque ut facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi, homini peritiſſimo rerum & exemplorum, & omnis vetuſtatis, ne ipſe quidem rudis, ſed in ſtudio minus fortaſſe, quam vellem, at in rebus atque uſu plus etiam, quam vellem, verſatus, ſpondeo tibi, iſtam acerbitatem & injuriam non (2) diuturnam fore. Nam & ipſe, qui plurimum poteſt, quotidie mihi delabi ad æquitatem, & ad rerum naturam videtur: & ipſa cauſa ea eſt, ut jam ſimul cum republica, quæ in perpetuum jacere non poteſt, neceſſario reviviſcat, atque recreetur: quotidieque aliquid fit lenius & liberalius, quam timebamus. Quæ quoniam in temporum inclinationibus ſæpe parvis poſita ſunt: omnia momenta obſervabimus, neque ullum prætermittemus tui juvandi & levandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi, literarum genus quotidie mihi, ut ſpero, fiet proclivius ut etiam polliceri poſſim. Id re, quam verbis, faciam libentius. Tu velim exiſtimes & plures te amicos habere, quam qui in iſto caſu ſint, ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim; & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas & magnum: quod eſt in

(1) Lamb. negat, hanc debere ſeparatam epiſtolam eſſe, & in MS. Grævii ſuperiori adnectitur.

(2) Victor. *diuturne fore*.

in uno te. Quæ ſunt in fortuna, temporibus regentur, & conſiliis noſtris providebuntur. Vale.

14. M. CICERO TREBIANO S. D.

Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur, ut præterita ex animo deleat, dignitatiſque recuperationem rei familiaris jacturæ anteponant. A. U. C. 707.

DOlabellam (1) antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram: nec enim acciderat mihi opus eſſe: & ille mihi debebat, quod non defueram ejus periculis. Nunc tanto ſum devinctus ejus beneficio, quod & antea in re, & hoc tempore in ſalute tua cumulatiſſime mihi ſatisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam gratias agere, malim. Alterum omnino non deſidero: alterum (2) vere facere poteris. Quod reliquum eſt, quando tibi virtus, & dignitas tua reditum ad tuos aperuit, eſt tuæ ſapientiæ magnitudiniſque animi, quid amiſeris obliviſci, quid recuperaris cogitare. Vives cum tuis, vives nobiſcum. Plus acquiſiſti dignitatis, quam amiſiſti rei familiaris: quæ ipſa tum eſſet jucundior, ſi ulla res eſſet publica. Veſtorius, noſter familiaris, ad me ſcripſit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valde grata eſt: eaque te uti facile patior cum apud alios, tum mehercule apud (3) Syronem noſtrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentiſſimo cuique maxime probata eſſe volumus. Te cupio videre quamprimum. Vale.

M. T.

(1) Dolabellam. *P. Cornelium Dolabellam antea Ciceronis generum. Divortium jam cum Tullia fecerat quo tempore ſcripta eſt hæc Epiſtola: nec vero ſimul cum affinitate dirempta amicitia eſt, niſi ſi temporum cauſa ſimulatum eſt.* Manut. (2) Victor. veré.
(3) Syronem *Epicureum lib. 2. de Finib.*

13. M. T. CICERO AMPIO (1) BALBO S. D.

Gratulatur de reditu impetrato; & ad conſolationem adſcribit quædam perditis rebus aptiora. A.U.C. 707.

GRatulor tibi, mi Balbe, vereque gratulor: nec ſum tam ſtultus, ut te uſura falſi gaudii frui velim; deinde frangi repente, atque ita cadere, ut nulla res ad æquitatem te animi poſſit poſtea extollere. Egi tuam cauſam apertius, quam (2) tempora noſtra ferebant. Vincebatur enim fortuna ipſa (3) debilitatæ gratiæ noſtræ, tui caritate, & meo perpetuo erga te amore, culto a te diligentiſſime. Omnia promiſſa, confirmata, certa, & rata ſunt, quæ ad reditum, & ad ſalutem tuam pertinent. Vidi, cognovi, interfui. Etenim omnes Cæſaris familiares ſatis opportune habeo implicatos conſuetudine & benevolentia, ſic, ut quum ab illo diſceſſerint, me habeant proximum. Hoc Panſa, Hirtius, Balbus, Oppius, Matius, Poſtumius plane ita faciunt, ut me unice diligant. Quod ſi mihi (4) pro me efficiendum fuiſſet, non me pœniteret pro ratione temporum ita eſſe molitum. Sed nihil eſt a me inſervitum temporis (5) cauſa. Veteres mihi neceſſitudines cum his omnibus intercedunt: quibuſcum ego agere de te non deſtiti. Principem tamen habuimus Panſam, tui ſtudioſiſſimum, mei cupidum: qui valeret apud illum non minus auctoritate, quam gratia. Cimber autem Tillius mihi plane ſatisfecit. Valent tamen apud Cæſarem non tam ambitioſæ rogationes, quam neceſſariæ: (6) quas quia Cimber habebat, plus valuit, quam pro ullo alio valere potuiſſet. Diploma ſtatim non eſt datum: quod mirifica eſt improbitas in quibuſdam, qui tuliſſent acerbius veniam tibi dari, quem illi appellant tubam belli civilis: multaque ita dicunt, quaſi non gaudeant

(1) Gebhard. delet *Balbo*. (2) Idem *mea temp. fer.* (3) Manut. *debilitaſque grat.* (4) Græv. *per me*. (5) Al. *cauſæ*. (6) Al. *quam*.

deant id bellum incidiſſe. Quare viſum eſt occultius agendum, neque ullo modo divulgandum, de te jam eſſe perfectum. Sed id erit perbrevi: nec dubito, quin, legente te has litteras, confecta jam res futura ſit. Panſa quidem mihi gravis homo & certus, non ſolum confirmavit, verum etiam recepit, percelerirer ſe ablaturum diploma. Mihi tamen placuit hæc ad te perſcribi. Minus enim te firmum ſermo (1) Appulejæ tuæ, lacrymæquæ Ampiæ declarabant, quam ſignificant tuæ literæ: atque illæ arbitrabantur, quum a te abeſſent ipſæ, multo in graviore te cura futurum. Quare magnopere putavi, angoris & doloris tui levandi cauſa, pro certis ad te ea, quæ eſſent certa, perſcribi. Scis me antea ſic ſolitum eſſe ſcribere ad te, magis ut conſolarer fortem virum atque ſapientem, quam ut (2) exploratam ſpem ſalutis oſtenderem, niſi (3) eam, quam ab ipſa republica, quum hic ardor reſtinctus eſſet, ſperari oportere cenſerem. Recordare tuas literas, quibus & magnum animum mihi ſemper oſtendiſti, & ad omnes caſus ferendos conſtantem, ac paratum. Quod ego non mirabar, quum recordarer, te & a primis temporibus ætatis in rep. eſſe verſatum, & tuos magiſtratus in ipſa diſcrimina incidiſſe ſalutis fortunarumque communium: & in hoc ipſum bellum eſſe ingreſſum, non ſolum ut victor beatus ſed etiam (ſi ita accidiſſet) victus, ut ſapiens eſſes. Deinde, quum ſtudium tuum conſumas in virorum fortium factis (4) memoriæ prodendis, conſiderare debes nihil tibi eſſe committendum, quamobrem eorum, quos laudas, te non ſimillimum præbeas. Sed hæc oratio magis eſſet apta ad illa tempora, quæ jam effugiſti. Nunc vero tantum te para ad hæc nobiſcum ferenda: quibus ego ſi quam medicinam invenirem, tibi quoque eamdem traderem. Sed eſt unum perfugium doctrina, ac literæ, quibus ſem-

(1) Al. *Epulejæ*. (2) Gebhard. *exploratæ*.
(3) Lamb. *ejus, quam*. (4) Memoriæ prodendis. *Ampius hic hiſtoriam ſcribebat*. Manutius.

ſemper uſi ſumus: quæ ſecundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc vero etiam ſalutem. Sed, ut ad initium revertar, cave dubites, quin omnia de ſalute, ac reditu tuo perfecta ſint. Vale.

14. CICERO LIGARIO.

Scribit, ſe bene ſperare de Ligarii ſalute: ad eamque impetrandam omnia ſua pollicetur. Interim hortatur, ut adverſam fortunam moderate ferat. A. U. C. 707.

Etſi tali tuo tempore me aut conſolandi, aut juvandi tui cauſa ſcribere ad te aliquid pro noſtra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feceram, quia neque lenire videbar oratione, neque levare poſſe dolorem tuum. Poſtea vero quam magnam ſpem habere cœpi, fore, ut te brevi tempore incolumen haberemus; facere non potui, quin tibi & ſententiam & voluntatem declararem meam. Primum igitur ſcribam, quod intelligo & perſpicio, non fore in te Cæſarem duriorem. Nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, & ut mihi videtur etiam ſua natura mitiorem facit: idque cum de reliquis ſentio, tum de te etiam audio ex familiariſſimis ejus: quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa (1) nuntius venit, ſupplicare una cum fratribus tuis non deſtiti: quorum quidem & virtus & pietas & amor in te ſingularis, & aſſidua & perpetua cura ſalutis tuæ tantum proficit, ut nihil ſit, quod non ipſum Cæſarem tributurum exiſtimem: (2) & ſi tardius ſit, quam volumus; magnis occupationibus ejus, a quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & ſimul Africanæ cauſæ iratior, diutius velle videtur eos habere ſollicitos, a quibus ſe putat diuturnioribus eſſe moleſtiis conflictatum. Sed hoc ipſum intelligimus eum quotidie remiſſius, & placatius ferre.

(1) Nuntius *de Pompejanis in Africa devictis*. Manutius. (2) Al. *Sed*.

ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmaſſe, te in iſtis moleſtiis diutius non futurum. Quum quid ſentirem, expoſui: quid vellem tua cauſa, re potius declarabo, quam oratione: & ſi tantum poſſem, quantum in ea republica, de qua ita ſum meritus, ut tu exiſtimas, poſſe debebam; (1) ne tu quidem in iſtis incommodis eſſes. Eadem enim cauſa opes meas fregit, quæ tuam ſalutem in diſcrimen adduxit. Sed tamen quidquid imago veteris meæ dignitatis, quidquid reliquiæ gratiæ valebunt; ſtudium, conſilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem ſemper habuiſti: primum ob eas cauſas, quas ſcripſi: deinde, quod ea de republica ſemper voluiſti atque ſenſiſti, ut non modo nunc ſecunda ſperare debeas, ſed etiam, ſi omnia adverſa eſſent, tamen conſcientia & factorum & conſiliorum tuorum, quæcunque acciderent, fortiſſimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

15. CICERO LIGARIO.

Exorditur ab officii ſui commemoratione. Deinde, quid de reditu Ligarii opinetur, ſubjungit. A. U. C. 707.

ME ſcito omnem laborem, omnem operam, curam, ſtudium in tua ſalute conſumere. Nam cum te ſemper maxime dilexi, tum fratrum tuorum, quos æque atque te ſumma benevolentia ſum complexus, ſingularis pietas amorque fraternus nullum me patitur officii erga te ſtudiique munus, aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam, fecerimque pro te, ex illorum te literis, quam ex meis, malo cognoſcere. Quid autem ſperem, aut confidam, & exploratum habeam de ſalute tua, id tibi a me declarari volo. Nam, ſi quiſquam eſt timidus in magnis periculoſiſque rebus, ſemperque magis adverſos rerum exi-

(1) Urſin. *ne tu &c. non eſſes.*

exitus metuens, quam ſperans ſecundos, is ego ſum; & ſi hoc vitium eſt, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, quum ad d. v. Kal. intercalares priores rogatu fratrum tuorum veniſſem mane ad Cæſarem, atque omnem adeundi, & conveniendi illius indignitatem & moleſtiam pertuliſſem: quum fratres, & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego eſſem loquutus, quæ cauſa, quæ (1) tuum tempus poſtulabat: non ſolum ex oratione Cæſaris, quæ ſane mollis & liberalis fuit, ſed etiam ex oculis, & vultu, ex multis præterea ſignis, quæ facilius perſpicere potui, quam ſcribere, (2) hanc in opinionem diſceſſi, ut mihi tua ſalus dubia non eſſet. Quamobrem fac animo magno fortique ſis: &, ſi turbidiſſima ſapienter ferebas, tranquilliora læte feras. Ego tamen tuis rebus ſic adero, ut difficillimis: neque Cæſari ſolum, ſed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amiciſſimos eſſe cognovi, pro te, ſicut adhuc feci, libentiſſime ſupplicabo. Vale.

16. CICERO BASILIO S.

Continet hæc epiſtola, omnium breviſſima, gratulationem, benevolentiam, officium. A. U. C. 708.

Tibi gratulor: mihi gaudeo: te amo: tua tueor. A te amari, & quid agas, quidque agatur, certior fieri volo.

17. BITHYNICUS CICERONI S.

Inſinuat ſe ad petitionem, mutui amoris commemoratione: petit autem, ut ſe abſentem tueatur; ſi quidem gratum fore non dubitet. A. U. C. 709.

Si mihi tecum non & multæ, & juſtæ cauſæ amicitiæ privatim eſſent, repeterem initia amicitiæ ex parentibus noſtris: quod faciendum iis exiſtimo, qui paternam amicitiam nullis ipſi officiis proſequuti ſunt. Itaque contentus ero noſtro

(1) Al. *tempus tum*. (2) Al. *hac opinione*.

ſtra ipſorum amicitia: cujus fiducia peto a te, ut abſentem me, quibuſcumque in rebus opus fuerit, tueare; ſi nullum officium tuum apud me interiturum exiſtimas. Vale.

18. M CICERO BITHYNICO S.

Mirum declarat deſideriũ cum Bithynico vivendi: & adjicit, ſe eſſe illi amore conjunctiſſimum. A.U.C. 709.

CUm cæterarum rerum cauſa cupio eſſe aliquando rempubl. conſtitutam: tum velim, mihi credas, (1) accidere id etiam, quo magis expetam promiſſum tuum, quo in literis uteris. Scribis enim, ſi ita ſit, te mecum eſſe victurum. Gratiſſima mihi tua voluntas eſt, faciſque nihil alienum neceſſitudine noſtra, judiciiſque patris tui de me, ſummi viri. Nam ſic habeto, beneficiorum magnitudine eos qui temporibus valuerunt, aut (2) valeant, conjunctiores tecum eſſe, quam me: neceſſitudine neminem. Quamobrem grata mihi eſt & memoria tua noſtræ conjunctionis, & ejus etiam augendæ voluntas. Vale.

19. CICERO LEPTÆ.

Reſpondet Leptæ, qui præconium feciſſent, licere iis eſſe in Decurionibus; ſcribit de bello Hiſpanienſi, de Leptæ negotio, de Oratore ſuo, de manſione urbana. A. U. C. 708.

SImul accepi a Seleuco tuo literas, ſtatim quæſivi e Balbo per codicillos, quid eſſet in lege. Reſcripſit, eos, qui facerent præconium, vetari eſſe in (3) decurionibus; qui feciſſent, non vetari. Quare bono animo ſint & tui & mei familiares. Neque enim erat ferendum, quum, qui hodie haruſpicinam facerent, in Senatu Romæ legerentur: eos, qui aliquando præconium feciſſent, in muni-

(1) Al. *accedere*. (2) Græv. *valent*.

(3) Decurionibus. *Senatores vel Coloniarum, vel Municipiorum* Decuriones *vocabantur*. Manutius.

nicipiis decuriones eſſe non licere. De Hiſpaniis novi nihil: magnum tamen exercitum Pompejum habere conſtat. Nam Cæſar ipſe ad nos miſit exemplum Paciæci literarum, in quo erat (1) illi XI. eſſe legiones. Scripſerat etiam Meſſala Q. Salaſſo P. Curtium fratrem ejus juſſu Pompeii, inſpectante exercitu, interfectum: quod conſenſiſſet cum Hiſpanis quibuſdam, ſi in oppidum neſcio quod Pompejus rei frumentariæ cauſa veniſſet, eum comprehendere, ad Cæſaremque deducere. De negotio tuo, quod ſponſor es pro Pompejo, ſi Galba conſponſor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non deſinam cum illo communicare, ſi quid expediri poſſit: quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere a te probari, vehementer gaudeo. Mihi quidem ſic perſuadeo, me, quidquid habuerim judicii de dicendo, in illum librum contuliſſe. Qui ſi eſt talis, qualem tibi videri ſcribis, ego quoque aliquid ſum: ſin aliter, non recuſo, quin quantum de illo libro, tantumdem de mei judicii fama detrahatur. Leptam noſtrum cupio delectari jam talibus ſcriptis. Etſi abeſt maturitas ætatis, jam tamen perſonare aures ejus hujuſmodi vocibus non eſt inutile. Me Romæ tenuit omnino Tulliæ meæ partus. Sed quum ea, quemadmodum ſpero, ſatis firma ſit, teneor tamen, dum a Dolabellæ procuratoribus exigam primam penſionem; & mehercule non tam ſum peregrinator jam, quam ſolebam. Ædificia mea me (2) delectabant, & otium. Domus eſt, quæ nulli villarum mearum cedat: otium omni deſertiſſima regione majus. Itaque ne literæ quidem meæ impediuntur: in quibus ſine ulla interpellatione verſor. Quare, ut arbitror, prius hic te nos, quam iſtic tu nos videbis. Lepta ſuaviſſimus ediſcat Heſiodum: & habeat in ore: (3) .... τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα.

CICE-

(1) Gebhard. *ipſas*. (2) J. F. Gron. *delectant*.

(3) Ante virtutem ſudorem poſuerunt dii immortales. *Heſiod op. & dier. vers.* 289.

20. CICERO LEPTÆ S. D.

Cum Cæſar ludos regionatim daturus eſſet, curationem eorum Lepta cupiebat. Cicero diſſuadet. Meminit Suetonius de his ludis in Julii vita. A. U. C. 708.

MAculam officio functum eſſe gaudeo. Ejus Falernum mihi ſemper idoneum viſum eſt diverſorio: ſi modo tecti ſatis eſt ad comitatum noſtrum recipiendum. Cæteroqui mihi locus non diſplicet: nec ea re Petrinum tuum deſeram. Nam & villa & amœnitas illa commorationis eſt, non diverſorii. De curatione aliqua munerum (1) regionum cum Oppio loquutus ſum. Nam Balbum, poſteaquam tu es profectus, non vidi. Tantis pedum doloribus afficitur, ut ſe conveniri nolit. Omnino de tota re, ut mihi videtur, ſapientius faceres, ſi non curares. Quod enim eo labore aſſequi vis, nullo modo aſſequere. Tanta eſt enim intimorum multitudo, ut ex his aliquis potius effluat, quam novo ſit aditus: præſertim qui nihil afferat, præter operam: in qua ille ſe dediſſe beneficium putabit (ſi modo ipſum ſciet) non accepiſſe. Sed tamen aliquid videbimus, in quo ſit (2) ſpes. Aliter quidem non modo non appetendum, ſed etiam fugiendum puto. Ego me Aſturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. Vale.

21. CICERO TORANIO S.

Monet Toranium, ut in Sicilia commoretur, quoad ſcire poſſit, quid ſibi agendum ſit. Clauſula conſolationis neſcio quid continet. A. U. C. 707.

DEderam triduo ante pueris Cn. Plancii literas ad te; eo nunc ero brevior, teque ut antea conſolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto

(1) Victor. *regionum*. (2) Victor. *ſpecies, ideſt dignitas & honeſtas*. *Vulgo* ſpes, *quod ex compendio ſcriptoræ natum*. Cellarius.

to tibi eſſe utilius, quam ibidem opperiri, quoad ſcire poſſis, quid tibi agendum ſit. Nam præter navigationis longæ, & hyemalis, & minime portuoſæ periculum, quod vitaveris; ne illud quidem (1) non, quamvis ſubito, quum certi aliquid audieris, te iſtinc poſſe proficiſci. Nihil eſt, cur (2) advenientibus te offerre geſtias. Multa præterea metuo, quæ cum Chilone noſtro communicavi. Quid multa? loco opportuniore in his malis nullo eſſe potuiſti: ex quo te, quocunque opus erit, facillime & expeditiſſime conferas. Quod ſi recipiet ille ſe, ad tempus aderis: ſin (quum multa accidere poſſunt) aliqua res eum vel impediet, vel morabitur: tu ibi eris, ubi omnia ſcire poſſis. Hoc mihi prorſus valde placet. De reliquo, ut te ſæpe per literas hortatus ſum, ita velim tibi perſuadeas, te in hac cauſa nihil habere, quod tibi timendum ſit, præter communem caſum civitatis: qui etſi eſt graviſſimus, tamen ita viximus, & id ætatis jam ſumus, ut omnia quæ non noſtra culpa nobis accidant, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent, ſummaque pietate te deſiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura ut valeas, & te iſtinc ne temere commoveas.

22. CICERO TORANIO S.

Ad conſolandum Toranium præterita colligit, & quid ipſe fecerit, quaſi exemplum ad imitandum proponit. A. U. C. 707.

Etſi quum hæc ad te ſcribebam, aut appropinquare exitus hujus calamitoſiſſimi belli, aut jam aliquid actum & confectum videbatur: tamen quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuiſſe aſſenſorem, & me tibi; ſoloſque nos vidiſſe, quantum eſſet in eo bello mali, in quo, ſpe pacis excluſa, ipſa victoria futura eſſet acerbiſſima: quæ aut interitum allatura eſſet, ſi

I vi

(1) Id. *non quantivis, ſubito*. Al. *negligendum, quamvis*. (2) Al. *adventibus*.

victus eſſes, aut ſi viciſſes, ſervitutem Itaque ego, quem (1) tum fortes illi viri & ſapientes, Domitii & Lentuli timidum eſſe dicebant (eram plane: timebam enim, ne evenirent ea, quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem eventum paratus ſum. Quum aliquid videbatur caveri poſſe, tum id negligi dolebam: nunc vero, everſis omnibus rebus, quum conſilio profici nihil poſſit, una ratio videtur, quidquid evenerit, ferre moderate; præſertim quum omnium rerum mors ſit extremum; & mihi ſim conſcius, me, quoad licuerit, dignitati reipub. conſuluiſſe; &, hac amiſſa, ſalutem retinere voluiſſe. Hæc ſcripſi, non ut de me ipſe dicerem, ſed ut tu, qui conjunctiſſima fuiſti mecum & ſententia & voluntate, eadem cogitares. MAGNA enim conſolatio eſt, quum (2) recordare, etiamſi ſecus acciderit, te tamen recte vereque ſenſiſſe. Atque utinam liceat aliquando aliquo reipub. ſtatu nos frui, inter noſque conferre ſollicitudines noſtras, quas pertulimus tum, quum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quæ facta ſunt. De tuis rebus nihil eſſe, quod timeas, præter univerſæ reipub. interitum, tibi confirmo. De me autem ſic velim judices, quantum ego poſſim, me tibi, ſaluti tuæ, liberiſque tuis ſummo cum ſtudio præſto ſemper futurum. Vale.

23. CICERO DOMITIO.

Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat, ut cum Reip. jam ſatisfecerit, incolumitati ſuæ conſulat. A. U. C. 707.

NOn ea res me deterruit, quominus, poſteaquam in Italiam veniſti, literas ad te mitterem, quod tu ad me nullas miſeras: ſed quia nec quid tibi pollicerer, ipſe egens rebus omnibus; nec quid ſuaderem, quum mihimetipſi conſilium deeſſet; nec quid conſolationis afferrem in tantis malis

lis

(1) *tim.* (2) Lamb. *recordere.*

lis reperiebam. Hæc, quamquam nihilo meliora (1) ſunt, nunc etiam atque etiam multo diſperatiora: tamen inanes eſſe meas literas, quam nullas, malui. Ego, ſi te intelligerem (2) plus conatum eſſe ſuſcipere reipub. cauſa muneris, quam quantum præſtare potuiſſes; tamen, quibuſcumque rebus poſſem, ad eam conditionem te vivendi, quæ daretur, quæque eſſet, hortarer. Sed quum conſilii tui bene fortiterque ſuſcepti eum tibi finem ſtatueris, quem ipſa fortuna terminum noſtrarum contentionum eſſe voluiſſet: oro obteſtorque te pro vetere noſtra conjunctione ac neceſſitudine, proque ſumma mea in te benevolentia, & tua in me (3) pari, te ut nobis, parenti, conjugi, tuiſque omnibus, quibus es fuiſtique ſemper cariſſimus, ſalvum conſerves; incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent, conſulas: quæ didiciſti, quæque ab adoleſcentia, pulcherrime a ſapientiſſimis viris tradita, memoria & ſcientia comprehendiſti, iis hoc tempore utare; quos conjunctos ſumma benevolentia, plurimiſque officiis amiſiſti, eorum deſiderium, ſi non æquo animo, at forti feras. Ego, quid poſſim neſcio, vel potius me parum poſſe ſentio: illud tamen tibi polliceor, me, quæcunque saluti dignitatiquæ tuæ conducere arbitrabor, tanto ſtudio eſſe facturum, quanto ſemper tu & ſtudio & officio in meis rebus fuiſti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam fœminam, tuique amantiſſimam detuli. Si quid ad me ſcripſeris, ita faciam, ut te velle intellexero. Sin autem tu minus ſcripſeris: ego tamen omnia, quæ tibi utilia eſſe arbitrabor, ſummo ſtudio (4) diligenterque curabo. Vale.

(1) Lamb. *ſunt nunc, atque etiam multo.*

(2) Plus conatum eſſe. *Plus conatus eſſet muneris ſuſcipere Reipub cauſa, quam præſtare poſſet, ſi poſt pugnam Pharſalicam bellum cum aliis renovare voluiſſet, quod non fecit, deſperata victoria.* Manut.

(3) Al. *pariter.* (4) Al. *diligentiaque.*

LIBER VII.

1. M. CICERO M. MARIO S. D.

Ludos, quos Pompejus Magnus interum conſul dedit, deſcribit, & extenuat: utrunque ob eam cauſam, ne Marium eos prætermiſiſſe pœniteret. A.U.C 698.

SI te dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quominus ad ludos venires, fortunæ magis tribuo, quam ſapientiæ tuæ. Sin hæc, quæ cæteri mirantur, contemnenda duxiſti, & quum per valetudinem poſſes, venire tamen noluiſti: utrunque lætor, & ſine dolore corporis te fuiſſe, & animo valuiſſe, quum ea, quæ ſine cauſa mirantur alii, neglexeris; modo ut tibi conſtiterit fructus otii tui, quo quidem tibi perfrui mirifice licuit, quum eſſes in iſta amœnitate pene ſolus relictus. Neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum (1) perforaſti, & patefeciſti (2) Sejanum, per eos dies matutina tempora lectiunculis conſumpſeris: quum illi interea, qui te iſtic reliquerunt, ſpectarent communes mimos ſemiſomni. Reliquas vero partes diei tu conſumebas iis delectationibus, quas tibi ipſe ad arbitrium tuum compararas; nobis autem erant ea perpetienda, quæ ſcilicet (3) P. Mæcius probaviſſet. Omnino, ſi quæris, ludi apparatiſſimi, ſed non tui ſtomachi: conjecturam enim facio de meo. Nam primum honoris cauſa in ſcenam redieraıít ii, quos ego honoris cauſa de ſcena deceſſiſſe arbitrabar. Deliciæ vero tuæ noſter Æſopus ejuſmodi fuit, ut ei deſiuere per omnes homi-

(1) Perforaſti. *Proſpectum in Stabianum agrum aperuiſti*. Manut. (2, Lamb *Miſenum*.

(3) P Mæcius. *Qui poemata a mimis in ſcena reitcanda prius judicabat, de quo Horat Ep. ad Piſon.* Si quid tamen olim ſcripſeris, in *Mæci* deſcendat judicis aures. Manut.

mines liceret. Is jurare quum cœpiſſet, vox eum defecit in illo loco, *Si ſciens fallo*. Quid tibi ego alia narrem? noſti enim reliquos ludos. Quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod ſolent mediocres ludi. Apparatûs enim ſpectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito, quin animo æquiſſimo carueris. Quid enim delectationis habent ſexcenti muli in Clytemneſtra? aut in Equo Trojano (1) craterarum tria millia? aut armatura varia peditatus, & equitatus in (2) aliqua pugna? Quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attuliſſent. Quod ſi tu per eos dies operam dediſti Protogeni tuo, dummodo is tibi quidvis potius, quam orationes meas legerit: næ tu haud paulo plus, quam quiſquam noſtrum, delectationis habuiſti. Non enim te puto Græcos, aut Oſcos ludos deſideraſſe; præſertim quum Oſcos ludos vel in ſenatu noſtro ſpectare poſſis; Græcos vero ita non ames, ut ne ad villam quidem tuam via Græca ire ſoleas. Nam quid ego te athletas putem deſiderare, qui gladiatores contempſeris? in quibus ipſe Pompejus confitetur, ſe & operam & oleum perdidiſſe. Reliquæ ſunt venationes, binæ per dies quinque, magnificæ, nemo negat. Sed quæ poteſt eſſe homini (3) politico delectatio, quum aut homo imbecillus a valentiſſima beſtia laniatur, aut præclara beſtia venabulo tranſverberatur? quæ tamen ſi videnda ſunt, ſæpe vidiſti: neque nos, qui hæc ſpectavimus, quidquam novi vidimus. Extremus Elephantorum dies fuit: in quo admiratio magna vulgi, atque turbæ, delectatio nulla extitit: quin etiam miſericordia quædam conſequuta eſt, atque opinio ejuſmodi, eſſe quamdam illi belluæ cum genere humano ſocietatem. His ego tamen diebus, ludis ſce-

 ni-

(1) Joſ. Scalig. *arceratum*. Græv. *cetratum*. *Cetræ ſunt ſcuti exſecti ex corio elephantino, quibus Hiſpani, Afri, aliæque gentes utebantur*: *hinc cetratæ* cohortes *apud Cæſarem*. Manut.

(2) Urſin. conjic. *Iliaca*. (3) Victor. *polito*.

LIBER VII.

1. M. CICERO M. MARIO S. D.

Ludos, quos Pompejus Magnus iterum conſul dedit, deſcribit, & extenuat: utrunque ob eam cauſam, ne Marium eos prætermiſiſſe pœniteret. A.U.C. 698.

SI te dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quominus ad ludos venires, fortunæ magis tribuo, quam ſapientiæ tuæ. Sin hæc, quæ cæteri mirantur, contemnenda duxiſti, & quum per valetudinem poſſes, venire tamen noluiſti: utrunque lætor, & ſine dolore corporis te fuiſſe, & animo valuiſſe, quum ea, quæ ſine cauſa mirantur alii, neglexeris; modo ut tibi conſtiterit fructus otii tui, quo quidem tibi perfrui mirifice licuit, quum eſſes in iſta amœnitate pene ſolus relictus. Neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum (1) perforaſti, & patefeciſti (2) Sejanum, per eos dies matutina tempora lectiunculis conſumpſeris: quum illi interea, qui te iſtic reliquerunt, ſpectarent communes mimos ſemiſomni. Reliquas vero partes diei tu conſumebas iis delectationibus, quas tibi ipſe ad arbitrium tuum compararas; nobis autem erant ea perpetienda, quæ ſcilicet (3) P. Mæcius probaviſſet. Omnino, ſi quæris, ludi apparatiſſimi, ſed non tui ſtomachi: conjecturam enim facio de meo. Nam primum honoris cauſa in ſcenam redierant ii, quos ego honoris cauſa de ſcena deceſſiſſe arbitrabar. Deliciæ vero tuæ noſter Æſopus ejuſmodi fuit, ut ei deſinere per omnes ho-

mi-

(1) Perforaſti. *Proſpectum in Stabianum agrum aperuiſti*. Manut. (2) Lamb. *Miſenum*.

(3) P. Mæcius. *Qui poemata a mimis in ſcena recitanda prius judicabat, de quo Horat. Ep. ad Piſon.* Si quid tamen olim ſcripſeris, in *Mæci* deſcendat judicis aures. Manut.

mines liceret. Is jurare quum cœpiſſet, vox eum defecit in illo loco, *Si ſciens fallo*. Quid tibi ego alia narrem? noſti enim reliquos ludos. Quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod ſolent mediocres ludi. Apparatûs enim ſpectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito, quin animo æquiſſimo carueris. Quid enim delectationis habent ſexcenti muli in Clytemneſtra? aut in Equo Trojano (1) craterarum tria millia? aut armatura varia peditatus, & equitatus in (2) aliqua pugna? Quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attuliſſent. Quod ſi tu per eos dies operam dediſti Protogeni tuo, dummodo is tibi quidvis potius, quam orationes meas legerit: næ tu haud paulo plus, quam quiſquam noſtrum, delectationis habuiſti. Non enim te puto Græcos, aut Oſcos ludos deſideraſſe; præſertim quum Oſcos ludos vel in ſenatu noſtro ſpectare poſſis; Græcos vero ita non ames, ut ne ad villam quidem tuam via Græca ire ſoleas. Nam quid ego te athletas putem deſiderare, qui gladiatores contempſeris? in quibus ipſe Pompejus confitetur, ſe & operam & oleum perdidiſſe. Reliquæ ſunt venationes, binæ per dies quinque, magnificæ, nemo negat. Sed quæ poteſt eſſe homini (3) politico delectatio, quum aut homo imbecillus a valentiſſima beſtia laniatur, aut præclara beſtia venabulo transverberatur? quæ tamen ſi videnda ſunt, ſæpe vidiſti: neque nos, qui hæc ſpectavimus, quidquam novi vidimus. Extremus Elephantorum dies fuit: in quo admiratio magna vulgi, atque turbæ, delectatio nulla extitit: quin etiam miſericordia quædam conſequuta eſt, atque opinio ejuſmodi, eſſe quamdam illi belluæ cum genere humano ſocietatem. His ego tamen diebus, ludis ſceni-

(1) Joſ. Scalig. *arcerarum*. Græv. *cetrarum*. *Cetræ ſuntſcuti exſecti ex corio elephantino, quibus Hiſpani, Afri, aliæque gentes utebantur*: *hinc* cetratæ cohortes *apud Cæſarem*. Manut.

(2) Urſin. conjic. *Iliaca*. (3) Victor. *polito*.

nicis, ne forte videar tibi non modo beatus, ſed liber omnino fuiſſe, dirupi pene me in judicio Galli Caninii, familiaris tui. Quod ſi tam facilem populum haberem, quam Æſopus habuit; libenter mehercule artem (1) deſinerem, tecumque & cum ſimilibus noſtri viverem. Nam me cum antea tædebat, quum & ætas & ambitio me hortabantur, & licebat denique, quem nolebam, non defendere: tum vero hoc tempore vita nulla eſt. Neque enim fructum nullum laboris ex his expecto:& cogor nonnunquam homines non optime de me meritos, rogatu eorum, qui bene meriti ſunt, defendere. Itaque quæro cauſas omnes aliquando vivendi arbitratu meo: teque, & iſtam rationem otii tui & laudo vehementer, & probo: quodque nos minus interviſis, hoc fero animo æquiore; quod ſi Romæ eſſes, tamen neque nos lepore tuo, neque te, ſi quis eſt in me, meo frui liceret, propter moleſtiſſimas occupationes meas: quibus ſi me relaxaro (nam, ut plane exſolvam, non poſtulo) te ipſum, qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profecto, quid ſit humaniter vivere. Tu modo iſtam imbecillitatem valetudinis tuæ ſuſtenta, & tuere, ut facis, ut noſtras villas obire, & mecum ſimul lecticula (2) concurſare poſſis. Hæc ad te pluribus verbis ſcripſi, quam ſoleo, non otii abundantia, ſed amoris erga te, quod me quadam epiſtola ſubinvitaras, ſi memoria tenes, ut ad te aliquid ejuſmodi ſcriberem, quo minus te prætermiſiſſe ludos pœniteret. Quod ſi aſſequutus ſum, gaudeo: ſin minus, hoc me tamen conſolor, quod poſthac ad ludos venies, noſque viſes; neque in epiſtolis relinques meis ſpem aliquam delectationis tuæ. Vale.

M. T. C.

(1) Al. *deſererem*. (2) Al. *circumcurſare*.

2. M. T. C. M. MARIO S. D.

Marii negotium ſibi curæ fore promittit. Deinde ſcribit quanti & faciat, & facere debeat condemnationem T. Munatii Planci Burſæ; de quo vide Pædianum in commentario Milonianæ. Scripta eſt primis diebus ejus anni, quo Ser. Sulpicius, & M. Marcellus Conſules fuere: nam paulo poſt Cicero in Provinciam ivit, & T. Plancum damnatum ait, cum primum exiit e magiſtratu. A.U.C. 701.

MAndatum tuum curabo diligenter. Sed homo acutus, ei mandaſti potiſſimum, cui expediret, illud venire quamplurimo: Sed eo vidiſti multum, quod præfiniſti, quo ne pluris emerem. Quod ſi mihi permiſiſſes: qui meus amor in te eſt, confeciſſem cum coheredibus. Nunc, quum tuum pretium novi, (1) licitatorem potius apponam, quam illud minoris veneat. Sed de joco ſatis eſt. Tuum negotium agam, ſicuti debeo, diligenter. De Burſa te gaudere certo ſcio: ſed nimis verecunde mihi gratularis. Putas enim, ut ſcribis, propter hominis ſordes minus me magnam illam lætitiam putare. Credas mihi velim, magis me judicio hoc, quam morte inimici lætatum. Primum enim judicio malo, quam gladio: deinde gloria potius amici, quam calamitate. In primiſque me delectavit, tantum ſtudium bonorum in me exſtitiſſe contra incredibilem contentionem clariſſimi & potentiſſimi viri. Poſtremo (vix veriſimile fortaſſe videatur) oderam multo pejus hunc, quam illum ipſum Clodium. Illum enim oppugnaram: hunc defenderam. Et ille, quum omnis reſpub. in meo capite diſcrimen eſſet (2) habitura, magnum quiddam ſpectavit; nec ſua ſponte, ſed eorum auxilio, qui, me ſtante, ſtare non poterant: hic ſimiolus, ani-

(1) Rutul. addit *mihi*. *Subornabo* (*jocatur*) *qui licitando pretium extendat, ne vilius vendatur*. Cellarius. (2) MS. *aditura*.

mi cauſa, me, in quem inveheretur, delegerat: perſuaſeratque nonnullis invidis meis, ſe in me emiſſarium ſemper fore. Quamobrem valde jubeo gaudere te. Magna res geſta eſt. Nunquam ulli fortiores cives fuerunt, quam qui auſi ſunt eum contra tantas opes ejus, a quo ipſi lecti judices erant, condemnare. Quod feciſſent nunquam, niſi iis dolori meus fuiſſet dolor. Nos hic in multitudine, & (1) celebritate judiciorum, & novis legibus ita diſtinemur, ut quotidie vota faciamus, ne (2) intercaletur, ut quamprimum te videre poſſimus.

3. M. CICERO M. MARIO S. D.

Cauſam exponit, cur acie Pharſalica victus, a bello diſceſſerit: quod illi ab iniquis vitio datur. A. U. C. 707.

PErſæpe mihi cogitanti de communibus miſeriis, in quibus tot annos verſamur, & (ut video) verſabimur, ſolet in mentem venire illius temporis, quo proxime fuimus una: quin etiam ipſum diem memoria teneo. Nam ad III. idus Majas, Lentulo, & Marcello coſſ. quum in Pompejanum veſperi veniſſem, tu mihi ſollicito animo præſto fuiſti. Sollicitum autem te habebat cogitatio cum officii, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare, ne officio deeſſem: ſi proficiſcerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidiſti profecto me quoque ita conturbatum, ut non explicarem, quid eſſet optimum factu: pudori tamen malui, famæque cedere, quam ſalutis meæ rationem ducere. Cujus me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quam propter vitia multa,

quæ

(1) Lamb. *crebritate*.

(2) Intercaletur. *Ne dierum interpoſitione tempus protrahatur. Indicat hic locus Pontifices intercalare ſolitos arbitratu ſuo. Metuebat igitur ne intercalaretur extra ordinem.* Manut.

quæ ibi offendi, quo veneram. Primum neque magnas copias, neque bellicoſas: deinde extra ducem, paucoſque præterea (de principibus loquor (1) reliqui primum in ipſo bello rapaces, deinde in oratione ita crudeles, ut ipſam victoriam horrerem: maximum autem æs alienum ampliſſimorum virorum. Quid quæris? nihil boni, præter cauſam. Quæ quum vidiſſem, deſperans victoriam, primum cœpi ſuadere pacem, cujus fueram ſemper auctor: deinde, quum ab ea ſententia Pompejus valde adhorreret, ſuadere inſtitui, ut bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea ſententia videbatur fore, & fuiſſet fortaſſe, niſi quadam ex pugna cœpiſſet ſuis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille ſummus, (2) nullus imperator fuit. Signa tirone & collectitio exercitu cum legionibus robuſtiſſimis contulit. Victus turpiſſime, amiſſis etiam caſtris, ſolus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, quum integri pares non fuiſſemus, fractos ſuperiores fore. Diſceſſi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas inſidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tamquam exilio locus, aut conſciſcenda mors voluntaria. Certe nihil fuit præterea, ſi te victori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio, præſertim innocenti: ubi nulla adjuncta eſt turpitudo: addo etiam, quum ea urbe careas, in qua nihil ſit, quod videre poſſis ſine dolore. Ego cum meis (ſi quidquam nunc cujuſquam eſt) etiam in meis eſſe malui. Quæ acciderunt, omnia dixi futura. Veni domum, non quo optima vivendi conditio eſſet; ſed tamen, ſi eſſet aliqua (3) forma reipub.

I 5 tam-

(1) Al. *reliquos*. (2) Nullus Imperator. *Qui negligebat victoria uti, nec territum Cæſaris exercitum extemplo perſequebatur*. Cellarius. Signa contulit *in Theſſalia ad Pharſalum*. Corradus.

(3) Al. *fortuna*.

tamquam in patria ut eſſem : ſi nulla, tamquam in exilio. Mortem mihi cur conſciſcerem, cauſa nulla viſa eſt : cur optarem, multæ cauſæ. Vetus eſt enim, UBI non ſis, qui fueris, non eſſe cur velis vivere. Sed tamen, VACARE culpa, magnum eſt ſolatium ; præſertim quum habeam duas res, quibus me ſuſtentem ; optimarum artium ſcientiam, & maximarum rerum gloriam : quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Hæc ad te ſcripſi verboſius, & tibi moleſtus fui, quod te cum mei, tum reipub. cognovi amantiſſimum. Notum tibi omne meum conſilium eſſe volui, ut primum ſcires, me nunquam voluiſſe plus quemquam poſſe, quam univerſam rempubl. Poſtea autem quam alicujus culpa tantum valeret unus, (1) ei obſiſti non poſſet, me voluiſſe pacem : amiſſo exercitu, & eo duce, in quo ſpes fuerat uno, me voluiſſe etiam reliquis omnibus : poſtquam non potuerim, mihi ipſi finem feciſſe belli. Nunc autem, ſi hæc civitas eſt, civem eſſe me : ſi non, exulem eſſe non incommodiore loco, quam ſi Rhodum, aut Mitylenas contuliſſem. Hæc tecum coram malueram : ſed, quia longius fiebat, volui per literas eadem ; ut haberes, quid diceres, ſi quando in vituperatores meos incidiſſes. Sunt enim qui, quum meus interitus nihil fuerit reipub. profuturus, criminis loco putent eſſe, quod vivam. Quibus ego certo ſcio non videri ſatis multos periiſſe : qui ſi me audiſſent, quamvis iniqua pace, honeſte tamen viverent. Armis enim inferiores, non cauſa fuiſſent. Habes epiſtolam verboſiorem fortaſſe, quam velles : quod tibi ita videri putabo, niſi mihi longiorem remiſeris. Ego, ſi, quæ volo, expediero, brevi tempore te, ut ſpero, videbo. Vale.

M. T. C.

(1) Græv. conjic. *ut obſiſti non poſſet*.

4. M. T. C. M. MARIO S. D.

Præmonet Marium de adventu ſuo in Pompejanum. A. U. C. 707.

ANte diem IX Kal. in Cumanum veni cum Libone, tuo vel noſtro potius. In Pompejanum ſtatim cogito. Sed faciam ante te certiorem. Te cum ſemper valere cupio, tum certe, dum hic ſumus. (1) Vides enim quanto poſt una futuri ſimus. Quare, ſi quod conſtitutum cum podagra habes, fac ut in alium diem differas. Cura igitur, ut valeas: & me hoc biduo, aut triduo expecta.

5. CICERO CÆSARI IMP. S. D.

Commendat ſtudioſiſſime Trebatium juriſconſultum Cæſari Galliarum proconſuli. A. U. C. 699.

VIde, quam mihi perſuaſerim, te me eſſe alterum, non modo in iis rebus, quæ ad me ipſum, ſed etiam in iis, quæ ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quocumque exirem, mecum ducere, ut eum meis omnibus ſtudiis, & beneficiis quam ornatiſſimum domum reducerem. Sed poſteaquam & Pompeji commoratio diuturnior erat, quam putaram, & mea quædam tibi non ignota dubitatio aut impedire profectionem meam videbatur, aut certe tardare, vide quid mihi ſumpſerim. Cœpi velle ea Trebatium expectare a te, quæ ſperaſſet a me: neque mehercule minus ei prolixe de tua voluntate promiſi, quam eram ſolitus de mea polliceri. Casus vero mirificus quidam intervenit, quaſi vel teſtis opinionis meæ, vel ſponſor humanitatis tuæ. Nam quum de hoc ipſo Trebatio cum Balbo noſtro loquerer accuratius domi meæ, literæ mihi dantur

(1) Id. cenſet delenda verba hæc: *Vid. en. qu. poſt una fut. ſim.* quod nec ad rem faciant, nec id ſignificent, quod Cic. voluit. Conſentit P. Manut.

a te, quibus in extremis ſcriptum erat: (1) *M. Furium, quem mihi commendas vel regem Galliæ faciam, vel hunc* (2) *Leptæ delega. Si vis tu, ad me alium mitte, quem ornem.* Suſtulimus manus & ego, & Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud neſcio quid non fortuitum ſed divinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, ut initio mea ſponte, poſt autem invitatu tuo mittendum duxerim. Hunc, mi Cæſar, ſic velim omni tua comitate complectare, ut omnia, quæ per me poſſis adduci, ut in meos conferri velis, in unum hunc conferas; de quo tibi homine hoc ſpondeo, non illo vetere verbo meo, quod, quum ad te de Milone ſcripſiſſem, jure luſiſti: ſed more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem eſſe neminem. Accedit etiam, quod familiam ducit, in jure civili (3) ſingularis memoria, ſumma ſcientia. Huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque ullius beneficii certum nomen peto: benevolentiam tuam, & liberalitatem peto: neque impedio, quominus, ſi tibi ita placuerit, etiam hiſce eum ornes glorilæ inſignibus. Totum denique hominem tibi trado de manu (ut ajunt) in manum tuam iſtam & victoria, & fide præſtantem. (4) Sumus enim (5) putidinſculi, quam per te vix licet: verum, ut video, licebit. Cura, ut valeas: & me, ut amas, ama.

CI.

(1) Victor. *M. Orſum.* (2) P. Manut. *Leptæ delegabo.* Al. *Leptæ Legatum.* Urſin. *III. Legioni & Legatum.* (3) Al. *ſingulari.*

(4) Gebhard. *ſimus.* (5) *Sic de orat. lib. 3. Nolo exprimi literas* putidius, *nolo obſcurari diligentius.* Gebhard.

6. CICERO TREBATIO S. D.

Trebatium, deſiderium Urbis vix ferentem, hortatur, ut Urbis, urbanitatiſque memoriam, quaſi quaſdam ineptias abjiciat, & de Provincia, quo ſe contulerat, tum ſpe beneficiorum, tum conſtantiæ cauſa cogitet. A. U. C. 699.

IN omnibus meis epiſtolis, quas ad Cæſarem, aut adBalbum mitto, legitima quædam eſt acceſſio commendationis tuæ, nec ea vulgaris, ſed cum aliquo inſigni indicio meæ erga te benevolentiæ. Tu modo ineptias iſtas, & deſideria urbis, & urbanitatis depone: &, quo conſilio profectus es, id aſſiduitate, & virtute conſequere. Hoc tibi tam ignoſcemus nos amici, quam ignoverunt Medeæ, quæ Corinthum, arcem altam, habebant, matronæ opulentæ, optimates: quibus illa manibus gypſatiſſimis perſuaſit, ne ſibi vitio illæ verterent, quod abeſſet a patria;

Nam multi ſuam rem bene geſſere, & publicam patria procul:
Multi, qui domi ætatem agerent, propterea ſunt improbati.

Quo in numero tu certe fuiſſes, niſi te extruſiſſemus. Sed plura ſcribemus alias. Tu, qui cæteris cavere didiciſti, in Britannia ne ab(1)eſſedariis decipiaris, caveto. Et quando Medeam agere cœpi, illud ſemper memento: *QUI ipſe ſibi ſapiens prodeſſe non quit, nequidquam ſapit.* Cura, ut valeas.

7. CICERO TREBATIO.

Studium ſuum in commendando Trebatio ſignificat. Jocatur de Britannia. Monet, ut in familiaritatem Cæſaris ſe penitus inſinuet, & occaſione utatur. A. U. C. 699.

EGo te commendare non deſiſto: ſed quid proficiam ex te ſcire cupio. Spem maximam habeo.

(1) Eſſedariis. *Militibus Britannicis ex eſſedis pugnantibus.* Corrad.

beo in Balbo: ad quem de te diligentiſſime, & ſæpiſſime ſcribo. Illud ſoleo mirari, non me toties accipere tuas literas, quoties a Q. mihi Fratre afferuntur. In Britannia nihil eſſe audio neque auri, neque argenti. Id ſi ita eſt, eſſedum aliquod ſuadeo rapias, & ad nos quamprimum recurras. Sin autem ſine Britannia tamen aſſequi id, quod volumus, poſſumus: perfice, ut ſis in familiaribus Cæſaris. Multum te in eo frater adjuvabit meus, multum Balbus: ſed (mihi crede) tuus pudor, & labor plurimum. Imperatorem liberaliſſimum, ætatem opportuniſſimam, commendationem certe ſingularem habes: ut tibi unum timendum ſit, ne ipſe tibi defuiſſe videare. Vale.

8. CICERO TREBATIO.

Modeſte reprehendit Trebatium, qui Tribunatum militum, a Cæſare delatum, recuſaverat. A.U.C. 699.

SCripſit ad me Cæſar perhumaniter, nondum te ſibi ſatis eſſe familiarem propter occupationes ſuas, ſed certe fore: cui quidem ego reſcripſi, quam mihi gratum (1) eſſet futurum, ſi quamplurimum in te ſtudii, officii, liberalitatis ſuæ contuliſſet. Sed ex tuis literis cognovi præproperam quamdam feſtinationem tuam: & ſimul ſum admiratus, cur tribunatus commoda, dempto præſertim labore militiæ, contempſeris. Querar cum Vacerra, & Manilio: nam (2) Cornelio nihil audeo dicere: cujus tu periculo ſtultus es, quum te ab eo ſapere didiciſſe profiteris. Quin tu urges iſtam occaſionem & facultatem, qua melior nunquam reperietur? Quod ſcribis de illo Prætiano jureconſulto, ego te ei non deſino commendare. Scribit enim ipſe mihi, te ſibi gratias agere debere. De eo quid ſit, cura ut ſciam. Ego veſtras literas Britannicas expecto. Vale.

CICE-

(1) Al. *eſſe*. (2) Al. *de Corn.*

9. M. CICERO TREBATIO.

Literarum officium a Trebatio requirit: monet, ne reditum in Urbem præpropere cupiat. A. U.C. 699.

JAmdiu ignoro, quid agas. Nihil enim ſcribis: neque ego ad te his duobus menſibus ſcripſeram; quia cum Quincto, fratre meo, non eras; quo mitterem, aut cui darem, neſciebam. Cupio ſcire, quid agas, & ubi ſis hiematurus. Equidem vellim cum Cæſare: ſed ad eum propter ejus (1) occupationes nihil ſum auſus ſcribere. Ad Balbum tamen ſcripſi. Tu deeſſe tibi noli. Serius potius ad nos, dum plenior. Quod huc properes, nihil eſt, præſertim Vacerra mortuo. Sed tibi conſilium non deeſt. Quid conſtitueris, cupio ſcire. Cn. Octavius, an Cn. Cornelius quidem, tuus familiaris, ſummo genere natus, terræ filius, is me, quia ſcit tuum familiarem eſſe, crebro ad cœnam invitat. Adhuc non potuit perducere: ſed mihi tamen gratum eſt. Vale.

10. M. CICERO TREBATIO S.D.

Levitatis Trebatium per jocum arguit, quia ſcripſerat, ſe Cæſari valde jureconſultum videri: item timiditatis, quod tranſire in Britanniam cum Cæſare recuſarit. Et alia nonnulla. A. U. C. 699.

LEgi tuas literas, ex quibus intellexi, te Cæſari noſtro valde jureconſultum videri. Eſt quod gaudeas, te in iſta loca veniſſe, ubi aliquid ſapere viderere. Quod ſi in Britanniam quoque profectus eſſes; profecto nemo in illa tanta inſula peritior te fuiſſet. Veruntamen (rideamus licet: ſum enim a te invitatus) ſubinvideo tibi, ultro te etiam arceſſitum ab eo, ad quem cæteri, non propter ſuperbiam ejus, ſed propter occupationes, adſpirare non poſſunt. Sed tu in iſta epiſtola nihil mihi ſcripſti

(1) Victor. cum vox *occupationes* abſit a MSS. conjic. reponendum *propter ejus luctum* Gul. *propetius nihil &c.*

pſiſti de tuis rebus: quæ mehercule mihi non minori curæ ſunt, quam meæ. Valde metuo, ne frigeas in hibernis. Quamobrem camino luculento utendum cenſeo. Idem & Mucio & Manilio placebat, præſertim qui ſagis non abundares: quamquam vos nunc iſtic ſatis calere audio. Quo quidem nuntio valde mehercule de te timueram. Sed tu in re militari multo es cautior, quam in advocationibus, qui neque in Oceano natare volueris, ſtudioſiſſimus homo natandi: neque ſpectare eſſedarios, quem antea ne (1) andabatam quidem defraudare poteramus. Sed jam ſatis jocati ſumus. Ego de te ad Cæſarem quam diligenter ſcripſerim, tute ſcis; quam ſæpe, ego. Sed mehercule jam intermiſeram, ne viderer liberaliſſimi hominis, meique amantiſſimi voluntati erga me diffidere. Sed tamen his literis, quas proxime dedi, putavi eſſe hominem commonendum. Id feci. Quid profecerim, facias me velim certiorem: & ſimul de toto ſtatu tuo, conſiliiſque omnibus. Scire enim cupio, quid agas, quid expectes, quam longum iſtum tuum diſceſſum a nobis futurum putes. Sic enim tibi perſuadeas velim, unum mihi eſſe ſolatium, quare facilius poſſim pati, te eſſe ſine nobis, ſi tibi eſſe id emolumento ſciam. Sin autem id non eſt, nihil duobus nobis eſt ſtultius: me, qui te non Romam attraham; te, qui non huc advoles. Una mehercule noſtra vel ſevera, vel jocoſa congreſſio pluris erit, quam non modo hoſtes, ſed etiam fratres noſtri Ædui. Quare omnibus de rebus fac ut quamprimum ſciam. (2) *Aut conſolando, aut conſilio, aut re juvero.*

CICE-

(1) Gehbard. Andabatarn. *Andabatæ oculis obſutis cæci pugnabant*; *unde proverbium* Andabatarum more pugnare, *in illos, qui litigant de re, quam ambo non intelligunt*. J. F Gronov. (2) *Terentii Senarius, Heautontim*. *I* 1. 34.

11. CICERO TREBATIO.

Conatur Trebatio deſiderium Urbis adimere: præcipit tamen, ut, niſi abſit ab Urbe cum emolumento, redeat. A. U. C. 700.

NIſi ante Roma profectus eſſes, nunc eam certe relinqueres. Quis enim tot interregnis jureconſultum deſiderat? Ego omnibus, unde petitur, hoc conſilii dederim, ut a ſingulis interregibus binas advocationes poſtulent. Satiſne tibi videor abs te jus civile didiciſſe? Sed heus tu, quid agis? ecquid fit? video enim te jam jocari per literas. Hæc ſigna meliora ſunt, quam (1) in meo Tuſculano. Sed quid ſit, ſcire cupio. Conſuli quidem te a Cæſare ſcribis: ſed ego tibi ab illo conſuli mallem. Quod ſi aut fit, aut futurum putas; perfer iſtam militiam, & permane. Ego enim deſiderium tui ſpe tuorum commodorum conſolabor: ſin autem iſta ſunt inaniora; recipe te ad nos. Nam aut erit hic aliquid aliquando: aut, ſi minus, una mehercule collocutio noſtra pluris erit, quam omnes (2) Samarobrinæ. Denique, ſi te cito retuleris, ſermo nullus erit: ſin fruſtra diutius abfueris, non modo Laberium, ſed etiam ſodalem noſtrum Valerium pertimeſco. Mira enim perſona induci poteſt Britannici jureconſulti. Hæc ego non rideo, quamvis tu rideas: ſed de re ſeveriſſima tecum, ut ſoleo, jocor. Remoto joco, tibi hoc amiciſſimo animo præcipio, ut ſi iſtic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas noſtri deſiderium; honeſtatem, & facultates tuas augeas: ſin autem iſta frigebunt, recipias te ad nos. Omnia tamen, quæ vis, & tua virtute profecto, & noſtro ſummo erga te ſtudio conſequere. Vale.

CICE-

(1) Lamb. *quam quæ in*. (2) Urſin. *Samarobrivæ*. *Alii vero* Samarobrigæ, *Samarobriga metropolis Ambianorum in Gallia Belgica, hodie* Amiens. Grævius.

12. CICERO TREBATIO.

Ex intermiſſione literarum arguit Trebatium Epicureum eſſe factum: in eo jocatur. A. U. C. 700.

Mirabar, quid eſſet, quod tu mihi literas mittere intermiſiſſes. Indicavit mihi Panſa meus, Epicureum te eſſe factum. O caſtra præclara! quid tu feciſſes, ſi te Tarentum, & non Samarobrivam miſiſſem? Jam tum mihi non placebas, quum idem intuebare, quod & (1) Titius, familiaris meus. Sed quonam modo jus civile defendes, quum omnia tua cauſa (2) facias, non civium? Ubi porro illa erit formula fiduciæ, (3) *Ut inter bonos bene agier oportet*? Quis enim eſt bonus, qui facit nihil, niſi ſua cauſa? Quod jus ſtatues *communi dividundo*? quum commune nihil poſſit eſſe apud eos, quia omnia voluntate ſua metiuntur? Quomodo autem tibi placebit *Jovem lapidem* jurare, quum ſcias Jovem iratum eſſe nemini poſſe? Quid fiet porro populo Ulubrano, ſi tu ſtatueris, (4) πολιτεύεσθαι non oportere? Quare, ſi plane a nobis deficis, moleſte fero: ſin Panſæ aſſentari commodum eſt, ignoſco: modo (5) ſcribe aliquando ad nos, quid agas; & a nobis, quid fieri, aut curari velis. Vale.

13. CICERO TREBATIO S. D.

Intermiſſionis literarum cauſam dicit; quam non accipiente Trebatio, inde occaſionem arripit liberius jocandi. A. U. C. 700.

Adeone me injuſtum eſſe exiſtimaſti, ut tibi iraſcerer, quod parum mihi conſtans, & nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque cau-

ſam

(1) Vict. *Sejus*. (2) Al. *facies*.

(3) Urſin. ex hac formula verba duo expungit: *ut*, & *oportet*. (4) *Rempublicam adminiſtrare. Dicebat Epicurus Remp. capeſſere hominem bene ſanum non oportere*. Corradus. (5) Al. *ſcribas*.

ſam me arbitrarere literas ad te jamdiu non miſiſſe? Mihi perturbatio animi tui, quam primis literis perſpiciebam, moleſtiam attulit: neque alia ulla fuit cauſa intermiſſionis Epſtolarum, niſi quod ubi eſſes, plane neſciebam. Hic tu me etiam inſimulas, nec ſatisfactionem meam accipis. Audi, Teſta mi: utrum ſuperbiorem te pecunia facit, an quod te imperator conſulit? Moriar, ni, quæ tua gloria eſt, puto, te malle a Cæſare conſuli, quam inaurari. Si vero utrumque eſt; quis te feret, præter me, qui omnia ferre poſſum? Sed ut ad rem redeam, te iſtic invitum non eſſe, vehementer gaudeo; & ut illud erat moleſtum, ſic hoc eſt jucundum. Tantum metuo, ne artificium tuum tibi parum proſit. Nam, ut audio, iſtic

(1) *Non ex jure manu conſertum, ſed mage ferro*
Rem repetunt.

(2) Et tu ſoles ad vim faciendam adhiberi? Neque eſt, quod illam exceptionem in interdicto pertimeſcas, *quod tu prior vi hominibus armatis non veneris*. Scio enim te non eſſe procacem in laceſſendo. Sed ut ego quoque te aliquid admoneam de (3) noſtris cautionibus, (4) Treviros vites cenſeo. Audio capitales eſſe. Mallem, auro, ære, argento eſſent. Sed alias jocabimur. Tu ad me de iſtis rebus omnibus ſcribas velim quam diligentiſſime. Ad Non. Mart. Vale.

CICE-

(1) Ennii verſus. (2) Lamb. *At tu non ſoles &c.* Urſin. *& tu ſoles ad vim facundiam adhibere*.

(3) Al. *veſtris*.

(4) Treviros. *Cum videatur monere Trebatium, ut vitet* Treviros *Galliæ populos bellicoſos & capitales, ludit belliſſime addens: mallem Treviros iſtos eſſe pecunioſos, ut ſunt Triumviri, ſeu Treviri Romæ præfecti pecuniæ cudendæ, quam bellicoſos, ut Cæſare eos vincente tu diteſceres Triumviros autem Treviros ſolitos dici teſtis eſt Livius*. P. Bembus *in Ep. ad Bernandinum Sandrum*.

14. CICERO TREBATIO.

Familiariter, & jocoſe Trebatium reprehendit, qui literas nullas miſerat, A. U. C. 700.

CHryſippus Vettius, Cyri architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei: ſalutem enim mihi verbis tuis nuntiarat. Valde jam lautus es, qui gravere literas ad me dare, homini præſertim prope domeſtico. Quod ſi ſcribere oblitus es, minus multi jam te advocato cauſa cadent: ſin noſtri oblitus es, dabo operam, ut iſtuc veniam, antequam plane ex animo tuo effluo. Sin æſtivorum timor te debilitat; aliquid excogita, ut feciſti de (1) Brittannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chryſippo, te eſſe Cæſari familiarem. Sed mehercule mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis literis quam ſæpiſſime cognoſcere. Quod certe ita fieret, ſi tu maluiſſes benevolentiæ, quam litium jura perdiſcere. Sed hæc jocati ſumus & tuo more, & nonnihil etiam noſtro. Te valde amamus, noſque a te amari cum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

15. CICERO TREBATIO.

Declarat ſuum abſentis Trebatii deſiderium: & gratulatur de C. Matii familiaritate. A. U C 700.

QUam ſint moroſi qui amant, vel ex hoc intelligi poteſt. Moleſte ferebam antea te invitum iſtic eſſe: pungit me rurſus, quod ſcribis, eſſe te iſtic libenter. Neque enim mea commendatione te non delectari facile patiebar: & nunc angor, quidquam tibi ſine me eſſe jucundum. Sed hoc tamen malo ferre nos deſiderium, quam te non ea, quæ ſpero, conſequi. Quum vero in C. Matii ſuaviſſimi doctiſſimique hominis fami-

(1) Britannia. *Ut cauſatus aliquid fueras, ne cum Cæſare in Britanniam navigares*. Cellarius.

familiaritatem veniſti; non dici poteſt, quam valde gaudeam: qui fac, ut te quam maxime diligat. Mihi crede, nihil ex iſta provincia potes, quod jucundius ſit, deportare. Cura, ut valeas.

16. M. CICERO TREBATIO S. D.

Laudare videtur Trebatium ut ſapientem, qui belli pericula vitaret: ſed revera notat ut timidum. Adſcribit de Octavio, de Trebatii divitiis, de ſuperbia per jocum. A. U. C. 699.

IN (1) equo Trojano ſcis eſſe in extremo, SERO SAPIUNT. Tu tamen, mi vetule, non ſero (2) primum illas rabioſulas, ſat fatuas, dediſti: deinde, quod in Britannia non (3) minus (4) φιλοθέωρον te præbuiſti, plane non reprehendo. Nunc vero in hibernis (5) injectus mihi videris: itaque te commovere non curas. USQUEQUAQUE ſapere oportet. Id erit telum acerrimum. Ego ſi foris cœnitarem, Cn. Octavio familiari tuo non defuiſſem: cui tamen dixi, quum me aliquoties invitaret: Oro te, quis tu es? Sed mehercule, extra jocum, homo bellus eſt: vellem eum tecum abduxiſſes. Quid agatis, ecquid in Italiam venturi ſitis hac hieme, fac plane ſciam. Balbus mihi confirmavit, te divitem futurum. Id utrum Romano more loquutus ſit, bene nummatum te futurum, an, quomodo Stoici dicunt, *omnes eſſe divites, qui cœlo, & terra frui poſſint*, poſtea videro. Qui iſtinc veniunt, ſuperbiam tuam accuſant, quod negent te percunctantibus reſpondere; ſed tamen eſt, quod gaudeas; conſtat enim inter omnes, neminem te uno Samarobrivæ juris peritiorem eſſe.

CICE-

(1) *Equus Trojanus eſt titulus Livii Andronici Tragædiæ*. Corradus. (2) Gebhard *primas*.
(3) Victor. *nimis* (4) *Spectandi cupidum*.
(5) Lamb. *vinctus*, Gebhard. *illectust*.

17. CICERO TREBATIO S. D.

Gratulatur Trebatio, quod de reditu in Urbem jam non amplius cogitet; & hortatur, Cæſaris amicitiam plurimi faciat, quam fore fructuoſam promittit. A. U. C. 699.

Ex tuis literis & Q. Fratri gratias egi, & te aliquando collaudare poſſum, quod jam videris certa aliqua in ſententia conſtitiſſe. Nam primorum menſium literis tuis vehementer commovebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim) levis in urbis urbanitatiſque deſiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, ſæpe autem etiam (1) (quod a te alieniſſimum eſt) ſubimpudens videbare. Tamquam enim ſyngrapham ad imperatorem, non epiſtolam attuliſſes: ſic, pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipſos, qui cum ſyngraphis veniſſent (2) Alexandriam, nullum adhuc nummum auferre potuiſſe. Ego, ſi mei commodi rationem ducerem, te mecum eſſe maxime vellem. Non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex conſuetudine noſtra, vel utilitate ex conſilio, atque opera tua. Sed quum te ex adoleſcentia tua in amicitiam & fidem meam contuliſſes: ſemper te non modo tuendum mihi, ſed etiam augendum, atque ornandum putavi. Itaque, quoad opinatus ſum, me in provinciam exiturum; quæ ad te ultro (3) attulerim, meminiſſe te credo. Poſteaquam mea mutata ratio eſt: quum viderem, me a Cæſare honorificentiſſime tractari, & unice diligi, hominiſque liberalitate incredibilem, & ſingularem fidem noſſem; ſic ei te commendavi & tradidi, ut graviſſime diligentiſſimeque potui. Quod ille ita & accepit, & mihi ſæpe literis ſignificavit, & tibi & verbis, & re

(1) Gebhard *quod a te alieniſſimus, & ſubimp. videb.* (2) Lamb. *Alexiam*. (3) Al *detulerim*.

& re oſtendit, mea commendatione ſeſe valde eſſe commotum. Hunc tu virum nactus, ſi me aut ſapere aliquid, aut velle tua cauſa putas, ne dimiſeris: & ſi quæ te forte res aliquando offenderit, quum ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit viſus, perferto, & ultima expectato: quæ ego tibi & jucunda & honeſta præſtabo. Pluribus te hortari non debeo: tantum moneo, neque amicitiæ confirmandæ clariſſimi ac liberaliſſimi viri, neque uberioris provinciæ, neque ætatis magis idoneum tempus, ſi hoc amiſeris, te eſſe ullum unquam reperturum. Hoc, quemadmodum vos ſcribere ſoletis in veſtris libris, idem Q. Cornelio videbatur. In Britanniam te profectum non eſſe, gaudeo: quod & tu labore caruiſti, & ego te de rebus illis non audiam. Ubi ſis hibernaturus, & qua ſpe, aut conditione, perſcribas ad me velim. Vale.

18. CICERO TREBATIO S. D.

Laudat Trebatium, qui de militia cum Cæſare perferenda cogitaret: jocatur præterea in illius parſimoniam quia ſcripſerat in palimpſeſto. A. U. C. 700.

Accepi a te aliquot epiſtolas uno tempore, quas tu diverſis temporibus dederas, in quibus me cætera delectarunt. Significabant enim, te iſtam militiam jam firmo animo ferre, & eſſe fortem virum & conſtantem. Quæ ego pauliſper in te ita deſideravi, non imbecillitate animi tui, ſed magis, ut deſiderio noſtri te æſtuare putarem. Quare perge, ut cœpiſti: forti animo iſtam tolera militiam. Multa (mihi crede) aſſequere. Ego enim renovabo commendationem, ſed tempore. Sic habeto, non tibi majori eſſe curæ, ut iſte tuus a me diſceſſus quam fructuoſiſſimus tibi ſit, quã mihi. Itaque, quando veſtræ cautiones infirmæ ſunt, Græculam tibi miſi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiorem facias.

cias. Ego enim ignaviſſimo cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad epiſtolas tuas redeam, cætera belle: illud miror. Quisſolet eodem exemplo plures dare, quia ſua manu ſcribit? Nam, quod in (1) palimpſeſto, laudo equidem parſimoniam: ſed miror, quid in (2) illa chartula fuerit, quod delere malueris, quam (3) hæc ſcribere, niſi forte tuas formulas. Non enim puto te meas epiſtolas delere, ut reponas tuas. An hoc ſignificas, nihil fieri? frigere te? ne chartam quidem tibi ſuppeditare? jam iſta tua culpa eſt, qui verecundiam tecum extuleris, & non hic nobiſcum reliqueris. Ego te Balbo, quum ad vos proficiſcetur, more Romano commendabo. Tu, ſi intervallum longius erit mearum litterarum, ne ſis admiratus. Eram enim abſuturus menſe Apr. Has literas ſcripſi in Pomptino, quum ad villam (4) M. Æmilii Philemonis divertiſſem: ex qua jam audieram fremitum clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliaſti. Nam Ulubris, honoris mei cauſa, vim maximam ranunculorum ſe commoſſe conſtabat. Cura ut valeas. VI. Idus Apr. de Pomptino.

Epiſtolam tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conſcidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione recte legi poſſet. Sed & Arruntius ita te mandaſſe ajebat, & tu adſcripſeras. Verum illud eſto. Nihil te ad me poſtea ſcripſiſſe, demiror, præſertim tam novis rebus.

CICE-

(1) Palimpſeſtus. *Palimpſeſtus membrana fuit iterum abraſa ut aliquid rurſus in ea ſcriberetur*. Manutius. (2) Gul. *ima*. (3) Vict. *quam exſcribere*. Al. *quam hæc non ſcribere*. (4) Al. *Metilii*.

19. CICERO TREBATIO S.

Scribit de Topicis a ſe conſcriptis, ut roganti Trebatio ſatisfaceret: eaque eſſe obſcuriora ſignificat, nec legenda ſine interprete: Addit, ſi expeditam in quæſtionibus habere doctrinam velit, exercitationem eſſe neceſſariam. A. U. C. 709.

VIde, quanti apud me ſis, etſi jure id quidem: non enim te amore vinco. Veruntamen, quod præſenti tibi prope ſubnegarem, non tribuerem certe, id abſenti debere non potui. Itaque, ut primum Velia navigare cœpi, inſtitui Topica Ariſtotelea conſcribere, ab ipſa urbe commonitus amantiſſima tui. Eum librum tibi miſi Rhegio, ſcriptum quam (1) planiſſime res illa ſcribi potuit. Sin tibi quædam videbuntur obſcuriora, cogitare debebis, NULLAM artem literis ſine interprete, & ſine aliqua exercitatione percipi poſſe. Non longe abieris. Num jus civile veſtrum ex libris cognoſci poteſt? qui quanquam plurimi ſunt, doctorem tamen, (2) lumenque deſiderant. Quamquam tu, ſi attente leges, ſi ſæpius, per te omnia conſequere, ut certe intelligas. Ut vero etiam ipſi tibi loci, propoſita quæſtione, occurrant, exercitatione conſequere. In qua quidem nos te continebimus, ſi & ſalvi redierimus, & ſalva iſta offenderimus. Vale. v. Kal. Sext. Rhegio.

20. CICERO TREBATIO S. D.

De Amore Velienſium in Trebatium ſcribit; & hortatur, ne poſſeſſiones eas vendat, quæ tam miſeris temporibus perfugium eſſe poſſint. A. U. C. 709.

AMabilior mihi Velia fuit, quod te ab ea ſenſi amari. Sed quid ego dicam te, quem quis non amat? Rufio, medius fidius, tuus ita deſiderabatur, ut ſi eſſet unus e nobis. Sed ego te non re-

K pre-

(1) Vict. *pleriſſime*. (2) P. Manut. *uſumque*. Græv. *unumquemque*.

prehendo, qui illum ad ædificationem tuam traduxeris. Quamquam enim Velia non eſt vilior, quam Lupercal: tamen iſtuc malo, quam hæc omnia. Tu, ſi me audies, quem ſoles, has paternas poſſeſſiones tenebis; (neſcio quid enim Velienſes verebantur) neque Heletem, nobilem amnem, relinques, nec Papirianam domum deſeres: quanquam illa quidem habet (1) lucum, a quo etiam advenæ teneri ſolent: quem tamen ſi exciderisí, multum proſpexeris. Sed in primis opportunum videtur, his præſertim temporibus, habere perfugium, primum eorum urbem, quibus carus ſis: deinde tuam domum, tuoſque agros, eaque remoto, ſalubri, amœno loco: idque etiam mea intereſſe, mi Trebati, arbitror. Sed valebis, meaque negotia videbis, meque, Diis juvantibus, ante brumam expectabis. Ego a Sex. Fabio, Niconis diſcipulo, librum abſtuli (2) Νίκωνος περὶ πολυφαγίας. O medicum ſuavem, meque docilem ad hanc diſciplinam! Sed Baſſus noſter me de hoc libro celavit: te quidem non videtur. Ventus increbeſcit. Cura, ut valeas. XIII. Kal. Sext. Velia.

21. CICERO TREBATIO S. D.

Silii cauſam, viri optimi, amici ſui, Trebatio commendat. Videtur autem, cum extra Urbem eſſet, ad Trebatium in urbem hæc ſcripſiſſe. A.U.C 709.

SIlii cauſam te docui. Is poſtea fuit apud me, quum ei dicerem, tibi videri ſponſionem illam nos ſine periculo facere poſſe, (3) *Si bonorum Turpiliæ poſſeſſionem Q. Cæpio prætor ex edicto ſuo mihi dedit*: negare ajebat Servium tabulas teſtamenti eſſe eas, quas inſtituiſſet is; qui (4) factionem teſtamenti non habuerit: hoc idem Offilium dicere: tecum

(1) Victor. *Locum* MS. *lacum* Al. *lotum*. (2) Niconis, de edacitate. *In illo, opinor, libro documenta inerant, quomodo incolumi valetudine, plurimum edi poſſet*. Manutius. (3) Al. *ni*.

(4) Factionem. *Jus faciendi teſtamenti*.

eum ſe loquutum negabat: meque rogavit, ut ſe, & cauſam ſuam tibi commendarem. Nec vir melior, mi Teſta, nec mihi amicior P. Silio quiſquam eſt, te tamen excepto. Gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi ad eum ultro veneris, eique pollicitus eris. Sed, ſi me amas, quamprimum. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

22. CICERO TREBATIO S. D.

Auctoritate Juriſconſultorum probat, quod de controverſia quadam dixerat. Anno incerto.

ILluſeras heri inter ſcyphos, quod dixeram controverſiam eſſe, poſſetne heres, quod furtum antea factum eſſet, (1) furti recte agere. Itaque, etſi domum bene potus, ſeroque redieram: tamen id caput, ubi hæc controverſia eſt, notavi, & deſcriptum tibi miſi: ut ſcires, id, quod tu neminem ſenſiſſe dicebas, Sex. Ælium, M. Manilium, M. Brutum ſenſiſſe. Ego tamen Scævolæ, & Teſtæ aſſentior. Vale.

23. CICERO FABIO GALLO S. D.

Signa quædam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas potius pictas cuperet. Reſcribit igitur, ex iis emptionibus nullam ſe curaſſe. De proxima domo illi conducenda ſe deſiderare addit. Anno incerto.

(2) TAntum ex Arpinati veneram, quum mihi a te literæ redditæ ſunt: ab eodemque accepi Aviani literas, in quibus hoc inerat liberaliſ-

(1) Furti recte agere. *Haberetne actionem adverſus eum furem, qui furatus eſſet antequam ipſe heres eſſet. Ideo enim dubitari poteſt, quia non videtur heres ea tamquam ſua, poſſe repetere, quæ nondum ad eum hereditario jure perveniſſent.* Manutius.

(2) Victor. *tantum quod.*

ſimum, (1) nomina ſe facturum, quum veniſſet; qua ego vellem die. Fac, quæſo, qui ego ſum, eſſe te. Eſtne aut tui pudoris, aut noſtri, primum rogare de die: deinde plus (2) annua poſtulare? Sed eſſent, mi Galle, omnia facilia, ſi & ea mercatus eſſes, quæ ego deſiderabam, & ad eam ſummam, quam volueram. Ac tamen iſta ipſa, quæ te emiſſe ſcribis, non ſolum rata mihi erunt, ſed etiam grata. Plane enim intelligo, te non modo ſtudio, ſed etiam amore uſum, quæ te delectarint, hominem (ut ego ſemper judicavi) in omni judicio elegantiſſimum, quæque me digna putaris, coemiſſe. Sed velim maneat Damaſippus in ſententia. Prorſus enim ex iſtis emptionibus nullam deſidero. Tu autem, ignarus inſtituti mei, quanti ego genus omnino ſignorum omnium non æſtimo, tanti iſta quatuor, aut quinque ſumpſiſti. Bacchas iſtas cum Muſis Metelli comparas. Quid ſimile? primum ipſas ego Muſas nunquam tanti putaſſem: atque id feciſſem, Muſis omnibus approbantibus. Sed tamen erat aptum bibliothecæ, ſtudiiſque noſtris congruens. Bacchis vero ubi eſt apud me locus? At pulchellæ ſunt. Novi optime, & ſæpe vidi: nominatim tibi ſigna, mihi nota, mandaſſem, ſi probaſſem. Ea enim ſigna ego emere ſoleo, quæ ad ſimilitudinem gymnaſiorum exornent mihi in palæſtra locum. Martis vero ſignum quo mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Saturni ſignum fuiſſe. Hæc enim duo ſigna putarem mihi æs alienum attuliſſe. Mercurii mallem aliquod fuiſſet: felicius, puto, cum Aviano tranſi-ge-

(1) Nomina ſe facturum. *Nomen facit creditor, cum ſcribit in libro expenſi ſe alicui tantum crediddiſſe, aut mercem tradidiſſe, quam pecuniam mutuam, quave pro merce pecuniam ad diem placitum recipiat.* J F. Gronovius. (2) Annuâ poſtulare. *Poſtulare ut ſummam, quam me illi debere in tabulas retulerat, intra annum non reſtituerem.* Annua die debere *eſt hac conditione & lege pecuniam mutuam accipere, ut poſt annum elapſum reſtituatur.* Græv.

gere poſſemus. Quod tibi deſtinaras (1) Trapezophoron, ſi te delectat, habebis; ſin autem ſententiam mutaſti, ego habebo ſcilicet Iſta quidem ſumma næ ego multo libentius emerim diverſorium Tarracinæ, ne ſemper hoſpiti moleſtus ſim. Omnino liberti mei video eſſ culpam, cui plane res certas mandaram; itemque Junii, quem puto tibi notum eſſe, Aviani familiarem. (2) Exhedria quædam mihi nova ſunt inſtituta in porticula Tuſculani: ea volebam tabellis ornare. Etenim, ſi quid generis iſtiuſmodi me delectat, pictura delectat. Sed tamen, ſi iſta mihi ſunt habenda, certiorem velim me facias, ubi ſint, quando arceſſantur, quo genere vecturæ. Si enim Damaſippus in ſententia non manebit, aliquem pſeudo Damaſippum vel cum jactura reperiemus. Quod ad me de domo ſcribis iterum; jam id ego proficiſcens mandabam meæ Tulliæ. Ea enim ipſa hora acceperam tuas literas: egeram etiam cum tuo Nicia, quod is utitur, ut ſcis, familiariter (3) Caſſio. Ut redii autem, prius quam tuas legi has proximas literas, quæſivi de mea Tullia, quid egiſſet. Per Liciniam ſe egiſſe dicebat. Sed opinor, Caſſium uti non ita multum ſorore. Eam porro negare ſe audere, quum vir abeſſet (eſt enim profectus in Hiſpaniam Dexius) illo & abſente & inſciente migrare. Eſt mihi gratiſſimum, tanti a te æſtimatam conſuetudinem vitæ, victuſque noſtri: primum ut eam domum ſumeres, ut non modo prope me, ſed plane mecum habitare poſſes: deinde, ut migrare tantopere feſtines. Sed, ne vivam, ſi tibi concedo, ut ejus rei tu cupidior ſis, quam ego ſum. Itaque omnia experiar. Video enim, quid mea interſit, quid utriuſque noſtrûm. Si quid ege-

(1) Trapezophorou. *Qui menſam ferr, ſeu menſæ fulcimentum*. Manut.

(2) Exhedria. *Loca in porticibus, ubi ſedentes diſputare ſoliti erant. Ita Vitruvius & Cicero*. Exhedra *tamen muliebri genere uſitatius*. Manutius.

(3) P. Manut. *Craſſo* ut & infra.

egero, faciam ut ſcias. Tu & ad omnia reſcribes; & quando te expectem, facies me, ſi tibi videtur, certiorem. Vale.

24. CICERO M. FABIO GALLO S. D.

Narrat, quam inique Tigellius ſibi iraſcatur. Idem ſcribit lib. 13. ad Att. ep. 17. Nec dubito quin hujus nepos ſit is, de quo Horatius Sat. 2. & 3. lib. 1. A. U. C. 708.

AMoris quidem tui, quoquo me verti, veſtigia; vel proxime de (1) Tigellio. Senſi enim ex literis tuis, valde te laboraſſe. Amo igitur voluntatem. Sed pauca de re. (2) Capius, opinor, olim, *Non omnibus dormio*: ſic ego non omnibus, mi Galle, ſervio. Etſi quæ eſt hæc ſervitus? Olim, quum regnare exiſtimabamur, non tam ab ullis, quam hoc tempore obſervor a familiariſſimis Cæſaris omnibus, præter iſtum. Id ego in lucris pono, non ferre hominem peſtiolentiorem patria ſua: eumque addictum jam tum puto eſſe Calvi Licinii Hipponactèo præconio. At vide, quid ſuccenſeat. Phameæ cauſam receperam, ipſius quidem cauſa: erat enim mihi ſane familiaris. Is ad me venit, dixitque, judicem ſibi operam dare conſtituiſſe eo ipſo die, quo de P. Sextio in conſilium (3) iri neceſſe erat. Reſpondi, nullo modo me facere (4) poſſe, quum vellem: alium diem ſi ſumpſiſſet, me ei non defuturum. Ille autem, qui ſciret, ſe nepotem bellum tibicinem habere, & ſat bonum (5) unctorem, diſceſſit a me, ut mihi videbatur, iratior. Habes (6) Sardos venales, alium-

(1) Tigellio. *M. Tigellius Ermogenes, is, de quo Horatius Sat. 9. lib.* 1. Invideat quod & Hermogenes, ego canto. Manut. (2) Al. *Cipius, & Cepius.*
(3) Urſin. *ire.* (4) Id. *poſſe: quem vellet alium &c.*
(5) P. Manut. *cantorem.* (6) Sardos venales. *Proverbio dederunt originem Sardiniæ captæ venales, qui nequiter ſervierunt, & improbitatis ac nequitiæ palmam tulerunt inter mancipia.* Grævius.

ſium alio nequiorem. Cognoſti meam cauſam, & iſtius (1) Salaconis iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte: cupio enim legere. Me adhuc non legiſſe turpe utrique noſtrum eſt. Vale.

25. CICERO M. FABIO GALLO S. D.

Reſcribit de epiſtola non conſciſſa. Monenti, ut de Cæſare ante loqueretur & ſcriberet, gratias agit. A. U. C. 708.

Quod epiſtolam conſciſſam doles, noli laborare: ſalva eſt domi: petes cum libebit. Quod autem me mones, valde gratum eſt: idque ut ſemper facias rogo. Videris enim mihi vereri, ne, (2) ſi iſtum habuerimus, rideamus (3) γέλωτα σαρδώνιον. Sed heus tu, manum de tabula: magiſter adeſt citius, quam putaramus. Vereor ne (4) in Catonem; Cato in nos. Mi Galle, cave putes quidquam melius, quam epiſtolæ tuæ partem ab eo loco: *Cætera labuntur.* Secreto hoc audi: id tecum habeto: ne Apellæ quidem liberto tuo dixeris. Præter duo nos loquitur iſto modo nemo: bene, malene, videro: ſed, quidquid eſt, noſtrum eſt. Urge igitur, nec tranſverſum unguem (quod ajunt) a ſtilo. Is enim eſt dicendi opifex: atque equidem aliquantum jam etiam noctis aſſumo. Vale.

26. CICERO GALLO S. D.

Scribit de morbo ex herbarum eſu contracto. Anno incerto.

Cum decimum jam diem graviter ex inteſtinis laborarem; neque iis, qui mea opera uti

(1) Salaconis. *Nec græcis ignotum nomen, qui vel luxurioſum & mollem, vel in paupertie ſuperbientem, vel prodigum etiam interpretantur.* Cellarius.

(2) Victor. *niſi iſtum caverimus.*

(3) Riſum Sardoum; *Proverbium de iis uſurpatum, qui riſu & jocis ſibi nocivum concitant periculum.* Græv. (4) Vict. *in Catonium Catoninos.*

uti volebant, me probarem non valere, quia febrim non haberem, fugi in Tuſculanum; quum quidem biduum ita jejunus fuiſſem, ut ne aquam quidem guſtarem. Itaque confectus languore, & fame, magis tuum officium deſideravi, quam abs te requiri putavi meum. Ego autem cum omnes morbos reformido, tum (1) quod Epicurum tuum Stoici male accipiunt, quia dicat (2) δυςχρικὰ κ̀ δυσεντερικὰ πάθη ſibi moleſta eſſe: quorum alterum morbum edacitatis eſſe putant: alterum etiam turpioris intemperantiæ. Sane (3) δυσεντερίαν pertimueram: ſed viſa eſt mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipſa fortaſſe jam feneſcentis morbi remiſſio profuiſſe. Attamen ne mirere, unde hoc acciderit, quomodove commiſerim: lex ſumptuaria, quæ videtur (4) λιτότητα attuliſſe, ea mihi fraudi fuit. Nam dum volunt iſti lauti terra nata, quæ lege excepta ſunt, in honorem adducere; fungos, helvellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil poſſit eſſe ſuavius. In eas quum incidiſſem in (5) cœna augurali apud Lentulum, tanta me (6) διάῤῥοια arripuit, ut hodie primum (7) videatur cœpiſſe conſiſtere. Ita ego, qui me oſtreis, & murænis facile abſtinebam, a beta, & a malva deceptus ſum. Poſthac igitur erimus cautiores. Tu tamen quum audiſſes ab Anicio (vidit enim me nauſeantem) non modo mittendi cauſam juſtam habuiſti, ſed etiam viſendi. Ego hic cogito commorari, quoad me reficiam: nam & vires, & corpus amiſi. Sed, ſi morbum depulero, facile, ut ſpero, illa revocabo. Vale.

C I.

(1) Al. *quo*. (2) *Urinæ, & inteſtinorum difficultates*. (3) *Inteſtinorum difficultatem, morbum*.

(4) *Frugalitatem*. (5) Cœna augurali. *Augures, Sacerdotium ineuntes collegis cœnam dabant lautam in primis, atque opiparam*. Olivetus.

(6) *Ventris profluvium*: (7) Al. *videar*.

27. CICERO GALLO S. D.

Gallum, non eum, ad quem proxime ſcripſit, Fabiæ gentis, ſed, ut opinor; Sextiæ, accuſat, ut iniquum, & impudentem. A. U. C. 707.

MIror, cur me accuſes, quum tibi id facere non liceat. Quod ſi liceret, tamen non debebas. *EGO enim te in conſulatu obſervaram*: Et ais, fore, ut te Cæſar reſtituat. Multa tu quidem dicis, ſed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea cauſſa petiſſe. Utinam ſemper eſſes tribunus: (1) interceſſorem non quæreres. Negas me audere, quod ſentiam, dicere: quaſi tibi, quum impudenter me rogares, parum fortiter reſponderim. Hæc tibi ſcripſi, ut iſto ipſo in genere, in quo aliquid poſſe vis, te nihil eſſe cognoſceres. Quod ſi humaniter mecum queſtus eſſes, libenter tibi me, & facile purgaſſem: non enim ingrata mihi ſunt, quæ feciſti; ſed, quæ ſcripſiſti, moleſta. Me autem, propter quem cæteri liberi ſunt, tibi liberum non viſum, demiror. Nam, ſi falſa fuerunt, quæ tu ad me, ut ais, detuliſti: quid tibi ego debeo? ſin vera: tu es optimus teſtis, quid mihi populus Rom. debeat.

28. M. CICERO CURIO S. D.

Probat conſilium Curii, qui, Repub. deſperata, in Græciam ſe contulerit: & adjungit, ſe totum in literis eſſe, libertate prorſus amiſſa. A. U. C. 707.

MEmini, quum mihi deſipere videbare, quod cum iſtis potius viveres, quam nobiſcum. Erat enim multo domicilium hujus urbis (quum quidem hæc urbs) aptius humanitati & ſuavitati

K 5 tuæ,

(1) Interceſſorem. *Reſpondet Gallo, qui petierat a Cicerone, ut de ſe reſtituendo cum Cæſare ageret. Itaque ludens in ambiguo* interceſſorem *& pro Tribuno vetante, & pro amico deprecante uſurpat.* Facciolat.

tuæ, quam tota Peloponneſus, nedum Patræ. Nunc contra & vidiſſe mihi multum videris, quum, prope deſperatis his rebus, te in Græciam contuliſti; & hoc tempore non ſolum ſapiens, qui hinc abſis, ſed etiam beatus. Quamquam quis, qui aliquid ſapiat, nunc eſſe beatus poteſt? Sed, quod tu, cui licebat, pedibus es conſecutus, ut ibi eſſes, *ubi nec* (1) *Pelopidarum*.... Noſti cætera: nos idem propemodum conſequimur alia ratione. Quum enim ſalutationi nos dedimus amicorum; quæ fit hoc etiam frequentius, quam ſolebat, quod, quaſi avem albam, videntur bene ſentientem civem videre: abdo me in bibliothecam. Itaque opera efficio tanta, quanta fortaſſe tu ſenties. Intellexi enim ex tuo ſermone quodam, quum meam mœſtitiam, & deſperationem accuſares, domi tuæ dicere te, ex meis libris animum meum deſiderare. Sed mehercule & tum remp. lugebam, quæ non ſolum ſuis erga me, ſed etiam meis erga ſe beneficiis erat mihi carior: &, hoc tempore, quamquam me non ratio ſolum conſolatur, quæ plurimum debet valere, ſed etiam dies, quæ ſtultis quoque mederi ſolet: tamen doleo ita rem communem eſſe dilapſam, ut ne ſpes quidem melius aliquando fore, relinquatur. Nec vero nunc quidem culpa in eo eſt, in cujus poteſtate omnia ſunt (niſi forte id ipſum eſſe non debuit) ſed alia caſu, alia etiam noſtra culpa ſic acciderunt, ut de præteritis non ſit quærendum. Reliquam ſpem nullam video. Quare ad prima redeo. Sapienter hæc reliquiſti, ſi conſilio: feliciter, ſi caſu. Vale.

CU-

(1) Pelopidarum. *Subaudi, neque facta audias, neque nomen. Pelopidæ autem hic dicuntur mali Cives.*

29. CURIUS M. CICERONI SUO S.

Memoriam declarat accepti a Cicerone beneficii, & commendatitias ab eo literas petit ad Sulpicii ſucceſſorem. A. U. C. 708.

SI vales, bene eſt. Sum enim (1) χρήσει μὲν tuus, (2) κτήσει δὲ Attici noſtri. Ergo fructus eſt tuus, mancipium illius: quod quidem ſi inter ſenes (3) coëmptionales venale proſcripſerit, egerit non multum. At illa noſtra prædicatio quanti eſt? nos, quod ſimus, quod habeamus, quod homines exiſtimemur, id omne abs te habere. Quare, Cicero mi, perſevera conſtanter nos conſervare: & Sulpicii ſucceſſori nos de meliore nota commenda, quo facilius tuis præceptis obtemperare poſſimus, teque ad (4) ver lubentes videre, & noſtra (5) defigere, deportareque tuto poſſimus. Sed, amice magne, noli hanc epiſtolam Attico oſtendere: ſine eum errare, & putare me virum bonum eſſe, nec ſolere (6) duos parietes de eadem fidelia dealbare. Ergo, patrone mi, bene vale, Tironemque meum ſaluta noſtris verbis. D. A. D. IV. Kal. Nov.

30. CICERO CURIO S. D.

Oſtendit, quam miſere agatur cum Repub. cum Cæſar Caninium ad aliquot horas Conſulem creaverit: & de literis commendatitiis ad Acilium ſcriptis ſignificat. A. U. C. 709.

EGo vero jam te nec hortor, nec rogo, ut domum redeas; quin hinc ipſe evolare cupio, & aliquo pervenire, *ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam.* Incredibile eſt, quam turpiter mi-

(1) *Uſu quidem.* (2) *Poſſeſſione vero.*

(3) Hotoman. *concionales.* Al. *auctionales.*

(4) Al. *urbem.* (5) I. F. Gron. *refigere.*

(6) Duo parietes &c. *Significat hoc proverbium una eademque opera duas res conficere.* Fidelia *eſt fictilis urceus, in quo color habebatur tingendis parietibus.*

mihi facere videar, qui his rebus interſim. Næ tu videris multo ante providiſſe, quid impenderet, tum quum hinc profugiſti. Quamquam enim hæc etiam auditu acerba ſunt: tamen audire tolerabilius eſt, quam videre. In campo certe non fuiſti, quum hora ſecunda, comitiis quæſtoriis inſtitutis, ſella Q. Maximi, quem illi conſulem eſſe dicebant, poſita eſſet: quo mortuo nuntiato, ſella ſublata eſt. Ille autem, qui comitiis tributis eſſet auſpicatus, centuriata habuit: conſulem hora ſeptima renuntiavit, qui uſque ad Kal. Jan. eſſet, quæ erant futuræ mane poſtridie. Ita Caninio conſule ſcito neminem prandiſſe. Nihil tamen eo conſule mali factum eſt. Fuit enim mirifica vigilantia, qui ſuo toto conſulatu ſomnum non viderit. Hæc tibi ridicula videntur: non enim ades: quæ ſi videres, lacrymas non teneres. Quid, ſi cætera ſcribam? ſunt enim innumerabilia generis ejuſdem: quæ quidem ego non ferrem, niſi me in philoſophiæ portum contuliſſem, & niſi haberem ſocium ſtudiorum meorum Atticum noſtrum: cujus quum proprium te eſſe ſcribis mancipio & nexu; meum autem uſu & fructu, contentus iſto ſum. ID ENIM eſt cujuſque proprium, quo quiſque fruitur, atque utitur. Sed hæc alias pluribus. Acilius, qui in Græciam cum legionibus miſſus eſt, maximo meo beneficio(1)eſt. Bis enim eſt a me judicio capitis, rebus ſalvis, defenſus,& eſt homo non ingratus, meque vehementer obſervat. Ad eum de te diligentiſſime ſcripſi; eamque epiſtolam cum hac conjunxi: quam ille quomodo acceperit, & quid tibi pollicitus ſit, velim ad me ſcribas. Vale.

31. CICERO CURIO S. D.

Invitat eum ad officia mutua; & ad Urbem ut redeat rogat, veteris urbanitatis retinendæ cauſæ. A.U.C. 709.

FAcile perſpexi ex tuis literis (quod ſemper ſtudui) & me a te plurimi fieri, & te intelli-

(1) Urſin. *affectus*.

ligere, quam mihi carus eſſes. Quod quum uterque noſtrum conſequutus eſt, reliquum eſt, ut officiis certemus inter nos; quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuiſſe neceſſe meas dari literas; facile patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis literis, non multum opus fuiſſe, (1) propter tuas res ita contractas, ut, quemadmodum ſcribis, nec caput, nec pedes. Equidem vellem, uti pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruiſſe jam veterem urbanitatem, ut Pomponius noſter ſuo jure poſſit dicere: *Niſi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam*. Ergo is tibi, nos ei ſuccedimus. Veni igitur. Quæſo, ne (2) tantum ſemen urbanitatis una cum repub. intereat.

32. CICERO VOLUMNIO S. D.

Scribit hanc epiſtolam in Provincia: prima pars de dictis eſt, ſecunda de judiciis, tertia de Rep. ultima de Dolabella, nondum genero. A. U. C. 702.

Quod ſine prænomine familiariter, ut debebas, ad me epiſtolam miſiſti, primum addubitavi, num a Volumnio ſenatore eſſet, quocum mihi eſt magnus uſus: deinde (3) εὐτραπελία literarum fecit, ut intelligerem, tuas eſſe. Quibus in literis omnia mihi perjucunda fuerunt, præter illud, quod parum diligenter poſſeſſio ſalinarum mearum a te procuratore defenditur. Ais enim ut ego diſceſſerim, omnia omnium dicta, in his etiam Sextiana, in me conferri. Quid? tu id pateris? nonne defendis? non reſiſtis? Equidem ſperabam, ita notata me reliquiſſe genera dictorum meorum, ut cognoſci ſua ſponte poſſent. Sed, quando tanta fæx eſt in urbe, ut nihil tam ſit (4) ἄχαρι, quod non alicui venuſtum eſſe videatur: pugna, ſi me amas, niſi acuta (5) ἀμφιβολία, niſi elegans

(1) ὑπερ-

(1) Al. *per*. (2) Camer. *tamen*.
(3) *Urbanitas, vel comitas*. (4) *Ineptum, venuſtatis expers*. (5) *Ambiguitas*.

(1) ὑπερβολὰ, niſi (2) παρὰ γράμμα bellum, niſi ridiculum (3) παρὰ προσδοκίαν, niſi cætera, quæ ſunt a me in ſecundo libro de Oratore per (4) Antonii perſonam diſputata de ridiculis, (5) ἔντεχνα, & arguta apparebunt, ut ſacramento contendas, mea non eſſe. Nam, de judiciis quod quereris, multo laboro minus. Trahantur per me pedibus omnes rei: ſit vel Selius tam eloquens, ut poſſit probare ſe liberum: non laboro. Urbanitatis poſſeſſionem, amabo, quibuſvis interdictis defendamus: in qua te unum metuo, contemno cæteros. Derideri te putas? Nunc demum intelligo, te ſapere. Sed mehercules, extra jocum: valde mihi tuæ literæ facetæ, elegantesque viſæ ſunt. Illa, quamvis ridicula eſſent, ſicut erant, mihi tamen riſum non moverunt. Cupio enim noſtrum illum amicum in tribunatu quamplurimum habere gravitatis: id, cum ipſius cauſa (eſt mihi, ut ſcis, in amoribus) tum mehercule etiam reipub. quam quidem, quamvis in me ingrata ſit, amare non deſinam. Tu, mi Volumni, quando & inſtituiſti, & mihi vides eſſe gratum, ſcribe ad me quam ſæpiſſime de rebus urbanis, de repub. Jucundus eſt mihi ſermo, literarum tuarum. Præterea Dolabellam, quem ego perſpicio & judico cupidiſſimum eſſe atque amantiſſimum mei, cohortare, & confirma, & redde plane meum. Non mehercule quo quidquam deſit: ſed quia valde cupio, non videor nimium laborare. Vale.

M.CI.

(1) *Sermonis exſuperantia.*

(2) *Agnominatio, cum unius literæ mutatio diverſam ſignificationem affert ut lib. 2. de Orat. Eamus deambulatum. Quid opus fuit de? Immo vero quid opus fuit te?* Manut. (3) Præter expectationem.

(4) P. Manut. *C. Julii.* (5) *Artificioſa.*

33. M. CICERO VOLUMNIO S. D.

Hæc epiſtola miſſa eſt poſt Civile bellum. Scribit, ſe exercitationis cauſa declamare, auditoribus Hirtio, Caſſio, Dolabella. Volumnium vocat ad eadem ſtudia. Addit deliberatum ſibi eſſe. Cæſare permittente, a cauſis judiciiſque diſcedere. A. U. C. 702.

Quod declamationibus noſtris cares, damni nihil facis. Quod Hirtio invideres, niſi eum amares, non erat cauſa invidendi, niſi forte ipſius eloquentiæ magis, quam quod me audiret, invideres. Nos enim plane, mi ſuaviſſime Volumni, aut nihil ſumus, aut nobis quidem ipſis diſplicemus, gregalibus illis, quibus, te plaudente, vigebamus, amiſſis, ut, etiam ſi quando aliquid dignum noſtro nomine emiſimus, ingemiſcamus, quod hæc (1) *pennigero, non armigero in corpore tela exerceantur*, ut ait Philoctetes apud Accium, abjecta gloria. Sed tamen omnia mihi erunt, ſi tu veneris, hilariora: quanquam venies, ut ipſe intelligis, in maximarum quaſi concurſum occupationum; quas ſi, ut volumus, (2) exceperimus; ego vero multam ſalutem & foro dicam, & curiæ; vivamque tecum multum, & (3) cum communibus noſtris amatoribus. Nam & Caſſius tuus, & Dolabella noſter, vel potius uterque noſter, ſtudiis iiſdem tenentur, & meis æquiſſimis utuntur auribus. Opus eſt huc limatulo, & (4) politulo tuo judicio, & illis interioribus literis (5) meis, quibus ſæpe verecundiorem me in loquendo facis. Mihi enim judicatum eſt (ſi tuo,

(1) *Dolebat, quod ſtudia ſua, non ut antea in tuenda Repub. et agendis cauſis, ſed in hoc vili exercitationum genere collocare debeat, ad hoc uſus Poetæ verbis, quibus Philoctetes conqueritur, quod tela in avibus trajiciendis, non in ſternendis hominibus conſumat.* Cellarius. (2) Al. *excluſerimus*.

(3) Al. *cum omnibus noſtris*, delentque *amatoribus*. (4) Al. *polito*. (5) Lamb. *eis*.

modo hoc Cæſar aut patietur , aut volet) deponere illam jam perſonam , in qua me ſæpe illi ipſi probavi , ac me totum in literas abdere , tecumque , & cum cæteris earum ſtudioſis honeſtiſſimo otio perfrui . Tu , vellem , ne veritus eſſes , ne (1) perinvitus legerem tuas literas , ſi mihi , quemadmodum ſcribis , longiores forte miſiſſes : ac velim poſthac ſic ſtatuas, tuas mihi literas longiſſimas quaſque gratiſſimas fore , Vale .

LIBER VIII.

1. M. COELIUS M. CICERONI S. D.

Commentarium mittit rerum urbanarum , & excuſat ſe quod alteri negotium dederit ad illa colligenda. Addit hæc: de Comitiis Tranſpadanorum Romæ rumorem nullum eſſe: de ſucceſſione Galliarum nihil relatum : de Pompejo cupere ſe aliquid cognoſcere ; de Cæſare varia diſſipari ; aliaque nonnulla . Reſpondit Cicero huic epiſtolæ ea, quæ eſt 8. lib. 2. A.U.C.702.

Quod tibi (2) decedenti pollicitus ſum , me omnes res urbanas diligentiſſime tibi perſcripturum : data opera paravi , qui ſic omnia perſequeretur , ut verear , ne tibi nimium arguta hæc ſedulitas videatur . Tametſi tu , ſcio , quam ſis curioſus , & quam omnibus peregrinantibus gratum ſit , minimarum quoque rerum , quæ domi gerantur , fieri certiores ; tamen hoc deprecor , ne meum hoc officium arrogantiæ condemnes , quod hunc laborem alteri delegavi : non quin mihi ſuaviſſimum ſit & occupato , & ad literas ſcribendas , ut tu noſti , pigerrimo tuæ memoriæ dare operam : ſed id ipſum volumen , quod tibi miſi , facile , ut ego arbitror , me excuſat . Neſcio cujus

otii

(1) Al *ne pluribus* Camer. *ne parum lubens*.

(2) J. G. Gron. *diſcedens*.

otii eſſet, non modo perſcribere hæc, ſed omnino animadvertere. Omnia enim ſunt ibi S. C. edicta, fabulæ, rumores. Quod exemplum ſi forte minus te delectarit, ne moleſtiam tibi cum impenſa mea exhibeam, fac me certiorem. Si quid in repub. majus actum erit, quod iſti operarii minus commode perſequi poſſint: & quemadmodum actum ſit, & quæ exiſtimatio ſequuta, quæque de eo ſpes eſt, diligenter tibi perſcribemus. Ut nunc eſt, nulla magnopere expectatio eſt. Nam & illi rumores de comitiis Tranſpadanorum Cumarum tenus caluerunt. Romam quum veniſſem, ne tenuiſſimam quidem auditionem de ea re accepi. Præterea Marcellus quod adhuc nihil retulit de ſucceſſione provinciarum Galliarum; & in (1) Kal. Jun. ut mihi ipſe dixit, eam diſtulit relationem; ſane quam eos ſermones (2) repreſſit, qui de eo tum fuerant, quum Romæ nos eſſemus. Tu, ſi Pompejum, ut volebas, offendiſti, qui tibi viſus ſit, & quam orationem habuerit tecum, quamque oſtenderit voluntatem (ſolet enim aliud ſentire, & loqui: neque tantum valere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi perſcribas. Quod ad Cæſarem, crebri, & non belli de eo rumores: ſed (3) ſuſurrationes dumtaxat veniunt: alius, equitem perdidiſſe, quod opinor certe factum eſt; alius ſeptimam legionem vapulaſſe, ipſum apud Bellovacos circumſederi, interclusum ab reliquo exercitu: neque adhuc certi quidquam eſt: neque hæc incerta vulgo jactantur: ſed inter paucos, quos tu noſti plane, ſecreto narrantur: at Domitius, quum manus ad os appoſuit. Te ad IX. Kal. Jun. ſubroſtrani (quod illorum capiti ſit) diſſiparant periiſſe: & te, urbe ac foro toto maximus rumor fuit, a Q. Pompejo in itinere occiſum. Ego, qui ſcirem, Q. Pom-

(1) Al. *Kal. Januar.*
(2) Gebhard. *expreſſit*.
(3) Camer. *ſuſurratores*.

modo hoc Cæſar aut patietur, aut volet) deponere illam jam perſonam, in qua me ſæpe illi ipſi probavi, ac me totum in literas abdere, tecumque, & cum cæteris earum ſtudioſis honeſtiſſimo otio perfrui. Tu, vellem, ne veritus eſſes, ne (1) perinvitus legerem tuas literas, ſi mihi, quemadmodum ſcribis, longiores forte miſiſſes: ac velim poſthac ſic ſtatuas, tuas mihi literas longiſſimas quaſque gratiſſimas fore. Vale.

LIBER VIII.

1. M. COELIUS M. CICERONI S. D.

Commentarium mittit rerum urbanarum, & excuſat ſe quod alteri negotium dederit ad illa colligenda. Addit hæc: de Comitiis Tranſpadanorum Romæ rumorem nullum eſſe: de ſucceſſione Galliarum nihil relatum: de Pompejo cupere ſe aliquid cognoſcere; de Cæſare varia diſſipari; aliaque nonnulla. Reſpondit Cicero huic epiſtolæ ea, quæ eſt 8. *lib.* 2. A·U.C.702.

QUod tibi (2) decedenti pollicitus ſum, me omnes res urbanas diligentiſſime tibi perſcripturum: data opera paravi, qui ſic omnia perſequeretur, ut verear, ne tibi nimium arguta hæc ſedulitas videatur. Tametſi tu, ſcio, quam ſis curioſus, & quam omnibus peregrinantibus gratum ſit, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores; tamen hoc deprecor, ne meum hoc officium arrogantiæ condemnes, quod hunc laborem alteri delegavi: non quin mihi ſuaviſſimum ſit & occupato, & ad literas ſcribendas, ut tu noſti, pigerrimo tuæ memoriæ dare operam: ſed id ipſum volumen, quod tibi miſi, facile, ut ego arbitror, me excuſat. Neſcio cujus

otii

(1) Al *ne pluribus* Camer. *ne parum lubens*.
(2) J. G. Gron. *diſcedens*.

otii eſſet, non modo perſcribere hæc, ſed omnino animadvertere. Omnia enim ſunt ibi S. C. edicta, fabulæ, rumores. Quod exemplum ſi forte minus te delectarit, ne moleſtiam tibi cum impenſa mea exhibeam, fac me certiorem. Si quid in repub. majus actum erit, quod iſti operarii minus commode perſequi poſſint: & quemadmodum actum ſit, & quæ exiſtimatio ſequuta, quæque de eo ſpes eſt, diligenter tibi perſcribemus. Ut nunc eſt, nulla magnopere expectatio eſt. Nam & illi rumores de comitiis Transpadanorum Cumarum tenus caluerunt. Romam quum veniſſem, ne tenuiſſimam quidem auditionem de ea re accepi. Præterea Marcellus quod adhuc nihil retulit de ſucceſſione provinciarum Galliarum; & in (1) Kal. Jun. ut mihi ipſe dixit, eam diſtulit relationem; ſane quam eos ſermones (2) repreſſit, qui de eo tum fuerant, quum Romæ nos eſſemus. Tu, ſi Pompejum, ut volebas, offendiſti, qui tibi viſus ſit, & quam orationem habuerit tecum, quamque oſtenderit voluntatem (ſolet enim aliud ſentire, & loqui: neque tantum valere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi perſcribas. Quod ad Cæſarem, crebri, & non belli de eo rumores: ſed (3) ſuſurrationes dumtaxat veniunt: alius, equitem perdidiſſe, quod opinor certe factum eſt; alius ſeptimam legionem vapulaſſe, ipſum apud Bellovacos circumſederi, interclusum ab reliquo exercitu: neque adhuc certi quidquam eſt: neque hæc incerta vulgo jactantur: ſed inter paucos, quos tu noſti plane, ſecreto narrantur: at Domitius, quum manus ad os appoſuit. Te ad IX. Kal. Jun. ſubroſtrani (quod illorum capiti ſit) diſſiparant periiſſe: & te, urbe ac foro toto maximus rumor fuit, a Q. Pompejo in itinere occiſum. Ego, qui ſcirem, Q. Pom-

(1) Al. *Kal. Januar.*
(2) Gebhard. *expreſſit.*
(3) Camer. *ſuſurratores.*

Pompejum Baulis (1) embæneticam facere, & uſque eo, ut ego misererer ejus eſuriei, non ſum commotus; & hoc mendacio, ſi qua pericula tibi impenderent, ut fugeremur, optavi. Plancus quidem tuus Ravennæ eſt: &, magno congiario donatus a Cæſare, nec beatus, nec bene inſtructus eſt. Tui politici libri omnibus vigent. Vale.

2. CŒLIUS CICERONI

Nuntiat de abſoluto Meſſala, ejuſque defenſore Hortenſio a populo male accepto. Adjicit quædam de republica, & de competitoribus ſuis. A. U. C. 702.

Certe inquam, abſolutus eſt: me (2) repræſentante pronuntiatum eſt, (3) & quidem omnibus ordinibus, ſed & ſingulis in unoquoque ordine ſententiis. (4) Vide modo, inquis. Non mehercules: nihil enim unquam tam præter opinionem, tam quod videretur omnibus indignum, accidit. Quin ego, quum pro amicitia validiſſime faverem ei, & me jam ad dolendum præparaſſem; poſtquam factum eſt, obſtupui, & mihi viſus ſum captus eſſe. Quid alios putas? clamoribus ſcilicet maximis judices corripuerunt, & oſtenderunt, plane eſſe, quod ferri non poſſet. Itaque relictus (5) lege Licinia, majore eſſe periculo videtur. Acceſſit huc, quod poſtridie ejus abſolutionem in theatrum Curionis Hortenſius introiit; puto, ut ſuum gaudium gauderemus. Hic tibi (6) *ſtrepitus, fre-*

(1) Id. *Schænobaticam*. Turneb. *empeneticam*. Pantagath. *embibeticam*. Embæneticam, *navicu'ariam, ſubaudi* Artem, *quod mercatura maritima ſibi victum Pompejus Baulis exul quæreret*. (2) Canterus *me præſente*. Gron. *in re præſenti*. (3) Canter. *nec quidem* &c. *ſed ſingulis*. (4) Al. *rides rogo*.

(5) Al. *Legi Liciniæ*. (6) Strepitus. *Verſus Pacurii, quo tumultum in navi, oborta tempeſtate, deſcripſerat*. J. F. Gronov.

fremitus, clamor, tonitruum, & rudentum ſibilus. Hoc magis animadverſum eſt, quod intactus a ſibilo pervenerat Hortenſius ad ſenectutem. Sed tum ita bene, ut in totam vitam cuivis ſatis eſſet, & pœniteret eum jam viciſſe. De repub. quid tibi ſcribam, nihil habeo. Marcelli impetus reſederunt, non inertia, ſed ut mihi videbatur, conſilio. De comitiis conſularibus incertiſſima eſt exiſtimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, & (6) nobilem agentem: nam M. Octavius Cn. F. & C. Hirrus mecum petit. Hoc ideo ſcripſi, quod ſcio te acriter propter Hirrum nuntium noſtrorum comitiorum expectaturum. Tu tamen ſimul ac me deſignatum audieris, ut tibi curæ ſit, quod ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sittianam tibi commendo. Commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Caſtrinio Pæto; ſecundum ei, qui has literas tibi dedit.

3. CŒLIUS CICERONI S.

Suum in ſcribendo officium prædicat; ſcribit, de Comitiis ſuis quæ opinio ſit: de Milonis re quid egerit: præterea cupere ſe aliquo Ciceronis libro illuſtrari. A. U. C. 702.

Estne? vici? & tibi ſæpe, quod negaras diſcedens curaturum, literas mitto? eſt: ſi quidem perferuntur, quas do. Atque hoc eo diligentius factito, quod, quum otioſus ſum plane, ubi delectem otiolum meum, non habeo. Tu quum Romæ eras, hoc mihi certum, ac jucundiſſimum vacanti negotium erat, tecum id otii tempus conſumere: idque non mediocriter deſidero: ut non modo mihi ſolus eſſe, ſed Romæ, te profecto, ſolitudo videatur facta: &, qui (quæ mea negligentia eſt) multos ſæpe dies ad te quum hic eras, non accedebam, nunc, quotidie non eſſe te, ad quem curſitem, diſcrucior. Maxime vero, ut te dies noctesque quæram, competitor Hirrus curat.

(1) Al. *ignobilem regentem.*

rat. Quomodo illum putas, auguratus tuum competitorem dolere & diſſimulare, me certiorem quam ſe, candidatum? de quo ut, quem optas, quamprimum nuntium accipias, tua, medius fidius, magis, quam mea cauſa cupio. (1) Nam me, ſi fio, forſitan cum locupletiore referam: ſed hoc uſque eo ſuave eſt, quod, ſi acciderit, tota vita riſus nobis deeſſe non poterit. Sed tanti? (2) ſed mehercule. Non multum M. Octavius eorum odia, qui Hirrum premunt, quæ permulta ſunt, ſublevat. Quod ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis attinet, dedimus operam, ut & Philotimus quam honeſtiſſime Miloni abſenti, ejuſque neceſſariis ſatisfaceret, & ſecundum ejus fidem & ſedulitatem, (3) æſtimatio tua conſervaretur. Illud nunc a te peto, ſi eris (ut ſpero) otioſus, aliquod ad nos, ut intelligamus nos tibi curæ eſſe, (4) συνταγμα conſcribas. Quî tibi iſtuc, inquis, in mentem venit homini non inepto? Aliquid ex tam multis tuis monumentis extare, quod noſtræ amicitiæ memoriam poſteris quoque prodat, velim. Cujuſmodi, puto, quæris. Tu (5) aptius, qui omnem noſti diſciplinam, quod maxime conveniat, excogitabis: genere tamen, quod & ad nos pertineat, & (6) διδασκαλίαν quandam, ut verſetur inter manus, habeat. Vale.

4. M. CŒLIUS M. CICERONI S. D.

Scribit de judiciis, de magiſtratibus, de Rep. de ſeipſo, de ſyngrapha Sittiana, de Rege Alexandrino. A. U. C. 702.

INvideo tibi: tam multa quotidie, quæ mirere, iſtuc perferuntur. Primum illud, abſolutum

(1) Victor. *non mea*. Al. *nam me non locupletiorem*. Lamb. *non locupletora*. (2) Gron. *eſt mehercule. Non &c.*

(3) Al. *exiſtimatio*. (5) Gebhard. *citius*.

(4) *Compoſitio, opus*. (6) *Doctrinam, non gerras. Attendite Librarioli Gallici*. Olivetus.

tum Meſſallam: deinde eundem condemnatum: C. Marcellum COS. factum: (1) M. Claudium a repulſa (2) poſtulatum a Gallis duobus: P. Dolabellam quindecim virum factum. Hoc tibi non invideo, caruiſſe te pulcherrimo ſpectaculo, & Lentuli Cruris repulſi vultum non vidiſſe. At qua ſpe! quam certa opinione deſcenderat! quam ipſo diffidente Dolabella! & hercules, niſi noſtri equites acutius vidiſſent, pene concedente adverſario ſuperaſſet. Illud te non arbitror miratum, Servium deſignatum tribunum pl. condemnatum, cujus locum C. Curio petiit: ſane quam incutit multis, qui eum facilitatemque ejus non norunt, magnum metum. Sed, ut ſpero, & volo, & ut ſe fert ipſe, bonos, (3) & ſenatum malet. Totus, ut nunc eſt, hoc (4) ſcaturit. Hujus autem voluntatis initium & cauſa eſt, quod eum non mediocriter Cæſar, qui ſolet infimorum hominum amicitias ſibi qualibet impenſa adjungere, valde contempſit. Qua in re mihi videtur illud perquam venuſte cecidiſſe: quod a reliquis quoque uſque eo eſt animadverſum, ut Curio, qui nihil conſilio facit, ratione & inſidiis uſus videretur in evitandis conſiliis, qui ſe intenderant adverſarios in ejus tribunatum: Lælios, & Antonios, & id genus valentes dico. Has ego tibi literas eo majore miſi intervallo, quod comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, & expectare in dies exitum cogebant, ut, confectis omnibus, te facerem certiorem. Ad Kal. Sext. uſque expectavi. Prætoriis moræ quædam inciderunt. Mea porro comitia quem eventum ſint habitura, neſcio: opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem ædilium plebis comitiis nacta ſunt. Nam M. Cœlium (5) Vicinianum mentio illa fatua, quam deriſeramus olim, & promulgatio de Dictatore ſubito

(1) Corrad. *M. Calidium*. (2) Al *condemnatum Galliis duabus*. (3) Al *ſervatos malet*.

(4) Lamb. *ſcaturit*. (5) Manut *Licinianum*. Lamb. *Vinicianum*.

bito dejecit, & dejectum magno clamore inſequuta eſt. Inde Hirrum cuncti (1) jam, non faciendum, flagitare. Spero te celeriter & de nobis, quod ſperaſti, & de illo, quod vix ſperare auſus es, auditurum. De republica jam novi quidquam expectare deſieramus. Sed, quum ſenatus habitus eſſet ad Apollinis ad XI. Kal. Sex. & referretur de ſtipendio Cn. Pompeji, mentio facta eſt de legione ea, quam expenſam tulit C. Cæſari Pompejus, quo numero eſſet, quo (2) appeteretur: quum ex Gallia coactus eſt dicere Pompejus, ſe legionem abducturum: ſed non ſtatim ſub mentionem, & convicium obtrectatorum. Inde interrogatus de ſucceſſione C. Cæſaris: de qua, hoc eſt de provinciis, placitum eſt, ut quamprimum ad urbem reverteretur Cn. Pompejus; ut coram eo de ſucceſſione provinciarum ageretur. Nam Ariminum ad exercitum Pompejus erat iturus, & ſtatim iit. Puto idibus Sex. de ea re factum iri. Profecto aut tranſigetur aliquid, aut turpiter intercedetur. Nam in diſputando conjecit illam vocem Cn. Pompejus, omnes oportere ſenatui dicto audientes eſſe. Ego tamen ſic nihil expecto, quo modo Paulum COS. deſignatum primum ſententiam dicentem. Sæpius te admoneo de ſyngrapha Sittiana. Cupio enim, te intelligere, eam rem ad me valde pertinere. Item de pantheris, ut Cybiratas arceſſas, cureſque mihi ut (3) vehantur. Præterea nuntiatum nobis, & pro certo jam habetur, regem Alexandrinum mortuum. Quid mihi ſuadeas, quomodo regnum illud ſe habeat, quis procuret, diligenter mihi perſcribas. Kal. Sex.

CŒ-

(1) Gebhard. *an non*. (2) Lamb. *appellaretur*. J. F. Gron. *quando repeteretur*. (3) Græv. *venentur*.

5. COELIUS CICERONI S.

Monet Ciceronem, ut antequam Parthi bellum inferrent, ſtatueret, quid ſibi agendum eſſet: imparem enim fore dimicationem. De Rep. nihil ait eſſe novi. A. U. C. 702.

Qua tu cura ſis, quod ad pacem provinciæ tuæ finitimarumque regionum attinet, neſcio: ego quidem vehementer animi pendeo. Nam ſi hoc moderari poſſemus, ut pro viribus copiarum tuarum belli quoque exiſteret magnitudo; & quantum gloriæ, triumphoque opus eſſet, aſſequeremur; periculoſamque & gravem illam dimicationem evitaremus; nihil tam eſſet optandum. Nunc, ſi Parthus movet aliquid, ſcio, non mediocrem fore contentionem. Tuus porro exercitus vix unum ſaltum tueri poteſt. Hanc autem nemo ducit rationem: ſed omnia deſiderantur ab eo (tanquam nihil denegatum ſit ei, quominus quam paratiſſimus eſſet) qui publico negotio præpoſitus eſt. Accedit huc, quod ſucceſſionem futuram propter Galliarum controverſiam non video. Tametſi hac de re puto te conſtitutum, quid facturus eſſes, habere: tamen, quo maturius conſtitueres, quum hunc eventum providebam, viſum eſt, ut te facerem certiorem. Noſti enim hæc tralatitia: de Galliis conſtituetur; erit qui intercedat: deinde alius exiſtet, qui niſi libere liceat de omnibus provinciis decernere ſenatui, reliquas impediat. Sic multum, ac diu ludetur, atque ita diu, ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid novi de republ. quod tibi ſcriberem, haberem, uſus eſſem mea conſuetudine, ut diligenter, & quid actum eſſet, & quid ex eo futurum ſperarem, perſcriberem. Sane tanquam (1) in quodam incili jam omnia adhæſerunt. Mar-

(1) Vict. *vi quadam in Cilicia omnia*. Pantagath. in

Marcellus idem illud de provinciis urget: neque adhuc frequentem ſenatum efficere potuit. Quod ſi hoc anno præterito Curio tribunus, & eadem actio de provinciis introibit: quam facile tunc ſit omnia impedire, & quam hoc Cæſari, & qui ſuam cauſam, non reip. curet, (1) ſuperet, non te fallit. Vale.

6. CŒLIUS CICERONI S.

Narrat de Hirro competitore ab Ædilitate dejecto: de Provinciis nihil actum ſignificat. Pantheras petit: M. Feridium commendat; addit nonnulla de Favonio, Pompejo, Calidio. A. U. C. 702.

SIc tu, inquis, Hirrum tractaſti? Imo, ſi ſcias, quam facile, quam ne contentionis quidem minimum fuerit, pudeat te, auſum illum unquam eſſe incedere tamquam tuum competitorem. Poſt repulſam vero riſus facit, civem bonum ludit, & contra Cæſarem ſententias dicit: expectationem corripit: Curionem prorſus non mediocriter (2) objurgatus. Hac repulſa ſe mutavit. Præterea qui nunquam in foro apparuerit, non multum in judiciis verſatus ſit, agit cauſam (3) liberalis, ſed raro poſt meridiem. De provinciis, quod tibi ſcripſeram idibus Sext. actum iri, interpellat judicium Marcelli Conſulis deſignati. In Kal. rejecta re, ne frequentiam quidem efficere potuerunt. Has literas a. d. iv. Non. Sept. dedi, quum ad eam diem ne profligatum quidem quidquam erat. Ut video, cauſa hæc integra in proximum annum transferetur: & quantum divino, relinquendus tibi erit, qui provinciam obtineat.

in quondam vecta lintre. Gul. *in quodam ſilice*. Turneb. *cilicio*. P. Manut. *incili*, *quod melius*, *et idem eſt ac ſi diceret*. *Omnia ſtupent ac ceſſant*, *ut aqua*, *quæ non currit*, *obturato incili* Gron. (1) Al. *Suppetat* (2) J. F. Gron. *objurgavit*. (3) Vict. *cauſas liberales*. Pantag. *liberalius*. Gron. *libertatis*.

tineat. Nam non expedietur ſucceſſio: quando Galliæ, quæ habent interceſſorem, in eamdem conditionem, quam cæteræ provinciæ vocanturi. Hoc mihi non eſt dubium; quo tibi magis ſcripſi, ut ad hunc eventum te parares. Fere literis omnibus tibi de pautheris ſcripſi: turpe tibi erit, Patiſchum Curioni decem pantheras miſiſſe, te non multis partibus plures: quas ipſas Curio mihi, & alias Africanas decem donavit: ne putes illum tantum prædia ruſtica dare ſcire. Tu, ſi modo memoria teneres, & Cibyratas arceſſieris, itemque in Pamphyliam literas miſeris (nam ibi plures capi ajunt) quod voles, efficies. Hoc vehementius laboro nunc, quod ſeorſum a collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, (1) impera tibi: hoc cura. Soles libenter, ut ego, majorem partem nihil curare. In hoc negotio nulla tua, niſi loquendi, cura eſt, hoc eſt, imperandi, & mandandi. Nam, ſimul atque erunt captæ, qui alant eas, & deportent, habes eos, quos ad Sittianam ſyngrapham miſi. Puto, etiamſi (2) nullam ſpem mihi literis oſtenderis, me iſto miſſurum alios. M. Feridium equitem Romanum, amici mei filium, bonum & ſtrenuum adoleſcentem, qui ad ſuum negotium iſtuc venit, tibi commendo: & te rogo, ut eum in tuorum numero habeas. Agros, quos (3) fructuarios habent civitates, vult tuo beneficio (quod tibi facile, & honeſtum factu eſt) immunes eſſe. Gratos, & bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare, Favonium a columnariis (4) præteritum eſſe. Optimus quiſque eum (5) non fecit. Pompejus tuus aperte Cæſarem vetat & provinciam tenere cum exercitu, & conſulem eſſe: tamen hanc ſententiam dixit; nullum hoc tempore S. C. faciendum. Scipio hanc, ut Kal. Mar. de provinciis Galliis, neu quid conjunctim referretur. Contriſtavit hæc ſen-

 ten-

(1) Urſin. *impera tibi hoc curæ*. (2) Al. *ullam*.
(3) Fructuarios. *Agri fructuarii, qui Civitatibus annuum Vectigal pendunt*. Manutius.
(4) Al. *perterritum*. (5) *nihili*,

tentia Balbum Cornelium: & ſcio, eum queſtum eſſe cum Scipione. Canidius in defenſione ſua fuit diſertiſſimus, in accuſatione ſatis frigidus. Vale.

7. M. CŒLIUS M. CICERONI S. D.

Varia ſcribit; primum de judiciis quibuſdam, tum de rep. ſatis copioſe; poſtremo de ſeipſo. A.U.C.702.

ETſi de repub. quæ tibi ſcribam, habeo: tamen nihil, quod magis graviſurum te putem, habeo, quam hoc. Scito, C. Sempronium Rufum, Rufum mel ac dilicias tuas, calumniam maximo plauſu (1) tuliſſe. Quæris qua in cauſa? M. Tuccium, accuſatorem ſuum, poſt ludos Romanos reum lege Plotia de vi fecit, hoc conſilio, quod videbat, ſi extraordinarius reus nemo acceſſiſſet, ſibi hoc anno cauſam eſſe dicendam. Dubium porro illi non erat, quid futurum eſſet. Nemini hoc deferre munuſculum maluit, quam ſuo accuſatori. Itaque ſine ullo ſubſcriptore deſcendit, & Tuccium reum fecit. At ego, ſimul atque audivi, invocatus ad ſubſellia rei accurro: ſurgo, neque verbum de re facio. Totum Sempronium uſque eo perago, ut Veſtorium quoque interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, ſi quid (2) injuriis ſuis eſſet, ut Vettorius (3) teneret. Hæc quoque magna nunc contentio forum tenet. M. Servilius, poſtquam, ut cœperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quod non venderet, quidquam reliquerat, maxima nobis traditus erat invidia; neque Laterenſis prætor, poſtulante Pauſania, nobis patronis, *quo ea pecunia perveniſſet*, recipere voluit. Quod Pilius, neceſſarius Attici noſtri, de repetundis eum poſtulavit: magna illico fama ſurrexit, & de damnatione ferventer loqui eſt cœptum. Quo vento projicitur Appius minor, ut indicet, pecuniam ex bonis patris perveniſſe ad Servilium, prævaricationiſque cauſa diceret depoſitum H. S. LXXXI. Ad-

(1) Urſin *juraſſe*. (2) J. F. Gron. *in Thuriis ſuis*. (3) Al. *teneretur*.

LXXXI. Admiraris amentiam. Quid ſi actiones ſtultiſſimas, quid ſi nefarias de patre confeſſiones audiſſes? Mittit in conſilium eoſdem illos, qui lites æſtimarant, judices. Cum æquo numero ſententiæ fuiſſent, Laterenſis, leges ignorans, pronuntiavit quid ſinguli ordines judicaſſent: & ad extremum, (1) ut ſolent, *Non redigam*. Poſtquam diſceſſit, & pro abſoluto Servilius haberi cœptus, legiſque unum, & centeſimum caput legit, in quo ita erat; *QUOD eorum judicum major pas judicarit, id jus, ratumque eſto*: in tabulas abſolutum non retulit, ordinum judicia perſcripſit. Poſtulante rurſus Appio, cum L. Lollio tranſegit, & ſe relaturum dixit. Sic nunc neque abſolutus, neque damnatus Servilius, de repetundis ſaucius Pilio tradetur. Nam de divinatione Appius, quum calumniam juraſſet, contendere auſus non eſt, Pilioque ceſſit: & ipſe de pecuniis repetundis a Serviliis eſt poſtulatus, & præterea de vi reus a quodam emiſſario ſuo Titio factus eſt. Recte hoc par habet. Quod ad rempublicam pertinet, omnino multis diebus, exſpectatione Galliarum, actum nihil eſt. Aliquando tamen, ſæpe re dilata, & graviter acta, & plane perſpecta Cn. Pompeji voluntate in eam partem, ut eum decedere poſt Kalend. Mart. placeret, S. C. quod tibi miſi, factum eſt, auctoritaſeſque perſcriptæ.

S. C. Auctoritas. *Pridie Kalend. Octob. in æde Apollinis, ſcribendo affuerunt L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius L. F. Pom. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina. C. Luccejus C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Atejus L. F. An. Capito, M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus COS. V. F. de provinciis conſularibus. D. E. R. I. C. uti L. Paulus, C. Marcellus COS quum magiſtratum iniiſſent ex a. d. x Kalend. Mart. quæ in ſuo magiſtratu futuræ eſſent, de conſularibus provinciis ad ſenatum referrent, neve quid prius ex Kal. Mart. neve*

L 2

(1) Al. *ut ſolet, ait, referam*.

ve quid conjunctim de ea re referretur a Conſulibus: uti-que ejus rei cauſa per dies comitiales ſenatum haberent, S. Q. C. facerent: & quum de ea re ad ſenatum referretur a conſulibus, eorum, qui in ccc judicibus eſſent, (1) *ſex abducere liceret. Si quid de ea re ad populum, ad plebemve lato opus eſſet, ut Ser. Sulpicius, M. Marcellus COS. prætt. trib. pleb. quibus eorum videretur, ad populum, plebemve ferrent: quod ii non tuliſſent, uti quicunque deinceps eſſent, ad populum, plebemve ferrent.*

I. V. Pridie Kalend. Octobr. in æde Appollini, ſcribendo affuerunt L. Domitius Cn. F. Akenobarbus, Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius L. F. Pomt. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Scribonius C. F. Pop Curio, L. Atejus L. F. An. Capito, M. Oppius M. F Terentina. Quod M. Marcellus COS. V. F. de provinciis, D. E. R. I. C. ſenatum exiſtimare, neminem eorum, qui poteſtatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quominus de repub. (2) *quamprimum ad ſenatum referri, S. Q. C. fieri poſſit: qui impedierit, prohibuerit, eum ſenatum exiſtimare contra rempub. feciſſe. Si quis huic S. C. interceſſerit, ſenatui placere, auctoritatem perſcribi, & de ea re ad ſenatum, populumque referri.* Huic S. C. interceſſit C. Cœlius, L. Vincius, P. Cornelius, C. Vibius Panſa. *Item ſenatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Cæſaris ſunt, qui eorum ſtipendia emerita, aut cauſas, quibus de cauſis miſſi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, ut eorum ratio habeatur, cauſæque cognoſcantur. Si quis huic S. C. interceſſerit, ſenatui placere, auctoritatem perſcribi, & de ea re ad Senatum, populumque referri.* Huic S. C. interceſſit C. Cœlius, C. Panſa, tribuni plebis. *Itemque Senatui placere; in Ciliciam provinciam, & in* VIII. *reliquas provincias, quas prætori pro prætore obtinerent, eos, qui prætores fuerunt, neque in provincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S. C. cum imperio in provincias pro prætore mitti oporteret, eos ſortito in provincias mit-*

(1) *Manut. & Gron. eos* (2) *Q. P. ideſt quid placeret.*

mitti placere: ſi ex eo numero, quot S. C. in provincias ire oporteret, ad numerum non eſſent, qui in eas provincias proficiſcerentur; tum, uti quodque collegium primum prætorum fuiſſet, neque in provincias profecti eſſent, ita ſorte in provincias proficiſcerentur: ſi ii ad numerum non eſſent, tunc deinceps proximi cujuſque collegii, qui prætores fuiſſent, neque in provincias profecti eſſent, in ſortem conjicerentur; quod is numerus effectus eſſet, quem ad numerum in provincias mitti oporteret: ſi quis huic S. C. interceſſiſſet, auctoritas perſcriberetur. Huic S. C. interceſſit C. Cœlius, C. Panſa tribuni plebis. Illa præterea Cn. Pompeji ſunt animadverſa, quæ maxime confidentiam attulerunt hominibus; ut diceret, ſe ante Kal. Mart. non poſſe ſine injuria de provinciis Cæſaris ſtatuere; poſt Kal. Mart. ſe non dubitaturum. Quum interrogaretur, ſi qui tum intercederent; dixit, hoc nihil intereſſe, utrum C. Cæſar ſenatui dicto audiens futurus non eſſet, an pararet, qui ſenatum decernere non pateretur. Quid ſi, inquit alius, & conſul eſſe, & exercitum habere volet? At ille quam clementer: quid, ſi filius meus fuſtem mihi impingere volet? His vocibus, ut exiſtimarent homines, Pompejo cum Cæſare eſſe negotium, effecit. Itaque jam, ut video, alteramutram ad conditionem deſcendere vult Cæſar, ut aut (1) maneat, neque hoc anno ſui ratio habeatur: aut, ſi deſignari poterit, decedat. Curio ſe contra eum totum parat. Quid aſſequi poſſit, neſcio. Illud video, bene ſentientem, etſi nihil effecerit, cadere non poſſe. Me tractat liberaliter Curio, & mihi (2) ſuo munere negotium impoſuit. Nam, ſi mihi non dediſſet eas, quæ ad ludos ei advectæ erant Africanæ, potuit ſuperſederi. Nunc, quando dare neceſſe eſt; velim tibi curæ ſit, quod a te ſemper petii, ut aliquid iſtinc be-

(1) Maneat *in Gallia, prorogato ultra decennium imperio*. Manutius.

(2) Suo munere *Africanarum pantherarum fecit, ut nunc ludis ſuperſedere non poſſim*. Cellarius.

beſtiarum habeamus; Sittianamque ſyngrapham tibi commendo. Libertum Philonem iſtuc miſi, & Diogenem Græcum, quibus mandata, & literas ad te dedi. Eos tibi, & rem, de qua miſi, velim curæ habeas. Nam, quam vehementer ad me pertineat, in iis quas tibi illi reddent, literis deſcripſi.

8. CŒLIUS CICERONI S.

Scribit de Parthici belli rumore, & de Provinciis quid putet actum iri. Addit actiones Curionis de agro Campano, & de Ciceronis deceſſu. Affirmat, ſe officio ſuo ſatis eſſe facturum. A. U. C. 702.

SAne quam literis C. Caſſii, & Dejotari ſumus commoti. Nam Caſſius cis Euphratem copias Parthorum eſſe ſcripſit: Dejotarus, profectas per Commagenen in provinciam noſtram. Ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui, qui ſcirem quam paratus ab exercitu eſſes, ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. Nam de vita, ſi paratior ab exercitu eſſes, timuiſſem. Nunc hæc exiguitas copiarum, receſſum, non dimicationem mihi tuam præſagiebat. Hoc quo modo acciperent homines, quam probabilis neceſſitas futura eſſet, vereor etiam nunc: neque prius deſinam formidare, quam tetigiſſe te Italiam audiero. Sed de Parthorum tranſitu nuntii varios ſermones excitarunt. Alius enim, Pompejum mittendum; alius, ab urbe Pompejum non removendum; alius, Cæſarem cum ſuo exercitu; alius, conſules; nemo tamen, ex S. C. privatos. Conſules autem, quia verentur, ne illud S. C. fiat, ut paludati exeant, aut contumelioſe præter eos ad alium res transferatur, omnino ſenatum haberi nolunt: uſque eo, ut parum diligentes in republica videantur: ſed honeſte, ſive negligentia, ſive inertia eſt, ſive ille, quem propoſui, metus latet ſub hac temperantiæ exiſtimatione, nolle provinciam. A te literæ non venerunt: &, niſi De-

jo-

jotari ſubſequutæ eſſent, in eam opinionem Caſſius venerat, quæ diripuiſſet ipſe, ut viderentur ab hoſte vaſtata, finxiſſe bellum, & Arabas in provinciam immiſiſſe, eoſque Parthos eſſe, ſenatui renuntiaſſe. Quare tibi ſuadeo, quicumque eſt iſtic ſtatus rerum, diligenter & caute perſcribas, ne aut velificatus alicui dicaris: aut aliquid, quod referret ſcire, reticuiſſe. Nunc exitus eſt anni. Nam ego has literas ad XIV. Kal. Dec. ſcripſi. Plane nihil video ante Kalend. Januar. agi poſſe. Noſti Marcellum, quam tardus, & parum efficax ſit: itemque Servium, quam cunctator. Cujuſmodi putas hos eſſe? aut qui id, quod nolint, conficere poſſe, qui, quæ cupiunt, tamen ita frigide agunt, ut nolle exiſtimentur? Novis magiſtratibus autem, ſi Parthicum bellum erit, hæc cauſa primos menſes occupabit. Sin autem non erit iſtic bellum, aut tantum erit, ut vos, aut ſucceſſores, parvis additis copiis, ſuſtinere poſſint, Curionem video ſe dupliciter jactaturum: primum, ut aliquid Cæſari adimat: inde, ut aliquid Pompejo tribuat, quidvis, quamlibet tenue munuſculum. (1) Paulus porro non humane de provincia loquitur: hujus cupiditati occurſurus eſt Furnius noſter: plures ſuſpicari non poſſum. Hæc novi: alia, quæ poſſunt accidere, non cerno. Multa tempus afferre, & præparata multa ſcio: ſed intra fines hos, quæcumque acciderint, vertentur. Illud addo ad actiones C. Curionis de agro Campano, de quo negant Cæſarem laborare, ſed Pompejum valde (2) nolle, ne vacuus advenienti Cæſari pateat. Quod ad tuum deceſſum attinet, illud tibi non poſſum polliceri, me curaturum, ut tibi ſuccedatur: illud certe præſtabo, ne amplius prorogetur. Tui conſilii eſt, ſi tempus, ſi Senatus coget, ſi honeſte a nobis recuſari non poterit, veliſne perſeverare: mei officii eſt meminiſſe, qua obte-

(1) Paulus *Æmilius Conſul deſignatus non relinqui vult Cæſari provinciam*: *Dure adverſus illum loquitur*. Cellarius. (2) Al. *velle*.

obteſtatione decedens, mihi, ne paterer fieri, mandaris. Vale.

9. CŒLIUS CICERONI S. D.

Capita ſunt hujus epiſtolæ, de Appio a Dolabella accuſato, de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella jungenda, de Repub. Huic reſpondet epiſtola decimatertia libri ſecundi. A. U. C. 703.

NOn dubito, quin perlatum ad te ſit, Appium a Dolabella reum factum; ſane non ea, quam exiſtimaveram, invidia. Neque enim ſtulte Appius: qui ſimul atque Dolabella acceſſit ad tribunal, introierat in urbem, triumphique poſtulationem abjecerat. Quo facto retudit ſermones, paratiorque viſus eſt, quam ſperaverat accuſator. Is nunc in te maximam ſpem habet. Scio, tibi eum non eſſe odio. Quam velis eum obligare, in tua manu eſt: cum quo ſimultas ſi tibi non fuiſſet, liberius tibi de tota re eſſet. Nunc ſi ad illam ſummam veritatem legitimam jus exegeris: cavendum tibi erit, ne parum ſimpliciter & candide poſuiſſe inimicitias videaris. In hanc partem porro tutum tibi erit, ſi quid volueris, gratificari. Nemo enim neceſſitudine & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quod inter poſtulationem, & nominis delationem uxor a Dolabella diſceſſit. Quid mihi diſcedens mandaris, memini: quid ego tibi ſcripſerim, te non arbitror oblitum. Non eſt jam tempus plura narrandi. Unum illud monere te poſſum: ſi (1) res tibi non diſplicebit; tamen hoc tempore nihil de tua voluntate oſtendas; & expectes, quemadmodum exeat ex hac cauſa: (2) ne qua invidioſum tibi ſit, ſi emanarit. Porro ſignificatio ulla ſi interceſſerit, clarius quam deceat, aut expediat, fiat. Neque ille tacere eam rem poterit, quæ ſuæ ſpei tam opportuna acciderit, quæque in negotio conficiendo tan-

(1) Res, *ut ei nubat Filia tua*. Manutius.
(2) Al. *denique*.

tanto illuſtrior erit: quum præſertim is ſit, qui, ſi perniciosſum ſciret eſſe loqui de hac re, vix tamen ſe contineret. Pompejus dicitur valde pro Appio laborare: ut etiam putent alterutrum de filiis ad te miſſurum. Hic nos omnes abſolvimus: & hercule conſepta omnia, fœda & inhoneſta ſunt. Conſules autem habemus ſumma diligentia: adhuc S. C. niſi de feriis Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni noſtro tribunatus (1) conglaciat. Sed dici non poteſt, quo modo hic omnia jaceant. Niſi ego cum tabernariis, & aquariis pugnarem, veternus civitatem occupaſſet. Si Parthi vos nihil calfaciunt, nos his frigore frigeſcimus. Tamen, quoquo modo hic omnia jaceant, (2) potuit ſine Parthis. Bibulus in Amano neſcio quid cohorticularum amiſit. Hoc ſic nuntiatum eſt. Quod tibi ſupra ſcripſi, Curionem valde frigere, jam calet; nam ferventiſſime concerpitur. (3) Leviſſime enim, quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cæſare loqui cœpit: legemque Viariam, non diſſimilem Agrariæ Rulli, & Alimentariam, (4) quas jubet ædiles metiri, jactavit. Hoc nondum fecerat, quum priorem partem epiſtolæ ſcripſi. Amabo te, ſi quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratia. De Dolabella integrum tibi reſerves, ſuadeo. Et huic rei, de qua loquor, & dignitati tuæ æquitatiſque opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit, (5) pantheras Græcas me non habere. Vale.

10. CŒLIUS CICERONI S.

Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificii nuptiis, de Valeriæ divortio, de Ocellæ adulterio. A.U C.703.

QUam cito tu iſtinc decedere cupias, neſcio: ego quidem eo magis, quo adhuc felicius

L S rem

(1) Conglaciat. *Tranſit ſine ullo motu, aut ſingulari actione, quaſi frigore devinctus, & immobilis ſit*. Gronov. (2) Gron. *potius*. (3) Camer. *belliſſime*. (4) Gul. *quæ*. (5) Al. *Pantherarum greges*.

rem geſſiſti. Dum iſtic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc riſum meum metus aliquis perturbet. Breviores has literas properanti publicanorum tabellario ſubito dedi: tuo liberto pluribus verbis ſcriptas pridie dederam. Res autem novæ nullæ ſane acciderunt: niſi hæc vis tibi ſcribi, quæ certe vis. Cornificius adoleſcens Oreſtillæ filiam ſibi deſpondit. Paula Valeria, ſoror Triarii, divortium ſine cauſa, quo die vir e provincia venturus erat, fecit. Nuptura eſt D. Bruto. (1) Nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia, te abſente acciderunt. Servius Ocella nemini perſuaſiſſet, ſe mœchum eſſe, niſi triduo bis deprehenſus eſſet. Quæres, ubi? ubi hercules ego minime (2) vellem. Relinquo tibi, quod ab aliis quæras. Neque enim diſplicet mihi, imperatorem ſingulos percontari, cum qua ſit aliquis deprehenſus. Vale.

11. CŒLIUS CICERONI S.

Supplicationes Ciceroni a Senatu decretas ſignificat pro re in Provincia bene geſta; & , quæ fuerit cujuſque vel ſententia, vel voluntas, docet. Adſcribit etiam de Rep. A. U. C. 703.

NON diu, ſed acriter nos tuæ (3) ſupplicationes torſerunt. Incideramus enim in difficilem nodum. Nam Curio, tui cupidiſſimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat, ſe ullo modo pati poſſe, decerni ſupplicationes: ne, (4) quod furore Pauli adeptus eſſet boni, ſua culpa videretur amiſiſſe, & prævaricator cauſæ publicæ exiſtimaretur. Itaque ad pactionem deſcendimus: & confirmarunt conſules: ſe his ſupplicationi-

(1) Pantag. *mundum retulerat. Mundus muliebris qui ſit exponit Livius lib.* 34. Manut. (2) Urſin. *nollem.* (3) Supplicationes, *pro victoria Ciceronis in Monte Amano. Supplicationes enim dies feſti ſunt, quibus pro victoria gratias diis ſuis Romani agebant.* Cellarius. (4) Lamb. *quod ademptum.*

tonibus in hunc annum non uſuros. Plane, quod utriſque conſulibus gratias agas, eſt: Paulo magis certe. Nam Marcellus ſic reſpondit, (1) ſpem in iſtis ſupplicationibus non habere: Paulus, ſe omnino in hunc annum non edicturum. Renuntiatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum. Prendimus eum: non modo non fecit, ſed, quum (2) de hoſtibus ageretur, & poſſet rem impedire, ſi, ut numeraretur, poſtularet, tacuit. Tantum Catoni aſſenſus eſt: qui de te loquutus honorifice, non decrerat ſupplicationes. Tertius ad hos Favonius acceſſit. Quare pro cujuſque natura, & inſtituto gratiæ ſunt agendæ: his, quod (3) tantam voluntatem oſtenderunt; pro ſententia, quum impedire poſſent, non pugnarunt: Curioni vero, quod de ſuarum actionum curſu tua cauſa deflexit. Nam Furnius, & Lentulus, ut debuerunt, quaſi eorum res eſſet, una nobiſcum circumierunt, & laborarunt. Balbi quoque Cornelii operam & ſedulitatem laudare poſſum. Nam cum Curione vehementer loquutus eſt: & eum, ſi aliter feciſſet, injuriam Cæſari facturum dixit: tum ejus fidem in ſuſpicionem adduxit.(4) Decrerant quidem qui neque tranſigi volebant, Domitii, Scipiones. Quibus hac re ad interceſſionem evocandam interpellantibus, venuſtiſſime Curio reſpondit, ſe eo libentius non intercedere, quod quoſdam, qui decernerent, videret confici nolle. Quod ad rempublicam attinet, in unam cauſam omnis contentio conjecta eſt: de provinciis inquam adhuc eſt. Incubuiſſe cum ſenatu Pompejus videtur, ut Cæſar Idi. Nov. decedat. Curio omnia potius ſubire conſtituit, quam id pati: cæteras ſuas abjecit actiones. Noſtri porro, quos tu bene noſti, ad extremum certamen rem deducere non audent. (5) Scena rei totius hæc. Pompejus, tamquam Cæſarem non impugnet, ſed, quod illi æquum putet,

L 6 con-

(1) Al. *ſe ſpem*. (2) Victor. *de hoſtiis*.

(3) J. F. Gron *tantum*. (4) Urſin. *nec deerant qui id nunquam trans*. (5) Idem *ſumma*.

conſtituat, ait, Curionem quærere diſcordias. Valde autem non vult, & plane timet, Cæſarem conſulem deſignari prius, quam exercitum & provinciam tradiderit. Accipitur ſatis male a Curione: & totus ejus ſecundus conſulatus exagitatur. Hoc tibi dico; ſi omnibus rebus prement Curionem, Cæſar defendetur: interceſſorem ſi (quod videntur) reformidarint, Cæſar, quoad volet, manebit. Quam quiſque ſententiam dixerit, in commentario eſt rerum urbanarum: ex quo tu, quæ digna ſunt, ſelige: multa tranſi, in primis ludorum expulſiones. Et funerum, & ineptiarum cæterarum plura habet inutilia. Denique malo in hanc partem errare, ut, quæ non deſideras, audias, quam quidquam, quod opus eſt, prætermittatur. Tibi curæ fuiſſe de Sittiano negotio gaudeo. Sed, quando ſuſpicaris minus certa fide (1) eos tibi viſos, tamquam (2) procurator, ſic agas, rogo. Vale.

12. CŒLIUS CICERONI S.

Gratulatur affinitate Dolabellæ: de Curionis interceſſione, & de provinciis, quid actum ſit ſignificat, & de Hortenſii præſenti jam morte nuntiat. A. U. C. 703.

Gratulor tibi affinitate viri, medius fidius, optimi. Nam hoc ego de illo exiſtimo. Cætera porro, quibus adhuc ille ſibi parum utilis fuit, & ætate jam ſunt (3) decurſa, & conſuetudine, atque auctoritate tua, & pudore Tulliæ, ſiqua reſtabunt, confido celeriter ſublatum iri. Non eſt enim pugnax in vitiis, neque hebes ad id, quod melius ſit, intelligendum. Deinde, quod maximum eſt, ego illum valde amo. (4) Vides, Cicero, Curionem

(1) Eos, *a quibus exigenda pecunia eſt. Nam Syngrapha Sittiana facultatem dabat exigendi pecuniam.* Manut. (2) Tamquam procurator. *Eo ſtudio, quo ſolent ii, qui aliena negotia procurant.* Idem.
(3) J. F. Gron. *decuſſa.* (4) Victor. *Velles C. Curionem.*

nem noſtrum lautum interceſſionis de provinciis exitum habuiſſe? Nam quum de interceſſione referretur, quæ relatio fiebat ex S. C. primaque M. Marcelli ſententia pronuntiata eſſet, qui agendum cum tribunis plebis cenſebat: frequens ſenatus in alia omnia iit. Stomacho eſt Magnus nunc ita languenti, ut vix id, quod ſibi placeat, reperiat. Tranſierant illuc, ut ratio eſſet ejus habenda, qui neque exercitum, neque provincias tradere vellet. Quemadmodum hoc Pompejus laturus ſit, quum cognoſcat, quidnam reip. futurum ſit, ſi aut non poſſit, aut non curet, vos ſenes divites videritis. Q. Hortenſius, quum has literas ſcripſi, animam agebat.

13. CŒLIUS CICERONI S.

Quæritur de Appii Claudii injuriis. A. U. C. 703.

Pudet me tibi confiteri, & queri de Appii, hominis ingratiſſimi, injuriis: qui me odiſſe, quia magna mihi debebat beneficia, cœpit, &, quum homo avarus, ut ea ſolveret, ſibi imperare non poſſet, occultum bellum mihi indixit: ita occultum tamen, ut multi mihi renuntiarent, & ipſe facile animadverterem, male eum de me cogitare. Poſteaquam vero comperi, eum (1) collegium tentaſſe: deinde aperte cum quibuſdam loquutum: cum L. Domitio, ut nunc eſt, mihi inimiciſſimo homine, deliberare: velle hoc munuſculum deferre Cn. Pompejo: (2) ipſum reprehenderem, & ab eo deprecarer injuriam, quem vitam mihi debere putarem, impetrare a me non potui. (3) Quid ergo eſt? (4) Tum, quaſi aliquid, amicis, qui teſtes erant meorum in illum meritorum, loquutus ſum. Poſteaquam illum, (5) ne cui

(1) I. F. Gron. *collegam*. (2) Id. *ipſum ut prenderem*. (3) Qui ergo eſt? *Formula connectendi. Sic Petronius Cap. 2. quid ergo eſt? Parentes objurgatione digni ſunt*. I.F. Gronov. (4) Al. *Tum quidem cum aliquot*. (4) Rutil. *ne qui ſibi ſatisfacerem quidem*.

cui ſatisfacerer quidem, me dignum habere ſenſi: malui collegæ ejus, homini alieniſſimo mihi, & propter amicitiam tuam non æquiſſimo, me obligare, quam illius ſimiæ vultum ſubire. Id poſtquam reſciit, excanduit, & me cauſam inimicitiarum quærere clamitavit; quaſi quod mihi in pecunia minus ſatisfeciſſet, per hanc ſpeciem ſimultatis eum conſectarer. Poſtea non deſtitit arceſſere (1) palam Servium accuſatorem, inire cum Domitio conſilia: quibus quum parum procederet, ut ulla lege mihi ponerent accuſatorem, compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. Inſolentiſſimi homines ſummis Circenſibus ludis meis poſtulandum me lege Scantinia curant. Vix hoc erat (2) Pola loquutus, quum ego Appium cenſorem eadem lege poſtulavi. Quod melius caderet, nihil vidi. Nam ſic eſt a populo, & non infimo quoque approbatum, ut majorem Appio dolorem fama, quam poſtulatio attulerit. Præterea cœpi ſacellum, in domo quod eſt, ab eo petere. Conturbat me mora ſervi hujus, qui tibi literas attulit. Nam acceptis prioribus literis, amplius quadraginta (3) manſit. Quid tibi ſcribam, neſcio. Scis Domitio (4) diem timori eſſe. Expecto te valde, & quamprimum videre cupio. A te peto, ut meas injurias proinde doleas, ut me exiſtimas & dolere, & ulciſci tuas ſolere. Vale.

CŒ-

(1) Urſin. *Polam Servium*. (2) Al. *prælocutus*. (3) Al. addunt: *dies*. (4) Diem, *quæ a neſcio quo ei dicta erat ad judicium ſubeundum*. J.F. Gron.

15. CŒLIUS CICERONI S.

Hæc epiſtola multa complectitur, de L. Domitii Ahenobardi repulſa in Auguratu, de Saturnino ab Cn. Domitio Calvino accuſato, de Pompeii Cæſariſque diſcordia, de Appii ad corrigendam civitatem ridicula diligentia. A. U. C. 703.

TAnti non fuit (1) Arſacen capere, Seleuciam expugnare, ut earum rerum, quæ hic geſtæ ſunt, ſpectaculo careres. Nunquam tibi oculi doluiſſent, ſi in repulſa Domitii vultum vidiſſes. Magna illa comitia fuerunt, & plane ſtudia ex partium ſenſu apparuerunt: perpauci, neceſſitudinem ſequuti, officium præſtiterunt. Itaque mihi eſt Domitius inimiciſſimus: ut ne familiarem quidem ſuum (2) quemquam tam oderit, quam me: atque eo magis, quod per injuriam ſibi putat ereptum, cujus ego auctor fuerim. Nunc furit tam gaviſos homines ſuum dolorem, unumque me ſtudioſiorem Antonii. Nam Cn. Saturninum adoleſcentem ipſe Cn. Domitius reum fecit, ſane quam ſuperiore a vita invidioſum. Quod judicium nunc in expectatione eſt, etiam in bona ſpe, poſt Sex. Peducæi abſolutionem. De ſumma republ. ſæpe tibi ſcripſi, me (3) annum pacem non videre: & quo propius ea contentio, quam fieri neceſſe eſt, accedit, eo clarius id periculum apparet. Propoſitum hoc eſt, de quo, qui rerum potiuntur, ſunt dimicaturi: quod Cn. Pompejus conſtituit non pati C. Cæſarem conſulem aliter fieri, niſi exercitum & provincias tradiderit: Cæſari autem perſuaſum eſt, ſe ſalvum eſſe non poſſe, ſi ab exercitu receſſerit. Fert illam tamen conditionem, ut ambo exercitus tradant, Sic illi amores, & invidioſa con-

(1) Arſacen capere, *quia Cicero cum Parthis bellum gerebat, quorum Rex* Arſaces, *regia* Seleucia. *H* Stephanus. (2) Al. *quem noſti*. (3) Annum *Eſt hic ſenſus: me non credere per annum pacem duraturam. Intra annum bellum orietur Civile.* Græv.

conjunctio non ad occultam (1) recedit obtrectationem, ſed ad bellum ſe erumpit: neque mearum rerum quod conſilii capiam, reperio: quod non dubito, quin te quoque hæc deliberatio ſit perturbatura. Nam mihi cum omnibus his & gratia & neceſſitudo eſt: tum cauſam illam, non homines, odi. Illud te non arbitror fugere, quin homines in diſſenſione domeſtica debeant, quamdiu civiliter ſine armis (2) certetur, honeſtiorem ſequi partem; ubi ad bellum & caſtra ventum ſit, firmiorem; & id melius ſtatuere, quod tutius ſit. In hac diſcordia video, Cn. Pompejum ſenatum, quique res judicant, ſecum habiturum: ad Cæſarem omnes, qui cum timore, aut mala ſpe vivant, acceſſuros: exercitum conferendum non eſſe. (3) Omnino ſatis ſpatii ſit ad conſiderandas utriuſque copias, & ad eligendas partes. Prope oblitus ſum, quod maxime fuit ſcribendum. Scis Appium cenſorem hic oſtenta facere? de ſignis, & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrime agere? Perſuaſum eſt ei, cenſuram lomentum, aut (4) nitrum eſſe. Errare mihi videtur. Nam ſordes eluere vult, venas ſibi omnes & viſcera aperit. Curre per Deos atque homines, & quamprimum hæc riſum veni: legis Scantiniæ judicium apud Druſum fieri: Appium de tabulis, & ſignis agere. Crede mihi, eſt properandum. Curio noſter ſapienter id, quod remiſit de ſtipendio Pompeii, feciſſe exiſtimatur. Ad ſummam quæris, quid putem futurum? Si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendere diſcordias: quas ferrum, & vis judicabit. Uterque animo, & copiis eſt paratus. Si ſine (5) ſummo periculo fieri poſſet, magnum & jucundum tibi fortuna ſpectaculum parabat.

C Œ-

(1 Al. *recidit*, & infra *erupit*. (2) Camer. *certetur*. (3) J. F. Gron. conjic. *opto*.
(4) Al. *vitrum*. (5) Al. *tuo*.

15. CŒLIUS CICERONI S.

Pompejum vituperat; Cæſarem laudat: addit de cupiditate ſua conveniendi, & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad Alpes. A. U. C. 704.

Ecquando tu hominem ineptiorem, quam tuum Cn. Pompejum vidiſti, qui tantas turbas, qui tam nugax eſſet, commorit? Ecquem autem Cæſare noſtro acriorem in rebus gerendis: eodem in victoria temperatiorem aut legiſti, aut audiſti? Quid eſt? (1) nunc tibi noſtri milites, qui duriſſimis & frigidiſſimis locis, teterrima hieme, bellum ambulando confecerunt, (2) malis orbiculatis eſſe paſti videntur. Quid? jam, inquis, glorioſe omnia. Imo ſi ſcias, quam ſollicitus ſim; tum hanc meam gloriam, quæ ad me nihil pertinet, derideas: quæ tibi exponere niſi coram, non poſſum: idque celeriter fore ſpero. Nam me, quum expuliſſet ex Italia Pompejum, conſtituit ad urbem vocare: id quod jam exiſtimo confectum: niſi ſi maluit Pompejum Brunduſii circumſedere. Peream, ſi minima cauſa eſt properandi iſto mihi (3) quod te videre, & omnia intima conferre diſcupio: habeo autem quam multa! Hui vereor (quod ſolet fieri) ne quum te videro, omnia obliviſcar. Sed tamen quodnam ob ſcelus iter mihi neceſſarium retro ad Alpes verſus incidit? Adeo, quod Intemelii in armis ſunt: neque de magna cauſa, Bellienus, verna Demetrii, qui ibi cum præſidio erat, Domitium quemdam, nobilem illic Cæſaris hoſpitem, a contraria factione nummis acceptis, comprehendit, & ſtrangulavit: civitas ad arma iit. Eo (4) nunc cohortibus mihi per nives eundum eſt. Uſquequaque, inquis, (5) ſe Domitii

(1) Al. *num*. (2) Malis orbiculatis. *Rotunda mala, ova &c. optima putantur: unde mala orbiculata per jocum pro lautiſſimis cibis dicuntur*. Erneſtus.

(3) Al. *niſi quod*. Al. *Ideo*. (4) *eo cum quatuor*. (6) Græv. *Domitii mala dant*.

tii male dant. Vellem quidem Venere prognatus tantum animi habuiſſet in veſtro Domitio, quantum (1) ipſe catenatus in hoc habuit. Ciceroni (2) F. S. D. Vale.

16. M. CŒLIUS M. CICERONI S.

Pulſo ex Italia Pompejo, ſuadet Ciceroni Cœlius, ne afflictam fortunam ſequatur, conſulitque, ut in aliquem locum a bello vacuum ſe recipiat. Suaſio eſt ab utili contra honeſtum; nam eſſe cum Pompejo eRep. videbatur. Reſcribit huic Cicero lib. 2. epiſt. 16. A. U. C. 704.

EXanimatus ſum tuis literis, quibus te nihil niſi triſte cogitare oſtendiſti: neque id, quid eſſet, perſcripſiſti: (3) neque non tamen, quale eſſet, quod cogitares, aperuiſti. Has illico ad te literas ſcripſi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos oro, obſecro, nequid gravius de ſalute & incolumitate tua conſulas. Nam deos hominesque, amicitiamque noſtram teſtificor, me neque temere tibi prædixiſſe, neque temere monuiſſe: ſed, poſtquam Cæſarem convenerim, ſententiamque ejus, qualis futura eſſet, parta victoria, cognoverim, te certiorem feciſſe. Si exiſtimas eamdem rationem fore Cæſari in dimittendis adverſariis, & conditionibus ferendis, erras. Nihil, niſi atrox & ſævum cogitat, atque etiam loquitur. (4) Iratus ſenatui exiit: his interceſſionibus plane incitatus eſt. Non mehercule erit deprecationi locus. Quare, ſi tibi tu, ſi filius unicus, ſi domus, ſi ſpes tuæ reliquæ tibi caræ ſunt; ſi aliquid apud te nos, ſi vir optimus gener tuus valet (quorum fortunas non debes velle conturbare) ſequere eam cauſam,

in

(1) Pantag. *Pſecade natus*. (2) F. S. D. *ideſt*, *Filio ſalutem Dic* (3) Vict. *non enim quale eſſet*.

(4) Iratus *ſenatui*. *quia non obtinuiſſet, ut legati ad Pompejum de pace mitterentur*. Exiit *urbe iturus in Hiſpaniam contra legatos Pompeji, ipſo Italiâ pulſo*. Manutius.

in cujus victoria ſalus noſtra eſt; ne aut odiſſe, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra ſalutem tuam habeamus. Denique illud cogita; (1) quod offenſæ fuerit, in iſta cunctatione te ſubjiſſe. Nunc te contra victorem facere, quem dubiis rebus lædere noluiſti: & ad eos fugatos accedere, quos reſiſtentes ſequi nolueris, ſummæ ſtultitiæ eſt. Vide, ne, dum pudet te parum optimátem eſſe, parum diligenter quid optimum ſit, eligas. Quod ſi totum tibi perſuadere non poſſum: ſaltem, dum, quid de Hiſpaniis agamus, ſcitur, expecta; quas tibi nuntio adventu Cæſaris fore noſtras. Quam iſti ſpem habeant amiſſis Hiſpaniis, neſcio. Quod porro tuum conſilium ſit ad deſperatos accedere, non, medius fidius, reperio. Hoc, quod tu non dicendo mihi ſignificaſti, Cæſar audierat: ac, ſimulatque, ave, mihi dixit, ſtatim, quid de te audiſſet, expoſuit. Negavi me ſcire: ſed tamen ab eo petii, ut ad te literas mitteret, quibus maxime ad remanendum commoveri poſſes. Me ſecum in Hiſpaniam ducit. Nam, niſi ita faceret, ego prius quam ad urbem accederem, ubicumque eſſes, ad te percurriſſem, & hoc a te præſens contendiſſem, atque omni vi te retinuiſſem. Etiam atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te tuoſque omnes funditus evertas: ne te ſciens prudenſque eo demittas, unde exitum vides nullum eſſe. Quod ſi te, aut voces optimatium commovent, aut nonnullorum hominum inſolentiam & jactationem ferre non potes, eligas cenſeo aliquod oppidum vacuum a bello, dum hæc (2) decernuntur, quæ jam erunt confecta. Id ſi feceris, & ego te ſapienter feciſſe judicabo, & Cæſarem non offendes. CŒ-

(1) Quod offenſæ fuerit. *Si vereris, ne, in Italia ſi remanſeris, Pompejum offendas, cogita, te cum nondum ad eum tranſieris, hac eum cunctatione jam offendiſſe. Quidquid eſſe potuit apud eum offenſæ, id ſubiiſti, qui cunctatus es, nec ad eum ſtatim acceſſiſti.* Manutius.

(2) Victor *decernuntur. Quæ cum confeceris, & ego.* Græv. *quæ tu cum feceris.*

17. CŒLIUS CICERONIS.

Queritur, ſe Curionis amore, & Appii odio ab optima mente deſciviſſe, & Cæſaris partes potius, quam Pompeii ſecutum eſſe: cujus rei culpam partim in fortunam, quod in Hiſpania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompejum in Græciam profectus eſt: partim etiam in Ciceronem ipſum confert. Poſtremo, quid moliatur, exponit. A. U. C. 704.

Ergo me potius in Hiſpania fuiſſe tum, quam Formiis, quum tu profectus es ad Pompejum? quod utinam (1) aut Ap. Claudius in iſta parte, aut C. Curio, cujus amicitia me paulatim in hanc (2) perditam cauſam impoſuit: nam mihi ſentio bonam mentem iracundia & amore ablatam. Tum tu porro, quum ad te proficiſcens noctu Ariminum veniſſem, dum mihi pacis mandata das ad Cæſarem, & mirificum civem agis, amici officium neglexiſti, neque mihi conſuluiſti. Neque hæc dico, quod diffidam huic cauſæ: ſed, crede mihi, perire ſatius eſt, quam hos videre. Quod ſi timor veſtræ crudelitatis non eſſet, ejecti jam pridem hinc eſſemus. Nam hic nunc, præter fœneratores paucos, nec homo, nec ordo quiſquam eſt, niſi Pompejanus. Equidem jam effeci, ut maxime plebs, &, qui antea noſter fuit, populus veſter eſſet. Cur hoc, inquis? imo (3) reliqua expecta. Vos invitos vincere (4) coegero. Irritavi in me (5) Catonem. Vos dormitis, nec hæc adhuc mihi videmini intelligere, quam nos pateamus, & quam ſimus imbecilli. Atque hoc nullius præmii ſpe faciam: ſed quod apud me plurimum ſolet valere, doloris atque indignitatis cauſa. Quid iſtic facitis? prælium expectatis, (6) quod firmiſſimum eſt?

(1) Gron. *aut non in iſta parte App. Claud. aut non in hac C. Curio*. (2) Al. *partem cauſæ*.
(3) Al. *reliquas expectant*. (4) Al. *coegere*.
(5) Al. *crabrones*. Gron. *Alterum me Catonem*.
(6) Gron. *quo firmiſſimus eſt*.

eſt? Veſtras copias non novi: noſtri valde depugnare, & facile algere, & eſurire conſueverunt.

LIBER IX.

I. M. T. C. M. TERENTIO VARRONI S. D.

Adventum cupit Varronis, quod in ejus, librorumque conſuetudine omnem ſpem repoſuerit leniendi doloris, quem ex afflicta Republica capiebat. A. U. C. 707.

EX iis literis, quas Atticus (1) a te miſſas mihi legit, quid ageres, & ubi eſſes, cognovi: quando autem te viſuri eſſemus, nihil ſane ex eiſdem literis potui ſuſpicari. In ſpem tamen venio, appropinquare tuum adventum: qui mihi utinam ſolatio ſit: etſi tot, tantiſque rebus urgemur, ut nullam allevationem quiſquam non ſtultiſſimus ſperare debeat. Sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortaſſe aliqua re juvare. Scito enim, me, poſteaquam in urbem venerim, rediiſſe cum veteribus amicis (id eſt cum libris noſtris) in gratiam. Etſi non idcirco eorum uſum dimiſeram, quod iis ſuccenſerem: ſed quod eorum me (2) ſuppudebat. (3) Videbar enim mihi, quum me in res turbulentiſſimas, infideliſſimis ſociis, demiſiſſem, præceptis illorum non ſatis paruiſſe. Ignoſcunt mihi, revocant in conſuetudinem priſtinam, teque, quod in eo permanſeris, ſapientiorem, quam me, dicunt fuiſſe. Quamobrem, quum placatis his utor, videor ſperare debere, ſi te viderim, & ea, quæ premant, & ea, quæ impendeant, me facile (4) tranſiturum. Quamobrem,

(1) M. S. *ad ſe*. Lamb. *a te ad ſe*.
(2) MS. *ſubpigebat*. (3) Gebhard. *videbam enim, me in res &c. demiſſum*. (4) Gul. *ſubiturum*.

brem, ſive in Tuſculano, ſive in Cumano(1) adeſſe placebit, ſive (quod minime velim) Romæ; dummodo ſimul ſimus, perficiam profecto, ut id utrique noſtrum commodiſſimum eſſe videatur. Vale.

2. CICERO VARRONI.

Diutius retentæ epiſtolæ cauſam exponit. Deinde ſuadet, ſibique ita ſtatutum affirmat, ut hominum frequentiam vitet, dum gratulatio ob Africanæ victoriæ nuntium deferveſcat: ſuumque juvandæ quoquo modo Reipub. deſiderium declarat. A. U. C. 707.

Caninius, idem tuus, & idem noſter, quum ad me perveſperi veniſſet, & ſe poſtridie mane ad te iturum eſſe dixiſſet: dixi, ei me daturum aliquid mane; ut peteret, rogavi. Conſcripſi epiſtolam noctu: nec ille ad me rediit. Oblitum credidi. Attamen eam ipſam tibi epiſtolam miſiſſem per meos, niſi audiſſem ex eodem, poſtridie te mane e Tuſculano exiturum. At (2) tibi repente paucis poſt diebus, quum minime exſpectarem, venit ad me Caninius mane; proficiſci ad te ſtatim, dixit. Etſi erat (3) ἕωλος illa epiſtola, præſertim tantis poſtea novis rebus allatis: tamen perire lucubrationem meam nolui, & eam ipſam Caninio dedi: ſed cum eo, & homine docto & tui amantiſſimo, loquutus ea ſum, quæ pertuliſſe illum ad te exiſtimo. Tibi autem idem conſilii do, quod mihimetipſi; ut vitemus oculos hominum, ſi linguas minus facile poſſumus. Qui enim victoria ſe efferunt, quaſi victos nos intuentur. Qui autem victos eſſe noſtros moleſte ferunt, nos dolent vivere. Quæres fortaſſe, cur, quum hæc in urbe ſint, non abſim, quemadmodum tu. Tu enim ipſe, qui & me & alios prudentia vincis, omnia, credo, vidiſti: nihil te omnino feſellit. Quis eſt tam Lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat?

(1) *Victor ad te placebit.* (2) Al. *ibi.*
(3) *Obſoleta, non recens.*

dat? nuſquam incurrat? Ac mihi quidem jampridem venit in mentem, bellum eſſe aliquo exire, ut ea quæ agebantur hic, quæque dicebantur, nec viderem, nec audirem. Sed calumniabar ipſe: putabam, qui obviam mihi veniſſet, ut cuique commodum eſſet, ſuſpicaturum, aut dicturum, etiam ſi non ſuſpicaretur: Hic aut metuit, & ea re fugit: aut aliquid cogitat, & habet navem paratam. Denique, leviſſime qui ſuſpicaretur, & qui fortaſſe me optime noviſſet, putaret, me idcirco diſcedere, quod quoſdam homines oculi mei ferre non poſſent. Hæc ego ſuſpicans adhuc Romæ maneo: & tamen (1) λεληθότως conſuetudo diuturna callum jam obduxit ſtomacho meo. Habes rationem mei conſilii. Tibi igitur hoc cenſeo: latendum tantiſper ibidem, dum deferveſcit hæc gratulatio, & ſimul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum ſit: confectum enim eſſe exiſtimo. Magni autem intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum. Quamquam, quo me conjectura ducat, habeo: ſed expecto tamen. Te vero nolo, niſi ipſe rumor jam raucus erit factus, ad Bajas venire. Erit enim nobis honeſtius etiam, quum hinc diſceſſerimus, videri veniſſe in illa loca ploratum potius, quam natatum. Sed hæc tu melius: modo nobis ſtet illud, una vivere in ſtudiis noſtris; a quibus antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam ſalutem: non deeſſe, ſi quis adhibere volet, non modo ut architectos, verum etiam ut fabros ad ædificandam remp. & potiu libenter accurrere: ſi nemo utetur opera, tamen & ſcribere, & legere (2) πολιτείας; & ſi minus in curia, atque in foro, at in literis & libris, ut doctiſſimi veteres fecerunt, (3) navare rempublicam, & de moribus, ac legibus quærere. Mihi hæc videntur. Tu quid ſis acturus, & quid tibi placeat, pergratum erit, ſi ad me ſcripſeris. Vale.

CI-

(1) *Senſim, latenter, obſcure* (2) *Libros de regenda Republica, rationem gubernandarum civitatum.* (3) Lamb. *navare operam reip.* Al. *juvare.* Al. *gubernare.*

4. CICERO VARRONIS.

De Varronis adventu ex Diodori philoſophi ſententia jocatur. Nam in libro de Fato Diodori opinionem improbans, Chryſippo aſſentitur. A. U. C. 707.

(1) ΠΕρὶ δυνατῶν me ſcito (2) κατὰ Διόδωρον κρίνειν. Quapropter, ſi venturus es, ſcito, neceſſe eſſe te venire: ſin autem non es, (3) τῶν ἀδυνάτων eſt te venire. Nunc vide, utra te (4) κρίσις magis delectet, (5) Χρυσιππεία ne, an hæc, quam noſter (6) Diodorus non concoquebat. Sed de his etiam rebus, otioſi quum erimus, loquemur. Hoc etiam eſt (7) κατὰ Χρύσιππον δυνατόν. De (8) Coſtio mihi gratum eſt: nam id etiam Attico mandaram. Tu ſi minus ad nos; accurremus ad te. Si hortum in bibliotheca habes, deerit nihil. Vale.

5. CICERO VARRONI.

Probat & diem, quo conventuri ſunt, & Varronis ſuumque conſilium, quod ſemel a Cæſare victi ab armis diſceſſerint. A. U. C. 707.

MIhi vero ad Nonas bene maturum videtur fore, neque ſolum propter (9) rempub. ſed etiam propter anni tempus. Quare diem iſtum probo: itaque (10) eundem ipſe ſequar. Conſilii noſtri, (11) ne ſi eos quidem, qui id ſequuti non ſunt, non pœniteret, nobis pœnitendum putarem. Sequuti enim ſumus non ſpem, ſed officium. Reliquimus autem non officium, ſed deſperationem. Ita verecundiores fuimus, quam qui ſe domo non commoverunt: ſaniores, quam qui, amiſſis opi-

M bus,

(1) *De iis, quæ fieri poſſunt.* (2) *Ex Diodori ſententia judicare.* (3) *Ex iis rebus, quæ fieri non poſſunt.* (4) *Judicium.* (5) *Ex Chryſippi ſententia.* (6) Victor. *Diodotus.* (7) *Secundum Chryſippum fieri poteſt.* (8) *Quid ſi* Coccejo, *de quo ad Attic. XII.* 13. Corradus. (9) Al. *reip.* (10) Al. *euntem.* (11) Al. *niſi eos.*

bus, domum non reverterunt. Sed nihil minus fero, quam ſeveritatem otioſorum: & quoquo modo ſe res haberet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quam hos curo, quibus non ſatisfacimus, quia vivimus. Mihi ſi ſpatium fuerit in Tuſculanum ante nonas veniendi, iſtic te videbo: ſin minus, perſequar in Cumanum; & ante te certiorem faciam, ut (1) lavatio parata ſit.

6. CICERO VARRONI.

Nuntiat Cæſaris adventum: & belli civilis cauſam in Pompejum potius, quam in Cæſarem confert; Varronem autem laudat, quod ſe ab armis ad ſtudia, quaſi a tempeſtate in portum, contulerit. A. U. C. 707.

CAninius noſter me tuis verbis admonuit, ut ſcriberem ad te, ſi quid eſſet, quod putarem te ſcire oportere. Eſt igitur adventus Cæſaris ſcilicet in expectatione: neque tu id ignoras. Sed tamen, quum ille ſcripſiſſet, ut opinor, ſe in Alſienſe venturum, ſcripſerunt ad eum ſui, ne id faceret: multos ei moleſtos fore, ipſumque multis; Oſtiæ videri commodius eum exire poſſe. Id ego non intelligebam, quid intereſſet. Sed tamen Hirtius mihi dixit, & ſe ad eum, & Balbum & Oppium ſcripſiſſe, ut ita faceret, homines, ut cognovi, amantes tui. Hoc ego idcirco noſſe te volui, ut ſcires, hoſpitium tibi ubi parares, vel potius ubi utrique. Quid enim ille facturus ſit, incertum eſt: & ſimul oſtentavi tibi, me iſtis eſſe familiarem, & conſiliis eorum intereſſe. Quod ego cur nolim, nihil video. NON enim eſt idem ferre, ſi quid ferendum eſt, & probare, ſi quid probandum non eſt. (2) Etſi, quid non probem quidem, ne-

(1) Schoppius. *Lautia parata ſint*. Lavatio. *Inſtrumentum balneare, quod Phædrus vocat* Lavationem argenteam *Fab.* 63. J. F. Gronov.

(2) Gebhard. *Etſi quid non probem. Quid enim jam ſcio præter?*

neſcio, præter initia rerum. Nam hæc in voluntate fuerunt. Vidi enim (nam tu aberas) noſtros amicos cupere bellum; hunc autem non tam cupere, quam non timere. Ergo hæc conſilii fuerunt: reliqua neceſſaria. Vincere autem aut hos, aut illos neceſſe eſt. Scio te ſemper mecum in luctu fuiſſe, quum videremus, quam illud ingens malum alterius utrius exercitus (1) ex ducũ interitu: tum vero, extremum malorum omnium eſſe civilis belli victoriam; quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus. Crudeliter enim otioſis minabantur: eratque iis & tua inviſa voluntas, & mea oratio. Nunc vero ſi eſſent noſtri potiti, valde intemperantes fuiſſent. Erant enim nobis perirati, quaſi quidquam de noſtra ſalute decreviſſemus, quod non idem illis cenſuiſſemus: aut quaſi utilius reip. fuerit, eos etiam ad beſtiarum auxilium confugere, quam vel emori, vel cum ſpe, ſi non optima, at aliqua tamen, vivere. At in perturbata repub. vivimus. Quis negat? Sed hoc viderint ii, qui nulla ſibi ſubſidia ad omnes vitæ (2) ſtatus paraverunt. Huc enim ut venirem, ſuperior longius, quam volui, fluxit oratio. Cum enim te ſemper magnum hominem duxi: tum quod his tempeſtatibus es prope ſolus in portu: fructuque doctrinæ percipis eos, qui maximi ſunt, ut ea conſideres, eaque tractes, quorum & uſus & delectatio eſt omnibus iſtorum & actis & voluptatibus anteponenda. Equidem hos tuos Tuſculanenſes dies inſtar eſſe (3) vitæ puto: libenterque omnibus omnes opes conceſſerim, ut mihi liceat, vi nulla interpellante, iſto modo vivere. Quod nos quoque imitamur, ut poſſumus, & in noſtris ſtudiis libentiſſime conquieſcimus. Quis enim hoc non dederit nobis; ut, quum opera noſtra patria ſive non poſſit uti, ſive nolit, ad eam vitam revertamur, quam multi docti homines fortaſſe non recte, ſed tamen multi, etiam reip. præponendam pu-

(1) Id. *& ducum*. (2) Gul. *caſus*.
(3) Al. *victoriæ*.

putaverunt? Quæ igitur ſtudia, magnorum hominum ſententia, vacationem habent etiam publici muneris, iis, concedente republica, cur non abutamur? Sed plus facio, quam Caninius mandavit. Is enim, ſi quid ego ſcirem, rogarat, quod tu neſcires; ego tibi ea narro, quæ tu melius ſcis, quam ipſe, qui narro. Faciam ergo illud, quod rogatus ſum, ut eorum, quæ temporis hujus ſint, quæve audiero, ne quid ignores.

7. CICERO VARRONI.

Maturum jam eſſe ait, ut ab Urbe diſcedat; & de Cæſaris ex Africano bello redeuntis itinere rumores quoſdam nuntiat. A. U. C. 707.

CŒnabam apud Sejum, quum utrique noſtrum redditæ ſunt a te literæ. Mihi vero jam maturum videtur. Nam, quod antea calumniatus ſum, (1) indicabo malitiam meam. Volebam prope alicubi eſſe, ſi quid bonæ ſalutis (2) σύν τε δύ' ἐρχομένω. Nunc, quando confecta ſunt omnia, dubitandum non eſt, quin equis (3) viris. Nam, ut audivi de Lucio Cæſare filio, mecum ipſe, *Quid hic mihi faciet patri?* Itaque non deſino apud iſtos, qui nunc dominantur, cœnitare. Quid faciam? tempori ſerviendum eſt. Sed ridicula (4) miſſa; præſertim quum ſit nihil, quod rideamus.

(5) *Africa terribili tremit horrida terra tumultu.* Itaque nullum eſt (6) ἀποπροηγμένον, quod non verear. Sed quod quæris, quando, qua, quo, nihil adhuc ſcimus. Iſtuc ipſum de Bajis; nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniat. Illud enim adhuc prædium ſuum non inſpexit: nec ullum habet deterius, ſed tamen non contemnit. Ego omnino magis arbitror per Siciliam: vel jam ſciemus; ad

(1) Indicabo malitiam. *Fatebor tibi quod aſtute cogitaram.* J. F. Gronov.

(2) *Utroque ſimul eunte.* *Homer. Iliad.* x. 224.

(3) Al. *velis.* (4) Lamb. *miſſa faciamus.*

(5) *Africa &c. Ennii verſus.* (6) *Rejectum.*

adventat enim Dolabella. (1) Eum puto magiſtrum fore.

(2) πόλλοι μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων.

Sed tamen, ſi ſciam, quid tu conſtitueris, meum conſilium accommodabo potiſſimum ad tuum. Quare expecto tuas literas. Vale.

8. CICERO VARRONI.

Promiſerat Varro, quoſdam libros ſe eſſe in Ciceronis nomine editurum. Cicero nunc admonet eum promiſſi, miſſis quaſi admonitoribus quatuor libris Academicis, quos Varroni dicavit. A. U. C. 703.

ETſi munus flagitare, quamvis quis oſtenderit, ne populus quidem ſolet, niſi concitatus: tamen ego expectatione promiſſi tui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem. Miſi autem ad te quatuor admonitores, non nimis verecundos. Noſti enim profecto os ejus adoleſcentioris Academiæ. Ex ea igitur media excitatos miſi, qui metuo ne te forte flagitent: ego autem mandavi, ut rogarent. Expectabam omnino jamdiu, neque ſuſtinebam, ne ad te prius ipſe quid ſcriberem, quam aliquid accepiſſem; ut poſſem te remunerari quam ſimillimo munere. Sed, quum tu tardius faceres, id eſt (ut ego interpretor) diligentius, teneri non potui, quin conjunctionem ſtudiorum, amoriſque noſtri, quo poſſem, literarum genere declararem. Feci igitur ſermonem inter nos habitum in Cumano, quum eſſet una Pomponius. Tibi dedi partes (3) Antiochinas, quas a te probari, intellexiſſe mihi videbar; mihi ſumpſi Philonis. Puto fore, ut quum legeris, mirere, nos id loquutos eſſe inter nos, quod nunquam loquuti ſumus; ſed no-

(1) Urſin. *ei me puto.*

(2) *Multi diſcipuli præſtantiores magiſtris.*

(3) Antiochinas. *Antiochus Aſcalonita Philoſophus Academicus ſcripſerat contra Philonem, qui novam Academiam ex Arceſilæ ſententia, quaſi meliorem vetere, tuebatur.* Manutius.

noſti morem dialogorum. Poſt hæc autem, mi Varro, quamplurima, ſi videtur, & de nobis, inter nos: ſero fortaſſe; ſed ſuperiorum temporum fortuna reip. cauſam ſuſtineat. Hæc ipſi præſtare debemus. Atque utinam quietis temporibus, atque aliquo, ſi non bono, at ſaltem certo ſtatu civitatis, hæc inter nos ſtudia exercere poſſemus. Quamquam tum quidem vel aliæ quæpiam rationes honeſtas nobis & curas & actiones darent: nunc autem quid eſt, ſine his cur vivere velimus? Mihi vero cum his ipſis vix: his autem detractis, ne vix quidem. Sed hæc coram, & ſæpius. Migrationem, & emptionem feliciter evenire volo, tuumque in ea re conſilium probo. Cura ut valeas.

9. DOLABELLA CICERONI S. D.

Suadet Dolabella gener Ciceroni, ut aut Cæſaris partes ſequatur, aut in aliquam civitatem a bello vacuam ſe recipiat. Quod idem Cælius fecerat. Vide epiſt. 16. lib. 18. A. U. C. 705.

SI vales, gaudeo: & ipſe valeo, & Tullia noſtra recte valet. Terentia minus belle habuit; ſed certum ſcio jam convaluiſſe eam. Præterea rectiſſime ſunt apud te omnia. Etſi nullo tempore in ſuſpicionem tibi debui venire, partium cauſa potius, quam tua, tibi ſuadere, ut te aut cum Cæſare, nobiſcumque conjungeres, aut certe in otium referres: præcipue nunc, jam inclinata victoria, ne poſſum quidem in ullam aliam incidere opinionem, niſi in eam, in qua ſcilicet tibi ſuadere videar, quod pie tacere non poſſum. Tu autem, mi Cicero, ſic hæc accipies, ut, ſive probabuntur tibi, ſive non probabuntur, ab optimo certe animo, ac dediti ſſimo tibi & cogitata & ſcripta eſſe judices. Animadvertis Cn. Pompejum nec nominis (1) ſui, nec rerum geſtarum gloria, nec etiam regum, ac nationum clientelis, quas oſtentare crebro ſolebat, eſſe tutum:

(1) Gul. *vi*.

tum: & hoc etiam, quod infimo cuique contigit, illi non poſſe contingere, ut honeſte effugere poſſit, pulſo Italia, amiſſis Hiſpaniis, capto exercitu veterano, circumvallato nunc (1) denique: quod neſcio, an ulli unquam noſtro acciderit imperatori. Quamobrem quid aut ille ſperare poſſit, aut tu, animum adverte pro tua prudentia. Sic enim facillime, quod tibi utiliſſimum erit, conſilii capies. Illud autem a te peto, ut, ſi jam ille evitaverit hoc periculum, & ſe abdiderit in claſſem, tu tuis rebus conſulas: & aliquando tibi potius, quam cuivis, ſis amicus. Satisfactum eſt jam a te vel officio, vel familiaritati: ſatisfactum etiam partibus, & ei reipublicæ, quam tu probabas. Reliquum eſt, ubi nunc eſt reſp. ibi ſimus potius, quam, dum illam veterem ſequimur, ſimus in nulla. Quare velim, mi jucundiſſime Cicero, ſi forte Pompejus, pulſus his quoque locis, rurſus alias regiones petere cogatur, ut tu te vel Athenas, vel in quamvis quietam recipias civitatem. Quod ſi eris facturus, velim mihi ſcribas, ut ego, ſi ullo modo potero, ad te advolem. Quæcumque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda, qua eſt humanitate Cæſar, facillimum erit ab eo tibi ipſi impetrare: & meas tamen preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto. Erit tuæ quoque fidei, & humanitatis curare, ut is tabellarius, quem ad te miſi, reverti poſſit ad me, & a te mihi literas referat. Vale.

10. CICERO DOLABELLÆ S. P. D.

Quaſi per jocum ſcribit, inter Niciam, & Vidium ſe judicem eſſe conſtitutum; & item per jocum de P. Syllæ morte quiddam ſcribit. A. U. C. 708.

NOn ſum auſus Salvio noſtro nihil ad te literarum dare: nec mehercule habebam, quid ſcriberem, niſi te a me mirabiliter amari: de quo etiam

(1) Lamb. *undique*;

etiam nihil ſcribente me, te non dubitare certo ſcio. Omnino mihi magis literæ ſunt expectandæ a te, quam a me tibi. Nihil enim Romæ geritur, quod te putem ſcire curare: niſi forte ſcire vis, me inter Niciam noſtrum, & Vidium, judicem eſſe. Profert alter, ut opinor, duobus verſiculis expenſum Niciæ: alter Ariſtarchus hos (1) ὀβελίζει. Ego, tamquam criticus antiquus, judicaturus ſum, utrum ſint (2) τοῦ ποιητοῦ, an (3) παρεμβεβλημένοι. Puto nunc dicere: Oblituſne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium (4) culinarum (5) cum Sophia Septimæ? Quid ergo? tu adeo mihi excuſſam ſeveritatem veterem putas, ut ne in foro quidem reliquiæ priſtinæ frontis appareant? ſed tamen ſuaviſſimum (6) συμβιώτην noſtrum præſtabo integellum; nec committam, ut, ſi ego eum condemnaro, tu reſtituas, ne habeat Burſa Plancus apud quem literas diſcat. Sed quid ago? quum mihi ſit incertum, tranquillone ſis animo, an, ut in bello, in aliqua majuſcula cura, negotiove verſere. Labor longius. Quum igitur mihi erit exploratum, te libenter eſſe riſurum, ſcribam ad te pluribus. Te tamen hoc ſcire volo, vehementer populum ſollicitum fuiſſe de (7) P. Syllæ morte, antequam certum ſcierit. Nunc quærere deſierunt, quomodo perierit: ſatis putant ſe ſcire, quod ſciunt. Ego cæteroqui animo æquo fero: unum vereor, ne haſta Cæſaris refrixerit. Vale.

CICE-

(1) *Veru notat*. (2) *Poetæ*. (3) *Interjecti, vel ſubdititii*. (4) Lamb. *gallinarum*. J. F. Gron. *ſquillarum*, MS. *cochlearum*. (5) J. F. Gron. *cum ſepia*. (6) *Convivam, vel convictorem*.

(7) P. Syllæ. *Verebatur populus, ne falſum eſſet, quod verum eſſe cupiebat; quia P. Sylla populo in primis odio erat, quod & antea Dictatore propinquo ſuo L. Sylla, poſtea Cæſare proſcriptorum civium bona emere conſueverat*. Manutius.

11. CICERO DOLABELLÆ.

Deplorat Tulliolæ mortem: & in Dolabellæ ſermonibus plurimum ſibi ait ſolatii futurum: quamquam jam eam Dolabella dimiſerat: ſed fingendum erat Ciceroni, temporis cauſa, cum Dolabella apud Cæſarem dominantem gratia plurimum valeret. A. U. C 708.

VEl meo ipſius interitu mallem literas meas deſideraret, quam eo caſu, quo ſum graviſſime afflictus: quem ferrem certe moderatius, ſi te haberem. Nam & oratio tua prudens, & amor erga me ſingularis multum levaret. Sed quum brevi tempore, ut opinio noſtra eſt, te ſum viſurus, ita me affectum offendes, ut multum a te poſſim juvari: non quo ita ſim fractus, ut aut hominem me eſſe oblitus ſim, aut fortunæ ſuccumbendum putem: ſed tamen hilaritas illa noſtra & ſuavitas, quæ te præter cæteros delectabat, erepta mihi omnis eſt. Firmitatem tamen & conſtantiam, ſi modo fuit aliquando in nobis, eandem cognoſces, quam reliquiſti. Quod ſcribis, prælia te mea cauſa ſuſtinere, non tam id laboro, ut, ſi qui mihi obtrectent, a te refutentur, quam intelligi cupio (quod certe intelligitur) me a te amari. Quod ut facias, te etiam atque etiam rogo, ignoſcaſque brevitati literarum mearum. Nam & celeriter una futuros nos arbitror, & nondum ſatis confirmatus ſum ad ſcribendum.

12. CICERO DOLABELLÆ.

Gratulatur Dolaballæ de Bajarum ſalubritate: & orationem pro Dejotaro Rege ad Cæſarem habitam mittit. A. U. C. 707.

GRatulor Bajis noſtris, ſiquidem, ut ſcribis, ſalubres repente factæ ſunt: niſi forte te amant, & tibi aſſentantur: & tamdiu, dum tu ades, ſunt oblitæ ſui. Quod quidem ſi ita eſt,

minime miror, cœlum etiam & terras vim ſuam, ſi tibi ita conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Dejotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putaram. Itaque eam tibi miſi: quam velim ſic legas, ut cauſam tenuem & inopem, nec ſcriptione magnopere dignam. Sed ego hoſpiti veteri, & amico munuſculum mittere volui (1) levidenſe, craſſo filo, cujuſmodi ipſius ſolent eſſe munera. Tu velim animo ſapienti fortique ſis: ut tua moderatio & gravitas (2) aliorum infamet injuriam. Vale.

13. CICERO DOLABELLÆ S.

Rogat Dolabellam, ut Suberino, & Planio reditum in patriam conficiat: eoſque ita excuſat, ut oſtendat, caſu quodam, & neceſſitate coactos Pompeii partes in Hiſpania foviſſe. A. U. C. 708.

CAjus Suberinus Calenus & meus eſt familiaris & Leptæ noſtri familiariſſimi perneceſſarius. Is quum vitandi belli cauſa profectus eſſet in Hiſpaniam cum M. Varrone ante bellum, ut in ea provincia eſſet, in qua nemo noſtrum, poſt Afranium ſuperatum, bellum ullum fore putarat: incidit in ea ipſa mala, quæ ſummo ſtudio vitaverat. Oppreſſus eſt enim bello repentino: quod bellum commotum a Scapula, ita poſtea confirmatum eſt a Pompejo, ut nulla ratione ſe ab illa miſeria eripere poſſet. Eadem cauſa fere eſt M. Planii Heredis, qui eſt (3) item (4) Calenus, Leptæ noſtri familiariſſimus. Hoſce igitur ambo tibi ſic commendo, ut majore cura, ſtudio, ſollicitudine animi commendare non poſſim. Volo ipſorum cauſa: meque in eo vehementer & amicitia movet, & hu-

(1) Pantag. *levi dente*. Burman. *levi penſo*.

(2) Aliorum *Cæſarianorum*. (3) Græv. *item ut*.

(4) Calenus. *Hic Calenus, opinor, non eſt nomen hominis, ſed loci*. Qui eſt item Calenus, *hoc eſt, qui eſt æque Calenus, ſive ex municipio Caleno, ac Suberinus ille, de quo ſupra*. Olivetus.

& humanitas. Lepta vero quum ita laboret, ut ejus fortunæ videantur in diſcrimen venire; non poſſum ego non aut proxime, atque ille, aut etiam æque laborare. Quapropter, etſi ſæpe expertus ſum quantum me amares: tamen ſic velim tibi perſuadeas, id me in hac re maxime judicaturum. Peto igitur a te, vel, ſi pateris, oro, ut homines miſeros, & fortuna, quam vitare nemo poteſt, magis, quam culpa, calamitoſos, conſerves incolumes: veliſque, per te me hoc muneris cum ipſis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quo cum mihi magna neceſſitudo eſt, tum Leptæ, quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus ſum, puto equidem non valde ad rem pertinere, ſed tamen nihil obeſt dicere. Res familiaris alteri eorum valde exigua eſt, alteri vix (1)equeſtris. Quapropter quando his Cæſar vitam ſua liberalitate concesſit, nec eſt, quod iis præterea magnopere poſſit adimi: reditum, ſi me tantum amas, quantum certe amas, hominibus confice. In quo nihil eſt, præter viam longam; quam idcirco non fugiunt, ut & vivant cum ſuis, & moriantur domi. Quod ut enitare, contendaſque, vel potius, ut perficias (poſſe enim te, mihi perſuaſi), vehementer te etiam atque etiam rogo.

14. CICERO DOLABELLÆ COS. S.

Dolabellam laudibus extollit, quia columnam in foro Cæſari, quaſi Deo, erectam everterat. Vide lib 14. ad Atticum, & Lactantium lib. 1. c. 15. A.U.C. 709.

ETſi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, ſatiſque ex ea magnam lætitiam, voluptatemque capiebam; tamen non poſſum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod vulgo hominum opinio ſocium me adſcribat tuis laudibus. Neminem conveni (convenio autem quotidie plurimos: ſunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis cauſa in hæc loca veniant; præ-

(1) Equeſtris, *Quadraginta millia ſeſtertiûm.*

terea ex municipiis frequentes neceſſarii mei) quin omnes, quum te ſummis laudibus ad cœlum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. Negant enim, ſe dubitare, quin tu meis præceptis & conſiliis obtemperans, præſtantiſſimum te civem, & ſingularem conſulem præbeas. Quibus ego quamquam veriſſime poſſum reſpondere, te, quæ facias, tuo judicio & tua ſponte facere, nec cujuſquam egere conſilio: tamen neque plane aſſentior, ne imminuam tuam laudem, ſi omnis a meis conſiliis profecta videatur: neque valde nego. Sum enim avidior etiam, quam ſatis eſt, gloriæ. Eſt tamen non alienum a dignitate tua, quod ipſi Agamemnoni, regum regi, fuit honeſtum, habere aliquem in conſiliis capiendis Neſtorem: mihi vero glorioſum, te juvenem conſulem florere laudibus, quaſi alumnum diſciplinæ meæ. L. quidem Cæſar, quum ad eum ægrotum Neapolim veniſſem, quamquam erat oppreſſus totius corporis doloribus, tamen ante, quam me plane ſalutavit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, quum tantum vales apud Dolabellam, quantum ſi ego apud (1) ſororis filium valerem, jam ſalvi eſſe poſſemus. Dolabellæ vero tuo & gratulor & gratias ago: quem quidem, poſt te conſulem, ſolum poſſumus vere conſulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re geſta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil reipub. ſalutarius. Atque hæc una vox omnium eſt. A te autem peto, ut me hanc quaſi falſam hereditatem alienæ gloriæ ſinas cernere: meque aliqua ex parte in ſocietatem tuarum laudum venire patiare. Quamquam, mi Dolabella, (hæc enim jocatus ſum) libentius omnes meas, ſi modo ſunt aliquæ meæ laudes, ad te (2) transfuderim, quam aliquam partem exhauſerim ex tuis. Nam cum te ſemper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuiſti: tum his tuis factis ſic incenſus ſum, ut nihil un-

(1) Sororis filium. *M. Antonium, Dolabellæ collegam in conſulatu.* (2) Al. *tranſtulerim.*

unquam (1) in amore fuerit ardentius. NIHIL eſt enim (mihi crede) virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi, ut ſcis, M. Brutum, propter ejus ſummum ingenium, ſuaviſſimos mores, ſingularem probitatem atque conſtantiam: tamen idibus Mart. tantum acceſſit ad amorem, ut mirarer locum fuiſſe augendi in eo, quod mihi jam pridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, poſſe aliquid accedere? tantum acceſſit, ut mihi nunc denique amare videar, (2) antea dilexiſſe. Quare quid eſt, quod ego te hortter, ut dignitati & gloriæ ſervias? Proponam tibi claros viros; quod facere ſolent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipſum. Te imitere oportet, tecum ipſe certes. (3) Nec licet quidem tibi jam, tantis rebus geſtis, non tui ſimilem eſſe. Quod quum ita ſit, hortatio non eſt neceſſaria: gratulatione magis utendum eſt. Contigit enim tibi, quod haud ſcio an nemini, ut ſumma ſeveritas animadverſionis non modo non invidioſa, ſed etiam popularis eſſet, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratiſſima. Hoc ſi tibi fortuna quadam contigiſſet, gratularer felicitati tuæ: ſed contigit magnitudine cum animi, tum etiam ingenii, atque conſilii. Legi enim concionem tuam: nihil illa ſapientius. Ita pedetentim, & gradatim tum acceſſus a te ad cauſam facti, tum receſſus, ut res ipſa (4) maturitatem tibi animadvertendi omnium conceſſu daret. Liberaſti igitur & urbem periculo, & civitatem metu: neque ſolum ad tempus maximam utilitatem attuliſti, ſed etiam (5) ad exemplum: facio intelligere debes, in te poſitam eſſe rempub. tibique non modo tuendos, ſed etiam ornandos eſſe illos

(1) Gul. *in amore me*. (2) Antea dilexiſſe. *Diligere levius eſt, quam amare. Sic ep. 47. lib. 13. & Terentius. Eun. act ſc. 2. v 16.* Manutius.

(3) Al. *ne*. (4) Al. *auctoritatem*. (5) Al. *ad exemplum facti: Intelligere*.

illos viros, a quibus initium libertatis profectum eſt. Sed his de rebus coram plura propediem, ut ſpero. Tu, quóniam rempub. noſque conſervas, fac ut diligentiſſime teipſum, mi Dolabella, cuſtodias.

15. CICERO PÆTO S.

Duabus Pæti epiſtolis reſpondet: priori, jure ſe ejus valetudine perturbatum, cujus & amorem in ſe, & ingenii feſtivitatem plurimi faciat; poſteriori, nihil referre, utrum Romæ ſit, an Neapoli; cum Romæ unius nutu regantur omnia: itaque ſe manere in ſententia, de domo Neapoli emenda, dicit. A. U. C. 707.

DUabus tuis epiſtolis reſpondebo, uni, quam triduo ante acceperam a Zetho; alteri, quam attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis literis intellexi, pergratam tibi (1) eſſe curam meam valetudinis tuæ: quam tibi perſpectam eſſe gaudeo. Sed, mihi crede, non perinde, ut eſt reapſe, ex literis perſpicere potuiſti. Nam quum a ſatis multis (non enim poſſum aliter dicere) & coli me videam, & diligi; nemo eſt illorum omnium mihi te jucundior. Nam quod me amas, quod id & jam pridem, & conſtanter facis, eſt id quidem magnum, atque haud ſcio, an maximum: ſed tibi commune cum multis, quod tu ipſe tam amandus es, tamque dulcis, tamque in omni genere jucundus, id eſt proprie tuum. Accedunt non Attici, ſed ſalſiores, quam illi Atticorum, Romani veteres, atque urbani ſales. Ego autem (exiſtimes licet quod lubet) mirifice capior facetiis, maxime noſtratibus, præſertim quum eas videam primum oblitas Latio, tum quum in urbem noſtram

(1) Victor. & alii locum hiantem reliquerunt, ut invenerant in MSS. *Sed locum hunc ita eſſe in ſuis libris teſtantur Manutius & Corradus: non video igitur quare Gruterus & Grævius hic lacunam cum Victorio agnoſcere maluerint.* Olivetus.

ſtram eſt infuſa peregrinitas, nunc vero etiam braccatis, & tranſalpinis nationibus, ut nullum veteris leporis veſtigium appareat. Itaque, te quum video, omnes mihi Granios, omnes Lucilios, vere ut dicam, Craſſos quoque, & Lælios videre videor. Moriar, ſi, præter te, quemquam reliquum habeo, in quo poſſim imaginem antiquæ & vernaculæ feſtivitatis agnoſcere. Ad hos lepores quum amor erga me tantus accedat, miraris, me tanta perturbatione valetudinis tuæ tam graviter exanimatum fuiſſe? Quod autem altera epiſtola purgas te non diſſuaſorem mihi emptionis Neapolitanæ fuiſſe, ſed auctorem commorationis urbanæ; neque ego aliter accepi. Intellexi tamen idem, quod his intelligo literis, non exiſtimaſſe te, mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, ſe magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora. Quid ſimile? ne mihi quidem ipſi tunc placebat, diutius abeſſe ab reip. cuſtodia. Sedebamus enim in puppi, & clavum tenebamus: nunc autem vix eſt in ſentina locus. An minus multa S. C. futura putas, ſi ego ſim Neapoli? Romæ quum ſum, & urgeo forum, S. C. ſcribuntur apud amatorem tuum, familiarem meum. Et quidem, quum in mentem venit, (1) ponor ad ſcribendum: & ante audio S. C. in Armeniam, & Syriam eſſe perlatum, quod in meam ſententiam factum eſſe dicatur, quam omnino mentionem ullam de ea re eſſe factam. Atque hoc nolim me jocari putes. Nam mihi ſcito jam a regibus ultimis allatas eſſe literas, quibus mihi gratias agant, quod ſe mea ſententia reges appellaverim: quos ego non modo reges appellatos, ſed omnino natos neſciebam. Quid ergo eſt? tamen quamdiu hic erit noſter hic præfectus moribus, parebo auctoritati tuæ: quum vero aberit, ad fungos me tuos conferam. Domum ſi habebo, in denos dies, ſingulos ſumptuariæ legis dies conferam. Sin autem minus invenero, quod placeat, de-

(1) Lamb, *ponor adfuiſſe ſcribendo*.

decrevi habitare apud te. Scio enim, me nihil tibi gratius facere poſſe. Domum Syllanam deſperabam jam, ut tibi proxime ſcripſi: ſed tamen non abjeci. Tu, velim, ut ſcribis, cum fabris eam perſpicias. Si enim nihil eſt in parietibus,aut in tecto vitii, cætera mihi probabuntur. Vale.

16. CICERO PAPIRIO PÆTO S. D.

Oſtendit primum, nihil a ſe prætermiſſum, ut Cæſarianorum ſibi benevolentiam conciliaret: deinde, neque boni civis, neque ſapientis hominis officium in ſe deſiderari poſſe; poſtremo ad Papirii jocationes reſpondet. A. U. C. 707.

DElectarunt me tuæ literæ: in quibus primum amavi amorem tuum, qui te ad ſcribendum incitavit, verentem, ne Silius ſuo nuntio aliquid mihi ſollicitudinis attuliſſet: de quo & tu mihi antea ſcripſeras, bis quidem eodem exemplo, facile ut intelligerem, te eſſe commotum: & ego tibi accurate reſcripſeram, ut quoquomodo, in tali re atque tempore aut liberarem te iſta cura, aut certe levarem. Sed quum proximis quoque literis oſtendis, quantæ tibi curæ ſit ea res, ſic, mi Pæte, habeto: quidquid arte fieri potuerit (non enim jam ſatis eſt conſilio pugnare: artificium quoddam excogitandum eſt) ſed tamen quidquid elaborari aut effici potuerit ad iſtorum benevolentiam conciliandam & colligendam, ſummo ſtudio me conſequutum eſſe: nec fruſtra, ut arbitror. Sic enim color, ſic obſervor ab omnibus iis, qui a Cæſare diliguntur, ut ab eis me amari putem. Nam, etſi NON facile dijudicatur amor verus & fictus, niſi aliquod incidat ejuſmodi tempus, ut, quaſi aurum igne, ſic benevolentia fidelis periculo aliquo perſpici poſſit: cætera ſunt ſigna communia. Sed ego uno utor argumento, quamobrem me ex animo, vereque arbitrer diligi; quia & noſtra fortuna ea eſt, & illorum, ut ſimulandi cauſa non ſit. De illo autem,

rem, quem penes eſt omnis poteſtas, nihil video, quod timeam: niſi quod omnia ſunt incerta, quum a jure diſceſſum eſt: nec (1) præſtari quidquam poteſt, quale futurum ſit, quod poſitum eſt in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen ejus ipſius nulla re a me offenſus eſt animus. Eſt enim adhibita in ea re ipſa ſumma a nobis moderatio. Ut enim olim arbitrabar eſſe meum libere loqui, cujus opera eſſet in civitate libertas: ſic, ea nunc amiſſa, nihil loqui, quod offendat aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem ſi velim nonnullorum acute, aut facete (2) dictorum offenſionem, fama ingenii mihi eſt abjicienda: quod ſi id poſſem, non recuſarem. Sed tamen ipſe Cæſar habet peracre judicium: &, ut Servius, frater tuus (quem literatiſſimum fuiſſe judico) facile diceret, hic verſus Plauti non eſt, hic eſt, quod tritas aures haberet notandis generibus poetarum, (3) & conſuetudine legendi: ſic audio Cæſarem, quum volumina jam confecerit (4) ἀποφθεγμάτων, ſi quod afferatur ad eum pro meo, quod meum non ſit, rejicere ſolere: quod eo nunc magis facit, quia vivunt mecum fere quotidie illius familiares. Incidunt autem in ſermone vario multa, quæ fortaſſe illis, quum dixi, nec illiterata, nec inſulſa eſſe videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur: ita enim ipſe mandavit. Sic fit, ut ſi quid præterea de me audiat, non audiendum putet. Quamobrem Œnomao tuo nihil utor: etſi poſuiſti (5) joco verſus Accianos. Sed quæ eſt invidia? aut quid mihi nunc invideri poteſt? Verum fac eſſe omnia. Sic video philoſophis placuiſſe, iis, qui mihi ſoli videntur vim virtutis tenere, NIHIL eſſe ſapientis præſtare, niſi culpam: qua mihi videor dupliciter carere: & quod ea ſenſerim, quæ rectiſſima fuerunt: & quia, quum viderem præſidii non ſatis eſſe ad ea obtinenda,

viri.

(1) MS. *præſciri*. (2) Vict. *dictorum famam, fama &c.* (3) Al. *ex.* (4) *Sententiarum brevium, & acutarum, vel ſalſe dictorum a multis.* (5) Vict. *loco.*

viribus certandum cum valentoribus non putarim. Ergo in officio boni civis certe non ſum reprehendendus. Reliquum eſt, ne quid ſtulte, ne quid temere dicam, aut faciam contra potentes. Id quoque puto eſſe ſapientis. Cætera vero, quid quiſque me dixiſſe dicat, aut quomodo ille accipiat, aut qua fide mecum vivant ii, qui me aſſidue colunt & obſervant, præſtare non poſſum. Ita fit, ut, & conſiliorum ſuperiorum conſcientia, & præſentis temporis moderatione me conſoler: & illam Accii ſimilitudinem non modo jam ad invidiam, ſed ad fortunam transferam: quam exiſtimo levem & imbecillam, ab animo firmo & gravi tamquam fluctum a ſaxo frangi oportere. Etenim, quum plena ſint monumenta Græcorum, quemadmodum ſapientiſſimi viri regna tulerint vel Athenis, vel Syracuſis: quum, ſervientibus ſuis civitatibus, fuerint ipſi quodammodo liberi: ego me non putem tueri meum ſtatum ſic poſſe, ut neque offendam animum cujuſquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc venio ad jocationes tuas, quum tu, ſecundum Œnomaum Accii, non ut olim ſolebat, Atellanum, ſed, ut nunc fit, mimum introduxiſti. Quem tu mihi (1) Popilium, quem denarium narras? quam tyrotarichi patinam? facilitate mea iſta ferebantur antea: nunc mutata res eſt. Hirtium ego, & Dolabellam dicendi diſcipulos habeo, cœnandi magiſtros. Puto enim te audiſſe (ſi forte ad vos omnia perferuntur) illos apud me declamitare, me apud eos cœnitare. Tu autem, quod mihi bonam copiam (2) ejures, nihil eſt. Tum enim, cum rem habebas, quæ-

(1) Lam. *pompilium*. Urſin. *polypum*. Pompilium *volunt piſcem eſſe, qui Plinio dicitur* Pompilus *lib. 9 cap. 29 niſi mavis hic* Polipum Denarium *intelligere potes, quo ſe Polypum empturum ſcripſiſſet Pætus, quem Cicero ut pretium minimum ſe fingit ſpernere*. Corradus Tyrotarichi *&c. Edulii genus ex caſeo & ſalſamentis confectum.*

(2) Al. *cures*.

quæſticulis te (1) faciebam attentiorem: nunc, quum tam æquo animo bona perdas, non eo ſis conſilio, ut quum me hoſpitio recipias, æſtimationem te aliquam putes accipere. Etiam hæc levior eſt plaga ab amico, quam a debitore. Nec tamen eas cœnas quæro, ut magnæ reliquiæ fiant: quod erit, magnificum ſit & lautum. Memini te mihi Phameæ cœnam narrare. Temperius fiat: cætera eodem modo. Quod ſi perſeveras me ad matris tuæ cœnam (2) vocare; feram id quoque. Volo enim videre animum, qui mihi audeat iſta, quæ ſcribis, apponere, aut etiam polypum (3) Miniani Jovis ſimilem. Mihi crede: non audebis. Ante meum adventum fama ad te de mea nova lautitia veniet: eam extimeſces. Neque eſt, quod in promulſide ſpei ponas aliquid: quam totam ſuſtuli. Solebam enim antea delectari oleis, & lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat modo iſto venire. Tu vero (volo enim abſtergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquum redi. Ego tibi unum ſumptum afferam, quod balneum calfacias oportebit: cætera more noſtro; ſuperiora illa luſimus. De villa Seliciana & curaſti diligenter, & ſcripſiſti facetiſſime. Itaque puto me prætermiſſurum. Salis enim ſatis eſt ſannionum parum. Vale.

17. CICERO L. PAPIRIO PÆTO S.

Agros quoſdam Cæſar militibus diviſurus videbatur. Ea diviſo, veritus eſt Pætus ne ad ipſius agros perveniret: id quærenti Cicero reſpondet. A. U. C. 707.

(4) Non tu homo ridiculus es, qui, quum Balbus noſter apud te fuerit, ex me quæras, quid de iſtis municipiis, & agris futurum putem? quaſi aut ego quidquam ſciam, quod iſte neſciat, aut, ſi quid aliquando ſcio, non ex iſto ſoleam ſcire. Imo vero, ſi me amas, tu fac, ut ſciam,

(1) J. F. Gron *ferebam*. (2) Græv *revoca*.
(3) Lamb. *Miniati*. (4) J. F. Gron. *mætu*.

ſciam, quid de nobis futurum ſit. Habuiſti enim in tua poteſtate, ex quo vel ex ſobrio, vel certe ex ebrio ſcire poſſes. Sed ego iſta, mi Pæte, non quæro: primum quia de lucro prope jam quadriennium vivimus: (ſi aut hoc lucrum eſt, aut hæc vita, ſuperſtitem reipub. vivere) deinde, quod ſcire quoque mihi videor, quid futurum ſit. Fiet enim quodcumque volent, qui valebunt: valebunt autem ſemper arma. Satis igitur nobis eſſe debet, quidquid conceditur. Hoc ſi quis pati non potuit, mori debuit. Vejentem quidem agrum, & Capenatem metiuntur. Hic non longe abeſt a Tuſculano. Nihil tamen timeo; fruor, dum licet, opto, ut ſemper liceat. Si id minus contigerit: tamen, quum ego, vir fortis, idemque philoſophus, vivere pulcherrimum duxi, non poſſum eum non diligere, cujus beneficio id conſequutus ſum. Qui ſi cupiat eſſe rempub. qualem fortaſſe & ille vult, & omnes optare debemus; quid faciat, tamen non habet: ita ſe cum multis colligavit. Sed longius progredior: ſcribo enim ad te. Hoc tamen ſcito, non modo me, qui conſiliis non interſum, ſed ne ipſum quidem principem ſcire, quid futurum ſit. Nos enim illi ſervimus, ipſe temporibus. Ita nec ille, quid tempora poſtulatura ſint, nec nos, quid ille cogitet, ſcire poſſumus. Hæc tibi antea non reſcripſi, non quo ceſſator eſſe ſolerem, præſertim in literis; ſed, quum explorati nihil haberem, nec tibi ſollicitudinem ex dubitatione mea, nec ſpem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen adſcribam, quod eſt veriſſimum, me his temporibus adhuc de iſto periculo nihil audiſſe. Tu tamen pro tua ſapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcumque erunt. Vale.

18. CICERO PAPIRIO PÆTO S.D.

Exponit, quibus cauſis adductus, quaſi aperto ludo, ſuos familiares in eloquentia cœperit exercere. Addit nonnulla per jocum de cœnarum lautitia. A.U.C. 707.

Quum eſſem otioſus in Tuſculano, propterea quod diſcipulos obviam miſeram, ut iidem me quam maxime conciliarent familiari ſuo, accepi tuas literas pleniſſimas ſuavitatis: ex quibus intellexi, probari tibi meum conſilium, quod, ut Dionyſius tyrannus, quum Syracuſis pulſus eſſet, Corinthi dicitur ludum aperuiſſe; ſic ego, ſublatis judiciis, amiſſo regno forenſi, ludum quaſi habere cœperim. Quid quæris? me quoque delectat conſilium. Multa enim conſequor: primum, id, quod maxime nunc opus eſt, munio me ad hæc tempora. Id cujuſmodi ſit, neſcio: tantum video, nullius adhuc conſilia me huic anteponere: niſi forte mori melius fuit. In lectulo: fateor: ſed non accidit. In acie non fui. Cæteri quidem Pompejus, Lentulus tuus, Scipio, Afranius, fœde perierunt. At Cato præclare. Jam iſthuc quidem, quum volemus, licebit: demus modo operam, ne tam neceſſe nobis ſit, quam illi fuit: id quod agimus. Ergo hoc primum. Sequitur illud: ipſe melior fio, primum valetudine, quam, intermiſſis exercitationibus, amiſeram: deinde ipſa illa, ſi qua fuit in me, facultas orationis, niſi me ad has exercitationes retuliſſem, exaruiſſet. Extremum illud eſt, quod tu neſcio an primum putes: plures jam pavones confeci, quam tu pullos columbinos. Tu iſtic te Ateriano jure delectato: ego me hic Hirtiano. Veni igitur, ſi vir es, & diſce jam (1) προλεγομένας, quas quæris: etſi (2) ſus Miner-

(1) *Quæ præponi ſolent antequam quis diſputationem aliquam explicandam ſuſcipiat.* (2) Sus Minervam. *Uſurpatum hoc adagium in eos, qui, cujus ſcientia carent, in ea peritiſſimos conantur erudire.* Manutius.

Minervam. Sed quando, ut video, æſtimationes tuas vendere non potes, neque ollam denariorum implere, Romam tibi remigrandum eſt. Satius eſt hic cruditate, quam iſtic fame. Video te bona perdidiſſe: ſpero idem iſtuc familiares tuos. Actum igitur de te eſt, niſi provides. Potes mulo iſto, quem tibi reliquum dicis eſſe, (quando cantherium comediſti) Romam pervehi. Sella tibi erit in ludo, tamquam (1) hypodidaſcalo proxima: eam pulvinus ſequetur. Vale.

19. CICERO L. PAPIRIO PŒTO S. D.

Cum ſcripſiſſet Pætus, Balbum tenuiculo apparatu fuiſſe contentum, joci materiam inde arripit Cicero: idque eum arguit malitioſe ſcripſiſſe, ne majorem apparatum ipſe requireret. A. U. C. 707.

TAmen a malitia non diſcedis: (2) tenuiculo apparatu ſignificas Balbum fuiſſe contentum. Hoc videris dicere, quum reges tam ſint continentes, multo magis conſulares eſſe oportere. Neſcis me ab illo omnia expiſcatum: recta enim a porta domum meam (3) veniſſe. Neque hoc admiror, quod non ad tuam potius; ſed illud quod non ad ſuam. Ego autem tribus primis verbis, Quid noſter Pætus? At ille adjurans, nuſquam ſe unquam libentius. Hoc ſi verbis aſſequutus es, aures ad te afferam non minus elegantes: ſin autem obſonio, peto a te, ne pluris eſſe (4) Balbos, quam diſertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed ſi me expediero, ut in iſta loca venire poſſim, non committam ut te ſero a me certiorem factum putes. Vale.

CICE-

(1) Hypodidaſcalo. *Ei, qui ſubdoceat*. Manut.

(2) Al. *tenuiſſimo*. (3) Al. *venit*.

(4) Balbos. *Jocatur in ambiguo Balbi nomine*. Manutius.

20. CICERO PÆTO.

Jocatur ſuo more cum Pæto; Epicureum ſe ait eſſe factum, abjecta Reip. judiciorumque cura. A. U. C. 707.

Dupliciter delectatus ſum tuis literis, & quod ipſe riſi, & quod te intellexi jam poſſe ridere. Me autem a te, ut ſcurram velitem, malis oneratum eſſe, non moleſte tuli. Illud doleo, in iſta loca venire me, ut conſtitueram, non potuiſſe. Habuiſſes enim non hoſpitem, ſed contubernalem. At quem virum? non eum, quem tu es ſolitus promulſide (1) conficere. Integram famem ad ovum affero: itaque uſque ad aſſum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quæ ſolebas antea laudare, o hominem facilem! o hoſpitem non gravem! abierunt. Nam omnem noſtram de repub. curam, cogitationem de dicenda in ſenatu ſententia, commentationem cauſarum abjecimus. In Epicuri nos, adverſarii noſtri, caſtra conjecimus: nec tamen ad hanc (2) inſolentiam: ſed ad illam tuam lautitiam, veterem dico, (3) quum in ſumptum habebas. Etſi nunquam plura (4) prædia habuiſti. Proinde te para: cum homine edaci tibi res eſt, & qui jam aliquid intelligat. (5) ὀψιμαθῆς autem homines ſcis, quam inſolentes ſint. Dediſcendæ tibi ſunt ſportellæ, & artolagani tui. (6) Nos jam ex arcis tantum habemus, ut Verrium tuum, & Camillum (qua munditia homines! qua elegantia!) vocare ſæpius audeamus. Sed vide audaciam. Etiam Hirtio cœnam dedi; ſine pavone tamen. In ea cœna coquus meus, præter jus fervens, nihil potuit imitari. Hæc igitur eſt nunc vita noſtra. Mane ſalutamus domi & bonos viros multos, ſed triſtes, & hos lætos victores:

(1) Lamb. *confercire*. (2) Al *indolentiam*.
(3) Al *cum mecum ſumptum* (4) Al. *prælia*.
(5) *Sero diſcentes*. (6) Græv. *nos autem artis*. Turn. *ex arcis*.

res: qui me quidem perofficioſe, & peramanter obſervant. Ubi ſalutatio defluxit, literis me involvo: aut ſcribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiunt, quaſi doctum hominem, quia paulo ſum, quam ipſi, doctior. Inde corpori omne tempus datur. Patriam eluxi jam & gravius & diutius, quam ulla mater unicum filium. Sed cura, ſi me amas, ut valeas: ne ego, te jacente, bona tua comedam. Statui enim tibi ne ægroto quidem parcere.

21. CICERO PÆTO S.

Confutat, quod Papirius ſcripſerat, fulmina quædam verborum eſſe in Ciceronis epiſtolis: quæ ipſe ſtulte imitaretur. Confutat & illud, quod negarat, Papirium quemquam fuiſſe patricium. An. incerto.

AIn'tandem? inſanire tibi videris, quod imitere verborum meorum, ut ſcribis, fulmina? Tum inſanires, ſi conſequi non poſſes: quum vero etiam vincas, me prius irrideas, quam te oportet. Quare nihil tibi opus eſt illud a Trabea, ſed potius (1) ἀπότευγμα meum. Veruntamen quid tibi ego in epiſtolis videor? nonne plebejo ſermone agere tecum? nec enim ſemper eodem modo. Quid enim ſimile habet epiſtola aut judicio, aut concioni? quin ipſa judicia non ſolemus omnia tractare uno modo. Privatas cauſas, & eas tenues, agimus ſubtilius: capitis, aut famæ, ſcilicet ornatius. Epiſtolas vero quotidianis verbis texere ſolemus. Sed tamen, mi Pæte, quid tibi venit in mentem negare, Papirium quemquam unquam niſi plebejum fuiſſe? Fuerunt enim patricii minorum gentium, quorum princeps L. Papirius Mugillanus, (2) qui conſul cum L. Sempronio Atratino fuit, quum antea cenſor cum eodem fuiſſet, annis poſt R. C. CCCXII. Sed tum Papiſii dicebamini. Poſt hunc XIII. fuerunt, ſella curuli, ante

(1) *Aberratio: quod non ſucceſſit.*

(2) Græv *qui cenſor &c. cum antea conſul.*

te L. Papirium Craſſum, qui primum Papiſius eſt vocari deſitus. Is dictator cum L. Papirio Curſore magiſtro equitum factus eſt, annis poſt R. C. ccccxv. & quadriennio poſt conſul cum C. Duillio. Hunc ſequutus eſt Curſor, homo valde honoratus: deinde L. Maſſo ædilitius: inde multi Maſſones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines habeas volo. Deinde Carbones, & Turdi inſequuntur. Hi plebeii fuerunt, quos contemnas cenſeo. Nam præter hunc C. Carbonem, quem Damaſippus occidit, civis e rep. Carbonum nemo fuit. Cognovimus C. Carbonem, & ejus fratrem ſcurram: quid his improbius? De hoc amico meo, Rubriæ filio, nihil dico. Tres illi fratres fuere, C. Cn. M. Carbones. Marcus, P. Flacco accuſante, condemnatus, fur magnus ex Sicilia; Cajus, accuſante L. Craſſo, cantharidas ſumpſiſſe dicitur. Is & tribunus plebis ſeditioſus, & P. Africano vim attuliſſe exiſtimatus eſt. Hoc vero, qui Lilybæi a Pompejo noſtro interfectus eſt, improbior nemo (meo judicio) fuit. Jam pater ejus accuſatus a M. Antonio, (1) ſutorio atramento abſolutus putatur. Quare ad patres cenſeo revertare. Plebeii quam fuerint importuni, vides. Vale.

22. CICERO PÆTO S. D.

Diſputat pro Stoicis de libertate loquendi; quos tamen ait ſe non imitari. Anno incerto.

AMO verecundiam, (2) vel potius libertatem loquendi. Atque hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto, etſi Academiæ noſtræ cum eo magna rixa eſt. Sed, ut dico, placet Stoicis ſuo quamque rem nomine appellare. Sic enim diſſerunt, nihil eſſe obſcœnum, nihil turpe dictu. Nam ſi quod ſit in obſcœnitate flagitium, id aut

(1) Sutorio atramento. *Id eſt corruptis judicum tabellis*. Corradus. (2) P. Manut. *& al. potius*. Rotgerſius *vel porticus*.

in re eſſe, aut in verbo: nihil eſſe tertium. In re non eſt. Itaque non modo in comœdiis res ipſa narratur; ut ille in Demiurgo modo (forte noſti canticum: meminiſti Roſcium) *Ita me* (1) *deſtituit nudum*: totus eſt ſermo verbis tectus, re impudentior: ſed etiam in tragœdiis. Quid eſt enim illud? *Quæ mulier una?* quid, inquam, eſt? (2) *Uſurpata duplex cubile?* Quid? *hujus Pheræi hic cubile inire eſt auſus*. Quid eſt? *Virginem me quondam invitam per vim violat*. Jupiter bone, violat? Atqui idem ſignificat: ſed alterum nemo tuliſſet. Vides igitur, quum eadem res ſit, quia verba non ſint, nihil videri turpe. Ergo in re non eſt; multo minus in verbis. Si enim, quod verbo ſignificatur, id turpe non eſt, verbum, quod ſignificat, turpe eſſe non poteſt. Anum appellas alieno nomine: cur non ſuo potius? Si turpe eſt, ne alieno quidem: ſi non eſt, ſuo potius. Caudam antiqui *penem* vocabant: ex quo eſt propter ſimilitudinem penicillus. At hodie penis eſt in obſcœnis. At vero Piſo ille Frugi in annalibus ſuis queritur, adoleſcentes peni deditos eſſe. Quod tu in epiſtola appellas ſuo nomine, ille tectius penem. Sed quia multi, factum eſt tam obſcœnum, quam id verbum, quo tu uſus es. Quid, quod vulgo dicitur, *quum nos te voluimus convenire*, num obſcœnum eſt? Memini in ſenatu diſertum conſularem ita eloqui. *Hanc* (3) *culpam majorem, an illam dicam?* Potuit obſcœnius? non, inquis; non enim ita ſenſit. Non ergo in verbo eſt. Docui autem in re non eſſe. Nuſquam igitur eſt. *Liberis dare operam*, quam honeſte dicitur? etiam patres rogant filios: ejus operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobiliſſimus fidicen. Is Connus vocitatus eſt. Num id obſcœnum putas? Quum loquimur, terni, nihil flagitii dicimus; at, quum *bini*, obſcœnum eſt. Græcis quidem, inquies. Nihil eſt ergo in verbo, quum & ego Græce

(1) Græv. *deſtituit nudam Bacchus*. *Eſt ſermo*.
(2) Urſin. *Uſurpat*. (3) *Politianus*, pulpam.

ce ſcio: & tamen dico, *bini*: idque tu facis, quaſi ego Græce, non Latine dixerim. *Ruta*, & *menta*, recte utrumque. Volo mentam puſillam ita appellare, ut rutulam: non licet. Bella tectoriola dicis: dic ergo etiam pavimenta iſto modo: non potes. Viden igitur nihil eſſe niſi ineptias: turpitudinem nec in verbo eſſe, nec in re: itaque nuſquam eſſe. Igitur in verbis honeſtis obſcœna ponimus. Quid enim? (1) non honeſtum verbum eſt *diviſio*? at ineſt obſcœnum, cui reſpondet *intercapedo*. Num hæc ergo obſcœna ſunt? Nos autem ridicule. Si dicimus, ille patrem ſtrangulavit, honorem non præfamur. Sin de Aurelia aliquid, aut Lollia, honos præfandus eſt. Et quidem jam non etiam obſcœna verba pro obſcœnis ſunt. *Batuit*, inquit, impudenter; *depſit*, multo impudentius. Atqui neutrum eſt obſcœnum. STULTORUM plena ſunt omnia. Teſtes, verbum honeſtiſſimum in judicio: alio loco non nimis. At honeſti Colei Lanuvini: (2) Cliternini non honeſti. Quid? ipſa res modo honeſta, modo turpis? *Suppedit*, flagitium eſt: jam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes ſcholam Stoicam. (3) Ο' σοφὸς εὐθυῤῥήμων ἔσῃ. Quam multa ex uno verbo tuo? Te adverſus me omnia audere, gratum eſt. Ego ſervo, & ſervabo (ſic enim aſſuevi) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te ſcripſi, quæ apertiſſimis agunt Stoici. Sed illi etiam crepitus ajunt æque liberos, ac ructus eſſe oportere. Honorem igitur (4) Kalendis Martiis. Tu me diliges, & valebis.

(1) Al. *num.* (2) Cæl. Rhodig. *Clitorini.*

(3) *Sapiens, rectiloquus eris. ideſt ſuo quamque rem nomine appellabis.*

(4) Kal. Martiis. *Supple* habere volui. Manut.

23. CICERO PAPIRIO PÆTO.

Prænuntiat Pæto adventum ſuum: quamquam enim audierit eum pedibus laborare, ſe tamen putare ait, coquum illius articulari morbo non impediri, quominus cœnam poſſit apparare. A. U. C. 707.

HEri veni in Cumanum: cras ad te fortaſſe. Sed, quum certum ſciam, faciam te paulo ante certiorem. Etſi M. Ceparius, quum mihi in (1) ſilva Gallinaria obviam veniſſet, quæſiſſemque, quid ageres, dixit, te in lecto eſſe, quod ex pedibus laborares. Tuli ſcilicet moleſte, ut debui: ſed tamen conſtitui ad te venire, ut & viderem te, & viſerem, & cœnarem etiam. Non enim arbitror, coquum etiam te arthriticum habere. Expecta igitur hoſpitem cum minime edacem, tum inimicum cœnis ſumptuoſis. Vale.

24. CICERO PÆTO.

Rufum a Pæto commendatum ait ſibi curæ etiam atque etiam fore. Dein monet, ut omnino ad cœnas, & convictum amicorum redeat. Concludit, nihil ſibi eſſe Repub. carius. A. U. C. 710.

RUfum iſtum, amicum tuum, de quo iterum jam ad me ſcribis, adjuvarem quantum poſſem, etiam ſi ab eo læſus eſſem, quum te tantopere viderem ejus cauſa laborare. Quum vero & ex tuis literis, & ex illius ad me miſſis intelligam & judicem, magnæ curæ ei ſalutem meam fuiſſe; non poſſum ei non amicus eſſe: neque ſolum tua commendatione, quæ apud me, ut debet, valet plurimum, ſed etiam voluntate ac judicio meo. Volo enim te ſcire, mi Pæte, initium mihi ſuſpicionis, & cautionis, & diligentiæ fuiſſe literas tuas: quibus literis congruentes fuerunt aliæ poſtea multorum. Nam & Aquini, & Fabrateriæ con-

(1) Sylva Gallinaria *eſt inter oſtia Vulturni, & Literni in Campania.*

conſilia ſunt (1) inita de me, quæ te video inaudiſſe: & quaſi divinarent, quam his moleſtus eſſem futurus, nihil aliud egerunt, niſi me ut opprimerent. Quod ego non ſuſpicans, incautior fuiſſem, niſi a te admonitus eſſem. Quamobrem iſte tuus amicus apud me non eget commendatione. Utinam ea fortuna reipub. ſit, ut ille me quam gratiſſimum poſſit cognoſcere. Sed hæc hactenus. Te ad cœnas itare deſiſſe, moleſte fero. Magna enim te delectatione & voluptate privaſti. Deinde etiam vereor (licet enim verum dicere) ne neſcio quid illud, quod ſolebas, dediſcas, & obliviſcare cœnulas facere. Nam, ſi tum, quum habebas, quos imitarere, non multum proficiebas: quid nunc te facturum putem? Spurina quidem, quum ei rem demonſtraſſem, & vitam tuam ſuperiorem expoſuiſſem, magnum periculum ſummæ reip. demonſtrabat, niſi ad ſuperiorem conſuetudinem, tum, quum Favonius flaret, revertiſſes: hoc tempore ferri poſſe, ſi forte tu frigus ferre non poſſes. Sed mehercule, mi Pæte, extra jocum, moneo te, quod pertinere ad beate vivendum arbitror, ut cum viris bonis, jucundis, amantibus tui vivas. Nihil aptius vitæ, nihil ad beate vivendum accommodatius. Nec id ad voluptatem refero: ſed ad communitatem vitæ atque victus, remiſſionemque animorum: quæ maxime ſermone efficitur familiari, qui eſt in conviviis dulciſſimus: ut ſapientius noſtri, quam Græci: illi (2) *συμπόσια*, aut (3) *σύνδειπνα*, (4) id eſt, compotationes, aut concœnationes: nos *convivia*; quod tum maxime ſimul vivitur. Vides, ut te philoſophando revocare coner ad cœnas? Cura, ut valeas: id foris cœnitando facillime conſequere. Sed cave, ſi me amas, exiſtimes, me, quod jocoſius ſcribam, abjeciſſe curam reip. Sic tibi, mi Pæte, perſuade, me dies

(1) Inita, *Ab Antonio*. Manut.

(2) *Compotationes*. (3) *Concœnationes*.

(4) Lamb. verba hæc; *id eſt compot. aut concœn.* delet ut gloſſema.

& noctes nihil aliud agere, nihil curare, niſi ut mei cives ſalvi, liberique ſint. Nullum locum prætermitto monendi, agendi, providendi. Hoc denique animo ſum, ut, ſi in hac cura, atque adminiſtratione vita mihi ponenda ſit, præclare actum mecum putem. Etiam atque etiam Vale.

25. CICERO IMPERATORI PÆTO.

Scripſit hanc epiſtolam ante bellum civile: cum eſſet in Cilicia Proconſul. Cavillatur in eo, quia ſibi Papirius præcepta de re militari literis tradiderat. Dein M. Fabium commendat. A. U. C. 703.

SUmmum me ducem literæ tuæ reddidere. Plane neſciebam, te tam peritum eſſe rei militaris. Pyrrhi te libros, & Cineæ video lectitaſſe. Itaque obtemperare cogito præceptis tuis: hoc amplius, navicularum habere aliquid in ora maritima. Contra equitem Parthum negant ullam armaturam meliorem inveniri poſſe. Sed quid ludimus? neſcis, quocum imperatore tibi negotium ſit. (1) Κύρυ παιδέιαν, quam contriveram legendo, totam in hoc imperio explicavi. Sed jocabimur alias coram, &, ut ſpero, brevi: nunc ades ad imperandum, vel ad parendum potius; ſic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod ſcire te arbitror) ſummus mihi eſt uſus; valdeque eum diligo, cum propter ſummam probitatem ejus, ac ſingularem modeſtiam, tum quod in iis controverſiis, quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera ejus uti ſoleo. Is quum ad me Laodiceam veniſſet: mecumque eum ego eſſe vellem, repente percuſſus eſt atrociſſimis literis; in quibus ſcriptum erat, fundum Herculanenſem a Q. Fabio fratre (2) proſcriptum eſſe, qui fundus cum eo communis eſſet. Id M. Fabius pergraviter tulit; exiſtimavitque, fratrem ſuum, hominem non ſapientem, impulſu inimicorum ſuorum eo progreſ-

(1) *Cyri Inſtitutionem*.

(2) Proſcriptum, *ut venderetur*. Manutius.

greſſum eſſe. Nunc, ſi me amas, mi Pæte, negotium totum ſuſcipe. Moleſtia Fabium libera. Auctoritate tua nobis opus eſt, & conſilio, & etiam gratia. Noli pati litigare fratres, & judiciis turpibus conflictari. Matonem, & Pollionem inimicos habet Fabius. Quid multa? non mehercule tam perſcribere poſſum, quam mihi gratum feceris ſi otioſum Fabium reddideris. Id ille in te poſitum eſſe putat, mihique perſuadet. Vale.

26. CICERO PÆTO S. D.

Deſcriptio & excuſatio cœnæ hilarioris; præſertim accumbente Cytheride meretrice mima. A U.C. 707.

Accubueram hora nona, quum ad te harum exemplum in codicillis exaravi. Dices, ubi? Apud Volumnium Eutrapelum, & quidem ſupra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. Miraris tam exhilaratam eſſe (1) ſeveritatem noſtram? Quid ergo faciam? te conſulo, qui philoſophum audis. Angar? excruciemne me? quid aſſequar? Deinde quem ad finem? Vivas, inquis, in literis. An quidquam me aliud agere cenſes? (2) haud poſſem vivere, niſi in literis viverem. Sed eſt earum etiam non ſatietas, ſed quidam modus. A quibus quum diſceſſi, etſi minimum mihi eſt in cœna: quod tu unum (3) ζήτημα Dioni Philoſopho poſuiſti: tamen quid potius faciam, prius quam me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. Infra Eutrapelum Cytheris accubuit. In eo igitur, inquis, convivio Cicero ille? (4) *Quem adſpectabant? cujus ob os Graii ora obvertebant ſua?* Non mehercule ſuſpicatus ſum, illam affore: ſed tamen ne Ariſtippus quidem ille Socraticus erubuit, quum eſſet objectum, habere eum Laida: *Habeo*, inquit, *non habeor a Laide*. Græce hoc melius Tu, ſi voles, interpretabere. Me vero nihil iſto-

N 4 rum

(1) Al. *ſervitutem*. (2) Al. *aut* addita interrogatione. (3) *Quæſtionem*. (4) Quem adſpectabant. *Carmen Ennianum in Telamone*. Corradus.

rum ne juvenem quidem movit unquam, ne nunc ſenem. Convivio delector. Ibi loquor quod in ſolum, ut dicitur: & gemitum in riſus maximos transfero. An tu id melius, qui etiam philoſophum irriſeris? Quum ille, ſi quis quicqam quæreret, dixiſſet; cœnam te quærerea mane dixeris? Ille Baro te putabat quæſiturum, unum cœlum eſſet, an innumerabilia. Quid ad te? At hercule cœna nunquid ad te? ibi præſertim. Sic igitur vivitur: quotidie aliquid legitur, aut ſcibitur. Dein, ne amicis nihil tribuamus, epulamur una, non modo non contra legem, ſi ulla nunc lex eſt: ſed etiam intra legem, & quidem aliquanto. Quare nihil eſt, quod adventum noſtrum extimeſcas. Non multi cibi hoſpitem accipies, ſed multi joci. Vale.

LIBER X.

I. CICERO PLANCO,

Invehitur in Antonii immoderatam potentiam: & Plancum, Tranſalpinam Galliam, quam ultimam Cicero Philippicarum lib. 5. vocat, adminiſtrantem hortatur, ut in Remp. omni cogitatione ſtudioque incumbat. Poſtremo agit gratias de Furnio honorifice tractato. A. U. C. 709.

ET abſui, (1) proficiſcens in Græciam: & poſteaquam de (2) medio curſu reip. ſum voce revocatus, numquam per M. Antonium quietus ſui: cujus tanta eſt non inſolentia, (nam id quidem vulgare vitium eſt) ſed immanitas, non modo ut vocem, ſed ne vultum quidem liberum poſſit ferre cujuſquam. Itaque mihi maximæ curæ eſt, non (3) de mea quidem vita, cui ſatisfeci vel ætate

(1) Proficiſcens in Græcium, *Deſperata libertate, Antonio Conſule poſt Cæſaris necem pro ſua libidine cuncta adminiſtrante.* Manutius.

(2) Al. *meo*. (3) Lamb. expungit *de*.

ætate, vel factis, vel (ſi quid etiam hoc ad rem pertinet) gloria: ſed me patria ſollicitat, in primiſque, mi Plance expectatio conſulatus tui: quæ ita longa eſt, ut optandum ſit, ut poſſimus ad id tempus reip. ſpiritum ducere. Quæ poteſt enim ſpes eſſe in ea rep. in qua hominis impotentiſſimi atque intemperantiſſimi armis oppreſſa ſunt omnia? & in qua nec ſenatus, nec populus vim habet ullam? nec leges ullæ ſunt, nec judicia, nec omnino ſimulacrum aliquod ac veſtigium civitatis? Sed, quum acta omnia mitti ad te arbitrabar, nihil erat, quod ſingulis de rebus ſcriberem. Illud autem erat amoris mei (quem a tua pueritia ſuſceptum non ſervavi ſolum, ſed etiam auxi) monere te atque hortari, ut in rempub. omni cogitatione curaque incumberes. Quæ ſi ad tuum tempus perducitur, facilis gubernatio eſt. Ut perducatur autem, magnæ cum diligentiæ eſt, tum etiam fortunæ. Sed & te aliquanto ante, ut ſpero, habebimus, &, præterquam quod reipub. conſulere debemus, tamen tuæ dignitati ita faveamus, ut omne noſtrum conſilium, ſtudium, officium, operam, laborem, diligentiam ad amplitudinem tuam conferamus. Ita facillime & reipub. (quæ mihi cariſſima eſt, & amicitiæ noſtræ, quam ſanctiſſime nobis colendam puto, me intelligo ſatisfacturum. Furnium noſtrum tanti a te fieri, quantum ipſius & humanitas & dignitas poſtulat, nec miror, & gaudeo: teque hoc exiſtimare volo, quidquid in eum judicii officiique contuleris, id ita me accipere, ut in me ipſum te putem contuliſſe. Vale.

2. CICERO PLANCO S.

Excuſat ſe, quod in ſenatum ad agendam Planci cauſam non venerit, & officium ſuum pollicetur in iis rebus, quæ præſentiam ſuam requirere videbuntur. A. U. C. 709.

Meum ſtudium honori tuo pro neceſſitudine noſtra non defuiſſet, ſi aut tuto in ſenatum,

aut honeſte venire potuiſſem. Sed nec ſine periculo quiſquam libere de republica ſentiens, verſari poteſt in ſumma impunitate gladiorum: nec noſtræ dignitatis videtur eſſe, ibi ſententiam de republica dicere, ubi me & melius & propius audiant(1) armati, quam ſenatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque ſtudium meum deſiderabis. Ne in publicis quidem, ſi quid erit, in quo me intereſſe neceſſe ſit, unquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In iis autem rebus, quæ nihilominus, ut ego abſim, confici poſſunt, peto a te, ut me rationem habere velis & ſalutis & dignitatis meæ. Vale.

3. CICERO PLANCO S. D.

Aucupatur benevolentiam Planci, partim laudibus, partim commemoratione veteris amicitiæ: & hortatur, ut Rempublicam ſuſcipiat, veritus id, quod accidit, ut ſe cum Antonio conjungeret. A.U.C.710.

CUm ipſum Furnium per ſe vidi libentiſſime, tum hoc libentius, quod, illum audiens, te videbar audire. Nam & in re militari virtutem, & in adminiſtranda provincia juſtitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam expoſuit, & præterea mihi non ignotam in conſuetudine & familiaritate ſuavitatem tuam adjunxit: præterea ſummam erga ſe liberalitatem. Quæ omnia mihi jucunda, hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance, neceſſitudinem conſtituam habui cum domo veſtra ante aliquanto, quam tu natus es: amorem autem erga te ab ineunte pueritia tua: confirmata jam ætate familiaritatem, cum ſtudio meo, tum judicio tuo conſtitutam. His de cauſis mirabiliter faveo dignitati tuæ, quam mihi tecum ſtatuo(2) eſſe communem. Omnia ſumma conſequutus es, virtute duce, comite fortuna; eaque es adeptus

(1) Armati *ab Antonio Conſule*.
(2) Græv. *habere*.

ptus adoleſcens, multis invidentibus, quos inge-nio induſtriaque fregiſti. Nunc me, amantiſſimum tui, nemini concedentem, qui tibi vetuſtate neceſ-ſitudinis potior poſſit eſſe, ſi audies, omnem tibi reliquæ vitæ dignitatem ex optimo reipublicæ ſta-tu acquires. Scis profecto (nihil enim te fugere potuit) fuiſſe quoddam tempus, quum homines exiſtimarent, te nimis ſervire temporibus: quod ego quoque exiſtimarem, te ſi ea, quæ patiebare, probare etiam arbitrarer. Sed quum intelligerem quid ſentires, te arbitrabar videre, quid poſſes. Nunc alia ratio eſt. Omnium rerum tuum judi-cium eſt, idque liberum. Conſul es deſignatus, optima ætate, ſumma eloquentia, maxima orbi-tate reipub. virorum talium. Incumbe, per deos immortales, in eam curam & cogitationem, quæ tibi ſummam dignitatem & gloriam afferat. Unus autem eſt, hoc præſertim tempore, per tot an-nos repub. devexata, reipub. bene gerendæ cur-ſus ad gloriam. Hæc amore magis impulſus ſcri-bendà ad te putavi, quam quod arbitrarer te mo-nitis, & præceptis egere. Sciebam enim, ex iiſ-dem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipſe hau-ſeram. Quare modum faciam. Nunc tantum ſigni-ficandum putavi, ut potius amorem tibi oſtende-rem meum, quam oſtentarem prudentiam. Inte-rea quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, ſtudioſe diligenterque curabo.

4. PLANCUS CICERONI.

Agit gratias Ciceroni, quod eum ad veriſſimæ glo-riæ ſtudium cohortatus ſit; ſeque in Reipub. pote-ſtate totum fore pollicetur. A. U. C. 710.

GRatiſſimæ mihi tuæ literæ fuerunt; quas (1) ex Furnii ſermone te ſcripſiſſe animadverto. Ego autem præteriti temporis excuſationem affero, quod te profectum audieram: nec multo ante re-

N 6 diiſ-

(1) Ex Furnii ſermone, *id eſt propter ea, quæ Fur-nius de me locutus eſt tecum.* Cellar.

diiſſe ſcivi, quam ex epiſtola tua cognovi. Nullum enim in te officium, ne minimum quidem, ſine maxima culpa videor poſſe prætermittere. In quo tuendo habeo cauſas plurimas, vel paternæ neceſſitudinis, vel meæ a pueritia obſervantiæ, vel tui erga me mutui amoris. Quare, mi Cicero, quod mea tuaque patitur ætas, perſuade tibi, te unum eſſe, in quo ego colendo patriam mihi conſtituerim ſanctitatem. Omnia igitur tua conſilia mihi non magis prudentiæ plena (quæ ſumma eſt) videntur, quam fidelitatis, quam ego ex mea conſcientia metior. Quare, ſit aut aliter ſentirem, certe admonitio tua me reprimere, aut, ſi dubitarem, hortatio impellere poſſet, ut id ſequerer, quod tu optimum putares. Nunc vero quid eſt, quod me in aliam partem trahere poſſit? Quæcunque in me bona ſunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta, etſi a te propter amorem carius ſunt æſtimata; tamen vel inimiciſſimi judicio tanta ſunt, ut, præter bonam famam, nihil deſiderare videantur. Quare hoc unum tibi perſuade: quantum viribus eniti, conſilio providere, auctoritate movere potuero, hoc omne reipub. ſemper futurum. Non eſt ignotus mihi ſenſus tuus: neque, ſi facultas, optabilis mihi quidem, tui præſentis eſſet, unquam a tuis conſiliis diſcreparem; nec nunc committam, ut nullum meum factum reprehendere jure poſſis. Sum in expectatione omnium rerum; quid (1) in Gallia citeriore, quid in urbe menſe Januario geratur, ut ſciam. Interim maximam hic ſollicitudinem, curamque ſuſtineo, ne inter (2) aliena vitia hæ gentes noſtra mala ſuam putent occaſionem. Quod ſi (3) proinde, ut ipſe mereor, mihi ſucceſſerit, certe & tibi, cui maxime cupio, & omnibus viris bonis ſatiſ-

(1) In Gallia citeriore, *Ciſalpina, cui præerat D. Brutus, & ipſe Conſul deſignatus, Mutinæ incluſus, obſidente M. Antonio*. Manut.

(2) Aliena vitia. *Noſtra ſcilicet, dum inter nos contendimus*. Manut. (3) Al. *perinde*.

ſatisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

5. CICERO PLANCO S.

Hic quoque Plancum ad ſuſcipiendam, tuendamque Rempub. gloriæ ſtimulis incitat. A. U.C. 710.

Binas a te accepi literas eodem exemplo: quod ipſum argumento mihi fuit diligentiæ tuæ. Intellexi enim te laborare, ut ad me mihi expectatiſſimæ literæ perferrentur: ex quibus cepi fructum duplicem, mihique in comparatione difficilem ad judicandum, amoremne erga me tuum, an animum in rempublicam pluris æſtimandum putarem. Eſt omnino patriæ caritas, meo quidem judicio, maxima: ſed amor voluntatiſque conjunctio plus certe habet ſuavitatis. Itaque commemoratio (1) tua paternæ neceſſitudinis, benevolentiæque ejus, quam erga me a pueritia contuliſſes, cæterarumque rerum, quæ ad eam ſententiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiam (2) attulerat. Rurſus declaratio animi tui, quem haberes de repub. quemque habiturus eſſes, mihi erat jucundiſſima: eoque major erat hæc lætitia, quod ad illa ſuperiora accedebat. Itaque te non hortor ſolum, mi Plance, ſed plane etiam oro (quod feci iis literis, quibus tu humaniſſime reſpondiſti) ut tota mente, omnique animi impetu in rempub. incumbas. Nihil eſt, quod tibi majori fructui gloriæque eſſe poſſit: NEC quidquam ex omnibus rebus humanis eſt præclarius, aut præſtantius, quam de repub. bene mereri. Adhuc enim patitur tua ſumma humanitas & ſapientia, me, quod ſentiam, libere dicere. Fortuna ſuffragante, videris res maximas conſequutus: quod quamquam ſine virtute non potuiſſes; tamen ex maxima parte, ea, quæ es adeptus, fortunæ temporibuſque tribuuntur. His temporibus difficillimis reipublicæ quidquid ſubveneris, id erit (3) totum

(1) Al. *tuæ*. (2) Gebhard. *attulerunt*.
(3) Græv. *totum proprium & tuum*.

tum, & proprium tuum. Incredibile eſt omnium civium, latronibus exceptis, odium in Antonium. Magna ſpes in te, & in tuo exercitu magna expectatio; cujus, per deos, gratiæ gloriæque cave tempus amittas. Sic moneo, ut filium: ſic faveo, ut mihi: ſic hortor, ut & pro patria, & amiciſſimum. Vale.

6. CICERO PLANCO.

Cum Plancus, literis ad Senatum ſcriptis, pacem cum Antonio ſuaſiſſet; ſuadet Cicero, ut pacem armis potius, quam pactione quærat, & ut ſe a ſocietate malorum civium aliquando ſejungens, totum ad Rempubl. transferat. A. U. C. 710.

QUæ loquutus eſt Furnius noſter de animo tuo in rempublicam, ea gratiſſima fuerunt ſenatui, populoque Romano probatiſſima. Quæ autem recitatæ literæ ſunt in ſenatu, nequaquam conſentire cum Furnii oratione viſæ ſunt. Pacis enim auctor eras, quum collega tuus, vir clariſſimus, a fœdiſſimis latronibus obſideretur: qui, aut poſitis armis, pacem petere debent; aut, ſi pugnantes eam poſtulant, victoria pax, non pactione parienda eſt. Sed de pace literæ vel Lepidi, vel tuæ, quam in partem acceptæ ſint, ex viro optimo fratre tuo, & ex C. Furnio poteris cognoſcere. Me autem impulit tui caritas, ut, quamquam nec tibi ipſi conſilium deeſſet, & fratris Furniique benevolentia, fideliſque prudentia tibi præſto eſſet futura; vellem tamen meæ quoque auctoritatis pro plurimis noſtris neceſſitudinibus, præceptum ad te aliquod pervenire. Crede igitur mihi, Plance, omnes quos adhuc gradus dignitatis conſecutus ſis (es autem adeptus ampliſſimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis inſignia, niſi te cum libertate populi Rom. & cum ſenatus auctoritate conjunxeris. Sejunge te, quæſo, aliquando ab iis, cum quibus te non tuum judicium, ſed temporum vincula conjunxerunt. Complures in per-

perturbatione reipublicæ conſules dicti: quorum nemo conſularis habitus, niſi qui animo exſtitit in rempubl. conſulari. Talem igitur te eſſe oportet, qui primum te ab impiorum civium, tui diſſimillimorum, ſocietate ſejungas: deinde & ſenatui bonisque omnibus auctorem, principem, ducem præbeas: poſtremo, ut pacem eſſe judices non in armis poſitis, ſed in abjecto armorum & ſervitutis metu. Hæc ſi & ages & ſenties, tum eris non modo conſul. & conſularis, ſed magnus etiam & conſul & conſularis. Sin aliter, (1) tum in iſtis ampliſſimis nominibus honorum non modo dignitas nulla erit, ſed erit ſumma deformitas. Hæc, impulſus benevolentia, ſcripſi paulo ſeverius: quæ tu in (2) experiendo ea ratione, qua te digna eſt, vera eſſe cognoſces. D. XIII. Kal. Apr.

7. PLANCO CICERONI.

Exponit, cur brevior ſit hæc epiſtola, & cur ſtudium ſuum in Remp. ſerius patefecerit; ſuamque dignitatem Ciceroni commendat. A. U. C. 710.

PLura tibi de meis conſiliis ſcriberem, rationemque omnium redderem verboſius, quo magis judicares, omnia me reipubl. præſtitiſſe, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi: (non minus enim a te probari, quam diligi ſemper volui; nec te magis in culpa defenſorem mihi paravi, quam prædicatorem meritorum meorum eſſe volui) ſed breviorem me duæ res faciunt; una, quod (3) publicis literis omnia ſum perſequutus; altera, quod M. Variſidium, equitem Romanum, familiarem meum, ipſum tranſire juſſi, ex quo omnia cognoſcere poſſes. Non, medius fidius, mediocri dolore afficiebar, quum alii occupare poſſeſſionem laudis viderentur: ſed uſque mihi temperavi, dum perducerem eo rem, ut dignum aliquid & conſulatu meo

(1) Al. *tua* (2) Al. *expendendo*.
(3) Publicis literis, *quæ ſequuntur*. Corradus.

meo, & veſtra expectatione efficerem. Quod ſpero, ſi me fortuna non fefellerit, me conſecuturum, ut maximo præſidio Reip. nos fuiſſe, & nunc ſentiant homines, & in poſterum memoria teneant. A te peto, ut dignitati meæ ſuffrageris: &, quarum rerum ſpe ad laudem me vocaſti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. Non minus poſſe te, quam velle, exploratum mihi eſt. Fac valeas, meque mutuo diligas.

8. PLANCUS IMP. COS. DES. COSS. PRÆTT. TBIBB. PL. S. P. PL. Q. R. S. D.

Cauſas affert, quibus adductus non ita mature, ut homines expectabant, defenſorem ſe publicæ libertatis profeſſus ſit: deque exercitu ſuo, & ſtatu Provinciæ ſignificat. A. U. C. 710.

SI cui forte videor diutius & hominum expectationem, & ſpem reipub. de mea voluntate tenuiſſe ſuſpenſam: huic prius excuſandum me eſſe arbitror, quam de inſequenti officio quidquam ulli pollicendum. Non enim præteritam culpam videri volo redemiſſe: ſed (1) optimæ mentis cogitata jampridem maturo tempore enuntiare. Non me præteribat, in tanta ſollicitudine hominum, & tam perturbato ſtatu civitatis, fructuoſiſſimam eſſe profeſſionem bonæ voluntatis: magnoſque honores ex ea re complures conſequutos videbam. Sed quum in eum caſum me fortuna demiſiſſet, ut, aut celeriter pollicendo, (2) magna in ſpe ad proficiendum impedimenta opponerem; aut, ſi in eo mihi temperaviſſem, majores occaſiones ad opitulandum haberem: expeditius iter communis ſalutis, quam meæ laudis, eſſe volui. Nam quis in ea fortuna, quæ mea eſt, & ab ea vita, quam in me cognitam hominibus arbitror. & cum ea ſpe, quam in manibus habeo, aut ſordidum quidquam pa-

(1) Al. *optima*. (2) Faern. *magna mihi ipſe*.

pati, aut perniciosum concupiſcere poteſt? Sed aliquantum nobis temporis, & magni labores, & multæ impenſæ opus fuerunt, ut quæ reipubl. boniſque omnibus polliceremur, exitu præſtaremus; neque ad auxilium patriæ nudi cum bona voluntate, ſed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis, magnis ſæpe præmiis ſollicitatus, ut ab repub. potius moderata, quam ab uno infinita ſperaret. Confirmandæ complures civitates, quæ ſuperiore anno largitionibus conceſſionibuſque præmiorum erant obligatæ: ut & illa vana putarent, & eadem a melioribus auctoribus petenda exiſtimarent. (1) Eliciendæ etiam voluntates reliquorum, qui finitimis provinciis exercitibuſque præfuerunt: ut potius cum pluribus ſocietatem defendendæ libertatis iniremus, quam cum paucioribus funeſtam orbi terrarum victoriam (2) pareremus. Muniendi vero noſmetipſi fuimus, aucto exercitu, auxiliiſque multiplicatis; ut, cum præferremus ſenſus aperte, tum etiam invitis quibuſdam, ſciri, quid defenſuri eſſemus, non eſſet periculoſum. Ita nunquam diffitebor, multa me, ut ad effectum horum conſiliorum pervenirem, & ſimulaſſe invitum, & diſſimulaſſe cum dolore; quod præmatura denuntiatio boni civis imparati quam periculoſa eſſet, ex caſu collegæ videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti atque ſtrenuo, plura etiam verbo, quam ſcriptura, mandata dedimus; ut & tectius ad vos perferrentur, & nos eſſemus tutiores; quibuſque rebus & communem ſalutem muniri, & nos armari conveniret, præcepimus. Ex quo intelligi poteſt, curam reipubl. ſummæ defendendæ jampridem apud nos excubare. Nunc, quum, Deûm benignitate, ab omni re ſumus paratiores, non ſolum bene ſperare de nobis homines, ſed explorate judicare volumus. Legiones habeo quinque ſub ſignis, & ſua fide virtuteque reipub. conjunctiſ-

(1) Al *alliciendæ*.

(2) Vict. *partiremur* Gul. *potiremur*.

diſſimas, & noſtra liberalitate nobis obſequentes: provinciam omnium civitatum conſenſu paratiſſimam, & ſumma contentione ad officia certantem: equitatus, auxiliorumque tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam ſuam ſalutem libertatemque conficere poſſunt. Ipſe ita ſum animo paratus, ut vel provinciam tueri, vel ire, quo reſpub. vocet vel tradere exercitum, auxilia provinciamque, vel omnem impetum belli in me convertere non recuſem; ſi modo meo caſu aut confirmare patriæ ſalutem, aut periculum poſſim morari. Hæc ſi jam (1) expeditis omnibus rebus, tranquilloque ſtatu civitatis polliceor, in damno meæ laudis, reipubl. commodo lætabor. Sin ad ſocietatem integerrimorum & maximorum periculorum accedam; conſilia mea æquis judicibus ab obtrectatione invidorum defendenda commendo. Mihi quidem ipſi fructus meritorum meorum in reipublicæ incolumitate ſatis magnus eſt paratus. (2) Eos vero, qui meam auctoritatem, & multo magis veſtram fidem ſequuti, nec ulla ſpe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos vobis habeatis, petendum videtur.

9. PLANCUS CICERONI S.

Suum ſtudium erga Rempublicam præſefert; modeſte dignitatem ſuam commendat: quid egerit, quid acturus ſit, exponit: qualem ducat exercitum ſignificat 710.

Nihil me tibi temere, aut te cæteris de me, fruſtra recepiſſe, lætor. Certe hoc majus habes teſtimonium amoris mei, quo maturius tibi, quam cæteris, conſilia mea volui eſſe nota. In dies vero meritorum meorum fieri acceſſiones, pervidere te ſpero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero, (ita ab imminentibus malis reſp. me adjuvante liberetur) ſic honores præmiaque veſtra ſuſpicio, conferenda cer-

(1) Expeditis omnibus rebus. *Profligato ad Mutinam Antonio*, Manut. (2) Eos vero, *Milites*. Idem.

certe cum immortalitate, ut ſine his nihil de meo ſtudio perſeverantiaque ſim remiſſurus. Niſi in multitudine optimorum civium impetus animi mei fuerit ſingularis, & opera præcipua; nihil ad meam dignitatem accedere volo ſuffragatione veſtra. Concupiſco autem nihil mihi, (1) contra quam ipſe pugno. Et temporis, & rei te moderatorem facile patior eſſe. NIHIL aut ſero, aut exigue a patria civi tributum poteſt videri. Exercitum ad v i. Kalend. Majas Rhodanum trajeci, magnis itineribus. Vienna equites mille via breviore præmiſi. Ipſe, ſi ab Lepido non impediar, celeritate ſatisfaciam: ſi autem (2) in itinere meo ſe oppoſuerit, ad tempus conſilium capiam. Copias adduco & numero, & genere, & fidelitate firmiſſimas. Te, ut diligas me, ſi mutuo (3) te facturum ſcis, rogo. Vale.

10. CICERO PLANCO.

Laudat Plancum de optima voluntate, ſtudioque juvandæ Reipub. præmiaque illum a Senatu honorificentiſſima ſperare vult, operamque in eo ſuam pollicetur, & hortatur, ut egregie pergat in Rep. tuenda, 710.

ETſi ſatis ex Furnio noſtro cognoram, quæ tua voluntas, quod conſilium de repub eſſet; tamen, tuis literis lectis, liquidius de toto ſenſu tuo judicavi. Quamobrem, quamquam in uno prælio omnis fortuna reipub. diſceptat; (quod quidem, quum hæc legeres, jam decretum arbitrabar fore) tamen ipſa fama, quæ de tua voluntate percrebuit, magnam es laudem conſequutus. Itaque, ſi (4) conſulem Romæ habuiſſemus, declaratum eſſet ab ſenatu cum tuis magnis honoribus, quam gratus eſſet conatus, & apparatus tuus. Cujus rei non modo non præteriit tempus, ſed ne maturum qui-

(1) Rutil. *contra quod*. (2) Al. *itineri meo ſe*.
(3) Græv. *me*. (4) Conſulem. *Nam aberat uterque Conſul Hirtius & Panſa, ad Mutinam obſidione liberandam profecti*. Manutius.

quidem etiam nunc meo quidem judicio fuit. IS ENIM denique honos mihi videri ſolet, qui non propter ſpem futuri beneficii, ſed propter magna merita claris viris defertur & datur. Quare, ſit modo aliqua reſp. in qua honos elucere poſſit, omnibus, mihi crede, ampliſſimis honoribus abundabis. IS AUTEM, qui vere appellari poteſt honos, non (1) invitamentum ad tempus, ſed perpetuæ virtutis eſt præmium. Quamobrem, mi Plance, incumbe toto pectore ad laudem, ſubveni patriæ, opitulare collegæ: omnium gentium conſenſum & incredibilem conſpirationem adjuva. Me tuorum conſiliorum adjutorem, dignitatis fautorum, omnibus in rebus tibi amiciſſimum fideliſſimumque cognoſces. Ad eas enim cauſas, quibus inter nos amore ſumus, officiis, vetuſtate conjuncti, patriæ caritas acceſſit, eaque effecit, ut tuam vitam anteferrem meæ. III. Kal. April.

11. PLANCUS CICERONI.

Gratias agit pro officiis, quæ in ipſum Cicero contulerat; & de ſuo ſtudio erga Remp omnia pollicetur. 710.

IMmortales ago tibi gratias, agamque, dum vivam: nam, relaturum me, affirmare non poſſum. Tantis enim tuis officiis non videor mihi reſpondere poſſe: niſi forte (ut tu graviſſime, diſertiſſimeque ſcripſiſti) ita ſenſurus es, ut me referre gratiam putes, quum memoria tenebo. Si de filii tui dignitate eſſet actum, amabilius certe nihil facere potuiſſes. Primæ tuæ ſententiæ infinitis cum muneribus; poſteriores ad tempus, arbitriumque amicorum meorum compoſitæ; oratio aſſidua & perpetua de me: jurgia cum obtrectatoribus propter me, notiſſima mihi ſunt. Non mediocris adhibenda mihi eſt cura, ut reipub. me ci-

(1) Invitamentum. *Hoc dicit, quia voluntatem quidem Plancus, transjecto Rhodano, oſtenderat; ut, ſi quid ei tribueretur invitamentum potius, quam præmium, videri poſſet.* Manut.

civem dignum tuis laudibus præſtem; in amicitia tua memorem atque gratum. Quod reliquum eſt, tuum munus tuere; & me, ſi, quem eſſe voluiſti, eum exitu rebuſque cognoſcis, defende ac ſuſcipe. Quum Rhodanum copias trajeciſſem, fratremque cum tribus millibus equitum præmiſiſſem, ipſe iter ad Mutinam dirigerem; in itinere de prælio facto, Brutoque, & Mutina obſidione liberatis audivi. Animadverti, nullum alium receptum Antonium, reliquiaſque, quæ cum eo eſſent, habere, niſi in his partibus: duaſque ei ſpes eſſe propoſitas: unam Lepidi ipſius: alteram exercitus. Quod quædam pars exercitus non minus furioſa eſt, quam qui cum Antonio fuerunt, equitatum revocavi. Ipſe in Allobrogibus conſtiti, ut perinde ad omnia paratus eſſem, ac res me moneret. Si nudus huc ſe Antonius conferet, facile mihi videor per me ſuſtinere poſſe, remque publicam ex (1) veſtra ſententia adminiſtrare, quamvis ab exercitu Lepidi recipiatur. Si vero copiarum aliquid ſecum adducet, et, ſi decima legio veterana, quæ noſtra opera revocata cum reliquis eſt, ad eundem furorem redierit: tamen, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera a me: idque me præſtaturum ſpero, dum iſtinc copiæ trajiciantur, conjunctæque nobiſcum facilius perditos opprimant. Hoc tibi ſpondeo, mi Cicero, neque animum, neque diligentiam mihi defuturam. Cupio mehercules nullam reſiduam ſollicitudinem eſſe. Sed, ſi fuerit, nec animo, nec benevolentiæ, nec patientiæ cujuſquam pro vobis cedam. Do quidem ego operam, ut etiam Lepidum ad hujus rei ſocietatem incitem, omniaque ei obſequia polliceor, ſi modo rempub. reſpicere volet. Utor in hac re adjutoribus, interpretibuſque fratre meo, & (2) Laterenſe, & Furnio noſtro. Non me impedient privatæ offenſiones, quominus pro reipub. ſalute etiam cum inimiciſſimo conſentiam. Quod ſi nihil profecero, nihilominus maxi-

(1) Al. *noſtra*. (2) Laterenſe. *M. Juventio Laterenſe, Lepidi Legato*. Manut.

maximo ſum animo: & majore fortaſſe cum mea gloria vobis ſatisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

12. CICERO PLANCO.

Significat, quam gratæ Senatui fuerint ejus literæ de apparatu ſtudioque defendendæ Reipub. quidque ex ejus literis actum ſit; & hortatur eum, ut ſolet, ad recuperandam libertatem. A. U. C. 710.

ETſi reipublicæ cauſa maxime gaudere debeo, tantum ei te præſidii, tantum opis attuliſſe, extremis pene temporibus: tamen ita te victorem complectar, repub. recuperata, ut magnam partem mihi lætitiæ tua dignitas (1) afferat, quam & eſſe jam, & futuram ampliſſimam intelligo. Cave enim putes, ullas unquam literas graviores, quam tuas, in ſenatu eſſe recitatas. Idque contigit cum meritorum tuorum in rempubl. eximia quadam magnitudine, tum verborum ſententiarumque gravitate. Quod mihi quidem minime novum, qui & te noſſem, & tuarum literarum ad me miſſarum (2) promiſſa meminiſſem, & haberem a Furnio noſtro tua penitus conſilia cognita. Sed ſenatui majora viſa ſunt, quam erant expectata: non quod unquam de tua voluntate dubitaſſet: ſed nec, quantum facere poſſes, nec, quo progredi velles, exploratum ſatis habebat. Itaque quum ad VII. id. Apr. mane mihi tuas literas M. Variſidius reddidiſſet, eaſque legiſſem, incredibili gaudio ſum elatus: quumque magna multitudo optimorum virorum & civium me (3) de domo deduceret, feci continuo omnes participes meæ voluptatis. Interim ad me venit Munatius noſter, ut conſuerat: at ego ei literas tuas: nihil dum enim ſciebat. Nam ad me primum Variſidius, idque ſibi a te mandatum eſſe dicebat. Paulo poſt idem mihi Munatius eas literas legendas dedit, quas

(1) Vict. *affert*. (2) Cod. Rhodig *præmiſſa*.
(3) Vict. tollit *de*:

quas ipſi miſeras, & eas, quas publice. Placuit nobis, ut ſtatim ad Cornutum prætorem urbanum literas deferremus: qui, quod conſules aberant, conſulare munus ſuſtinebat (1) more majorum. Senatus eſt continuo convocatus, frequenſque convenit propter famam, atque expectationem tuarum literarum. Recitatis literis, (2) oblata religio Cornuto eſt, pullariorum admonitu, non ſatis diligenter eum auſpiciis operam dediſſe; idque a noſtro collegio comprobatum eſt. Itaque res dilata eſt in poſterum. Eo autem die magna mihi pro tua dignitate contentio cum Servilio: qui cum gratia effeciſſet, ut ſua ſententia prima pronuntiaretur, frequens cum ſenatus reliquit, & in alia omnia diſceſſit: meæque ſententiæ, quæ ſecunda pronuntiata erat, quum frequens aſſentiretur ſenatus, rogatu Servilii P. Titius interceſſit. Res in poſterum dilata. Venit paratus Servilius, Jovi ipſi iniquus, cujus in templo res agebatur. Hunc quemadmodum fregerim, quantaque contentione Titium interceſſorem abjecerim, ex aliorum te literis malo cognoſcere. Unum hoc ex meis: ſenatus gravior, conſtantior, amicior tuis laudibus eſſe non potuit, quam tum fuit. Nec vero tibi ſenatus amicior, quam cuncta civitas. Mirabiliter enim populus R. univerſus, & omnium generum ordinumque conſenſus ad liberandam rempub. conſpiravit. Perge igitur, ut (3) agis, nomenque tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia, quæ habent ſpeciem gloriæ collectam inaniſſimis ſplendoris inſignibus, contemne; brevia, (4) fugacia, caduca exiſtima. VERUM DECUS in virtute poſitum eſt, quæ maxime illuſtratur magnis in remp. meritis. Eam facul-

(1) More majorum. *Ejus prima dignitas erat abſentibus Coſſ.* Manutius.

(2) Oblata Religio. *Hoc eſt religione, auſpiciis impeditus fuit ne in Senatu quidquam ageretur. Religio eſt metus deorum, qui inhibet facere quæ velis.* Græv.

(3) Lamb. *facis*. (4) Gebhard *fucata*.

cultatem habes maximam, quam quando complexus es, tene, & perfice, ut ne minus reſpub. tibi, quam tu reipub. debeas. Me tuæ dignitatis non modo fautorem, ſed etiam amplificatorem cognoſces. Id cum reipub. quæ mihi vita eſt mea carior, tum noſtræ neceſſitudini debere me judico. Atque in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, cepi magnam voluptatem, quod bene cognitam mihi T. Munatii prudentiam, & fidem, magis etiam perſpexi in ejus incredibili erga te benevolentia & diligentia. III. id. April.

13. CICERO PLANCO.

Scribit, de S C in ſuam ſententiam facto ad augendam Planci dignitatem, hortaturque, ut Antoniani belli reliquias conficiat. A. U. C. 710.

UT primum poteſtas data eſt augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermiſi in te ornando: quod poſitum eſſet aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipſo S. C. poteris cognoſcere: ita enim eſt perſcriptum, ut a me de ſcripto dicta ſententia eſt: quam ſenatus frequens ſecutus eſt ſummo ſtudio, magnoque conſenſu. Ego, quanquam ex tuis literis, quas mihi miſiſti, perſpexeram, te magis judicio bonorum, quam inſignibus gloriæ delectari: tamen conſiderandum exiſtimavi, etiam ſi tu nihil poſtulares, quantum tibi a repub. deberetur. Tu(1) contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppreſſerit, is bellum confecerit. Itaque Homerus non Ajacem, nec Achillem, ſed Ulyſſem appellavit (2) πτολίπορθον.

CICE-

(1) Contexes extrema cum primis. *Bellum a Conſulibus & Octavio magna jam ex parte profligatum, oppreſſo Antonio, conficies.* Manutius.

(2) *Vaſtatorem urbis.*

14. CICERO PLANCO. S.

Laudat Plancum de ſubſidio reipub. ferendo, & hortatur, ut Antonium ad Mutinam fuſum perſequatur, ac perdat. A. U. C. 710.

O Gratam famam biduo ante victoriam, de ſubſidio tuo, de ſtudio, de celeritate, de copiis! Atque, etiam hoſtibus fuſis, ſpes omnis in te eſt. Fugiſſe enim ex prælio Mutinenſi dicuntur notiſſimi latronum duces. EST autem non minus gratum extrema delere, quam prima depellere. Equidem expectabam jam tuas literas, idque cum multis: ſperabamque etiam Lepidum, Reip. temporibus admonitum, tecum & reip. ſatis eſſe facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut ne quæ ſcintilla teterrimi belli relinquatur. Quod ſi erit factum, & remp. divino beneficio affeceris, & ipſe æternam gloriam conſequere. D. III. Non. Mai.

15. PLANCUS CICERONI.

Nunciat, quid ad opprimendum Antonium paret. 710.

HIs literis ſcriptis, quæ poſtea accidiſſent, ſcire te, ad rempub. putavi pertinere. Sedulitas mea, ut ſpero, & mihi, & reipub. tulit fructum. Namque aſſiduis internuntiis cum Lepido egi, ut omiſſa omni contentione, reconciliataque voluntate noſtra, communi conſilio reipub. ſuccurreret: ſe, liberos, urbemque pluris, quam unum perditum abjectumque latronem, putaret: obſequioque meo, ſi ita faceret, ad omnes res abuteretur. Profeci itaque per Laterenſem internuntium: fidem mihi dedit, ſe Antonium, ſi prohibere ſua provincia non potuiſſet, bello perſequuturum: me, ut venirem, copiaſque conjungerem, rogavit: eoque magis, quod & Antonius ab equitatu firmus eſſe dicebatur, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat. Nam

etiam ex paucitate ejus, non multis ante diebus, decem, qui optimi fuerant, ad me tranſierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non ſum: in curſu bonorum conſiliorum Lepidum adjuvandum putavi. Adventus meus quid profecturus eſſet, vidi, vel quod equitatu meo perſequi atque opprimere equitatum ejus poſſem: vel quod exercitus Lepidi eam partem, quæ corrupta eſt, & ab rep. alienata & corrigere & coercere præſentia mei exercitus poſſem. Itaque in Iſara, flumine maximo, quod in finibus eſt Allobrogum, ponte uno die facto, exercitum ad IV. id. Maii traduxi. Quum vero mihi nuntiatum eſſet, L. Antonium, præmiſſum cum equitibus & cohortibus, ad (1) Forum Julii veniſſe: fratrem cum equitum quatuor millibus, ut occurreret ei, miſi ad prid. id. Maii. Ipſe maximis itineribus cum quatuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu ſubſequar. Si nos mediocris modo fortuna reip. adjuverit, & audaciæ perditorum, & noſtræ ſollicitudinis hic finem reperiemus. Quod ſi latro, præcognito noſtro adventu, rurſus in Italiam ſe recipere cœperit, Bruti erit officium occurrere ei: cui ſcio nec conſilium, nec animum defuturum. Ego tamen, ſi id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui ſequatur, Italiam a vaſtatione defendat. Fac valeas, meque mutuo diligas.

16. CICERO PLANCO.

Gratiſſimas Senatui fuiſſe Planci literas, maximeque opportunas ſignificat: eique auctor eſt, ut in rebus tam ſubitis conſilium Senatus ne expectet, ipſe a ſeſe conſilium capiat. A. U. C. 710.

NIhil poſt hominum memoriam glorioſius, nihil gratius, ne tempore quidem ipſo opportunius accidere vidi, quam tuas, Plance, literas. Redditæ ſunt enim, frequenti ſenatu, Cornuto, quum is frigidas ſane, & inconſtantes reci-

(1) Al. *Forum Livii*.

citaſſet literas Lepidi. Sub eas ſtatim recitatæ ſunt tuæ, non ſine magnis quidem clamoribus. Cum rebus enim ipſis eſſent, & ſtudiis beneficiiſque in remp. gratiſſimæ: tum erant graviſſimis verbis, & ſententiis (1). Flagitare ſenatus (2) inſtitit Cornutum, ut referret ſtatim de tuis literis. Ille ſe conſiderare velle. Quum ei magnum convicium fieret cuncto a ſenatu, quinque tribuni pleb. retulerunt. Servilius rogatus rem diſtulit. Ego eam ſententiam dixi, cui ſunt aſſenſi ad unum. Ea quæ fuerit, ex S. C. cognoſces. Tu quamquam conſilio non eges, vel abundas potius, tamen hoc animo eſſe debes, ut nihil huc rejicias, neve in rebus tam ſubitis, tamque anguſtis a ſenatu conſilium petendum putes. Ipſe tibi ſis ſenatus. Quocunque te ratio reipub. ducet, ſequare. Cures, ut ante factum aliquid a te egregium audiamus, quam futurum putarimus. Illud tibi promitto, quidquid a te erit factum, id ſenatum non modo ut fideliter, ſed etiam ut ſapienter factum comprobaturum.

17. PLANCUS CICERONI.

Præſentem belli ſtatum deſcribit, cum excuſatione fratris a ſe dimiſſi, & commendatione ſuæ dignitatis. A. U. C. 710.

ANtonius idib. Maii ad Forum Julii cum primis copiis venit. (3) Ventidius bidui ſpatio abeſt ab eo. Lepidus ad Forum Voconii caſtra habet,

(1) Lamb. addit *perſcriptæ*.

(2) Inſtitit, *hoc eſt cæpit flagitare. Terent. Hecyr.* III. 3. *Hanc habere orationem mecum principio inſtitit*. Grævius. (3) P. Ventidius *Picens, humili loco natus, a Pompeii magni Patre in triumphum ductus, poſtea victum ſordide quæſivit mulis & vehiculis magiſtratibus, qui ſortiti Provincias eſſent, comparandis. Extulit eum deinde ſic aut fortuna, aut ejus induſtria, ut non modo Præturam & Conſulatum geſſerit, verum etiam de Parthis primus triumphaverit*. Manutius.

bet, qui locus a foro Julii quatuor, & viginti millia paſſuum abeſt, ibique me expectare conſtituit, quemadmodum ipſe mihi ſcripſit. Quod ſi omnia mihi integra & ipſe, & fortuna ſervarit, recipio vobis, celeriter me negotium ex ſententia confecturum. Fratrem meum, aſſiduis laboribus, concurſationibuſque confectum graviter ſe habuiſſe, antea tibi ſcripſi: ſed tamen, quum primum poſſe ingredi cœpit, non magis ſibi, quam reipub. ſe convaluiſſe exiſtimans, ad omnia pericula princeps eſſe non recuſabat. Sed ego eum non ſolum hortatus ſum, verum etiam coegi iſto proficiſci: quod & illa valetudine magis conficere ſe, quam me (1) tueri poſſet in caſtris; & quod acerbiſſimo interitu conſulum rempub. nudatam, tali cive prætore in urbanis officiis indigere exiſtimabam. Quod ſi quis veſtrum non probabit, mihi prudentiam in conſilio defuiſſe ſciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tamen, quod ego deſiderabam, fecit, ut Apellam ad me mitteret, quo obſide (2) fide illius, & ſocietatis in repub. adminiſtranda uterer. Studium mihi ſuum L. Gellius, de tribus fratribus, Sex. Gaviano probavit: quo ego interprete noviſſime ad Lepidum ſum uſus. Amicum eum reip. cognoſſe videor: libenterque ei ſum teſtimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac valeas, meque mutuo diligas, dignitatemque meam, ſi mereor, tuearis, ſicut adhuc ſingulari cum benevolentia feciſti.

18. PLANCUS CICERONI.

Narrat, quibus de cauſis ad Lepidum proficiſcatur. A. U. C. 710.

Quid in animo habuerim, quum Lævus Nervaque diſceſſerunt a me, & ex literis, quas eis dedi, & ex ipſis cognoſcere potuiſti, qui omnibus rebus, conſiliiſque meis interfuerunt. Accidit mihi, quod homini pudenti & cupido ſatisfa-

(1) Victor. *juvare*. (2) Al. *fidei*.

tiſfaciendi reipublicæ boniſque omnibus accidere ſolet, ut conſilium ſequerer periculoſum magis, dum me probarem, quam tutum, quod habere poſſet obtrectationem. Itaque, poſt diſceſſum legatorum, quum binis continuis literis & Lepidus me, ut venirem, rogaret, & Laterenſis multo etiam magis, prope implorans, obteſtaretur, non ullam rem aliam extimeſcens, quam eamdem, quæ mihi quoque facit timorem, varietatem atque infidelitatem exercitus ejus: non dubitandum putavi, quin ſuccurrerem, meque communi periculo offerrem. Sciebam enim, etſi cautius illud erat conſilium, expectare me ad Iſaram, dum Brutus trajiceret exercitum, & cum collega (1) conſentiente, exercitu concordi, & bene de Rep. ſentiente, hoſtibus obviam ire: tamen, ſi quid Lepidus bene ſentiens detrimenti cepiſſet, hoc omne aſſignatum iri aut pertinaciæ meæ, aut timori videbam, ſi aut hominem offenſum mihi, conjunctum cum rep. non ſublevaſſem; aut ipſe a certamine belli tam neceſſarii me removiſſem. Itaque potius periclitari volui, ſi poſſem mea præſentia & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quam nimis cautus videri. Sollicitiorem certe (2) hominem non ſuis contractis neminem puto fuiſſe. Nam quæ res nullam habebat dubitationem, ſi exercitus Lepidi abſit: ea nunc magnam affert ſollicitudinem, magnumque habet caſum. Mihi enim ſi contigiſſet, ut prior occurrerem Antonio, non mehercules horam conſtitiſſet: tantum ego & mihi confido, & ſic perculſas illius copias, Ventidiique mulionis caſtra deſpicio. Sed non poſſum non exhorreſcere, ſi quid intra cutem ſubeſt (3) vulneris, quod prius nocere poteſt, quam ſciri, curarique poſſit. Sed certe, niſi uno loco (4) metaremur, magnum pe-

 ri-

(1) Victor. *conſentiente, ſicut milites faciunt, hoſtibus.* (2) Lamb. *hominem rationibus ſuis male contractis.* (3) Cl. Putean. *ulceris.*

(4) Al. *me tenerem.*

riculum ipſe Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de rep. ſentit. Magnam etiam perditi hoſtes acceſſionem ſibi feciſſent, ſi quas copias a Lepido abſtraxiſſent. Quæ ſi adventus meus repreſſerit; agam gratias fortunæ, conſtantiæque meæ, quæ me ad hanc experientiam excitavit. Itaque ad XII. Kal. Jun. ab Iſara caſtra movi: pontem tamen, quem in Iſara feceram, caſtellis duobus ad capita poſitis reliqui, præſidiaque ibi firma poſui, ut venienti Bruto exercituique ejus ſine mora tranſitus eſſet paratus. Ipſe, ut ſpero, diebus octo, quibus has literas dabam, cum Lepidi copiis me conjungam. Vale.

19. CICERO PLANCO.

Officium Planci in actione gratiarum ſibi fuiſſe gratiſſimum fatetur, hortaturque, ut ad extinguendas belli reliquias omni ſtudio incumbat. A. U. C. 710.

Quamquam gratiarum actionem a te non deſiderabam, quum te re ipſa, atque animo ſciam eſſe gratiſſimum: tamen (fatendum eſt enim) fuit ea mihi perjucunda. Sic enim vidi, quaſi ea, quæ oculis cernuntur, me a te amari. Dices, quid antea? Semper quidem, ſed nunquam illuſtrius. Literæ tuæ mirabiliter gratæ ſunt ſenatui, cum rebus ipſis, quæ erant graviſſimæ & maximæ, fortiſſimi animi ſummique conſilii: tum etiam gravitate ſententiarum atque verborum. Sed, mi Plance, incumbe, ut belli extrema perficias: in hoc erit ſumma & gratia, & gloria. Cupio omnia reip. cauſa: ſed mehercules, in ea conſervanda jam defatigatus, non multo plus faveo patriæ, quam tuæ gloriæ: cujus maximam facultatem tibi Dii immortales, ut ſpero, dedere: quam complectere, obſecro Qui enim Antonium oppreſſerit, is hoc bellum teterrimum periculoſiſſimumque confecerit. Vale.

20. CICERO PLANCO.

Petit, ut de Lepidi ſide ſignificet utrum pro Rep. ſit, an ſe cum Antonio conjunxerit: & hortatur ad belli reliquias opprimendas. A. U. C. 710.

ITA erant omnia, quæ iſtinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te ſcriberem, non occurreret. Modo enim, quæ vellemus de Lepido, modo contra nuntiabantur. De te tamen conſtans fama, nec decipi poſſe, nec vinci: quorum alterius fortuna partem habet quandam; alterum proprium eſt prudentiæ tuæ. Sed accepi literas a collega tuo, datas Id. Maiis: in quibus erat, te ad ſe ſcripſiſſe, a Lepido non recipi Antonium. Quod erit certius, ſi tu ad nos idem ſcripſeris. Sed minus audes fortaſſe propter inanem lætitiam literarum ſuperiorum. Verum ut errare, mi Plance, voluiſti (quis enim id effugerit?), ſic decipi te non potuiſſe, quis non videt? Nunc vero etiam jam erroris cauſa ſublata eſt. Culpa enim illa, (1) BIS ad eundem, vulgari reprehenſa proverbio eſt. Sin, ut ſcripſiſti ad collegam, ita ſe res habet, omni cura liberati ſumus: nec tamen erimus prius, quam ita eſſe tu nos feceris certiores. Mea quidem, ut ad te ſæpius ſcripſi, hæc ſententia eſt: qui reliquias hujus belli oppreſſerit, eum totius belli confectorem fore: quem te & opto eſſe, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certe nulla eſſe majora potuerunt, tibi tam grata eſſe quam ego putavi fore, minime miror, vehementerque lætor. Quæ quidem tu, ſi recte iſtic erit, majora, & graviora cognoſces. IV. Kal. Jun.

(1) Bis ad eundem. *Proverbium, quo reprehendi ſolet is, qui bis ad eundem lapidem offendit. Simile eſt illud Horatii in Ep. ad Piſones: Ridetur, chorda qui ſemper oberrat eadem.* Manutius.

21. PLANCUS CICERONI.

Nunciat de Lepidi perfidia, & conjunctione cum Antonio, novarumque copiarum ſubſidium poſtulat, & ſuam commendat dignitatem. A. U. C. 710.

PUderet me incoſtantiæ mearum literarum, ſi non hæc ex aliena levitate penderent. Omnia feci, quare, Lepido conjuncto ad remp. defendendam, minore ſollicitudine veſtra perditis reſiſterem. Omnia ei & petenti recepi, & ultro pollicitus ſum; ſcripſique tibi biduo ante, confidere me bono Lepido eſſe uſurum, communique conſilio bellum adminiſtraturum. Credidi chirographis ejus, affirmationi præſentis Laterenſis, qui tum apud me erat: reconciliaremque me Lepido, fidemque haberem, orabat. Non licuit diutius bene de eo ſperare. Illud certe cavi, & cavebo, ne mea credulitate reip. ſumma fallatur. Quum (1) Iſaram flumen, uno die ponte confecto, exercitum traduxiſſem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quod petierat per literas ipſe, ut maturarem venire: præſto mihi fuit ſtator ejus cum literis, quibus, ne venirem, denuntiabat; ſe poſſe conficere per ſe negotium: interea ad Iſaram expectarem. Indicabo temerarium meum conſilium tibi: nihilominus ire decreram, exiſtimans eum ſocium gloriæ vitare. Putabam, poſſe me nec de laude jejuni hominis (2) deliberare quidquam, & ſubeſſe tamen propinquis locis, ut, ſi durius aliquid eſſet, ſuccurrere celeriter poſſem. Ego non malus homo hoc ſuſpicabar. At Laterenſis, vir ſanctiſſimus, ſuo chirographo mittit mihi literas: in eiſque deſperans de ſe, de exercitu, de Lepidi fide, querenſque ſe deſtitutum, in quibus aperte denuntiat, videam, ne fallar:

(1) Græv. *in Iſara flumine.*
(2) Victor, *delibare*. Lamb, *delibrare*.

lar: (1) ſuam fidem ſolutam eſſe: reipubl. ne deſim. Exemplar ejus chirographi Titio (2) dedi. Ipſa chirographa omnia, & quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putavi, Lævo Ciſpio dabo perferenda, qui omnibus his interfuit rebus. Acceſſit eo, ut milites ejus, quum Lepidus concionaretur, improbi per ſe, corrupti etiam per eos, qui præſunt, Canidios, Rufrenoſque, & cæteros, quos, quum opus erit, ſcietis, conclamarint viri boni, pacem ſe velle, neque eſſe cum ullis pugnaturos, duobus jam conſulibus (3) ſingularibus occiſis, tot civibus pro patria amiſſis, hoſtibus denique omnibus judicatis, boniſque publicatis. Neque hoc aut vindicarat Lepidus, aut ſanarat. Huc me venire, & duobus exercitibus conjunctis objicere exercitum fideliſſimum, maxima auxilia, principes Galliæ, provinciam cunctam, ſummæ dementiæ & temeritatis eſſe vidi: mihique, ſi ita oppreſſus eſſem, remque pub mecum perdidiſſem, mortuo non modo honorem, ſed miſericordiam quoque defuturam. Itaque rediturus ſum, nec tanta munera perditis hominibus dari poſſe ſinam. Exercitum locis ut habeam opportunis, provinciam tuear, etiam ſi ille exercitus deſcierit, omnia ut integra ſervem, dabo operam, quoad exercitus huc ſummittatis, parique felicitate rempub hic vindicetis. Nec depugnare, ſi occaſio tulerit: nec obſideri, ſi neceſſe fuerit: nec mori, ſi caſus inciderit, pro vobis paratior fuerit quiſquam. Quare hortor te, mi Cicero, exercitum huc trajiciendum quamprimum cures, & matures prius, quam hoſtes magis corroborentur, & noſtri perturbentur. In quo ſi celeritas erit adhibita, reſpublica in poſſeſſione victoriæ, deletis ſceleratis, permanebit. Fac valeas, meque diligas.

(1) Suam fidem ſolutam eſſe. *Se jam promiſſis non teneri Contrario ſenſu Terent in Andria dixit*: ſolviſti fidem *pro*, fregiſti. Manut.

(2) Al. *miſi*. (3) *Græv. aufert* ſingularibus; *Lamb. addit* ſingularibus viris.

gas. Fratrem meum tibi, fortiſſimum civem, & ad omnia paratiſſimum, excuſem literis? qui ex labore in febriculam incidit aſſiduam, & ſatis moleſtam. Quum primum poterit, iſtuc recurrere non dubitabit, ne quo loco reipubl. deſit. Meam dignitatem commendatam habeas, rogo. Concupiſcere me nihil oportet. Habeo te & amantiſſimum mei, &, quod optavi, ſummæ auctoritatis. Tu videris, quantum, & quando tuum munus apud me velis eſſe. Tantum te rogo, in Hirtii locum me ſubdas & ad tuum amorem, & ad meam obſervantiam.

22. CICERO PLANCO.

Agris dividendis præfici Plancus cupiebat ad militum gratiam colligendam: de ea re Cicero reſpondet. 710.

IN te & in collega omnis ſpes eſt, Diis approbantibus. Concordia veſtra, quæ ſenatui declarata literis veſtris eſt, mirifice & ſenatus, & cuncta civitas delectata eſt. Quod ad me ſcripſeras de (1) re agraria: ſi conſultus ſenatus eſſet, ut quiſque de te honorificentiſſimam ſententiam dixiſſet, (2) eam ſequutus eſſem: qui certe ego fuiſſem. Sed propter tarditatem ſententiarum, moramque rerum, quum ea, quæ conſulebantur, ad exitum non pervenirent: commodiſſimum mihi, Plancoque fratri viſum eſt, (3) uti eo, quod ne noſtro arbitratu componeretur: quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci literis cognoviſſe. Sed ſive in S. C. ſive in cæteris rebus deſideras aliquid, ſic tibi perſuade, tantam eſſe apud omnes bonos tui caritatem, ut nullum genus ampliſſimæ dignitatis excogitari poſſit, quod tibi non paratum ſit. Literas tuas vehementer expecto, & quidem tales, quales maxime opto. Vale.

PLAN-

(1) MSS. *Lege*. (2) Græv. *qui eam ſecutus eſſet, certe ego fuiſſem*. (3) Uti eo. *Vel deeſt, vel certe ſubauditur Sen. Conſulto, ut infra patet*. Manut.

23. PLANCUS CICERONI.

Excuſat ſe, quod Lepido crediderit: & ſuam diligentiam in copiis tuto reducendis declarat, accepto nuntio de Lepidi Antoniique conjunctione; quo in periculo ſubſidium Cæſariani exercitus poſtulat. 710.

NUnquam mehercule, mi Cicero, me pœnitebit maxima pericula pro patria ſubire, dum, ſi quid acciderit mihi, a reprehenſione temeritatis abſim. Confiterer imprudentia me lapſum, ſi unquam Lepido ex animo crediſſem. CREDULITAS enim error eſt magis, quam culpa; & quidem in optimi cujuſque mentem facillime irrepit. Sed ego non hoc vitio pene ſum deceptus: Lepidum enim pulchre noram. Quid ergo eſt? Pudor me, qui in bello maxime eſt periculoſus, hunc caſum coegit ſubire. Nam, ſi uno loco eſſem, verebar, ne cui obtrectatorum viderer & nimium pertinaciter Lepido offenſus, & mea patientia etiam alere bellum. Itaque copias prope in conſpectum Lepidi Antoniique adduxi; quadragintaque millium paſſuum ſpatio relicto, conſedi, eo conſilio, ut vel celeriter accedere, vel ſalutariter recipere me poſſem. Adjunxi hæc in loco eligendo, flumen oppoſitum ut haberem, in quo mora tranſitus eſſet: Vocontii ſub manu ut eſſent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus, deſperato adventu meo, quem non mediocriter captabat, ſe cum Antonio conjunxit ad IV Kal. Jun. eodemque die ad me caſtra moverunt: viginti millia paſſuum quum abeſſent, res mihi nuntiata eſt. Dedi operam deûm benignitate, ut & celeriter me reciperem, & hic diſceſſus nihil fugæ ſimile haberet; non miles ullus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab his (1) furentibus latronibus interciperetur. Itaque pridie Non. Jun. omnes copias Iſaram trajeci, pontesque, quos feceram, interrupi, ut ſpatium ad

(1) Victor. *ferventibus*.

ſe colligendum homines haberent, & ego me interea cum collega conjungerem, quem triduo, quum has dabam literas, expectabam. Laterenſis noſtri & fidem, & animum ſingularem in rempublicam ſemper fatebor. Sed certe nimia ejus indulgentia in Lepidum ad hæc pericula perſpicienda fecit eum minus ſagacem. Qui quidem quum in fraudem ſe deductum videret, manus, quas juſtius in Lepidi perniciem armaſſet, ſibi afferre conatus eſt. In quo caſu tamen interpellatus, adhuc vivit, & dicitur victurus. Sed tamen de hoc mihi parum certum eſt: & magno cum dolore parricidarum elapſus ſum (1) his. Veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati. Iracundias autem harum rerum recentes habebant: quod Lepidum caſtigare non deſtiteram, ut extingueret bellum: quod colloquia facta improbabam: quod legatos, fide Lepidi miſſos ad me, in conſpectum venire vetaveram: quod C. Catium Veſtinum tribunum militum, miſſum ab Antonio ad me cum literis (2) exceperam. In quo hanc capio voluptatem, quod certe, quo magis me petiverunt, tanto majorem iis fruſtratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc feciſti, idem præſta; ut vigilanter, nervoſeque nos, qui ſtamus in acie, ſubornes. Veniat Cæſar cum copiis, quas habet firmiſſimas: aut, ſi ipſum aliqua res impedit, exercitus ejus mittatur: cujus ipſius magnum agitur periculum. Quidquid aliquando futurum fuit in caſtris perditorum contra patriam, hoc omne jam convenit. Pro urbis vero ſalute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? Quod ſi vos iſtic non defueritis, profecto, quod ad me attinet, omnibus rebus abunde reipubl. ſatisfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies mehercules habeo cariorem; ſollicitudineſque meas quotidie magis tua merita exacuunt, ne quid aut ex amore, aut ex judicio tuo (3) perdam. Opto, ut mi-

(1) P. Manut. *bis*. (2) Al. *interceperam*.
(3) Lamb. *deperdam*.

mihi liceat jam præſenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere jucundiora. Octavo Idus Jun. (1) Civarone, ex finibus Allobrogum.

24. PLANCUS IMP. COS. DES. CICERONI S. D.

Pollicetur ſe memorem beneficiorum: ſuas copias narrat: ſubſidium aut ab Octaviano, aut Africano exercitu poſtulat: Octavianum quaſi negligentem in tuenda Rep. accuſat. A. U. C. 710.

FAcere non poſſum, quin in ſingulas res, meritaque tua tibi gratias agam. Sed mehercules facio cum pudore. Neque enim tanta neceſſitudo, quantam tu mihi tecum eſſe voluiſti, deſiderare videtur gratiarum actionem. Neque ego libenter pro maximis tuis beneficiis tam vili munere defungor orationis; & malo præſens obſervantia, (2) indulgentia, aſſiduitate memorem me tibi probare. Quod ſi mihi vita contigerit, omnes gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates in (3) tua obſervantia, indulgentia, aſſiduitate vincam. Amor enim tuus, ac judicium de me, utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie ſit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit tibi curæ: quos ego non potentiæ meæ cauſa (nihil enim me non ſalutariter cogitare ſcio) ornari volui a ſenatu: ſed primum, quod ita meritos judicabam: deinde, quod ad omnes caſus conjunctiores reip. eſſe volebam: noviſſime, ut ab omni omnium ſollicitatione averſos eos tales vobis præſtare poſſem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia integra ſuſtinuimus. Quod conſilium noſtrum, etſi quanta ſit aviditas hominum, non ſine cauſa, talis victoriæ, ſcio; tamen vobis probari ſpero. Non enim, ſi quid in his exercitibus ſit offenſum, magna ſubſidia

(1) Sirmond. *Cularone*. (2) Lamb. *diligentia*. (3) Al. *tui*.

ſidia reſpublica habet expedita, quibus ſubito(1)impetu, ac latrocinio parricidarum reſiſtat. Copias vero noſtras notas tibi eſſe arbitror. In caſtris meis legiones ſunt veteranæ tres: tironum vel luculentiſſima ex omnibus una: in caſtris Bruti una veterana legio: altera bima: (2) octo tironum. Ita univerſus exercitus numero ampliſſimus eſt, firmitate exiguus. Quantum autem in acie tironi ſit committendum, nimium ſæpe expertum habemus. Ad hoc robur noſtrorum exercituum ſive Africanus exercitus, qui eſt veteranus, ſive Cæſaris acceſſiſſet, æquo animo ſummam rempub. in diſcrimen deduceremus. Aliquanto autem propius eſſe, quod ad Cæſarem attinet, videbamus. Nihil deſtiti eum literis hortari: neque ille intermiſit affirmare, ſe ſine mora venire: quum interim averſum illum ab hac cogitatione, ad alia conſilia video ſe contuliſſe. Ego tamen ad eum Furnium noſtrum cum mandatis, literiſque miſi, ſi quid forte proficere poſſet. Scis tu, mi Cicero, quod ad Cæſaris amorem attinet, ſocietatem mihi eſſe tecum: vel quod in familiaritate Cæſaris, vivo illo, jam tueri eum, & diligere mihi fuit neceſſe: vel quod ipſe, quoad ego noſſe potui, moderatiſſimi atque humaniſſimi fuit ſenſus: vel quod ex tam inſigni amicitia mea, atque Cæſaris, hunc filii loco & illius, & veſtro judicio ſubſtitutum, non proinde habere turpe mihi videtur. Sed quidquid tibi ſcribo, dolenter mehercule magis, quam inimice facio. Quod vivit Antonius hodie, quod Lepidus una eſt, quod exercitus habent non contemnendos, quod ſperant, quod audent; id omne Cæſari acceptum referre poſſunt. Neque ego ſuperiora repetam: ſed ex eo tempore, quo ipſe mihi profeſſus eſt ſe venire; ſi venire voluiſſet, aut oppreſſum jam bellum eſſet, aut in adverſiſſimam illi Hiſpaniam cum detrimento eorum maximo extru-

(1) Impetu, *pro* impetui, *ut Virgil. Georgic. IV.* Concubitu indulgent. Manut.

(2) Gorrad. *Octo millia*.

extruſum. Quæ mens eum, aut quorum conſilia a tanta gloria, ſibi vero etiam neceſſaria ac ſalutari avocarint; & ad cogitationem conſulatus bimeſtris, ſummo cum terrore hominum, & inſulſa cum efflagitatione tranſtulerint, exputare non poſſum. Multum in hac re mihi videntur neceſſarii ejus & reipub. & ipſius cauſa proficere poſſe: plurimum, ut puto, tu quoque: cujus ille tanta merita habet, quanta nemo, præter me. Nunquam enim obliviſcar, maxima ac plurima me tibi debere. De his rebus, ut (1) exigeret cum eo, Furnio mandavi. Quod, ſi quantam debeo habuero apud eum auctoritatem, plurimum ipſum juvero. Nos interea duriori conditione bellum ſuſtinemus, quod neque expeditiſſimam dimicationem putamus; neque tamen refugiendo commiſſuri ſumus, ut majus detrimentum reſpub. accipere poſſit. Quod ſi aut Cæſar ſe reſpexerit, aut Africanæ legiones celeriter venerint, ſecuros vos ab hac parte reddemus. Tu, ut inſtituiſti, me diligas rogo, proprieque tuum eſſe, tibi perſuadeas. v. Kal. Sext. ex caſtris.

25. CICERO (2) FURNIO S. D.

Modeſte reprehendit in Furnio præproperam adipiſcendæ Præturæ feſtinationem. A. U. C. 710.

SI intereſt, id quod homines arbitrantur, reip. te, ut inſtituiſti atque feciſti, navare operam, rebuſque maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent, intereſſe; nihil videris melius, neque laudabilius, neque honeſtius facere poſſe: iſtamque operam tuam (3) navitatem, animum in rempub. celeritati præturæ (4) anteponendam cenſeo. Nolo enim te ignorare, quantam laudem conſequutus ſis: mihi crede, proximam Planco, idque

(1) Lamb. *ageret*. (2) *Furnius Planci Legatus ad pretendam Præturam contendere cupiebat, quum nondum ipſius annus eſſet*. Manutius.

(3) Al. *navatam*, (4) Al. *anteponendum*.

que ipſius Planci teſtimonio: præterea fama (1) ſcientiaque omnium. Quamobrem, ſi quid operis tibi etiam nunc reſtat, id maximopere cenſeo perſequendum. Quid enim honeſtius? aut quid honeſto anteponendum? Sin autem ſatisfactum reip. putas; celeriter ad comitia, quando mature futura ſunt, veniendum cenſeo; dummodo ne hæc ambitioſa feſtinatio aliquid imminuat ejus gloriæ, quam conſequuti ſumus. Multi clariſſimi viri, quum reip.darent operam, annum petitionis ſuæ non obierunt. Quod eo facilius nobis eſt, quod non eſt annus hic tibi deſtinatus: ut, ſi ædilis fuiſſes, poſt biennium tuus annus eſſet. Nunc nihil prætermittere videbere uſitati, & quaſi legitimi temporis ad petendum. Video autem, Planco conſule, etſi etiam ſine eo rationes expeditas haberes: tamen ſplendidiorem petitionem tuam fore, ſi modo iſta ex ſententia confecta eſſent. Omnino plura me ſcribere, quum tuum tantum conſilium judiciumque ſit, arbitrabar non ita neceſſe: ſed tamen ſententiam meam tibi ignotam eſſe nolebam: cujus eſt hæc ſumma, ut omnia te metiri dignitate malim, quam ambitione; majoremque fructum ponere in perpetuitate laudis, quam in celeritate præturæ. Hæc eadem locutus ſum domi meæ adhibito Quincto fratre meo, & Cæcina, & Calviſio, ſtudioſiſſimis tui, quum Dardanus, libertus tuus, intereſſet. Omnibus probari videbatur oratio mea: ſed tu optime judicabis. Vale.

26. CICERO FURNIO S. D.

Scripſerat Furnius, ad comitia Prætoria ſe venturum: Cicero diſſuadet, Comitiaque dilata ſignificat. 710.

Lectis tuis literis, quibus declarabas, aut omittendos Narbonenſes, aut cum periculo dimicandum; illud magis timui; quod vitatum, non moleſte fero. Quod de Planci, & Bruti concordia ſcribis, in eo vel maximam ſpem pono victoriæ. De

(1) Al. *ſententiaque*.

De Gallorum ſtudio nos aliquando noſcemus, ut ſcribis, cujus id opera maxime excitatum ſit. Sed jam, mihi crede, cognovimus. Itaque jucundiſſimis tuis literis ſtomachatus ſum in (1) extremo. Scribis enim, ſi in Sextilem comitia, cito te: ſin jam confecta, citius, ne diutius cum periculo fatuus ſis. O mi Furni, quam tu cauſam tuam non noſti, qui alienas tam facile (2) diſcas! Tu nunc candidatum te putas, & id cogitas, ut aut ad comitia curras: aut, ſi jam confecta, domi tuæ ſis: ſcilicet ne cum maximo periculo, ut ſcribis, ſtultiſſimus ſis. Non arbitror te ita ſentire. Omnes enim tuos ad laudem impetus novi. Quod ſi, ut ſcribis, ita ſentis, non magis te, quam de te judicium reprehendo meum. Te adipiſcendi magiſtratus leviſſimi & divulgatiſſimi, ſi ita adipiſcare, ut plerique, præpropera feſtinatio abducet a tantis laudibus, quibus te omnes in cœlum jure & vere ferunt? Scilicet id agitur, utrum hac petitione, an proxima prætor fias, non ut ita de repub. mereare, omni honore ut digniſſimus judicere? Utrum neſcis, quam alte aſcenderis? an pro nihilo id putas? Si neſcis, tibi ignoſco: nos in culpa ſumus. Si intelligis; ulla tibi eſt prætura vel officio, quod pauci, vel gloria, quam omnes ſequuntur, dulcior? Hac de re & ego, & Calviſius, homo magni judicii, tuique amantiſſimus, te accuſamus quotidie. Comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere poſſumus, quod multis de cauſis reipub. arbitramur conducere, in Januarium menſem (3) protrudimus. Vince igitur, & Vale.

CI-

(1) Lamb. *extremis*. (2) Diſcas. Docere cauſam *dicitur qui pro ſe acturum patronum inſtruit*: diſcere *qui defenſurus eſt*. J. F. Gronovius.

(3) Al. *protendimus*.

27. CICERO LEPIDO S.

Lepidum quaſi molli brachio objurgat, quia ſummis honoribus a Senatu ornatus, gratiarum agendarum officium neglexerat. Tum pacem inter Antonium, & bonos cives conciliare cupientem hortatur, ne ſe interponat. A. U. C. 710.

QUod mihi pro mea ſumma erga te benevolentia magnæ curæ eſt, ut quam ampliſſima dignitate ſis, moleſte tuli, te ſenatui gratias non egiſſe, quum eſſes ab eo ordine ornatus ſummis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum eſſe lætor. Pacem eam ſi a ſervitute ſejungis, conſules & reipub. & dignitati tuæ. Sin iſta pax perditum hominem in poſſeſſionem impotentiſſimi dominatus reſtitutura eſt, hoc animo ſcito eſſe omnes ſanos, ut mortem ſervituti anteponant. Itaque ſapientius, meo quidem judicio, facies, ſi te in iſtam pacificationem non interpones, quæ neque ſenatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies literis. Tu pro tua prudentia, quid optimum factu ſit, videbis.

28. CICERO TREBONIO S.

Dolet, ſe non fuiſſe participem conjurationis in Cæſarem, quia ſuperſtes Antonius perniciem Reip. molitatur. Deinde ſuum libertatis recuperandæ ſtudium declarat. A. U. C. 710.

QUam vellem ad illas (1) pulcherrimas epulas me Id. Mar. invitaſſes! reliquiarum nihil haberemus. At nunc cum his tantum negotii eſt, ut veſtrum illud divinum in remp. beneficium nonnullam habeat querelam. Quod vero a te, viro optimo, ſeductus eſt, tuoque beneficio adhuc vivit hæc peſtis; interdum, quod mihi vix fas eſt,

(1) Pulcherrimas epulas. *Ad facinus illud egregium, cum Cæſarem Idibus mart. occidiſtis.* Manut.

eſt, tibi ſubiraſcor. Mihi enim negotii plus reliquiſti uni, quam, præter me, omnibus Ut enim primum poſt Antonii fœdiſſimum diſceſſum ſenatus haberi libere potuit, ad illum animum meum reverti priſtinum, quem tu cum cive acerrimo, patre tuo, in ore, & amore ſemper habuiſti. Nam, cum ſenatum ad XIII. Kalend. Jan. tribuni pleb. vocaviſſent, deque alia re referrent, totam rempub. ſum complexus; egique acerrime, ſenatumque jam languentem & defeſſum, ad priſtinam virtutem conſuetudinemque revocavi, magis animi, quam ingenii viribus. Hic dies, meaque contentio, atque actio ſpem primum populo Rom. attulit libertatis recuperandæ. Nec vero ipſe poſtea tempus ullum intermiſi de republ. non cogitandi ſolum, ſed etiam agendi. Quod niſi res urbanas, actaque omnia ad te perferri arbitrarer, ipſe perſcriberem; quamquam eram maximis occupationibus impeditus. Sed illa cognoſces ex aliis: a me pauca, & ea ſummatim. Habemus fortem ſenatum: conſulares partim timidos, partim male ſentientes. Magnum damnum factum eſt in Servio. L. Cæſar optime ſentit: ſed, quod avunculus eſt, non acerrimas dicit ſententias. Conſules egregii: præclarus D Brutus: (1) puer egregius Cæſar, de quo ſpero equidem reliqua. Hoc vero certum habeto, niſi ille veteranos celeriter conſcripſiſſet, legioneſque duæ de exercitu Antonii ad ejus ſe auctoritatem contuliſſent, atque is oppoſitus eſſet terror Antonio; nihil Antonium ſceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuiſſe. Hæc tibi etſi audita eſſe arbitrabar, volui tamen notiora eſſe. Plura ſcribam, ſi plus otii habuero. Vale.

CI-

(1) Puer egregius. *Indigniſſime tulit Octavius ſe puerum appellari, & inter præcipuos prætextus bellorum Civilium hic fuit, teſte Dione lib. 46. Hinc ſenatus decrevit ne Octavius vocaretur* puer, *ut notavit Servius ad Virg. Eclog.* 1. v. 44. Grxv.

29. CICERO AMPIO BALBO.

Scribit de ſuo ſtudio erga ſalutem Ampii exulantis; bonamque ſpem habere jubet. A. U. C. 710.

De meo ſtudio erga ſalutem, & incolumitatem tuam credo te cognoſſe ex literis tuorum: quibus me cumulatiſſime ſatisfeciſſe, certo ſcio: nec iis concedo, quamquam ſunt ſingulari in te benevolentia, ut te ſalvum malint, quam ego. Illi mihi neceſſe eſt concedant, ut tibi plus, quam ipſi, hoc tempore prodeſſe poſſim: quod quidem nec deſtiti facere, nec deſiſtam: & jam in maxima re feci, & fundamenta jeci ſalutis tuæ. Tu fac bono animo magnoque ſis, meque tibi nulla in re defuturum eſſe confidas. Pridie Non. Quinct. Vale.

30. GALBA CICERONI S.

Prælium, victoriaque de Antonio relata nuntiantur. 710

Septimo decimo Kal. Maii, quo die Panſa in caſtris Hirtii erat futurus, cum quo ego eram (nam ei obviam proceſſeram millia paſſuum centum, quo maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas, ſecundam, & quintam trigeſimam, & cohortes prætorias duas, unam ſuam, alteram Silani, & evocatorum partem. Ita obviam venit nobis, quod nos (1) quatuor legiones tironum habere ſolum arbitrabatur. Sed noctu, quo tutius venire in caſtra poſſemus, legionem Martiam, cui ego præeſſe ſolebam, & duas cohortes prætorias miſerat Hirtius nobis. Quum equites Antonii apparuiſſent, contineri neque legio Martia, neque cohortes prætoriæ potuerunt: quas ſequi cœpimus coacti, quoniam eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum ſuas copias continebat: neque ſciri volebat, ſe legiones habere: tantum equitatum, & levem armaturam oſten-

(1) Aut. Auguſt. *duas*.

oſtendebat. Poſteaquam vidit ſe invito legionem ire Panſa, ſequi ſe duas legiones juſſit tironum. Poſteaquam anguſtias paludis, & ſilvarum tranſivimus, acies eſt inſtructa a nobis duodecim cohortium. Nondum venerant legiones duæ; quum repente Antonius in aciem ſuas copias de vico produxit, & ſine mora concurrit. Primo ita pugnatum eſt, ut acrius non poſſet ex utraque parte pugnari: etſi dexterius cornu, in quo ego eram cum Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugaverat legionem trigeſimam quintam Antonii, ut amplius paſſus quingentos ultra aciem, quo loco ſteterat, proceſſerit. Itaque quum equites noſtrum cornu circuire vellent, recipere me cœpi, & levem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne averſos noſtro aggrederentur. Interim video me eſſe inter Antonianos, Antoniumque poſt me eſſe aliquanto. Repente equum immiſi ad eam legionem tironum, quæ veniebat ex caſtris, ſcuto rejecto. Antoniani me inſequi: noſtri pila conjicere velle. Ita neſcio quo fato ſum ſervatus, quod cito ſum a noſtris cognitus. In ipſa Æmilia, ubi cohors Cæſaris prætoria erat, diu pugnatum eſt. Cornu ſiniſterius, quod erat infirmius, ubi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedem referre cœperunt, quod ab equitatu circuibantur, quo vel plurimum valet Antonius. Quum omnes ſe recepiſſent noſtri ordines, recipere me noviſſimus cœpi ad caſtra. Antonius, tanquam victor, caſtra putavit ſe poſſe capere. Quo quum venit, complures ibi amiſit: nec egit quidquam. Audita re, Hirtius cum cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in ſua caſtra occurrit, copiaſque omnes ejus delevit, fugavitque eodem loco, ubi erat pugnatum, ad forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta ſe in caſtra ſua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea caſtra rediit, unde Panſa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erant oppugnatæ. Sic partem majorem ſuarum copiarum Antonius amiſit

ſit veteranarum. Nec id tamen ſine aliqua jactura cohortium prætorianarum noſtrarum, & legionis Martiæ fieri potuit. (1) Aquilæ duæ, ſigna ſexaginta ſunt relata Antonii. Res bene geſta eſt. Ad XII. Kal. Maii, ex caſtris.

31. C. ASINUS POLLIO CICERONI. S. D.

Excuſat ſe, quod ſtudium ſuum erga Remp. literis nondum declaraverit; ſeque libertatis recuperandæ cupidum oſtendit. A. U. C. 710.

MInime mirum debet tibi videri, nihil me ſcripſiſſe de rep. poſteaquam itum eſt ad arma Nam ſaltus Caſtulonenſis, qui ſemper tenuit noſtros tabellarios, etſi nunc frequentioribus latrociniis infeſtior factus eſt, tamen nequaquam tanta in mora eſt, quanta qui locis omnibus diſpoſiti ab utraque parte ſcrutantur tabellarios, & retinent. Itaque niſi nave perlatæ literæ eſſent, omnino neſcirem, quid iſtic fieret. Nunc vero nactus occaſionem, poſteaquam navigari cœptum eſt, cupidiſſime & quam creberrime potero, ſcribam ad te. Ne movear ejus ſermonibus, quem tametſi nemo eſt qui videre velit, tamen nequaquam proinde, ac dignus eſt, oderunt homines, periculum non eſt. Adeo eſt enim inviſus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo ſit. Natura autem mea, & ſtudia trahunt me ad pacis & libertatis cupiditatem. Itaque illud initium civilis belli ſæpe deflevi. Quum vero non liceret mihi nullius partis eſſe, (2) quia utrobique magnos inimicos habebam; ea caſtra fugi, in quibus plane tutum me ab inſidiis inimici ſciebam non futurum. Compulſus eo, quo minime volebam, ne in extremis eſſem, plane pericula non dubitanter adii. Cæſarem vero, quod me in tanta fortuna, modo cognitum, vetuſtiſſimo-

rum

(1) Aquilæ. *Legionum inſignia* Aquilæ. Signa *manipulorum & centuriarum*. Cellar. *vide Plinium lib. 3 cap.* 3. (2) J. F. Gron. *qui*.

rum familiarium loco habuit, dilexi ſumma cum pietate & fide. Quæ mea ſententia gerere mihi licuit, ita (1) feci, ut optimus quiſque maxime probarit. Quod juſſus ſum eo tempore, id ita feci, ut appareret invito imperatum eſſe. Cujus facti injuſtiſſima invidia erudire me potuit, quam jucunda libertas, & quam miſera ſub dominatione vita eſſet. Ita, ſi id agitur, ut rurſus in poteſtate omnia unius ſint, quicunque is eſt, ei me profiteor inimicum. Nec periculum eſt ullum, quod pro libertate aut refugiam, aut deprecer. Sed Conſules neque S. C. neque literis ſuis præceperant mihi, quid facerem. Unas enim poſt Idus Martias demum a Panſa literas accepi, in quibus hortatur me, ut ſenatui ſcribam, me & exercitum in poteſtate ejus futurum. Quod, quum Lepidus concionaretur, atque omnibus ſcriberet, ſe conſentire cum Antonio, maxime contrarium fuit. Nam quibus commeatibus, invito illo, per illius provinciam legiones ducerem? aut, ſi cætera tranſiſſem, num etiam Alpes poteram tranſvolare, quæ præſidio illius (2) tenentur? Adde huc, quod perferri literæ nulla conditione potuerunt. Sexcentis enim locis excutiuntur, deinde etiam retinentur a Lepido tabellarii. Illud me Cordubæ pro concione dixiſſe, nemo vocabit in dubium, provinciam me ulli, niſi qui ab ſenatu miſſus veniſſet, traditurum. Nam de legione triceſima tradenda quantas habuerim contentiones, quid ego ſcribam? Qua tradita, quanto pro republ. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? Hac enim legione noli acrius, aut pugnacius quidquam putare. Quare me eum exiſtima eſſe, qui primum pacis cupidiſſimus ſim; (omnes enim cives plane ſtudeo eſſe ſalvos) deinde qui & me, & remp. vindicare in libertatem paratus ſim. Quod familiarem meum in tuorum numero habes, opinione tua mihi gratius eſt. Invideo illi tamen, quod am-

(1) Al. *geſſi*, (2) Al. *tenebantur*.

ſit veteranarum. Nec id tamen ſine aliqua jactura cohortium prætorianarum noſtrarum, & legionis Martiæ fieri potuit. (1) Aquilæ duæ, ſigna ſexaginta ſunt relata Antonii. Res bene geſta eſt. Ad XII. Kal. Maii, ex caſtris.

31. C. ASINUS POLLIO CICERONI. S. D.

Excuſat ſe, quod ſtudium ſuum erga Remp. literis nondum declaraverit; ſeque libertatis recuperandæ cupidum oſtendit. A. U. C. 710.

MInime mirum debet tibi videri, nihil me ſcripſiſſe de rep. poſteaquam itum eſt ad arma Nam ſaltus Caſtulonenſis, qui ſemper tenuit noſtros tabellarios, etſi nunc frequentioribus latrociniis infeſtior factus eſt, tamen nequaquam tanta in mora eſt, quanta qui locis omnibus diſpoſiti ab utraque parte ſcrutantur tabellarios, & retinent. Itaque niſi nave perlatæ literæ eſſent, omnino neſcirem, quid iſtic fieret. Nunc vero nactus occaſionem, poſteaquam navigari cœptum eſt, cupidiſſime & quam creberrime potero, ſcribam ad te. Ne movear ejus ſermonibus, quem tametſi nemo eſt qui videre velit, tamen nequaquam proinde, ac dignus eſt, oderunt homines, periculum non eſt. Adeo eſt enim inviſus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo ſit. Natura autem mea, & ſtudia trahunt me ad pacis & libertatis cupiditatem. Itaque illud initium civilis belli ſæpe deflevi. Quum vero non liceret mihi nullius partis eſſe, (2) quia utrobique magnos inimicos habebam; ea caſtra fugi, in quibus plane tutum me ab inſidiis inimici ſciebam non futurum. Compulſus eo, quo minime volebam, ne in extremis eſſem, plane pericula non dubitanter adii. Cæſarem vero, quod me in tanta fortuna, modo cognitum, vetuſtiſſimorum

(1) Aquilæ. *Legionum inſignia* Aquilæ. Signa *manipulorum & centuriarum*. Cellar. *vide Plinium lib.* 3 *cap.* 3. (2) J. F. Gron. *qui*.

rum familiarium loco habuit, dilexi ſumma cum pietate & fide. Quæ mea ſententia gerere mihi licuit, ita (1) feci, ut optimus quiſque maxime probarit. Quod juſſus ſum eo tempore, id ita feci, ut appareret invito imperatum eſſe. Cujus facti injuſtiſſima invidia erudire me potuit, quam jucunda libertas, & quam miſera ſub dominatione vita eſſet. Ita, ſi id agitur, ut rurſus in poteſtate omnia unius ſint, quicunque is eſt, ei me profiteor inimicum. Nec periculum eſt ullum, quod pro libertate aut refugiam, aut deprecer. Sed Conſules neque S. C. neque literis ſuis præceperant mihi, quid facerem. Unas enim poſt Idus Martias demum a Panſa literas accepi, in quibus hortatur me, ut ſenatui ſcribam, me & exercitum in poteſtate ejus futurum. Quod, quum Lepidus concionaretur, atque omnibus ſcriberet, ſe conſentire cum Antonio, maxime contrarium fuit. Nam quibus commeatibus, invito illo, per illius provinciam legiones ducerem? aut, ſi cætera tranſiſſem, num etiam Alpes poteram tranſvolare, quæ præſidio illius (2) tenentur? Adde huc, quod perferri literæ nulla conditione potuerunt. Sexcentis enim locis excutiuntur, deinde etiam retinentur a Lepido tabellarii. Illud me Cordubæ pro concione dixiſſe, nemo vocabit in dubium, provinciam me ulli, niſi qui ab ſenatu miſſus veniſſet, traditurum. Nam de legione triceſima tradenda quantas habuerim contentiones, quid ego ſcribam? Qua tradita, quanto pro republ. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? Hac enim legione noli acrius, aut pugnacius quidquam putare. Quare me eum exiſtima eſſe, qui primum pacis cupidiſſimus ſim; (omnes enim cives plane ſtudeo eſſe ſalvos) deinde qui & me, & remp. vindicare in libertatem paratus ſim. Quod familiarem meum in tuorum numero habes, opinione tua mihi gratius eſt. Invideo illi tamen, quod am-

(1) Al. *geſſi*. (2) Al. *tenebantur*.

ambulat, & jocatur tecum. (1) Quæres, quanti æſtimem? ſi unquam licuerit vivere in otio, experieris. Nullum enim veſtigium abs te receſſurus ſum. Illud vehementer admiror, non ſcripſiſſe te mihi, manendo in provincia, an ducendo exercitum in Italiam reipub. magis ſatiſfacere poſſim. Ego quidem, etſi mihi tutius, ac minus laborioſum eſt manere, tamen, quia video tali tempore multo magis legionibus opus eſſe, quam provinciis, quæ præſertim recuperari nullo negotio poſſunt, conſtitui, ut nunc eſt, cum exercitu proficiſci. Deinde ex literis, quas Panſæ miſi, cognoſces omnia. Nam earum tibi exemplar miſi. XVII. Kal. April. Cordubæ. Vale.

32. C. ASINIUS POLLIO CICERONI.

Enumerat, quæ Balbus Quæſtor ſuus flagitioſe commiſerit, quæque ipſe fecerit ad exercitum in Reip. poteſtate continendum. A. U. C. 710.

BAlbus quæſtor, magna numerata pecunia, magno pondere auri, majore argenti coacto de publicis exactionibus, ne ſtipendio quidem militibus reddito, duxit ſe a Gadibus, & triduum tempeſtate retentus ad Calpen, Kal. Juniis trajecit ſeſe in regnum Bogudis plane bene peculiatus. His rumoribus, utrum Gades referatur, an Romam, (ad ſingulos enim nuntios turpiſſime conſilia mutat) nondum ſcio. Sed, præter furta, & rapinas, & virgis cæſos ſocios, hæc quoque fecit, ut ipſe gloriari ſolet, eadem, quæ (2) C. Cæſar. Ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum, hiſtrionem, ſummo ludorum die annulo aureo donatum, in quatuordecim ſeſſum deduxit: tot enim fecerat ordines equeſtris loci. Quatuorviratum ſibi prorogavit:

(1) Al. *quas res.* (2) C. Cæſar. *Fecit Balbus Gadibus, in qua urbe natus erat, eadem, quæ C. Cæſar Romæ fecerat. Nam Cæſar Laberium, cum mimum ſuum egiſſet, annulo aureo donavit, & quingentis Seſtertiis, Vide Sueton. Jul. cap.* 39. Manut.

gavit: comitia biennii biduo habuit, hoc eſt, renuntiavit quos ei viſum eſt: exules reduxit, non horum temporum, ſed illorum, quibus a ſeditioſis ſenatus trucidatus, aut expulſus eſt, Sex. Varo proconſule. Illa vero jam ne Cæſaris quidem exemplo, quod ludis Prætextam de ſuo itinere ad L. Lentulum proconſulem ſollicitandum poſuit. Et quidem, quum ageretur, flevit, memoria rerum geſtarum commotus. Gladiatoribus autem (1) Fadium quendam, militem Pompejanum, quia, quum depreſſus in ludum, bis gratis depugnaſſet, (2) auctorari ſeſe nolebat, & ad populum confugerat: primum Gallos equites immiſit in populum: (conjecti enim lapides ſunt in eum, quum abriperetur Fadius:) deinde abſtractum defodit in ludo, & vivum combuſſit; quum quidem pranſus, nudis pedibus, tunica ſoluta, manibus ad tergum rejectis inambularet, & illi miſero quiritanti, *Civis Romanus natus ſum*, reſponderet: *Abi nunc, populi fidem implora*. Beſtiis vero cives Romanos, etiam in his circulatorem quendam (3) auctionum notiſſimum hominem, Hiſpali, quia deformis erat, objecit. Cum hujuſcemodi portento res mihi fuit. Sed de illo plura coram. Nunc quod (4) præſtat, quid me velitis facere, conſtituite. Tres legiones firmas habeo: quarum unam viceſimam octavam, quum ad ſe initio belli arceſſiſſet Antonius hac pollicitatione, quo die in caſtra veniſſet, denarios (5) quingenos ſingulis militibus daturum; in victoria vero eadem præmia, quæ ſuis legionibus; (quorum quis ullum finem, aut modum futurum (6) putavit?) incitatiſſimam retinui, ægre mehercules: nec retinuiſſem, ſi uno loco habuiſſem: utpote quum ſingulæ quædam cohortes ſeditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non deſtitit literis, atque infinitis pollicitationibus incitare. Nec vero mi-

(1) Gron. *ob Fadium*. (2) Corrad. *auctore ſe ſe*.
(3) Idem. *Anthionum*. Urſin *Aventronum*.
(4) Al. *reſtat*. (5) MS. *quinquagenos*.
(6) Græv. *putarit*.

nus Lepidus urſit me & ſuis & Antonii literis, ut legionem trigeſimam mitterem ſibi. Itaque, quem exercitum neque vendere ullis præmiis volui, nec eorum periculorum metu, quæ, victoribus illis, portendebantur, diminuere, debetis exiſtimare retentum, & conſervatum reip eſſe; atque ita credere, quodcunque imperaſſetis, facturum fuiſſe, ſi, quod (1) juſſiſtis, feci. Nam & provinciam in otio, & exercitum in mea poteſtate tenui: finibus meæ provinciæ nuſquam exceſſi: militem non modo legionarium, ſed ne auxiliarium quidem ullum quoquam miſi; &, ſi quos equites decedentes nactus ſum, ſupplicio affeci. Quarum rerum fructum ſatis magnum, repub. ſalva, tuliſſe me putabo. Sed reſpub. ſi me ſatis noviſſet, & major pars ſenatus, majores ex me fructus tuliſſet. Epiſtolam, quam Balbo, quum etiam nunc in provincia eſſet, ſcripſi, legendam tibi miſi: etiam Prætextam, ſi voles legere, Gallum Cornelium familiarem meum poſcito. VI. Id. Jun. Cordubâ.

33. POLLIO CICERONI S. P.

Deplorat calamitatem Reip. quæ Mutinenſi prælio & conſules, & robur, ſobolemque militum amiſerat. A. U. C. 710.

SI vales bene eſt: ego quoque valeo. Quod tardius certior fierem de præliis apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios novem dies retinuit: tametſi tantam calamitatem reip. quam tardiſſime audire optandum eſt; ſed illis, qui prodeſſe nihil poſſunt, neque mederi. Atque utinam eodem S. C. quo Plancum & Lepidum in Italiam arceſſiſtis, me quoque juſſiſſetis venire. Profecto non accepiſſet reſp. hoc vulnus. Quo ſi qui lætantur in præſentia, quia videntur & duces & veterani Cæſaris partium interiiſſe: tamen poſtmodum neceſſe eſt doleant, quum vaſtitatem Italiæ reſpexerint. Nam & robur, & ſoboles militum inte-

riit:

(1) Lamb. *quod non juſſiſtis*.

riit: ſi quidem quæ nuntiantur, ulla ex parte vera ſunt. Neque ego non videbam, quanto uſui reipublicæ eſſem futurus, ſi ad Lepidum veniſſem. Omnem enim cunctationem ejus diſcuſſiſſem, præſertim adjutore Planco. Sed ſcribenti ad me ejuſmodi literas, quas leges, & concionibus, videlicet quas Narbone habuiſſe dicitur, ſimiles, (1) palparer plane neceſſe erat, ſi vellem commeatus, per provinciam ejus iter faciens, habere. Præterea verebar, ne, ſi antequam ego incepta perficerem, prælium confectum eſſet, pium meum conſilium raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam, quæ mihi cum Antonio, non major tamen quam (2) Planco, fuit. Itaque a Gadibus menſe Aprili binis tabellariis in duas naves impoſitis, & tibi, & conſulibus, & Octaviano ſcripſi, ut me faceretis certiorem, quonam modo plurimum poſſem prodeſſe reipub. Sed, ut rationem ineo, quo die prælium Panſa commiſit, eodem a Gadibus naves profectæ ſunt. Nulla enim poſt hiemem fuit ante eam diem navigatio. Et hercules, longe remotus ab omni ſuſpicione futuri civilis tumultus, penitus in Luſitania legiones in hibernis collocaram. Ita porro feſtinavit uterque confligere, tanquam nihil pejus timerent, quam ne ſine maximo reipub. detrimento bellum componeretur. Sed, ſi properandum fuit, nihil non ſummi ducis conſilio geſſiſſe Hirtium video. (3) Nam hæc mihi ſcribuntur ex Gallia Lepidi, & nuntiantur: Panſæ exercitum conciſum eſſe: Panſam ex vulneribus mortuum, eodem prælio Martiam legionem interiiſſe, & L. Fabatum & C. Peducæum, & D. Carfulenum: Hirtiano autem prælio & quartam legionem, & (4) omnes peræque Antonii cæſas: item Hirtii. Quartam vero, quum caſtra quoque Antonii cepiſſet, a quinta legione conciſam eſſe. Ibi Hirtium quoque periiſſe, & Pontium

 Aqui-

(1) Al. *ſimularem*. (2) Al. *cum Planco*.
(3) Al. *Nunc*. (4) Al. *omnes per equites*. Al. *præter equites*.

Aquilam: dici etiam Octavianum cecidiſſe. Quæ ſi (quod Dii prohibeant) vera ſunt, non mediocriter doleo. Antonium turpiter Mutinæ obſeſſionem reliquiſſe; ſed habere (1) equitum legiones ſub ſignis armatas tres, P. Bagienni unam, inermes bene multos. Ventidium quoque ſe cum legione ſeptima, octava, nona conjunxiſſe; ſi nihil in Lepido ſpei ſit, deſcenſurum ad extrema: & non modo nationes, ſed etiam ſervitia concitaturum. Parmam direptam: L. Antonium Alpes occupaſſe. Quæ ſi vera ſunt, nemini noſtrum ceſſandum eſt: neque expectandum, quid decernat ſenatus. Res enim cogit huic tanto incendio ſuccurrere omnes, qui aut imperium, aut nomen denique populi Romani ſalvum volunt eſſe. Brutum enim cohortes, XVII. & duas non frequentes tironum legiones, quas conſcripſerat Antonius, habere audio. Neque tamen dubito, quin omnes, qui ſuperſint de Hirtii exercitu, confluant ad eum. Nam in delectu non multum ſpei puto eſſe; præſertim quum nihil ſit periculoſius, quam ſpatium confirmandi ſeſe Antonio dari. Anni autem tempus libertatem majorem mihi dat; propterea quia frumenta aut in agris aut in villis ſunt. Itaque proximis literis conſilium meum expedietur. Nam neque deeſſe, neque ſupereſſe reipub. volo. Maxime tamen doleo, adeo & longo & infeſto itinere ad me veniri, ut die quadrageſimo poſt, aut ultra etiam, quam facta ſunt, omnia nuntientur.

34. M. LEPIDUS IMP. (2) ITER. PONT. MAX. M. T. C. S. P. D.

Narrat in Antonii adventu, quid egerit; & agit gratias Ciceroni, quod iniquis de ſe rumoribus non crediderit. A. U. C. 710.

SI vales, bene eſt: ego valeo. Quum audiſſem, Antonium cum ſuis copiis, præmiſſo L. Antonio

(1) Urſin. *equitum* CCIↃↃ. CCIↃↃ. CCIↃↃ. *ac legiones*. Manut. *V. millia*. (2) Urſin. delet *iterum*.

nio cum parte equitatus, in provinciam meam venire, cum exercitu meo a confluente Rhodano caſtra movi, ac contra eos venire inſtitui. Itaque continuis itineribus ad Forum (1) Vocontium veni, & ultra caſtra ad flumen Argenteum contra Antonianos feci. P. Ventidius ſuas legiones tres conjunxit cum eo & ultra me caſtra poſuit. Habebat antea legionem ſecundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudinem, ſed (2) inermium. Equitatum habet magnum. Nam omnis ex prælio integer diſceſſit, ita ut ſint amplius equitum ⅩⅩⅠ. Itaque ad me complures milites, & equites ab eo tranſierunt, & in dies ſingulos ejus copiæ minuuntur. Silanus, & Culeo ab eo diſceſſerunt. Nos, etſi graviter ab his læſi eramus, quod contra noſtram voluntatem ad Antonium ierant; tamen, noſtræ humanitatis, & neceſſitudinis cauſa, eorum ſalutis rationem habuimus. Nec tamen eorum opera utimur, neque in caſtris habemus, neque ulli negotio præfecimus. Quod ad bellum hoc attinet, nec ſenatui, nec reipub. deerimus. Quæ poſtea egerimus, faciam te certiorem. Etſi omni tempore ſumma ſtudia (3) officii mutuo inter nos certatim conſtiterunt pro noſtra inter nos familiaritate, & proinde diligenter ab utroque conſervata ſunt: tamen non dubito, in tanto & tam repentino reip. motu quin nonnulla de me falſis rumoribus a meis obtrectatoribus, me indigna, ad te delata ſint, quæ tuum animum magnopere moverent, pro tuo amore in remp. Ea te moderate accepiſſe, neque temere (4) credendum judicaſſe, a meis procuratoribus certior ſum factus: quæ mihi, ut debent, gratiſſima ſunt. Memini enim & illa ſuperiora, quæ abs tua voluntate profecta ſunt ad meam dignitatem augendam & ornandam: quæ perpetuo animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnopere peto, ſi meam vitam & ſtudium diligentiſſime

 ſupe-

(1) Al. *Vocontiorum*. Al. *Voconii*.
(2) Al. *inermorum*, antique. (3) Al. *officiaque*.
(4) Lamb. *credenda*.

ſuperioribus temporibus in rep. adminiſtranda, quæ Lepido digna ſunt, perſpecta habes, ut paria, aut eo ampliora reliquo tempore expectes: & proinde tua auctoritate me tuendum exiſtimes, quo tibi plura tuo merito debeo. Vale. D. XI. Kalend. Jun. ex caſtris, ex Ponte Argenteo.

35. LEPIDUS IMP. ITER. PONT. MAX. SENAT. POP. PL. Q. R. S. D.

Antonii recepti cauſam confert in milites ſuos, diſſentionem civium inique ferentes. A. U. C. 710.

SI vos, liberique veſtri valetis, bene eſt: ego quidem valeo. Deos, hominesque teſtor, Patres conſcripti, qua mente & quo animo ſemper in rempublicam fuerim, & quam nihil antiquius communi ſalute ac libertate judicarim: quod vobis brevi probaſſem, niſi mihi fortuna proprium conſilium extorſiſſet. Nam exercitus (1) cunctus conſuetudinem ſuam in civibus (2) conſervandis, communique pace, ſeditione facta, retinuit: meque tantæ multitudinis civium Romanorum ſalutis atque incolumitatis cauſam ſuſcipere, ut vere dicam, coegit. In qua re ego vos, Patres conſcripti, oro atque obſecro, ut privatis offenſionibus omiſſis, ſummæ reipublicæ conſulatis, neve miſericordiam noſtram, exercituſque noſtri, in civili diſſenſione, ſceleris loco ponatis. Quod ſi ſalutis omnium ac dignitatis rationem habueritis, melius & vobis, & reipublicæ conſuletis. Data III. Kal. Jun. a Ponte Argentio. Valete.

LI.

(1) MS. *tantus*. (2) Al. *obſervandis*.

LIBER XI.

1. D. BRUTUS M. BRUTO, ET C. CASSIO S.

D. Brutus M. Bruto & C. Caſſio, quibuſcum Cæſarem occiderat, ſermonem cum Hirtio habitum exponit, poſtulatamque a ſe liberam legationem ſignificat. A. U. C. 709.

QUO in ſtatu ſimus, cognoſcite. Heri veſperi apud me Hirtius fuit; qua mente eſſet Antonius demonſtravit; peſſima ſcilicet, & infideliſſima. Nam ſe neque mihi provinciam dare poſſe ajebat, neque arbitrari tuto in urbe eſſe quemquam noſtrum: adeo eſſe militum concitatos animos, & plebis. Quod utrumque eſſe falſum, puto vos animadvertere; atque illud eſſe verum, quod Hirtius demonſtrabat; timere eum, ne, ſi mediocre auxilium dignitatis noſtræ habuiſſemus, nullæ partes iis in rep. relinquerentur. Quum in his anguſtiis verſarer, placitum eſt mihi, ut poſtularem legationem liberam mihi, reliquiſque noſtris: ut aliqua cauſa proficiſcendi honeſta quæreretur. Hæc ſe impetraturum pollicitus eſt: nec tamen impetraturum confido: tanta eſt hominum inſolentia, & noſtri inſectatio. (1) Ac ſi dederint quod petimus, tamen paulo poſt futurum puto, ut hoſtes judicemur, aut aqua & igni interdicamur. Quid ergo eſt, inquis, tui conſilii? Dandus eſt locus fortunæ: cedendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut aliquo terrarum arbitror. Si melior caſus fuerit, revertemur Romam: ſi mediocris, in exilio vivemus; ſi peſſimus, ad noviſſima auxilia deſcendemus. Succurret fortaſſe hoc loco alicui veſtrum, cur noviſſimum tempus expectemus potius, quam nunc aliquid mo-

(1) Urſin. *aut*.

liamur? Quia, ubi conſiſtamus, non habemus; præter Sex. Pompejum, & Baſſum Cæcilium: qui mihi videntur, hoc nuntio de Cæſare allato, firmiores futuri. (1) Satis in tempore ad eos accedemus, ubi, quid valeant, ſcierimus. Pro Caſſio, & te, ſi quid me velitis recipere, recipiam. Poſtulat enim hoc Hirtius, ut faciam. Rogo vos, quamprimum mihi reſcribatis: nam non dubito quin his de rebus ante horam quartam Hirtius certiorem me ſit facturus. Quem in locum convenire poſſimus, quo me velitis venire, reſcribite. Poſt noviſſimum Hirtii ſermonem, placitum eſt mihi poſtulare, ut liceret nobis eſſe Romæ publico præſidio: quod illos nobis conceſſuros non puto. Magnam enim invidiam iis faciemus. Nihil tamen non poſtulandum putavi, quod æquum eſſe ſtatuerem.

2. BRUTUS ET CASSIUS PRÆTT. M. ANTONIO COS.

Petunt ab Antonio, an putet ipſos in Urbe, magna veteranorum militum frequentia, tutos fore. 709.

De tua fide & benevolentia in nos, niſi perſuaſum eſſet nobis, non ſcripſiſſemus hæc tibi: quæ profecto, quum iſtum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis, magnam veteranorum multitudinem Romam convenisse jam, & ad Kal. Jun. futuram multo majorem. De te ſi dubitemus, aut vereamur, ſimus noſtri diſſimiles. Sed certe, quum ipſi in tua poteſtate fuerimus, tuoque adducti conſilio dimiſerimus ex municipiis noſtros neceſſarios, neque ſolum edicto, ſed etiam literis id fecerimus: digni ſumus, quos habeas tui conſilii participes, in ea præſertim re, quæ ad nos pertinet. Quare petimus a te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos: puteſne, nos tutos fore in tanta frequentia militum veteranorum, quos etiam de (2) reponenda ara cogita-

(1) Urſin. *Satis tempore*. (2) MS. *repetenda*

gitare audimus: quod velle (1) te, probare vix quiſquam poſſe videtur, qui nos ſalvos & honeſtos velit. Nos ab initio ſpectaſſe otium, nec quidquam aliud libertate communi quæſiſſe, exitus declarat. Fallere nemo nos poteſt, niſi tu; quod certe abeſt a tua virtute & fide: ſed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. Tibi enim uni credidimus, & credituri ſumus. Maximo timore de nobis afficiuntur amici noſtri: quibus etſi tua fides explorata eſt, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum facilius impelli ab alio quolibet, quam a te retineri poſſe. Reſcribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud valde leve eſt ac nugatorium, ea te denuntiatum eſſe veteranis, quod de commodis eorum menſe Junio laturus eſſes. Quem enim impedimento futurum putas, quum de nobis certum ſit, nos quieturos? Non debemus cuiquam videri nimium cupidi vitæ, quum accidere nobis nihil poſſit ſine pernicie & confuſione omnium rerum. Vale.

3. BRUTUS ET CASSIUS PRÆTT. ANTONIO COS S. D.

Expoſtulatio ad contumelioſas, & minaces Antonii literas. A. U. C. 709.

SI vales, bene eſt. Literas tuas legimus, ſimillimas edicti tui, contumelioſas, minaces, minime dignas, quæ a te nobis mitterentur. Nos, Antoni, te nulla laceſſivimus injuria: neque miraturum credidimus, ſi prætores, & ea dignitate homines, aliquid edicto poſtulaſſemus a conſule. Quod ſi indignaris, auſos eſſe id facere: concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto & Caſſio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecuniis imperatis, exercitibus ſollicitatis, & nuntiis trans mare miſſis, quod te queſtum eſſe negas; nos quidem tibi credimus, optimo animo te feciſſe: ſed tamen neque agnoſcimus quidquam

(1) Lamb. *& probare.*

eorum; & te miramur, quum hæc reticueris, non potuiſſe continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæſaris objiceres. Illud vero quemadmodum ferendum ſit, tute cogita; non licere prætoribus, concordiæ ac libertatis cauſa, per edictum, de ſuo jure (1) decedere, quin conſul arma minetur. Quorum fiducia, nihil eſt, quod nos terreas. Neque enim decet, aut convenit nobis, periculo ulli ſubmittere animum noſtrum. Neque eſt Antonio poſtulandum, ut iis imperet, quorum opera liber eſt. Nos ſi alia hortarentur, ut bellum civile ſuſcitare vellemus, literæ tuæ nihil proficerent. NULLA enim minantis auctoritas apud liberos eſt. Sed pulchre intelligis; non poſſe nos quoquam impelli: & fortaſſis ea re minaciter agis, ut judicium noſtrum metus videatur. Nos in hac ſententia ſumus, ut te cupiamus in libera republica magnum atque honeſtum eſſe; vocemus te ad nullas inimicitias; ſed tamen pluris noſtram libertatem, quam tuam amicitiam æſtimemus. Tu etiam atque etiam vide, quid ſuſcipias, quid ſuſtinere poſſis: neque quam diu vixerit Cæſar, ſed quam non diu regnarit, fac cogites. Deos quæſumus, conſilia tua reipublicæ ſalutaria ſint ac tibi: ſin minus, ut ſalva atque honeſta republica, tibi quam minimum noceant, optamus. Pridie Nonas Sextiles.

4. D. BRUTUS IMP. COS. DESIGN. CICERONI S. D.

Res a ſe geſtas exponit: pro quibus rogat Ciceronem, ut ſibi ſua ſententia ſupplicationem decernat. 709.

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis a te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere: ſed profecto eſt ita, ut mihi perſuaſi, me tibi eſſe curæ. Progreſſus ſum ad Inalpinos cum exercitu, non tam nomen imperatorium captans, quam cupiens militibus ſatisfacere, firmoſque eos

ad

(1) Urſin. decernere. Græv. decidere.

ad tuendas noſtras res efficere: quod mihi videor conſequutus. Nam & liberalitatem noſtram, & animum ſunt experti. Cum omnium bellicoſiſſimis bellum geſſi: multa caſtella cepi, multa vaſtavi: non ſine cauſa ad ſenatum literas miſi. Adjuva nos tua ſententia: quod quum facies, ex magna parte communi commodo inſervieris. Vale.

5. M. CICERO. D. BRUTO IMP. COS. DES. S.

Excuſat ſe, quod Bruti literis non reſponderit; hortatur ad libertatem recuperandam: ſua ſtudia officiaque pollicetur. A. U. C. 709.

LUpus, familiaris noſter, quum a te veniſſet, quumque Romæ quoſdam dies commoraretur: ego eram in iis locis, in quibus maxime me tuto eſſe arbitrabar. Eo factum eſt, ut ad te Lupus ſine meis literis rediret, quum tamen curaſſet tuas ad me perferendas. Romam autem veni ad v. idus Decembris, nec habui quidquam antiquius, quam ut Panſam ſtatim convenirem: ex quo ea de te cognovi, quæ maxime optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, ſi ne illa quidem in re, quæ a te geſta eſt poſt hominum memoriam maxima, hortatorem deſideraſti. Illud tamen breviter ſignificandum videtur, populum Romanum omnia a te expectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem ſpem ponere. Tu, ſi dies noctesque memineris, quod te facere certo ſcio, quantam rem geſſeris; non obliviſcere profecto, quantæ tibi etiam nunc gerendæ ſint. Si enim iſte provinciam nactus erit, cui quidem ego ſemper amicus fui, antequam illum intellexi non modo aperte, ſed etiam libenter cum republica bellum gerere: (1) ſpem reliquam nullam video ſalutis. Quamobrem te obſecro iiſdem precibus, quibus ſenatus, populuſque Romanus, ut in perpetuum Rempublicam dominatu regio liberes: ut

P 6 prin-

(1) MS. *reliquiam nullam.*

principiis conſentiant exitus. Tuum eſt hoc munus, tuæ partes: a te hoc civitas, vel omnes potius gentes non expectant ſolum, ſed etiam poſtulant. Quanquam, quum hortatione non egeas, ut ſupra ſcripſi, non utar ea pluribus verbis: faciam illud, quod meum eſt, ut tibi omnia mea officia, ſtudia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. Quamobrem velim tibi ita perſuadeas, me cum reipublicæ cauſa, quæ mihi vita mea carior eſt, tum quod tibi ipſe faveam, tuamque dignitatem amplificari velim, tuis optimis conſiliis, amplitudini, gloriæ nullo loco defuturum. Vale.

6. M. CICERO D. BRUTO IMP. COS. DES. S.

Suam dignitatem Brutus commendaverat: reſpondet Cicero, ſibi eam etiam atque etiam curæ fore; idque jam in Senatu declaratum. A. U. C. 709.

Lupus noſter quum Romam ſexto die Mutina veniſſet, poſtridie me mane convenit, tuaque mihi mandata diligentiſſime expoſuit, & literas reddidit. Quod mihi tuam dignitatem commendas, eodem tempore exiſtimo, te mihi meam dignitatem commendare, quam mehercule non habeo tua cariorem. Quare mihi gratiſſimum facies, ſi exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec conſilium, nec ſtudium meum defuturum. Quum tribuni plebis edixiſſent, ſenatus adeſſet ad XIII. Kalend. Jan. haberentque in animo de præſidio conſulum deſignatorum referre: quanquam ſtatueram in ſenatum ante Kalend. Jan. non venire; tamen, quum eo die ipſo edictum tuum propoſitum eſſet, nefas eſſe duxi, aut ita haberi ſenatum, ut de tuis divinis in rempublicam meritis ſileretur, quod factum eſſet, niſi ego veniſſem; aut etiam, ſi quid de te honorifice diceretur, me non adeſſe. Itaque in ſenatum veni mane; quod quum eſſet animadverſum, frequen-

tiſſ-

tiſſimi ſenatores convenerunt. Quæ de te in ſenatu egerim, quæ in concione maxima dixerim, aliorum te literis malo cognoſcere. Illud tibi perſuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ eſt per ſe ampliſſima, ſummo ſemper ſtudio ſuſcepturum, & defenſurum. Quod quamquam intelligo me cum multis eſſe facturum; tamen appetam hujus rei principatum. Vale.

7. M. CICERO D. BRUTO IMP. COS. DES. S.

Hortatur Brutum, ne in ſalute populi Rom. conſervanda Senatus auctoritatem expectet, ſed voluntatem Senatus pro auctoritate habeat. A. U. C. 709.

Quum (1) adhibuiſſet domi meæ Lupus me, & Libonem, & Servium, conſobrinum tuum ; quæ mea fuerit ſententia, cognoſſe te ex C. Sejo arbitror, qui noſtro ſermoni interfuit. Reliqua, quanquam ſtatim Sejum Græcejus eſt ſubſequutus, tamen ex Græcejo poteris cognoſcere. Caput autem eſt hoc, quod te diligentiſſime percipere & meminiſſe velim, ut ne in libertate, & ſalute populi Romani conſervanda auctoritatem ſenatus expectes nondum liberi: ne & tuum factum condemnes (nullo enim publico conſilio rempublicam liberaſti, quo eſt etiam res illa major, & clarior) & adoleſcentem, vel puerum potius Cæſarem judices temere feciſſe, qui tantam cauſam publicam privato conſilio ſuſceperit: denique homines ruſticos, ſed fortiſſimos viros, civeſque optimos dementes fuiſſe judices, primum milites veteranos, commilitones tuos, deinde legionem Mar-

(1) MS. *adiiſſet. Hic* adhibere *ſignificat, quod alibi plenius* in conſilium adhibere. *Coegerat autem familiaris D. Bruti Lupus Ciceronis domi conſilium amicorum Decimi, ut illorum ſententias de re Bruti exquireret, in quod etiam Ciceronem* adhibuerat, *ideſt admiſerat, & receperat*, Victorius.

Martiam, legionem quartam, quæ ſuum conſulem hoſtem judicaverunt, ſeque ad ſalutem reipublicæ defendendam contulerunt. Voluntas ſenatus pro auctoritate haberi debet, quum auctoritas impeditur metu. Poſtremo ſuſcepta tibi cauſa jam bis eſt, ut non ſit integrum: primum idibus Martiis; deinde proxime, exercitu novo, & copiis comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus atque animatus debes eſſe, non ut nihil facias, niſi juſſus, ſed ut ea geras, quæ ab omnibus ſumma cum admiratione laudentur. Vale.

8. M. CICERO D. BRUTO IMP. COS. DES. S.

Scribit de legatis ad Antonium de pace miſſis, quæque ſit omnium de Bruto expectatio, conſenſioque ad libertatem recuperandam. A. U. C. 710.

EO tempore (1) Polla tua miſit, ut ad te, ſi quid vellem, darem literarum, quum, quid ſcriberem, non habebam. Omnia enim erant ſuſpenſa propter expectationem legatorum: qui quid egiſſent, nihil dum nuntiabatur. Hæc tamen ſcribenda exiſtimavi: primum ſenatum populumque Romanum de te laborare, non ſolum ſalutis ſuæ cauſa, ſed etiam dignitatis tuæ. Admirabilis enim eſt quædam tui nominis caritas, amorque in te ſingularis omnium civium. Ita enim ſperant, atque confidunt, ut antea rege, ſic hoc tempore regno te rempublicam liberaturum. Romæ delectus habetur, totaque Italia: ſi hic delectus appellandus eſt, quum ultro ſe offerunt omnes, tantus ardor occupavit animos hominum deſiderio libertatis, odioque diutinæ ſervitutis. De reliquis rebus a te jam expectare literas debemus, quid ipſe agas, quid noſter Hirtius, quid Cæſar meus: quos ſpero brevi tempore ſocietate victoriæ te-

(1) Polla, *ideſt Valeria Paulla uxor tua. Polla autem & Paulla dicebant veteres, ut Capo pro Caupo, olla pro Aula, ploſtrum pro plauſtrum &c.* Lamb.

tecum copulatos fore. Reliquum eſt, ut de me id ſcribam; quod te ex tuorum literis & ſpero & malo cognoſcere, me neque deeſſe ulla in re, neque unquam defuturum dignitati tuæ. Fac Valeas.

9. D. BRUTUS M. CICERONI S. D.

Rogat Ciceronem, proſpiciat, ne utrcque Conſule ad Mutinam occiſo hoſtes Reip. convaleſcant, monetque quid agendum. A. U. C. 710.

PAnſa amiſſo, quantum detrimenti reſpublica acceperit, non te præterit. Nunc auctoritate & prudentia tua proſpicias oportet, ne inimici noſtri, (1) conſulibus ſublatis, ſperent ſe convaleſcere poſſe. Ego, ne conſiſtere poſſit in Italia Antonius dabo operam: ſequar eum confeſtim. Utrumque me præſtaturum ſpero, ne aut Ventidius elabatur, aut Antonius in Italia moretur. In primis rogo te, ad hominem ventoſiſſimum Lepidum mittas, ne bellum nobis redintegrare poſſit, Antonio ſibi conjuncto. Nam de Pollione Aſinio, puto te (2) perſpicere, quid ſit facturus. Multæ, & bonæ, & firmæ ſunt legiones Lepidi & Aſinii. Neque hæc idcirco tibi ſcribo quod te non eadem advertere ſciam; ſed quod mihi perſuaſiſſimum eſt, Lepidum recte facturum nunquam, ſi forte vobis id de hoc dubium eſt. Plancum quoque confirmetis, oro: quem ſpero, pulſo Antonio, reipublicæ non defuturum. (3) Si ſe Alpes Antonius trajecerit, conſtitui præſidium in Alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem. III. Kalend. Maii, ex caſtris Regii.

D. BRU-

(1) Coſſ. ſublatis, *Hirtio & Panſa in Mutinenſi prælio.* Corradus. (2) Al. *proſpicere.*
(3) Urſin. *ſi non Alp.*

10. D. BRUTUS M. CICERONI S. D.

Queritur de quorundam malevolentia, & Reip. periculum exponit. A. U. C. 710.

NOn mihi rempublicam plus debere arbitror, quam me tibi. (1) Gratiorem me eſſe in te poſſe, quam iſti perverſi ſint in me, exploratum habes: ſi tamen hoc temporis videatur dici cauſa, malle me tuum judicium, quam ex altera parte omnium iſtorum. Tu enim a certo ſenſu, & vero judicas de nobis: quod iſti ne faciant, ſumma malevolentia & livore impediuntur. Interpellent me, quominus honoratus ſim, dum ne interpellent, quominus respublica a me commode adminiſtrari poſſit. Quæ quanto ſit in periculo, quam potero breviſſime exponam. Primum omnium, quantam perturbationem rerum urbanarum afferat obitus conſulum, quantamque cupiditatem hominibus injiciat (2) vacivitas, non te fugit. Satis me multa ſcripſiſſe, quæ literis commendari poſſint, arbitror. Scio enim cui ſcribam. Revertor nunc ad Antonium, qui ex fuga quum parvulam manum peditum haberet inermium, ergaſtula ſolvendo, omneque genus hominum arripiendo, ſatis magnum numerum videtur effeciſſe. Huc acceſſit manus Ventidii, quæ trans Apenninum itinere facto difficillimo, ad Vada pervenit, atque ibi ſe cum Antonio conjunxit. Eſt numerus veteranorum, & armatorum ſatis frequens cum Ventidio. Conſilia Antonii hæc ſint neceſſe eſt: aut ad Lepidum ut ſe conferat, ſi recipitur; aut Apennnio Alpibuſque ſe teneat, & decurſionibus per equites, quos habet multos, vaſtet ea lo-

(1) J. F. Gron. *nec gratiorem me eſſe in te poſſe, quam iſti perverſi ſint in me, Exploratum habes (ſint, an hæc temporis videantur cauſa) malle me &c.*

(2) Vacivitas. *Plautus Curcul. Ita tibi vacivitate venio laxis lactibus. Sic dicuntur ædes vacivæ, & aures vacivæ.* Grævius.

loca, in quæ incurrerit; aut rurſus ſe in Etruriam referat; quod ea pars Italiæ ſine exercitu eſt. Quod ſi me Cæſar audiſſet, atque Apenninum tranſiſſet, in tantas anguſtias Antonium (1) compuliſſem, ut inopia potius, quam ferro conficeretur. Sed neque Cæſari imperari poteſt, nec Cæſar exercitui ſuo: quod utrumque peſſimum eſt. Quum hæc talia ſint: quominus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut ſupra ſcripſi, non impedio. Hæc quemadmodum explicari poſſint, aut, a te quum explicabuntur, ne impediantur, timeo. Alere jam milites non poſſum. Quum ad rempublicam liberandam acceſſi, H S. mihi fuit pecuniæ CCCC. amplius. Tantum abeſt, ut meæ rei familiaris liberum ſit quidquam, ut omnes jam meos amicos ære alieno obſtrinxerim. (2) Septenum numerum nunc legionum alo: qua difficultate, tu arbitrare. Non, ſi (3) Varronis theſauros haberem, (4) ſuſtinere ſumptui poſſem. Quum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis ita, ſi hoc idem me in te facere ſenſeris. III. Non. Maii. ex caſtris, Dertona.

II. D. BRUTUS IMP. COS. DES. M. CICERONI S. D.

Scribit de Antonii profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, ſuoque in Remp. ſtudio, atque conſtantia. A. U. C. 710.

EOdem exemplo a te mihi literæ redditae ſunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere exiſtimo, quantum perſolvere difficile eſt. Scripſi tibi, quæ hic gererentur. In itinere eſt Antonius: ad Lepidum proficiſcitur: ne de Planco quidem ſpem adhuc abjecit, ut ex libellis ejus

(1) Al. *compuliſſet*. (2) Græv. *ſeptem nunc numerum*. (3) Varronis. *Manutius varonis, ſive baronis mavult, ut Antonius notetur, qui theſauros Cæſaris rapuerat, & aliorum*. Cellarius,

(4) Victor. *ſubſiſtere ſumptui*.

ejus animadverti, qui in me inciderunt. In quibus, quos ad Aſinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, ſcribebat. Ego tamen non habui ambiguum, & ſtatim ad Plancum miſi: & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliæ legatos expecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quæ iſtic opus erunt adminiſtrari, proſpicies, ut ex tua voluntate, reique publicæ commodo fiant. Malevolentiæ hominum in me, ſi poteris, occurres: ſi non poteris, hoc conſolabere, quod me de ſtatu meo nullis contumeliis deterrere poſſunt. Pridie Nonas Maii ex caſtris, finibus Statielleſium.

12. M. CICERO D. BRUTO IMP. COS. DES. S.

Queritur, bellum ab Antonio renovatum: & in eo Bruti culpam videtur agnoſcere. A. U. C. 710.

Tres uno die a te accepi epiſtolas; unam brevem, quam Flacco Volumnio dederas; duas pleniores: quarum alteram tabellarius T. Vibii attulit, alteram ad me miſit Lupus. Ex tuis literis, & ex Græceii oratione, non modo non reſtinctum bellum, ſed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem pro tua ſingulari prudentia, quin perſpicias, ſi aliquid firmitatis nactus ſit Antonius, omnia illa tua præclara in rempublicam merita ad nihilum eſſe ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum, ita perſuaſum omnibus, cum paucis inermis, perterritis metu, fracto animo fugiſſe Antonium. Qui ſi ita ſe habet, ut, quemadmodum audiebam de Græcejo, confligi cum eo ſine periculo non poſſit, non ille mihi fugiſſe a Mutina videtur, ſed (1) locum belli gerendi mutaſſe. Itaque homines alii fracti ſunt; nonnulli etiam querentur, quod perſequuti non ſitis. Opprimi potuiſſe, ſi celeritas adhibita eſſet, exiſtimant. Omnino EST hoc populi, maximeque noſtri, in eo potiſſimum abuti libertate, per quem eam

(1) Gul. *ſolum*.

eam conſequutus ſit. Sed tamen providendum eſt, ne quæ juſta querela eſſe poſſit. Res ſic ſe habet. Is bellum confecerit, qui Antonium oppreſſerit. Hoc quam vim habeat, te exiſtimare malo, quam me apertius ſcribere.

13. D. BRUTUS M. T. CICERONI S. D.

Excuſat tarditatem ſuam in Antonio perſequendo, & quo res in ſtatu ſit, exponit. A. U. C. 710.

JAM non ago tibi gratias. Cui enim re vix referre poſſum, huic verbis non patitur res ſatisfieri. Attendere te volo, quæ in manibus ſunt. Qua enim prudentia es, nihil te fugiet, ſi meas literas diligenter legeris. Sequi confeſtim Antonium his de cauſis, Cicero, non potui. Eram ſine equitibus, ſine jumentis: Hirtium periiſſe neſciebam: Cæſari non credebam, priuſquam conveniſſem, & collocutus eſſem. Hic dies hoc modo abiit. Poſtero die mane a Panſa ſum arceſſitus Bononiam. Quum in itinere eſſem, nuntiatum mihi eſt, eum mortuum eſſe. Recurri ad meas copiolas: ſic enim vere eas appellare poſſum. Sunt extenuatiſſimæ, & inopia omnium rerum peſſime acceptæ. Biduo me Antonius anteceſſit, (1) itinere multo majore fugiens, quam ego ſequens. Ille enim iit paſſim, ego ordinatim. Quacunque iit, ergaſtula ſolvit, homines arripuit: conſtitit nuſquam prius, quam ad Vada venit: quem locum volo tibi eſſe notum. Jacet inter Apenninum & Alpes, impeditiſſimum ad iter faciendum. Quum abeſſem ab eo millia paſſuum triginta, & ſe jam Ventidius conjunxiſſet, concio ejus ad me eſt allata: in qua petere cœpit a militibus, ut ſe trans Alpes ſequerentur: ſibi cum M. Lepido convenire. Succlamatum eſt, & frequenter a militibus Ventidianis (nam ſuos valde quam paucos habet) ſibi aut in Italia pereundum eſſe, aut vincendum. Etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent.

(1) Græv. *itinera fecit multo majora fug.*

rent. Quum ſuſtinere eos non poſſet, in poſterum diem iter ſuum contulit. Hac re mihi nunciata, ſtatim quinque cohortes Pollentiam præmiſi, meumque iter eo contuli. Hora ante præſidium meum Pollentiam venit, quam (1) Trebellius cum equitibus. Sane quam ſum gaviſus: in hoc enim victoriam puto conſiſtere. In ſpem venerant, quod neque Planci quatuor legiones omnibus ſuis copiis pares arbitrabantur: neque ex Italia tam celeriter exercitum trajici poſſe credebant. Quos ipſi adhuc ſatis arroganter Allobroges, equitatuſque omnis, qui eo præmiſſus erat a nobis, ſuſtinebant: noſtroque adventu ſuſtineri facilius poſſe confidimus. Tamen, ſi quo etiam caſu Iſaram ſe trajecerint; ne quod detrimentum reip. injungant, ſumma a nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamque ſpem de ſumma republica habere volumus, quum & nos & exercitus noſtros, ſingulari concordia conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareque operam, ut quam paratiſſimi & ab exercitu reliquiſque rebus pro veſtra ſalute contra ſceleratiſſimam conſpirationem hoſtium confligamus: qui quidem eas copias, quas diu ſimulatione reipub. (2) comparabant, ſubito ad patriæ periculum converterunt. Vale.

14. M. T. C. D. BRUTO IMP. COS. DES. S. P. D.

Ad Bruti literas reſpondet de Octaviano ornando, de legionibus ad Brutum perducendis, de pecunia, aliiſque rebus. A. U. C. 710.

Mirabiliter, mi Brute, lætor, mea conſilia, meaſque ſententias a te probari de Decemviris, de ornando (3) adoleſcente. Sed quid refert? mihi crede homini non glorioſo: plane jam, Brute, tri-

(1) Trebellius, *quem fraudatorem creditorum Cicero in Philippicis vocat.* Corrad. (2) Al. *compararant.*
(3) Adoleſcente Octaviano. Manutius.

ſrigeo. (1) Ὄργανον enim erat meum ſenatus: id eſt jam diſſolutum. Tantam ſpem attulerat exploratæ victoriæ tua præclara Mutina eruptio, fuga Antonii, conciſo exercitu, ut omnium animi relaxati ſint, meæque illæ vehementes (2) contentiones tanquam (3) σκιαμαχίαι eſſe videantur. Sed, ut ad rem redeam, legionem Martiam & quartam negant, qui illas norunt, ulla conditione ad te poſſe perduci. Pecuniæ, quam deſideras, ratio poteſt haberi, eaque habebitur. De Bruto arceſſendo, Cæſareque ad Italiæ præſidium tenendo, valde tibi aſſentior. Sed, ut ſcribis, habes obtrectatores; quos equidem facillime ſuſtineo, ſed impediunt tamen. Ex Africa legiones expectantur. Sed bellum iſtic renatum mirantur homines. Nihil tam præter ſpem unquam. Nam, die tuo natali victoria nuntiata, in multa ſæcula videbamus rempublicam liberatam. Novi timores (4) retexunt ſuperiora. Scripſiſti autem ad me iis, quas idibus Maiis dediſti, modo te accepiſſe a Planco literas, non recipi a Lepido Antonium. Id ſi ita eſt, omnia faciliora; ſin aliter, magnum (5) negotium: cujus exitum (6) ne extimeſcam, tuæ partes ſunt. Ego plus, quam feci, facere non poſſum. Te tamen, id quod ſpero, omnium maximum & clariſſimum videre cupio. Vale.

M. T. C.

(1) *Inſtrumentum.* (2) Al. *conciones*

(3) *Umbratiles pugnæ, ſive ſimulacra pugnæ.*

(4) Retexunt. *Irrita faciunt & vana. Sic Cicer. 2. in Ver. Omnia erant Metelli ejuſmodi, ut totam illius Præturam retexere videretur.* Græv.

(5) Lamb. *negotium reſtat,*

(6) Camer. *non extimeſco, tuæ &c.*

15. M. T. C. D. BRUTO IMP. COS. DES. S. P. D.

Laudat officium, & diligentiam Bruti; voluptatem, lætitiamque omnium ſignificat ex Bruti, Plancique conjunctione; eumque hortatur, ut in tuenda republ. ſeipſum vincat. A. U. C. 710.

Etſi mihi tuæ literæ jucundiſſimæ ſunt; tamen jucundius fuit, quod in ſumma occupatione tua Planco collegæ mandaſti, ut te mihi per literas excuſaret: quod fecit ille diligenter. Mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentia. Conjunctio tua cum collega, concordiaque veſtra, quæ literis communibus declarata eſt, ſenatui populoque Romano gratiſſima accidit. Quod ſupereſt, perge, mi Brute: & jam non cum aliis, ſed tecum ipſe certa. Plura ſcribere non debeo, præſertim ad te: quo magiſtro brevitatis uti cogito. Literas tuas vehementer expecto, & quidem tales, quales maxime opto.

16. M. T. C. D. BRUTO IMP. COS. DES. S. P. D.

Commendat L. Ælium Lamiam in petitione Præturæ. A. U. C. 709.

Permagni intereſt, quo tibi hæc tempore epiſtola reddita ſit, utrum, quum ſollicitudinis aliquid haberes, an, quum ab omni moleſtia vacuus eſſes. Itaque ei præcepi, quem ad te miſi, ut tempus obſervaret epiſtolæ tibi reddendæ. Nam quemadmodum coram, qui ad nos intempeſtive adeunt, moleſti ſæpe ſunt: ſic epiſtolæ offendunt, non loco redditæ. Si autem, ut ſpero, nihil te perturbat, nihil impedit, & ille, cui mandavi, ſatis ſcite & commode tempus ad te cepit adeundi: confido me, quod velim, facile a te impetraturum. L. Lamia præturam petit. Hoc ego utor uno omnium plurimum. Magna vetuſtas, magna conſuetudo intercedit; quodque plurimum valet,

valet, nihil mihi ejus eſt familiaritate jucundius. Magno præterea beneficio ejus, magnoque merito ſum obligatus. Nam Clodianis temporibus, quum equeſtris ordinis princeps eſſet, proque mea ſalute acerrime propugnaret, a Gabinio conſule relegatus eſt: quod ante id tempus civi Romano contigit nemini. Hoc quum populus Romanus meminit, me ipſum non meminiſſe turpiſſimum eſt. Quapropter perſuade tibi, mi Brute, me petere præturam. Quanquam enim Lamia ſummo ſplendore, ſumma gratia eſt, magnificentiſſimo munere ædilitio: tamen, quaſi ea ita non eſſent, ego ſuſcepi totum negotium. Nunc, ſi me tanti facis, quanti certe facis, quum equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum noſtrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod ſentio. Nihil eſt, Brute, omnia quum a te expectem, quod mihi gratius facere poſſis.

17. M. T. C. D. BRUTO IMP. S. D.

Commendat eundem Lamiam. A. U. C. 709.

Lamia uno omnium familiariſſime utor. Magna ejus in me, non dico officia, ſed merita, eaque ſunt populo Romano notiſſima. Is magnificentiſſimo munere ædilitatis perfunctus, petit præturam: omneſque intelligunt, nec dignitatem ei deeſſe, nec gratiam. Sed is ambitus (1) exſtare videtur, ut ego omnia pertimeſcam, totamque petitionem Lamiæ mihi ſuſtinendam putem. In ea re quantum me poſſis adjuvare, facile perſpicio: nec vero, quantum mea cauſa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi perſuadeas, nihil me majore ſtudio a te petere, nihil te mihi gratius facere poſſe, quam ſi omnibus tuis opibus, omni ſtudio Lamiam in petitione juveris. Quod ut facias, vehementer te rogo.

M. T. C.

(1) I. F. Gron. *inſtare*. Al. *excitari*.

18. M. T. C. D. BRUTO IMP. COS. DES. S. D.

Reprehendit in Bruto nonnullam timoris ſignificationem. A. U. C. 710.

ET tu ex mandatis, quæ Galbæ Volumnioque ad ſenatum dediſti, quid timendum ſuſpicandumque putares, ſuſpicabamur: tamen timidiora mandata videbantur, quam erat dignum tua, populique Romani victoria. Senatus autem, mi Brute, fortis eſt, & habet fortes duces. Itaque moleſte ferebat, ſe a te, quem omnium, quicumque fuiſſent, fortiſſimum judicaret, timidum atque ignavum judicari. Etenim cum, te incluſo, ſpem maximam omnes habuiſſent in tua virtute, florente Antonio; quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec vero Lepidum timebamus. Quis enim eſſet, qui illum tam furioſum arbitraretur, ut, qui in maximo bello pacem velle ſe dixiſſet, is, in optatiſſima pace bellum reipublicæ indiceret? Nec dubito, quin tu plus provideas. Sed tamen, tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia Deorum templa fecimus, renovatio timoris magnam moleſtiam afferebat. Quare velim equidem, id quod ſpero, ut plane abjectus & fractus ſit Antonius. Sin aliquid virium forte collegerit: ſentiet nec ſenatui conſilium, nec Populo Romano virtutem deeſſe, nec reipublicæ, te vivo, imperatorem. XIV. Kal. Jun.

19. D. BRUTUS M. T. CICERONI S. P. D.

Timere ſe ſcribit Reipublicæ vicem, & Vicetinos commendat. A. U. C. 710.

AD ſenatum quas literas miſi, velim prius perlegas: &, ſiqua tibi videbuntur, commutes. Neceſſario me ſcripſiſſe, ipſe animadvertes. Nam quum putarem Quartam & Martiam legiones mecum futuras, ut Druſo Pauloque pla-

cue-

cuerat, vobis aſſentientibus, minus de reliquis rebus laborandum exiſtimavi. Nunc vero quum ſim cum tironibus egentiſſimis, valde & meam, & veſtram vicem timeam neceſſe eſt. Vicetini me, & M. Brutum præcipue obſervant. His ne quam patiare injuriam fieri in ſenatu (1) vernarum cauſa, a te peto. Cauſam habent optimam, officium in rempublicam ſummum, genus (2) hominum adverſariorum ſeditioſum, & (3) inertiſſimum. XII. Kal. Jun. Vercellis.

20. D. BRUTUS IMP. COS. DES. M. T. CICERONI S. P. D.

Timere ſe ait Ciceronis cauſa: eumque monet, ut veteranorum animos ſibi conciliet. A. U. C. 710.

Quod pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaque officia cogunt, ut timeam. Sæpe enim mihi quum eſſet dictum, neque a me contemptum, noviſſime Labeo Segulius, homo ſui ſimillimus, narravit mihi, apud Cæſarem ſe fuiſſe, multumque ſermonem de te habitum eſſe: ipſum Cæſarem nihil ſane de te queſtum, niſi dictum, quod diceret, te dixiſſe, *laudandum adoleſcentem, ornandum,* (4) *tollendum;* ſe non eſſe commiſſurum, ut tolli poſſit. Hoc ego Labeonem credo illi retuliſſe, aut finxiſſe dictum, non ab adoleſcente prolatum. Veteranos vero peſſime loqui volebat Labeo me credere, & tibi ab iis inſtare periculum, maximeque indignari, quod in decemviris neque Cæſar, neque ego habiti eſſemus, atque omnia ad veſtrum arbitrium eſſent collata. Hæc quum audiſſem, & jam in itinere eſſem, committendum non putavi, prius ut Alpes tranſ-

(1) Vernarum. *Vernis comparat Vicetinorum adverſarios, ut homines nequam abjectoſque ſignificet.* Manutius. (2) Gebhard. delet *hominum*.

(3) Græv. *incertiſſimum*. (4) Tollendum. *Verbum ambiguum; nam & ad honorem, & ad necem pertinet.* Manutius.

grederer, quam, quid iſtic ageretur, ſcirem. Nam de tuo periculo, crede mihi, jactatione verborum & denuntiatione periculi ſperare eos, te pertimefacto, adoleſcente impulſo, poſſe magna conſequi præmia: & totam iſtam cantilenam ex hoc pendere, ut quamplurimum lucri faciant. Neque tamen non te cautum eſſe volo, & inſidias (1) vitantem. Nihil enim tua mihi vita poteſt eſſe jucundius, neque carius. Illud vide, ne timendo, magis timere cogare. Et quibus rebus poteſt occurri veteranis, occurras. Primum, quod deſiderant de decemviris, facias: deinde, de præmiis, ſi tibi videtur, agros eorum militum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos cenſeas ab utriſque nobis. De nummis, lente, ac ratione habita pecuniæ: ſenatum de ea re conſtituturum. Quatuor legionibus iis, quibus agros dandos cenſuiſtis, video facultatem fore ex agris (2) Syllanis, & agro Campano. Æqualiter, aut forte agros legionibus aſſignari puto oportere. Hæc me tibi ſcribere non prudentia mea hortatur, ſed amor in te, & cupiditas otii, quod ſine te conſiſtere non poteſt. Ego, niſi valde neceſſe fuerit, ex Italia non excedam. Legiones armo, paro: ſpero, me non peſſimum exercitum habiturum ad omnes caſus, & impetus hominum. De exercitu, quem Panſa habuit, legionem mihi Cæſar non remittit. Ad has literas ſtatim mihi reſcribe, tuorumque aliquem mitte, ſi quid reconditum magis erit, meque ſcire opus eſſe putaris. Vale. VIII. Kal. Jan. Eporedia.

21. M. T. C. D. BRUTO IMP. S. P. D.

Reſpondet proxime ſuperiori epiſtolæ.

Dii iſti Segulio male faciant, homini nequiſſimo omnium, qui ſunt, qui fuerunt, qui futuri ſunt. Quid? tu illum tecum ſolum, aut cum Cæſare, qui neminem prætermiſerit, quicum loqui potuerit, cui non eadem iſta dixerit? Te

(1) Lamb. *vitare*. (2) Victor. *Silani*.

Te tamen, mi Brute, ſic amo, ut debeo, quod iſtud, quidquid eſſet nugarum, me ſcire voluiſti. Signum enim magnum amoris dediſti. Nam, quod idem Segulius, veteranos queri, quod tu, & Cæſar in decemviris non eſſetis: utinam ne ego quidem eſſem! Quid enim moleſtius? Sed tamen, quum ego ſenſiſſem, de iis, qui exercitus haberent, ſententiam ferri oportere; iidem illi, qui ſolent, reclamarunt. Itaque excepti etiam eſtis, me vehementer repugnante. Quocirca Segulium negligamus, qui res novas quærit: non quo veterem comederit, (nullam enim habuit) ſed hanc ipſam recentem (1) novam devoravit. Quod autem ſcribis, te, quod pro te ipſo non facias, id pro me, ut (2) de me timeas aliquid: omni te, vir optime, mihique cariſſime Brute, de me metu libero. Ego enim, quæ provideri poterunt, non fallar in iis: quæ cautionem non habebunt, de iis non ita valde laboro. Sim enim impudens, ſi plus poſtulem, quam homini a rerum natura tribui poteſt. Quod mihi præcipis, ut caveam, ne timendo magis timere cogar, & ſapienter & amiciſſime præcipis. Sed velim tibi perſuadeas, quum te conſtet excellere hoc genere virtutis, ut nunquam extimeſcas, nunquam perturbere, me huic tuæ virtuti proxime accedere. Quamobrem neque metuam quidquam, & cavebo omnia. Sed vide, ne tua jam, mi Brute, culpa futura ſit, ſi ego quidquam timeam. Tuis enim opibus, & conſulatu tuo, etiam ſi timidi eſſemus, tamen omnem timorem abjiceremus: præſertim quum perſuaſum omnibus eſſet, mihique maxime, a te nos unice diligi. Conſiliis tuis, quæ ſcribis, de quatuor legionibus, deque agris aſſignandis ab (3) utriſque veſtrum, vehementer aſſentior. Itaque quum quidam de collegis noſtris agrariam curationem ligurirent, diſturbavi

(1) Urſin. expungit *novam*, ut gloſſema.

(2) J. F. Gron. delet *de me*.

(3) Lamb. *utroque*.

rem, totamque vobis integram reſervavi. Si quid erit occultius, & , ut ſcribis, reconditum, meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te literæ perferantur. Vale. Pridie Nonas Junii.

22. M. T. C. D. BRUTO IMP. S. P. D.

Petit a Bruto, ut Appium Claudium, qui Antonii partes ſecutus erat, in civitate retineat. 710.

CUM Appio Claudio, Caii filio, ſumma mihi neceſſitudo eſt, multis ejus officiis & meis mutuis conſtituta. Peto a te majorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel mea cauſa, ut eum auctoritate tua, quæ plurimum valet, conſervatum velis. Volo te, quum fortiſſimus vir cognitus ſis, etiam clementiſſimum exiſtimari. Magno tibi erit ornamento, nobiliſſimum adoleſcentem beneficio tuo eſſe ſalvum. Cujus quidem cauſa hoc melior debet eſſe, quod, pietate adductus propter patris reſtitutionem ſe cum Antonio conjunxit. Quare, etſi minus veram cauſam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. (1) Nutus tuus poteſt hominem ſummo loco natum, ſummo ingenio, ſumma virtute, officioſiſſimum præterea & gratiſſimum, incolumem in civitate retinere. Quod ut facias, ita a te peto, ut majore ſtudio, magiſve ex animo petere non poſſim. Vale.

23. D. BRUTUS M. T. CICERONI S. P. D.

Hortatur Ciceronem ad bene ſperandum. A.U.C. 710.

NOS hic valemus recte, & quo melius valeamus, operam dabimus. Lepidus commode de nobis ſentire videtur. Omni timore depoſito, debemus libere reipublicæ conſulere. Quod ſi omnia eſſent aliena, tamen, (2) tribus tantis exercitibus propriis reipublicæ valentibus, magnum animum habere debebas, quem & ſemper habuiſti, & nunc,

(1) Al. *nutu ſolo potes.*
(2) Tribus. *Cæſaris, Planci, & meo.*

nunc, fortuna adjuvante, augere potes. Quæ tibi ſuperioribus literis mea manu ſcripſi, terrendi tui cauſa homines loquuntur. Si (1) frenum momorderis, peream, ſi te omnes, quot ſunt, conantem loqui ferre poterint. Ego, tibi ut antea ſcripſi, dum mihi a te literæ veniant, in Italia morabor. Vale. VIII. Kal. Jun. Eporedia.

24. CICERO D. BRUTO S. P. D.

Bruti epiſtola, ſi quid antea fuerat timoris, ademptum ſignificat. Addit, quid Bruto ſit agendum, & de pecunia decreta. A. U. C. 710.

NArro tibi, antea ſubiraſcebar brevitati tuarum literarum: nunc mihi loquax eſſe videor. Te igitur imitabor. Quam multa, quam paucis! Te recte valere, operamque dare, ut quotidie melius: Lepidum commode ſentire: tribus exercitibus quidvis nos oportere confidere. Si timidus eſſem, tamen iſta epiſtola mihi omnem metum abſterſiſſes. Sed, ut mones, frenum momordi. Etenim qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio jam vigiliam meam, Brute, tibi tradere: ſed ita, ut ne deſim conſtantiæ meæ. Quod ſcribis, in Italia te moraturum, dum tibi literæ meæ veniant, ſi per hoſtem licet, non erraris. Multa enim Romæ. Sin adventu tuo bellum confici poteſt; nihil ſit antiquius. Pecunia, expeditiſſima quæ erat, tibi decreta eſt. Habes amantiſſimum (2) Servilium. Nos non deſumus. Vale. VIII. idus Junias.

(1) Si frenum momorderis, *ideſt ſi invidis & malevolis oſtenderis te reſiſtere, & coerceri nolle: ab equis contumacibus deſumpta translatio eſt.* J. F. Gronov.

(2) Al. Servium, *de quo Ep. 7. hujus lib.*

25. M. T. C. D. BRUTO S. P. D.

Scribit, ſe brevitatem in ſcribendo amare, Bruti exemplo: Reip. ſpem in ipſo, & in Planco eſſe: de M. Bruto nihil certi. A. U. C. 710.

EXpectanti mihi tuas quotidie literas, Lupus noſter ſubito denuntiavit, ut ad te ſcriberem, ſi quid vellem. Ego autem, etſi, quid ſcriberem non habebam, (acta enim ad te mitti ſciebam: inanem autem ſermonem literarum tibi injucundum eſſe audiebam) brevitatem ſequutus ſum, te magiſtro. Scito igitur, in te, & in collega ſpem omnem eſſe. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego, quemadmodum præcipis, privatis literis ad bellum commune vocare non deſino. Qui utinam adeſſet! inteſtinum urbis malum, quod eſt non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor (1) λακωνισμόν tuum. Altera jam pagella procedit. Vince, & vale. XIV. Kal. Quint.

26. D. BRUTUS IMP. M. T. CICERONI S.P.D.

Sollicitus ob Antonii cum Lepido conjunctionem, poſtulat, ut legiones ad eum mittantur, & ſtipendium. A U. C. 710.

IN (2) maximo meo dolore hoc ſolatio utor, quod intelligunt homines, non ſine cauſa me timuiſſe iſta, quæ acciderunt. Deliberent, utrum trajiciant legiones ex Africa, nec ne, & ex Sardinia: Brutum arceſſant, nec ne: & mihi ſtipendium dent, an non, decernant. Ad ſenatum literas miſi. Crede mihi, niſi iſta omnia ita fiunt, quemadmodum ſcribo, magnum nos omnes adituros periculum. Rogo te, videte, quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant. Et fide opus eſt, & celeritate. III. Non. Jun. ex caſtris.

M. CI.

(1) *Brevitatem Sermonis.*
(2) Al. *Maximo* ſine *in.*

27\. M. CICERO MATIO S.

Queſtus erat Matius, ſe a Cicerone, ut libertatis inimicum, accuſari. Cicero factum negat. 709.

NOndum ſatis conſtitui, moleſtiæne plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noſter, homo cum plenus officii, tum utriuſque noſtrum amantiſſimus. Nam quum in Tuſculanum veſperi veniſſem; poſtridie ille ad me, nondum ſatis firmo corpore quum eſſet, mane venit. Quem quum objurgarem, quod parum valetudini parceret: tum ille, nihil ſibi longius fuiſſe, quam ut me videret. Num quidnam, inquam, novi? Detulit ad me querelam tuam: de qua prius, quam reſpondeo, pauca præponam. Quantum memoria repetere præterita poſſum, nemo eſt mihi te amicus antiquior. Sed VETUSTAS habet aliquid commune cum multis, amor non habet. Dilexi te, quo die cognovi, meque a te diligi judicavi. Tuus deinde diſceſſus, iſque diuturnus, ambitio noſtra, & vitæ diſſimilitudo, non eſt paſſa voluntates noſtras conſuetudine conglutinari. Tuum tamen erga me animum agnovi multis annis ante bellum civile, quum Cæſar eſſet in Gallia. Quod enim vehementer mihi utile eſſe putabas, nec inutile ipſi Cæſari, perfeciſti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in ſuis. Multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos familiariſſime dicta, ſcripta, communicata ſunt. Graviora enim ſunt conſequuta. Et initio belli civilis, quum Brunduſium verſus ires ad Cæſarem, veniſti ad me in (1) Formianum. Primum hoc ipſum quanti, præſertim temporibus illis? Deinde oblitum me putas conſilii, ſermonis, humanitatis tuæ? Quibus

(1) Formianum. *Eſt villa Ciceronis in medio Oppidorum* Formiæ, *&* Cajetæ, *in littore poſita, unde dicta eſt villa* Cajetana, *in qua Cicero poſtea fuit cæſus. Etiamnum viſuntur reliquiæ & rudera, diciturque* la Villa di Cic. Cluver.

rebus intereſſe memini Trebatium. Nec vero oblitus ſum literarum tuarum, quas ad me miſiſti, quum Cæſari obviam (1) veniſſem in agro, ut arbitror, Trebulano. Sequutum illud tempus eſt, quum me ad Pompejum proficiſci ſive pudor meus coegit, ſive officium, ſive fortuna. Quod officium tuum, quod ſtudium, vel in abſentem me, vel in præſentes meos defuit? quem porro omnes mei & mihi & ſibi te amiciorem judicaverunt? Veni Brunduſium: oblitumne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento advolaris? quæ tua fuerit (2) aſſeſſio, oratio, confirmatio animi mei, fracti communium miſeriarum metu? Tandem aliquando Romæ eſſe cœpimus: quid defuit noſtræ familiaritati? In maximis rebus, quonam modo me gererem adverſus Cæſarem, uſus tuo conſilio ſum. In reliquis officiis cui tu tribuiſti, excepto Cæſare, præter me, ut domum ventitares, horaſque multas ſæpe ſuaviſſimo ſermone conſumeres? tum, quum etiam, ſi meminiſti, ut hæc (3) φιλοσοφούμενα ſcriberem, tu me impuliſti. Poſt Cæſaris reditum, quid tibi majori curæ fuit, quam ut eſſem ego illi quam familiariſſimus? quod effeceras. Quorſum igitur hæc oratio longior, quam putaram? quia ſum admiratus, te, qui hæc noſſe deberes, quidquam a me commiſſum, quod eſſet alienum noſtra amicitia, credidiſſe. Nam præter hæc, quæ commemoravi, quæ teſtata ſunt & illuſtria, habeo (4) multa occultiora, quæ vix verbis exequi poſſum. Omnia me tua delectant: ſed maxime maxima cum fides in amicitia, conſilium, gravitas, conſtantia; tum lepos, humanitas, literæ. Quapropter redeo nunc ad querelam. Ego, te ſuffragium tuliſſe in illa lege, primum non credidi: deinde, ſi credidiſſem, nunquam id ſine aliqua juſta cauſa exiſtimarem te feciſſe. Dignitas tua facit, ut ani-

ma-

(1) Corrad *veniſſes*. (2) Al. *acceſſio*.
(3) *Quæ a Philoſophis tractantur & diſputantur*.
(4) Al. *multo*.

madvertatur, quidquid facias: malevolentia autem hominum, ut nonnulla durius, quam a te facta ſint, proferantur. Ea tu ſi non audis, quid dicam neſcio. Equidem, ſi quando audio, tam defendo, quam me ſcio a te contra iniquos meos ſolere defendi. Defenſio autem eſt duplex. Alia ſunt, quæ (1) liquido negare ſoleam, ut de iſto ipſo ſuffragio: alia, quæ defendam a te pie fieri & humane, ut de curatione ludorum. Sed te, hominem doctiſſimum, non fugit, ſi Cæſar rex fuerit, quod mihi quidem videtur, in utramque partem de tuo officio diſputari poſſe; vel in eam, qua ego uti ſoleo, laudandam eſſe fidem & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas; vel in eam, qua nonnulli utuntur, libertatem patriæ vitæ amici anteponendam. Ex his ſermonibus utinam eſſent delatæ ad te diſputationes meæ. Illa vero duo, quæ maxima ſunt laudum tuarum, quis aut libentius, quam ego, commemorat, aut ſæpius? te & non ſuſcipiendi belli civilis graviſſimum auctorem fuiſſe, & moderandæ victoriæ: in quo qui mihi non aſſentiretur, inveni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari noſtro, qui mihi dedit cauſam harum literarum: quibus niſi credideris, me omnis officii & humanitatis expertem judicaris. Quo nec mihi gravius quidquam poteſt eſſe, nec a te alienius.

28. MATIUS CICERONI S.

Excuſatio Matii & pro ſeipſo, & contra calumniatores. A. U. C. 709.

MAgnam voluptatem ex tuis literis cepi, quod, quam ſperaram atque optaram, habere te de me opinionem cognovi. De qua etſi non dubitabam; tamen, quia maximi æſtimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. Conſcius autem mihi eram, nihil a me commiſſum eſſe, quod bo-

(1) Al. *aliquando*.

boni cujuſquam offenderet animum. Eo minus credebam, plurimis atque optimis artibus ornato tibi temere quidquam perſuaderi potuiſſe. Præſertim in quem mea propenſa & perpetua fuiſſet, atque eſſet benevolentia. Quod quum, ut volui, ſcio eſſe; reſpondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tua ſingulari bonitate & amicitia noſtra ſæpe reſtitiſti. Nota enim mihi ſunt, quæ in me poſt Cæſaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quod mortem hominis neceſſarii graviter fero, atque eum, quem dilexi, periiſſe indignor. Ajunt enim (1) patriam amicitiæ præponendam eſſe: perinde ac ſi jam vicerint, obitum ejus reipublicæ fuiſſe utilem. Sed non agam aſtute. Fateor, me ad iſtum gradum ſapientiæ non perveniſſe. Neque enim Cæſarem in diſſenſione civili ſum ſequutus: ſed amicum, re quamquam offendebar, tamen non deſerui: neque bellum unquam civile, aut etiam cauſam diſſenſionis probavi; quam etiam naſcentem extingui, ſumme ſtudui. Itaque in victoria hominis neceſſarii, neque honoris, neque pecuniæ dulcedine ſum captus: quibus præmiis reliqui minus apud eum, quam ego, quum poſſent, immoderate ſunt abuſi. Atque etiam res familiaris mea lege Cæſaris diminuta eſt; cujus beneficio plerique, qui Cæſaris morte lætantur, remanſerunt in civitate. Civibus victis ut parceretur, æque ac pro mea ſalute laboravi. Poſſum igitur, qui omnes voluerim incolumes, eum, a quo id impetratum eſt, periiſſe non indignari, quum præſertim ſidem homines illi & invidiæ & exitio fuerint? Plecteris ergo, inquiunt, quum factum noſtrum improbare audes. O ſuperbiam inauditam! alios in facinore gloriari, aliis ne dolere quidem (2) impune licere! At hæc etiam ſervis ſemper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent ſuo potius, quam alterius arbitrio: quæ nunc, ut quidem

(1) Victor. *patriæ amicitiam præponendam*. J. F. Gron. *poſtponendam*. (2) Al. *impunite*.

dem iſti dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. Sed nihil agunt. Nullius unquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate deſciſcam. NUNQUAM enim honeſtam mortem fugiendam, ſæpe etiam oppetendam putavi. Sed quid mihi ſuccenſent, ſi id opto, ut pœniteat eos ſui facti? Cupio enim, Cæſaris mortem omnibus eſſe acerbam. At debeo pro civili parte rempublicam velle ſalvam. Id quidem me cupere, niſi & ante acta vita, & reliqua mea ſpes, tacente me, probat, dicendo vincere non poſtulo. Quare majorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas: mihique, ſi ſentis expedire recte fieri, credas, nullam communionem cum improbis eſſe poſſe. An quod adoleſcens præſtiti, quum etiam errare cum excuſatione poſſem: id nunc, ætate præcipitata, commutem, ac me ipſe retexam? Non faciam: neque quod diſpliceat, committam, præterquam quod hominis mihi conjunctiſſimi ac viri ampliſſimi doleo gravem caſum. Quod ſi aliter eſſem animatus, nunquam, quod facerem, negarem: ne & in peccando improbus, & in diſſimulando timidus ac vanus exiſtimarer. At ludos, quos Cæſaris victoriæ Cæſar adoleſcens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad ſtatum reipublicæ pertinet. Quod tamen munus & hominis amiciſſimi memoriæ, ac honoribus præſtare etiam (1) mortui debui; & optimæ ſpei adoleſcenti, ac digniſſimo (2) Cæſare, petenti negare non potui. Veni etiam conſulis Antonii ſæpe domum, ſalutandi cauſa: ad quem, qui me parum patriæ amantem eſſe exiſtimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi cauſa frequentes ventitare reperies. Sed quæ hæc eſt arrogantia, quod Cæſar nunquam interpellavit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipſe non diligebat, tamen iis uterer; eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari, ne, quos velim, diligam? Sed non vereor, ne aut

(1) MS. *mortuo*. (2) Al. *Cæſari*.

meæ vitæ modeſtia parum valitura ſit in poſterum contra falſos rumores; aut ne etiam ii, qui me non amant propter meam in Cæſarem conſtantiam, non malint mei, quam ſui ſimiles amicos habere. Mihi quidem ſi optata contingent, quod reliquum eſt vitæ, in otio Rhodi degam: ſin casus aliquis interpellarit, ita ero Romæ, ut recte fieri ſemper cupiam. Trebatio noſtro magnas ago gratias, quod tuum erga me animum ſimplicem atque amicum aperuit; & quod eum, quem ſemper lubenter dilexi, quo magis jure colere, atque obſervare deberem, fecit. Bene vale, & me dilige.

29. CICERO (1) OPPIO S.

Profecturus in Græciam ſuas res Oppio commendat, commemoratis antea beneficiis ab ipſo acceptis 709.

DUbitanti mihi, quod ſcit Atticus noſter, de hoc toto conſilio profectionis, quod in utramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus acceſſit ad tollendam dubitationem, judicium & conſilium tuum. Nam & ſcripſiſti aperte, quid tibi videretur, & Atticus ad me ſermonem tuum pertulit. Semper judicavi, in te & in capiendo conſilio prudentiam ſummam eſſe, & in dando fidem: maximeque ſum expertus, quum initio civilis belli per literas te conſuluiſſem, quid mihi faciendum eſſe cenſeres; eundum ne ad Pompejum, an manendum in Italia. Suaſiſti, ut conſulerem dignitati meæ. Ex quo, quid ſentires, intellexi: (2) & ſum admiratus fidem tuam, & in conſilio dando religionem: quod quum aliud malle amiciſſimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quam illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi, & ſemper me a te di-
li-

(1) *C. Oppio, Cæſaris amiciſſimo, quem ſecutus eſt in bello civili, fuitque legatus ejus in Africa.* Manut. & Sigon.

(2) Lamb. *ſumque admir. & fid. tuam in conſ. dando, & relig.*

ligi ſenſi: & quum abeſſem, atque in magnis periculis eſſem, & me abſentem, & meos præſentes a te cultos, & defenſos eſſe memini: & poſt meum reditum quam familiariter mecum vixeris, quæque ego de te & ſenſerim & prædicarim, omnes, qui ſolent hæc animadvertere, teſtes habemus. Graviſſimum vero judicium de mea fide, & de conſtantia feciſti, quum poſt mortem Cæſaris totum te ad amicitiam meam contuliſti. Quod tuum judicium niſi mea ſumma benevolentia erga te, omnibuſque meritis comprobaro, ipſe me hominem non putabo. Tu, mi Oppi, conſervabis amorem tuum (etſi more magis hoc quidem ſcribo, quam quo te admonendum putem) meaque omnia tuebere: quæ tibi ne ignota eſſent, Attico mandavi. A me autem, quum paulum otii nacti erimus, uberiores literas expectato. Da operam, ut valeas. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

LIBER XII.

1. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Queritur, Tyranno occiſo, tyrannidem tamen non eſſe ſublatam: Caſſiumque hortatur, ut una cum M. Bruto, ejus uxoris fratre, omni perturbatione Rempub. liberet. A. U. C. 709.

Diem (1) nullum facio, mihi crede, Caſſi, de te, & de Bruto noſtro, id eſt de tota republica cogitandi: cujus omnis ſpes in nobis eſt, & in D. Bruto. Quam quidem jam habeo ipſe meliorem, republica a Dolabella meo præclariſſime geſta. Manabat enim illud malum urbanum, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & urbi, & otio diffiderem urbano. Sed ita (2) compreſſum

(1) Gebhard *nullam*.

(1) Compreſſum. *Al.* compreſſa, *ut reſpiciatur ſenſus, non vox præcedens: ideſt compreſſa turba, & ſeditio hominum perditorum.* Olivetus.

ſum eſt, ut mihi videamur omne jam ad tempus, ab illo dumtaxat ſordidiſſimo periculo tuti futuri. Reliqua magna ſunt, ac multa: ſed poſita omnia in vobis. Quamquam primum (1) quidque explicemus. Nam, ut adhuc quidem actum eſt, non regno, ſed rege liberati videmur. Interfecto enim rege, regios omnes nutus tuemur. Neque vero id ſolum, ſed etiam quæ ipſe ille, ſi viveret, non faceret, ea nos, quaſi cogitata ab illo probamus. Nec ejus quidem rei finem video. Tabulæ figuntur: immunitates dantur: pæcuniæ maximæ (2) deſcribuntur: exules reducuntur: ſenatus conſulta falſa referuntur: ut tantummodo odium illud hominis impuri, & ſervitutis dolor depulſus eſſe videatur: reſpublica jaceat in iis perturbationibus, in quas eam ille conjecit. Hæc omnia vobis ſunt expedienda; nec hoc cogitandum, ſatis jam habere rempublicam a vobis. Habet illa quidem tantum, quantum nunquam mihi in mentem venit optare: ſed contenta non eſt: & pro magnitudine & animi & beneficii veſtri a vobis magna deſiderat. Adhuc ulta ſuas injurias eſt per vos interitu tyranni: nihil amplius. Ornamenta vero ſua quæ recuperavit? an quod ei mortuo paret, quem vivum ferre non poterat? cujus (3) æra refigere debebamus, ejus etiam chirographa defendimus? At enim ita decrevimus. Fecimus id quidem temporibus cedentes, quæ valent in republica plurimum. Sed immoderate quidam, & ingrate noſtra facilitate abutuntur. Verum hæc propediem, & multa alia coram. Interim velim ſic tibi perſuadeas; mihi, cum reipublicæ quam ſemper habui cariſſimam, tum amoris noſtri cauſa, maximæ curæ eſſe tuam dignitatem. Da operam, ut valeas.

M. T. C.

(1) MS. *quid explicemus non videamus*.

(2) Al. *diſtribuuntur*.

(3) Æra refigere eſt *Leges antiquare*, *abrogare*. *Æra ſunt leges æneis tabulis inciſæ*, *proprie ipſæ tabulæ*, *quibus Leges inſcriptæ*. Grævius.

2. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Invehitur in M. Antonii tyrannicam potentiam; & Reip. ſtatum deſcribit. A. U. C. 709.

VEhementer lætor, tibi probari ſententiam, & (1) orationem meam. Qua ſi ſæpius uti liceret, nihil eſſet negotii, libertatem & rempublicam recuperare. Sed homo amens & perditus, multoque nequior, quam ille ipſe, quem tu nequiſſimum occiſum eſſe dixiſti, cædis initium quærit: nullamque aliam ob cauſam me auctorem fuiſſe Cæſaris interficiendi criminatur, niſi ut in me veterani incitentur. Quod ego periculum non extimeſco, modo veſtri facti gloriam cum mea laude (2) communicet. Ita nec Piſoni, qui in eum primus invectus eſt, nullo aſſentiente; nec mihi, qui idem triceſimo poſt die feci; nec P. Servilio, qui me eſt conſequutus, tuto in ſenatum venire licet. Cædem enim gladiator quærit, ejuſque initium ad XIII. Kal. Octob. a me ſe facturum putavit. (3) Ad quam paratus venerat, quum in villa Metelli complures dies commentatus eſſet. Quæ autem in luſtris, & in vino commentatio potuit eſſe? Itaque omnibus eſt viſus, ut ad te antea ſcripſi, vomere ſuo more, non dicere. Quare quod ſcribis, te confidere, auctoritate & eloquentia noſtra aliquid profici poſſe, nonnihil, ut in tantis malis, eſt profectum. Intelligit enim populus Romanus, tres eſſe conſulares, qui, quia, quæ de republica bene ſenſerint, libere loquuti ſunt, tuto in ſenatum venire non poſſint. Nec eſt præterea quod quidquam expectes. (4) Tuus enim neceſſarius affinitate nova delectatur. Itaque jam non eſt ſtudioſus

(1) Orationem. *Secundam in Antonium Philippicam, quæ extat.* Manut.

(2) Al *communicem.* (3) Victor. *At quam.*

(4) Tuus neceſſarius, *Lepidus. Nam Lepidus & Caſſius duas M. Bruti ſorores, habebant uxores.* Corradus:

ſus ludorum, infinitoque fratris tui plauſu dirumpitur. Alter item affinis novis commentariis Cæſaris dilenitus eſt. Sed hæc tolerabilia: illud non ferendum, quod eſt, qui veſtro anno filium ſuum conſulem futurum putet, ob eamque cauſam ſe huic latroni deſervire præſeferat. Nam L. Cotta, familiaris meus, fatali quadam deſperatione, ut ait, minus in ſenatum venit. L. Cæſar, optimus & fortiſſimus civis, valetudine impeditur. Ser. Sulpicius & ſumma auctoritare, & optime ſentiens, non adeſt. Reliquos, exceptis deſignatis, ignoſce mihi ſi non numero conſulares. Habes auctores conſilii publici: qui numerus etiam bonis rebus exiguus eſſet: quid cenſes, perditis? Quare ſpes eſt omnis in vobis: qui ſi idcirco abeſtis, ut ſitis in tuto, ne in vobis quidem. Sin aliquid dignum veſtra gloria cogitatis, velim, ſalvis nobis: ſin id minus, res tamen publica per vos brevi tempore jus ſuum recuperabit. Ego tuis neque deſum, neque deero: (1) qui ſive ad me referent, ſive non, mea tibi tamen benevolentia fideſque præſtabitur.

3. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Et hic in Antonium, ejuſque ſectam invehitur. 709.

Auget tuus amicus furorem in dies: primum in ſtatua, quam poſuit in roſtris, inſcripſit; PARENTI OPTIME MERITO: ut non modo ſicarii ſed jam etiam parricidæ judicemini. Quid dico, judicemini? judicemur potius. Veſtri enim pulcherrimi facti ille furioſus me principem dicit fuiſſe. Utinam quidem fuiſſem! moleſtus nobis non eſſet. Sed hoc veſtrum fuit: quod quum præteriit, utinam haberem, quid vobis darem conſilii. Sed ne mihi quidem ipſi reperio, quid faciendum ſit. QUID enim eſt, quod contra vim ſine vi fieri poſſit? Conſilium omne autem hoc eſt illorum, ut mortem Cæſaris perſequantur. Itaque ante diem VI. Non. Octob. productus in concionem a Ca-

(1) Græv. *qui ſi vel ad me non referent, mea tibi.*

a Canutio, turpiſſime ille quidem diſceſſit: ſed tamen ea dixit de conſervatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus. De me quidem non (1) dubitanter, quin omnia de meo conſilio & vos feciſſetis & Canutius faceret. Cætera cujuſmodi ſint, ex hoc judica, quod (2) legato tuo viaticum eripuerunt. Quid eos interpretari putas, quum hoc faciunt? Ad hoſtem ſcilicet portari. O rem miſeram! dominum ferre non potuimus; conſervo ſervimus. Et tamen, me quidem favente magis, quam ſperante, etiam nunc reſidet ſpes in virtute tua. Sed ubi ſunt copiæ? De reliquo, malo teipſum loqui tecum, quam noſtra dicta congnoſcere. Vale.

4. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Varia complectitur hæc epiſtola: de Antonii nequitia; de Senatu, de populo, de legatis ad Antonium miſſis, de ipſo Caſſio. A. U. C. 710.

Vellem idibus Martiis me ad cœnam invitaſſes: reliquiarum nihil fuiſſet. (3) Nunc me reliquiæ veſtræ exercent, & quidem præter cæteros me. Quamquam egregios conſules habemus, ſed turpiſſimos conſulares: ſenatum fortem, ſed infimo quemque honore fortiſſimum. Populo vero nihil fortius, nihil melius, Italiaque univerſa. Nihil autem fœdius Philippo, & Piſone legatis, nihil flagitioſus: qui quum eſſent miſſi, ut Antonio ex ſenatus ſententia certas res (4) renuntiarent; quum ille earum rerum nulli paruiſſet, ultro ab illo ad nos intolerabilia poſtulata retulerunt. Itaque ad nos concurritur: factique jam in re ſalutari populares ſumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, ubi denique eſſes, neſciebam. Fama nuntiabat, (5) te

(1) Al *dubitant*.

(2) Legato tuo. *Erat enim Caſſius Syriæ Proconſul.* Viaticum *de publico dari ſolitum*. Manut.

(3) Lamb. *Nunc reliquiæ nos exercent, & quidem &c.* (4) J. F. Gron. *denunciarent*.

(5) Gruter. *te ipſe in Syriam*.

te eſſe in Syria: auctor erat nemo. De Bruto, quo propius eſt, eo firmiora videntur eſſe, quæ nuntiantur. Dolabella valde vituperabatur ab hominibus non inſulſis, quod tibi tam cito ſuccederet, quum tu vix dum triginta dies in Syria fuiſſes. Itaque conſtabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua & Bruti eſt, quod exercitum præter ſpem exiſtimamini comparaſſe. Scriberem plura, ſi rem cauſamque noſſem. Nunc quæ ſcribo, ſcribo ex opinione hominum atque fama. Tuas literas avide expecto. Vale.

5. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

M. Brutum laudat, ut ad ejus imitationem Caſſium accendat. Addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium Reſp. gerebat. A. U. C. 710.

Hiemem credo adhuc prohibuiſſe, quominus de te certum haberemus, quid ageres, maximeque ubi eſſes. Loquebantur omnes tamen, credo, quod volebant in Syria te eſſe, habere copias. Id autem eo facilius credebatur, quia ſimile vero videbatur. Brutus quidem noſter egregiam laudem eſt conſequutus. Res enim tantas geſſit, tamque inopinatas, ut eæ cum per ſe gratæ eſſent, tum ornatiores propter celeritatem. Quod ſi tu ea tenes, quæ putamus, magnis ſubſidiis fulta reſpublica eſt. A prima enim ora Græciæ uſque ad Ægyptum, optimorum civium imperiis muniti erimus, & copiis. Quanquam, niſi me fallebat, res ſe ſic habebat, ut totius belli omne diſcrimen in D. Bruto poſitum videretur: qui ſi, ut ſperabamus, erupiſſet Mutina, nihil belli reliqui fore videbantur. Parvis omnino jam copiis obſidebantur, quod magno præſidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noſter Hirtius: ad Forum Cornelium Cæſar: uterque cum firmo exercitu: magnaſque Romæ Panſa copias ex delectu Italiæ comparat. Hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil niſi conſiderate, ut mihi

hi crebris literis ſignificat, acturus videbatur. Præter Bononiam, Regium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus ſtudioſiſſimam reip. Tuos (1) etiam clientes tranſpadanos mirifice conjunctos cum cauſa habebamus. Erat firmiſſimus ſenatus, exceptis conſularibus: ex quibus unus L. Cæſar firmus eſt, & rectus. Ser. Sulpicii morte magnum præſidium amiſimus. Reliqui partim inertes, partim improbi: nonnulli invident eorum laudi, quos in republica probari vident. Populi vero Romani totiuſque Italiæ mira conſenſio eſt. Hæc erant fere, quæ tibi nota eſſe vellem. Nunc autem opto, ut ab iſtis Orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

6. M T. C. C. CASSIO S. P. D.

Strabonem commendat, quaſi aliud agens; & in Caſſio Brutoque ſpem omnem Reip. ſitam eſſe dicit, ſi ad Mutinam res male geratur. A. U. C. 710.

QUI ſtatus rerum fuerit tum, quum has literas dedi, ſcire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono, & optime de republica ſentiente. Nam quid dicam, cupidiſſimo tui, qui, domo & fortunis relictis, ad te potiſſimum profectus ſit? Itaque eum tibi ne commendo quidem. Adventus ipſius ad te ſatis eum commendabit. Tu velim ſic exiſtimes, tibique perſuadeas, omne perfugium bonorum in te, & Bruto eſſe poſitum, ſi, quod nolim, adverſi quid evenerit. Res, quum hæc ſcribebam, erat in extremum (2) deducta diſcrimen. Brutus enim Mutinæ vix jam ſuſtinebat. Qui ſi conſervatus erit, vicimus: ſin (quod Dii omen avertant) omnis omnium curſus ad vos. Proinde fac animum tantum habeas, tantumque apparatum, quanto opus eſt ad univerſam rempublicam recuperandam. Vale.

M. T. C.

(1) Al. *enim*. (2) Al. *adducta*.

7. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Significat ſententiam a ſe in Senatu dictam ex Caſſii dignitate, eamque a ſe etiam in concione defenſam. A. U. C. 710.

QUanto ſtudio dignitatem tuam, & in ſenatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quam ex me, cognoſcere. Quæ mea ſententia in ſenatu facile valuiſſet, niſi Panſa vehementer obſtitiſſet. Ea ſententia dicta, productus ſum in concionem a tribuno plebis M. Servilio. Dixi de te, quæ potui, tanta contentione, quantum forum eſt: tanto clamore conſenſuque populi, ut nihil unquam ſimile viderim. Id velim mihi ignoſcas, quod (1) invita ſocru tua fecerim. Mulier timida verebatur, ne Panſæ animus offenderetur. In concione quidem Panſa dixit, matrem quoque tuam, & fratrem illam a me ſententiam noluiſſe dici. Sed me hæc non movebant: alia malebam. Favebam & reipublicæ, cui ſemper favi, & dignitati ac gloriæ tuæ. Quod autem & in ſenatu pluribus verbis diſſerui, & dixi in concione, in eo velim fidem meam liberes. Promiſi enim, & prope confirmavi, te non expectaſſe, nec expectaturum decreta noſtra: ſed teipſum tuo more rempublicam defenſurum. Et quamquam nihil dum audieramus, nec ubi eſſes, nec quas copias haberes: tamen ſic ſtatuebam, omnes, quæ in iſtis partibus eſſent, opes, (2) copiaſque tuas eſſe: per teque Aſiam provinciam confidebam jam reipublicæ recuperatam. Tu fac in augenda gloria teipſum vincas. Vale.

M. T. C.

(1) Invita Socru tua, *Servilia, M. Bruti, & tuæ uxoris matre*. Corrad.

(2) Al. *copiæque, tuas eſſe*.

8. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Lepidus victum Antonium receperat: unaque bellum adminiſtrabant. Id queritur Cicero, & Caſſium ad liberandam Remp. hortatur. A. U. C. 710.

SCelus affinis tui Lepidi, ſummamque levitatem, & inconſtantiam, ex actis, quæ ad te mitti certo ſcio, cognoſſe te arbitror. Itaque nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus, ſpemque omnem in D. Bruto, & Planco habemus: ſi verum quæris, in te, & in (1) meo Bruto, non ſolum ad præſens perfugium, ſi, quod nolim, adverſi quid acciderit, ſed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus, quæ vellemus: ſed certos auctores non habebamus. Te quidem magnum hominem & præſenti judicio, & reliqui temporis expectatione ſcito eſſe. Hoc tibi propoſito, fac, ut ad ſumma contendas. Nihil eſt tantum, quod non populus Romanus a te perfici atque obtineri poſſe judicet. Vale.

9. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renovato; Caſſium hortatur, ut in Italiam properet. 710.

BRevitas tuarum literarum me quoque breviorem in ſcribendo facit: &, vere ut dicam, non ſatis occurrit, quid ſcribam. Noſtras enim res in actis perferri ad te certo ſcio; tuas autem ignoramus. Tamquam enim clauſa ſit Aſia, ſic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppreſſo Dolabella, ſatis illos quidem conſtantes, ſed adhuc ſine auctore. Nos confectum bellum quum putaremus, repente a Lepido tuo in ſummam ſollicitudinem adducti ſumus. Itaque perſuade tibi, maximam reipublicæ ſpem in te, & in copiis eſſe tuis. Firmos omnino exercitus habemus; ſed

ea-

(1) J. F. Gronov. *M. Bruto.*

tamen, ut omnia, ut ſpero, proſpere procedant, multum intereſt te venire. Exigua eſt enim ſpes reipublicæ, nam nullam non libet dicere: ſed, quæcumque eſt, ea deſpondetur anno conſulatus tui. Vale.

10 M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Lepidum hoſtem judicatum ſcribit: & omnino rem poſcere, ut Caſſius cum exercitu in Italiam veniat. 710.

LEpidus tuus affinis, meus familiaris, pridie Kalend. Quint. ſententiis omnibus hoſtis a ſenatu judicatus eſt, cæterique, qui una cum illo a republica defecerunt: quibus tamen ad ſanitatem redeundi ante Kalend. Sept. poteſtas facta eſt. Fortis ſane ſenatus, ſed maxime ſpe ſubſidii tui. Bellum quidem, quum hæc ſcribebam, ſane magnum erat ſcelere & levitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ volumus, audimus: ſed adhuc ſine capite, ſine auctore, rumore nuntio. Quod quum ita eſſet, tamen literis tuis, quas Nonis Maii ex caſtris datas acceperamus, ita perſuaſum erat civitati, ut illum jam oppreſſum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam venire cum exercitu: ut, ſi hæc ex ſententia confecta eſſent, conſilio atque auctoritate tua (1); ſin quid forte titubatum ut ſit in bello, exercitu tuo nitemur. Quem quidem ego exercitum (2) quibuſcumque potuero rebus ornabo. Cujus rei tum tempus erit, quum, quid opis reipublicæ laturus exercitus ſit, aut quid jam tulerit, notum eſſe cœperit. Nam adhuc tantum conatus audiuntur, optimi illi quidem & præclariſſimi, ſed geſta res exſpectatur: quam quidem aut jam eſſe aliquam, aut appropinquare confido. Tua virtute, & magnitudine animi nihil eſt nobilius. Itaque optamus, ut quamprimum te in Italia videamus. Rempublicam nos habere arbitrabimur, ſi vos ha-

(1) Al. addunt *roboraremur*. (2) MSS. *verbis, quibus potero, rebuſque*.

habebimus Præclare viceramus, niſi ſpoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepiſſet Antonium. Itaque nunquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto eſt Lepidus. Ille enim ex turbulenta republica, hic ex pace & victoria bellum excitavit. Huic oppoſitos conſules deſignatos habemus; in quibus eſt magna illa quidem ſpes, ſed anceps cura propter incertos exitus præliorum. Perſuade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo eſſe omnia: vos expectari: Brutum quidem jam jamque. Quod ſi, ut ſpero, victis hoſtibus noſtris, veneritis, tamen auctoritate veſtra reſpublica exurget, & in aliquo ſtatu tolerabili conſiſtet. Sunt enim permulta, quibus erit medendum, etiam ſi reſpublica ſatis eſſe videbitur ſceleribus hoſtium liberata. Vale.

11. C. CASSIUS PROCOS. M. T. C. S. P. D.

Scribit, a quibus copias acceperit, ſeque, & Remp. commendat. Scripta eſt autem hæc epiſtola ante prœlium Mutinenſe. A. U. C. 710.

SI vales, bene eſt: ego quidem valeo. In Syriam me profectum eſſe ſcito ad L. Murcum, & Q. Criſpum, imperatores. Viri fortes, optimique cives, poſteaquam audierunt, quæ Romæ gererentur, exercitus mihi tradiderunt: ipſique mecum una fortiſſimo animo rempublicam adminiſtrant. Item legionem, quam Q. Cæcilius Baſſus habuit, ad me veniſſe ſcito. Quatuorque legiones, quas A. Allienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi eſſe ſcito. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos abſentes, remque publicam, (1) quantum opus eſt, defendas. Scire te volo, firma præſidia vobis, ſenatuique non deeſſe, ut optima ſpe, & maximo animo rempublicam defendas. Reliqua tecum aget L. Cartejus, familiaris meus. Vale. Data Nonis Martiis, ex caſtris Taricheis.

CAS-

(1) Al. *quantum eſt in te.*

12. CASSIUS PROCOS. M. CICERONI SUO S. D.

Facta mentione benevolentiæ Ciceronis erga ſe, ſuam dignitatem, ſuoſque milites commendat; ſeque, & illos optime de Repub. meritos affirmat. 710.

SI vales, bene eſt: ego quidem valeo. Legi tuas literas, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognovi. Videbaris enim non ſolum favere nobis, id quod & noſtra & reipublicæ cauſa ſemper feciſti; ſed etiam gravem curam ſuſcepiſſe, vehementerque eſſe de nobis ſollicitus. Itaque, quod te primum exiſtimare putabam, nos oppreſſa republica quieſcere non poſſe: deinde, quum ſuſpicarere, nos moliri, quod te ſollicitum eſſe & de ſalute noſtra, & de rerum eventu putabam, ſimul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Ægypto, ſcripſi ad te, tabellarioſque complures Romam miſi. Scripſi etiam ad ſenatum literas, quas reddi vetui prius, quam tibi recitatæ eſſent: ſi forte mei obtemperare mihi voluerint. Quod ſi literæ perlatæ non ſunt, non dubito, quin Dolabella, qui, nefarie Trebonio occiſo, Aſiam occupavit, tabellarios meos deprehenderit, literaſque interceperit. Exercitus omnes, qui in Syria fuere, teneo. Habeo paululum moræ, dum promiſſa militibus perſolvo. Nunc jam ſum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam commendatam tibi habeas, ſi me intelligis nullum neque periculum, neque laborem patriæ denegaſſe: ſi contra importuniſſimos latrones arma cœpi, te (1) hortante & auctore: ſi non ſolum exercitus ad rempublicam libertatemque defendendam comparavi, ſed etiam crudeliſſimis tyrannis eripui. Quos ſi occupaſſet Dolabella, non ſolum adventu, ſed etiam opinione, & expectatione exercitus ſui Antonium confirmaſſet. Quas ob res milites tuere, ſi eos mirifice de republica

blica

(1) Al. *hortatore*.

blica meritos eſſe animadvertis: & effice, ne quem pœniteat rempublicam, quam ſpem prædæ & rapinarum, ſequi maluiſſe. Item Murci, & Criſpi imperatorum dignitatem, quantum eſt in te, tuere. Nam Baſſus (1) miſere noluit mihi legionem tradere. Quod niſi milites, invito eo, legatos ad me miſiſſent, clauſam Apameam tenuiſſet, quoad vi eſſet expugnata. Hæc a te peto, non ſolum reipublicæ, quæ tibi ſemper fuit cariſſima, ſed etiam amicitiæ noſtræ nomine, quam confido apud te plurimum poſſe. Crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, ſenatus atque optimi cujuſque eſſe, maximeque tuum. De cujus voluntate aſſidue audiendo, mirifice te diligit, carumque habet. Qui ſi intellexerit, commoda ſua curæ tibi eſſe, debere etiam ſe tibi omnia putabit. Literis ſcriptis, audivi Dolabellam in Ciliciam veniſſe cum ſuis copiis. Proficiſcar in Ciliciam. Quid egerim, celeriter ut ſcias, dabo operam. Ac velim, ut meremur de republica, ſic felices ſimus. Fac valeas, meque ames. Nonis Maii, ex caſtris.

13. C. CASSIUS (2) Q. M. CICERONI S. D.

Gratulatur de victoria Mutinenſi, & res a ſe geſtas enumerat. A. U. C. 710.

SI vales, bene eſt: ego quidem valeo. Cum reipublicæ vel ſalute, vel victoria gaudemus, tum inſtauratione tuarum laudum: quod maximus conſularis maximum conſulem te ipſe viciſti, & lætamur, & mirari ſatis non poſſumus. Fatale neſcio quid tuæ virtuti datum; (3) id quod jam ſæpe experti ſumus. Eſt enim tua toga omnium armis felicior: quæ nunc quoque nobis pene victam rempublicam ex manibus hoſtium eripuit, ac reddidit. Nunc ergo vivemus liberi: nunc te, omnium maxime civis & mihi cariſſime, id quod maxime reipublicæ tenebris comperiſti,

R nunc

(1) Al. *miſer, quia noluit id, quod debuit.* Manut.

(2) Q. *ideſt Quæſtor alterius Caſſii, ut opinor, ejus, qui Cæſarem percuſſit.* Manut. (3) Græv. *idque ſæpe.*

12. CASSIUS PROCOS. M. CICERONI SUO S. D.

Facta mentione benevolentiæ Ciceronis erga ſe, ſuam dignitatem, ſuoſque milites commendat; ſeque, & illos optime de Repub. meritos affirmat. 710.

SI vales, bene eſt: ego quidem valeo. Legi tuas literas, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognovi. Videbaris enim non ſolum favere nobis, id quod & noſtra & reipublicæ cauſa ſemper feciſti; ſed etiam gravem curam ſuſcepiſſe, vehementerque eſſe de nobis ſollicitus. Itaque, quod te primum exiſtimare putabam, nos oppreſſa republica quieſcere non poſſe: deinde, quum ſuſpicarere, nos moliri, quod te ſollicitum eſſe & de ſalute noſtra, & de rerum eventu putabam, ſimul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Ægypto, ſcripſi ad te, tabellarioſque complures Romam miſi. Scripſi etiam ad ſenatum literas, quas reddi vetui prius, quam tibi recitatæ eſſent: ſi forte mei obtemperare mihi voluerint. Quod ſi literæ perlatæ non ſunt, non dubito, quin Dolabella, qui, nefarie Trebonio occiſo, Aſiam occupavit, tabellarios meos deprehenderit, literaſque interceperit. Exercitus omnes, qui in Syria fuere, teneo. Habeo paululum moræ, dum promiſſa militibus perſolvo. Nunc jam ſum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam commendatam tibi habeas, ſi me intelligis nullum neque periculum, neque laborem patriæ denegaſſe: ſi contra importuniſſimos latrones arma cœpi, te (1) hortante & auctore: ſi non ſolum exercitus ad rempublicam libertatemque defendendam comparavi, ſed etiam crudeliſſimis tyrannis eripui. Quos ſi occupaſſet Dolabella, non ſolum adventu, ſed etiam opinione, & expectatione exercitus ſui Antonium confirmaſſet. Quas ob res milites tuere, ſi eos mirifice de republica

blica

(1) Al. *hortatore*.

blica meritos eſſe animadvertis: & effice, ne quem pœniteat rempublicam, quam ſpem prædæ & rapinarum, ſequi maluiſſe. Item Murci, & Criſpi imperatorum dignitatem, quantum eſt in te, tuere. Nam Baſſus (1) miſere noluit mihi legionem tradere. Quod niſi milites, invito eo, legatos ad me miſiſſent, clauſam Apameam tenuiſſet, quoad vi eſſet expugnata. Hæc a te peto, non ſolum reipublicæ, quæ tibi ſemper fuit cariſſima, ſed etiam amicitiæ noſtræ nomine, quam confido apud te plurimum poſſe. Crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, ſenatus atque optimi cujuſque eſſe, maximeque tuum. De cujus voluntate aſſidue audiendo, mirifice te diligit, carumque habet. Qui ſi intellexerit, commoda ſua curæ tibi eſſe, debere etiam ſe tibi omnia putabit. Literis ſcriptis, audivi Dolabellam in Ciliciam veniſſe cum ſuis copiis. Proficiſcar in Ciliciam. Quid egerim, celeriter ut ſcias, dabo operam. Ac velim, ut meremur de republica, ſic felices ſimus. Fac valeas, meque ames. Nonis Maii, ex caſtris.

13. C. CASSIUS (2) Q. M. CICERONI S. D.
Gratulatur de victoria Mutinenſi, & res a ſe geſtas enumerat. A. U. C. 710.

SI vales, bene eſt: ego quidem valeo. Cum reipublicæ vel ſalute, vel victoria gaudemus, tum inſtauratione tuarum laudum: quod maximus conſularis maximum conſulem te ipſe viciſti, & lætamur, & mirari ſatis non poſſumus. Fatale neſcio quid tuæ virtuti datum; (3) id quod jam ſæpe experti ſumus. Eſt enim tua toga omnium armis felicior: quæ nunc quoque nobis pene victam rempublicam ex manibus hoſtium eripuit, ac reddidit. Nunc ergo vivemus liberi: nunc te, omnium maxime civis & mihi cariſſime, id quod maxime reipublicæ tenebris comperiſti,

R nunc

(1) Al. *miſer, quia noluit id, quod debuit.* Manut.
(2) Q. *ideſt Quæſtor alterius Caſſii, ut opinor, ejus, qui Cæſarem percuſſit.* Manut. (3) Græv. *idque ſæpe*

nunc te habebimus teſtem noſtri & in te & in conjunctiſſimam tibi rempublicam amoris: &, quæ ſæpe pollicitus es, te & taciturum, dum ſerviremus, & dicturum de me tum, quum mihi profutura eſſent; nunc illa non ego quidem dici tantopere deſiderabo, quam ſentiri a te ipſo. Neque enim omnium judicio malim me a te commendari, quam ipſe tuo judicio digne, ac mereor, commendatus eſſe: ut hæc noviſſima noſtra facta non ſubita, nec (1) inconvenientia, ſed ſimilia illis cogitationibus, quarum tu teſtis es, fuiſſe judices; meque ad optimam ſpem patriæ non minimum tibi ipſi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi propinquique digni quidem te, & merito tibi cariſſimi: eſſe etiam debent in republica proxime hos cari, qui ſtudiorum tuorum ſunt æmuli, quorum eſſe cupio tibi copiam. Sed tamen non maxima me turba puto excludi, quominus tibi vacet me excipere, & ad omnia, quæ velis & probes, producere. Animum tibi noſtrum fortaſſe probavimus: ingenium diutina ſervitus certe, qualecumque eſt, minus tamen, quam erat, paſſa eſt videri. Nos ex ora maritima Aſiæ provinciæ, & ex inſulis, quas potuimus, naves deduximus. Delectum remigum, magna contumacia civitatum, tamen ſatis celeriter habuimus. Sequuti ſumus claſſem Dolabellæ, cui (2) Lucilius præerat: qui, ſpem ſæpe tranſitionis præbendo, neque unquam (3) non (4) decedendo, noviſſime Corycum ſe contulit, & clauſo portu ſe tenere cœpit. Nos, illa relicta, quod & in caſtra pervenire ſatius eſſe putabamus, & ſiquebatur claſſis altera, quam anno priore in Bithynia Tillius Cimber comparat, cui Turulius quæſtor præerat, Cyprum petivimus. Ibi, quæ cognovimus, ſcribere ad vos quam celerrime voluimus. Dolabellam ut Tarſenſes peſſimi ſocii, ita Laodiceni multo amentiores ultro arceſſierunt: ex quibus utriſque ci-

(1) Al. *diſconvenientia*. (2) P. Manut. *Lucius*. (3) Al. delent *non*. (4) Græv. *deducendo*.

civitatibus, Græcorum militum numero, ſpeciem exercitus effecit. Caſtra habet ante oppidum Laodiceam poſito, & partem muri demolitus eſt; & caſtra oppido conjunxit. Caſſius noſter cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliariis, & quatuor millium equitatu, a millibus paſſuum viginti, caſtra habet poſita (1) Παλτῳ, & exiſtimat, ſe ſine prælio poſſe vincere. Nam jam ternis tetradrachmis triticum apud Dolabellam eſt. Niſi quid navibus Laodicenorum ſupportarit, cito fame pereat, neceſſe eſt. Ne ſupportare poſſit, & Caſſii claſſis bene magna, cui præeſt Sextilius Rufus, & tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, Patiſcus, facile præſtabunt. Volo igitur vos bene ſperare, & rempublicam ut vos iſtic expediiſtis, ita pro noſtra parte celeriter nobis expediri poſſe confidere. Vale. Data Idibus Jun. Cypro, (2) Acromaniacride.

14. LENTULUS CICERONI SUO S. P. D.

Exponit res a ſe geſtas; Rhodios accuſat: procurationem Aſiæ petit: merita ſua in Rempublicam commemorat. A. U. C. 710.

QUum Brutum noſtrum conveniſſem, eumque tardius in Aſiam venturum animadverterem, in Aſiam redii, ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quamprimum Romam mitterem. Interim cognovi, in Lycia eſſe claſſem Dolabellæ, ampliuſque centum naves onerarias, in quas exercitus ejus imponi poſſet: idque Dolabellam ea mente comparaſſe, ut, ſi Syriæ ſpes eum fruſtrata eſſet, conſcenderet in naves, & Italiam peteret, ſeque cum Antoniis, & reliquis latronibus conjungeret. Cujus rei tanto in timore fui, ut omnibus rebus relictis, cum paucioribus & minoribus navibus ad illas ire co-

(1) *Paltus, oppidum Syriæ.* Plin.

(2) Victor. *A Crommyu-acride, Cypri Promontorio.* Strabo *&* Ptolem.

natus ſim. Quæ res, ſi a Rhodiis non eſſem interpellatus, fortaſſe tota ſublata eſſet: tamen magna ex parte profligata eſt. Quum quidem claſſis diſſipata eſt: adventus noſtri timore milites duceſque effugerunt: onerariæ omnes ad unam a nobis ſunt exceptæ. Certe, quod maxime timui, videor eſſe conſequutus, ut non poſſit Dolabella in Italiam pervenire, nec ſociis ſuis firmatis, durius vobis efficere negotium. Rhodii nos, & rempublicam quam valde deſperaverint, ex literis, quas publice miſi, cognoſces. Et quidem multo (1) parcius ſcripſi, quam re vera furere eos inveni. Quod vero aliquid de his ſcripſi, mirari noli: mira eſt eorum amentia. Nec me meæ ullæ privatim injuriæ moverunt unquam: malus animus eorum in noſtram ſalutem, cupiditas partium aliarum, perſeverantia in contemptione optimi cujuſque ferenda mihi non fuit. Nec tamen omnes perditos eſſe puto. Sed iidem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompejum, qui cæteros viros clariſſimos non receperunt, iidem, tanquam aliquo fato, & nunc aut magiſtratum gerunt, aut eos qui ſunt in magiſtratu, in ſua habent poteſtate. Itaque eadem ſuperbia (2) in pravitate utuntur. Quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non ſolum utile eſt reipublicæ noſtræ, ſed etiam neceſſarium. De noſtra dignitate velim tibi ut ſemper curæ ſit: & quocunque tempore occaſionem habueris, & in ſenatu, & in cæteris rebus laudi noſtræ ſuffragere. Quoniam conſulibus decreta eſt Aſia, & permiſſum eſt iis, ut, dum ipſi venirent, darent negotium, qui Aſiam obtineant: rogo te, petas ab iis, ut hanc dignitatem potiſſimum nobis tribuant, & mihi dent negotium, ut Aſiam obtineam, dum ipſorum alteruter venit. Nam, quod (3) huc properent in magi-

(1) Gebhard. *parcius ſcripſi. Mirari noli*. Deletque omnia verba interjecta.

(2) Al. *& pravitate*. (3) Græv. *hoc*.

giſtratu venire, aut exercitum mittere, cauſam non habent. Dolabella enim in Syria eſt, & ut tu divina tua mente proſpexiſti, & prædicaſti; dum iſti venient, Caſſius eum opprimet. Excluſus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando male acceptus, nulla alia confiſus urbe, Laodiceam, quæ eſt in Syria ad mare, ſe contulit. Ibi ſpero celeriter eum pœnas daturum. Nam neque, quo refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantum exercitum Caſſii ſuſtinere. Spero etiam confectum eſſe jam, & oppreſſum Dolabellam. Quare non puto, Panſam & Hirtium in conſulatu properaturos in provincias exire, ſed Romæ acturos conſulatum. Itaque, ſi ab his petieris, ut interea nobis procurationem Aſiæ dent, ſpero te poſſe impetrare. Præterea mihi promiſerunt Panſa & Hirtius coram, & abſenti mihi ſcripſerunt; Verrioque noſtro Panſa affirmavit, ſe daturum operam, ne in ſuo conſulatu mihi ſuccedatur. Ego porro non, medius fidius, cupiditate provinciæ produci longius ſpatium mihi volo. Nam mihi fuit iſta provincia plena laboris, periculi, detrimenti. Quæ ego ne fruſtra ſubierim, neve prius, quam reliquias meæ diligentiæ conſequar, decedere cogar, valde laboro. Nam ſi potuiſſem, quam exegeram, pecuniam univerſam mittere, poſtularem, ut mihi ſuccederetur. Nunc, quod Caſſio dedi, quod Trebonii morte amiſimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, reique publicæ non præſtiterunt, id conſequi, & reficere volo. Quod aliter non poteſt fieri, niſi ſpatium habuero. Id ut per te conſequar, velim, ut ſolet, tibi curæ ſit. Ego me de republica puto eſſe meritum, ut non provinciæ iſtius beneficium expectare debeam, ſed tantum, quantum Caſſius, & Bruti, non ſolum illius facti, periculique ſocietate, ſed etiam hujus temporis ſtudio, & virtute. Primus enim ego (1) leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellæ ad rempubli-

(1) Al. *legiones*.

eam traduxi, Caſſioque tradidi: primus delectus habui pro ſalute omnium contra conjurationem ſceleratiſſimam: ſolus Caſſio, & reipublicæ Syriam exercitusque, qui ibi erant, conjunxi. Nam, nisi ego tantam pecuniam, tantaque præſidia, & tam celeriter Caſſio dediſſem, ne auſus quidem eſſet ire in Syriam, & nunc non minora pericula reipublicæ a Dolabella inſtarent, quam ab Antonio. Atque hæc omnia is feci, qui ſodalis & familiariſſimus Dolabellæ eram, conjunctiſſimus ſanguine Antoniis; provinciam quoque illorum beneficio habebam: ſed (1) πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν, omnibus meis bellum primus indixi. Hæc etſi adhuc non magnopere mihi tuliſſe fructum animadverto, tamen non deſpero: nec defatigabor permanere non ſolum in ſtudio libertatis, ſed etiam in labore & periculis. Attamen, ſi etiam aliqua gloria juſta & merita provocabimur, ſenatus & optimi cujuſque officiis, majore cum auctoritate apud cæteros erimus, & eo plus prodeſſe reipublicæ poterimus. Filium tuum, ad Brutum quum veni, videre non potui, ideo quod jam in hiberna cum equitibus erat profectus. Sed, medius fidius, ea eſſe eum opinione, & tua, & ipſius, & in primis mea cauſa gaudeo. Fratris enim loco mihi eſt, qui ex te natus, teque dignus eſt. Vale. D. IV. Kal. Jun. Pergæ.

14. P. LENTULUS P. F. PROQUÆST. PROPR. COSS. PRÆTT. TRIBB. PL. SEN. P. Q. R. S. P. D.

Hic quoque res a ſe geſtas exponit; invehitur in Rhodios: de Dolabella optabilia nuntiat. A. U. C 710.

SI valetis, liberique veſtri valent, bene eſt: ego valeo. Scelere Dolabellæ oppreſſa Aſia, in proximam provinciam Macedoniam, præſidiaque reipublicæ quæ M. Brutus, vir clariſſimus, tenebat, me contuli, & id egi, ut per quos celerrime poſſent, Aſia provincia, vectigaliaque in veſtram

(1) *Patriam meam magis amans.*

ſtram poteſtatem redigerentur. Quod quum pertimuiſſet Dolabella, &, vaſtata provincia, correptis vectigalibus, (1) præcipue civibus Romanis omnibus crudeliſſime denudatis ac (2) divenditis, celerius Aſia exceſſiſſet, quam eo præſidium adduci potuiſſet: diutius morari, aut expectare præſidium non neceſſe habui: & quamprimum ad meum officium revertendum mihi eſſe exiſtimavi, ut & reliqua vectigalia exigerem, &, quam depoſui, pecuniam colligerem; (3) quidquid ex ea correptum eſſet, aut quorum id culpa accidiſſet, cognoſcerem quamprimum, & vos de omni re facerem certiores. Interim quum per inſulas in Aſiam naviganti mihi nuntiatum eſſet, claſſem Dolabellæ in Lycia eſſe, Rhodioſque naves complures inſtructas & paratas in aqua habere; cum iis navibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparaverat Patiſcus Proquæſtor, homo mihi cum familiaritate, tum etiam ſenſibus in republica conjunctiſſimus, Rhodum reverti, confiſus auctoritate veſtra, ſenatuſque conſulto, quo hoſtem Dolabellam judicaratis; fœdere quoque, quod cum iis M. Marcello, Ser. Sulpicio conſulibus renovatum erat; quo juraverant Rhodii, eoſdem hoſtes ſe habituros, quos ſenatus, populuſque Romanus. Quæ res nos vehementer fefellit. Tantum enim abſuit, ut illorum præſidio noſtram firmaremus claſſem, ut etiam a Rhodiis urbe, portu, ſtatione, quæ extra urbem eſt, commeatu, aqua deniqua prohiberentur noſtri milites: nos vix ipſi ſingulis cum navigiolis reciperemur. Quam indignitatem (4) diminutionemque majeſtatis, non ſolum juris noſtri, ſed etiam imperii, populique Romani idcirco tulimus, quod, interceptis literis, cognoramus, Dolabellam, ſi deſperaſſet de Syria Ægyptoque, quod neceſſe erat fieri, in naves cum omnibus ſuis latronibus, at-

 que

(1) Ruben. *præcipuis*. (2) Corrad. *divexatis*.

(3) Græv. *quid*.

(4) Ruben. *diminutionemque non ſolum juris noſtri, ſed etiam majeſtatis imp.*

que omni pecunia conſcendere eſſe paratum, Italiamque petere: idcirco etiam naves onerarias, quarum minor nulla erat duûm millium (1) amphorûm, contractas in Lycia a claſſe ejus obſideri. Hujus rei timori, Patres conſcripti, percitus, injurias perpeti, & cum contumelia etiam noſtra omnia prius experiri malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in urbem, & in ſenatum eorum, quam diligentiſſime potui, cauſam reipublicæ egi, periculumque omne, quod inſtaret, ſi ille latro cum omnibus ſuis naves conſcendiſſet, expoſui. Rhodios autem (2) tanta in pravitate animadverti, ut omnes firmiores putarent, quam bonos; ut hanc concordiam, & conſpirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propenſe non crederent eſſe factam; ut patientiam ſenatus, & optimi cujuſque manere etiam nunc confiderent, nec potuiſſe audere quemquam Dolabellam hoſtem judicare: ut denique omnia, quæ improbi fingebant, magis vera exiſtimarent, quam quæ vere facta erant, & a nobis docebantur. Qua mente etiam ante noſtrum adventum, poſt Trebonii indigniſſimam cædem, cæteraque tot, tamque nefaria facinora, binæ profectæ erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidem novo exemplo, contra leges ipſorum, prohibentibus iis, qui tum magiſtratus gerebant. Hæc ſive timore (ut dictitant) de agris, quos in continenti habent, ſive furore, ſive potentia paucorum (qui & antea pari contumelia viros clariſſimos affecerant, & nunc maximos magiſtratus gerentes) nullo exemplo, neque (2) veſtra ex parte, neque noſtro præſentium, neque imminenti Italiæ, urbique noſtræ periculo, ſi ille parricida cum ſuis latronibus, navibus ex Aſia Syriaque expulſus, Italiam petiiſſet, mederi,

(1) Amphorûm. *Antiquiſſimus Grammaticus Julius Romanus admonuit* Amphorûm *dici quum additur numerus*; Amphorarum *per ſe, ut eſt apud Cariſium*. Manut. (2) Al. *tanta importunitate*.

(3) J. F. Gron. *veſtro*.

deri, quum facile poſſent, (1) voluerunt. Nonnullis etiam ipſi magiſtratus veniebant in ſuſpicionem, detinuiſſe nos, & (2) demorati eſſe, dum claſſis Dolabellæ certior fieret de adventu noſtro. Quam ſuſpicionem conſequutæ res aliquot auxerunt, maxime, quod ſubito ex Lycia Sext. Marius, & C. Titius, legati Dolabellæ, a claſſe diſceſſerunt, navique longa profugerunt, onerariis relictis: in quibus colligendis non minimum temporis laboriſque (3) conſumpſerunt. Itaque, quum ab Rhodo cum iis, quas habueramus, navibus in Lyciam veniſſemus, naves onerarias recepimus, dominiſque reſtituimus: idemque, quod maxime verebamur, ne poſſet Dolabella cum ſuis latronibus in Italiam venire, timere deſiimus: claſſem fugientem perſequuti ſumus uſque Sydam, quæ extrema regio eſt provinciæ meæ. Ibi cognovi, partem navium Dolabellæ diffugiſſe, reliquas Syriam Cyprumque petiiſſe. Quibus disjectis, quum ſcirem, C. Caſſii, ſingularis civis & ducis, claſſem maximam fore præſto in Syria, ad meum officium reverti: daboque operam, ut meum ſtudium & diligentiam vobis, Patres conſcripti, reique publicæ præſtem, pecuniamque, quam maximam potero, & quam celerrime cogam, omnibuſque cum rationibus ad vos mittam. Si percurrero provinciam, & cognovero, qui nobis & reipublicæ fidem præſtiterunt in conſervanda pecunia a me depoſita; quique (4) ſcelere, ultro deferentes pecuniam publicam, hoc munere ſocietatem facinorum cum Dolabella inierunt, faciam vos certiores. De quibus, ſi vobis videbitur, ſi, ut meriti ſunt, graviter conſtitueritis, noſque veſtra auctoritate firmaveritis; facilius & reliqua exigere vectigalia, & exacta ſervare poterimus. Interea, quo commodius vectigali tueri, provinciamque ab injuria defendere poſſim a præſidium neceſſarium voluntariumque comparavi. His literis ſcriptis, milites circiter xxx. quos,

 Dol-

(1) Al. *noluerunt* (2) Græv. *demorari*.
(3) Al. *conſumpſerant*. (4) Lamb. *ſcelerate*.

Dolabella ex Aſia conſcripſerat, e Syria fugientes in Pamphyliam venerunt. Hi nuntiaverunt, Dolabellam Antiochiam, quæ in Syria eſt, veniſſe: non receptum: conatum eſſe aliquoties vi introire: repulſum ſemper eſſe cum magno ſuo detrimento. Itaque, centum circiter amiſſis, ægris relictis, noctu Antiochia profugiſſe Laodiceam verſus: ea nocte omnes fere Aſiaticos milites ab eo diſceſſiſſe: ex his ad octingentos Antiochiam rediiſſe, & ſe iis tradidiſſe, qui, a Caſſio relicti, urbi illi præerant; cæteros per Amanum in Ciliciam deſcendiſſe: quo ex numero ſe quoque eſſe dicebant: Caſſium autem cum ſuis omnibus copiis, nuntiatum eſſe, quatridui iter Laodicea abfuiſſe tum, quum Dolabella eo tenderet. Quamobrem opinione celerius, confido ſceleratiſſimum latronem pœnas daturum. Quarto Nonas Junias, Pergæ.

16. TREBONIUS CICERONI S.

Gratulatur de Ciceronis filii indole ad virtutem: verſus, in malum civem a ſe conſcriptos, mittit: petit, ut includatur in Ciceronis ſcripto de Cæſaris interitu. A. U. C. 709.

SI vales bene eſt. Athenas veni ad XI. Kal. Jun. atque ibi, quod maxime optabam, vidi filium tuum, deditum optimis ſtudiis ſummaque modeſtiæ fama. Qua ex re quantam voluptatem cepe-rim, ſcire potes etiam me tacente. Non enim neſcis, quanti te faciam, & quam pro noſtro veterrimo veriſſimoque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modo tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare: nihil adoleſcente tuo, atque adeo noſtro (nihil enim mihi a te poteſt eſſe ſejunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis ſunt, eſt: aut ſtudioſius earum artium, quas tu maxime amas, hoc eſt, optimarum. Itaque tibi, quod vere facere poſſum, libenter quoque gratulor, nec

mi-

minus etiam nobis: quod eum, quem neceſſe erat diligere, qualiſcumque eſſet, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. Qui quum mihi in ſermone injeciſſet, ſe velle Aſiam viſere, non modo invitatus, ſed etiam rogatus eſt a me, ut id potiſſimum, nobis obtinentibus provinciam, faceret. Cui nos & caritate & amore tuum officium præſtaturos, non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus una cum eo ſit, ne putes in Aſia feriatum illum ab iis ſtudiis, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingreſſum pleno gradu cohortari non intermittemus, quo in dies longius, diſcendo exercendoque ſe, procedat. Vos quid (1) ageretis in republica quum has literas dabam, non ſciebam. Audiebam quædam turbulenta, quæ ſcilicet cupio eſſe falſa, ut aliquando otioſa libertate fruamur: quod vel minime adhuc mihi contigit. Ego tamen nactus in navigatione noſtra puſillum laxamenti, concinnavi tibi munuſculum ex inſtituto meo: & (2) dictum, cum magno noſtro honore a te dictum, concluſi, & tibi infra ſubſcripſi. In quibus verſiculis ſi tibi quibuſdam verbis (3) εὐθυῤῥημονέστερος videbor; turpitudo perſonæ ejus, in quam liberius invehimur, nos vindicabit. Ignoſces etiam iracundiæ noſtræ, quæ juſta eſt in ejuſmodi & homines & cives. Deinde, qui magis hoc Lucilio licuerit aſſumere libertatis, quam nobis? quum, etiam ſi odio (4) par fuerit in eos, quos læſit, tamen certe non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu, ſicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimum ad tuos ſermones. Namque illud non dubito, quin, ſi quid de interitu Cæſaris ſcribas, non patiaris, me minimam partem & rei, & amoris tui ferre. Vale.

R 6 &

(1) Al. *egeritis*. (2) Dictum. *Dicere dicta uſitatum apud Ciceronem*. Manutius.

(3) *Rectiloquentior, hoc eſt, liberior in loquendo.*

(4) Al. *pari*.

& matrem, (1) meoſque tibi commendatos habe. D. VIII. Kalendas Junias. Athenis.

17. CICERO CORNIFICIO (2) COLLEGÆ S. D.

Varia ſcribit, de rumoribus e Syria allatis, de Civitatis otio, de Oratore a ſe ſcripto, de ſuo ſtudio in Cornificium; is autem Syriam regebat, ut infra patet. A. U. C. 708.

GRata mihi vehementer eſt memoria noſtri tua, quam ſignificaſti literis: quam ut conſerves, non quo de tua conſtantia dubitem, ſed quia mos eſt ita rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuoſiora quædam nuntiata ſunt; quæ, quia tibi ſunt propiora, quam nobis, tua me cauſa magis movent, quam mea. Romæ ſummum otium eſt: ſed ita, ut malis ſalubre aliquod, & honeſtum negotium: quod ſpero fore. Video id curæ eſſe Cæſari. Me ſcito, dum tu (3) abſis, quaſi occaſionem quamdam & licentiam nactum, ſcribere audacius, & cætera quidem fortaſſe, quæ etiam tu concederes: ſed proxime ſcripſi de optimo genere dicendi; in quo ſæpe ſuſpicatus ſum, te a judicio noſtro, ſic ſcilicet, ut (4) doctum hominem a non indocto, paululum diffidere. Huic tu libro maxime velim ex animo, ſi minus, gratiæ cauſa ſuffragere. Dicam tuis, ut eum, ſi velint, deſcribant, ad teque mittant. Puto enim, etiamſi rem minus probabis, tamen in iſta ſolitudine, quidquid a me profectum ſit, jucundum tibi fore. Quod mihi exiſtimationem tuam dignitatemque commendas, facis tu quidem omnium more; ſed velim ſic exiſtimes, me cum amori, quem inter nos mutuum eſſe intelligam, plurimum tribuam, tum de ſummo ingenio, & de optimis tuis ſtudiis, & de

(1) Al. *fratreſque meos*. (2) Collegæ *in Auguratu*. Manutius. (3) Lamb. *abes*.

(4) Doctum hominem. *Scripſit & Cornificius de Arte Rhetorica, ut auctor eſt Quintil. lib.* 3. Manut.

& de ſpe ampliſſimæ dignitatis ita judicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

18. CICERO CORNIFICIO COLLEGÆ S. D.

Purgat ſe de infrequentia literarum: prudentiam Cornificii, gravitatemque laudat præſentem Reipublicæ ſtatum accuſat, cum Cæſaris excuſatione. 708.

Quod extremum fuit in epiſtola, quam a te proxime accepi, ad id primum reſpondebo. Animum adverti enim, hoc vos magnos oratores facere nonnunquam. Epiſtolas requiris meas. Ego autem nunquam, quum mihi (1) denuntiatum eſſet a tuis ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis literis intelligere, te nihil commiſſurum eſſe temere, nec ante, quam ſciſſes, quo iſte neſcio qui Cæcilius Baſſus erumperet, quidquam certi conſtituturum: id ego & ſperaram, prudentia tua fretus; &, ut confiderem, fecerunt tuæ gratiſſimæ mihi literæ. Idque ut facias quam ſæpiſſime, ut, & quid tu agas, & quid agatur, ſcire poſſim, & etiam quid acturus ſis, valde te rogo. Etſi periniquo patiebar animo, te a me digredi: tamen eo tempore me conſolabar, quod & in ſummum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis diſcedere. Utrumque contra accidit. Iſtic enim bellum eſt exortum, hic pax conſequuta: ſed tamen ejuſmodi pax, in qua ſi adeſſes, multa te non delectarent: ea tamen, quæ ne ipſum Cæſarem quidem delectent. BELLORUM enim civilium hi ſemper exitus ſunt, ut non ea ſolum fiant, quæ velit victor, ſed etiam ut iis mos gerendus ſit, quibus adjutoribus ſit parta victoria. Equidem ſic jam obdurui, ut (2) ludis Cæſaris noſtri æquiſſimo animo viderem T. Plancum, audirem Laberii, & Publii poemata. Nihil mihi tam deeſſe ſcito quam quicum hæc familiariter, docteque rideam. Is tu eris,

(1) Al *renunciatum*.

(2) Ludis, *quos Cæſar dedit victor ex Hiſpania reverſus, ut ait Suetonius*. Manutius.

eris, ſi quamprimum veneris. Quod ut facias, non mea ſolum, ſed etiam tua intereſſe arbitror. Vale.

19. M. T. CICERO CORNIFICIO S. D.

Gratulatur de Syriæ adminiſtratione, eamque optat a bello vacuam: quod ſi bellum ſit, ſuadet, quid ſit agendum. A. U. C. 709.

Libentiſſime legi tuas literas, in quibus jucundiſſimum mihi fuit, quod cognovi, meas tibi redditas eſſe. Non enim dubitabam, quin eas lubenter lecturus eſſes: verebar, ut redderentur. Bellum, quod eſt in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam eſſe a Cæſare, ex tuis literis cognovi. (1) Eamdem rem tibi volo bene & feliciter evenire. Quod ita fore confido, fretus & induſtria & prudentia tua. Sed de Parthici belli ſuſpicione quod ſcribis, ſane me commovit. Quantum copiarum haberes, cum ipſe conjectura conſequi poteram, tum ex tuis literis cognovi. Itaque opto, ne ſe illa gens moveat hoc tempore, dum ad te legiones ex perducantur, quas audio duci. Quod ſi pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet uti conſilio M. Bibuli, qui ſe oppido munitiſſimo, & copioſiſſimo tamdiu tenuit, quamdiu in provincia Parthi fuerunt. Sed hæc melius ex re, & ex tempore conſtitues. Mihi quidem uſque curæ erit, quid agas, dum, quid egeris, ſciero. Literas ad te nunquam habui cui darem, quin dederim. A te, ut idem facias, peto; in primiſque, ut ita ad tuos ſcribas, ut me tuum (2) ſentiant eſſe. Vale.

20. CICERO CORNIFICIO.

Jocatur, quia Cornificius Sinueſſanæ villæ hoſpitio uti noluerat, & crebras ab eo literas petit. A. U. C. 709.

Gratæ mihi tuæ literæ, niſi quod Sinueſſanum diverſoriolum contempſiſti. Quam quidem

(1) Lamb. *eam rem*. (2) Al. *ſciant*.

dem contumeliam villa puſilla iniquo animo ferret, niſi in Cumano, & Pompejano reddideris (1) πάντα περὶ πάντων. Sic igitur facies, meque amabis, & ſcripto aliquo laceſſes. Ego enim reſpondere facilius poſſum, quam provocare. Quod ſi, (2) ut es, ceſſabis, laceſſam: (3) nec tua ignavia etiam inertiam afferet. Plura otioſus. Hæc, quum eſſem in ſenatu, exaravi. Vale.

21. M.T CICERO CORNIFICIO S. D.

Commendat Anicium Senatorem, ejuſque negotia, & dignitatem. A. U. C. 709.

CAjus Anicius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum ſuorum cauſa legatus eſt in Africam legatione libera. Eum velim (4) rebus omnibus adjuves, operamque des, ut quam commodiſſime ſua negotia conficiat. In primiſque, quod ei cariſſimum eſt, dignitatem ejus tibi commendo: idque a te peto, quod ipſe in provincia facere ſum ſolitus, non rogatus, ut omnibus ſenatoribus lictores darem: quod (5) idem acceperam & cognoveram, a ſummis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies: cæteriſque rebus omnibus ejus dignitati, reique, ſi me amas, conſules. Id erit mihi gratiſſimum. Da operam, ut valeas.

22. M.T.CICERO CORNIFICIO S.P.D.

Narrat de ſtatu Reip. poſt Cæſaris mortem; hortaturque Cornificium, ut Provinciam retineat in poteſtate Reipub. A. U. C. 709.

NOS hic cum homine gladiatore, omnium nequiſſimo collega (6) noſtro, Antonio, bellum gerimus: ſed non pari (7) conditione, contra arma

(1) *Omnia de omnibus*. (2) Gebhard. *ut es delicatus*. (3) Lamb. *ne tua ignavia etiam mihi inertiam afferat*. (4) MSS. *rationibus*. (5) Græv. *id*. (6) Victor. *veſtro*. (7) MSS. *contentione*.

ma verbis. At etiam de te concionatur: nec impune. Nam ſentiet, quos laceſſierit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perſcribi ab aliis: a me futura debes cognoſcere; quorum quidem non eſt difficilis conjectura. Oppreſſa omnia ſunt: nec habent ducem boni: noſtrique (1) τυραννοκτόνοι longe gentium abſunt. (2) Panſa & ſentit bene, & loquitur fortiter: Hirtius noſter tardius convaleſcit. Quid futurum ſit, plane neſcio. Spes tamen una eſt, aliquando populum Romanum majorum ſimilem fore. Ego certe reipublicæ non deero: &, quidquid acciderit, a quo mea culpa abſit, animo forti feram. Illud profecto, quoad potero, tuam famam & dignitatem tuebor. Ad XIII. Kal. Jan. ſenatus frequens mihi eſt aſſenſus, cum de cæteris rebus magnis & neceſſariis, tum de provinciis ab iis, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, niſi qui ex ſenatus conſulto ſucceſſiſſet. Hoc ego cum reipublicæ cauſa cenſui, tum mehercule in primis retinendæ dignitatis tuæ. Quamobrem te amoris noſtri cauſa rogo, reipublicæ cauſa hortor, ut ne cui quidquam juris in tua provincia eſſe patiare: atque ut omnia referas ad dignitatem, qua nihil poteſt eſſe præſtantius. Vere tecum agam, ut neceſſitudo noſtra poſtulat. In Sempronio, ſi meis literis obtemperaſſes, maximam ab omnibus laudem adeptus eſſes. Sed illud & præteriit & levius eſt. Hæc magna res eſt. Fac ut provinciam retineas in poteſtate reipublicæ. Plura ſcripſiſſem, niſi tui feſtinarent. Itaque Cherippo noſtro me velim excuſes.

23. M.T.CICERO P.CORNIFICIO S.D.

Primum reſpondet ad ea, quæ de Provincia Cornificii a Stratorio cognoverat: deinde quaſi formam Reipublicæ mittit: & philoſophiam laudat. 709.

OMnem conditionem imperii tui, ſtatumque provinciæ mihi demoſtravit Stratorius. O multa intolerabilia locis omnibus! Sed, quo tua ma-

(1) *Tyrranicidæ*. (2) Al. *de Coſſ. creatis Panſa*.

major dignitas, eo quæ tibi acciderunt, minus ferenda. Neque enim, quæ tu propter magnitudinem & animi & ingenii moderate fers, a te non ulciſcenda ſunt, etiam ſi non ſunt dolenda. Sed hæc poſterius. Rerum urbanarum acta tibi mitti certo ſcio. Quod ni ita putarem, ipſe perſcriberem, in primiſque Cæſaris Octaviani conatum: de quo multitudini fictum ab Antonio (1) crimen videtur, ut in pecuniam adoleſcentis impetum faceret. Prudentes autem, & boni viri & credunt factum, & probant. Quid quæris? magna ſpes eſt in eo. Nihil eſt, quod non exiſtimetur laudis & gloriæ cauſa facturus. Antonius autem, noſter familiaris, tanto ſe odio eſſe intelligit, ut quum interfectores ſuos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. Ad VII. Idus Octob. Brunduſium (2) venerat, profectus obviam legionibus Macedonicis quatuor: quas ſibi conciliare pecunia cogitabat, eaſque ad urbem adducere, & in cervicibus noſtris collocare. Habes formam reipublicæ, ſi in caſtris poteſt eſſe reſpublica, in qua tuam vicem ſæpe doleo, quod nullam partem per ætatem ſanæ & ſalvæ reipublicæ guſtare potuiſti. Atque antehac quidem ſperare ſaltem licebat, nunc etiam id ereptum eſt. Quæ enim eſt ſpes, quum in concione dicere auſus ſit Antonius, Canutium apud eos ſibi locum quærere, quibus, ſe ſalvo, locus in civitate eſſe non poſſet? Equidem & hæc & omnia, quæ homini accidere poſſunt, ſic fero, ut philoſophiæ magnam habeam gratiam, quæ me non modo ab ſollicitudine abducit, ſed etiam contra omnes fortunæ impetus armat: tibique idem cenſeo faciendum, nec, a quo culpa abſit, quidquam in malis numerandum. Sed hæc tu melius. Stratorium noſtrum cum ſemper probaſſem, tum maxime in tuis rebus ſummam ejus fidem, diligentiam, pruden-tiam-

(1) Crimen. *Dicebat Antonius comprehendiſſe ſe domi ſuæ quos ad ſe occidendum Octavianus miſiſſet.* Manutius. (2) Lamb. *ierat.*

tiamque cognovi. Da operam, ut valeas. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

24. M. T. CICERO CORNIFICIO S. P. D.

Hortatur Cornificium, ut omni cura in Rempublicam incumbat. Scribit de legatis ad Antonium a Senatu miſſis. Pinarium commendat. A. U. C. 710.

Ego nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modo (1) laudandi tui, ſed ne ornandi quidem. Sed mea ſtudia erga te, & officia malo tibi ex tuorum literis, quam ex meis eſſe nota. Te tamen hortor, ut omni cura in rempublicam incumbas. Hoc eſt animi, hoc eſt ingenii tui, hoc ejus ſpei, quam habere debes amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re alias ad te pluribus. Quum enim hæc ſcribebam, in expectatione erant omnia. Nondum legati redierant, quos ſenatus non ad pacem deprecandam, ſed ad bellum denuntiandum miſerat, niſi legatorum nuntio paruiſſet. Ego tamen, ut primum occaſio data eſt, meo priſtino more rempublicam defendi: me principem Senatui, populoque Romano profeſſus ſum: nec, poſteaquam ſuſcepi cauſam libertatis, minimum tempus amiſi tuendæ ſalutis libertatiſque communis. Sed hæc quoque te ex aliis malo. T. Pinarium, familiariſſimum meum, tanto tibi ſtudio commendo, ut majore non poſſim. Cui cum propter omnes virtutes, tum etiam propter ſtudia communia ſum amiciſſimus. Is procurat rationes, negotiaque Dionyſii noſtri, quem & tu multum amas, & ego omnium plurimum. Ea tibi ego (2) non debeo commendare: ſed commendo tamen. (3) Facies igitur, ut ex Pinarii, gratiſſimi hominis, literis tuum & erga illum & erga Dionyſium ſtudium perſpiciamus. Vale.

M. T.

(1) J. F. Gron. *ornandi tui, ſed ne laudandi quidem.*

(2) Gul. *commendo, tametſi non debeo commendare.* (3) Al. *facias.*

25. M. T. CICERO CORNIFICIO S. P. D.

Scribit, ex literis Cornificii S. C. eſſe factum: hortatur, ut Reipublicæ cauſam amplectatur: Lucceio ſe nulla re defuturum pollicetur. A. U. C. 710.

Liberalibus (1) literas accepi tuas, quas mihi Cornificius altero viceſimo die, ut dicebat, reddidit. Eo die non fuit ſenatus, neque poſtero. Quinquatribus (2), frequenti ſenatu, cauſam tuam egi, non invita Minerva. Etenim eo ipſo die ſenatus decrevit, ut Minerva noſtra, cuſtos urbis, quam turbo dejecerat, reſtitueretur. Panſa tuas literas recitavit. Magna ſenatus approbatio conſequuta eſt cum ſummo gaudio, & offenſione Minotauri, (3) id eſt Calviſii, & Tauri. Factum de te S. C. honorificum. Poſtulabatur, ut etiam illi notarentur: ſed Panſa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primum in ſpem libertatis ingreſſus ſum, &, cunctantibus cæteris, ad XIII. Kalend. Januarii, fundamenta jeci reipublicæ, eo ipſo die providi multum, atque habui rationem dignitatis tuæ. Mihi enim eſt aſſenſus ſenatus de obtinendis provinciis. Nec vero poſtea deſtiti labefactare eum, qui ſumma cum tua injuria contumeliaque reipublicæ, provinciam abſens obtinebat. Itaque crebras, vel potius quotidianas compellationes meas non tulit, ſeque in urbem recepit invitus: neque ſolum ſpe, ſed certa re jam, & poſſeſſione deturbatus eſt. Meo juſtiſſimo honeſtiſſimoque convicio te tuam dignitatem ſumma tua virtute tenuiſſe, provinciæque honoribus ampliſſimis affectum, vehementer guadeo. Quod te mihi de Sempronio purgas, accipio excuſationem: fuit

(1) Liberalibus. *XVI. Kal Aprilis, qui dies Baccho dicatus erat.* Manutius. (2) Quinquatribus. *XIV. Kal. Aprilis, Minervæ dies feſtus. Ovid. Faſt. lib. 3. Una dies media eſt, & fiunt ſacra Minervæ, Nominaque a junctis quinque diebus habent.*

(3) P. Manut. verba hæc explodit, ut gloſſem-

fuit enim illud quoddam (1) cæcum tempus ſervitutis. Ego tuorum conſiliorum auctor, dignitatiſque fautor, iratus temporibus, in Græciam, deſperata libertate, rapiebar: quum me Eteſiæ, quaſi boni cives, relinquentem rempublicam proſequi noluerunt: Auſterque adverſus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium (2) retulit: atque inde ventis, remis in patriam omni feſtinatione properavi: poſtridieque in ſumma reliquorum ſervitute liber unus fui. Sic ſum in Antonium invectus, ut ille non ferret, omnemque ſuum vinolentum furorem in me unum effunderet: meque cum elicere vellet ad cædis cauſam, tum tentaret inſidiis: quem ego ructantem, & nauſeantem conjeci in Cæſaris Octaviani plagas. Puer enim egregius præſidium ſibi primum, & nobis, deinde ſummæ reipublicæ comparavit: qui niſi fuiſſet, Antonii reditus a Brunduſio peſtis patriæ fuiſſet. Quæ deinceps acta ſint, ſcire te arbitror. Sed redeamus ad illud, unde divertimus. Accipio excuſationem tuam de Sempronio. Neque enim ſtatuti quid in tanta perturbatione habere potuiſti. *Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores poſtulat*, ut ait (3) Terentius. Quamobrem, mi Quinte, conſcende nobiſcum, & quidem ad puppim. Una navis eſt jam bonorum omnium: quam quidem, nos damus operam, ut rectam teneamus: utinam proſpero curſu. Sed, quicunque venti erunt, ars noſtra certe non aberit. Quid enim præſtare aliud virtus poteſt? Tu fac, animo magno ſis & excelſo: cogiteſque, omnem dignitatem tuam cum republica conjunctam eſſe debere. P. Luccejum mihi meum commendas, quem quibuſcunque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem & Panſam collegas noſtros, homines in conſulatu reipublicæ ſalutares, alieno ſane tempore amiſimus, republica Antoniano quidem latrocinio liberata, ſed nondum omnino expli-

(1) Id. *neceſſarium*. Victor *egregium*. Al. *grave*.
(2) Gul. *appulit*. (3) *Andr. I. Sc.* 2. 18.

plicata: quam nos, ſi licebit, more noſtro tuebimur: quamquam admodum ſumus jam defatigati. Sed NULLA laſſitudo impedire officium, & fidem debet. Verum hæc hactenus. Ab aliis te de me, quam a me ipſo, malo cognoſcere. De te audiebamus ea, quæ maxime vellemus. De Cn. Minutio, quem tu quibuſdam literis ad cœlum laudibus extuliſti, rumores duriores erant. Id quale ſit, omninoque quid iſtic agatur, facias me velim certiorem.

26. CICERO CORNIFICIO S. D.

Heredes (1) *Turii commendat*. A. U. C. 709.

QUintus Turius, qui in Africa negotiatus eſt, vir bonus & honeſtus, heredes fecit ſimiles ſui Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, C. Annejum, Q. Conſidium Gallum, L. Servilium Poſthumum, C. (2) Rubellinum. Ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quam commendatione. Tanta enim liberalitate ſe tua uſos prædicabant, ut iis plus a te tributum intelligerem, quam ego te auderem rogare. Audebo tamen: ſcio enim, quantum ponderis mea commendatio ſit habitura. Quare a te peto, ut ad eam liberalitatem, qua ſine meis literis uſus es, quam maximus his literis cumulus accedat. Caput autem eſt meæ commendationis, ne patiare Erotem Turium, Q. Turii libertum, ut adhuc fecit, hereditatem Turianam avertere; cæteriſque omnibus rebus habeas eos commendatiſſimos. Magnam ex eorum ſplendore, & obſervantia capies voluptatem. Quod ut velis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T.

(1) Urſin. *Curii* ubique. (2) Idem *Rubellum*.

27. M. T. CICERO Q. CORNIFICIO S. P. D.
Aufidii equitis Rom. Africana negotia commendat: A. U. C. 709.

SExtus Aufidius & obſervantia, qua me colit, accedit ad proximos: & ſplendore equiti Romano nemini cedit. Eſt autem ita temperatis moderatiſque moribus, ut ſumma ſeveritas ſumma cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ ſunt in Africa, ita commendo, ut majore ſtudio, magiſve ex animo commendare non poſſim. Pergratum mihi feceris, ſi dederis operam, ut is intelligat, meas apud te literas maximum pondus habuiſſe. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

28. M. T. CICERO Q. CORNIFICIO S. P. D.
Cornificii factum non probat, quia non animadverterat in quoſdam Lilybæo minantes: ſtudium in Remp. laudat. De omittenda gratiarum actione aſſentitur. Addit de pecunia, & de Rep. 710.

ASſentior tibi, eos, quos ſcribis (1) Lilybæo minari, iſtic pœnas dare debuiſſe: ſed metuiſti, ut ais, ne nimis liber in ulciſcendo viderere. Metuiſti igitur, ne gravis civis, (2) ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quod ſocietatem reipublicæ conſervandæ, tibi mecum a patre acceptam, renovas, gratum eſt: quæ ſocietas inter nos ſemper, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas. Nec enim id inter nos facere debemus. Senatus ſæpius pro dignitate ſua (3) appellaretur, ſi abſentibus conſulibus, unquam, niſi ad rem novam, cogeretur. Itaque nec

(1) Lilybæo. *Tria Siciliæ Promontoria, Pelorum in Italiam ſpectans, Pachynum in Græciam, Lilybæum in Africam*. Manut. (2) Græv. *ne minus fortis, ne minus te dignus*. (3) *appellaret*.

nec de H. S. XX. nec de H. S. DCC. quidquam agi nunc per ſenatum poteſt. Tibi autem ex S. C. imperandum, mutuumque ſumendum cenſeo. In republica quid agatur, credo te ex eorum literis cognoſcere, qui ad te acta debent perſcribere. Ego ſum ſpe bona: conſilio, cura, labore non deſum: omnibus inimicis reipublicæ eſſe me acerrimum hoſtem præ me fero. Res neque nunc difficili loco mihi videtur eſſe: & fuiſſet facillimo, ſi culpa a quibuſdam abſuiſſet. Vale.

26. M. T. CICERO Q. CORNIFICIO S. P. D.

Commendat ſtudioſe L. Ælii Lamiæ negotia: eumque ſuſpectum Cornificio, quaſi adfuiſſet cuidam S. C. contra dignitatem ejus, excuſat. A. U. C. 710.

NON modo tibi, cui omnia noſtra notiſſima ſunt, ſed neminem in populo Romano arbitror eſſe, cui ſit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L. Lamia eſt. Etenim magno theatro ſpectata eſt tum, quum eſt ab A. Gabinio Coſ. relegatus, quod libere & fortiter ſalutem meam defendiſſet. Nec ex eo amor inter nos natus eſt: ſed, quod erat vetus & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitavit. Ad hæc officia, vel merita potius, jucundiſſima conſuetudo accedit, ut nullo prorſus plus homine delecter. Non puto, te jam expectare, quibus eum tibi verbis commendem. Cauſas enim tanti amoris intelligis. Quæ verba deſideret, iis me omnibus uſum putato. Tantum velim exiſtimes, ſi negotia Lamiæ, procuratores, libertos, (1) familiam, quibuſcumque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quam ſi ea tua liberalitas pertinuiſſet ad rem familiarem meam. Nec dubito, quin ſine mea commendatione, quod tuum eſt judicium de hominibus, ipſius Lamiæ cauſa ſtudioſe omnia facturus ſis: quamquam erat nobis dictum, te exiſtimare, alicui S. C. quod contra dignitatem tuam

(1) Familiam, *ideſt Servos*. Manut.

tuam fieret, ſcribendo Lamiam adfuiſſe: qui omnino conſulibus illis nunquam adfuit ſcribendo: deinde omnia tum falſa S. C. deferebantur. Niſi forte etiam illi Semproniano S. C. me cenſes adfuiſſe: qui ne Romæ quidem tum fui, (1) ut de eo ad te ſcripſi re recenti. Sed hæc hactenus. Te, mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, ut omnia Lamiæ negotia, mea putes eſſe; cureſque, ut intelligat, hanc commendationem maximo ſibi uſui fuiſſe. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura, ut valeas.

30. M. T. CICERO CORNIFICIO S. P. D.

Officium literarum requirenti Cornificio ſe purgat; ſcribit de bello Antoniano renovato, de ſuo ſtudio in amicitia colenda, aliiſque de rebus. A.U.C. 710.

ITa ne? præter litigatores, nemo ad te meas literas? Multæ iſtæ quidem. Tu enim perfeciſti, ut nemo ſine literis meis tibi ſe commendatum putaret. Sed quis unquam tuorum mihi dixit eſſe, cui darem, quin dederim? aut quid mihi jucundius, quam, quum coram tecum loqui non poſſim, aut ſcribere ad te, aut tuas legere literas? Illud magis mihi ſolet eſſe moleſtum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te ſcribendi meo arbitratu facultas nulla detur. Non enim te epiſtolis, ſed voluminibus laceſſerem; quibus quidem me a te provocari oportebat. Quamvis enim occupatus ſis, otii tamen plus habes. Aut, ſi ne tu quidem vacas, noli impudens eſſe, nec mihi moleſtiam exhibere, & a me literas crebriores, quum tu mihi raro mittas, flagitare. Nam cum antea diſtinebar maximis occupationibus, propterea quod omnibus curis rempublicam mihi tuendam putabam; tum hoc tempore multo diſtineor vehementius. Ut enim gravius ægrotant ii, qui, quum levati morbo videntur, in eum de integro inciderunt: ſic vehementius nos laboramus, qui, pro-

(1) Victor. deque eo.

profligato bello, ac pene ſublato, renovatum bellum gerere (1) conamur. Sed hæc hactenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac ut perſuadeas, non eſſe me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut a te vinci poſſim aut officiis, aut amore. Non dubitabam equidem: veruntamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. O hominem ſemper illum quidem mihi aptum, nunc vero etiam ſuavem! Vultus, mehercule, tuos mihi expreſſit omnes, non ſolum animum, ac verba (2) pertulit. Itaque noli vereri, ne tibi ſuccenſuerim, quod eodem exemplo ad me, quo ad cæteros. Requiſivi equidem proprias ad me unum literas; ſed neque vehementer, & amanter. De ſumptu, quem te in rem militarem facere, & feciſſe dicis, nihil ſane poſſum tibi opitulari, propterea quod & orbus eſt ſenatus, conſulibus amiſſis, & incredibiles anguſtiæ pecuniæ publicæ: quæ conquiritur undique, ut optime meritis militibus promiſſa ſolvantur: quod quidem fieri ſine tributo poſſe non arbitror. De (3) Attio Dionyſio nihil puto eſſe, quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Luccejo nihil tibi concedo, quo ſtudioſior ejus ſis, quam ego ſum. Eſt enim nobis neceſſarius. Sed a (4) magiſtris quum contenderem de proferendo die, probaverunt mihi, ſeſe, quominus id facerent, & compromiſſo & jurejurando impediri. Quare veniendum arbitror Luccejo; quamquam, ſi meis literis obtemperavit, quum tu hæc leges, illum Romæ eſſe oportebit. Cæteris de rebus, maximeque de pecunia, quum Panſæ mortem ignorares, ſcripſiſti, quæ per nos ab eo conſequi te poſſe arbitrarere. Quæ te non fefelliſſent, ſi viveret: nam te diligebat. Poſt mortem autem ejus quid fieri poſſet, non videbamus.

(1) Al. *cogamur.* (2) Al. *protulit.* (3) Corrad. *Attico.*

(4) Magiſtris. *Cum bona alicuius in auctione venirent, ut inde aut heredes, aut creditores caperent partes, de eorum ſententia legebatur qui præeſſet illi auctioni. Is dicebatur* Magiſter. Grævius.

De Venulejo, Latino, Horatio, valde laudo. Illud non nimium probo, quod ſcribis, quo illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademiſſe. Honore enim digni cum ignominia dignis non erant comparandi: eoſque ex ſenatus conſulto ſi non decedunt, cogendos, ut decedant, exiſtimo. Hæc fere ad eas literas, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo, velim tibi perſuadeas, non eſſe mihi meam dignitatem tua cariorem. Vale.

LIBER XIII.

1. M. T. CICERO C. MEMMIO S. P. D.

Memmius, lege Pompeja de ambitu, ut Appianus tradit lib. 2. de bel. civ. condemnatus, Athenis exul habitabat. Ab eo petit Cicero, ut in gratiam redeat cum Patrone Epicureo: eique locum concedat, ubi Epicurus habitaverat. Ibat Cicero in provinciam, cum hæc ſcripſit, ut in epiſt. 11. l. 5. ad Att. A. U. C. 702.

ETSI non ſatis mihi conſtiterat, cum aliquane animi mei moleſtia, an potius libenter te Athenis viſurus eſſem; quod injuria, quam accepiſti, dolore me afficeret; ſapientia tua qua fers injuriam, lætitia: tamen vidiſſe te mallem. Nam, quod eſt moleſtiæ, non ſane multo levius eſt, quum te non video: quod eſſe potuit voluptatis, certe, ſi vidiſſem te, plus fuiſſet. Itaque non dubitabo dare operam, ut te videam, quum id ſatis commode facere potero. Interea quod per literas & agi tecum, &, ut arbitror, confici poteſt, (1) agam. Nunc a te illud primum rogabo, ne quid invitus mea cauſa facias: ſed id, quod mea intelliges multum, tua nullam in partem intereſſe, ita mihi des, ſi tibi, ut id libenter facias, ante

(1) Al. *egam nunc. Ac te.*

te perſuaſeris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia (1) ſunt; niſi quod in philoſophia vehementer ab eo diſſentio. Sed & initio Romæ, quum te quoque, & tuos omnes obſervabat, me coluit in primis: & nuper quum ea, quæ voluit, de ſuis commodis & præmiis conſequutus eſt, me habuit ſuorum defenſorum & amicorum fere principem: & etiam a Phædro, qui nobis, quum pueri eſſemus, antequam Philonem cognovimus, valde, ut philoſophus; poſtea tamen, ut vir bonus & ſuavis & officioſus probabatur, traditus mihi commendatuſque eſt. Is igitur Patro, quum ad me Romam literas miſiſſet, uti te ſibi placarem, peteremque, ut neſcio quid illud Epicuri parietinarum ſibi concederes; nihil ſcripſi ad te ob eam rem; quod ædificationis tuæ conſilium mea commendatione nolebam impediri. Idem, ut veni Athenas, quum idem, ut ad te ſcriberem, rogaſſet: ob eam cauſam impetravit, quod, te abjeciſſe illam ædificationem conſtabat inter omnes amicos tuos. Quod ſi ita eſt, & ſi jam plane tua nihil intereſt: velim, ſi qua offenſiuncula facta eſt animi tui, perverſitate aliquorum, (novi enim gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter tuam ſummam humanitatem, vel etiam honoris mei cauſa. Equidem, ſi quid ipſe ſentiam, quæris; nec, cur ille tantopere contendat, video, nec cur tu repugnes: niſi tamen multo minus tibi concedi poteſt, quam illi, laborare ſine cauſa. Quanquam, Patronis & orationem & cauſam tibi cognitam eſſe, certo ſcio. Honorem, officium, (2) teſtamentorum jus, Epicuri auctoritatem, Phædri obteſtationem, ſedem, domicilium, veſtigia ſummorum hominum ſibi tuenda eſſe dicit. Totam hominis vitam rationemque,

(1) Al. *ſunt communia*.

(2) Teſtamentorum jus. *Hoc dicit, quia Epicurus ſuos hortos amico ſuo Metrodoro moriens teſtamento reliquerat eo jure, ut poſt ejus obitum ad alios Epicureæ ſectæ principes poſſeſſio perveniret. Ex Laertio* Manutius.

quae, quam ſequitur in philoſophia, derideamus licet, ſi hanc ejus contentionem volumus reprehendere. Sed, mehercules, quando illi, cæteriſque, quos illa delectant, non valde inimici ſumus; neſcio, an ignoſcendum ſit huic, ſi tantopere laborat: in quo etiam ſi peccat, magis ineptiis, quam improbitate peccat. Sed, ne plura; (dicendum enim aliquando eſt) Pomponium Atticum ſic amo, ut alterum fratrem. Nihil eſt illo mihi nec carius, nec jucundius. Is, non quo ſit ex iſtis, (eſt enim omni liberali doctrina politiſſimus: ſed valde diligit Patronem, valde Phædrum amavit) ſic a me hoc contendit, homo minime ambitioſus, minime in rogando moleſtus, ut nihil unquam magis: nec dubitat, quin ego a te nutu hoc conſequi poſſem, etiam ſi ædificaturus eſſes. Nunc vero, ſi audierit te ædificationem depoſuiſſe, neque tamen me a te impetraſſe, non te in me illiberalem, ſed me in ſe negligentem putabit. Quamobrem peto a te, ut ſcribas ad tuos, poſſe tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quem (1) ὑπομνηματισμὸν illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima. Prius velim tibi perſuadeas, ut hoc mea cauſa libenter facias, quam ut facias. Sic tamen habeto; ſi feceris quod rogo, fore mihi gratiſſimum. Vale.

2. CICERO MEMMIO S.

Petit, ut Evandro ſtatuario de ſacrarii habitatione accommodet. A. U. C. 702.

(2) CAjo Aviano Evandro, qui (3) habitat in tuo ſacrario, & ipſo multum utor, & patrono ejus M. Æmilio familiariſſime. Peto igitur a te majorem in modum, quod ſine tua moleſtia fiat, ut ei de habitatione accommodes. Nam, propter opera inſtituta multa multorum, ſubitum eſt

(1) *Decretum, vel monumentum.*

(2) Urſin. *C. Avieno.* (3) Al. *habitabat.*

eſt ei (1) remigrare Kal. Quinct. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem. Neque tamen dubito, quin, ſi tua nihil, aut non multum interſit, eo ſis animo, quo ego eſſem, ſi quid tu me rogares. Mihi certe gratiſſimum feceris. Vale.

3. M. T. CICERO C MEMMIO S. P. D.

Fuſium commendat, quem & antea præſens præſenti commendarat. Anno Incerto.

AUlum Fuſium, unum ex meis intimis, obſervantiſſimum ſtudioſiſſimumque noſtri, eruditum hominem, & ſumma humanitate tuaque amicitia digniſſimum, velim ita tractes, ut mihi coram recepiſti. Tam gratum mihi id erit, quam quod gratiſſimum. Ipſum præterea ſummo officio & ſumma obſervantia tibi in perpetuum divinxeris. Vale.

4. M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCÆ, LEG. PROPRÆT. S. D.

Volaterranos accurate commendat. A. U. C. 703.

CUM municipibus Volaterranis mihi ſumma neceſſitudo eſt. Magno enim (2) meo beneficio affecti, cumulatiſſime mihi gratiam retulerunt. Nam nec in honoribus meis, nec in laboribus unquam defuerunt. Cum quibus ſi mihi nulla cauſa intercederet, tamen, quod te vehementiſſime diligo, quodque me a te plurimi fieri ſentio, & monerem te, & hortarer, ut eorum fortunis conſuleres; præſertim quum prope præcipuam cauſam haberent ad (3) jus obtinendum. Primum, quod Syllani temporis acerbitatem, Deorum immortalium benignitate, ſubterfugerunt: deinde, quod ſummo ſtudio populi Romani a me in conſulatu meo defenſi ſunt. Quum enim tribuni plebis legem iniquiſſimam de eorum agris promulgaviſſent, facile ſe-

(1) Corrad. conjic. *demigrare*. Græv. *rus migrare*.
(2) Lamb. *a me*. (3) Id. *jus ſuum*.

ſenatui populoque Romano perſuaſi, ut eos cives, quibus fortuna peperciſſet, ſalvos eſſe vellent. Hanc actionem meam C. Cæſar primo ſuo conſulatu in lege Agraria comprobavit, agrumque Volaterranum, & oppidum omni periculo in perpetuum liberavit: ut mihi dubium non ſit, quin is, qui novas neceſſitudines adjungat, vetera ſua beneficia conſervari velit. Quamobrem eſt tuæ prudentiæ, aut ſequi ejus auctoritatem, cujus ſectam atque imperium ſumma cum tua dignitate ſequutus es; aut certe illi integram omnem cauſam reſervare. Illud vero dubitare non debes, quin tam grave, tam firmum, tam honeſtum municipium tibi tuo ſummo beneficio in perpetuum (1) obligari velis. Sed hæc, quæ ſupra ſcripta ſunt, eo ſpectant, ut te horter, & ſuadeam. Reliqua ſunt, quæ pertinent ad rogandum: ut non ſolum tua cauſa tibi conſilium me dare putes, ſed etiam, quod mihi opus ſit, me a te petere, & rogare. Gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi Volaterranos omnibus rebus integros incolumeſque eſſe volueris. Eorum ego domicilia, ſedes, rem, fortunas, quæ & a diis immortalibus, & a præſtantiſſimis in noſtra republica civibus ſummo ſenatus populique Romani ſtudio conſervatæ ſunt, tuæ fidei, juſtitiæ, bonitatique commendo. Si pro meis priſtinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere poſſem Volaterranos, quemadmodum conſuevi tueri meos; nullum officium, nullum denique certamen, in quo illis prodeſſe poſſem, prætermitterem. Sed, quando apud te nihilo minus hoc tempore valere me confido, quam valuerim ſemper apud omnes; pro noſtra ſumma neceſſitudine, parique inter nos & mutua benevolentia abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut exiſtiment, eum quaſi divino conſilio iſti negotio præpoſitum eſſe, apud quem unum nos, eorum perpetui defenſores, plurimum valere poſſumus. Vale.

M. T. C.

(1) Al. *obligare*.

5. M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCÆ, LEG. PROPRÆT. S. P. D.

Rogat, ne Curtii ager dividatur: idque etiam rationibus conatur perſuadere. A. U. C. 708.

NON moleſte fero, eam neceſſitudinem, quæ mihi tecum eſt, notam eſſe quamplurimis: neque tamen ob eam cauſam (quod tu optime exiſtimare potes) te impedio, quo minus ſuſceptum negotium pro tua fide & diligentia ex voluntate Cæſaris, qui tibi rem magnam difficilemque commiſit, gerere poſſis. Nam, quum multi a me petant multa, quod de tua erga me voluntate non dubitent; non committo, ut ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiariſſime ſum uſus. Ejus & Syllani temporis injuſtiſſima calamitate dolui: &, cum iis, qui ſimilem injuriam acceperant, amiſſis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur, adjutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano poſſeſſionem, quum in eam tanquam e naufragio reliquias contuliſſet. Hoc autem tempore eum (1) Cæſar in ſenatum legit: quem ordinem ille, iſta poſſeſſione amiſſa, (2) tueri vix poteſt. Graviſſimum autem eſt, quum ſuperior factus ſit ordine, inferiorem eſſe fortuna; minimeque convenit, ex eo agro, qui Cæſaris juſſu dividatur, eum moveri, qui Cæſaris beneficio ſenator ſit. Sed mihi minus libet multa de æquitate rei ſcribere, ne cauſa potius apud te valuiſſe videar, quam gratia. Quamobrem te majorem in modum rogo, ut C. Curtii rem, meam putes eſſe; quidquid mea cauſa faceres, ut id, C. Curtii cau-

S 4

(1) Cæſar. *Senatores bellum civile abſtulerat, in quorum locum legit ex ſua ſecta, etiam peregrinis adſcitis. Ex Sveton.* Cellarius. (2) Tueri vix poteſt. *Nemo enim Senator eſſe poterat, niſi DCCC. millia poſſideret. Svetonius in Auguſto.* Manutius.

cauſa (1) quum feceris, exiſtimes. Quod ille per me habuerit, id me habere abs te (2) putato. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

6. M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCÆ, (3) PROCOS. S. P. D.

Generatim omnes amicos Cuſpii commendat, nominatim L. Julium, & P. Cornelium. 708.

SI vales bene eſt: ego quidem valeo. Credo, te memoria tenere, me & coram P. (4) Cuſpio tecum loquutum eſſe, quum te proſequerer paludatum; & item poſtea (5) plurimis verbis tecum egiſſe, ut, quoſcunque tibi ejus neceſſarios commendarem, haberes eos in numero meorum neceſſariorum. Id tu pro tua ſumma erga me benevolentia, perpetuaque obſervantia mihi liberaliſſime atque humaniſſime recepiſti. Cuſpius, homo in omnes ſuos officioſiſſimus, mirifice quoſdam homines ex iſta provincia tuetur & diligit; propterea quod fuit in Africa bis, quum maximis ſocietatis negotiis præeſſet. Itaque hoc ejus officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate & gratia ſoleo, quantum poſſum, adjuvare. Quare Cuſpianorum omnium commendationis cauſam hac tibi epiſtola exponendam putavi: reliquis epiſtolis tantum faciam, ut notam apponam eam, quæ mihi tecum convenit, & ſimul ſignificem, de numero eſſe Cuſpii amicorum. Sed hanc commendationem, quam his literis conſignare volui, ſcito eſſe omnium graviſſimam. Nam P. Cuſpius ſingulari ſtudio contendit a me, ut tibi quam diligentiſſime L. Julium commendarem. Ejus ego ſtu-

(1) Al. *cum feceris, exiſtimes, quod ille per me habuerit, id me habere abs te. Hoc.* (2) Al. *putabo.*

(3) Procos. *Supra, Proprætor eſt dictus, ſed tunc præpoſitus erat a Cæſare agris dividundis: nunc Africam adminiſtrat, & Proconſul vocatur, licet conſulatum non geſſerit.* Manutius.

(4) Urſin. *Ciſpio.* (5) Al. *pluribus.*

ſtudio vix videor mihi ſatisfacere poſſe, ſi utar verbis iis, quibus, quum diligentiſſime quid agimus, uti ſolemus. Nova quædam poſtulat; & putat, me ejus generis artificium quoddam tenere. Ei ego pollicitus ſum, me ex intima noſtra arte deprompturum mirificum genus commendationis. Id quando aſſequi non poſſum; tu re velim efficias, ut ille genere mearum literarum incredibili (1) quodam perfectum arbitretur. Id facies, ſi omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate & poteſtate tua proficiſci poterit, non modo re, ſed etiam verbis, vultu denique (2) expreſſeris: quæ quantum in provincia valeant, vellem expertus eſſes. Sed tamen ſuſpicor, ipſum hominem, quem tibi commendo, perdignum eſſe tua amicitia: non ſolum, quia mihi Cuſpius dicit, credo; (tametſi id ſatis eſſe debebat): ſed quia novi ejus judicium in hominibus, & amicis deligendis. Harum literarum vis quanta fuerit, propediem judicabo, tibique, ut confido, gratias agam. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe diligenterque curabo. Cura, ut valeas. (3) P. Cornelius, qui tibi has literas dedit, eſt mihi a P. Cuſpio commendatus: cujus cauſa quantopere cuperem, deberemque, profecto ex me facile cognoſti. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuſpius quam maximas, quamprimum, quam ſæpiſſime gratias agat. Vale.

7. M. T. CICERO CLUVIO S. P. D.

Petit a Cluvio, ne vectigal Atellano municipio impoſitum exigat: ſed integram cauſam Cæſari reſervet. A. U. C. 708.

QUum in (4) Galliam proficiſcens, pro noſtra neceſſitudine, (5) tuaque ſumma in me obſer-

S 5

(1) Al. *quiddam*. (2) Victor. *exprompſeris*.
(3) Incipit hinc nova Epiſtola in MSS.
(4) Galliam. *Ciſalpinam*. Manut.
(5) Victor. *quæ tua ſumma*.

ſervantia, ad me domum veniſſes, loquutus ſum tecum de agro vectigali municipii Atellani, qui eſſet in Gallia; quantoque opere ejus municipii cauſa laborarem, tibi oſtendi. Poſt tuam autem profectionem, quum & maxima res municipii honeſtiſſimi, mihique conjunctiſſimi, & ſummum meum officium ageretur; pro tuo animo in me ſingulari, exiſtimavi, me oportere ad te accuratius ſcribere: etſi non ſum neſcius, & quæ temporum ratio, & quæ tua poteſtas ſit: tibique negotium datum eſſe a C. Cæſare, non judicium, præclare intelligo. Quare a te tantum peto, quantum & te facere poſſe, & libenter mea cauſa facturum eſſe arbitror. Et primum velim exiſtimes, quod res eſt, municipii fortunas omnes in iſto vectigali conſiſtere; his autem temporibus hoc municipium maximis oneribus preſſum, ſummis affectum eſſe difficultatibus. Hoc etſi commune, videtur eſſe cum multis: tamen mihi crede, ſingulares huic municipio calamitates accidiſſe: quas idcirco non commemoro, ne, de miſeriis meorum neceſſariorum conquerens, homines, quos nolo, videar offendere. Itaque niſi magnam ſpem haberem, C. Cæſari nos cauſam municipii probaturos; non erat cauſa, cur a te hoc tempore aliquid contenderem. Sed, quia confido, mihique perſuaſi, illum & dignitatis municipii, & æquitatis, & voluntatis etiam erga ſe habiturum eſſe rationem; ideo a te non dubitavi contendere, ut hanc cauſam illi integram (1) conſervares. Quod etſi nihilo minus a te peterem, ſi nihil audiviſſem te tale feciſſe, tamen majorem ſpem impetrandi nactus ſum, poſteaquam mihi dictum eſt, hoc idem a te Rhegienſes impetraviſſe. Qui etſi te aliqua neceſſitudine attingunt, tamen tuus amor in me ſperare me cogit, te, quod tuis neceſſariis tribueris, idem eſſe tributurum meis: præſertim quum ego pro his unis petam; habeam autem, qui ſimili cauſa laborent, complures neceſſarios. Hoc me

non

(1) Lamb. *reſervares*.

non ſine cauſa facere; neque aliqua levi ambitione commotum a te contendere, etſi te exiſtimare arbitror; tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimum: nullum unquam fuiſſe tempus, neque honorum, neque laborum meorum, in quo non hujus municipii ſtudium in me extiterit ſingulare. Quapropter a te etiam atque etiam pro noſtra ſumma conjunctione, proque tua benevolentia majorem in modum peto atque contendo, ut quum fortunas agi ejus municipii intelligas, quod ſit mihi neceſſitudine, officiis, benevolentia conjunctiſſimum, id mihi des. Quod erit hujuſmodi, ut, ſi a Cæſare, quod ſperamus, impetrarimus, tuo beneficio nos id conſequutos eſſe judicemus: ſin minus, pro eo tamen id habeamus, quum a te data ſit opera, ut impetraremus. Hoc cum mihi gratiſſimum feceris, tum viros optimos, homines honeſtiſſimos, eoſdemque gratiſſimos, & tua neceſſitudine digniſſimos, ſummo beneficio in perpetuum tibi tuiſque devinxeris. Vale.

8. M. T. CICERO M. RUTILIO S. P. D.

Rogat Rutilium, ut in agrorum diviſione Albini prædia ne attingat. A. U. C. 708.

QUum & mihi conſcius eſſem, quanti te facerem, & tuam erga me benevolentiam expertus eſſem, non dubitavi a te petere, quod mihi petendum eſſet. P. Sextium quanti faciam, ipſe optime ſcio; quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines ſciunt. Is quum ex aliis te mei ſtudioſiſſimum eſſe (1) cognoſceret, petivit a me, ut ad te quam accuratiſſime ſcriberem de re C. Albini ſenatoris: cujus ex filia natus eſt L. Sextius, optimus adoleſcens, filius P. Sextii. Hoc idcirco ſcripſi, ut intelligeres, non ſolum me pro P. Sextio laborare debere, ſed Sextium etiam.

(1) Al. *cognoſſet.*

etiam pro Albino. Res autem eſt hæc. A M. Laberio C. Albinus (1) prædia in æſtimationem accepit, quæ prædia Laberius emerat a Cæſare de bonis Plotianis. Ea ſi dicam non eſſe e republica dividi, docere te videar, non rogare. Sed tamen quum Cæſar Syllanas venditiones, & aſſignationes ratas eſſe velit, quo firmiores exiſtimentur ſuæ: ſi ea prædia dividentur, quæ ipſe Cæſar vendidit, quæ tandem in ejus venditionibus eſſe poterit auctoritas? Sed hoc quale ſit, tu pro tua prudentia conſiderabis. Ego te plane rogo, atque ita, ut majore ſtudio, juſtiore de cauſa, magis ex animo rogare nihil poſſim, ut Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas. Magna me affeceris non modo lætitia, ſed etiam quodammodo gloria, ſi P. Sextius homini maxime neceſſario ſatisfecerit per me, quum ego illi uni plurimum debeam. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Majus mihi dare beneficium nullum potes. Id mihi intelliges eſſe gratiſſimum.

9. M. T. CICERO CRASSIPEDI S. P. D.

Bithyniciam publicanorum ſocietatem, nominatimque Cn. Pupium commendat. A. U. C. 702.

Quanquam tibi præſens commendavi, ut potui diligentiſſime, ſocios Bithyniæ; teque tum mea commendatione, tum etiam tua ſponte intellexi cupere ei ſocietati, quibuſcunque rebus poſſes, commodare; tamen quum ii, quorum res agitur, magni ſua intereſſe arbitrarentur, me etiam per literas declarare tibi, qua eſſem erga ipſos voluntate; non dubitavi hæc ad te ſcribere. Volo enim, te exiſtimare, me cum univerſo ordini publicanorum ſemper libentiſſime tribuerim, idque magnis ejus ordinis erga me meritis facere debuerim, tum in primis ami-

(1) Prædia in æſtimationem accepit, *ideſt Laberii prædia pro debito accepit, æſtimata tanti, quanti erant ante bellum civile.* Græv.

amicum eſſe huic Bithynicæ ſocietati: quæ ſocietas ordine ipſo, & hominum genere pars eſt maxima civitatis. Conſtat enim ex cæteris ſocietatibus: & caſu permulti ſunt in ea ſocietate valde mihi familiares: in primiſque is, cujus præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius, P. filius, (1) Men. qui eſt magiſter in ea ſocietate. Quæ quum ita ſint, in majorem modum a te peto, Cn. Pupium, qui eſt in operis ejus ſocietatis, omnibus tuis officiis, atque omni liberalitate tueare: cureſque, ut ejus operæ, quod tibi facile factu eſt, quam gratiſſimæ ſint ſociis, remque & utilitatem ſociorum (cujus rei quantam poteſtatem quæſtor habeat, non ſum ignarus) per te quam maxime defenſam, & auctam velis. Id cum mihi gratiſſimum feceris, tum illud tibi expertus promitto & ſpondeo, te ſocios Bithyniæ, ſi iis commodaris, memores eſſe & gratos cogniturum. Vale.

10. CICERO BRUTO S.

Terentium Varronem Quæſtorem M. Bruto commendat, quem Cæſar Galliæ citeriori præfecerat, ep. 6. l. 6. & in Oratore. A. U. C. 707.

Quum ad te tuus quæſtor M. Varro proficiſceretur, commendatione egere eum non putabam. Satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipſo more majorum: qui, ut te non fugit, hanc quæſturæ conjunctionem liberorum neceſſitudini proximam voluit eſſe. Sed, quum ſibi ita perſuaſiſſet ipſe, meas de ſe accurate ſcriptas literas maximum apud te pondus habituras: a meque contenderet, ut quam diligentiſſime ſcriberem; malui facere, quod meus familiaris tanti ſua intereſſe arbitraretur. Ut igitur debere me fa-

ce-

(1) Lamb. *Anienſi*. J. Rutgers. *Antias*. Al. M. E. N. hoc eſt: *meus eſt neceſſarius, vel* Menenia *ex Tribu, quæ quidem Tribus plerumque in antiquis lapidibus prima tantum ſyllaba oſtendi ſolet.* Gravius.

cere hoc intelligas, quum primum M. Terentius in forum venit, ad amicitiam ſe meam contulit. Deinde, ut ſe corroboravit, duæ cauſæ acceſſerunt, quæ meam in illum benevolentiam (1) augerent: una, quod verſabatur in hoc ſtudio noſtro, quo etiam nunc maxime (2) delectamur, & cum ingenio, ut noſti, nec ſine induſtria: deinde, quod mature ſe contulit in ſocietates publicanorum: quod quidem nollem. Maximis enim damnis affectus eſt. Sed tamen cauſa communis ordinis mihi commendatiſſimi, fecit amicitiam noſtram firmiorem. Deinde verſatus in utriſque ſubſelliis optima & fide & fama, jam ante hanc commutationem reipublicæ petitioni ſeſe dedit, honoremque honeſtiſſimum exſtimavit fructum laboris ſui. His autem temporibus a me Brunduſio cum literis, & mandatis profectus ad Cæſarem eſt: qua in re & amorem ejus in ſuſcipiendo negotio perſpexi, & in conficiendo, ac renuntiando fidem. Videor mihi, quum ſeparatim de probitate ejus, & moribus dicturus fuiſſem, ſi prius cauſam, cur eum tantopere diligerem, tibi expoſuiſſem, in ipſa cauſa exponenda ſatis etiam de probitate dixiſſe. Sed tamen ſeparatim promitto, in meque recipio, fore eum tibi & voluptati & uſui. Nam & modeſtum hominem cognoſces, & (3) prudentem, & a cupiditate omni remotiſſimum; præterea magni laboris, ſummaque induſtria. Neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipſi, quum bene cognoris, judicanda ſunt: ſed tamen IN omnibus novis conjunctionibus intereſt, qualis primus aditus ſit, & qua commendatione quaſi amicitiæ fores aperiantur. Quod ego his literis efficere volui: etſi id ipſa per ſe neceſſitudo quæſturæ effeciſſe debet: ſed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, ſi me tanti facis, quanti & Varro exiſtimat, & ipſe ſentio, ut quam primum intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis,

(1) Græv. *auxerunt*. (2) Al. *delectatur*.
(3) Lamb. *pudentem*.

tis attuliſſe, quantum & ipſe ſperarit, nec ego dubitarim.. Vale.

11. M. T. CICERO BRUTO S. P. D.
Arpinatis municipii Gallicana vectigalia Bruto, Galliam Ciſalpinam adminiſtranti, commendat. 707.

QUia ſemper animadverti, ſtudioſe te operam dare, ut ne quid meorum tibi eſſet ignotum: propterea non dubito, quin ſcias, non ſolum cujus municipii ſim, ſed etiam quam diligenter ſoleam meos municipes Arpinates tueri. Quorum quidem omnia commoda, omneſque facultates, quibus & ſacra conficere, & ſarta tecta ædium ſacrarum, locorumque communium tueri poſſint, conſiſtunt in iis vectigalibus, quæ habent in provincia Gallia. Ad ea viſenda, pecuniaſque, quæ a colonis debentur, exigendas, totamque rem & cognoſcendam & adminiſtrandam legatos equites Romanos miſimus, Q. Fufidium Q. F. M. Faucium M. F. Q. Mamercum Q. F. Peto a te majorem in modum, pro noſtra neceſſitudine, ut ea res tibi curæ ſit: operamque des, ut per te quam commodiſſime negotium municipii adminiſtretur, quamprimumque conficiatur: ipſoſque, quorum nomina ſcripſi, ut quam honorificentiſſime pro tua natura, & quam liberaliſſime tractes. Bonos viros ad tuam neceſſitudinem adjunxeris: municipiumque gratiſſimum beneficio tuo devinxeris: mihi vero etiam eo gratius feceris, quod cum ſemper tueri municipes meos conſuevi, tum hic annus præcipue ad meam curam officiumque pertinet. Nam, conſtituendi municipii cauſa, hoc anno ædilem filium meum fieri volui, & fratris filium, & M. Cæſium hominem mihi maxime neceſſarium; (is enim magiſtratus in noſtro municipio, nec alius ullus creari ſolet) quos cohoneſtaris, in primiſque me, ſi reſpublica municipii tuo ſtudio & diligentia bene adminiſtrata erit. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo.

M. T.

12. M. T CICERO BRUTO S P.D.

Q Fuſidium, Arpinatis municipii leggtum, qui Tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat. 707.

ALIA epiſtola communiter commendavi tibi legatos Arpinatium, ut potui, diligentiſſime; hac ſeparatim Q. Fuſidium, quocum mihi omnes neceſſitudines ſunt, diligentius commendo; non ut aliquid de illa commendatione (1) comminuam, ſed ut (2) hanc addam. Nam & privignus eſt M. Cæſii, mei maxime & familiaris & neceſſarii, & fuit in Cilicia mecum tribunus militum: quo in munere ita ſe tractavit, ut accepiſſe ab eo beneficium videret, non dediſſe. Eſt præterea, quod apud te valet plurimum, a noſtris ſtudiis non abhorrens. Quare velim eum quam liberaliſſime complectare; operamque des, ut in ea legatione, quam ſuſcepit contra ſuum commodum, ſequutus auctoritatem meam, quam maxime ejus excellat induſtria. Vult enim, id quod optimo cuique natura tributum eſt, quam maximam laudem cum a nobis, qui eum impulimus, tum a municipio conſequi: quod ei continget, ſi hac mea commendatione tuum erga ſe ſtudium erit conſequutus. Vale.

13. M. T. CICERO BRUTO S. P. D.

L. Caſtronium ex Lucenſi municipio commendat. 707.

LUcius Caſtronius Pætus, longe princeps municipii Lucenſis, eſt honeſtus, gravis, plenus officii, bonus plane vir, & cum virtutibus, tum etiam fortuna, ſi quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem eſt familiariſſimus, ſic prorſus, ut noſtri ordinis obſervet neminem diligentius. Quare & ut meum amicum, & tua dignum amicitia, tibi commendo. Cui quibuſcumque rebus commodaveris, tibi profecto jucundum, mihi certe erit gratum. Vale.

N. T.

(1) Manut. *deminuam*. (2) Victor. *ad hanc*.

14. M. T. CICERO BRUTO S. P. D.

Petit, ut exactionem ejus pecuniæ, quam Straboni Cornelius debebat, ſuo ſtudio, & diligentia curet A. U. C. 708.

LUcio Titio Strabone, equite Romano in primis honeſto & ornato, familiariſſime utor. Omnia mihi cum eo intercedunt jura ſummæ neceſſitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res a Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam eſt. Pero a te hoc diligentius, quam ſi mea res eſſet, quo eſt honeſtius de amicorum pecunia laborare, quam de ſua, ut negotium conficiendum cures, ipſe ſuſcipias, tranſigas: operamque des, (1) quod tibi æquum & rectum videbitur, ut quam commodiſſima conditione libertus Strabonis, qui ejus rei cauſa miſſus eſt, negotium conficiat, ad nummoſque perveniat. Id & mihi gratiſſimum erit, & tu ipſe L. Titium cognoſces amicitia tua digniſſimum. Quod ut tibi curæ ſit, ut omnia ſolent eſſe, quæ me velle ſcis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

15. M. T. CICERO C. CÆSARI IMP. S P. D.

Præcilium adoleſcentem, patre natum Cæſari amiciſſimo, commendat. A. U. C. 708.

PRæcilium tibi commendo unice, tui neceſſarii, mei familiariſſimi, viri optimi filium: quem cum adoleſcentem ipſum propter ejus modeſtiam, humanitatem, animum, & amorem erga me ſingularem mirifice diligo; tum patrem ejus, re doctus, intellexi & didici mihi fuiſſe ſemper amiciſſimum (2) Hem hic ille eſt, de illis maxime, qui irridere, atque objurgare me ſoliti ſunt, quod me non tecum, præſertim quum abs te hono-

(1) Al. *quoad*. (2) Græv. *En hic eſt ille, qui maxime irridere*. Hem, *particula non dolentis, ſed indicantis potius, quod confirmat ex Terent. & Plauto* Manutius.

honorificentiſſime invitarer, conjungerem.

(1) ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν.

Audiebam enim noſtros proceres clàmitantes,

(2) ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπη

(3) ὣς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα.

Sed tamen (4) idem me conſolatur: etiam hominem peruſtum, etiamnum gloria volunt incendere: atque ita lòquuntur.

(5) Μὴ μὰν ἀσπουδί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

Sed me minus jam movent, ut vides: itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta (6) Εὐριπίδε.

(7) Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

Quem verſum ſenex Præcilius laudat egregie: & ait poſſe eundem & (8) ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω videre, & tamen nihilominus.

(9) Αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

Sed ut redeam ad id, unde cœpi, vehementer mihi gratum feceris, ſi adhuc adoleſcentem humanitate tua, quæ eſt ſingularis, comprehenderis, & ad

(1) *Sed meum nunquam animum in pectore inflexit.* Odyſſ. H 258. (2) *Fortis eſto, ut aliquis te & poſterorum laudet.* Odyſſ. A. 302. (3) *Sic nebula occultavit atra.* Odyſſ. ω. 314. (4) Lamb. *Iidem me conſolantur.* Peruſtum, *inani gloria.* Manut.

(5) *Ne ignaviter & ſine gloria peream, ſed magno aliquo edito facinore, quod a poſteris audiatur,* Iliad. X. 304. (6) *Euripidis.* (7) *Sapientem odi, qui ſibi non eſt ſapiens.* (8) *Simul a fronte, & a tergo.*

(9) *Semper egregie ſe gerere, & aliis antecellere.* Iliad. H. 208.

ad id, quod ipſorum Præciliorum cauſa te velle arbitror, addideris cumulum commendationis meæ. Genere novo ſum literarum ad te uſus, ut intelligeres, non vulgarem eſſe commendationem. Vale.

16. M. T. CICERO C. CÆSARI IMP. S. P. D.
Apollonium, P. Craſſi libertum, Cæſari, bellum in Hiſpania contra Pompeii liberos gerenti, commendat. A. U. C. 708.

PUblium Craſſum, ex omni nobilitate, adoleſcentem dilexi plurimum; & (1) ex eo cum ab ineunte ejus ætate bene ſperaviſſem, tum optime exiſtimare cœpi ex iis judiciis, quæ de eo feceram, cognitis. Ejus libertum Apollonium jam tum equidem, quum ille viveret, & magni faciebam, & probabam. Erat enim & ſtudioſus Craſſi, & ad ejus optima ſtudia vehementer aptus: itaque ab eo admodum diligebatur. Poſt mortem autem Craſſi, eo mihi etiam dignior viſus eſt, quem in fidem atque amicitiam meam reciperem, quod eos a ſe obſervandos & colendos putabat, quos ille dilexiſſet, & quibus carus fuiſſet. Itaque & ad me in Ciliciam venit, multiſque in rebus mihi magno uſui fuit & fides ejus & prudentia: &, ut opinor, tibi Alexandrino bello, quantum ſtudio & fidelitate conſequi potuit, non defuit. Quod quum ſperaret, te quoque ita exiſtimare, in Hiſpaniam ad te maxime ille quidem ſuo conſilio, ſed etiam me auctore eſt profectus. Cui ego commendationem non ſum pollicitus: non quin eam valituram apud te arbitrarer: ſed neque mihi egere commendatione videbatur, qui & in bello tecum fuiſſet, & propter memoriam Craſſi de tuis unus eſſet: &, ſi uti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id conſequi poſſe. Teſtimonium (2) meum de eo judicii, quod & ipſe magni æſtimabat, & ego apud te valere

(1) J. F. Gron. *de eo*. (2) J. F. Gron. *mei*.

lere eram expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognovi, & ſtudiis optimis deditum, idque a puero. Nam domi meæ cum Diodoto Stoico, homine, meo judicio, eruditiſſimo, multum a puero fuit. Nunc autem incenſus ſtudio rerum tuarum, eas literis Græcis mandare cupiebat. Poſſe arbitror: valet ingenio: habet uſum: jam pridem in eo genere ſtudii, literarumque verſatur; ſatisfacere immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ teſtimonium: ſed tu hoc facilius multo, pro tua ſingulari prudentia, judicabis. Et tamen, quod negaveram, commendo tibi eum. Quidquid ei commodaveris, erit id majorem in modum gratum.

17. M. T. CICERO SER. SULPICIO S. P. D.

Sulpicio Achajæ præfecto Manium Curium commendat. Vide epiſt. 4. lib. 4. & epiſt. 6. lib. 6. & 29. lib. 7. & 50. hujus libri, & 1. lib. 16. A.U.C. 707.

MAnius Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de cauſis a me diligitur. Nam & amicitia pervetus mihi cum eo eſt, ut primum in forum (1) venit, inſtituta: & (2) Patris cum aliquoties antea, tum proxime hoc miſerrimo bello domus ejus tota mihi patuit: qua, ſi opus fuiſſet, tam eſſem uſus, quam mea. Maximum autem mihi vinculum cum eo eſt, quaſi ſanctioris cujuſdam neceſſitudinis, quod eſt Attici noſtri familiariſſimus, eumque unum præter cæteros obſervat ac diligit. Quem ſi tu jam forte cognoſti, puto me hoc, quod facio, facere ſerius. Ea enim eſt humanitate & obſervantia, ut eum tibi jam per ſe ipſum commendatum putem. Quod tamen ſi ita eſt, magnopere a te quæſo, ut ad eam voluntatem, ſi quam in illum ante has meas literas contuliſti, quam maximus (3) poſtea commenda-

(1) Al. *Veni*.

(2) Patris, *Urbs eſt in Peloponneſo*. Manut.

(3) Patris *poteſt*, *mea*. Lamb. *poſt mea*.

datione cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam ſuam minus ſe tibi obtulit, aut eum nondum ſatis habes cognitum, aut quæ cauſa eſt, cur majoris commendationis indigeat, ſic tibi eum commendo, ut neque majore ſtudio quemquam, neque juſtioribus de cauſis commendare poſſim. Faciamque id, quod debent facere ii, qui religioſe, & ſine ambitione commendant. Spondebo enim tibi, vel potius ſpondeo, in meque recipio, eos eſſe M' Curii mores, eamque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum, & amicitia tua, & tam accurata commendatione, ſi tibi ſit cognitus, dignum ſis exiſtimaturus. Mihi certe gratiſſimum feceris, ſi intellexero, has literas tantum, quantum ſcribens confidebam, apud te pondus habuiſſe. Vale.

18. CICERO SERVIO S.

Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticum voluntate. Deinde non neceſſariam commendationem addit, ut neque in Epiroticis negotiis, neque aliis in rebus Attico deſit. A.U.C. 707.

NON concedam, ut Attico noſtro, quem elatum lætitia vidi, jucundiores tuæ, ſuaviſſime ad eum & humaniſſime ſcriptæ literæ fuerint, quam mihi. Nam etſi utrique noſtrum prope æque gratæ erant: tamen ego admirabar magis, te, quaſi rogatus, aut certe admonitus liberaliter Attico reſpondiſſes (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) ultro ad eum ſcripſiſſe, eique nec opinanti voluntatem tuam tantam per literas detuliſſe. De quo non modo rogare te, ut eo ſtudioſius mea quoque cauſa facias, non debeo (nihil enim cumulatius fieri poteſt, quam polliceris) ſed ne gratias quidem agere, quod tu & ipſius cauſa & tua ſponte feceris. Illud tamen dicam, mihi id, quod feciſti, eſſe gratiſſimum. Tale enim tuum judicium de homine eo, quem unice diligo, non poteſt

mi-

mihi non ſumme eſſe jucundum. Quod cum ita ſit, eſſe gratum neceſſe eſt. Sed tamen quando mihi, pro conjunctione noſtra, vel peccare apud te in ſcribendo licet: utrumque eorum, quæ negavi mihi facienda eſſe, faciam. Nam & ad id, quod Attici cauſa te oſtendiſti eſſe facturum, tantum velim addas, quantum ex noſtro amore acceſſionis fieri poteſt: &, quod modo verebar, tibi gratias agere, nunc plane ago: teque ita exiſtimare volo, quibuſcunque officiis in Epiroticis, reliquiſque rebus Atticum obſtrinxeris, iiſdem me tibi obligatum fore. Vale.

19. M. T. CICERO SULPICIO S. P. D.

Rogat ut Lyſonem, jam antea commendatum, in fidem, neceſſitudinemque ſuam recipiat. A. U. C. 707.

CUM Lyſone Patrenſi eſt mihi quidem hoſpitium vetus, quam ego neceſſitudinem ſancte colendam puto: ſed ea (1) cauſa etiam cum aliis compluribus: familiaritas tanta nullo cum hoſpite: & ea cum officiis ejus multis, tum etiam conſuetudine quotidiana ſic eſt aucta, ut nihil ſit familiaritate noſtra conjunctius. Is quum Romæ annum prope ita fuiſſet, ut mecum viveret: etſi eramus in magna ſpe, te meis literis commendationeque diligentiſſime facturum id, quod feciſti, ut ejus rem & fortunas abſentis tuerere; tamen, quod in unius poteſtate erant omnia, & quod Lyſo fuerat in noſtra cauſa noſtriſque præſidiis, quotidie aliquid timebamus. Effectum tamen eſt & ipſius ſplendore & noſtro, reliquorumque hoſpitum ſtudio, ut omnia, quæ vellemus, a Cæſare impetrarentur: quod intelliges ex iis literis, quas Cæſar ad te dedit. Nunc non modo non remittimus tibi aliquid ex noſtra commendatione, quaſi adepti jam omnia: ſed eo vehementius a te contendimus, ut Lyſonem in fidem neceſſitudinemque tuam recipias. Cujus dubia fortuna

(1) Al. *cauſa communis ei eſt cum aliis.*

na timidius tecum agebamus, verentes, ne quid accideret ejuſmodi, ut ne tu quidem mederi poſſes; explorata vero ejus incolumitate, (1) omnia a te ſtudia ſumma cura peto. Quæ ne ſingula enumerem, totam tibi domum commendo. In his adoleſcentem filium ejus, quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, quum in calamitate exilii ſui Patrenſis civis factus eſſet, Patrenſium legibus adoptavit: ut ejus ipſius hereditatis jus cauſamque tueare. Caput illud eſt, ut Lyſonem, quem ego virum optimum gratiſſimumque cognovi, recipias in neceſſitudinem tuam. Quod ſi feceris, non dubito, quin in eo diligendo, cæteriſque poſtea commendando, idem, quod ego, ſis judicii & voluntatis habiturus. Quod cum fieri vehementer ſtudeo, tum etiam illud vereor, ne, ſi minus cumulate videbere feciſſe aliquid ejus cauſa, me ille negligenter ſcripſiſſe putet, non te oblitum mei. Quanti enim me faceres, cum ex ſermonibus quotidianis meis, tum ex epiſtolis etiam tuis potuit cognoſcere. Vale.

20. CICERO SERVIO S.

Commendat Aſclaponem medicum, ut amicum, ut doctum, ut fidelem. A. U. C. 707.

Asclapone Patrenſi, (2) medico, utor valde familiariter; ejuſque cum conſuetudo mihi jucunda fuit, tum ars etiam, quam ſum expertus in valetudine meorum: in qua mihi cum ipſa ſcientia, tum etiam fidelitate benevolentiaque ſatisfecit. Hunc igitur tibi commendo: & a te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me ſcripſiſſe de ſeſe, meamque commendationem uſui magno ſibi fuiſſe. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

M. T. C.

(1) Al. *omnia a te ſummo ſtudio, ſummaque cura peto.* (2) Medico. *Medicinam Romæ ingenui homines, ut artem illiberalem, non colebant.* Manut.

21. M. T. C. SER SULPICIO S. P. D.

Domum, & rem familiarem M. Æmilii, maximeque C. Ammonium, libertum ejus, commendat. A. U. C. 707.

Marcus Æmilius Avianus ab ineunte adoleſcentia me obſervavit, ſemperque dilexit, vir cum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officii (1) diligendus. Quem ſi arbitrarer eſſe Sicyone, & niſi audirem, ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cybiræ commorari, nihil eſſet neceſſe plura me ad te de eo ſcribere. Perficeret enim ipſe profecto ſuis moribus ſuaque humanitate, ut ſine cujuſquam commendatione diligeretur abs te non minus, quam & a me & cæteris ſuis familiaribus. Sed, quum illum abeſſe putem, commendo tibi majorem in modum domum ejus, quæ eſt Sicyone, remque familiarem, maxime C. Avianum Ammonium, libertum ejus: quem quidem tibi etiam ſuo nomine commendo. Nam cum propterea mihi eſt probatus, quod eſt in patronum ſuum officio & fide ſingulari, tum etiam, quod in me ipſum magna officia contulit, mihique moleſtiſſimis temporibus ita fideliter benevoleque præſto fuit, ut ſi a me manumiſſus eſſet. Itaque peto a te, ut eum Ammonium, & in patroni ejus negotio ſic tueare, ut ejus procuratorem, quem tibi commendo, & ipſum ſuo nomine diligas, habeaſque in numero tuorum. Hominem prudentem & officioſum cognoſces, & dignum, qui a te diligatur. Vale.

22. CICERO SERVIO S.

Titum Manlium ſuo, Varroniſque nomine commendat. A. U. C. 707.

Titum (2) Manlium, qui negotiatur Theſpiis, vehementer diligo. Nam & ſemper me coluit

(1) Manut. *diligens*. (2) MS. *Manilium*.

fuit diligentiſſimeque obſervavit, & a ſtudiis noſtris non abhorret. Accedit eo, quod Varro Murena magnopere ejus cauſa vult omnia: qui ita exiſtimavit, etſi ſuis literis, quibus tibi Manlium commendabat, valde confideret, tamen mea commendatione aliquid acceſſionis fore. Me quidem cum Manlii familiaritas, tum Varronis ſtudium commovit, ut ad te quam accuratiſſime ſcriberem. Gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuiſti plurimum; id eſt, ſi Titum Manlium quam maxime, quibuſcumque rebus honeſte ac pro tua dignitate poteris, juveris atque ornaveris. Ex ipſius præterea gratiſſimis & humaniſſimis moribus, confirmo tibi, te eum, quem ſoles fructum a bonorum virorum officiis expectare, eſſe capturum. Vale.

23. CICERO SERVIO S.

Lucium Coſſinium libertum commendat. A.U.C. 707.

Lucio Coſſinio, amico & tribuli (1) meo, valde familiariter utor. Nam & inter noſmetipſos vetus uſus intercedit, & Atticus noſter majorem etiam mihi cum Coſſinio conſuetudinem fecit. Itaque tota Coſſinii domus me diligit, in primiſque libertus ejus L. Coſſinius Anchialus, homo & patrono & patroni neceſſariis, quo in numero ego ſum, probatiſſimus. Hunc tibi ita commendo, ut ſi meus libertus eſſet, eodemque apud me loco eſſet, quo & eſt apud patronum ſuum, majore ſtudio commendare non poſſem. Quare pergratum mihi feceris, ſi eum in amicitiam tuam receperis; atque eum, quod ſine moleſtia tua fiat, ſi qua in re opus ei fuerit, juveris. Id & mihi vehementer gratum erit, & tibi poſtea jucundum. Hominem enim ſumma probitate, humanitate, obſervantiaque cognoſces. Vale.

(1) Al. *tuo*.

24. CICERO SERVIO S.

Primum agit gratias Sulpicio, quod ſe totum Lyſoni remiſiſſet. Deinde rogat, ut eumdem omnibus officiis, omnique liberalitate complectatur. 707.

CUM antea capiebam ex officio meo voluptatem, quod memineram, quam tibi diligenter Lyſonem, hoſpitem & familiarem meum commendaſſem: tum vero poſteaquam ex literis ejus cognovi, tibi eum falſo ſuſpectum fuiſſe, vehementiſſime lætatus ſum, me tam diligentem in eo commendando fuiſſe. Ita enim ſcripſit ad me, ſibi meam commendationem maximo adjumento fuiſſe, quod ad te delatum diceret, ſe ſe contra dignitatem tuam Romæ de te loqui ſolitum eſſe. De quo etſi pro tua facilitate & humanitate purgatum ſe tibi ſcribit eſſe: tamen primum, ut debeo, tibi maximas gratias ago, quum tantum literæ meæ potuerunt, ut his lectis, omnem offenſionem ſuſpicionis, quam habueras de Lyſone, deponeres: deinde, credas mihi affirmanti velim, me hoc non pro Lyſone magis, quam pro omnibus ſcribere, hominem eſſe neminem, qui unquam mentionem tui ſine tua ſumma laude fecerit. Lyſo vero quum mecum prope quotidie eſſet, unaque viveret, non ſolum quia me libenter audire arbitrabatur, ſed quia libentius ipſe loquebatur, omnia mihi tua & facta & dicta laudabat. Quapropter etſi a te ita tractatur, ut jam non deſideret commendationem meam; uniſque ſe literis meis omnia conſequutum putet: tamen a te peto in majorem modum, ut eum etiam atque etiam tuis officiis, liberalitate complectare. Scriberem ad te, qualis vir eſſet, ut ſuperioribus literis feceram, niſi eum jam per ſeipſum tibi ſatis eſſe notum arbitrarer. Vale.

25. CICERO SERVIO S.

Hageſaretum breviter, ſed accurate commendat. 707.

(1) Hageſaretus Lariſſæus, magnis meis beneficiis ornatus in conſulatu meo, memor & gratus fuit, meque poſtea diligentiſſime coluit. Eum tibi magnopere commendo, ut & hoſpitem, & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis ſuæ, & tua neceſſitudine digniſſimum. Pergratum mihi feceris, ſi dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuiſſe. Vale.

26. CICERO SERVIO S.

Commendat Meſcinii Achaica negotia ex fratris hereditate. A. U. C. 707.

Lucius Meſcinius ea mecum neceſſitudine conjunctus eſt, quod mihi quæſtor fuit. Sed hanc cauſam, quam ego, ut a majoribus accepi, ſemper gravem duxi, fecit virtute & humanitate ſua juſtiorem. Itaque eo ſic utor, ut nec familiarius ullo, nec libentius. Is quamquam confidere videbatur, (2) te ſua cauſa, quæ honeſte poſſes, libenter eſſe facturum; magnum eſſe tamen ſperavit apud te meas quoque literas pondus habituras. Id cum ipſe ita judicabat: tum pro familiari conſuetudine ſæpe ex me audierat, quam ſuavis eſſet inter nos, & quanta conjunctio. Peto igitur a te, tanto ſcilicet ſtudio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi neceſſario, & tam familiari, ut ejus negotia, quæ ſunt in Achaja, ex eo, quod heres eſt M. Mindio fratri ſuo, qui (3) Elide negotiatus eſt, explices, & expedias cum jure & poteſtate, quam habes, tum etiam auctoritate & conſilio tuo. Sic enim præſcripſimus iis, quibus ea

T 2 nego-

(1) Urſin. *Hegeſaretus Lariſæus.*
(2) Al. *& ſua.* (3) Victor. *Eli.*

negotia mandavimus, ut omnibus in rebus, quæ in aliquam controverſiam vocaretur, te arbitro, &, quod commodo tuo fieri poſſet, te diſceptatore, uteretur. Id ut honoris mei cauſa ſuſcipias, vehementer te etiam atque etiam rogo. Illud præterea, ſi non alienum tua dignitate putabis eſſe, feceris mihi pergratum, ſi qui difficiliores erunt, ut rem ſine controverſia confici nolint, ſi eos, quando cum ſenatore res eſt, Romam rejeceris. Quod quo minore dubitatione facere poſſis, literas ad te a M. Lepido conſule, non quæ te aliquid juberent, (neque enim id tuæ dignitatis eſſe arbitramur) ſed quodam modo quaſi cummendatitias ſumpſimus. Scriberem, quam id beneficium bene apud Meſcinium poſiturus eſſes, niſi & te ſcire confiderem, & mihi peterem. Sic enim velim exiſtimes, non minus me de illius re laborare, quam ipſum de ſua. Sed cum illum ſtudeo quam facillime ad ſuum pervenire: tum illud laboro, ut non minimum hac mea commendatione ſe conſequutum arbitretur. Vale.

27. CICERO SERVIO S.

Gratias agit Sulpicio, quod Æmilium Avianum liberaliter honorificeque tractaſſet, eumdemque denuo commendat. Laudat in extremo Servium filium. A. U. C. 707.

LIcet eodem exemplo ſæpius tibi hujus generis literas mittam, quum gratias agam, quod meas commendationes tam (1) diligenter obſerves; quod feci in aliis, & faciam, ut video, ſæpius: ſed tamen non parcam operæ, &, (2) ut vos in veſtris formulis, ſic ego in epiſtolis de eadem re alio modo. C. Avianus igitur Ammonius incredibiles mihi gratias per literas egit, & ſuo & Æmilii Aviani, patroni ſui, nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuiſſe tractari, nec ſe præſentem,

(1) Al *diligentes*.
(2) Victor. *ut vos ſoletis in formulis*.

tem, nec rem familiarem abſentis patroni ſui. Id mihi cum jucundum eſt eorum cauſa, quos ego tibi, ſumma neceſſitudine & ſumma conjunctione adductus commendaveram; quod M. Æmilius unus eſt ex meis familiariſſimis atque intimis maxime neceſſarius, homo & magnis meis beneficiis divinctus, & prope omnium, qui mihi aliquid debere videntur, gratiſſimus: tum multo jucundius, te eſſe in me tali voluntate, ut plus profis amicis meis, quam ego præſens fortaſſe prodeſſem: credo, quod magis ego dubitarem, quid illorum cauſa facerem, quam tu, quid mea. Sed hoc non dubito, quin exiſtimes, mihi eſſe gratum. Illud te rogo, ut illos quoque gratos homines eſſe putes: quod ita eſſe tibi promitto atque confirmo. Quare velim, quidquid habent negotii, des operam, quod commodo tuo fiat, ut, te obtinente Achajam, conficiant. Ego cum tuo Servio (1) jucundiſſime conjunctiſſimeque vivo; magnamque cum ex ingenio ejus ſingularique ſtudio, tum ex virtute & probitate voluptatem capio. Vale.

28. CICERO SERVIO S.

Agit gratias de Meſcinio humaniſſime tractato: rogatque, ut ſua in eum beneficia, quibus rebus poſſit, augeat. Commendat etiam Lacedæmonios, 707.

ETSI libenter petere a te ſoleo, ſi quid opus eſt meorum cuipiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, quum feciſti aliquid commendatione mea: quod ſemper facis. Incredibile eſt enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter a me tibi commendati. Quæ mihi omnia grata, ſed de L. Meſcinio gratiſſimum. Sic enim eſt mecum loquutus, te, ut meas literas legeris, ſtatim procuratoribus ſuis pollicitum eſſe omnia: multo vero plura, & majora feciſſe. Id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum eſſe) velim exiſtimes, mihi te feciſſe gratiſſimum. Quod quidem

T 3

(1) Græv. *jucundiſſimo conjunctiſſime*.

dem hoc vehementius lætor, quod ex ipſo Meſcinio te video magnam capturum voluptatem. Eſt enim in eo cum virtus & probitas & ſummum officium ſummaque obſervantia; tum ſtudia illa noſtra, quibus antea delectabamur, nunc etiam vivimus. Quod reliquum eſt, velim augeas tua in eum beneficia omnibus rebus, quæ te erunt dignæ. Sed (1) duo, quæ te nominatim rogo: primum, ut ſi quid ſatiſdandum erit (2) *amplius eo nomine non peti*, cures, ut ſatiſdetur fide mea. Deinde quum fere conſiſtat hereditas in iis rebus, quas avertit Oppia, quæ uxor Mindii fuit, adjuves, ineaſque rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur. Quod ſi putarit illa fore, ut opinio noſtra eſt, negotium conficiemus. Hoc ut aſſequamur, te vehementer etiam atque etiam rogo. Illud, quod ſupra ſcripſi, id tibi confirmo, in meque recipio, te, ea quæ feciſti Meſcinii cauſa, quæque feceris, ita bene collocaturum, ut ipſe judices, homini te gratiſſimo, jucundiſſimo benigne feciſſe. Volo enim ad id, quod mea cauſa feciſti, hoc etiam accedere. Nec Lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipſi ſua, majorumque ſuorum auctoritate ſatis commendati ſint fidei & juſtitiæ tuæ: & ego, qui te optime noviſſem, non dubitavi, quin tibi notiſſima & jura & merita populorum eſſent. Itaque, quum a me peteret Philippus Lacedæmonius, ut tibi civitatem commendarem, etſi memineram, me ei civitati omnia debere; tamen reſpondi, commendatione Lacedæmonios apud te non egere. Itaque ſic velim exiſtimes, me omnes Achajæ civitates arbitrari pro eorum temporum perturbatio-

(1) Victor. *duo quidem te*. Al. *duo ſunt, quæ*.

(2) Amplius eo nomine non peti. *Eſt hæc ſolemnis formula Juriſconſultorum, ad quam etiam Cicero alludit in Bruto*: Mihi vero, inquit Brutus, expectanda ſunt ea, quæ Attico polliceris. . . . At vero, inquam, tibi ego, Brute, non ſolvam, niſi prius a te cavero, *amplius eo nomine* neminem, cui petitio ſit, *petiturum*. Grævius.

tione felices, quod his tu præſis: eumdemque me ita judicare, te, quod unus optime noſſes non noſtra ſolum, ſed etiam Græciæ monumenta omnia, tua ſponte amicum Lacedæmoniis & eſſe, & fore. Quare tantum a te peto, ut, quum ea facies Lacedæmoniorum cauſa, quæ tua fides, amplitudo, juſtitia poſtulat; ut his, ſi tibi videbitur, ſignifices, te non moleſte ferre, quod intelligas, ea, quæ facias, mihi quoque grata eſſe. Pertinet enim ad officium meum, eos exiſtimare, curæ mihi ſuas res eſſe. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

29. M. T. CICERO L. PLANCO S. D.

Diligentiſſima commendatio Capitonis pro hereditate Antiſtii. A. U. C. 707.

NON dubito, quin ſcias, in iis neceſſariis, qui tibi a patre relicti ſunt, me tibi eſſe vel conjunctiſſimum; non his modo cauſis, quæ ſpeciem habeant magnæ conjunctionis, ſed iis etiam, quæ familiaritate & conſuetudine tenentur; quam ſcis mihi jucundiſſimam cum patre tuo, & ſummam fuiſſe. Ab his initiis noſter in te amor profectus auxit paternam neceſſitudinem, & eo magis, quod intellexi, ut primum per ætatem judicium facere potueris, quanti quiſque tibi faciendus eſſet, me a te in primis cœptum eſſe obſervari, coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum cum ſtudiorum, quod ipſum eſt per ſe grave, tum eorum ſtudiorum earumque artium, quæ per ſe ipſæ eos, qui voluntate eadem ſunt, etiam familiaritate devinciunt. Expectare te arbitror, hæc tam longe repetita principia quo ſpectent. Id primum ergo habeto, non ſine magna juſtaque cauſa hanc a me commemorationem eſſe factam. C. Ateio Capitone utor familiariſſime. Notæ tibi ſunt varietates meorum temporum. In omni genere & honorum & laborum meorum & animus, & opera, & auctoritas, & gratia, etiam res familiaris

C. Capitonis præſto fuit, & (1) paruit & temporibus & fortunæ meæ. Hujus propinquus fuit T. Antiſtius: qui quum ſorte quæſtor Macedoniam obtineret, neque ei ſucceſſum eſſet, Pompejus in eam provinciam cum exercitu venit. Facere Antiſtius nihil potuit. Nam ſi potuiſſet, nihil ei fuiſſet antiquius, quam ad Capitonem, quem ut parentem diligebat, reverti; præſertim quum ſciret, quanti is Cæſarem faceret, ſemperque feciſſet. Sed oppreſſus tantum attigit negotii, quantum recuſare non potuit. Quum ſignaretur argentum Apolloniæ, non poſſum dicere, eum præfuiſſe, neque poſſum negare adfuiſſe, ſed non plus duobus, (2) aut tribus menſibus. Deinde abfuit a caſtris; fugit omne negotium. Hoc mihi, ut teſti, velim credas. Meam enim ille mœſtitiam in illo bello videbat: mecum omnia communicabat. Itaque abdidit ſe in intimam Macedoniam, quo potuit longiſſime a caſtris, non modo ut non præeſſet ulli negotio, ſed etiam ut ne intereſſet quidem. Is poſt prælium ſe ad hominem neceſſarium (3) A. Plancium in Bithyniam contulit. Ibi eum Cæſar quum vidiſſet, nihil aſpere, nihil acerbe dixit; Romam juſſit venire. Ille in morbum continuo incidit; ex quo non convaluit. Æger Corcyram venit: ibi eſt mortuus. Teſtamento, quod Romæ Paulo & Marcello conſulibus fecerat, heres ex parte dimidia, & tertia eſt Capito. In ſextante ſunt ii, quorum pars ſine ulla cujuſquam querela (4) publica poteſt eſſe: ea eſt ad H. S. xxx. Sed de hoc Cæſar viderit. Te, mi Plance, pro paterna neceſſitudine, pro noſtro amore, pro ſtudiis & omni curſu (5) noſtro totius vitæ ſimillimo, rogo, & a te ita peto, ut majore cura, majore ſtudio (6) non poſſim; ut hanc

rem

(1) Victor *patuit*. (2) Camerar. *an*.

(3) Urſin. A. *Plautium*. (4) Publica poteſt eſſe. *Antiſtii bona ut Pompejani, publica eſſe, victore Cæſare, debebant. Partem Capitoni relictam Cicero conſervare conatur, adjutore Planco*. Manut.

(5) Lamb. *noſtræ*. (6) Gul. *nullo*.

rem ſuſcipias, meam putes eſſe, enitare, contendas; efficias, ut mea commendatione, tuo ſtudio, Cæſaris beneficio hereditatem propinqui ſui C. Capito obtineat. Omnia, quæ potui in hac ſumma tua gratia ac potentia a te impetrare, ſi petiviſſem, ultro te ad me detuliſſe putabo, ſi hanc rem impetravero. Illud fore tibi adjumento ſpero, cujus ipſe Cæſar eſſe optimus judex poteſt: ſemper Cæſarem Capito & coluit & dilexit. Sed ipſe hujus rei teſtis eſt: novi hominis memoriam. Itaque nihil te doceo: tantum tibi ſumito pro Capitone apud Cæſarem, quantum ipſum meminiſſe ſenties. Ego, quod in me ipſo experiri potui, ad te deferam. In eo quantum ſit ponderis, tu videbis. Quam partem in republica cauſamque defenderim, per quos homines, ordineſque ſteterim, quibuſque munitus fuerim, non ignoras. Hoc mihi velim credas: ſi quid fecerim hoc ipſo in bello minus ex Cæſaris voluntate, quod (1) intellexerim ſcire ipſum Cæſarem, me invitiſſimum feciſſe: (2) id feci aliorum conſilio, hortatu, auctoritate. Quod fuerim moderatior temperatiorque, quam in ea parte quiſquam, id me feciſſe maxime auctoritate Capitonis; cujus ſimiles ſi reliquos neceſſarios habuiſſem, reipublicæ fortaſſe nonnihil, mihi certe plurimum profuiſſem. Hanc rem, mi Plance, ſi effeceris, meam de tua erga me benevolentia ſpem confirmaveris; ipſumque Capitonem gratiſſimum, officioſiſſimum, optimum virum, ad tuam neceſſitudinem tuo ſummo beneficio adjunxeris. Vale.

(1) Al. *intellexi*. (2) Lamb. *id feciſſe*.

30. M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

Lucium Manlium in hereditate fraterna, & omnibus in rebus commendat. A. U. C 707.

LUcius Manlius eſt (1) Soſis: is (2) fuit Catinenſis: ſed eſt una cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, decurioque Neapoli. Erat enim adſcriptus in id municipium ante civitatem Sociis, & Latinis datam. Ejus frater Catinæ nuper mortuus eſt. Nullam omnino arbitramur de ea hereditate controverſiam eum habiturum: & (3) eſt hodie in bonis. Sed, quoniam habet præterea negotia vetera in Sicilia ſua; & hanc hereditatem fraternam, & omnia ejus tibi commendo, in primiſque ipſum, virum optimum, mihique familiariſſimum, his ſtudiis literarum doctrinæque præditum, quibus ego maxime delector. Peto igitur abs te, ut eum, ſive aderit, ſive non venerit in Siciliam, in meis intimis maximeque neceſſariis ſcias eſſe: itaque tractes, ut intelligat, meam commendationem ſibi magno adjumento fuiſſe. Vale.

31. M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

Flavium Piſonis, generi ſui, cum viveret, perneceſſarium, commendat. A.U.C. 707.

CAJO Flavio, honeſto & ornato equite Romano, utor valde familiariter. Fuit enim generi mei C. Piſonis perneceſſarius; meque diligentiſſime obſervat & ipſe, & L. Flavius, frater ejus.

(1) Soſis *eſt Siculum Manlii nomen, quod ſolum habuit antequam Civitate donaretur.* Manutius.

(2) Fuit Catinenſis. *Eſſe deſiit, poſteaquam in municipium Neapolitanum adſcriptus eſt. Civis enim duarum Civitatum eſſe nemo poterat.* Manut.

(3) Eſt hodie in bonis. *Eſſe in bonis, eſſe in poſſeſſione bonorum, bona poſſidere, & idem ſunt, & æque Tulliana.* Manutius.

ejus. Quapropter velim honoris mei cauſa, quibus rebus honeſte, & pro tua dignitate poteris quam honorificentiſſime & quam liberaliſſime C. Flavium tractes. Id mihi ſic erit gratum, ut gratius eſſe nihil poſſit. Sed prӕterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, ſed cum familiaritate & neceſſitudine, tum etiam veritate, te ex C. Flavii officio, & obſervantia, & prӕterea ſplendore, atque inter ſuos gratia, magnam voluptatem eſſe capturum. Vale.

32. M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.
Commendat duos hoſpites ſuos Aleſinos. A.U.C. 707.

IN (1) Aleſina civitate tam lauta, (2) quam nobili, conjunctiſſimos habeo & hoſpitio & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem. Sed vereor, ne, quia complures tibi prӕcipue commendo, exӕquare videar ambitione quadam commendationes meas: quamquam a te quidem cumulate ſatisfit & mihi, & meis omnibus. Sed velim ſic exiſtimes, hanc familiam, & hos mihi maxime eſſe conjunctos vetuſtate, officiis, benevolentia. Quamobrem peto a te majorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua fides dignitaſque patietur, commodes. Id ſi feceris, erit mihi vehementiſſime gratum. Vale.

33. M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.
Libertos, & negotia Naſonis commendat. A.U.C. 707.

CN. Ejo Otacilio Naſone utor familiariſſime; ita prorſus, ut illius ordinis nullo familiarius. Nam & humanitate ejus, & probitate in conſuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus eſt exſpectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo ſic (3) utar, ut ſcripſi. Habet is in provincia tua negotia, quӕ procurant

T 6 libe-

(1) Al. *Haleſina.* (2) Al. *tamque nobili.*
(3) Al. *utor.*

liberti (1) Hilarius, Antigonus, Demoſtratus: quos tibi, negotiaque omnia Naſonis non ſecus commendo, ac ſi mea eſſent. Gratiſſimum mihi feceris, ſi intellexero, hanc commendationem magnum apud te pondus habuiſſe. Vale.

34. M. T. C ACILIO PROC. S. P. D.

Commendat Lyſonem, hoſpitem ſuum. A.U.C. 707.

AVitum mihi hoſpitium eſt cum Lyſone, Lyſonis filio, Lilybætano, valdeque ab eo obſervor, cognovique dignum & patre & avo. Eſt enim nobiliſſima familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum rem, domumque ejus: magnoque opere abs te peto, cures, ut is intelligat, meam commendationem maximo ſibi apud te & adjumento & ornamento fuiſſe. Vale.

35. M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

Commendat hoſpitem, & familiarem ſuum Philoxenum. A. U. C. 707.

CAjus Avianus Philoxenus antiquus eſt hoſpes meus, & præter hoſpitium, valde etiam familiaris: quem Cæſar meo beneficio in Novocomenſes retulit. Nomen autem Aviani ſequutus eſt, quod homine nullo plus eſt uſus, quam Flacco Aviano, meo, quemadmodum te ſcire arbitror, familiariſſimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres, non vulgarem eſſe commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod ſine moleſtia tua facere poſſis, ei commodes, habeaſque in numero tuorum, perficiaſque, ut intelligat, has literas meas magno tibi uſui fuiſſe. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

M. T.

(1) Al. *Hilarus*.

36. M. T. C. ACILIO PROCOS. S. P. D.
Commendat Demetrium Megam in jure civitatis, omnibuſque in rebus. A. U. C. 707.

CUM Demetrio Mega mihi vetuſtum hoſpitium eſt, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. Ei Dolabella, rogatu meo, civitatem a Cæſare impetravit: qua in re ego interfui. Itaque nunc P. Cornelius vocatur. Quumque propter quoſdam ſordidos homines, qui Cæſaris beneficia vendebant, tabulam, in qua nomina civitate donatorum inciſa eſſent, revelli juſſiſſet; eidem Dolabellæ, me audiente, Cæſar dixit, nihil eſſe, quod de (1) Mega vereretur; beneficium ſuum in eo manere. Hoc te ſcire volui, ut eum in civium Romanorum numero haberes: cæteriſque in rebus tibi eum ita commendo, ut majore ſtudio neminem commendarim. Gratiſſimum mihi feceris, ſi eum ita tractaris, ut intelligat, meam commendationem magno ſibi ornamento fuiſſe. Vale.

37. M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.
Commendat Hippiam in liberatione bonorum, & omnibus in rebus. A. U. C. 707.

HIppiam, Philoxeni filium, (2) Calatinum, hoſpitem & neceſſarium meum tibi commendo majorem in modum. Ejus bona, quemadmodum ad me delata res eſt, publice poſſidentur alieno nomine, contra leges Calatinorum. Id ſi ita eſt, etiam ſine mea commendatione ab æquitate tua res ipſa impetrare debet, ut ei ſubvenias. Quoquo modo autem ſe res habet, peto a te, ut ho-

(1) MSS. *Demetrio gravaretur.*

(2) Calatinum. *Calacta eſt oppidum Siciliæ ultra Alæſam. In ſecunda Verrina* Calatini *male ſcribi pro* Calactini *docet Cluver. de Sicil. antiq. II.* 3. Grævius.

honoris mei cauſa eum expedias, tantumque ei commodes & in hac re & in cæteris, quantum tua fides dignitaſque patietur. Id mihi vehementer gratum erit. Vale.

38. M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.
Bruttii negotia, procuratoreſque commendat. 707.

LUcius Bruttius, eques Romanus, adoleſcens omnibus rebus ornatus, in meis familiariſſimis eſt, meque obſervat diligentiſſime: cujus cum patre magna mihi fuit amicitia jam inde a quæſtura mea Sicilienſi. Omnino nunc ipſe Bruttius Romæ mecum eſt; ſed tamen domum ejus, & rem familiarem, & Procuratores tibi ſic commendo, ut majore ſtudio commendare non poſſim. Gratiſſimum mihi feceris, ſi curaris, ut intelligat Bruttius, id quod ei recepi, hanc meam commendationem ſibi magno adjumento fuiſſe. Vale.

39. M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.
Commendat Titurnium Rufum. A. U. C. 707.

CUM familia Titurnia neceſſitudo mihi intercedit vetus: ex qua reliquus eſt M. Titurnius Rufus, qui mihi omni diligentia atque officio eſt tuendus. Eſt igitur in tua poteſtate, ut ille in me ſatis ſibi præſidii putet eſſe. Quapropter eum tibi commendo majorem in modum: & abs te peto, efficias, ut is commendationem hanc intelligat ſibi magno adjumento fuiſſe. Erit mihi vehementer gratum. Vale.

40. M. T. C. Q. ANCHARIO, Q. F. PROC. S. P. D.
Lucium & C. Aurelios commendat. Anno incerto.

LUcium & C. Aurelios, L. filios, quibus & ipſis, & patre eorum, viro optimo, familiariſſime utor, commendo tibi majorem in modum, ado-

adoleſcentes omnibus optimis artibus ornatos, meos perneceſſarios, tua amicitia digniſſimos. Si ulla mea apud te commendatio valuit, (1) quod ſcio multas plurimum valuiſſe, hæc ut valeat, rogo. Quod ſi eos honorifice liberaliterque tractaris, & tibi gratiſſimos optimoſque adoleſcentes adjunxeris, & mihi gratiſſimum feceris. Vale.

41. M. T. C. L. CULLEOLO S. P. D.

Gratias agit & ſuo, & Pompeii nomine de Lucceio benigniſſime tractato; eumdemque denuo commendat. Anno incerto.

QUÆ feciſti L. Lucceii cauſa, ſcire te plane volo, te homini gratiſſimo commodaſſe: & cum ipſi, quæ feciſti, pergrata ſunt, tum Pompejus, quotieſcumque me videt, (videt autem ſæpe) gratias tibi agit ſingulares. Addo etiam illud, quod tibi jucundiſſimum eſſe certo ſcio, meipſum ex tua erga Luccejum benignitate maxima voluptate affici. Quod ſupereſt, quamquam mihi non eſt dubium, quin quum antea noſtra cauſa, nunc jam etiam tuæ conſtantiæ gratia manſurus ſis in eadem iſta liberalitate: tamen abs te vehementer etiam atque etiam peto, ut ea, quæ initio oſtendiſti, (2) deindeque feciſti, ad exitum augeri & cumulari per te velis. Id & Luccejo, & Pompejo valde gratum fore, teque apud eos præclare poſiturum, confirmo & ſpondeo. De republica, deque his negotiis cogitationibuſque noſtris perſcripſeram ad te diligenter paucis ante diebus, eaſque literas dederam pueris tuis. Vale.

42. M. T. C. L. CULLEOLO PROC. S. P. D.

Luccejum commendat, jam antea commendatum. Anno incerto.

LUcius Luccejus meus, homo omnium gratiſſimus, mirificas tibi apud me gratias agit, quum

(1) J. F. Gron. conjic. *quas ſcio*.
(2) Græv. *deincepſque*.

quum diceret, omnia te cumulatiſſime & liberaliſſime procuratoribus ſuis pollicitum eſſe. Quum oratio tua tam ei grata fuerit, quam gratam rem ipſam exiſtimas fore, quum, ut ſpero, quæ pollicitus es, feceris? Omnino oſtenderunt (1) Bulliones, ſeſe Luccejo Pompeii arbitratu ſatisfacturos. Sed vehementer opus eſt nobis & voluntatem & auctoritatem & imperium tuum accedere. Quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. Illudque mihi gratiſſimum eſt, quod ita ſciunt Luccell procuratores, & ita Lucceius ipſe ex literis tuis, quas ad eum miſiſti, intellexit, hominis nullius apud te auctoritatem, aut gratiam valere plus, quam meam. Id ut re experiatur, iterum & ſæpius te rogo. Vale.

43. M. T. C. QUINTIO GALLO S. P. D.

Oppium commendat (2) *Gallo in Ciliciam proficiſcenti.*
Anno incerto.

ETSI plurimis rebus ſpero fore, ut perſpiciam, quod tamen jampridem perſpicio, me a te amari; tamen nunc ea cauſa tibi datur, in qua facile declarare poſſis tuam erga me benevolentiam. L. Oppius, Marci filius (3) Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris. Eum tibi unice commendo, eoque magis, quod cum (4) ipſum diligo, tum quod negotia procurat L. Egnatii Ruſi, quo ego uno equite Romano familiariſſime utor, & qui cum conſuetudine quotidiana, tum officiis plurimis maximiſque mihi conjunctus eſt. Oppium igitur præſentem ut diligas, Egnatii abſentis rem ut tueare, æque a te peto, ac ſi mea negotia eſſent. Velim, memoriæ tuæ cauſa, des literarum ali-

(1) Bulliones. *Populi ſunt ſupra Epidamnum, ſic dicti a Byllide, ſive Bullide urbe, quæ eſt in Illyrico. Vid Philip* xI. 11. Olivetus.

(2) Victorius. *Gallio.* (3) Philomeli *Philomelium oppidum magnæ Phrygiæ. Vid. lib.* III. *Ep.* 8.

(4) Lamb. *per ſeipſum.*

aliquid, quæ tibi in provincia reddantur: ſed ita conſcribas, ut tum, cum eas leges, facile recordari poſſis hujus meæ commendationis diligentiam. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

44. CICERO GALLO S.

Eumdem Oppium rurſus eidem commendat. Anno incerto.

ETSI ex tuis, & ex L. Oppii familiariſſimi mei literis cognovi, te memorem commendationis meæ fuiſſe, idque pro tua ſumma erga me benevolentia, proque noſtra neceſſitudine minime ſum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præſentem, & L. Egnatii mei familiariſſimi abſentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo neceſſitudo eſt, familiaritaſque, ut ſi mea res eſſet, non magis laborarem. Quapropter gratiſſimum mihi feceris, ſi curaris, ut is intelligat, me a te tantum amari, quantum ipſe exiſtimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Idque ut facias, vehementer te rogo. Vale.

45. M. T. C. APULEJO PROQUÆS. S. P. D.

Egnatii ſervum Anchialum, & negotia Apulejo commendat. Anno incerto.

LUcio Egnatio uno, equite Romano, vel familiariſſime utor. Ejus Anchialum ſervum, negotiaque, quæ habet in Aſia, tibi commendo non minore ſtudio, quam ſi rem meam commendarem. Sic enim exiſtimes velim, mihi cum eo non modo quotidianam conſuetudinem ſummam intercedere, ſed etiam officia magna, & mutua noſtra inter nos eſſe. Quamobrem etiam atque etiam a te peto, ut cures, ut intelligat, me ad te ſatis diligenter ſcripſiſſe. Nam de tua erga me voluntate non (1) dubitabat. Id ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T.

(1) MSS. *dubitat.*

46. M T. C. APULEIO PROQUÆS. S. P. D.
Noſtium coheredem ſuum commendat Anno incerto.

LUcius Noſtius Zoilus eſt coheres meus, heres autem patroni ſui. Ea re utrumque ſcripſi, ut & mihi cum illo cauſam amicitiæ ſcires eſſe, & hominem probum exiſtimares, qui patroni judicio ornatus eſſet. Eum tibi igitur ſic commendo, ut unum ex noſtra domo. Valde mihi gratum erit, ſi curaris, ut intelligat, hanc commendationem ſibi apud te magno adjumento fuiſſe. Vale.

47. M. T. CICERO SILIO S P. D.
Egnatium, communem amicum, commendat. 702.

QUid ego tibi commendem eum, quem tu ipſe diligis? Sed tamen, ut ſcires, eum me a non diligi ſolum, verum etiam amari, ob eam rem tibi hæc ſcribo. Omnium tuorum officiorum, quæ & multa & magna ſunt, mihi gratiſſimum fuerit, ſi ita tractaris Egnatium, ut ſentiat, & ſe a me, & me a te amari. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. (1) Illa noſtra, ſcilicet ceciderunt. Utamur igitur vulgari conſolatione. Quid, ſi melius hoc? Sed hæc coram. Tu fac, quod facis, ut me ames, teque amari a me ſcias. Vale.

48. M. T. C. C. SEXTILIO RUFO QUÆS. S. P. D.
Omnes Cyprios, maximeque Paphios commendat. A. U. C. 698.

OMnes tibi commendo Cyprios, ſed magis Paphios: quibus tu quæcumque commodaris,

(1) Illa noſtra ceciderunt. *Abierunt illa tempora, cum & dignitate, & honoribus florebamus. Conſolemur igitur nos quo modo ſolet vulgus, cujus hæc fere in adverſis ſolet eſſe vox*: Quid, ſi hoc melius? Manutius.

ris, erunt mihi gratiſſima. Eoque facio libentius, ut eos tibi commendem, quod & tuæ laudi, cujus ego fautor ſum, conducere arbitror, quum, (1) primus in eam inſulam quæſtor veneris, ea te inſtituere, quæ ſequantur alii: quæ, ut ſpero, facilius conſequere, ſi & P. Lentuli, neceſſarii tui, legem, & ea, quæ a me conſtituta ſunt, ſequi volueris. Quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

49. CICERO CURIO PROCOS. S. P. D.

Commendat Q. Pompejum. Anno incerto.

QUintus Pompejus, Sexti filius, multis & veteribus cauſis neceſſitudinis mihi conjunctus eſt. Is quum antea meis commendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem ſuam tueri conſueverit, nunc profecto, te provinciam obtinente, meis literis aſſequi debet, ut nemini ſe intelligat commendatiorem unquam fuiſſe. Quamobrem a te majorem in modum peto, ut quum omnes meos æque, ac tuos obſervare pro noſtra neceſſitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipſe intelligat, nullam rem ſibi majori uſui, aut ornamento, quam meam commendationem, eſſe potuiſſe. Vale.

50. M. T. C. (2) AUCTO PROCOS. S. D.

Petit, ut Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, moleſtia integrum conſervet. V. ep. 17. A. U. C. 109.

SUmpſi hoc mihi pro tua in me obſervantia, quam penitus perſpexi, quamdiu Brunduſii fuimus, ut ad te familiariter, & quaſi pro meo jure ſcriberem, ſi qua res eſſet, de qua valde laborarem. M'. Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris eſt, ut nihil poſſit eſſe conjunctius. Multa

(1) Al. *primum*. (2) Victor. *Ariſto*.

ta illius in me officia, multa in illum (1) mea; quodque maximum eſt, ſummus inter nos amor, & mutuus. Quæ quum ita ſint, ſi ullam in amicitia mea ſpem habes, ſi ea, quæ in me officia & ſtudia Brunduſii contuliſti, vis mihi etiam gratiora efficere, quamquam ſunt gratiſſima; ſi me a tuis omnibus amari vides: hoc mihi da, atque largire, ut M'. Curium ſartum & tectum, ut ajunt, ab omnique incommodo, detrimento, moleſtia ſincerum integrumque conſerves. Et ipſe ſpondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, (2) ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum, ſummamque voluptatem eſſe capturum. Vale.

51. M. T. CICERO P. CÆSIO S. D.

P. Meſſienum commendat. Anno incerto.

Publium Meſſienum, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumque perfamiliarem tibi commendo, ea commendatione, quæ poteſt eſſe diligentiſſima. Peto a te & pro noſtra & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, ejuſque rem famamque tueare. Virum bonum, tuaque amicitia dignum tibi adjunxeris, mihique gratiſſimum feceris. Vale.

52. CICERO (3) REGI S. D.

Hoſpitem ſuum Ariſtotelem commendat. Anno incerto.

Aulus Licinius Ariſtoteles, Melitenſis, antiquiſſimus eſt hoſpes meus, & præterea conjunctus magno uſu familiaritatis. Hæc quum ita ſint, non dubito, quin tibi ſatis commendatus ſit. Etenim ex multis cognoſco, meam commendationem plurimum apud te valere. Hunc ego a

Cæ-

(1) Gebhard. *mea quoque, maximum eſt.*

(2) Henr. Steph. *ex ea.* (3) Regi. *Cognomen, gentis Marciæ, ut ex Salluſtio, Valerio, Suetonio, & ipſo Cicer. conſtat Ep. 14. ad Attic. lib.* 1. Manut.

Cæſare liberavi. Frequens enim fuerat nobiſcum: atque etiam diutius in cauſa eſt, (1) quam nos, commoratus. Quo melius te de eo exiſtimaturum arbitror. Fac igitur, mi Rex, ut intelligat, has ſibi literas plurimum profuiſſe. Vale.

53. CICERO THERMO PROPRÆT. S. D.
Genucilium Curvum commendat. A U. C 702.

Lucio Genucilio Curvo jampridem utor familiariſſime, optimo viro, & homine gratiſſimo. Eum tibi penitus commendo, atque trado. Primum, ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua dignitaſque patietur: patietur autem in omnibus. Nihil enim abs te unquam, quod ſit alienum tuis, aut etiam ſuis moribus, poſtulabit. Præcipue autem tibi commendo negotia ejus, quæ ſunt in Helleſponto: primum, ut obtineat id juris in agris, quod ei Pariana civitas decrevit & dedit, & quod ſemper obtinuit ſine ulla controverſia: deinde, ſi quid habebit cum aliquo Helleſpontio controverſiæ, ut in illam (2) διοίκησιν rejicias. Sed non mihi videor, quum tibi totum hominem diligentiſſime commendarim, ſingulas ad te ejus cauſas perſcribere debere. Summa illa ſit: quidquid officii, beneficii, honoris in Genucilium contuleris, id te exiſtimabo in me ipſum, atque in rem meam contuliſſe. Vale.

54. M. T. CICERO THERMO PROPR. S. D.
Primum agit gratias Thermo, quod Marcilium liberaliſſime tractaverit; deinde petit, operam det, ne ſocius Marcilii rea fiat. A. U. C. 703.

CUM multa mihi grata ſunt, quæ tu adductus mea commendatione, feciſti: tum in primis, quod M. Marcilium amici, atque interpretis mei filium liberaliſſime tractaviſti. Venit enim Laodi-

(1) MSS. *qua nos*.
(2) *Provinciæ adminiſtrationem, juriſdictionem*.

diceam, & tibi apud me, mihique propter te, gratias maximas egit. Quare, quod reliquum eſt, a te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eo libentius his commodes, operamque des, quoad fides tua patietur, ut ſocrus adoleſcentis rea ne fiat. Ego cum antea ſtudioſe commendabam Marcilium, tum multo nunc ſtudioſius, quod in longa (1) apparitione ſingularem, & prope incredibilem patris Marcilii fidem, abſtinentiam, modeſtiamque cognovi. Vale.

55. M.T. CICERO THERMO PROPR. S.D.

Commendat Annejum, legatum ſuum, in controverſia Sardiana, A. U.C. 702.

ETSI mihi videor intellexiſſe, quum tecum Epheſi de re M. (2) Anneii, legati mei, loquutus ſum, te ipſius cauſa vehementer omnia velle: tamen & M. Annejum tanti facio, ut mihi nihil putem prætermittendum, quod illius interſit: & me a te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. Nam cum jamdiu diligerem M. Annejum, deque eo ſic exiſtimarem, ut res declarat, quod ultro ei detulerim legationem,(3) quum multis petentibus denegaſſem; tum vero poſtea quam mecum in bello, atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamque erga me benevolentiam cognovi. ut hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardianis habere controverſiam ſcis: cauſam tibi expoſuimus Epheſi: quam tu tamen coram facilius, meliuſque cognoſces. De reliquo mihi, mehercule, diu dubium fuit, quid ad te potiſſimum ſcriberem. Jus enim quemadmodum dicas, clarum & magna cum tua laude notum eſt. Nobis autem in hac cauſa

ſa

(1) Apparitione. *Omnes qui apparebant, ideſt præibant magiſtratibus*, apparitores *dicebantur*, & apparitio *eſt munus ipſum*. Manut.

(2) Al. *Anicii*, ſicque ſemper. (3) Lamb. *quam*.

ſa nihil aliud opus eſt, niſi te jus inſtituto tuo dicere. Sed tamen, quum me non fugiat, quanta ſit in Prætore auctoritas, præſertim iſta integritate, gravitate, clementia, qua te eſſe inter omnes conſtat; peto abs te pro noſtra conjunctiſſima neceſſitudine, plurimiſque officiis paribus ac mutuis, ut voluntate, auctoritate, ſtudio tuo perficias, ut M. Annejus intelligat, te & ſibi amicum eſſe, quod non dubitat, (ſæpe enim mecum loquutus eſt) & multo amiciorem his meis literis eſſe factum. In tuo toto imperio, atque provincia nihil eſt, quod mihi gratius facere poſſis. Jam apud ipſum, gratiſſimum hominem atque optimum virum, quam bene poſiturus ſis ſtudium tuum atque officium, dubitare te non exiſtimo. Vale.

56. M. T. C. THERMO PROPR. S. D.
Negotia Cluvii Puteolani commendat. A. U. C. 702.

CLuvius Puteolanus valde me obſervat, valdeque eſt mihi familiaris. Is ita ſibi perſuadet, quod in tua provincia (1) negotii habet, niſi, te provinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id ſe in perditis & deſperatis habiturum. Nunc, quando mihi ab amico officioſiſſimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me ſummis officiis; ita tamen, ut tibi nolim moleſtus eſſe. (2) Mylaſii & Alabandenſes pecuniam Cluvio debent. Dixerat mihi Euthydemus, quum Epheſi eſſem, ſe curaturum, ut Ecdici Mylaſii Romam mitterentur. Id factum non eſt. Legatos audio miſſos eſſe: ſed malo Ecdicos, ut aliquid confici poſſit. Quare peto a te, ut & eos, & Alabandenſes jubeas (3) Ecdicos Romam mittere. Præ-

(1) M. S. *negotia*. (2) Mylaſii & Alabandenſes. *Mylaſa, & Alabanda ſunt Cariæ urbes in Aſia minore. Plin lib. V. cap.* 28 *&* 29. Victorius.

(3) Ecdicos. *Ecdicus Juſtiniano defenſor Civitatis, vindex Reipublicæ appellatur. Aliàs dicitur Syndicus. Plin. lib. X. Ep.* 3. Græv.

Præterea Philotes Alabandenſis (1) ὑποθήκας Cluvio dedit: hæ commiſſæ ſunt. Velim cures, ut aut de hypothecis decedat, eaſque procuratoribus Cluvii tradat, aut pecuniam ſolvat. Præterea (2) Heracleotæ, & Bargyletæ, qui item debent, aut pecuniam ſolvant, aut fructibus ſuis ſatisfaciant. Caunii præterea debent: ſed ajunt, ſe depoſitam pecuniam habuiſſe. Id velim cognoſcas: & ſi intellexeris, eos neque ex edicto, neque ex decreto depoſitam habuiſſe, des operam, ut uſuræ Cluvio, inſtituto tuo, conſerventur. His de rebus eo magis laboro, quod agitur res Cn. Pompeii etiam noſtri neceſſarii, & quod is magis etiam mihi laborare videtur, quam ipſe Cluvius: cui ſatisfactum eſſe a nobis valde volo. His de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

57. CICERO THERMO PROPR. S.

Petit a Thermo, ut Annejum, legatum ſuum, remittat: eumque in negotio ſuo commendat. 703.

QUO magis quotidie ex literis nuntiiſque, (3) bellum magnum eſſe in Syria cognoſco, eo vehementius a te pro noſtra neceſſitudine contendo, ut mihi M. Annejum legatum primo quoque tempore remittas. Nam ejus opera, conſilio, ſcientia rei militaris vel maxime intelligo, me, & Rempublicam adjuvari poſſe. Quod niſi tanta res ejus ageretur; nec ipſe adduci potuiſſet, ut a me diſcederet; neque ego, ut eum a me dimitterem. Ego in Ciliciam proficiſci cogito circiter Kal. Majas. Ante eam diem Annejus ad me redeat oportet. Illud, quod tecum & coram & per literas diligentiſſime egi, id & nunc etiam atque etiam rogo, curæ tibi ſit, ut ſuum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro cauſæ verita-

(1) Hypothecas, *pignora, quæ in rebus immotis conſiſtunt.* (2) Heracleotæ &c. *Heraclea & Bargylos Civitates ſunt Cariæ.* Caunius *item eſt Oppidum Cariæ.* Grævius. (3) Bellum *Parthicum.*

tate, & pro ſua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, quum tecum Epheſi loquutus ſum, te ipſius Anneii cauſa omnia velle: ſed tamen ſic velim exiſtimes, te mihi nihil gratius facere poſſe, quam ſi intellexero, per te illum ipſum negotium ex ſententia confeciſſe. Idque quamprimum ut efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

58. M. T. C. TITIO, L. F. RUFO PRÆT. URB. S.

Commendat L. Cuſtidium. A. U. C. 703.

LUcius Cuſtidius eſt tribulis, & municeps, & familiaris meus. Is cauſam habet, quam cauſam ad te deferet. Commendo tibi hominem, ſicuti tua fides, & meus pudor poſtulat: tantum, ut faciles ad te aditus habeat: quæ æqua poſtulabit, ut, (1) libente te, impetret: ſentiatque, meam ſibi amicitiam, etiam quum longiſſime abſim, prodeſſe in primis apud te. Vale.

59. M. T. C. C. CURTIO PEDUCÆANO PRÆT. S. D.

Commendat M. Fabium. A. U. C. 703.

MArcum Fabium unice diligo, ſummaque mihi cum eo conſuetudo & familiaritas eſt pervetus. In ejus controverſiis (2) quid decernas, a te non peto (ſervabis, ut tua fides & dignitas poſtulat, edictum, & inſtitutum tuum) ſed ut quam faciliimos ad te aditus habeat; quæ erunt æqua, libente te, impetret: ut meam amicitiam ſibi, etiam quum procul abſim, prodeſſe ſentiat, præſertim apud te. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

V M. T. C.

(1) Al. *jubente*. (2) Lamb. conjicit. *ut aliquid.*

60. M. T. C. MUNATIO C. F. S. D.

Commendat Livinejum libertum. Anno incerto.

LUcius Livinejus Trypho eſt omnino L. Reguli familiariſſimi mei libertus, cujus calamitas etiam officioſiorem me facit in illum: nam benevolentior, quam ſemper fui, eſſe non poſſum. Sed ego libertum ejus per ſeipſum diligo. Summa enim ejus erga me officia exstiterunt iis noſtris temporibus, quibus facillime (1) bonam benevolentiam hominum, & fidem perſpicere potui. Eum tibi ita commendo, ut homines grati, & memores benemeritos de ſe commendare debent. Pergratum mihi feceris, ſi ille intellexerit, ſe, quod pro ſalute mea multa pericula adierit, ſæpe hyeme ſumma navigarit, pro tua erga me benevolentia gratum etiam tibi feciſſe. Vale.

61. M. T. C. P. SILIO PROPR. S. D.

Comendat Pinnium in exactione pecuniæ, quam ei Nicæenſes debent. A. U. C. 702.

TITO Pinnio familiariſſime me uſum eſſe, ſcire te arbitror: quod quidem ille teſtamento declaravit, qui me cum tutorem, tum etiam ſecundum heredem inſtituerit. Ejus filio, mire ſtudioſo & erudito & modeſto pecuniam Nicæenſes grandem debent ad H. S. octogies: &, ut audio, in primis volunt ei ſolvere. Pergratum igitur mihi feceris, quando non modo reliqui tutores, qui ſciunt, quanti me facias, ſed etiam puer ipſe ſibi perſuaſit, te omnia mea cauſa facturum eſſe, ſi dederis operam, quoad tua fides dignitaſque patietur, ut quamplurimum pecuniæ Pinnio ſolvatur Nicæenſium nomine. Vale.

M. T. C.

(1) Al. *benevolentiam hominum, & bonam fidem*;

62. M. T. C. P. SILIO PROPR. S. D.

Primum de Atilio gratias agit, deinde Q. Fratrem commendat. A. U. C. 702.

ET in Atilii negotio te amavi: quum enim ſero veniſſem, tamen honeſtum equitem Romanum beneficio tuo conſervavi: & mehercule ſemper ſic in animo habui, te in meo ære eſſe propter Lamiæ noſtri conjunctionem & ſigularem neceſſitudinem. Itaque primum tibi ago gratias, quod me omni moleſtia liberas: deinde (1) impudentia proſequor: ſed idem ſarciam. Te enim ſemper ſic colam, & tuebor, ut quem diligentiſſime. Q. Fratrem meum, ſi me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me. Ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

63. M. T. C. P. SILIO PROPRÆT. S. P. D.

Commendat M. Lænium ſtudioſe admodum. 702.

NON putavi fieri poſſe, ut mihi verba deeſſent; ſed tamen in M. Lænio commendando deſunt. Itaque rem tibi exponam paucis (2) verbis: ſed tamen (3) ut plane perſpicere poſſis voluntatem meam. Incredibile eſt, quanti faciamus & & ego & frater meus, qui mihi cariſſimus eſt, M. Lænium. Id fit cum plurimis ejus officiis, tum ſumma probitate & ſingulari modeſtia. Eum ego a me invitiſſimus dimiſi, cum propter familiaritatem & conſuetudinis ſuavitatem, tum quod conſilio ejus fideli ac bono libenter utebar. Sed vereor, ne jam mihi ſupereſſe verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, ſicut intelligis, me, de quo ea ſupra ſcripſerim, debere commendare. A teque vehementer etiam atque

V 2 etiam

(1) Impudentia. *Quia tibi alios quoque commendo, ut Q. Fratrem.* Manutius.

(2) J. F. Gron. putat delendum *verbis*.

(3) Græv. conjicit *ita ut*.

etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii, expedias: quod tibi videbitur rectum eſſe, ipſi dicas. Hominem facillimum liberaliſſimumque cognoſces. Itaque te rogo, ut eum ſolutum, liberum, confectis ejus negotiis per te, quamprimum ad me remittas. Id mihi, fratrique meo gratiſſimum feceris. Vale.

64. M. T. C. P. SILIO PROPR. S. D.

Agit gratias de Nerone honorificentiſſime tractato, eumque in omnibus rebus vehementer commendat.
A. U. C. 702.

NEro (1) meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorſus incredibiles, ut nullum honorem ſibi haberi potuiſſe diceret, qui a te prætermiſſus eſſet. Magnum fructum ex ipſo capies. Nihil eſt enim illo adoleſcente gratius. Sed mehercule mihi quoque gratiſſimum feciſti. Pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaque ſi ea feceris, quæ ille per me tecum agi voluit, gratiſſimum mihi feceris. Primum de Pauſania Alabandenſi, ſuſtentes rem, dum Nero veniat. Vehementer ejus cauſa cupere eum intellexi. Itaque hoc valde te rogo. Deinde (2) Niſæos, quos Nero in primis habet neceſſarios, diligentiſſimeque tuetur ac defendit, habeas tibi commendatiſſimos: ut intelligat illa civitas, ſibi in Neronis patrocinio ſummum eſſe præſidium. Strabonem Servilium tibi ſæpe commendavi: nunc eo facio impenſius quod ejus cauſam Nero ſuſcepit. Tantum a te petimus, ut agas eam rem, nec relinquas hominem innocentem ad alicujus tui diſſimilis quæſtum. Id cum gratum mihi erit, tum etiam exiſtimabo, te humanitate tua eſſe uſum. Summa hujus epiſtolæ hæc eſt, ut ornes omnibus rebus Neronem, ſicut

(1) Meus. *Non vulgarem benevolentiæ ſignificationem habet pronomen* meus. *Hic eſt T. Claudius Nero, cujus uxorem Liviam Druſillam Auguſtus poſtea prægnantem abduxit.* Manut. (2) Urſin. *Nyſæos*.

ſicut inſtituiſti atque feciſti. Magnum theatrum habet iſta provincia, non ut hæc noſtra, adoleſcentis nobilis, ingenioſi, abſtinentis (1) commendationem, atque gloriam. Quare ſi te fautore uſus erit, ſicut & utetur profecto, & uſus eſt, (2) ampliſſimas clientelas acceptas a majoribus confirmare poterit, & beneficiis ſuis obligare. Hoc in genere ſi eum adjuveris eo ſtudio, quo oſtendiſti, apud ipſum præclariſſime poſueris; ſed mihi etiam gratiſſimum feceris. Vale.

65. M. T. C. P. SILIO PROPR. S. D.

Cupit pactiones per Hiſponem cum civitatibus confici; in eoque illum Silio commendat. A. U. C. 702.

CUM P. Terentio Hiſpone, qui operas in ſcriptura pro magiſtro dat, mihi ſumma familiaritas conſuetudoque eſt: multaque & magna inter nos officia paria, & mutua intercedunt. Ejus ſumma exiſtimatio agitur in eo, ut (3) pactiones cum civitatibus reliquis conficiat. Non me præterit, nos eam rem Epheſi expertos eſſe, neque ab Epheſiis ullo modo impetrare potuiſſe. Sed quum, quemadmodum omnes exiſtimant, & ego intelligo, tua cum ſumma integritate, tum ſingulari humanitate & manſuetudine conſequutus es, ut libentiſſimis Græcis, nutu, quod velis, conſequare: peto a te majorem in modum, ut honoris mei cauſa hac laude Hiſponem affici velis. Præterea cum ſociis ſcripturæ mihi ſumma neceſſitudo eſt, non ſolum ob eam cauſam, quod ea ſocietas univerſa in mea fide eſt; ſed etiam quod pleriſque ſociis utor familiariſſime. Ita & Hiſponem meum per me ornaris, & ſocietatem mihi conjunctiorem feceris: tuque ipſe & ex hujus obſervantia, gratiſ-

V 3 ſimi

(1) J. F. Gron. *commendationem ad gloriam.*

(2) Al. *ampliſſime.* (3) Pactiones *pro pecunia Publicanis debita. Nam inter Sociorum Civitates, & Publicanos Romanos controverſia fere ſemper oriebatur in exactione vectigalium.* Manut.

68. M. T. C. P. SERVILIO ISAURICO PROC. COLLEGÆ S. D.

Significat, quam ſibi gratum fuerit, curſum illius navigationis cognoſcere. Petit, ut de ſtatu provinciæ, inſtitutiſque ſuis ſcribat. Poſtremo ſuum efficium ad omnia pollicetur. A. U. C. 707.

Gratæ mihi vehementer tuæ literæ fuerunt, ex quibus cognovi curſus navigationum tuarum. Significabas enim memoriam tuam noſtræ neceſſitudinis, qua mihi nihil poterat eſſe jucundius. Quod reliquum eſt, multo etiam erit gratius, ſi ad me de republica, id eſt, de ſtatu provinciæ, de inſtitutis tuis familiariter ſcribes. Quæ quamquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentiſſime ex tuis literis cognoſcam. Ego ad te de (1) reipublicæ ſumma quid ſentiam, non ſæpe ſcribam, propter periculum ejuſmodi literarum: quid agatur autem, ſcribam ſæpius. Sperare tamen videor, Cæſari (2) collegæ noſtro fore curæ, & eſſe, ut habeamus aliquam rempublicam, cujus conſiliis magni referebat te intereſſe. Sed, ſi tibi utilius eſt, id eſt glorioſius, Aſiæ præeſſe, & iſtam partem reipublicæ male affectam tueri: mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuæ profuturum eſt, optatius debet eſſe. Ego, quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, ſummo ſtudio diligentiaque curabo: in primiſque tuebor omni obſervantia clariſſimum virum, patrem tuum; quod & pro vetuſtate neceſſitudinis, & pro beneficiis veſtris, & pro dignitate ipſius facere debeo. Vale.

M. T.

(1) J. F. Gron. *de Rep ſummæ*.

(2) Collegæ *in Auguratu*. *Quamquam enim Pontifex Max. fuit, tamen etiam Augur. Philip.* 2. 33. Cellarius.

69. M. T. C. SERVILIO COLLEGÆ S. D.
Petit, ut C. Curtium in fidem recipiat, habeatque in numero ſuorum. A. U. C. 707.

CAjus Curtius Mithres eſt ille quidem, ut ſcis, libertus Poſtumi, familiariſſimi mei: ſed me colit, & obſervat æque, (1) atque illum ipſum patronum ſuum. Apud eum ego ſic Epheſi fui, quotieſcumque fui, tamquam domi meæ: multaque acciderunt, in quibus & benevolentiam ejus erga me (2) experirer, & fidem. Itaque, ſi quid aut mihi, aut meorum cuipiam in Aſia opus eſt, ad hunc ſcribere conſuevi; hujus cum opera & fide, tum domo & re uti, tanquam mea. Hæc ad te eo pluribus ſcripſi, ut intelligeres, me non vulgariter, nec ambitioſe, ſed ut pro homine intimo ac mihi pernecеſſario ſcribere. Peto igitur a te, ut in ea controverſia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in cæteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumque tuo commodo poteris, tantum (3) ei honoris mei cauſa commodes: etſi, ut ejus modeſtiam cognovi, gravis tibi nulla in re erit. Si & mea commendatione, & ſua probitate aſſequutus erit, ut de ſe bene exiſtimes, omnia ſe adeptum arbitrabitur. Ut igitur eum recipias in fidem, habeaſque in numero tuorum, te vehementer etiam atque etiam rogo. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe diligenterque curabo. Vale.

70. M. T. C. P. SERVILIO COLLEGÆ S. P. D.
Ampium Menandrum non vulgariter commendat. 707.

QUia non eſt obſcura tua in me benevolentia, ſic fit, ut multi per me tibi velint commendari. Ego autem tribuo nonnumquam in-

V 5 vul-

(1) MS. *atque patronum ipſum ſuum.*

(2) MS. *expertus ſuum.*

(3) Victor. *& honoris.*

vulgus, ſed plerumque neceſſariis, (1) ut hoc tempore. Nam, cum T. Ampio Balbo mihi ſumma familiaritas, neceſſitudoque eſt. Ejus libertum T. Ampium Menandrum, hominem (2) frugi & modeſtum, & patrono & nobis vehementer probatum, tibi commendo majorem in modum. Vehementer mihi gratum feceris, ſi, quibuſcumque rebus ſine tua moleſtia poteris, ei commodaris. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

71. M. T. C. P. SERVILIO COLLEGÆ S. D.
Commendat T. Aguſium, veterem amicum, 707.

MUltos tibi commendem neceſſe eſt, quando omnibus nota noſtra neceſſitudo eſt, tuaque erga me benevolentia. Sed tametſi omnium cauſa, quos commendo, velle debeo: tamen cum omnibus non eadem mihi cauſa eſt. T. Aguſius & comes meus fuit illo miſerrimo tempore, & omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum ſocius: neque hoc tempore diſceſſiſſet a me, niſi ego ei permiſiſſem. Quare ſic tibi eum commendo, ut unum de meis domeſticis, & maxime neceſſariis. Pergratum mihi feceris, ſi eum ita tractaris, ut intelligat, hanc commendationem ſibi magno (3) uſui atque adjumento fuiſſe. Vale.

72. M. T. C. P. SERVILIO COLLEGÆ S. D.
Petit a Servilio, ut omnibus rebus Cærelliæ benigne faciat, quemadmodum receperat. A. U. C. 707.

CÆrelliæ, (1) neceſſariæ meæ, rem, nomina, poſſeſſiones Aſiaticas commendavi tibi præſens:

(1) Al. *in hoc*. (2) Frugi. Frugi & nequam opponuntur. *Eſt autem propria laus in ſervo, & in liberto; ſed transfertur etiam ad ingenuos*. Manutius.

(3) Victor. *uſu*. (4) Cærelliæ. *Hæc mulier Philoſophiæ dedita, valde Ciceronem obſervavit, ejuſque ſcripta libenter legit. Epiſt. 21. ad Attic. lib. 13.* Manut.

ſens in hortis tuis, quam potui diligentiſſime: tuque mihi, pro tua conſuetudine, proque tuis in me perpetuis maximiſque officiis, omnia te facturum liberaliſſime recepiſti. Meminiſſe te id ſpero: ſcio enim ſolere. Sed tamen Cærelliæ procuratores ſcripſerunt, te, propter magnitudinem provinciæ, multitudinemque negotiorum, etiam atque etiam eſſe commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulate recepiſſe. Equidem exiſtimo, habere te magnam facultatem (ſed hoc eſt tui conſilii, & judicii) ex eo ſenatus conſulto, quod in heredes C. Vennonii factum eſt, Cærelliæ commodandi. Id ſenatus conſultum tu interpretabere pro tua ſapientia. Scio enim, ejus ordinis auctoritatem ſemper apud te magni fuiſſe. Quod reliquum eſt, ſic velim exiſtimes, quibuſcunque rebus Cærelliæ (1) benigne feceris, mihi te gratiſſimum eſſe facturum. Vale.

73. M. T. C. Q. PHILIPPO PROCOS. S. D.

Gratulatur de reditu incolumi: gratias agit de Egnatio, & Oppio: petit, ut Antipatri filios ſibi condonet. Anno incerto.

GRatulor tibi, quod ex provincia ſalvum te ad tuos recepiſti incolumi fama, & republica. Quod (2) ſi Romæ te vidiſſem, coramque gratias egiſſem, quod tibi L. Egnatius, familiariſſimus meus, abſens, L. Oppius præſens curæ fuiſſet. Cum Antipatro Derbete mihi non ſolum hoſpitium, verum etiam ſumma familiaritas intercedit. Ei te vehementer ſuccenſuiſſe audivi, & moleſte tuli. De re nihil poſſum judicare: niſi illud mihi certe perſuadeo, te, talem virum, nihil temere feciſſe. A te autem pro vetere noſtra neceſſitudine etiam atque etiam peto, ut ejus filios, qui in tua poteſtate ſunt, mihi potiſſimum condones;

(1) M. SS. *benefeceris*. (2) Græv. *ſi Romæ fuiſſem, te vidiſſem, coramque*.

60. M. T. C. MUNATIO C. F. S. D.

Commendat Livinejum libertum. Anno incerto.

LUcius Livinejus Trypho eſt omnino L. Reguli familiariſſimi mei libertus, cujus calamitas etiam officioſiorem me facit in illum: nam benevolentior, quam ſemper fui, eſſe non poſſum. Sed ego libertum ejus per ſeipſum diligo. Summa enim ejus erga me officia extiterunt iis noſtris temporibus, quibus facillime (1) bonam benevolentiam hominum, & fidem perſpicere potui. Eum tibi ita commendo, ut homines grati, & memores benemeritos de ſe commendare debent. Pergratum mihi feceris, ſi ille intellexerit, ſe, quod pro ſalute mea multa pericula adierit, ſæpe hyeme ſumma navigarit, pro tua erga me benevolentia gratum etiam tibi feciſſe. Vale.

61. M. T. C. P. SILIO PROPR. S. D.

Comendat Pinnium in exactione pecuniæ, quam ei Nicæenſes debent. A. U. C. 702.

TITO Pinnio familiariſſime me uſum eſſe, ſcire te arbitror: quod quidem ille teſtamento declaravit, qui me cum tutorem, tum etiam ſecundum heredem inſtituerit. Ejus filio, mire ſtudioſo & erudito & modeſto pecuniam Nicæenſes grandem debent ad H. S. octogies: &, ut audio, in primis volunt ei ſolvere. Pergratum igitur mihi feceris, quando non modo reliqui tutores, qui ſciunt, quanti me facias, ſed etiam puer ipſe ſibi perſuaſit, te omnia mea cauſa facturum eſſe, ſi dederis operam, quoad tua fides dignitaſque patietur, ut quamplurimum pecuniæ Pinnio ſolvatur Nicæenſium nomine. Vale.

M. T. C.

(1) Al. *benevolentiam hominum, & bonam fidem*;

62. M. T. C. P. SILIO PROPR. S. D.
Primum de Atilio gratias agit, deinde Q. Fratrem commendat. A. U. C. 702.

ET in Atilii negotio te amavi: quum enim ſero veniſſem, tamen honeſtum equitem Romanum beneficio tuo conſervavi: & mehercule ſemper ſic in animo habui, te in meo ære eſſe propter Lamiæ noſtri conjunctionem & ſigularem neceſſitudinem. Itaque primum tibi ago gratias, quod me omni moleſtia liberas: deinde (1) impudentia proſequor: ſed idem ſarciam. Te enim ſemper ſic colam, & tuebor, ut quem diligentiſſime. Q. Fratrem meum, ſi me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me. Ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

63. M. T. C. P. SILIO PROPRÆT. S. P. D.
Commendat M. Lænium ſtudioſe admodum. 702.

NON putavi fieri poſſe, ut mihi verba deeſſent; ſed tamen in M. Lænio commendando deſunt. Itaque rem tibi exponam paucis (2) verbis: ſed tamen (3) ut plane perſpicere poſſis voluntatem meam. Incredibile eſt, quanti faciamus & & ego & frater meus, qui mihi cariſſimus eſt, M. Lænium. Id fit cum plurimis ejus officiis, tum ſumma probitate & ſingulari modeſtia. Eum ego a me invitiſſimus dimiſi, cum propter familiaritatem & conſuetudinis ſuavitatem, tum quod conſilio ejus fideli ac bono libenter utebar. Sed vereor, ne jam mihi ſupereſſe verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, ſicut intelligis, me, de quo ea ſupra ſcripſerim, debere commendare. A teque vehementer etiam atque

V 2 etiam

(1) Impudentia. *Quia tibi alios quoque commendo, ut Q. Fratrem.* Manutius.

(2) J. F. Gron. putat delendum *verbis*.

(3) Græv. conjicit *ita ut*.

etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii, expedias: quod tibi videbitur rectum eſſe, ipſi dicas. Hominem facillimum liberaliſſimumque cognoſces. Itaque te rogo, ut eum ſolutum, liberum, confectis ejus negotiis per te, quamprimum ad me remittas. Id mihi, fratrique meo gratiſſimum feceris. Vale.

64. M. T. C. P. SILIO PROPR. S. D.

Agit gratias de Nerone honorificentiſſime tractato, eumque in omnibus rebus vehementer commendat.
A. U. C. 702.

NEro (1) meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorſus incredibiles, ut nullum honorem ſibi haberi potuiſſe diceret, qui a te prætermiſſus eſſet. Magnum fructum ex ipſo capies. Nihil eſt enim illo adoleſcente gratius. Sed mehercule mihi quoque gratiſſimum feciſti. Pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaque ſi ea feceris, quæ ille per me tecum agi voluit, gratiſſimum mihi feceris. Primum de Pauſania Alabandenſi, ſuſtentes rem, dum Nero veniat. Vehementer ejus cauſa cupere eum intellexi. Itaque hoc valde te rogo. Deinde (2) Niſæos, quos Nero in primis habet neceſſarios, diligentiſſimeque tuetur ac defendit, habeas tibi commendatiſſimos: ut intelligat illa civitas, ſibi in Neronis patrocinio ſummum eſſe præſidium. Strabonem Servilium tibi ſæpe commendavi: nunc eo facio impenſius quod ejus cauſam Nero ſuſcepit. Tantum a te petimus, ut agas eam rem, nec relinquas hominem innocentem ad alicujus tui diſſimilis quæſtum. Id cum gratum mihi erit, tum etiam exiſtimabo, te humanitate tua eſſe uſum. Summa hujus epiſtolæ hæc eſt, ut ornes omnibus rebus Neronem, ſicut

(1) Meus. *Non vulgarem benevolentiæ ſignificationem habet pronomen* meus. *Hic eſt T. Claudius Nero, cujus uxorem Liviam Druſillam Auguſtus poſtea prægnantem abduxit.* Manut. (2) Urſin. *Nyſæos*.

ſicut inſtituiſti atque feciſti. Magnum theatrum habet iſta provincia, non ut hæc noſtra, adoleſcentis nobilis, ingenioſi, abſtinentis (1) commendationem, atque gloriam. Quare ſi te fautore uſus erit, ſicut & utetur profecto, & uſus eſt, (2) ampliſſimas clientelas acceptas a majoribus confirmare poterit, & beneficiis ſuis obligare. Hoc in genere ſi eum adjuveris eo ſtudio, quo oſtendiſti, apud ipſum præclariſſime poſueris; ſed mihi etiam gratiſſimum feceris. Vale.

65. M. T. C. P. SILIO PROPR. S. D.

Cupit pactiones per Hiſponem cum civitatibus confici; in eoque illum Silio commendat. A. U. C. 702.

CUM P. Terentio Hiſpone, qui operas in ſcriptura pro magiſtro dat, mihi ſumma familiaritas conſuetudoque eſt: multaque & magna inter nos officia paria, & mutua intercedunt. Ejus ſumma exiſtimatio agitur in eo, ut (3) pactiones cum civitatibus reliquis conficiat. Non me præterit, nos eam rem Epheſi expertos eſſe, neque ab Epheſiis ullo modo impetrare potuiſſe. Sed quum, quemadmodum omnes exiſtimant, & ego intelligo, tua cum ſumma integritate, tum ſingulari humanitate & manſuetudine conſequutus es, ut libentiſſimis Græcis, nutu, quod velis, conſequare: peto a te majorem in modum, ut honoris mei cauſa hac laude Hiſponem affici velis. Præterea cum ſociis ſcripturæ mihi ſumma neceſſitudo eſt, non ſolum ob eam cauſam, quod ea ſocietas univerſa in mea fide eſt: ſed etiam quod pleriſque ſociis utor familiariſſime. Ita & Hiſponem meum per me ornaris, & ſocietatem mihi conjunctiorem feceris: tuque ipſe & ex hujus obſervantia, gratiſ-

V 3 ſimi

(1) J. F. Gron. *commendationem ad gloriam*.

(2) Al. *ampliſſime*. (3) Pactiones *pro pecunia Publicanis debita. Nam inter Sociorum Civitates, & Publicanos Romanos controverſia fere ſemper oriebatur in exactione vectigalium.* Manut.

ſimi hominis, & ex ſociorum gratia, hominum ampliſſimorum, maximum fructum capies, & me ſummo beneficio affeceris. Sic enim velim exiſtimes, ex tota tua provincia, omnique iſto imperio nihil eſſe, quod mihi gratius facere poſſis. Vale.

66. M. T. C. P. SERVILIO PROPR. S. D.

Cæcinam in colligendis Aſiaticæ negotiationis reliquiis commendat. A. U. C. 707.

AUlum Cæcinam, maxime proprium clientem familiæ veſtræ, non commendarem tibi, quum ſcirem, qua fide in tuos, qua clementia in calamitoſos ſoleres eſſe: niſi me & patris ejus, quo ſum familiariſſime uſus, memoria, & (1) hujus fortuna ita moveret, ut hominis omnibus mecum ſtudiis officiiſque conjunctiſſimi movere (2) debeat. A te hoc omni contentione peto, ſic, ut majore cura, majore animi labore petere non poſſim: ut ad ea, quæ tua ſponte ſine cujuſquam commendatione faceres in hominem tantum, & talem, (3) calamitoſum, aliquem afferant cumulum meæ literæ, quo ſtudioſius eum, quibuſcumque rebus poſſis, juves. Quod ſi Romæ fuiſſes, etiam ſalutem A. Cæcinæ eſſemus, ut opinio mea fert, per te conſequuti. De qua tamen magnam ſpem habemus, freti clementia collegæ tui. Nunc, quum tuam juſtitiam ſequutus, tutiſſimum ſibi portum provinciam iſtam eſſe duxit: etiam atque etiam te rogo atque oro, ut eum & in (4) reliquiis veteris negotiationis colligendis juves,

(1) Hujus fortuna. *Nam exulabat, quia Pompejanas partes ſecutus erat, & Cæſari præterea, ſcripto libro, maledixerat. Vid. Epiſt. 7. lib. 6.* Manut.

(2) Victor. *debebat.*

(3) Urſin. *calamitoſum*, ceu gloſſam, excludit. Al. conjic. *tam tuum, & tam calamitoſum.*

(4) Græv. *reliquis.*

ves, & (1) cæteris rebus tegas atque tueare. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

67. M. T. C. P. SERVILIO PROPR S. D.
Commendat Andronem, Arthemonis filium Laodicenſem. A. U. C. 707.

EX provincia mea Cilicienſi, cui ſcis (2) τρεῖς διοικήσεις Aſiaticas attributas fuiſſe, nullo ſum familiarius uſus, quam Androne, Arthemonis filio, Laodicenſi: eumque habui in ea civitate cum hoſpitem, tum vehementer ad meæ vitæ rationem & conſuetudinem accommodatum. Quem quidem multo etiam pluris, poſteaquam deceſſi, facere cœpi, quod multis rebus expertus ſum gratum hominem, meique memorem. Itaque eum Romæ libentiſſime vidi. Non enim te fugit, qui plurimis in iſta provincia benigne feciſti, (3) quam multi grati reperiantur. Hæc propterea ſcripſi, ut me non ſine cauſa laborare intelligeres, & tu ipſe eum dignum hoſpitio tuo judicares. Feceris igitur mihi gratiſſimum, ſi ei declararis, quanti me facias: id eſt, ſi receperis eum in fidem tuam, &, quibuſcumque rebus honeſte ac ſine moleſtia tua poteris, adjuveris. Hoc mihi erit vehementer gratum: idque ut facias te etiam atque etiam rogo. Vale.

V 4 M. T.

(1) Lamb. conjic. *in cæteris*.

(2) Tres Provinciales adminiſtrationes, *diæceſes, ſeu Juriſdictiones: eæ fuere Laodicea, Cibyra, Apamæa*. Manutius.

(3) M. S. *quam non multi*.

68. M. T. C. P. SERVILIO ISAURICO PROC. COLLEGÆ S. D.

Significat, quam ſibi gratum fuerit, curſum illius navigationis cognoſcere. Petit, ut de ſtatu provinciæ, inſtitutiſque ſuis ſcribat. Poſtremo ſuum officium ad omnia pollicetur. A. U. C. 707.

GRatæ mihi vehementer tuæ literæ fuerunt, ex quibus cognovi curſus navigationum tuarum. Significabas enim memoriam tuam noſtræ neceſſitudinis, qua mihi nihil poterat eſſe jucundius. Quod reliquum eſt, multo etiam erit gratius, ſi ad me de republica, id eſt, de ſtatu provinciæ, de inſtitutis tuis familiariter ſcribes. Quæ quamquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentiſſime ex tuis literis cognoſcam. Ego ad te de (1) reipublicæ ſumma quid ſentiam, non ſæpe ſcribam, propter periculum ejuſmodi literarum: quid agatur autem, ſcribam ſæpius. Sperare tamen videor, Cæſari (2) collegæ noſtro fore curæ, & eſſe, ut habeamus aliquam rempublicam, cujus conſiliis magni referebat te intereſſe. Sed, ſi tibi utilius eſt, id eſt glorioſius, Aſiæ præeſſe, & iſtam partem reipublicæ male affectam tueri: mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuæ profuturum eſt, optatius debet eſſe. Ego, quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, ſummo ſtudio diligentiaque curabo: in primiſque tuebor omni obſervantia clariſſimum virum, patrem tuum; quod & pro vetuſtate neceſſitudinis, & pro beneficiis veſtris, & pro dignitate ipſius facere debeo. Vale.

M. T.

(1) J. F. Gron. *de Rep ſumma.*

(2) Collegæ *in Auguratu. Quamquam enim Pontifex Max. fuit, tamen etiam Augur. Philip.* 2. 33. Cellarius.

69. M. T. C. SERVILIO COLLEGÆ S. D.
Petit, ut C. Curtium in fidem recipiat, habeatque in numero ſuorum. A. U. C. 707.

CAjus Curtius Mithres eſt ille quidem, ut ſcis, libertus Poſtumi, familiariſſimi mei: ſed me colit, & obſervat æque, (1) atque illum ipſum patronum ſuum. Apud eum ego ſic Epheſi fui, quotieſcumque fui, tamquam domi meæ: multaque acciderunt, in quibus & benevolentiam ejus erga me (2) experirer, & fidem. Itaque, ſi quid aut mihi, aut meorum cupiam in Aſia opus eſt, ad hunc ſcribere conſuevi; hujus cum opera & fide, tam domo & re uti, tanquam mea. Hæc ad te eo pluribus ſcripſi, ut intelligeres, me non vulgariter, nec ambitioſe, ſed ut pro homine intimo ac mihi perneceſſario ſcribere. Peto igitur a te, ut in ea controverſia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in cæteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumque tuo commodo poteris, tantum (3) ei honoris mei cauſa commodes: etſi, ut ejus modeſtiam cognovi, gravis tibi nulla in re erit. Si & mea commendatione, & ſua probitate aſſequutus erit, ut de ſe bene exiſtimes, omnia ſe adeptum arbitrabitur. Ut igitur eum recipias in fidem, habeaſque in numero tuorum, te vehementer etiam atque etiam rogo. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe diligenterque curabo. Vale.

70. M. T. C. P. SERVILIO COLLEGÆ S. P. D.
Ampium Menandrum non vulgariter commendat. 707.

QUia non eſt obſcura tua in me benevolentia, ſic fit, ut multi per me tibi velint commendari. Ego autem tribuo nonnumquam in vul-

(1) MS. *atque patronum ipſum ſuum.*
(2) MS. *expertus ſuum.*
(3) Victor. *& honoris.*

vulgus, ſed plerumque neceſſariis, (1) ut hoc tempore. Nam cum T. Ampio Balbo mihi ſumma familiaritas, neceſſitudoque eſt. Ejus libertum T. Ampium Menandrum, hominem (2) frugi & modeſtum, & patrono & nobis vehementer probatum, tibi commendo majorem in modum. Vehementer mihi gratum feceris, ſi, quibuſcumque rebus ſine tua moleſtia poteris, ei commodaris. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

71. M. T. C. P. SERVILIO COLLEGÆ S. D.
Commendat T. Aguſium veterem amicum, 707.

MUltos tibi commendem neceſſe eſt, quando omnibus nota noſtra neceſſitudo eſt, tuaque erga me benevolentia. Sed tametſi omnium cauſa, quos commendo, velle debeo: tamen cum omnibus non eadem mihi cauſa eſt. T. Aguſius & comes meus fuit illo miſerrimo tempore, & omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum ſocius: neque hoc tempore diſceſſiſſet a me, niſi ego ei permiſiſſem. Quare ſic tibi eum commendo, ut unum de meis domeſticis, & maxime neceſſariis. Pergratum mihi feceris, ſi eum ita tractaris, ut intelligat, hanc commendationem ſibi magno (3) uſui atque adjumento fuiſſe. Vale.

72. M. T. C. P. SERVILIO COLLEGÆ S. D.
Petit a Servilio, ut omnibus rebus Cærelliæ benigne faciat, quemadmodum receperat. A. U. C. 707.

CÆrelliæ, (1) neceſſariæ meæ, rem, nomina, poſſeſſiones Aſiaticas commendavi tibi præſens:

(1) Al. *in hoc*. (2) Frugi. Frugi & nequam opponuntur. *Eſt autem propria laus in ſervo, & in liberto; ſed transfertur etiam ad ingenuos*. Manutius.

(3) Victor. *uſu*. (4) Cærelliæ. *Hæc mulier Philoſophiæ dedita, valde Ciceronem obſervavit, ejuſque ſcripta libenter legit*. *Epiſt*. 21. *ad Attic*. *lib*. 13. Manut.

ſens in hortis tuis, quam potui diligentiſſime: tuque mihi, pro tua conſuetudine, proque tuis in me perpetuis maximiſque officiis, omnia te facturum liberaliſſime recepiſti. Meminiſſe te id ſpero; ſcio enim ſolere. Sed tamen Cærelliæ procuratores ſcripſerunt, te, propter magnitudinem provinciæ, multitudinemque negotiorum, etiam atque etiam eſſe commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulate recepiſſe. Equidem exiſtimo, habere te magnam facultatem (ſed hoc eſt tui conſilii, & judicii) ex eo ſenatus conſulto, quod in heredes C. Vennonii factum eſt, Cærelliæ commodandi. Id ſenatus conſultum tu interpretabere pro tua ſapientia. Scio enim, ejus ordinis auctoritatem ſemper apud te magni fuiſſe. Quod reliquum eſt, ſic velim exiſtimes, quibuſcunque rebus Cærelliæ (1) benigne feceris, mihi te gratiſſimum eſſe facturum. Vale.

73. M. T. C. Q. PHILIPPO PROCOS. S. D.

Gratulatur de reditu incolumi: gratias agit de Egnatio, & Oppio: petit, ut Antipatri filios ſibi condonet. Anno incerto.

Gratulor tibi, quod ex provincia ſalvum te ad tuos recepiſti incolumi fama, & republica. Quod(2) ſi Romæ te vidiſſem, coramque gratias egiſſem, quod tibi L. Egnatius, familiariſſimus meus, abſens, L. Oppius præſens curæ fuiſſet. Cum Antipatro Derbete mihi non ſolum hoſpitium, verum etiam ſumma familiaritas intercedit. Ei te vehementer ſuccenſuiſſe audivi, & moleſte tuli. De re nihil poſſum judicare: niſi illud mihi certe perſuadeo, te, talem virum, nihil temere feciſſe. A te autem pro vetere noſtra neceſſitudine etiam atque etiam peto, ut ejus filios, qui in tua poteſtate ſunt, mihi potiſſimum condones;

V 6 niſi

(1) M. SS. *benefeceris*. (2) Græv. *ſi Romæ fuiſſem, te vidiſſem, coramque*.

niſi quid exiſtimas in éa re violari exiſtimationem tuam. Quod ego ſi arbitrarer, nunquam te rogarem, mihique tua fama multo antiquior eſſet, quam illa neceſſitudo eſt. Sed mihi ita perſuadeo (poteſt fieri, ut fallar) eam rem laudi tibi potius, quam vituperationi fore. Quid fieri poſſit, & quid mea cauſa facere poſſis (nam, (1) quid velis non dubito) velim, ſi tibi grave non erit, certiorem me facias. Vale.

74. M. T. C. Q. PHILIPPO PROPR. S. D.
Oppium præſentem, & Egnatii abſentis negotia commendat. Anno incerto.

ETSI non dubito, pro tua in me obſervantia, proque noſtra neceſſitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam eumdem tibi L. Oppium, familiarem meum præſentem, & L. Egnatii, familiariſſimi mei abſentis negotia commendo. Tanta (2) mihi cum eo neceſſitudo eſt, familiaritaſque, ut, ſi meæ res eſſet, non magis laborarem. Quapropter gratiſſimum mihi feceris, ſi curaris, ut is intelligat, me a te tantum amari, quantum ipſe exiſtimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Idque ut facias, te vehementer rogo. Vale.

75. M. T. C. T. TITIO, T. F. LEGATO S. D.
Commendat Avianum Flaccum. A. U. C. 701.

ETSI non dubito, quin apud te mea commendatio prima ſatis valeat, tamen obſequor homini familiariſſimo, C. Aviano Flacco, cujus cauſa omnia cum cupio, tum mehercule etiam debeo. De quo & præſens tecum egi diligenter, quum tu mihi humaniſſime reſpondiſti, & ſcripſi ad te accurate antea. Sed putat intereſſe ſua, me ad te quam ſæpiſſime ſcribere. Quare velim mihi ignoſcas, ſi, illius voluntati obtemperans, minus vi-

(1) Græv. *quin velis*. (2) MS. *enim mihi*.

videbor meminiſſe conſtantiæ tuæ. A te idem illud peto, ut de loco, quo deportet frumentum, & de tempore, Aviano commodes; quorum utrumque per eundem me obtinuit triennium, dum Pompejus iſti negotio præfuit. Summa eſt, in quo mihi gratiſſimum facere poſſis, ſi curaris, ut Avianus, quando ſe a me amari putat, me a te amari ſciat. Erit id mihi pergratum. Vale.

76. M. T. C. (1) QUATUORVIRIS, ET DECURIONIBUS S. D.

Petit, ut C. Valgius emptam poſſeſſionem in agro Fregellano, liberam, inmunemque habeat. A.U.C. 701.

TAntæ mihi cum Q. Hippio cauſæ neceſſitudinis ſunt, ut nihil poſſit eſſe conjunctius, quam nos inter nos ſumus. Quod niſi ita eſſet, uterer mea conſuetudine, ut vobis nulla in re moleſtus eſſem. Etenim vos mihi optimi teſtes eſtis, quum mihi perſuaſum eſſet, nihil eſſe, quod a vobis impetrare non poſſem, nunquam me tamen gravem vobis eſſe voluiſſe. Vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, ut honoris mei cauſa liberaliſſime C. Valgium Hippianum tractetis, remque cum eo conficiatis, ut, quam poſſeſſionem habet in agro Fregellano, a vobis emptam, eam liberam & immunem habere poſſit. Id ſi a vobis impetraro, ſummo me beneficio veſtro affectum arbitrabor.

M. T.

(1) Quatuorviris *Fregellanis. Fregellæ colonia fuit deducta an. U.C. 424. ut oſtendit Vellejus. Quatuorviri vel Duumviri non modo in Municipiis, verum Coloniis quoque præerant, item ut Conſules Romæ. Ex Carol. Sigon.* Manut.

77. M. T. C. P. (1) SULPICIO IMP. S. D.

Narrat officium ſuum: commendat M. Bolanum; petit, ut ſibi ſervum ſuum Dyoniſium reſtituendum curet. A. U. C. 708.

QUum his temporibus non ſane in ſenatum ventitarem, tamen ut tuas literas legi, non exiſtimavi, me, ſalvo jure noſtræ veteris amicitiæ, multorumque inter nos officiorum, facere poſſe, ut honori tuo deeſſem. Itaque adfui, ſupplicationemque tibi libenter decrevi: nec reliquo tempore ullo aut rei, aut exiſtimationi, aut dignitati tuæ deero. Atque hoc ut tui neceſſarii ſciant, hoc me animo erga te eſſe, velim facias eos per literas certiores: ut ſi quid tibi opus ſit, ne dubitent mihi jure ſuo denuntiare. M. Bolanum, virum bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magnopere commendo. Pergratum mihi feceris, ſi curaris, ut is intelligat, hanc commendationem ſibi magno adjumento fuiſſe: ipſumque virum optimum gratiſſimumque cognoſces. Promitto tibi, te ex ejus amicitia magnam voluptatem eſſe capturum. Præterea a te peto majorem in modum, pro noſtra amicitia & pro tuo perpetuo in me ſtudio, ut in hac re etiam elabores. Dionyſius ſervus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractavit, quum multos libros ſubripuiſſet, nec ſe impune laturum putaret, aufugit. Is eſt in provincia tua. Eum & M. Bolanus familiaris meus, & multi alii (2) Naronæ viderunt. Sed quum ſe a me manumiſſum eſſe diceret, crediderunt. Hunc tu ſi mihi reſtituendum curaris, non poſſum dicere, quam mihi gratum futurum ſit. Res ipſa parva, ſed animi mei dolor magnus eſt. Ubi ſit, & quid fieri poſſit, Bolanus te docebit. Ego ſi hominem per te recuperaro, ſummo me a te beneficio affectum arbitrabor. Vale. M. T.

(1) J. F. Gron. *Vatinio*. (2) Victor. *Narone*. *Narona Civitas in Dalmatia*.

78. M. T. C. ALLIENO PROC. S. D.
Petit, ut Domocritum Sicyonium in ſuam fidem recipiat. A. U. C. 707.

Democritus Sicyonius non ſolum hoſpes meus eſt, ſed etiam, quod non multis contigit, Græcis præſertim, valde familiaris. Eſt enim in eo ſumma probitas, ſumma virtus, ſumma in hoſpites liberalitas, & obſervantia: meque præter cæteros & colit, & obſervat, & diligit. Eum tu non modo ſuorum civium, verum pene Achajæ principem cognoſces. Huic ego tantummodò aditum ad tuam cognitionem patefacio, & munio. Cognitum per te ipſum, quæ tua natura eſt, dignum tua amicitia, atque hoſpitio judicabis. Peto igitur a te, ut, his literis lectis, recipias eum in tuam fidem: polliceare omnia te facturum mea cauſa. De reliquo, ſi id, quod confido fore, dignum eum tua amicitia hoſpitioque cognoveris, peto, ut eum complectare, diligas, in tuis habeas. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

79. M. T. C. ALLIENO PROC. S. P. D.
Cajum, & Marcum Avianos fratres commendat, alterum præſentem, alterum abſentem. A. U. C. 707.

Et te ſcire arbitror, quanti fecerim C. Avianum Flaccum: & ego ex ipſo audieram optimo & gratiſſimo homine, quam a te liberaliter eſſet tractatus. Ejus filios, digniſſimos illo patre, meoſque neceſſarios, quos ego unice diligo, commendo tibi ſic, ut majore ſtudio nullos commendare poſſim. C. Avianus in Sicilia eſt: Marcus eſt nobiſcum. Ut illius dignitatem præſentis ornes, rem utriuſque defendas, te rogo. Hoc mihi gratius in iſta provincia facere nihil potes. Itaque ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

L. L.

LIBER XIV.

1. TULLIUS (1) TERENTIÆ SUÆ, TULLIOLÆ SUÆ, CICERONI SUO S. D.

Exul deflet ſuam, ſuorumque calamitatem; ejuſque culpam confert in amicorum conſilia: vici venditionem prorſus improbat: alia quædam ſcribit. 695.

ET literis multorum, & ſermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem & fortitudinem eſſe, teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari. Me miſerum! te iſta virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter me incidiſſe! Tulliolamque noſtram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! Nam quid ego de Cicerone dicam? qui quum primum ſapere cœpit, acerbiſſimos dolores miſeriaſque percepit. Quæ ſi, ut tu ſcribis, fato facta putarem, ferrem paullo facilius. Sed omnia ſunt mea culpa commiſſa, qui ab iis me amari putabam, qui invidebant: eos non ſequebar, qui petebant. Quod ſi noſtris conſiliis uſi eſſemus, neque apud nos tantum valuiſſet ſermo aut ſtultorum amicorum, aut improborum, beatiſſimi viveremus. Nunc, quando ſperare nos amici jubent, dabo operam, ne mea valetudo tuo labori deſit. Res quanta ſit, intelligo; quantoque fuerit facilius manere domi, quam redire. Sed tamen, ſi omnes tribunos plebis habemus, ſi Lentulum tam ſtudioſum, quam videtur, ſi vero etiam Pompejum & Cæſarem, non eſt deſperandum. De familia, quo modo placuiſſe amicis ſcribis, (2) fa-

(1) Terentiæ. *Hæc quater nupſit, Ciceroni, Salluſtio hiſtorico, Meſſalæ Corvino, Vibio Rufo Dio lib. 57. & D. Hieronym. Vixit an. 103 Plinius lib. 7. cap. 48.* Manutius. (2) Al. *faciendum*.

faciemus. De loco, nunc quidem jam abiit peſtilentia: ſed, quamdiu fuit, me non attigit. Plancius, homo officioſiſſimus, me cupit eſſe ſecum: & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deſerto eſſe in Epiro, quo neque (1) Hiſpo veniret, nec milites: ſed adhuc (2) Plancius me retinet. Sperat poſſe fieri, ut mecum in Italiam decedat. Quem ego diem ſi videro, & ſi in veſtrum complexum venero, ac ſi & vos, & me ipſum recuperaro, ſatis magnum mihi fructum videbor percepiſſe & veſtræ pietatis, & meæ. Piſonis humanitas, virtus, amor in omnes nos tantus eſt, ut nihil ſupra poſſit. Utinam ea res ei voluptati ſit: gloriæ quidem video fore. De Q. Fratre nihil ego te accuſavi: ſed vos, quum præſertim tam pauci ſitis, volui eſſe quam conjunctiſſimos. Quibus me voluiſti agere gratias, egi, & me a te certiorem factum eſſe ſcripſi. Quod ad me, mea Terentia, ſcribis, te vicum venditurum: quid, obſecro te (me miſerum!) quid futurum eſt? Et, ſi nos premet eadem fortuna, quid puero miſero fiet? Non queo reliqua ſcribere (tanta vis lacrymarum eſt) (3) ne te in eundem fletum adducam. Tantum ſcribo: ſi erunt in officio amici, pecunia non deerit: ſi non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miſeras noſtras, vide, ne puerum (4) perditum perdamus. Cui ſi aliquid erit, ne egeat, mediocri virtute opus eſt, & mediocri fortuna, ut cætera conſequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mittas, ut ſciam, quid agatur, & vos quid agatis. Mihi omnino jam brevis expectatio eſt. Tulliolæ, & Ciceroni ſalutem (5) dic. Valete. D. ante diem VI. Kalendas Decembres, Dyrrhachii. Dyrrhachium veni, quod & libera civitas eſt, & in me officioſa, & proxima Italiæ. Sed ſi me offendet loci cele-

(1) Al. *ipſe*. (2) Plancius. *Gn. Plancius, quæſtor in Macedonia, pro quo extat oratio. Vide & eam poſt reditum in ſenatu habitam*. Manutius.

(3) Victor. *neque te*. (4) Schottus *perditum eamus*. (5) Al. *dicito*.

celebritas, alio me conferam. Ad te ſcribam.

2. TULLIUS TERENTIÆ SUÆ, TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. D.

Brevitatem ſuarum literarum excuſat: Piſonis generi officia in ſe laudat: dolet Terentiæ vicem: rogat, ne ſuam dotem projiciat, & ut valetudini ſerviat. A. U. C. 695.

NOLI putare, me ad quemquam longiores epiſtolas ſcribere, niſi ſi quis ad me plura ſcripſit, cui puto reſcribi oportere. Nec enim habeo, quod ſcribam: nec hoc tempore quidquam difficilius (1) facio. Ad te vero, & ad noſtram Tulliolam non queo ſine plurimis lacrymis ſcribere. Vos enim video eſſe miſerrimas, quas ego beatiſſimas ſemper eſſe volui: idque præſtare debui, & niſi tam timidi fuiſſemus, præſtitiſſem. Piſonem noſtrum merito ejus amo plurimum. Eum, ut potui, per literas cohortatus ſum, gratiaſque egi, ut debui. In novis tribunis plebis intelligo ſpem te habere. Id erit firmum, ſi Pompeii voluntas (2) erit: ſed Craſſum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortiſſime & amantiſſime video: nec miror: ſed mœreo caſum ejuſmodi, ut tantis tuis miſeriis meæ miſeriæ ſubleventur. Nam ad me P. Valerius homo officioſus ſcripſit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum a (3) Veſtæ ad (4) Tabulam Valeriam ducta eſſes. Hem mea lux, meum deſiderium, unde omnes opem petere ſolebant! Te nunc, mea Terentia, ſic vexari, ſic jacere in lacrymis, & ſordibus! idque fieri mea culpa, qui ceteros ſervavi, ut nos periremus! Quod de domo ſcribis, hoc eſt de area; ego vero tum denique mihi videbor reſtitutus, ſi illa nobis erit reſtituta.

Ve-

(1) MS. *factu*. (2) Lamb. conjic. *acceſſerit*.

(3) Camer. *Veſta*.

(4) Tabula Valeria. *Locus in urbe fuit, quo Tribuni Plebis convenire ſoliti ſunt. Vid. in Vatinium cap.* 9. Manutius.

Verum hæc non ſunt in noſtra manu. Illud doleo, quæ impenſa facienda eſt, in ejus partem te miſeram, & deſpoliatam venire. Quod ſi conficitur negotium, omnia conſequemur; ſin eadem nos fortuna premet, etiamne reliquias tuas (1) miſeras projicies? Obſecro te, mea vita, quod ad ſumptum attinet, ſine alios, qui poſſunt, ſi modo volunt, ſuſtinere: & valetudinem iſtam infirmam, ſi me amas, noli vexare. Nam mihi ante oculos dies noctesque verſaris. Omnes labores te excipere video. Timeo, (2) ut ſuſtineas. Sed video in te eſſe omnia. Quare, ut id, quod ſperas, & quod agis, conſequamur, ſervi valetudini. Ego, ad quos ſcribam, neſcio, niſi ad eos, qui ad me ſcribunt: aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid ſcribitis. Longius, quoniam ita vobis placet, non diſcedam, ſed velim quam ſæpiſſime literas mittatis, præſertim ſi quid eſt firmius, quod ſperemus. Valete, mea deſideria, valete. Dat. ad III. Nonas Octob. Theſſalonica.

3. TULLIUS TERENTIÆ, ET TULLIOLÆ, ET CICER. SUIS S. D.

Queritur, quod ſua culpa & ipſe, & omnes ſui maximas in miſerias inciderint: deinde ad varia capita reſpondet, ſed ita dolenter, ut ideo a nonnullis, jure fortaſſe, tamquam mollis, reprehendatur. 695.

Accepi ab Ariſtocrito tres epiſtolas, quas ego lacrymis prope delevi. Conficior enim mœrore, mea Terentia: nec meæ me miſeriæ magis excruciant, quam tuæ, veſtræque. Ego autem hoc miſerior ſum, quam tu, quæ es miſerrima, quod ipſa calamitas communis eſt utriuſque noſtrum: ſed culpa mea propria eſt. Meum fuit officium, vel lega-

(1) Al. *miſeras*.
(2) Al. *ne*.

(1) legatione vitare periculum, vel diligentia, & copiis reſiſtere, vel cadere fortiter. Hoc miſerius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conſiteor, tum etiam pudore. Pudet enim me uxori meæ optimæ, ſuaviſſimis liberis virtutem & (2) diligentiam non præſtitiſſe. Nam mihi ante oculos dies nocteſque verſatur ſqualor veſter, & mœror, & infirmitas valetudinis tuæ: ſpes autem ſalutis pertenuis oſtenditur. Inimici ſunt multi, invidi pene omnes. Ejicere nos magnum fuit, excludere facile eſt. Sed tamen, quamdiu vos eritis in ſpe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidiſſe videantur. Ut tuto ſim, quod laboras, id mihi nunc facillimum eſt, quem etiam inimici volunt vivere in his tantis miſeriis. Ego tamen faciam quæ præcipis. Amicis, quibus voluiſti, egi gratias: & eas literas Dexippo dedi: meque de eorum officio ſcripſi a te certiorem eſſe factum. Piſonem noſtrum mirifico eſſe ſtudio in nos & officio, & ego perſpicio, & omnes prædicant. Dii faxint, ut tali genero mihi præſenti tecum ſimul, & cum liberis noſtris frui liceat! Nunc ſpes reliqua eſt in novis tribunis plebis, & in primis quidem diebus. Nam, ſi inveterarit, actum eſt. Ea re ad te ſtatim Ariſtocritum miſi, ut ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotii (3) poſſes ſcribere: etſi Dexippo quoque ita imperavi, ſtatim ut recurreret: & ad fratrem miſi, ut crebro tabellarios mitteret. Nam ego eo nomine ſum Dyrrhachii hoc tempore, ut quam celerrime, quid agatur, audiam: & ſum tuto. Civitas enim hæc ſemper a me defenſa eſt. Quum inimici noſtri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod ſcribis, te, ſi velim, ad me venturam: ego vero, quum ſciam, magnam partem iſtius oneris abs te ſuſtineri, te iſtic eſſe volo.

Si

(1) Legatione. *Nam ſi legationem a Cæſare Galliæ Procos., accepiſſet, Clodii Tribuni Plebis furorem vitaſſet. Diem enim dicere ei, qui Reipub. cauſa abeſſet, non licebat.* Manutius.

(2) MS. *indulgentiam*. (3) Gul. *poſſetis*.

Si perficitis, quod agitis, me ad vos venire oportet: ſin autem ... Sed nihil opus eſt reliqua ſcribere. Ex primis, aut ſummum ſecundis literis tuis conſtituere poterimus, quid nobis faciendum ſit. Tu modo ad me velim omnia diligentiſſime perſcribas, etſi magis jam rem, quam literas debeo (1) expectare. Cura, ut valeas, & ita tibi perſuadeas, mihi te carius nihil eſſe, nec unquam fuiſſe. Vale mea Terentia, quam ego videre videor: itaque debilitor lacrymis. Vale. pridie Kalendas Decemb. Dyrrhachii.

4. TULLIUS TERENTIÆ, ET TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. P. D.

Scripta eſt hæc epiſtola non ſolum dolenter, ſed etiam molliter. Argumentum eſt multiplex, quia reſpondet ad varia capita literarum Terentiæ. 695.

EGO minus ſæpe ad vos do literas, quam poſſum, propterea quod cum omnia mihi tempora ſunt miſera, tum vero, quum aut ſcribo ad vos, aut veſtras lego, conficior lacrymis ſic, ut ferre non poſſim. Quod utinam minus vitæ (2) cupidus fuiſſem! certe nihil, aut non multum in vita mali vidiſſemus. Quod ſi nos ad aliquam alicujus commodi aliquando recuperandi ſpem fortuna reſervavit, minus eſt erratum a nobis. Sin hæc mala fixa ſunt; ego vero te quamprimum, mea vita, cupio videre, & in tuo complexu emori: quando neque Dii, quos tu caſtiſſime coluiſti, neque homines, (3) quos ego ſervavi ſemper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundiſii apud M. Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, virum optimum, qui periculum fortunarum, & capitis ſui (4) pro mea ſalute neglexit: neque (5) legis improbiſſimæ pœ-

(1) MS. *ſperare*. (2) Al. *cupidi fuiſſemus*.

(3) Camer. *quibus ego ſemper ſervivi*.

(4) Al. *præ*. (5) Legis improbiſſimæ, *ne Cicero intra quingenta paſſuum millia hoſpitio reciperetur*. Corradus.

(1) legatione vitare periculum, vel diligentia, & copiis reſiſtere, vel cadere fortiter. Hoc miſerius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conficior, tum etiam pudore. Pudet enim me uxori meæ optimæ, ſuaviſſimis liberis virtutem & (2) diligentiam non præſtitiſſe. Nam mihi ante oculos dies noctesque verſatur ſqualor veſter, & mœror, & infirmitas valetudinis tuæ: ſpes autem ſalutis pertenuis oſtenditur. Inimici ſunt multi, invidi pene omnes. Ejicere nos magnum fuit, excludere facile eſt. Sed tamen, quamdiu vos eritis in ſpe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidiſſe videantur. Ut tuto ſim, quod laboras, id mihi nunc facillimum eſt, quem etiam inimici volunt vivere in his tantis miſeriis. Ego tamen faciam quæ præcipis. Amicis, quibus voluiſti, egi gratias: & eas literas Dexippo dedi: meque de eorum officio ſcripſi a te certiorem eſſe factum. Piſonem noſtrum mirifico eſſe ſtudio in nos & officio, & ego perſpicio, & omnes prædicant. Dii faxint, ut tali genero mihi præſenti tecum ſimul, & cum liberis noſtris frui liceat! Nunc ſpes reliqua eſt in novis tribunis plebis, & in primis quidem diebus. Nam, ſi inveterarit, actum eſt. Ea re ad te ſtatim Ariſtocritum miſi, ut ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotii (3) poſſes ſcribere: etſi Dexippo quoque ita imperavi, ſtatim ut recurreret: & ad fratrem miſi, ut crebro tabellarios mitteret. Nam ego eo nomine ſum Dyrrhachii hoc tempore, ut quam celerrime, quid agatur, audiam: & ſum tuto. Civitas enim hæc ſemper a me defenſa eſt. Quum inimici noſtri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod ſcribis, te, ſi velim, ad me venturam: ego vero, quum ſciam, magnam partem iſtius oneris abs te ſuſtineri, te iſtic eſſe volo.

Si

(1) Legatione. *Nam ſi legationem a Cæſare Galliæ Procos., accepiſſet, Clodii Tribuni Plebis furorem vitaſſet. Diem enim dicere ei, qui Reipub. cauſa abeſſet, non licebat.* Manutius.

(2) MS. *indulgentiam*. (3) Gul. *poſſetis*.

Si perficitis, quod agitis, me ad vos venire oportet: ſin autem ... Sed nihil opus eſt reliqua ſcribere. Ex primis, aut ſummum ſecundis literis tuis conſtituere poterimus, quid nobis faciendum ſit. Tu modo ad me velim omnia diligentiſſime perſcribas, etſi magis jam rem, quam literas debeo (1) expectare. Cura, ut valeas, & ita tibi perſuadeas, mihi te carius nihil eſſe, nec unquam fuiſſe. Vale mea Terentia, quam ego videre videor: itaque debilitor lacrymis. Vale. pridie Kalendas Decemb. Dyrrhachii.

4. TULLIUS TERENTIÆ, ET TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. P. D.

Scripta eſt hæc epiſtola non ſolum dolenter, ſed etiam molliter. Argumentum eſt multiplex, quia reſpondet ad varia capita literarum Terentiæ. 695.

EGO minus ſæpe ad vos do literas, quam poſſum, propterea quod cum omnia mihi tempora ſuit miſera, tum vero, quum aut ſcribo ad vos, aut veſtras lego, conficior lacrymis ſic, ut ferre non poſſim. Quod utinam minus vitæ (2) cupidus fuiſſem! certe nihil, aut non multum in vita mali vidiſſemus. Quod ſi nos ad aliquam alicujus commodi aliquando recuperandi ſpem fortuna reſervavit, minus eſt erratum a nobis. Sin hæc mala fixa ſunt; ego vero te quamprimum, mea vita, cupio videre, & in tuo complexu emori: quando neque Dii, quos tu caſtiſſime coluiſti, neque homines, (3) quos ego ſervavi ſemper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundiſii apud M. Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, virum optimum, qui periculum fortunarum, & capitis ſui (4) pro mea ſalute neglexit: neque (5) legis improbiſſimæ pœ-

(1) MS. *ſperare*. (2) Al. *cupidi fuiſſemus*.

(3) Camer. *quibus ego ſemper ſervivi*.

(4) Al. *præ*. (5) Legis improbiſſimæ, *ne Cicero intra quingenta paſſuum millia hoſpitio reciperetur*. Corradus.

viximus, floruimus. Non vitium noſtrum, ſed virtus noſtra nos afflixit. Peccatum eſt nullum, niſi, quod non unâ animam cum ornamentis amiſimus. Sed, ſi hoc fuit liberis noſtris gratius, nos vivere, cætera, quamquam ferenda non ſunt, feramus. (1) Atque ego, qui te confirmo, ipſe me non poſſum. Clodium Philetærum, quod valetudine oculorum impediebatur, hominem fidelem remiſi. Salluſtius officio (2) vincet omnes ſpes. Cennius eſt perbenevolus nobis: quem ſemper ſpero tui fore obſervantem. Sicca dixerat, ſe mecum fore: ſed Brunduſio diſceſſit. Cura, quoad potes, ut valeas: & ſic exiſtimes, vehementius me tua miſeria, quam mea commoveri. Mea Terentia fidiſſima atque optima uxor, & mea cariſſima Tulliola, & ſpes reliqua noſtra Cicero, valete. Pridie Kalendas Majas. Brunduſio.

5. M. T. C. TERENTIÆ, ET TULL. SUIS S. P. D.

Scribit hanc aliquot annis poſt ſuperiores, L. Paulo C. Marcello Coſs. cum ex Provincia Romam rediret. Significat de navigatione ſua, de literis acceptis, de hereditate Prætiana. A. U. C. 703.

SI tu, & Tullia, lux noſtra, valetis: ego, & ſuaviſſimus Cicero valemus. Pridie Idus Octobres Athenas venimus, quum ſane adverſis ventis uſi eſſemus, tardeque & incommode navigaſſemus. De navi exeuntibus nobis Acaſtus cum literis præſto fuit, uno & vigeſimo die, ſane ſtrenue. Accepi tuas literas, (3) quibus intellexi, te vereri, ne ſuperiores mihi redditæ non eſſent. Omnes ſunt redditæ, diligentiſſimeque a te perſcripta ſunt omnia: idque mihi gratiſſimum fuit. Neque ſum admiratus, hanc epiſtolam, quam Acaſtus attulit, brevem fuiſſe. Jam enim me

(1) Al. *Itaque*.
(2) Victor. *vincet omnes*. *Peſcennius*.
(3) Al. *ex quibus*.

me ipſum expectas, ſive nos ipſos: qui quidem quamprimum ad vos venire cupiamus: etſi, in quam rempublicam venimus, intelligo. Cognovi enim ex multorum amicorum literis, quas attulit Acaſtus, (1) ad arma rem ſpectare: ut mihi, quum venero, diſſimulare non liceat, quid ſentiam. Sed, quando ſubeunda fortuna eſt, eo citius dabimus operam, ut veniamus, quo facilius de tota re deliberemus. Tu velim, quod commodo valetudinis tuæ fiat, quam longiſſime poteris, obviam nobis (2) prodeas. De hereditate Prætiana, quæ quidem mihi magno dolori eſt (valde enim illum amavi) hoc velim cures; ſi auctio ante meum adventum fiet, ut Pomponius, aut, ſi is minus poterit, Camillus noſtrum negotium curet. Nos, quum ſalvi venerimus, reliqua per nos agemus. Sin tu jam Roma profecta eris, tamen curabis, ut hoc ita fiat. Nos, ſi Dii adjuvabunt, circiter Idus Novemb. in Italia ſperamus fore. Vos, mea ſuaviſſima, & optatiſſima Terentia, & Tulliola, ſi nos amatis, curate, ut valeatis. Athenis a. d. xv. Kal. Nov.

6. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

Excuſat infrequentiam literarum: mandat, ut creditoribus ſatisfiat: gratias actas, neſcio quas, non miratur: Pollicem expectat. A. U. C. 705.

NEC ſæpe eſt, cui literas demus: nec rem habemus ullam, quam ſcribere velimus. Ex tuis literis, quas proxime accepi, cognovi prædium nullum venire potuiſſe. Quare (3) videatis velim, quomodo ſatisfiat ei, cui ſcitis me ſatisfieri velle. Quod (4) noſtra tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere poſſit. Pollicem, ſi adhuc non eſt profectus, quam

(1) Ad arma rem ſpectare, *Cæſare & Pompejo diſſidentibus*. Corradus.

(2) Al. *properes*. (3) Al. *videas*; & infra *ſcis*;

(4) Urſin. *quod Tullia noſtra*.

quamprimum fac extrudas. Cura, ut valeas. Id. Quint.

7 M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

Exponit, quæ fuerit moleſtiarum cauſa, quoque modo liberatus ſit: deinde ſcribit de ſua ad Pompejum navigatione. A. U. C. 704.

OMnes moleſtias, & ſollicitudines, quibus & te miſerrimam habui, id quod mihi moleſtiſſimum eſt, & Tulliolam, quæ nobis noſtra vita dulcior eſt, depoſui, & ejeci. Quid cauſæ autem fuerit, poſtridie intellexi, quam a vobis diſceſſi. (1) χολὴν ἄκρατον noctu ejeci. Statim ita ſum levatus, ut mihi Deus aliquis medicinam feciſſe videatur. Cui quidem tu Deo, quemadmodum ſoles, pie & caſte ſatisfacias: ideſt, Apollini, & Æſculapio. Navem ſpero nos valde bonam habere. In eam ſimulatque conſcendi, hæc ſcripſi. Deinde conſcribam ad noſtros familiares multas epiſtolas: quibus te, & Tulliolam noſtram diligentiſſime commendabo. Cohortarer vos, quò animo fortiore eſſetis, niſi vos fortiores cognoſſem, quam quemquam virum: & tamen ejuſmodi ſpero negotia eſſe, ut & vos iſtic commodiſſime ſperem eſſe, & me aliquando cum ſimilibus noſtri remp. defenſurum. Tu primum valetudinem tuam velim cures: deinde, tibi ſi videbitur, villis iis (2) utare, quæ longiſſime aberunt a militibus. Fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, ſi annona carior fuerit. Cicero belliſſimus tibi ſalutem plurimam dicit. Etiam atque etiam vale. D. III. Idus Junii.

X M. T.

(1) *Bilem puram*, ex qua oriebantur moleſtiæ & ſollicitudines. Manutius.

(2) Al. *utere*.

8. M. T. C. TERENTIÆ S. P. D.

Rogat uxorem, ut valetudinem curet: laudat ejus diligentiam, eaque ut deinceps utatur, mandat. 705.

SI vales, bene eſt: ego valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentiſſime. Nam mihi & ſcriptum & nuntiatum eſt, te in febrim ſubito incidiſſe. Quod celeriter me feciſti de Cæſaris literis certiorem, feciſti mihi gratum. Item poſthac, ſi quid opus erit, ſi quid acciderit novi, facies, ut ſciam. Cura, ut valeas. Vale. D. IV. Nonas Junias.

9. M. T. C. TERENTIÆ S. P. D.

Significat dolorem ſuum ex Dolabellæ generi ſui, Tulliolæque filiæ valetudine. A. U. C. 705.

AD cæteras meas miſerias acceſſit dolor et e Dolabellæ valetudine, & e Tulliæ. Omnino de omnibus rebus nec quid conſilii capiam, nec quid faciam, ſcio. Tu velim tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

10. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

Mandat, ut cum Attico colloquatur, & literas mittat. A. U. C. 706.

QUod fieri placeret, ſcripſi ad Pomponium, ſerius quam oportuit. Cum eo ſi loquuta eris, intelliges, quid fieri velim. Apertius ſcribi, quando ad illum ſcripſeram, neceſſe non fuit. De ea re, & de cæteris rebus quamprimum velim nobis literas mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. Id. Quint.

11. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

Tulliam ad ſe veniſſe dicit: ſibi autem in animo eſſe, Ciceronem filium ad Cæſarem mittere. A.U.C. 706.

SI vales, bene eſt: valeo. Tullia noſtra venit ad me pridie Idus Junii: cujus ſumma virtu-

virtute, & ſingulari humanitate, graviore etiam ſum dolore affectus, noſtra factum eſſe negligentia, ut longe alia in fortuna eſſet, atque ejus pietas, ac dignitas poſtulabat. Nobis erat in animo Ciceronem ad Cæſarem mittere, & cum eo Cn. Salluſtium. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. xvii. Kal. Quint.

12. M. T. C. TERENTIÆ S. P. D.

Fere ſuum conſilium reprehendit, quod victo in Pharſalia Pompejo, in Italiam redierit: monet uxorem, ne ad ipſum eat. A. U. C. 705.

Quod nos in Italiam ſalvos veniſſe gaudes, perpetuo gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisque injuriis, metuo, ne id conſilii ceperimus, quod non facile explicare poſſimus. Quare, quantum potes, adjuva. Quid autem poſſis, mihi in mentem non venit. In viam quod te des hoc tempore, nihil eſt. Et longum eſt iter, & non tutum: & non video, quid prodeſſe poſſis, ſi veneris. Vale. D. prid. Nonas Novembr. Brunduſio.

13. M. T. C. TERENTIÆ S. P. D.

Permittit uxori, ut de nuntio remittendo conſilium capiat ex tempore. A. U. C. 707.

Quod ſcripſi ad te proximis literis de (1) nuntio remittendo; (2) quæ ſit iſtius vis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis, (3) ignoro. Si metuendus iratus eſt, (4) quies tamen ab illo fortaſſe naſcetur. Totum judicabis quale ſit: &,

X 2 quod

(1) Nuntio remittendo. *De divortio faciendo inter Tulliam et Dolabellam.* 2. ad Attic 20 & 23 J. F. Gronov. (2) Quæ ſit iſtius vis. *Quantum poſſit & valeat Dolabella.* Idem. (3) Al. *non ignoro.* (4) P. Manut. *quieſces, tamen ab illo &c.*

quod in miſerrimis rebus minime miſerum putabis, id facies. Vale. VI. Idus Quint.

14. TULLIUS TERENTIÆ, ET PATER TULLIOLÆ, DUABUS ANIMIS SUIS, ET CICERO MATRI OPTIMÆ, SUAVISSIMÆ SORORI S. P. D.

Rogat uxorem, & filiam, conſiderent & ipſæ, an cum amicis ab Urbe diſcedant, necne, adventante Cæſare. A. U. C. 704.

SI vos valetis, nos valemus. Veſtrum jam conſilium eſt, non ſolum meum, quid ſit vobis faciendum. Si (1) ille Romam modeſte venturus eſt, recte in præſentia domi eſſe poteſtis: ſin homo amens diripiendam urbem daturus eſt, vereor, ut Dolabella ipſe ſatis vobis prodeſſe poſſit. Etiam illud metuo, ne jam intercludamini, ut quum velitis, exire non liceat. Reliquum eſt, quod ipſæ optime conſiderabitis, veſtri ſimiles fœminæ ſintne Romæ. Si enim non ſunt, videndum eſt, ut honeſte vos eſſe poſſitis. Quomodo quidem nunc ſe res habet; modo ut hæc nobis loca tenere liceat, belliſſime vel mecum, vel in noſtris prædiis eſſe poteritis. Etiam illud verendum eſt, ne brevi tempore fames in urbe ſit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, conſideretis: ad ſummam, animo forti ſitis. Labienus rem meliorem fecit. Adjuvat etiam Piſo, quod ab urbe (2) diſcedit, & ſceleris condemnat generum ſuum. Vos meæ cariſſimæ animæ, quam ſæpiſſime ad me ſcribite, & vos quid agatis, & quid iſtic agatur. Quintus pater, & filius, & Rufus vobis ſalutem dicunt. Valete. VIII. Kal. Quintil. Minturnis.

M. T.

(1) Ille *Cæſar*, *quo tempore Rubiconem tranſierat*, *& Pompejus fugerat cum Senatu ex urbe*.

(2) Al. *diſceſſit*.

15. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.
Dicit ſe mutaſſe conſilium de mittendo ad Cæſarem Cicerone filio. Hæc autem epiſtola videtur ſcripta poſt eam, quæ XI. *loco impreſſa eſt*. 706.

SI vales, bene eſt. Conſtitueramus, ut ad te antea ſcripſeram, obviam Ciceronem Cæſari mittere: ſed mutavimus conſilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De cæteris rebus, etſi nihil erat novi, tamen, quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus eſſe, ex Sica poteris cognoſcere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XII. Kalendas Quintiles.

16. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.
Argumentum eſt de literis, & de Volumnia. 705

SI vales, bene eſt: valeo. Etſi ejuſmodi tempora noſtra ſunt, ut nihil habeam, quod aut a te literarum expectem, aut ipſe ad te ſcribam: tamen neſcio quomodo & ipſe veſtras literas expecto, & ſcribo ad vos, cum habeo, qui ferat. Volumnia debuit in te officioſior eſſe, quam fuit; & id ipſum, quod fecit, potuit diligentius facere, & cautius. Quamquam alia ſunt, quæ magis curemus, magiſque doleamus: quæ me ita conficiunt, ut ii voluerunt, qui me de mea ſententia detruſerunt. Cura, ut valeas. Pridie Kalend. Ianuar.

17. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.
Doloris index epiſtola. A. U. C. 705.

SI vales bene eſt: valeo. Si quid haberem, quod ad te ſcriberem, facerem id & pluribus verbis, & ſæpius. Nunc quæ (1) ſunt negotia, vides. Ego autem quomodo ſim (2) affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoſcere. Tu fac, ut tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

(1) Mamb. *ſint*. (2) MS. *afflictus*.

18. TULLIUS TERENTIÆ SUÆ, ET PATER SUAVISSIMÆ FILIÆ, CICERO MATRI, ET SORORI, S. P. D.

Monet uxorem, & filiam, ut mature conſiderent, num Romæ tuto eſſe poſſint, & cum dignitate, 704.

CONſiderandum vobis etiam atque etiam, animæ meæ, diligenter puto, quid faciatis: Romæne ſitis, an mecum in aliquo tuto loco. Id non ſolum meum conſilium eſt, ſed etiam veſtrum. Mihi veniunt in mentem hæc: Romæ vos eſſe tuto poſſe per Dolabellam, eamque rem poſſe nobis adjumento eſſe, ſi quæ vis, aut ſi quæ rapinæ fieri cœperint. Sed rurſus illud me movet, quod video omnes bonos abeſſe Roma, & eos mulieres ſuas ſecum habere. Hæc autem regio, in qua ego ſum, noſtrorum eſt cum oppidorum, tum etiam prædiorum: ut & multum eſſe mecum, &, quum abieritis, commode etiam in noſtris prædiis eſſe poſſitis. Mihi plane non ſatis conſtat adhuc, utrum ſit melius. Vos videte, quid aliæ faciant iſto (1) loco fœminæ, & ne, quum velitis exire non liceat. Id velim diligenter etiam atque etiam vobiſcum, & cum amicis conſideretis. Domus ut propugnacula, & præſidium habeat, Philotimo dicetis. Et velim tabellarios inſtituatis certos, ut quotidie aliquas a vobis literas accipiam. Maxime autem date operam, ut valeatis, ſi nos vultis valere. VIII. Kal. Quintil. Formiis.

19. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

Dolorem ſignificat ex filiæ valetudine, & difficultem, quominus poſſit propius accedere. 705.

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ noſtræ. De qua nihil eſt, quod ad te plura ſcribam. Tibi enim æque magnæ curæ eſſe certo ſcio. Quod me propius vultis accedere, video

(1) Iſto loco, *ideſt iſta dignitate.*

deo ita eſſe faciendum. Etiam ante feciſſem; ſed me multa impedierunt, quæ ne nunc quidem expedita ſunt. Sed a Pomponio expecto literas, quas ad me quamprimum perferendas cures velim. Da operam, ut valeas.

20. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

Mandat, ut in Tuſculano omnia ſint parata ad hoſpites accipiendos. A. U. C. 706.

IN Tuſculanum nos venturos putamus aut Nonis, aut poſtridie. Ibi fac ut ſint omnia parata. Plures enim fortaſſe nobiſcum erunt: &, ut arbitror, diutius ibi commorabimur. Labrum ſi in balneo non eſt, fac ut ſit: item cætera, quæ ſunt ad victum, & ad valetudinem neceſſaria. Vale. Kal. Octob. de Venuſino.

21. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

Scribit, ut, quæ tempus poſtulabit, provideat, ſibique abſenti adminiſtret, literaſque mittat.

SI vales, bene eſt: valeo. Da operam, ut convaleſcas. Quod opus erit, ut res, tempuſque poſtulat, provideas, atque adminiſtres: & ad me de omnibus rebus quam ſæpiſſime literas mittas. Vale.

22. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

Dicit, ſe tabellarios expectare, ut conſilium capere poſſit.

SI vales, bene eſt: valeo. Nos quotidie tabellarios noſtros expectamus: qui ſi venerint, fortaſſe erimus certiores, quid nobis faciendum ſit, faciemuſque te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Kal. Sept.

23. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

Nondum ſe neque de Cæſaris adventu, neque de ejus literis quidquam ſcire dicit. A. U. C. 706.

SI vales, bene eſt: valeo. Nos neque de Cæſaris adventu, neque de literis, quas Philotimus habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus. Si quid erit certi, faciam te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. III. Idus Sextil.

24. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. P. D.

Scribit de literis a Cæſare acceptis, de ejus adventu, de obviam itione. A. U. C. 706.

SI vales, bene eſt: valeo. Redditæ mihi tandem ſunt a Cæſare literæ, ſatis liberales: & ipſe opinione celerius venturus eſſe dicitur. Cui utrum obviam procedam, an hic eum expectem, quum conſtituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. D. prid. Id. Sext.

LIBER XV.

1. M. T. M. F. CICERO PROCOS. S. P. D. COSS. PRÆTT. TRIBB. PL. SENATUI.

Cum Parthi maximis copiis Euphratem, qui terminus erat imperii Romani, tranſiſſent, ſollicitus Cicero de ſua Provincia, item de reliquis, quæ ab impetu belli non longe abeſſent, monet, ut majores exercitus ſubmittantur. A. U. C. 702.

SI vos valetis, bene eſt: ego quidem valeo. Etſi non dubie mihi nuntiabatur, Parthos tranſiſſe Euphratem cum omnibus fere ſuis copiis: tamen, quod arbitrabar a M. Bibulo proconſule certiora de his rebus ad vos ſcribi poſſe, ſtatuebam mihi non neceſſe eſſe publice ſcribere ea, quæ de alterius provincia nuntiarentur. Poſtea vero

ro quam certiſſimis auctoribus, legatis, nuntiis, literis ſum certior factus: vel quod tanta res erat, vel quod nondum audieramus, Bibulum in Syriam veniſſe, vel quia adminiſtratio hujus belli mihi cum Bibulo pene eſt communis; quæ ad me delata eſſent, ſcribenda ad vos putavi. Regis Antiochi Commageni legati primi mihi nuntiarunt, Parthorum magnas copias Euphratem tranſire cœpiſſe. Quo nuntio allato, quum eſſent nonnulli, qui ei (1)Regi minorem fidem habendam putarent, ſtatui expectandum eſſe ſi quid certius afferretur. Ad XIII. Kal. Octob. quum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniæ & Cappadociæ mihi literæ redditæ ſunt a Tarcondimoto, qui fideliſſimus ſocius trans Taurum, amiciſſimuſque populi Romani exiſtimatur: Pacorum, Orodis regis Parthorum filium, cum permagno equitatu Parthico tranſiſſe Euphratem, & caſtra poſuiſſe Tybæ, magnumque tumultum eſſe in provincia Syria excitatum. Eodem die ab Jamblico, (2) Philarcho Arabum, quem homines opinantur bene ſentire, amicumque eſſe reipublicæ noſtræ, literæ de iiſdem rebus mihi redditæ ſunt. His rebus allatis, etſi intelligebam, ſocios infirme animatos eſſe, & novarum rerum expectatione ſuſpenſos: ſperabam tamen, eos, ad quos jam acceſſeram, quique noſtram (3) manſuetudinem, integritatemque perſpexerant, amiciores populo Romano eſſe factos: Ciliciam autem firmiorem fore, ſi æquitatis noſtræ particeps facta eſſet. Et ob eam cauſam, & ut opprimerentur ii, qui ex Cilicum gente in armis eſſent, & ut hoſtis, is, qui eſſet in Syria, ſciret, exercitum populi Romani non modo non cedere his nuntiis allatis, ſed etiam propius accedere; exercitum ad Taurum inſtitui ducere. Sed, ſi quid apud vos auctoritas mea ponderis ha-

X 5 bet,

(1) MSS. *rei*. (2) Phylarcho. *Arabum gens dividebatur in ἔθνη, quas ipſi φύλας vocabant: Unde ſuos Dynaſtas, ſicut & Saraceni ſuos duces, vocarunt* Phylarchos. Manut. (3) J. F. Gron. *conſuetudinem*.

bet, in iis præſertim rebus, quas vos audiſtis, ego pene cerno; magnopere vos & hortor & moneo, ut his provinciis, ſerius vos quidem, quam (1) decuit, ſed aliquando tamen conſulatis. Nos quemadmodum inſtructos, & quibus præſidiis munitos ad tanti belli opinionem miſeritis, non eſtis ignari. Quod ego negotium non ſtultitia obcœcatus, ſed verecundia deterritus non recuſavi. Neque enim unquam ullum periculum tantum putavi, quod ſubterfugere mallem, quam veſtræ auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res ſe ſe ſic habet, ut, niſi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere ſoletis, mature in has provincias miſeritis, ſummum periculum ſit, ne amittendæ ſint omnes hæ provinciæ, quibus vectigalia populi Romani continentur. Quamobrem autem in hoc provinciali delectu ſpem habeatis aliquam, cauſa nulla eſt. Neque multi ſunt: & diffugiunt, qui ſunt, metu oblato: & quod genus hoc militum ſit, (2) judicavit vir fortiſſimus M. Bibulus in Aſia; qui, quum ei permiſiſſetis, delectum habere noluerit. Nam ſociorum auxilia, propter acerbitatem atque injurias imperii noſtri, aut ita imbecilla ſunt, ut non multum nos juvare poſſint; aut ita alienata a nobis, ut neque expectandum ab iis, neque committendum iis quidquam eſſe videatur. Regis Dejotari & voluntatem & copias, quantæcunque ſunt, noſtras eſſe duco. Cappadocia eſt inanis. Reliqui reges, tyrannique neque opibus ſatis firmi, nec voluntate ſunt. Mihi, in hac paucitate militum, animus certe non deerit; ſpero, ne conſilium quidem. Quid caſurum ſit, incertum eſt. Utinam ſaluti noſtræ conſulere poſſimus: dignitati certe conſulemus.

M. TUL.

(1) Lamb. *debuit*. (2) Al. *indicavit*.

2. M. TULLIUS M. F. CICERO PROCOS. S. P. D. COSS. PRÆTT. TRIBB. PL. SENATUI.

Exponit, quid in provincia, audito Parthorum adventu, egerit ad tuendam Provinciam, & ſocios in fide continendos: addit de Ariobarzane Rege ab inſidiis liberato. A. U. C. 702.

SI vos valetis, bene eſt: ego quidem valeo. Quum pridie Kalend. Sext. in provinciam veniſſem, neque maturius propter itinerum, & navigationum difficultatem venire potuiſſem: maxime convenire officio meo, reique publicæ conducere putavi, parare ea, quæ ad exercitum, quæque ad rem militarem pertinerent. Quæ quum eſſent a me cura magis & diligentia, quam facultate & copia conſtituta, nuntiique & literæ de bello a Parthis in provinciam Syriam illato quotidie fere afferrentur: iter mihi faciendum per Lycaoniam, & per Iſauros, & per Cappadociam arbitratus ſum. Erat enim magna ſuſpicio, Parthos, ſi ex Syria egredi, atque irrumpere in meam provinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quod ea maxime pateret, eſſe facturos. Itaque cum exercitu per Cappadociæ partem eam, quæ cum Cilicia continens eſt, iter feci: caſtraque ad Cybiſtra, quod oppidum eſt ad montem Taurum, locavi: ut Artuaſdes, rex Armenius, quocunque animo eſſet, ſciret, non procul a ſuis finibus exercitum populi Romani eſſe: & Dejotarum fideliſſimum regem atque amiciſſimum reipublicæ noſtræ maxime conjunctum haberem, hominem, cujus & conſilio & opibus adjuvari poſſet Reſpublica. Quo quum in loco caſtra haberem, equitatumque in Ciliciam miſiſſem, ut & meus adventus iis civitatibus, quæ in ea parte eſſent, nuntiatus, firmiores animos (1) hominum faceret, & ego mature, quid ageretur in Syria, ſcire poſſem;

X 6 tem-

(1) Al. *omnium*.

tempus ejus tridui, quod in iis caſtris morabar, in magno officio & neceſſario mihi ponendum putavi. Quum enim veſtra auctoritas interceſſiſſet, ut ego regem Ariobarzanem (1) *Euſeben, & Philoromæum* tuerer, ejuſque regis ſalutem, & incolumitatem regni defenderem, regi, regnoque præſidio eſſem; adjunxiſſetiſque, ſalutem ejus regis populo, ſenatuique magnæ curæ eſſe, quod nullo unquam de rege decretum eſſet a noſtro ordine: exiſtimavi, me judicium veſtrum ad regem deferre debere, eique præſidium meum & fidem & diligentiam polliceri: ut, quando ſalus ipſius & incolumitas regni mihi commendata eſſet a vobis, diceret, ſi quid vellet. Quæ quum eſſem in conſilio meo cum rege loquutus, initio ille orationis ſuæ vobis maximas, (ut debuit) deinde etiam mihi gratias egit: quod ei permagnum, & perhonorificum videbatur, ſenatui populoque Romano, tantæ curæ eſſe ſalutem ſuam: meque tantam diligentiam adhibere, ut & mea fides & commendationis veſtræ auctoritas perſpici poſſet. Atque ille primo (quod mihi maximæ lætitiæ fuit) ita mecum loquutus eſt, ut nullas inſidias neque vitæ ſuæ, neque regno diceret ſe aut intelligere fieri, aut etiam ſuſpicari. Quum ei ego gratulatus eſſem, idque me gaudere (2) dixiſſem, cohortatus, ut recordaretur caſum illum interitus paterni, & vigilanter ſe tueretur, atque (3) admonitu ſenatus conſuleret ſaluti ſuæ; tum a me diſceſſit in oppidum Cybiſtra. Poſtero autem die cum Ariarathe, fratre ſuo, & cum paternis amicis, majoribus natu, ad me in caſtra venit: perturbatuſque, & flens, cum idem & frater faceret & amici, meam fidem, veſtram commendationem implorare cœpit. Quum admirarer, quid accidiſſet novi, dixit, ad ſe indicia mani-

(1) Euſeben & Philoromæum, *id eſt Pium, & Romanis amicum. Græca nomina ad latinam conſuetudinem traduxit*. Urſinus. (2) Gebhard. *dixiſſem: Et tamen adoleſcentem eſſem cohortatus*.

(3) Gul. *ad monitum*.

manifeſtarum inſidiarum eſſe delata, quæ eſſent ante adventum meum occultata, quod ii, qui ea patefacere poſſent, propter metum (1) reticuiſſent: eo autem tempore, ſpe mei præſidii, complures ea, quæ ſcirent, audacter ad ſe detuliſſe; in his amantiſſimum ſui, ſumma pietate præditum, fratrem dicere ea, quæ is me quoque audiente dicebat, ſe ſollicitatum eſſe, ut regnare vellet: id vivo fratre ſuo accidere non potuiſſe: ſe tamen ante illud tempus eam rem nunquam in medium, propter periculi metum, protuliſſe. Quæ quum eſſet loquutus, monui regem, ut omnem diligentiam ad ſe conſervandum adhiberet: (2) amicoſque in patris ejus fide, atque judicio probatos hortatus ſum, regis ſui vitam, docti caſu acerbiſſimo patris ejus, omni cura cuſtodiaque defenderent. Quum rex a me equitatum, cohorteſque de exercitu meo poſtularet: etſi intelligebam veſtro ſenatus conſulto non modo poſſe me id facere, ſed etiam debere: tamen, quum reſpublica poſtularet, propter quotidianos ex Syria nuntios, ut quamprimum exercitum ad Ciliciæ fines adducerem; quumque mihi rex, patefactis jam inſidiis, non egere exercitu populi Romani, ſed poſſe ſe ſuis opibus defendere videretur; illum cohortatus ſum, ut in ſua vita conſervanda primum regnare diſceret: a quibus perſpexiſſet ſibi inſidias paratas, in eos uteretur jure regio: pœna afficeret eos, quos neceſſe eſſet, reliquos metu liberaret: præſidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa eſſent, timorem potius, quam ad contentionem uteretur: fore autem, ut omnes, quum ſenatus conſultum noſſent, intelligerent, me regi, ſi opus eſſet, ex auctoritate veſtra præſidio futurum. Ita confirmato illo, ex eo loco caſtra movi, & iter in Ciliciam facere inſtitui; quum hac opinione e Cappadocia diſcederem, ut conſilio veſtro, caſu incredibili, ac pene divino, regem, quem vos honorificentiſſime appellaſſetis.

(1) Gul. *rem muſſaſſent*.

(2) Schottus *amicoſque patris ejus aviq. jud. prob.*

ſetis, nullo poſtulante, quemque meæ fidei commendaſſetis, & cujus ſalutem magnæ vobis curæ eſſe decreviſſetis, meus adventus præſentibus inſidiis liberaret. Quod ad vos a me ſcribi non alienum putavi, ut intelligeretis ex iis, quæ pene acciderunt, vos multo ante, ne ea acciderent, providiſſe: eoque vos ſtudioſius feci certiores, quod in rege Ariobarzane ea mihi ſigna videor virtutis, ingenii, fidei benevolentiæque erga vos perſpexiſſe, ut non ſine cauſa tantam curam diligentiamque in ejus vos ſalutem videamini contuliſſe.

3. CICERO M. CATONI S. D.

Scribit de rumore Parthici belli; & affert excuſationem, cur, publice non ſcripſerit. A. U. C. 702.

QUum ad me legati, miſſi ab Antiocho Commageno, veniſſent in caſtra ad Iconium a. d. I I I. Non. Sept. iique mihi nuntiaſſent, regis Parthorum filium, quocum eſſet nupta regis Armeniorum ſoror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copiis, multarumque præterea gentium magna manu veniſſe, Euphratemque jam tranſire cœpiſſe; dicique, Armenium regem in Cappadociam impetum eſſe facturum; putavi pro noſtra neceſſitudine me hoc ad te ſcribere oportere. Publice propter duas cauſas nihil ſcripſi: quod & ipſum Commagenum legati dicebant ad ſenatum ſtatim nuntios literaſque miſiſſe; & exiſtimabam, M. Bibulum proconſulem, qui circiter Id. Sex. ab Epheſo in Syriam navibus profectus erat, quod ſecundos ventos habuiſſet, jam in provinciam ſuam perveniſſe: cujus literis omnia certiora perlatum iri ad ſenatum putabam. Mihi, ut in ejuſmodi re, tantoque bello, (1) maximæ curæ eſt, ut quæ copiis, & opibus (2) tenere vix poſſumus, ea manſuetudine, & continentia noſtra, ſociorum fidelitate (3) teneamus. Tu velim, ut conſueſti, nos abſentes diligas, & defendas. Vale.

M. T.

(1) Al. *maxime*. (2) Lamb. *ferre*. (3) Id. *tueamur*.

4. M. T. C. IMP. M. CATONI S. D.

Narrat, quæ in Provincia geſſerit: pro quibus rebus a Catone petit, ut in Senatu ſupplicationes ſibi decernat. A. U. C. 703.

SUmma tua auctoritas fecit, meumque perpetuum de tua ſingulari virtute judicium, ut magni mea intereſſe putarem, & res eas, quas geſſiſſem, tibi notas eſſe, & non ignorari a te, qua æquitate & continentia tuerer ſocios, provinciamque adminiſtrarem. His enim a te cognitis, arbitrabar, facilius me tibi, quæ vellem, probaturum. Quum in provinciam pridie Kal. Sext. veniſſem, & propter anni tempus ad exercitum mihi confeſtim eſſe eundum viderem; biduum Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduum, triduum Synnadis, totidem dies Philomeli. Quibus in oppidis quum magni conventus fuiſſent, multas civitates acerbiſſimis tributis, & graviſſimis uſuris, & (1) falſo ære alieno liberavi. Quumque ante adventum meum ſeditione quadam exercitus eſſet diſſipatus, quinque cohortes ſine legato, ſine tribuno militum, denique etiam ſine centurione ullo apud Philomelum conſediſſent, reliquus exercitus eſſet in Lycaonia: M. Annejo legato imperavi, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret, coactoque in unum locum exercitu, caſtra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod quum ab illo diligenter eſſet actum, ego in caſtra ad VII. Kal. Sept. veni: quum interea ſuperioribus diebus ex ſenatus conſulto & (2) evocatorum firmam manum, & equitatum (3) ſatis idoneum, & populorum liberorum, regumque ſociorum auxilia voluntaria com-

(1) Urſin. *magno ære alieno.* (2) Evocatorum. *Evocati erant emeriti maximam partem, qui expletis ſtipendiis in gratiam ducum, aut Conſulum militiam ſumebant, &, ut auctor eſt Dio, vices inſtar Centurionum gerebant: erant immunes operum & munium.* Grævius. (3) Al. *ſane.*

comparaviſſem. Interim quum, exercitu luſtrato, iter in Ciliciam facere cœpiſſem, Kal. Sept. legati a rege Commageno ad me miſſi, pertumultuoſe, neque tamen non vere, Parthos in Syriam tranſiſſe, nuntiaverunt. Quo audito, vehementer ſum commotus cum de Syria, tum de mea provincia, de reliqua denique Aſia. Itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, putavi. Nam ſi me in Ciliciam demiſiſſem, Ciliciam quidem ipſam propter montis Amani naturam facile tenuiſſem: (duo ſunt enim aditus in Ciliciam ex Syria; quorum uterque parvis præſidiis propter anguſtias intercludi poteſt, nec eſt quidquam Cilicia contra Syriam munitius) ſed me Cappadocia movebat, quæ patet a Syria, regeſque habet finitimos, qui etiamſi ſunt amici nobis, tamen aperte Parthis inimici eſſe non audent. Itaque in Cappadocia extrema, non longe a Tauro, apud oppidum Cybiſtra, caſtra feci, ut & Ciliciam tuerer, & Cappadociam tenens, nova finitimorum conſilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantaque expectatione maximi belli, rex Dejotarus, cui non ſine cauſa plurimum ſemper & meo, & tuo, & ſenatus judicio tributum eſt, vir cum benevolentia & fide erga populum Romanum ſingulari, tum (1) præſentia, magnitudine & animi & conſilii, legatos ad me miſit, ſe cum omnibus ſuis copiis in mea caſtra eſſe venturum. Cujus ego ſtudio officioque commotus, egi ei per literas gratias, idque ut maturaret hortatus ſum. Quum autem ad Cybiſtra propter rationem belli quinque dies eſſem moratus; regem Ariobarzanem, cujus ſalutem a ſenatu, te auctore, commendatam habebam, præſentibus inſidiis nec opinantem liberavi; neque ſolum ei ſaluti fui, ſed etiam curavi, ut cum auctoritate regnaret. (2) Metram, & eum quem tu diligenter mihi commendaras, Athenæum, (3) importuni-

(1) Vict. *præſenti magnitudine.* Lamb. *præſtanti.*
(2) Urſin. *Mithram.* (3) Idem. *iniquitate.*

tunitate Athenaidis exilio multatos, maxima apud regem auctoritate, gratiaque conſtitui. Quumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, ſi ſacerdos armis ſe (quod facturus putabatur) defenderet, adoleſcens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, (1) & toto iis, qui novari aliquid volebant; perfeci, ut e regno ille diſcederet, rexque ſine tumultu, ac ſine armis, omni auctoritate aulæ communita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognovi multorum literis, atque nuntiis, magnas Parthorum copias & Arabum ad oppidum Antiochiam acceſſiſſe: magnumque eorum equitatum, qui in Ciliciam tranſiſſet, ab equitum meorum turmis, & a cohorte prætoria, quæ erat (2) Epiphaneæ præſidii cauſa, occidione occiſum. Quare quum viderem, a Cappadocia Parthorum copias averſas non longe a finibus eſſe Ciliciæ, quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. Quo ut veni, hoſtem ab Antiochia receſſiſſe, Bibulum Antiochiæ eſſe cognovi; Dejotarumque confeſtim, jam ad me venientem cum magno & firmo equitatu & peditatu, & cum omnibus ſuis copiis, certiorem feci, non videri eſſe cauſam, cur abeſſet a regno, meque ad eum ſi quid forte novi accidiſſet, ſtatim literas nuntioſque miſſurum eſſe. Quumque eo animo veniſſem, ut utrique provinciæ, ſi ita tempus ferret, ſubvenirem: tum id, quod jam ante ſtatueram vehementer intereſſe utriuſque provinciæ pacare Amanum, & perpetuum hoſtem ex eo monte tollere, agere perrexi. Quumque me diſcedere ab eo monte ſimulaſſem, & alias partes Ciliciæ petere, abeſſemque ab Amano iter unius diei, & caſtra apud Epiphaneam feciſſem; ad IV. Id. Oct. quum adveſperaſceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad III. Id. Oct. quum luceſceret, in Amanum

(1) Putean. *extorta iis, qui*. Victor. *& omnino iis, qui*. Al. *& ſociis, qui*. Al. aliter.

(2) Epiphanea. *Eſt oppidum Ciliciæ, & aliud ab illo, quod ad Orontem in Syria fuit*. Grævius.

num aſcenderem: diſtributiſque cohortibus, & auxiliis, quum aliis Quintus frater legatus mecum ſimul, aliis C. Pontinius legatus, reliquis M. Annejus, & L. Tullius legati præeſſent, plerosque nec opinantes oppreſſimus, qui occiſi, captique ſunt, interclufi fuga. Eranam autem, quæ fuit non vici inſtar, ſed urbis, quod erat Amani caput, itemque Sepyram, & Commorin, acriter, & diu (1) repugnantibus, Pontinio illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore uſque ad horam diei decimam magna multitudine hoſtium occiſa, cepimus; caſtellaque ſex capta, complura incendimus. His rebus ita geſtis, caſtra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatriduum: & in reliquiis Amani delendis, agriſque vaſtandis (quæ pars ejus montis meæ provinciæ eſt) id tempus omne conſumpſimus. Confectis his rebus, ad oppidum (2) Eleutherocilicum Pindeniſſum exercitum adduxi: quod quum eſſet altiſſimo, & munitiſſimo loco, ab iiſque incoleretur, qui ne regibus quidem unquam paruiſſent, quum & fugitivos reciperent, & Parthorum adventum acerrime expectarent; ad exiſtimationem imperii pertinere arbitratus ſum, comprimere eorum audaciam, quo facilius etiam cæterorum animi, qui alieni eſſent ab imperio noſtro, frangerentur. Vallo, & foſſa circumdedi: ſex caſtellis caſtriſque maximis ſepſi; aggere, vineis, turribus oppugnavi: uſuſque tormentis multis, multis ſagittariis, magno labore meo, ſine ulla moleſtia ſumptuve ſociorum, ſeptimo quinquageſimo die rem confeci: ut, omnibus partibus urbis diſturbatis, aut incenſis, compulſi in poteſtatem meam pervenirent. His erant finitimi pari ſcelere & audacia (3) Tibarani: ab his, Pindeniſſo capto, obſides accepi: exercitum in hyberna dimiſi, Quintum fratrem negotio præpoſui: ut in vicis aut captis, aut male paca-

(1) J.F.Gron. *repugnantes*. (2) Eleutherocilicum, *Liberorum Cilicum, qui ſuis legibus utebantur Ep. 2. lib 5. ad Attic.* Lambinus. (3) Græv. *Tibareni*.

pacatis exercitus collocaretur. Nunc velim tibi ſic perſuadeas, ſi de his rebus ad ſenatum relatum ſit, me exiſtimaturum ſummam mihi laudem tributam, ſi tu honorem meum ſententia tua comprobaris. Idque, etſi talibus de rebus graviſſimos homines & rogare ſolere, & rogari ſcio, tamen admonendum potius te a me, quam rogandum, puto. Tu es enim is, qui me tuis ſententiis ſæpiſſime ornaſti, qui oratione, qui prædicatione, qui ſummis laudibus in ſenatu, in concionibus ad cœlum extuliſti; cujus ego ſemper tanta eſſe verborum pondera putavi, ut, uno verbo tuo cum mea laude conjuncto, omnia adſequi me arbitrarer. Te denique memini, quum cuidam clariſſimo atque optimo viro ſupplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, ſi referretur ob eas res, quas is conſul in urbe geſſiſſet. Tu [illegible] mihi ſupplicationem decreviſti togato, non, ut multis, republica bene geſta, ſed ut nemini, republica conſervata. Mitto, quod invidiam, quod pericula, quod omnes meas tempeſtates & ſubieris, & multo etiam magis, ſi per me licuiſſet, ſubire paratiſſimus fueris: quod denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cujus etiam interitum, ut facile intelligerem, mihi quantum tribueres, Milonis cauſa in ſenatu defendenda approbaris. A me autem hæc ſunt profecta, quæ ego in beneficii loco non pono, ſed in veri teſtimonii, atque judicii: ut præſtantiſſimas tuas virtutes non tacitus admirarer, (quis enim id non facit?) ſed in omnibus orationibus, ſententiis dicendis, cauſis agendis, omnibus ſcriptis, Græcis, Latinis, omni denique varietate literarum mearum, te non modo iis, quos vidiſſemus, ſed iis, de quibus audiſſemus, omnibus anteferrem. Quæres fortaſſe, quid ſit, quod ego hoc neſcio quid gratulationis, & honoris a ſenatu, tanti exiſtimem. Agam jam tecum familiariter, ut eſt & ſtudiis & officiis noſtris mutuis, & ſumma amicitia dignum, & neceſſitudine etiam paterna. Si quiſquam fuit unquam

re-

remotius & natura, & magis etiam (ut mihi quidem ſentire videor) ratione, atque doctrina, ab inani laude, & ſermonibus vulgi, ego profecto is ſum. Teſtis eſt conſulatus meus; in quo, ſicut in reliqua vita, fateor ea me ſtudioſe ſequutum, ex quibus vera gloria naſci poſſet: ipſam quidem gloriam per ſe nunquam putavi expetendam. Itaque & provinciam ornatam, & ſpem non dubiam triumphi neglexi. Sacerdotium denique, quum (quemadmodum te exiſtimare arbitror) non difficillime conſequi poſſem, non appetivi. Idem poſt injuriam acceptam (quam tu reipublicæ calamitatem ſemper appellas, meam non modo non calamitatem, ſed etiam gloriam) ſtudui quam ornatiſſima ſenatus populique Romani de me judicia intercedere. Itaque & augur poſtea fieri volui, quod antea neglexeram: & eum honorem, qui a ſenatu tribui rebus bellicis ſolet, neglectum a me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ voluntati (in qua ineſt aliqua vis deſiderii ad ſanandum vulnus injuriæ) ut faveas, adjutorque ſis, quod paulo ante me negaram rogaturum, vehementer te rogo: ſed ita, ſi non jejunum hoc neſcio quid, quod ego geſſi, & contemnendum videbitur, ſed tale, atque tantum, ut multi nequaquam paribus rebus honores ſummos a ſenatu conſequuti ſint. Equidem etiam mihi illud animadvertiſſe videor (ſcis enim quam attente te audire ſoleam) te non tam res geſtas, quam mores, inſtituta, atque vitam imperatorum ſpectare ſolere in habendis, aut non habendis honoribus. Quod ſi in mea cauſa conſiderabis, reperies me exercitu imbecillo, contra metum maximi belli, firmiſſimum præſidium habuiſſe æquitatem, & continentiam. His ego ſubſidiis ea ſum conſequutus, quæ nullis legionibus conſequi potuiſſem, ut ex alieniſſimis ſociis amiciſſimos, ex infideliſſimis firmiſſimos redderem, animoſque novarum rerum expectatione ſuſpenſos ad veteris imperii benevolentiam traducerem. Sed nimis hæc multa de me, præſertim ad te, a quo

uno

uno omnium ſociorum querelæ audiuntur. Cognoſces ex iis, qui meis inſtitutis ſe recreatos putant. Cumque omnes uno prope conſenſu de me apud te ea, quæ mihi optatiſſima ſunt, prædicabunt: tum duæ maximæ clientelæ tuæ, Cyprus inſula, & Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Dejotarum, qui uni tibi eſt maxime neceſſarius. Quæ ſi etiam majora ſunt, & in omnibus ſæculis pauciores viri reperti ſunt, qui ſuas cupiditates, quam qui hoſtium copias vincerent; eſt profecto tuum, quum ad res bellicas hæc, quæ rariora, & difficiliora ſunt, genera virtutis adjunxeris, ipſas etiam illas res geſtas (1) juſtiores eſſe, & majores putare. Extremum illud eſt, ut, quaſi diffidens rogationi meæ philoſopiam ad te allegem: qua nec mihi carior ulla unquam res in vita fuit, nec hominum generi majus a Diis munus ullum eſt datum. Hæc igitur, quæ mihi tecum communis eſt, ſocietas ſtudiorum, atque artium noſtrarum (quibus a pueritia dediti, ac devincti, ſoli propemodum nos Philoſophiam illam veram & antiquam, quæ quibuſdam otii eſſe, ac deſidiæ videtur, in forum atque in rempublicam atque in ipſam aciem pene deduximus) tecum agit de mea laude: cui negari a Catone fas eſſe non puto. Quamobrem tibi ſic perſuadeas velim: ſi mihi tua ſententia tributus honos ex meis literis fuerit, me exiſtimaturum cum auctoritate tua, tum benevolentia erga me, mihi, quod maxime cupierim, contigiſſe. Vale.

5. M. CATO M. T. CICERONI IMP. S. P. D.

Excuſat ſe, quod Ciceroni ſupplicationem non decreverit, & tamen decretam gaudet; ſeque de illo honorificentius dicit ſenſiſſe, quam eos, qui ſupplicationem decreverunt. A. U. C. 703.

QUod & reſpublica me, & noſtra amicitia hortatur, libenter facio, ut tuam virtutem, inno-

(1) P. Manut. *illuſtriores*.

nocentiam, diligentiam cognitam in maximis rebus, domi togati, armati foris, pari induſtria (1) adminiſtrare gaudeam. Itaque, quod pro meo judicio facere potui, ut innocentia conſilioque tuo defenſam provinciam, ſervatum Ariobarzanis cum ipſo rege regnum, ſociorum revocatam ad ſtudium imperii noſtri voluntatem, ſententia mea & decreto laudarem, feci. Supplicationem decretam, ſi tu, qua in re nihil fortuito, ſed ſumma tua ratione & continentia reipublicæ proviſum eſt, Diis immortalibus gratulari nos, quam tibi referre acceptum mavis, gaudeo. Quod ſi triumphi prærogativam putas ſupplicationem, & idcirco caſum potius, quam te, laudari (2) vis: neque ſupplicationem ſequitur ſemper triumphus, & triumpho multo clarius eſt, ſenatum judicare, potius manſuetudine & innocentia imperatoris provinciam, quam vi militum, aut benignitate Deorum retentam atque conſervatam eſſe: quod ego mea ſententia cenſebam. Atque hæc ego idcirco ad te contra conſuetudinem meam pluribus ſcripſi, ut, quod maxime volo, exiſtimes, me laborare, ut tibi perſuadeam, me & voluiſſe de tua majeſtate, quod ampliſſimum ſim arbitratus; & quod tu maluiſti, factum eſſe gaudere. Vale, & nos dilige, & inſtituto (3) itinere ſeveritatem, diligentiamque ſociis, & reipublicæ præſta.

6. M. T. C. M. CATONI S. P. D.

Exponit, eximia cum Catonis laude, quantam voluptatem ceperit ex ejus ſententia, & ex gratulatione literarum: petitque, ut ſibi in adipiſcendo triumpho adjutor ſit; aut ſaltem, ſi adipiſcatur, gaudeat. A. U. C. 703.

L*Ætus ſum laudari me* (inquit Hector, opinor, apud Nævium) *abs te, pater, a laudato viro.* Ea

(1) Victor *adminiſtrari. Adminiſtrare ſæpe ponitur abſolute, ſubintellecto rem, aut id, quod adminiſtratur.* Manut. (2) Græv. *mavis*. (3) Gul. *in munere*.

Ea eſt enim profecto jucunda laus, quæ ab iis proficiſcitur, qui ipſi in laude vixerunt. Ego vero, vel gratulatióne literarum tuarum, vel teſtimoniis ſententiæ dictæ, nihil eſt, quod me non aſſequutum putem. Idque mihi cum ampliſſimum, tum gratiſſimum eſt, te libenter amicitiæ dediſſe, quod liquido veritati dares. Et, ſi (1) non modo unus, verum etiam multi Catones eſſent in civitate noſtra, in qua unum extitiſſe mirabile eſt, quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? Nam ad meum ſenſum, & ad illud ſincerum ac ſubtile judicium nihil poteſt eſſe laudabilius, quam ea tua oratio, quæ eſt ad me perſcripta a meis neceſſariis. Sed cauſam meæ voluntatis (non enim dicam cupiditatis) expoſui tibi ſuperioribus literis: quæ etiamſi parum juſta tibi viſa eſt, hanc tamen habet rationem, (2) ut non nimis concupiſcendus honos, ſed tamen, ſi deferatur a ſenatu, minime aſpernandus eſſe videatur. Spero autem, illum ordinem pro meis ob rempublicam ſuſceptis laboribus, me non indignum (3) honore, uſitato præſertim, exiſtimaturum. Quod ſi ita erit, tantum ex te peto, quod amiciſſime ſcribis, ut, quum tuo judicio, quod ampliſſimum eſſe arbitraris, mihi tribueris; ſi id quod maluero, acciderit, gaudeas. (4) Sic enim feciſſe te, & ſenſiſſe, & verius ſcripſiſſe video: reſque ipſa declarat, tibi illum honorem noſtrum ſupplicationis jucundum fuiſſe, quod ſcribendo adfuiſti. Hæc enim ſenatus conſulta non ignoro ab amiciſſimis ejus, (5) cujus de honore agitur, ſcribi ſolere. Ego, ut ſpero, te propediem videbo: atque utinam republica meliore, quàm timeo. Vale.

M. T.

(1) Lamb. *Quod ſi non modo omnes, verum etiam* Gul. *Et, ſi modo omnes, vel etiam multi*.

(2) Lamb. *non ut* (3) Honore, *id eſt triumpho, nam ſupplicationem Senatus jam decreverat*. Manut.

(4) Gul *Etſi ſic & feciſſe*.

(5) Idem *cujus honor*.

7. M. T. C. PROCOS. M. MARCELLO COS. S. P. D.

Gratulatur Marcello de fratre patruele, Conſule deſignato; petitque ab eo, ut ſibi quam primùm, anno imperio finito, ſucceſſor mittatur. 702.

(1) TE & pietatis in tuos, & animi in rempublicam, & clariſſimi atque optimi conſulatus, C. Marcello conſule facto, fructum cepiſſe, vehementer gaudeo. Non dubito, quid præſentes ſentiant. Nos quidem longinqui, & a te ipſo miſſi in ultimas gentes ad cœlum, mehercule, te tollimus veriſſimis ac juſtiſſimis laudibus. Nam quum te a pueritia tua unice dilexerim; tuque me in omni genere ſemper ampliſſimum eſſe & volueris & judicaris: tum hoc vel tuo facto, vel populi Romani de te judicio multo acrius vehementiuſque diligo: maximaque lætitia afficior, quum ab hominibus prudentiſſimis viriſque optimis, omnibus dictis, factis, ſtudiis, inſtitutis vel me tui ſimilem eſſe audio, vel te mei. Unum vero ſi addis ad præclariſſimas res conſulatus tui, ut aut mihi ſuccedat quamprimum aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi & Senatus conſulto & lege finiſti, omnia me per te conſequutum putabo. Cura, ut valeas, & me abſentem diligas, atque defendas. Quæ mihi de Parthis nuntiata ſunt, quia non putabam a me etiam nunc ſcribenda eſſe publice, propterea ne pro familiaritate quidem noſtra volui ad te ſcribere; ne quum ad conſulem ſcripſiſſem, publice viderer ſcripſiſſe.

M. T.

(1) Aliis hæc epiſtola eſt IX. Libri hujus.

8. M. T. C. PROCOS. C. MARCELLO COS. DES. S. P. D.

C. Marcello de Conſulatu gratulatur, ſuamque illi dignitatem commendat. A. U. C. 702.

MAxima ſum lætitia affectus, quum audivi, te conſulem factum eſſe: eumque honorem tibi Deos fortunare volo, atque a te (1) pro tua parentiſque tui dignitate adminiſtrari. Nam cum te ſemper amavi, dilexique, quod mei amantiſſimum cognovi in omni varietate rerum mearum: tum patris tui pluribus beneficiis, vel defenſus triſtibus temporibus, vel ornatus ſecundis, & ſum totus veſter, & eſſe debeo: quum præſertim matris tuæ, graviſſimæ atque optimæ fœminæ majora erga ſalutem dignitatemque meam ſtudia, quam erant a muliere poſtulanda, perſpexerim. Quapropter a te peto majorem in modum ut me abſentem diligas, atque defendas. Vale.

9. M. T. C. PROCOS. C. MARCELLO COLLEGÆ S. P. D.

Gratulatur C. Marcello de filio Conſule facto; erat autem Collega Ciceronis in auguratu, ac libros quoque de jure augurali compoſuit lib. 2. de Divin. 702.

MArcellum tuum conſulem factum, teque ea lætitia affectum eſſe, quum maxime optaſti, (2) mirum in modum gaudeo, idque cum ipſius cauſa, tum quod te omnibus ſecundiſſimis rebus digniſſimum judico: cujus erga me ſingularem benevolentiam vel in labore meo, vel in honore perſpexi: totam denique domum veſtram vel ſalutis, vel dignitatis meæ ſtudioſiſſimam cupidiſſimamque cognovi. Quare gratum mihi feceris, ſi uxori tuæ Juniæ, graviſſimæ atque optimæ fœminæ, meis verbis eris gratulatus. A te id, quod ſueſti, peto, me abſentem diligas, atque defendas. Vale. Y M. T. C.

(1) Al. *peto pro*. (2) Al. *mirandum*.

10. M. T. C. IMP. C MARCELLO C. F COS. DES. S. P. D.

Commendat ſtudioſe ſuam exiſtimationem Conſuli Marcello in ſupplicatione decernenda. 703.

QUando id accidit, quod mihi maxime fuit optatum ut omnium Marcellorum, (1) Marcellinorum etiam (mirificus enim generis, ac nominis veſtri fuit erga me ſemper animus) quando ergo ita accidit, ut omnium veſtrum ſtudio tuus conſulatus ſatisfacere poſſet, in quem meæ res geſtæ, lauſque, & honor earum potiſſimum incideret, peto a te id, quod facillimum factu eſt, non aſpernante (ut confido) ſenatu, ut quam honorificentiſſimum ſenatus conſultum literis meis recitatis, faciendum cures. Si mihi tecum minus eſſet, quam eſt cum tuis omnibus, allegarem ad te illos a quibus intelligis, me præcipue diligi. Patris tui beneficia in me ſunt ampliſſima. Neque enim ſaluti meæ, neque honori amicior quiſquam dici poteſt. Frater tuus quanti me faciat, ſemperque fecerit, eſſe hominem, qui ignoret, arbitror neminem. Domus tua denique tota me ſemper omnibus ſummis officiis proſequuta eſt. Neque vero tu in me diligendo cuiquam conceſſiſti tuorum. Quare a te peto majorem in modum, ut me per te quam ornatiſſimum velis eſſe: meamque, & in ſupplicatione decernenda, & in cæteris rebus exiſtimationem ſatis tibi eſſe commendatam putes. Vale.

11. M. T. C. IMP. C. MARCELLO COS. DES. S. P. D.

Agit gratias Conſuli Marcello, quod ſupplicationem ſibi decreverit. A. U. C. 703.

QUantæ tibi curæ meus honos fuerit, & quam idem exstiteris conſul in me ornando & ampli-

(1) Marcellinorum. *Eorum etiam, qui ex familia veſtra in alias adoptione tranſierunt.* Manutius.

plificando, qui fueras ſemper cum parentibus tuis & cum tota domo, etſi res ipſa loquebatur, cognovi tamen ex meorum omnium literis Itaque nihil eſt tantum, quod ego non tua cauſa debeam, facturuſque ſim cum ſtudioſe, tum libenter. Nam magni intereſt, cui debeas. Debere autem nemini malui, quam tibi; cui me cum ſtudia communia, beneficia paterna, tuaque jam ante conjunxerant; tum accedit, mea quidem ſententia, maximum vinculum, quod ita rempublicam geris, atque geſſiſti (qua mihi carius nihil eſt) ut quantum tibi omnes boni debeant, quominus tantundem ego (1) unus debeam, non recuſem. Quamobrem tibi velim ii ſint exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego, ſi me navigatio non morabitur (quæ incurrebat in ipſos Eteſias) propediem te, ut ſpero, videbo. Vale.

12. M. T. C. IMP L. PAULO COS. DES. S. P. D.

Gratulatur de Conſulatu; petitque, ut operam det, ne quid ſibi temporis ad annuum provinciale munus addatur. A. U. C. 702.

ETSI mihi nunquam fuit dubium, quin te populus Romanus pro tuis ſummis in rempubl. meritis, & pro ampliſſima familiæ dignitate, ſummo ſtudio, cunctis ſuffragiis conſulem facturus eſſet: tamen incredibili lætitia ſum affectus, quum id mihi nuntiatum eſt: eumque honorem tibi Deos fortunare volo, a teque ex tua, majorumque tuorum dignitate adminiſtrari. Atque utinam præſens illum diem mihi optatiſſimum videre potuiſſem, proque tuis ampliſſimis erga me ſtudiis atque beneficiis tibi operam meam ſtudiumque navare. Quam mihi facultatem quum hic nec opinatus, & improviſus provinciæ caſus eripuit: tamen, ut te conſulem rempublicam pro tua dignitate gerentem videre poſſim, magnopere a te peto, ut operam des, (2) efficias, ne quid mihi fiat injuriæ,

Y 2 ne-

(1) Al. *ſolus*. (2) MS. *efficiaſque*.

neve quid temporis ad meum annuum munus accedat. Quod ſi feceris, magnus ad tua priſtina erga me ſtudia cumulus accedet. Vale.

23. M. T. C. IMP. L. PAULO COS. S. P. D.

Petit, ut de ſuis rebus geſtis quam honorificentiſſime decernendum curet, ſuamque illi etiam cæteris in rebus exiſtimationem commendat. A. U. C. 703.

MAxime mihi fuit optatum Romæ eſſe tecum, multas ob cauſas, ſed præcipue, ut & in petendo, & in gerendo conſulatu meum tibi debitum ſtudium perſpicere poſſes. Ac petitionis quidem tuæ ratio mihi ſemper fuit explorata: ſed (1) tamen navare operam volebam. In conſulatu vero cupio equidem te minus habere negotii: ſed moleſte fero, me conſulem ſtudium tuum adoleſcentis perſpexiſſe: te meum, quum id ætatis ſim, perſpicere non poſſe. Sed (2) ita fato neſcio quo contigiſſe arbitror, ut tibi ad me ornandum ſemper detur facultas; mihi ad remunerandum nihil ſuppetat, præter voluntatem. Ornaſti conſulatum, ornaſti (3) reditum meum. Incidit meum tempus rerum gerendarum in ipſum conſulatum tuum. Itaque quum & tua ſumma amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnaque exiſtimatio poſtulare videatur, ut a te pluribus verbis contendam ac petam, ut quam honorificentiſſimum ſenatus conſultum de meis rebus geſtis faciendum cures, non audeo vehementer a te contendere, ne aut ipſe tuæ perpetuæ conſuetudinis erga me oblitus eſſe videar, aut te oblitum putem. Quare, ut te velle arbitror, ita faciam: atque ab eo, quem omnes gentes ſciunt de me optime meritum, breviter petam. Si alii conſules eſſent, ad te potiſſimum, Paule, mitterem, ut eos mihi quam amiciſſimos redderes: nunc quum tua ſumma poteſtas, ſummaque auctoritas, notaque omnibus noſtra neceſſitudo ſit, vehemen-

tec

(1) Lamb. conjic. *tibi*. (2) Victor. *id*.
(3) Reditum *ab exilio*, Manutius.

ter te rogo, ut & quam honorificentiſſime cures decernendum de meis rebus geſtis, & quam celerrime. Dignas res eſſe & honore & gratulatione cognoſces ex iis literis, quas ad te, & ad collegam, & ſenatum publice miſi: omniumque mearum reliquarum rerum, maximeque exiſtimationis meæ procurationem ſuſceptam velim habeas: in primiſque tibi curæ ſit, quod abs te ſuperioribus quoque literis petivi, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te conſulem videre, (1) omniaque, quæ ſpero, cum abſens, tum etiam præſens, te conſule, aſſequi. Vale.

14. M. T. C. IMP. C. CASSIO PROQUÆST. S. P. D.

Significat, ſe ea facturum Fabii cauſa, quæ Caſſius rogarat; dolet, ſe Caſſium non vidiſſe ad Urbem ex Provincia redeuntem; rogat, operam det, ne quid ſibi ad annuam Provinciam temporis prorogetur. 703.

MArcum Fabium quod mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quæſtum. Multi enim anni ſunt, quum ille in ære meo eſt, & a me diligitur propter ſummam ſuam humanitatem, & obſervantiam. Sed tamen, quod te ab eo egregie (2) diligi ſenſi, multo amicior ei ſum factus. Itaque quanquam profecerunt literæ tuæ, tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipſius erga te mihi perſpectus & cognitus. Sed de Fabio faciemus ſtudioſe, quæ rogas. Tu multis de cauſis vellem me convenire potuiſſes; primum, ut te, quem jamdiu plurimi facio, tanto intervallo viderem: deinde ut tibi, quod feci per literas, poſſem præſens gratulari: tum, ut quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicaremus: poſtremo, ut amicitia noſtra, quæ ſummis officiis ab utroque culta eſt, ſed longis intervallis temporum interruptam conſuetudinem habuit, confirmaretur vehementius. Id quando non accidit, utemur bono li-

(1) Manut. *omniaque ſpero*. (2) Græv. *diligeris*.

literarum, & eadem fere abſentes, quæ, ſi coram eſſemus, conſequemur. Unus ſcilicet fructus, qui in te videndo eſt, percipi literis non poteſt. Alter, gratulationis eſt, is quidem exilior, quam ſi tibi te ipſum intuens gratularer: ſed tamen & feci ante, & facio nunc, tibique cum pro rerum magnitudine, quas geſſiſti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quod te de provincia decedentem ſumma laus, & ſumma gratia provinciæ proſequuta eſt. Tertium eſt, ut id, quod de noſtris rebus coram communicaſſemus inter nos, conficiamus idem literis. Ego cæterarum rerum cauſa tibi Romam properandum magnopere cenſeo: (nam & ea, quæ reliqui, tranquilla de te erant; & hac tua recenti (1) victoria tanta clarum adventum tuum fore intelligo). Sed, ſi quæ ſunt onera tuorum: ſi tanta ſunt, ut ea ſuſtinere poſſis, (2) propera; nihil tibi erit lautius, nihil glorioſius. Sin majora, conſidera, ne in alieniſſimum tempus cadat adventus tuus. Hujus rei totum conſilium tuum eſt: tu enim (3) ſcis, quid ſuſtinere poſſis. Si potes, laudabile atque populare eſt: ſin plane non potes, abſens hominum ſermones facilius ſuſtinebis. De me autem idem tecum his ago literis, quod ſuperioribus egi, ut omnes tuos nervos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc provinciam, quam & ſenatus & populus annuam eſſe (4) voluit, temporis prorogetur. Hoc a te ita contendo, ut in eo fortunas meas poſitas putem. Habes Paullum noſtrum noſtri cupidiſſimum: eſt Curio: eſt Furnius. Sic velim enitare, quaſi in eo ſint mihi omnia. Extremum illud eſt de iis, quæ propoſueram, confirmatio noſtræ amicitiæ: de qua pluribus verbis nihil opus eſt. Tu puer me appetiſti: ego autem ſemper ornamento te mihi fore duxi. Fuiſti etiam præſidio triſtiſſimis meis temporibus. Acceſſit poſt tuum,

(1) Victoria. *Parthos enim Caſſius fudit, fugavitque poſt adventum Ciceronis in Provinciam. Id oſtendit Ep* 10. *lib.* 2. Manut. (2) Gebhard. *prope nihil*. (3) Al. *ſentis*. (4) MS. *volunt*.

tuum diſceſſum familiaritas mihi cum (1) Bruto tuo maxima. Itaque in veſtro ingenio, & induſtria mihi plurimum & ſuavitatis & dignitatis conſtitutum puto. Id tu ut tuo ſtudio confirmes, te vehementer rogo: literaſque ad me, & continuo mittas, &, quum Romam veneris, quam ſæpiſſime.

15. M. T. C. CASSIO S. P. D.

Probat ſuum conſilium de bello civili non renovando. A. U. C. 707.

ETSI uterque noſtrum, ſpe pacis, & odio civilis ſanguinis, abeſſe a belli (2) pertinacia voluit; tamen, quando ejus conſilii princeps ego fuiſſe videor, plus fortaſſe tibi præſtare ipſe debeo, quam a te expectare. Etſi, ut ſæpe ſoleo mecum recordari, ſermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus adduxit utrumque noſtrum ad id conſilium, ut uno prælio putaremus, ſi non totam cauſam, at certe noſtrum judicium definiri convenire. Neque quiſquam hanc noſtram ſententiam vere unquam reprehendit, præter eos, qui arbitrantur, melius eſſe deleri omnino rempublicam, quam imminutam, & debilitatam manere. Ego autem ex interitu ejus nullam ſpem ſcilicet mihi proponebam, ex reliquis magnam. Sed ea ſunt conſequuta, ut magis mirum ſit accidere illa potuiſſe, quam nos non vidiſſe ea futura, nec, homines quum eſſemus, divinare potuiſſe. Equidem fateor, meam conjecturam hanc fuiſſe, ut illo quaſi quodam fatali prælio facto, & victores communi ſaluti conſulere vellent, & victi ſuæ. Utrumque autem poſitum eſſe arbitrabar in celeritate victoris. Quæ ſi fuiſſet, eamdem clementiam experta eſſet Africa, quam cognovit Aſia, quam etiam Acha-

(1) Bruto tuo. *M. Bruto, cujus ſoror erat uxor Caſſii*. Manutius. (2) MSS, *neceſſaria pertinacia*.

ja, (1) & (ut opinor) ipſo legato, ac deprecatore. Amiſſis autem temporibus, quæ plurimum valent, præſertim bellis civilibus, interpoſitus annus alios induxit, ut victoriam ſperarent, alios, ut ipſum vinci contemnerent. Atque horum malorum omnium culpam fortuna ſuſtinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adjunctum iri, aut neſcio quem iſtum (2) Pharnacem Aſiæ terrorem illaturum putaret? Nos tamen in conſilio pari, (3) caſu diſſimili uſi ſumus. Tu enim eam partem petiſti, ut & conſiliis intereſſes, & (quod maxime curam levat) futura animo proſpicere poſſes. Ego, qui feſtinavi, ut Cæſarem in Italia viderem, (ſic enim arbitrabamur) eumque, multis honeſtiſſimis viris conſervatis redeuntem, ad pacem currentem, ut ajunt, incitarem; ab illo longiſſime & abſum, & abſui. Verſor autem in gemitu Italiæ, & in urbis miſerrimis querelis: quibus aliquid opis fortaſſe ego pro mea, tu pro tua, pro ſua quiſque parte ferre potuiſſet, ſi auctor adfuiſſet. Quare velim pro tua perpetua erga me benevolentia, ſcribas ad me, quid videas, quid ſentias, quid expectandum, quid agendum nobis exiſtimes. Magni erunt mihi tuæ literæ: atque utinam primis illis, quas Luceria miſeras, paruiſſem! ſine ulla enim moleſtia dignitatem meam retinuiſſem. Vale.

M. T. C.

(3) J. F. Gron. conjic. *te, ut opinor, ipſo allegato, & deprecatore.*

(1) Pharnacem, *quem nemo tanti roboris putavit, ut Aſiæ terrorem inferret. Mithridatis filius fuit; quo Cæſar mox unica pugna ſuperato, ſcripſit ad amicos*: veni vidi, vici. Manut. (2) Caſu diſſimili. *Hoc explanatur ſequentibus verbis, quorum ſententia hæc eſt. Tu te ad Cæſarem ipſum contuliſti, ut cum eo eſſes: ego me Brunduſium, ut eum expectarem.* Manutius.

16. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Jocatur in opiniones Epicureorum, ideſt in ipſum Caſſium, qui Epicuri ſectam ſequi cœperat. 708.

PUTO te jam ſuppudere, (1) quum hæc te tertia jam epiſtola ante oppreſſit, quam tu (2) ſchedulam, aut literam. Sed non urgeo: longiores enim expectabo, vel potius exigam. Ego, ſi ſemper haberem cui darem, vel ternas in hora darem. Fit enim neſcio (3) quid, ut quaſi coram adeſſe videare, quum ſcribo aliquid ad te: neque id (4) κατ' εἴδωλον φαντασίας, ut dicunt tui amici novi, qui putant etiam (5) διανοητικὰς φαντασίας ſpectris Catianis excitari. Nam, ne te fugiat, Catius (6) Inſuber, Epicureus, qui nuper eſt mortuus, quæ ille (7) Gargettius, & jam ante Democritus (8) εἴδωλα, hic *ſpectra* nominat. His autem ſpectris etiamſi oculi poſſent feriri, (9) quod cum velis ipſa accurrunt; animus qui poſſit, ego non video. Doceas tu me oportebit, quum ſalvus veneris, in meane poteſtate ſit ſpectrum tuum, ut ſimul ac mihi collibitum ſit de te cogitare, illud occurrat, neque ſolum de te, qui mihi hæres in medullis, ſed, ſi inſulam Britanniam cœpero cogitare, ejus (10) εἴδωλον mihi (11) advolabit ad pectus Sed hæc poſterius. Tento enim te, quo animo accipias. Si enim ſtomachabere, & mo-

(1) Victor. *cum hæc tertia jam epiſtola ante operis ſit, quam tu*. (2) Lamb. *ſyllabam*.

(3) Lamb. conjic. *quomodo*. (4) ſecundum ſpectorum, ſeu ſimulacrorum viſiones. *Putabant Epicurei, ſiquis aliquam rem cogitaret, ejus rei ſpectrum & imaginem ad cogitantis animum advolare, de qua opinione dubitat Cicero, & in eo jocatur*. Manut

(5) *In intelligentia poſitas viſiones*. (6) MSS. *inſuper*. (7) Urſin. *Gargetthius*. (8) *Simulacra*.

(9) Victor. *quod vel iis ipſa occurrunt* J F. Gron. *quod quo velis, ipſa currant*. (10) *Spectrum, vel* ſimulacrum. (11) Al. *advolet*.

leſte feres; plura dicemus, poſtulabimuſque, ex qua hæreſi vi hominibus armatis dejectus ſis, in eam reſtituare. In hoc interdicto non ſolet addi, In hoc anno. Quare (1) ſi jam biennium, aut triennium eſt, quum virtuti nuntium remiſiſti, delinitus illecebris voluptatis, in integro res nobis erit. Quanquam quicum loquor? cum uno fortiſſimo viro: qui, poſteaquam forum attigiſti, nihil feciſti, niſi pleniſſimum ampliſſimæ dignitatis. In iſta ipſa (2) αἱρέσει metuo, ne plus nervorum ſit, quam ego putarim, ſi modo eam tu probas. Quid tibi in mentem venit? inquies: quia nihil habebam aliud, quod ſcriberem. De republica enim nihil ſcribere poſſum: neque enim, quod ſentio, (3) libet ſcribere. Vale.

17. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Queritur de tabellariorum importunitate; ſcribit de Syllæ morte, de rumoribus Hiſpanici belli, de Panſa, de Caſſii commoratione Brundiſina. 703.

PRæpoſteros habes tabellarios: etſi me quidem non offendunt; ſed tamen, quum a me diſcedunt, flagitant literas; quum ad me veniunt, nullas afferunt, atque id ipſum facerent commodius, ſi mihi aliquid ſpatii ad ſcribendum darent: ſed petaſati veniunt: comites ad portam expectare dicunt. Ergo ignoſces; alteras habebis has breves: ſed expecta (4) πάντα περὶ πάντων. Etſi quid ego me tibi purgo, quum tui ad me inanes veniant; ad te cum epiſtolis revertantur? Nos hic (tamen ad te ſcribam aliquid) P. Syllam patrem mortuum habebamus. Alii a latronibus, (5) alii cruditate dicebant. Populus non curabat. Combuſtum (6) enim eſſe conſtabat. Hoc tu pro ſapientia.

(1) *etiamſi*. (2) *Secta Philoſophorum*.
(3) Al. *licet*. (4) Omnia de omnibus, *ideſt longiſſimas literas de omnibus rebus*. Manutius.
(5) MSS. addit *interfectum*. (6) Al. *tamen*.

tia tua feres æquo animo. Quamquam (1) πρόσωπον πόλεως amiſimus. Cæſarem putabant moleſte laturum, verentem, ne haſta refrixiſſet. Mindius Marcellus, & Attius pigmentarius valde gaudebant, ſe adverſarium perdidiſſe. De Hiſpania novi nihil: ſed expectatio valde magna; rumores triſtiores, ſed (2) ἀδέσποτοι. Panſa noſter paludatus ad III. Kalend. Januar. profectus eſt, ut quivis intelligere poſſet, id, quod tu nuper dubitare cœpiſti, (3) τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν eſſe. Nam, quod multos miſeriis levavit, & quod ſe in his malis hominem præbuit, mirabilis eum virorum bonorum benevolentia proſequuta eſt. Tu quod adhuc Brunduſii moratus es, valde probo, & gaudeo: & mehercule puto, te ſapienter facturum, ſi (4) ἀκενόσπουδος fueris. Nobis quidem, qui te amamus, erit gratum. Et, amabo te, quum dabis poſthac aliquid domum literarum, mei memineris. Ego nunquam quemquam ad te, quum ſciam, ſine meis literis ire patiar. Vale.

18 M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Excuſat brevitatem epiſtolæ feſtinatione tabellarii: ſcribit de ſtatu Reipub. de Hiſpania, de Caſſii abſentia. A. U. C. 708.

LOngior epiſtola fuiſſet, niſi eo ipſo tempore petita eſſet a me, quum jam iretur ad te: longior etiam, ſi (5) φλύαρον aliquem (6) habuiſſet. Nam (7) σπουδάζειν ſine periculo vix poſſumus. Ridere igitur, inquies, poſſumus. Non mehercule facillime: verum tamen aliam aberrationem a moleſtiis nullam habemus. Ubi igitur, inquies, philoſophia? tua quidem (8) in culina, mea (9) mole-

(1) *Perſonam, ſeu ſpeciem Civitatis.*
(2) *Sine auctore.* (3) *Honeſtum propter ſe expetendum.* (4) *Minime curioſus, non ſtudens rebus inanibus.* (5) *Garrulum.* (6) Lamb. conjic. *habuiſſem.* (7) *Seria ſcribere, vel ſerio agere.*
(8) Corrad. *inquilina.* (9) Lamb. *in moleſtia eſt.* P. Manut. *in palæſtra eſt.*

lecta eſt. Pudet enim ſervire. Itaque facio, me alias res agere, ne convicium Platonis audiam. De Hiſpania nihil adhuc certi, nihil omnino novi. Te abeſſe, mea cauſa moleſte fero: tua, gaudeo. Sed flagitat tabellarius. Valebis igitur, meque, ut a puero feciſti, amabis.

19. C. CASSIUS M. T. CICERONI S. P. D.

Reſpondet ad duas epiſtolas, quæ ante proximam ſuperiorem leguntur; maxime autem Epicurum, & Epicureos, quorum ipſe in numero erat, a ſtudio virtutis, & juſtitiæ laudat. A. U. C. 708.

NOn mehercule in hac mea peregrinatione quidquam libentius facio, quam ſcribo ad te. Videor enim cum præſente loqui, & jocari. Nec tamen hoc uſu venit propter ſpectra Catiana: pro quo tibi proxima epiſtola tot ruſticos Stoicos (1) regeram, ut Catium Athenis natum eſſe dicas. Panſam noſtrum ſecunda voluntate hominum paludatum ex urbe exiſſe, cum ipſius cauſa gaudeo, tum mehercule etiam omnium noſtrum. Spero enim, homines intellecturos, quanto ſit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas, & clementia; atque ea, quæ maxime mali petant, & concupiſcant, ad bonos pervenire. Difficile eſt enim hominibus perſuadere, (2) τό καλὸν δι᾽ αὑτὸ αἱρετὸν eſſe: (3) ἡδονὴν vero, & (4) ἀταραξίαν virtute, juſtitia, (5) τῷ καλῷ parari, & verum, & probabile eſt. Ipſe enim Epicurus, a quo omnes Catii, & Amafinii, mali verborum interpretes, proficiſcuntur, dicit: (6) οὐκ ἔστιν ἡδέος, ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν. Itaque & Panſa, qui (7) ἡδονὴν ſequitur, virtutem retinet: & ii, qui a nobis (8) φιλήδονοι

vo-

(1) Regerere *eſt ei, qui aliquid reprehendat, aliquid contra objicere.* Manut. (2) *Honeſtum per ſe expetendum.* (3) *Voluptatem.* (4) *Animi tranquillitatem.* (5) *Honeſto, pulchro.* (6) *Non poteſt jucunde vivi, niſi honeſte & juſte vivatur.* (7) *Voluptatem.* (8) *Amatores voluptatis.*

vocautur, ſunt (1) φιλόκαλοι, ϗ φιλοδίκαιοι, omneſque virtutes & colunt, & retinent. Itaque Sylla (cujus judicium probare debemus) quum diſſentire philoſophos videret, non quæſivit, quid bonum eſſet, & omnia bona coemit: cujus ego mortem forti mehercule auimo tuli. Nec tamen Cæſar diutius nos eum deſiderare patietur. Nam habet (2) damnatos, quos pro illo nobis reſtituat: nec ipſe ſectorem deſiderabit, quum filium viderit. Nunc, ut ad rempublicam redeam, quid in Hiſpaniis geratur, reſcribe. Peream, niſi ſollicitus ſum, ac malo veterem & clementem dominum habere, quam novum & crudelem experiri. Scis, Cnæus quam ſit fatuus; ſcis, quomodo crudelitatem virtutem putet; ſcis, quam ſe ſemper a nobis deriſum putet. Vereor, ne nos ruſtice gladio velit (3) ἀντιμυκτηρίσαι. Quid fiat, ſi me diligis, reſcribe. Hui, quam velim ſcire, utrum iſta ſollicito animo, an ſoluto legas! Sciam enim eodem tempore, quid me facere oporteat. Ne longior ſim, vale: & me, ut facis, ama. Si Cæſar vicit, celeriter me expecta.

20. M. T. C. TREBONIO P. S. D.

Scribit, ſe ad illum mittere librum ſuum de perfecto Oratore: laudat in Sabina gente fidem, & probitatem: petit ab eo creberrimas literas. 709.

Oratorem meum (ſic enim inſcripſi) Sabino tuo commendavi. Natio me hominis impulit, ut ei recte putarem: niſi forte candidatorum licentia hic quoque uſus, hoc ſubito cognomen arripuit, etſi modeſtus ejus vultus, ſermoque conſtans habere quiddam a Curibus videbatur. Sed de Sabino ſatis. Tu, mi Treboni, quando ad amorem meum (4) aliquantulum diſcedens olim addidiſti; quo (5) to-

(1) *Amatores honeſti, & juſti.*

(2) P. Manut. *domi natos*. (3) *Viciſſim deridere & ſubſannare.* (4) Al. *aliquantum olim.*

(5) Lamb. conjic. *tolerantius.*

tolerabilius feramus igniculum deſiderii tui, crebris nos literis appellato: atque ita, ſi idem fiet a nobis. Quamquam duæ cauſæ ſunt, cur tu frequentior in iſto officio eſſe debeas, quam nos. Primum, quod olim ſolebant, qui Romæ erant, ad provinciales amicos de republica ſcribere, nunc tu nobis ſcribas oportet: res enim publica iſtic eſt. Deinde, quod nos aliis officiis tibi abſenti ſatisfacere poſſumus; tu nobis, niſi literis, non video, qua re alia ſatisfacere poſſis. Sed cætera ſcribes ad nos poſtea. Nunc hæc (1) primo cupio cognoſcere; iter tuum cujuſmodi (2) ſit: ubi Brutum noſtrum videris; quamdiu ſimul fueris: deinde, quum proceſſeris longius, de bellicis rebus, de toto negotio: ut exiſtimare poſſimus, quo ſtatu ſimus. Ego tantum me ſcire putabo, quantum ex tuis literis habebo cognitum. Cura, ut valeas, meque ames amore illo tuo ſingulari.

21. M. T. C. TREBONIO S. P. D.

Rogat, ut ſui abſentis deſiderium crebris, & longis epiſtolis leniat: enumerat Trebonii erga ſe officia: exponit de Calvo jam mortuo quid ſentiat. 706.

Et epiſtolam tuam legi libenter, & librum libentiſſime: ſed tamen in ea voluptate hunc accepi dolorem, quod, quum incendiſſes cupiditatem meam conſuetudinis augendæ noſtræ, (nam ad amorem quidem nihil poterat accedere) tum diſcedis a nobis, meque tanto deſiderio afficis, ut unam mihi conſolationem relinquas, fore, ut utriuſque noſtrum abſentis deſiderium crebris, & longis epiſtolis leniatur. Quod ego non modo de me tibi ſpondere poſſum, ſed de te etiam mihi. Nullam enim apud me reliquiſti dubitationem, quantum me amares. Nam, ut illa omittam, quæ, civitate teſte, feciſti, quum mecum inimicitias communicaſti, quum me concionibus tuis defendiſti, quum quæſtor in mea, atque in publica cauſa con-

(1) MSS. *prima*. (2) Al. *ſit ad nos*.

conſulum partes ſuſcepiſti, quum tribuno plebis quæſtor non paruiſti, cui tuus præſertim collega pareret: ut hæc recentia, quæ meminero ſemper, obliviſcar: quæ tua ſollicitudo de me in armis, quæ lætitia in reditu, quæ cura, qui dolor, quum ad te curæ, & dolores mei perferrentur? Brunduſium denique te ad me venturum fuiſſe, niſi ſubito in Hiſpaniam miſſus eſſes? Ut hæc igitur omittam, quæ mihi tanti æſtimanda ſunt, quanti vitam æſtimo, & ſalutem meam: (1) liber iſte, quem mihi miſiſti, quantam habet declarationem amoris tui? Primum, quod tibi facetum videtur, quidquid ego dixi, quod aliis fortaſſe non item: deinde, quod illa, ſive faceta ſunt, ſive (2) ſecus, fiunt, narrante te, venuſtiſſima: quin etiam, antequam ad me veniatur, riſus omnis pene conſumitur. Quod ſi in his ſcribendis nihil aliud, niſi, quod neceſſe fuit, de uno me tamdiu cogitaviſſes: ferreus eſſem, ſi te non amarem. Quum vero ea, quæ ſcriptura perſequutus es, ſine ſummo amore cogitare non potueris, non poſſum exiſtimare, plus quemquam a ſeipſo, quam me a te amari. Cui quidem ego amori, utinam cæteris rebus poſſem, amore certe reſpondebo: quo tamen ipſo tibi confido me facturum ſatis. Nunc ad epiſtolam venio; cui copioſe, & ſuaviter ſcriptæ, nihil eſt quod multa reſpondeam. Primum enim ego illas Calvo literas miſi, non plus, quam has, quas nunc legis, exiſtimans exituras. Aliter enim ſcribimus, quod eos ſolos, quibus mittimus: aliter, quod multos lecturos putamus. Deinde, ingenium ejus melioribus extuli laudibus, quam tu id vere potuiſſe fieri putas. Primum, quod ita judicabam, acute movebatur. Genus quoddam ſequebatur, in quo judicio lapſus, quo valebat, tamen aſſequebatur, quod probaret. Multæ erant, & reconditæ literæ: vis non erat. Ad eam igitur adhortabar. In excitando autem, & in acuendo plurimum valet, ſi laudes eum, quem co-

(1) Liber iſte, *quem ſcripſerat Trebonius de dictis Ciceronis*. Manut. (2) Al. *ſic*.

cohortere. Habes de Calvo judicium, & conſilium meum. Conſilium, quod hortandi cauſa laudavi: judicium, quod de ingenio ejus valde exiſtimavi bene. Reliquum eſt, ut tuam profectionem amore proſequar, reditum ſpe expectem, (1) abſentem memoria colam, (2) omne deſiderium literis mittendis accipiendiſque leniam. Tu velim tua in me ſtudia, & officia multum tecum recordere: quæ quum tibi liceat, mihi nefas ſit oblivіſci; non modo virum bonum me exiſtimabis, verum etiam te a me amari plurimum judicabis. Vale.

LIBER XVI.

1. (3) TULLIUS ET CICERO, ET (4) Q. Q. TIRONI HUMANISSIMO, ET OPTIMO S. P. D.

Cum rediret Romam Cicero ex Cilicia, ægrum Tironem Libertum Patris reliquit: quem his fere omnibus epiſtolis rogat, ut valetudinem curet. 703.

VIDE, quanta in te ſit ſuavitas; duas horas (5) Thyrei fuimus. Xenomene hoſpes tam te diligit, (6) quam ſi vixerit tecum. Is omnia pollicitus eſt, quæ tibi eſſent opus: facturum puto. Mihi placebat, ſi firmior eſſes, ut te Leucadem (7) deportares, ut ibi te plane confirmares. Videbis, quid Curio, quid Lyſoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere, quem, quum meliuſcule tibi eſſet, ad me mitteres: ſed cogitavi, unas literas Marionem afferre poſſe, me autem crebras expectare. Poteris igitur, & facies,

ſi

(1) Lamb. *abſentiam*. (2) Al. *commune*.

(3) *Lambinus* ordinem Epiſtolarum hujus Libri perturbatum animadvertens, longe ſecus eas diſpoſuit, atque hic leguntur. (4) Q. Q. ideſt, Quintus Pater, Quintus Filius. (5) Al. *Thyreis*. (6) MSS. *quaſi*. (7) Al. *deportaret*.

ſi me diligis, ut quotidie ſit Acaſtus in portu. Multi erunt, quibus recte literas dare poſſis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem ſpem tui diligenter curandi in Curio habeo. Nihil poteſt illo fieri humanius, nihil noſtri amantius. Ei te totum trade. Malo te paulo poſt valentem, quam ſtatim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, niſi ut tu valeas: cætera ego curabo. Etiam atque etiam vale. Leucade proficiſcens, VII. Id. Nov.

2. M. TULLIUS CICERO TIRONI S.P.D.

Scribit, ſe adverſis ventis Corcyræ teneri; hortaturq; Tironem, ut ſe curet, nec niſi confirmatus naviget. 703.

SEptimum jam diem Corcyræ tenebamur, Quintus autem pater, & filius Buthroti. Solliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur, nihil a te literarum. Iis enim ventis iſtinc navigatur, (1) qui ſi eſſent, nos Corcyræ non ſederemus. Cura igitur te, & confirma; & quum commode, & per valetudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos amantiſſimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligat. Carus omnibus expectatuſque venies. Cura, ut valeas etiam atque etiam, Tiro noſter. Vale. (2) XV. Kal. Nov. Corcyra.

3. M. T. C. ET CICERO MEUS, ET FRATER, ET FRATRIS FILIUS TIRONI S. P. D.

Suum Tironi deſiderium ſignificat. A. U. C. 703.

PAulo facilius putavi poſſe me ferre deſiderium tui: ſed plane non fero: & quamquam magni ad honorem noſtrum intereſt, quamprimum ad urbem me venire, tamen peccaſſe mihi videor, qui a te diſceſſerim. Sed quia tua voluntas ea videbatur eſſe, ut prorſus, niſi confirmato corpore, nolles navi-

(1) Græv. *qui niſi eſſent*. (2) Urſin. *XVI. Kal. Dec.* ex epiſt. IX. hujus Lib.

navigare, approbavi tuum conſilium; neque nunc muto, ſi tu in eadem es ſententia. Sin autem, poſteaquam cibum cepiſti, videris tibi poſſe me conſequi; tuum conſilium eſt. Marionem ad te eo miſi, ut aut tecum ad me quamprimum veniret: aut, ſi tu morarere, ſtatim ad me rediret. Tu autem hoc tibi perſuade, ſi commodo valetudinis tuæ fieri poſſit, nihil me malle, quam te eſſe mecum. Si autem intelliges opus eſſe te Patris, convaleſcendi cauſa, paulum commorari, nihil me malle, quam te valere. Si ſtatim navigas, nos Leucade conſequere: ſin te confirmare vis, & comites, & tempeſtates, & navem idoneam ut habeas, diligenter videbis. Unum illud, mi Tiro, videto (ſi me amas) ne te Marionis adventus, & hæ literæ moveant. Quod valetudini tuæ maxime conducet ſi feceris, maxime obtemperaris voluntati meæ. Hæc pro tuo ingenio conſidera. Nos ita te deſideramus, ut amemus. Amor, ut valentem videamus, hortatur: deſiderium, ut quamprimum. Illud igitur potius. Cura ergo potiſſimum, ut valeas. De tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratiſſimum. ɪɪɪ. Non Novemb.

4. TULLIUS TIRONI SUO S. P. D.

Scribit de ſua ſollicitudine, ſuoque ad Alyziam acceſſu: rogat, ut valetudinem diligenter curet. 703.

NON queo ad te, nec lubet ſcribere, quo animo ſim affectus: tantum ſcribo, & tibi, & mihi maxime voluptati fore, ſi te firmum quamprimum videro. Tertio die abs te ad Alyziam acceſſeramus. Is locus eſt citra Leucadem ſtadia cxx. Leucade aut teipſum, aut tuas literas a Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac, ut valeas, vel quantum te a me ſcis diligi. Nonis Nov. Alyziâ.

5. TULLIUS, ET CICERO TIRONI SUO, ET Q. PATER, ET Q. FIL. S. D.

Rogat, ut omni cura valetudini ſerviat. A. U. C. 603.

NOS apud Alyziam, ex quo loco tibi literas ante dederamus, unum diem commorati ſumus, quod Quintus nos conſequutus non erat. Is dies fuit Nonæ Nov. Inde ante lucem proficiſcentes, ante diem VIII. Idus Nov. has literas dedimus. Tu, ſi nos omnes amas, & præcipue me, magiſtrum tuum, confirma te. Ego valde ſuſpenſo animo expecto, primum te ſcilicet, deinde Marionem cum tuis literis. Omnes cupimus, ego in primis, quam primum te videre: ſed, mi Tiro, valentem. Quare nihil properaris: ſatis quotidie videro, ſi valebis. Utilitatibus tuis poſſum carere; te valere tua cauſa primum volo, tum mea, mi Tiro Vale.

6. M. T. C. ET Q. FR. ET Q. FIL. TIRONI S. P.

Fere tota eſt hortatio ad curandam veletudinem. 703.

VARie ſum affectus tuis literis: valde priore pagina perturbatus, paulum altera recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin, quoad plane valeas, te neque navigationi, neque viæ committas. Satis te mature videro, ſi plane confirmatum videro. De medico & tu bene exiſtimari ſcribis, & ego ſic audio: ſed plane curationes ejus non probo. Jus enim dandum tibi non fuit, quum (1) κακοστόμαχος eſſes: ſed tamen & ad illum ſcripſi accurate, & ad Lyſonem. Ad Curium vero, ſuaviſſimum hominem, & ſummi officii, ſummæque humanitatis, multa ſcripſi: in his etiam, ut, ſi tibi videretur, te ad ſe transferret. Lyſo enim noſter, vereor, ne negligentior ſit: primum, quia omnes Græci: deinde, quod quum a me literas acce-

(1) *Stomacho laborans, vel malo ſtomacho, & imbecillo.* (2) Al. *qua*.

cepiſſet, mihi nullas remiſit Sed eum tu laudas. Tu igitur, quid faciendum ſit, judicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, ſumptui ne parcas ulla in re, quod ad valetudinem opus ſit. Scripſi ad Curium, quod dixiſſes, daret. Medico ipſi puto aliquid dandum eſſe, quo ſit ſtudioſior. Innumerabilia tua ſunt in me officia, domeſtica, forenſia, urbana, provincialia, in re privata, in publica, in ſtudiis, in literis noſtris. Omnia viceris, ſi, ut ſpero, te validum videro. Ego puto, te belliſſime, ſi recte erit, cum quæſtore Meſcinio decurſurum. Non inhumanus eſt: teque, ut mihi viſus eſt, diligit. Et quum valetudini tuæ diligentiſſime conſulueris, tum, mi Tiro, conſulito navigationi. Nulla in re, (1) jam te feſtinare volo. Nihil laboro, niſi ut ſalvus ſis. Sic habeto, mi Tiro, neminem eſſe, qui me amet, quin idem te amet: & cum tua, & mea maxime intereſt, te valere, tum multis eſt curæ. Adhuc, dum mihi nullo loco deeſſe vis, nunquam te confirmare potuiſti: nunc te nihil impedit: omnia depone: corpori ſervi. Quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri a te judicabo. Vale, mi Tiro, vale, vale, & ſalve. Lepta tibi ſalutem dicit, & omnes. Vale. VII. Id. Nov. Leucade.

7. M. TULLIUS CICERO PATER ET FIL. ET Q. Q. TIRONI S. D.

Idem argumentum, ut Tiro valetudinem curet. 703.

TErtiam ad te hanc epiſtolam ſcripſi eodem die, magis inſtituti mei tenendi cauſa, quia nactus eram, cui darem, quam quod haberem, quod ſcriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratiſſimum omnium, quum valetudinis rationem, ut ſpero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me literas dabis, ut

ergo

(1) MS. *tam*.

ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tiro. Quando non contigit, ut ſimul navigares, nihil eſt quod feſtines, nec quidquam cures, niſi ut valeas. Etiam atque etiam vale. VII. Id. Nov. (1) Actio, veſperi.

8. Q. CICERO TIRONI S.

Etiam Q. Cicero ſignificat, quantæ curæ ſibi Tironis valetudo ſit. A. U. C 704.

MAgnæ nobis eſt ſollicitudini valetudo tua. Nam tametſi qui veniunt, (2) *ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ* nuntiant; tamen in magna conſolatione ingens ineſt ſollicitudo, ſi diutius a nobis abfuturus (3) eſt is, cujus uſum, & ſuavitatem deſiderando ſentimus. Attamen, quamquam videre te tota cogitatione cupio; tamen te penitus rogo, ne te tam longæ navigationi & viæ per hiemem, niſi bene firmum, committas: neve naviges, niſi explorate. Vix in ipſis tectis, & oppidis frigus infirma valetudine vitatur: nedum in mari, & via ſit facile abeſſe ab injuria temporis.

(4) *ψῦχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον*

inquit Euripides. Cui tu quantum credas, neſcio: ego certe ſingulos ejus verſus ſingula teſtimonia puto. Effice, ſi me diligis, ut valeas, & ut ad nos firmus, ac valens quamprimum venias. Ama nos, & vale. Q. filius tibi ſalutem dicit.

TUL-

(1) Actio. *Ad hoc Acarnaniæ promontorium Antonius ab Auguſto maritima pugna victus.* Manut.

(2) Tuta quidem, ſed diuturniora.

(3) Al. *ſit*. (4) Frigus autem tenui cuti inimiciſſimum, ſeu infeſtiſſimum.

9. TULLIUS, ET CICERO S. D TIRONI SUO.

Navigationis deſcriptio, & ad curandam valetudinem benevolentiæ plena cohortatio. A. U. C. 703.

NOS a te, ut ſcis, diſceſſimus ad IV. Non. Novembres. Leucadem venimus ad VIII. Id. Nov. ad VII. Actium. Ibi propter tempeſtatem ad VI. Id morati ſumus. Inde ad V. Id. Corcyram bellisſime navigavimus. Corcyræ fuimus uſque ad XVI Kal. Dec. tempeſtatibus retenti. Ad XV. Kal. Dec. a portu Corcyræorum ad Caſſiopen ſtadia CXX. proceſſimus. Ibi retenti ventis ſumus uſque ad IX. Kalendas. Interea qui cupide profecti ſunt (1) multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati ſolvimus. Inde Auſtro leniſſimo, cœlo ſereno, nocte illa, & die poſtero in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodemque vento poſtridie (id erat ad VII. Kalend. Decembr.) hora quarta Brunduſium venimus. Eodemque tempore ſimul nobiſcum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad V. Kalend. Decembr. ſervus Cn. Plancii Brunduſii tandem aliquando mihi a te expectatiſſimas literas reddidit, datas Id Novemb. quæ me moleſtia valde levarunt; utinam omnino liberaſſent. Sed tamen Aſclapo medicus plane confirmat, propediem te valentem fore. (2) Nunc quidem ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad convaleſcendum. Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi. Scio, te omnia facturum, ut nobiſcum quamprimum ſis. Sed tamen ita velim, ut ne quid properes. Symphoniam Lyſonis velim vitaſſes, ne in quartam (3) hebdomadam incideres. Sed quando pudori tuo maluiſti obſequi, quam valetudini, reliqua cura. Curio miſi, ut medico honos haberetur, & tibi daret, quod opus eſſet; me, cui juſſiſſet, curaturum.

Equ-

(1) Al *multa*. (2) Al. *nunc quid ego te hortor?*
(2) Al. *hebdomada*.

Equum, & mulum Brundusii tibi reliqui. Romæ, vereor, ne ex Kalend. Januar. magni tumultus ſint. Nos agemus omnia modice. Reliquum eſt, ut te hoc rogem, & a te petam, ne temere naviges. Solent nautæ feſtinare quæſtus ſui cauſa. Cautus ſis, mi Tiro. Mare magnum, & difficile tibi reſtat. Si poteris, cum Meſcinio: (caute is ſolet navigare.) Sin minus, cum honeſto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam ſi adhibueris, teque nobis incolumem (1) præſtiteris, omnia a te habebo. Etiam atque etiam, noſter Tiro, vale. Medico, Curio, Lyſoni de te ſcripſi diligentiſſime. Vale, ſalve.

10. TULLIUS ET CICERO, TERENTIA ET TULLIA. Q. FR. ET Q. FIL. TIRONI S. P. D.

Rogat, ut præter valetudinem nihil curet: addit de adventu ſuo ad Urbem: de ſtatu Reip. civilibus diſcordiis pertubato, de triumpho ſuo, de Præfectu-te Campana. A. U. C. 704.

ETSI opportunitatem operæ tuæ omnibus locis deſidero; tamen non tam mea, quum tua cauſa doleo, te non valere. Sed quando in quartanam converſa vis eſt morbi; (ſic enim ſcribit Curius) ſpero, te, diligentia adhibita, etiam firmiorem fore. Modo fac id, quod humanitatis tuæ eſt, ne quid aliud cures hoc tempore, niſi ut quam commodiſſime convaleſcas. Non ignoro, quantum ex deſiderio labores: ſed erunt omnia facilia, ſi valebis. Feſtinare te nolo, ne nauſeæ moleſtiam ſuſcipias æger, & perículoſe hyeme naviges. Ego ad urbem acceſſi pridie Nonas Jan. Obviam mihi ſic eſt proditum, ut nihil (2) fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipſam flammam civilis diſcordiæ, vel potius belli: cui quum cuperem mederi, &, ut arbitror, poſſem, cupi-

(1) Manut. *ſiteris*. (2) Al. *poſſit fieri ornatius*.

piditates certorum hominum (nam ex utraque parte ſunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipſe Cæſar, amicus noſter, minaces ad ſenatum, & acerbas literas miſerat: & erat (1) adhuc impudens, qui exercitum, & provinciam invito ſenatu teneret: & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noſter, & Q. Caſſius, nulla vi expulſi, ad Cæſarem cum Curione profecti erant. Poſteaquam ſenatus conſulibus, prætoribus, tribunis plebis, & nobis (qui proconſules ſumus) negotium dederat, ut curaremus, ne quid reſpublica detrimenti caperet, nunquam majore in periculo civitas fuit, nunquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentiſſime (2) comparatur. Id fit auctoritate, & ſtudio Pompeji noſtri, qui Cæſarem ſero cœpit timere. Nobis inter has turbas ſenatus tamen frequens flagitavit triumphum: ſed Lentulus conſul quo majus ſuum beneficium faceret, ſimul atque expediſſet, quæ eſſent neceſſaria, de republica dixit ſe relaturum. Nos agimus nihil cupide; eoque eſt noſtra pluris auctoritas. Italiæ regiones deſcriptæ ſunt, quam quiſque partem tueretur. Nos Capuam ſumpſimus. Hæc te ſcire volui. Tu etiam atque etiam cura, ut valeas, literaſque ad me mittas, quotieſcumque habebis, cui des. Etiam atque etiam vale. D. pridie Id. Jan.

11. M. T. C. TIRONI SUO S. P. D.

Deplorat ſtatum Reipub. & initia bellorum civilium exponit: tum ſuam in Tironem benevolentiam ſignificat. A. U. C. 704.

QUO in diſcrimine verſetur ſalus mea, & bonorum omnium, atque univerſæ reipublicæ, ex eo ſcire potes, quod domos noſtras, & patriam ipſam vel diripiendam, vel inflammandam

(1) J. F. Gron. conjic. *ad hoc*.
(2) Al. *bellum comparatur*.

dam reliquimus. In eum locum res deducta eſt, ut niſi quis Deus, vel caſus aliquis ſubvenerit, ſalvi eſſe nequeamus. Equidem ut veni ad urbem non deſtiti omnia & ſentire, & dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent: ſed mirus invaſerat furor non ſolum (1) improbos, ſed etiam eos, qui boni habentur, ut pugnare cuperent, me clamante, nihil eſſe bello civili miſerius. Itaque quum Cæſar amentia quadam raperetur, & oblitus nominis, atque (2) honorum ſuorum, Ariminum, Piſaurum, Anconam, Aretium occupaviſſet, urbem reliquimus: quam ſapienter, aut quam fortiter, nihil attinet diſputare, Quo quidem in caſu ſimus, vides. Feruntur omnino conditiones ab illo, ut Pompejus eat in Hiſpaniam: delectus qui ſunt habiti, & præſidia noſtra dimittantur: ſe ulteriorem Galliam Domitio, citeriorem Conſidio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad conſulatus petitionem ſe venturum, neque jam velle abſentis rationem haberi ſui: ſe præſentem (3) trinundinum petiturum. (4) Accepimus conditiones, ſed ita, ut removeat præſidia ex iis locis, quæ occupavit: ut ſine metu de his ipſis conditionibus Romæ ſenatus haberi poſſit. Id ille ſi fecerit, ſpes eſt pacis, non honeſtæ, (leges enim imponuntur) ſed quidvis eſt melius, quam ſic eſſe, ut ſumus. Sin autem ille ſuis conditionibus (5) ſtare noluerit, bellum paratum eſt, ejuſmodi tamen, quod ille ſuſtinere non poſſit, præſertim quum a ſuis conditionibus ipſe fugerit: tantummodo ut eum (6) intercludamus.

(1) Lamb. *improbis*. (2) Al. *bonorum*.

(3) *Lex ad populum ferenda promulgabatur prius, ut per trium nundinarum ſpatium populo pateret; quo poſſet, lege ſatis conſiderata, quid ſentiret, ſuffragiis oſtendere. Eadem, opinor, in magiſtratibus creandis ratio fuit. Igitur hic* trinundinum *pro trinundini ſpatio dictum puto*. Manutius.

(4) Al. *accipimus*. (5) Al. *inſtare*.

(6) Al. *includamus*.

tercludamus, ne ad urbem poſſit accedere: quod ſperabamus fieri poſſe. Delectus enim magnos habebamus: putabamuſque, illum metuere, ſi ad urbem ire cœpiſſet, ne Gallias amitteret: quas ambas habet inimiciſſimas, præter Tranſpadanos: ex Hiſpaniaque ſex legiones, & magna auxilia, Afranio & Petrejo ducibus, habet a tergo. Videtur, ſi inſaniet, poſſe (1) opprimi, modo ut urbe ſalva. Maximam autem plagam accepit, quod is, qui ſummam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, ſocius ſceleris eſſe noluit: reliquit illum, & nobiſcum eſt: multique idem facturi eſſe dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præſum a Formiis. Nullum majus negotium ſuſcipere volui, quo plus apud illum meæ literæ, cohortationeſque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum; video, me caſtris & certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam moleſtiam, quod Dolabella noſter apud Cæſarem eſt. Hæc tibi nota eſſe volui: quæ, cave, te perturbent, & impediant valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cum amantiſſimum mei cognovi, tum etiam valde tui ſtudioſum, diligentiſſime te commendavi; ut & valetudinis tuæ rationem haberet, & navigationis, & totum te ſuſciperet, ac tueretur. Quem omnia facturum confido: recepit enim, & mecum loquutus eſt ſuaviſſime. Tu quando eo tempore mecum eſſe non potuiſti, quo ego maxime operam & fidelitatem deſideravi tuam, cave feſtines, aut committas, ut aut æger, aut hyeme naviges. Nunquam ego ſero te veniſſe putabo, ſi ſalvus veneris. Adhuc neminem videram, qui te poſtea vidiſſet, quam M. Voluſius, a quo tuas literas accepi: quod non mirabar. Neque enim meas puto ad te literas tanta hyeme perferri. Sed da operam, ut valeas: &, ſi valebis, quum recte navigari poterit, tum naviges. Cicero meus in Formiano erat: Terentia & Tullia Romæ. Cura, ut valeas. IV. Kal. Febr. Capua.

M. T.

(1) Al. *obrui*.

12. M. T. CICERO TIRONI S. P. D.

Narrat, quam periculoſum ſit Tironi poſt morbum in viam ſe dare, exigitque ſolitam ejus operam ſtudiis. A. U. C. 708.

EGO vero cupio te ad me venire: ſed viam timeo. Graviſſime ægrotaſti: inedia, & purgationibus, & vi ipſius morbi conſumptus es. Graves ſolent offenſiones eſſe ex gravibus morbis, ſi qua culpa commiſſa eſt. Nam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum (1) venis accedent continuo ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad III. Kalen. eſſe volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice. Literulæ meæ, ſive noſtræ tui deſiderio oblanguerunt. Hac tamen epiſtola, quam Acaſtus attulit, oculos paullulum ſuſtulerunt. (2) Pompejus erat apud me, quum hæc ſcribebam, hilare & libenter. Ei cupienti audire noſtra, dixi, ſine te omnia mea muta eſſe. Tu, muſis noſtris para, ut operas reddas. Noſtra ad diem dictam fient. Docui enim te, fides (3) ἔτυμον quod haberet. Fac plane ut valeas: nos (4) ad ſummum. Vale. XIV. Kal. Jan.

13. M. T. C. TIRONI S. P. D.

Suam de Tironis valetudine ſollicitudinem ſignificat. A. U. C. 704.

AEgypta ad me venit pridie Idus Aprilis. Is etſi mihi nuntiavit, te plane febri carere, & belle habere: tamen, quod negavit, te potuiſſe ad me ſcribere, curam mihi attulit: & eo magis, quod Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili ſum ſollicitudine de tua valetudine: qua ſi me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura ſcriberem, ſi jam putarem libenter te legere poſſe. Ingenium tuum,

Z 2 quod

(1) Al. *veneris*. (2) P. Manut. *Pomponius*.
(3) *Verum nominis originem*. (4) Al. *adſumus*.

quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibique (1) conſervandum. Cura te etiam atque etiam diligenter. Vale.

Scripta jam epiſtola, Hermia venit, Accepi tuam epiſtolam vacillantibus literulis: nec mirum, tam gravi morbo. Ego ad te Ægyptam (2) miſi, (quod nec inhumanus eſt, & te viſus eſt mihi diligere) ut is tecum eſſet: & cum eo coquum, quo uterere. Vale.

14. M. TULLIUS CIC. TIRONI S. P. D.

Tirone ægrotante, literarum ſuavitate, & fructu ſe carere dicit: eumque rogat, ut omnem curam ad convaleſcendum adhibeat. A. U. C. 704.

(3) ANdricus poſtridie ad me venit, quam exſpectaram. Itaque habui noctem plenam (4) timoribus, ac miſeriis. Tuis literis nihilo ſum factus certior, quomodo te haberes: ſed tamen ſum recreatus. Ego omni delectatione, literiſque omnibus careo; quas ante, quam te videro, attingere non poſſum. Medico mercedis quantum poſcet, promitti jubeto. Id ſcripſi ad (5) Mummium. Audio, te animo angi, & medicum dicere, ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex ſomno tuas literas, humanitatemque, propter quam mihi es cariſſimus. Nunc opus eſt, te animo valere, ut corpore poſſis. Id cum tua, tum mea cauſa facias, a te peto. Acaſtum retine, quo commodius tibi miniſtretur. Conſerva te mihi. Dies promiſſorum adeſt, (6) quem etiam repræſentabo, ſi adveneris. Etiam atque etiam Vale. IV. Id. hora VI.

M. TUL.

(1) Al. *confirmandum*. (2) Lamb. *remiſi*.
(3) Al *Menandrus*. (4) Al *timoris ac miſeriæ*.
(5) Victor. *Unmium*. (6) J. F. Gron. *quæ etiam*.

15. M. TULLIUS C. TIRONI S. P. D.
Hortatio ad morbum depellendum. A. U. C. 704.

OMnia a te data mihi putabo, ſi te valentem videro. Summa cura expectabam adventum Menandri, quem ad te miſeram. Cura, ſi me diligis, ut valeas: &, quum te bene confirmaris, ad nos venias. Vale. IV. Id. Aprilis.

16. Q. C. M. CICERONI FRATRI S. P. D.
Gratias agit, & gratulatur de Tirone manumiſſo. A. U. C. 704.

DE Tirone, mi Marce, ita te, meumque Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumque filium videam, ut mihi gratiſſimum feciſti, quum eum, indignum illa fortuna, ac nobis amicum, quam ſervum, eſſe maluiſti. Mihi crede, tuis, & illius literis (1) perlectis, exſilui gaudio. Tibi & ago gratias, & gratulor. Si enim mihi Statii fidelitas eſt tantæ voluptati; quanti eſſe in iſto hæc eadem bona debent, additis literis, ſermonibus, humanitate, quæ ſunt his ipſis commodis potiora? Amo te omnibus equidem maximis de cauſis, verum etiam propter hanc, vel quod mihi ſic, ut debuiſti, nuntiaſti. Te totum in literis vidi. Sabini pueris & promiſi omnia, & faciam. Vale.

17. M. T. C. TIRONI S. P. D.
Reprehendit Tironem, quia ſcripſerat, Valetudini fideliter inſerviendo; *eumque rogat, ut omnino valetudini inſerviat*. A. U. C. 708.

VIdeo quid agas. Tuas quoque epiſtolas vis referri in volumina. Sed heus tu, qui (2) κανών eſſe meorum ſcriptorum ſoles, unde illud tam (3) ἄκυρον, *Valetudini fideliter inſerviendo*? Unde in iſtum lo-

(1) MS. *perlatis*. (2) Regula. (3) Ineptum.

locum *Fideliter* venit ? cui verbo domicilium eſt proprium in officio, migrationes in alienum multæ. Nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici poteſt: ut ſit, quomodo Theophraſto placet, verecunda translatio. Sed hæc coram. Demetrius venit ad me: quo quidem comitatu (1) ἀφωμίλισα, ſatis ſcis. Tu eum videlicet non potuiſti videre: cras aderit: videbis igitur. Nam ego hinc perendie mane cogito. Valetudo tua me valde ſollicitat: (2) ſed inſervi, & fac omnia. Tum te mecum eſſe, tum mihi cumulatiſſime ſatisfacere (3) putato. Cuſpio quod operam dediſti, mihi gratum eſt. Valde enim ejus cauſa volo. Vale.

18. TULLIUS TIRONI S. P. D.

Scripſerat Cicero in titulo epiſtolæ, Tullius Tullio Tironi: *Quod Tiro omittendum reſcripſit ad invidiam vitandam. De hoc, aliiſque de rebus ſcripta eſt hæc epiſtola*. A. U. C. 708.

QUID igitur? (4) Non ſic oportet? Equidem cenſeo ſic: addendum etiam, *Suo*. Sed, ſi placet, invidia vitetur; quam quidem ego ſæpe contempſi. Tibi (5) διαφόρησιν gaudeo profuiſſe. Si vero etiam Tuſculanum, Dii boni, quanto mihi illud erit amabilius! Sed, ſi me amas, quod quidem aut facis, aut perbelle ſimulas; quod tamen (6) in modum procedit: ſed, (7) ut eſt, indulge valetudini tuæ: cui quidem tu adhuc, dum mihi deſervis, ſerviſti non ſatis. Ea quid poſtulet, non ignoras: (8) πέψιν, (9) ἀκοπίαν

(1) περί

(1) Lambinus & Erneſtus legunt *ἀφωμίλησα me a colloquio ſeparari*. J. F. Gronovius legit *ἀνομιλήσας, conſuetudine uſus*. (2) Lamb. *ſed ei*.

(3) Al. *putabo*. (4) *Non ſic oportet* inſcribi Epiſtolas meas? (5) Vocabulum medicum, quod ſignificat *tranſpirationem per ſudorem*. Erneſtus.

(6) Lamb. *mirum in modum*. (7) Id. *ut ut eſt*.

(8) *Concoctionem*. (9) *Vitationem laſſitudinis*.

(1) περίπατον σύμμετρον, (2) τέρψιν, (3) εὐλυσίαν κοιλίας. Fac bellus revertare. Non modo te, ſed etiam Tuſculanum noſtrum plus amem. Parhedrum excita, ut hortum ipſe conducat. Sic olitorem ipſum commovebis. (4) Helluo nequiſſimus H.S.cIↃ. dabat, nullo aprico horto, nullo emiſſario, nulla maceria, nulla caſa. Iſte nos tanta impenſa derideat? calface hominem, ut ego M. Othonem. Itaque abutor coronis. (5) De Crabra quid agatur, etſi nunc quidem etiam nimium eſt aquæ, tamen velim ſcire. Horologium mittam, & libros, ſi erit ſudum. Sed tu nullosne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A. Ligurius, Cæſaris familiaris, mortuus eſt, bonus homo, & nobis amicus. Te quando expectemus, fac ut ſciam. Cura te diligenter. Vale.

19. M. T. C. TIRONI S. P. D.

De literis, de Demetrio, de Aufidiano nomine 708.

Expecto tuas literas de multis rebus, te ipſum multo magis. Demetrium redde noſtrum, & aliud ſi quid (6) potes boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor. Scio tibi curæ eſſe: ſed confice. Et ſi ob eam rem moraris, accipio cauſam: ſi te id non tenet, advola. Literas tuas valde expecto. Vale.

20. M. TULLIUS C. TIRONI S. P. D.

De valetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis. A. U. C. 708.

Sollicitat (ita vivam) me tua, mi Tiro, valetudo: ſed confido, ſi diligentiam, quam inſtituiſti, adhibueris, cito te firmum fore Libros

Z 4 (1) com-

(1) *Deambulationem moderatam.*

(2) *Oblectationem.* (3) *Facilitatem alvi.*

(4) Lamb. *Saluco.* (5) Crabra. *Agri Tuſculani aqua Vide Agrariam.* 111. *Cap.* 2.

(6) Al. *poteſt.*

(1) compone ; (2) indicem, quum Metrodoro lubebit, quando ejus arbitratu vivendum eſt. Cum olitore, ut videtur. Tu potes Kalendis ſpectare gladiatores, poſtridie redire: & ita cenſeo. Verum, ut videbitur. Cura te, ſi me amas, diligenter. Vale.

21. CICERO FIL. TIRONI SUO DULCISSIMO S. P. D.

Propenſionem animi, ſtudiumque ad virtutem ſignificat, & de prædio empto gratulatur. A.U.C. 709.

Quum vehementer tabellarios expectarem quotidie, aliquando venerunt, poſt diem xl. & vi. quam a vobis diſceſſerant: quorum mihi fuit adventus optatiſſimus. Nam cum maximam cepiſſem lætitiam ex humaniſſimi & cariſſimi patris epiſtola: tum vero jucundiſſimæ tuæ literæ cumulum mihi gaudii attulerunt. Itaque me jam non pænitebat intercapedinem ſcribendi feciſſe, ſed potius lætabar. Fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex ſilentio mearum literarum. Vehementer igitur gaudeo, te meam ſine dubitatione accepiſſe excuſationem. Gratos tibi, optatoſque eſſe, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulciſſime Tiro: præſtaboque, & enitar, ut in dies magis magiſque hæc naſcens de me duplicetur opinio. Quare, quod polliceris, te buccinatorem fore exiſtimationis meæ, firmo id conſtantique animo facias licet. Tantum enim mihi dolorem cruciatumque attulerunt errata ætatis meæ, ut non ſolum animus a factis, ſed aures quoque a commemoratione abhorreant. Cujus te ſollicitudinis & doloris participem fuiſſe, notum exploratumque eſt mihi. Nec id mirum. Nam cum omnia mea cauſa velles (3) mihi ſucceſſa, tum etiam tua: ſocium enim te meorum commodorum ſemper eſſe volui. Quando igitur tum ex

me

(1) Compone. *Ordina, & diſpone, ſuo quemque loco ſtatue*. Manutius. (2) Victor. *videlicet*.

(3) Lamb. delet *mihi ſucceſſa*.

me doluiſti, nunc, ut duplicetur tuum ex me gaudium, præſtabo. Cratippo me ſcito non ut diſcipulum, ſed ut filium eſſe conjunctiſſimum. Nam cum audio illum libenter, tum etiam ejus propriam ſuavitatem vehementer amplector. Sum totos dies cum eo, noctiſque ſæpenumero partem. Exoro enim, ut mecum quam ſæpiſſime cœnet. Hac introducta conſuetudine, ſæpe inſcientibus nobis, & cœnantibus, obrepit, ſublataque ſeveritate philoſophiæ, humaniſſime nobiſcum jocatur. Quare da operam, ut hunc talem, tam jucundum, tam excellentem virum videas quamprimum. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore a me patior diſcedere: cujus cum frugi ſeveraque eſt vita, tum etiam jucundiſſima (1) convictio. Non eſt enim ſejunctus (2) jocus a (3) philologia, & quotidiana (4) συζητήσει. Huic ego locum in proximo conduxi, &, ut poſſum, ex meis anguſtiis illius ſuſtento tenuitatem. Præterea declamitare Græce apud Caſſium inſtitui. Latine autem apud Bruttium exerceri volo. Utor familiaribus, & quotidianis convictoribus, quos ſecum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatiſſimis. Multum etiam mecum eſt Epicrates, princeps Athenienſium, & Leonides, & horum cæteri ſimiles. (5) Τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς τάδε. De Gorgia autem quod mihi ſcribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis, ſed omnia poſtpoſui, dummodo præceptis patris parerem. (6) Διαῤῥήδην enim ſcripſerat, ut eum dimitterem ſtatim. Tergiverſari nolui, ne mea nimia (7) σπουδὴ ſuſpicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi ſuccurrebat, grave eſſe, me de judicio patris judicare. Tuum tamen ſtudium, & conſilium gratum acceptumque eſt mihi.

(1) Al. *conjunctio*. (2) Victor. *locus*.
(3) MS. *Philoſophia*. (4) *Diſquiſitione*.
(5) *Quæ igitur ad nos pertinent, hæc ſunt*.
(6) *Aperte, diſerte*. (7) Contentio, ſtudium. *Propenſa voluntas ad Gorgiam retinendum*. Olivet.

hi. Excuſationem anguſtiarum tui temporis accipio: ſcio enim quam ſoleas eſſe occupatus. Emiſſe te prædium, vehementer gaudeo: feliciterque tibi rem iſtam evenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari, noli mirari. Eodem enim fere loco tu quoque emiſſe te, feciſti me certiorem. (1) Habes ubi deponendæ tibi ſiut urbanitates. Ruſticus Romanus factus es.(2) Quum ego mihi nunc ante oculos tuum jucundiſſimum conſpectum propono, videor enim videre ementem te ruſticas res, cum villico loquentem, in lacinia ſervantem ex menſa ſecunda ſemina. Sed (quod ad rem pertinet) me tum tibi defuiſſe, æque ac tu, doleo. Sed noli dubitare, mi Tiro, quin te ſublevaturus ſim, ſi modo fortuna (3) me: præſertim quum ſciam, communem nobis emptum eſſe iſtum fundum. De mandatis quod tibi curæ (4) fuit, eſt mihi gratum. Sed peto a te, ut quam celerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Græcus: multum enim mihi eripitur operæ in exſcribendis (5) hypomnematis. Tu velim in primis cures, ut valeas, ut una (6) συμφιλολογεῖν poſſimus. Anterum tibi commendo. Vale.

22. TULLIUS TIRONI S. P. D.

Prima pars hujus epiſtolæ eſt de valetudine curanda; reliquæ variis de rebus. A. U. C. 708.

SPero ex tuis literis tibi melius eſſe: cupio quidem certe. Cui quidem rei omni ratione cura ut inſervias: & cave ſuſpiceris, contra voluntatem meam te facere, quod non ſis mecum. Mecum es, ſi te curas. Quare malo te valetudini tuæ deſervire, quam meis oculis, & auribus. Etſi enim & audio te, & video libenter: tamen hoc multo erit, ſi valebis, jucundius. Ego hic ceſſo,

quia

(1) Gebhard. *Habes: deponendæ tibi ſunt*.

(2) Al. *Quomodo ego &c. propono. Videor enim videre*. (3) Al. amplius habent: *me juverit*.

(4) Lamb. *fuerunt* (5) Hypomnematis, *id eſt commentariis*. (6) *Una: de literis inter nos diſputare*.

quia ipſe nihil ſcribo: lego autem libentiſſime. Tu iſtic, ſi quid librarii mea manu non intelligent, monſtrabis. Una omnino interpoſitio difficilior eſt, quam ne ipſe quidem facile legere ſoleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, ut facis. Tertia aderit, modo ne Publius rogatus ſit. Demetrius iſte nunquam omnino Phalereus fuit. Sed nunc plane Bilienus eſt. Itaque te do vicarium. Tu eum obſervabis. (1) Etſi: Veruntamen: De illis: noſti cætera. Sed tamen, (2) ſi quem cum eo ſermonem habueris, ſcribes ad me, ut mihi naſcatur epiſtolæ argumentum, & ut tuas quam longiſſimas literas legam. Cura, mi Tiro, ut valeas: hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

23. TULLIUS TIRONI SUO S. P. D.

Hortatur, ut profeſſionem conficiat: ſcribitque ſibi eſſe in animo amicitiam Antonii conſervare. 709.

TU vero confice (3) profeſſionem, ſi potes. Etſi hæc pecunia ex eo genere eſt, ut profeſſione non egeat. Veruntamen Balbus ad me ſcripſit, tanta ſe epiphora oppreſſum, ut loqui non poſſit, Antonius de lege quid egerit. Liceat modo ruſticari. Ad Bithynicum ſcripſi. De Servilio tu videris, qui ſenectutem non contemnis. Etſi Atticus noſter, quia quondam me commoveri (4) πανικοῖς intellexit, idem ſemper putat, nec videt, quibus præſidiis philoſophiæ ſeptus ſim: & hercle, quod timidus ipſe eſt (5) θορυβοποιεῖ. Ego tamen Antonii

Z 6 inve-

(1) Etſi: veruntamen: de illis. *Brevitas hic locum obſcurat. Opinor tamen Demetrii illius, quem obſervari a Tirone jubet, conciſum perplexamqe ſermonem repræſentari*. Manutius. (2) MS. *ſi quidem*.

(3) Profeſſionem. *Profiteri, hic eſt publice denuntiare quidquid pecuniæ, agri, aliarumve rerum Cicero poſſideat*. Manutius. (4) Repentinis & inanibus terroribus, *quorum cauſam Pani Deo tribuit antiquitas, unde πανικά*. Manutius.

(5) Tumultum facit: terrorem in aliis gignit. *Vult*

inveteratam ſine ulla offenſione amicitiam retinere ſane volo: ſcribamque ad eum: ſed non ante, quam te videro. Nec tamen te avoco a ſyngrapha: (1) γόνυ κνήμης. Cras expecto Leptam: etenim ad ejus (2) rutam pulegio mihi tui ſermonis utendum eſt. Vale.

24. TULLIUS TIRONI S. P. D.

Argumentum hujus epiſtolæ eſt de rationibus. 709.

ETSI mane Harpalum miſeram; tamen, quum haberem, cui recte darem literas, etſi novi nihil erat, iiſdem de rebus volui ad te ſæpius ſcribere: non quin diffiderem diligentiæ tuæ; ſed rei me magnitudo movebat. Mihi (3) prora, & puppis (ut Græcorum proverbium eſt) fuit a me tui dimittendi, ut rationes noſtras explicares. Offilio & Aurelio utique ſatisfiat. A Flamma, ſi non potes (4) omnem, partem aliquam velim extorqueas; in primiſque, ut expedita ſit penſio Kal. Jan. De attributione conficies. De repræſentatione videbis. De domeſticis rebus hactenus. De publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius, quæ hominum opinio, quid futurum putes. Ego vix teneor, quin accurram. (5) Sed ſcilicet literas tuas expecto; & ſcito, Balbum (6) tuum fuiſſe Aquini, quum tibi eſt dictum, & poſtri-

Vult enim timere me ab Antonio. Manutius.

(1) Genu tibia propius eſt, *nam ſubauditur* ἔγγυτερον, *ideſt* propius. *Hoc proverbio ſignificatur curanda magis eſſe quæ magis ad nos pertinent.* Manutius. (2) Rutam Pulegio. *Amarus ut ruta Leptæ ſermo; ſuavis, ut pulegium Tironis. Lepida ſimilitudo. Amaritudo, inquit, ſermonis Leptæ ſermonis tui ſuavitate, quaſi ruta pulegio, condietur.* Manutius. (3) Prora & Puppis. *Summa Conſilii mei. Nam prora & puppis totam navem continet, unde natum proverbium apud Græcos.* πρῶρα καὶ πρύμνη. Manutius. (4) Al. *omne.* (5) Urſin. *Sed ſit! literas tuas expecto.* (6) Al. *tum.*

ſtridie Hirtium. Puto utrumque (1) ad aquas. (2) Sed quod egerint. Dolabellæ procuratores fac, ut admoneantur. Appellabis etiam Papiam. Vale.

25. CICERO FIL. TIRONI S. P. D.

Literas a Tirone quam creberrimas requirit. 709.

ETSI juſta & idonea uſus es excuſatione intermiſſionis literarum tuarum: tamen, id ne ſæpius facias, rogo. Nam, etſi de reipublicæ rumoribus & nuntiis certior fio, & de ſua in me voluntate ſemper ad me perſcribit pater: tamen de quavis minima re ſcripta a te ad me epiſtola ſemper fuit gratiſſima. Quare, quum in primis tuas deſiderem literas, noli committere, ut excuſatione potius expleas officium ſcribendi, quam aſſiduitate literarum. Vale.

26. Q. CICERO TIRONI SUO S.P.D.

Suaviter Tironem accuſat, quia literas non miſerat, rogatque, ut omnino etiam ſine argumento ſcribat. Anno Incerto.

VErberavi te cogitationis tacito dumtaxat convicio, quod faſciculus alter ad me jam ſine tuis literis perlatus eſt. Non potes effugere hujus culpæ pœnam. De patrono (3) Marcus eſt adhibendus; iſque diu, & multis lucubrationibus commentata oratione. Vide, ut probare poſſit, te non peccaſſe. Plane te rogo, ſicut olim matrem noſtram facere memini, quæ lagenas etiam inanes obſignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exſiccatæ: ſic tu, etiamſi, quod ſcribas, non habebis, ſcribito tamen, ne furtum ceſſationis quæſiviſſe videaris. Valde enim mihi ſemper & vera, & dulcia tuis epiſtolis nuntiantur. Ama nos, & vale.

Q. CI-

(1) Turneb. amplius, *ad aquas Xenias*.
(2) P. Manut. *Sciemus quod egerint*. J. F. Gron. *ſeu quid*. Græv. *ſcribas quid*. (3) Marcus, *Frater*.

27. Q. CICERO TIRONI SUO S.P.D.

Invehitur in Conſules deſignatos, Hirtium, & Panſam: benevolentiam ſuam in Tironem ſignificat. 709.

MIrificam mihi (1) verberationem ceſſationis epiſtola dediſti. Nam quæ parcius frater perſcripſerat, verecundia videlicet & properatione, ea tu, ſine aſſentatione, ut erant, ad me ſcripſiſti: & maxime de conſulibus deſignatis: quos ego penitus novi libidinum, & languoris effœminatiſſimi animi plenos: qui niſi a gubernaculis receſſerint, maximum ab univerſo naufragio periculum eſt. Incredibile eſt, quæ ego illos ſcio, oppoſitis (2) Gallorum caſtris, in æſtivis feciſſe: quos ille (3) latro, niſi aliquid firmius fuerit, ſocietate vitiorum deliniet. Res eſt aut tribunitiis, aut privatis conſiliis munienda. Nam iſti duo vix ſunt digni, quibus (4) alteri Cæſenam, alteri Coſſutianarum tabernarum fundamenta credas. Te (ut dixi) fero in oculis. Ego vos III. Kal. videbo; tuoſque oculos, etiam ſi te veniens in medio foro videro, diſſuaviabor. Me ama. Vale.

IN.

(1) Verberationem. *Quid poteſt eſſe durius, aut magis diverſum a Marci Fratris puriſſimo ſermone? Dicit hoc: Valde me, quia ceſſaverim in literis, verberaſti in Epiſtola tua, pro, tacite reprehendiſti.* Manutius. (2) Gallorum caſtris. *Quo tempore in Gallia cum Cæſare militabant.* Manutius.

(3) Latro. *Antonium intelligit.* Victorius.

(4) Alteri Cæſenam. *Omnibus iniquus erat Quintus, & nemini parcebat, dummodo iræ ſuæ ac furori obtemperaret: De ambobus illis Conſulibus deſign. peſſime ſentiebat. Nam alterum, quem aliquid conſilii habere putabat, vix dignum eſſe dicebat, cui Cæſena committeretur: alterum, qui nullius conſilii eſſet, vix recte poſſe judicabat curare fundamenta Coſſutianarum tabernarum.* Victorius.

FINIS.

ROMA

INDEX

Eorum, ad quos Epiſtolæ, quæ hoc volumine continentur, ſcriptæ ſunt.

A

A Cilio 442
Allieno 471
Ampio Balbo 185. 332
Q. Anchario 446
C. Antonio 133
Appio Pulchro 73
Apulejo 449
Auſto, vel Ariſto 451

B

B Aſſilio 186
Bithynico *Ibid.*
Bruto & Caſſio 343
D. Bruto 347

C

A. C Æcinæ 171
C. Cæſari 203. 425
P. Cæſio 452
Cajo, vel Caninio Salluſtio 68
C. Caſſio 373. 509
M. Catoni 494
M. T. Ciceroni 109. 120. 121
132. 139. 148. 177. 189.
227. 232. 270. 299. 303.
306. 308. 313. 315. 320.
323. 332. 334. 346. 351.
355. 360. 364. 366. 369.
383. 394. 501. 516.
Cluvio 417
Cœlio Rufo 57
Conſulibus, Prætoribus, Tribb. Plebis, Senatui 488
Cornificio 396
Craſſipedi 420
L. Culleolo 447
M. Curio 225. 227
C. Curioni 50
C. Curtio Peducæano 457

D

D Olabellæ 271
Domitio 394

F

M. F Abio Gallo 219
T. Fadio 154
T. Fufidio 180
Furnio. 327
M. Fabio Gallo 210

G

Q. G Allo 448

L

P. L Entulo 1
M. Lepido 330
Leptæ 190
Q. Ligario 185
M. Licinio 187
L. Lucceio 142. 145

M

M. M Arcello 504
C. Marcello 505
M. Mario 166
Matio 367
Memmio 410
L. Meſcinio 161
Q. Metello 128. 132
Munatio 458
L. Munatio Planco 296. 301 (322

N

P. N Igidio Figulo 122

O

C. O ppio 372

P

L. P Apirio Pæto 278
Q. Philippo 467
Gn. Plancio 125
L. Planco Vide Munatio.
Gn. Pompejo 136

Q

Q Uatuorviris & Decurionibus Fregellanis 469

R

R Egi 452
Rufo 355
M. Rutilio 419

S

P. S Ervilio Iſaurico 462
C. Servio Sulpicio 102
112. 428

C. Sextilio Rufo 450
P. Sextio 134. 153
P. Silio 450. 158

T

TErentiæ ſuæ 472
Terentiæ, & Tulliolæ, & Ciceroni ſuis 474
Terentio Varroni 261
Q. Thermo 70. 453
Toranio 192
C. Trebatio 205
Trebiano 181
C. Trebonio 330. 517
Tironi 520
Titio 151. 457
C. Titio Rufo 457
A. Torquato 163

V

L. VAlerio Juriſconſulto 47
Q. Valerio Orcæ 415
Varroni 261 Vide Terentio
P. Vatinio 141
Volumnio 229

Corr. & Notas adjecit Joſ. Bar. Sch. Piar.

IAG 200495

Marsili

Digitized by Google

Marsili

Marsili

Viva il pastore, e viva
la greggia, e viva chi
la scrisse, e [illegible] chi
la legge

6. L

9 h

... si perdesse il ...

... questo ...

... una caretta di ...

... questo libro è del ...

... die ...

... Ianuari